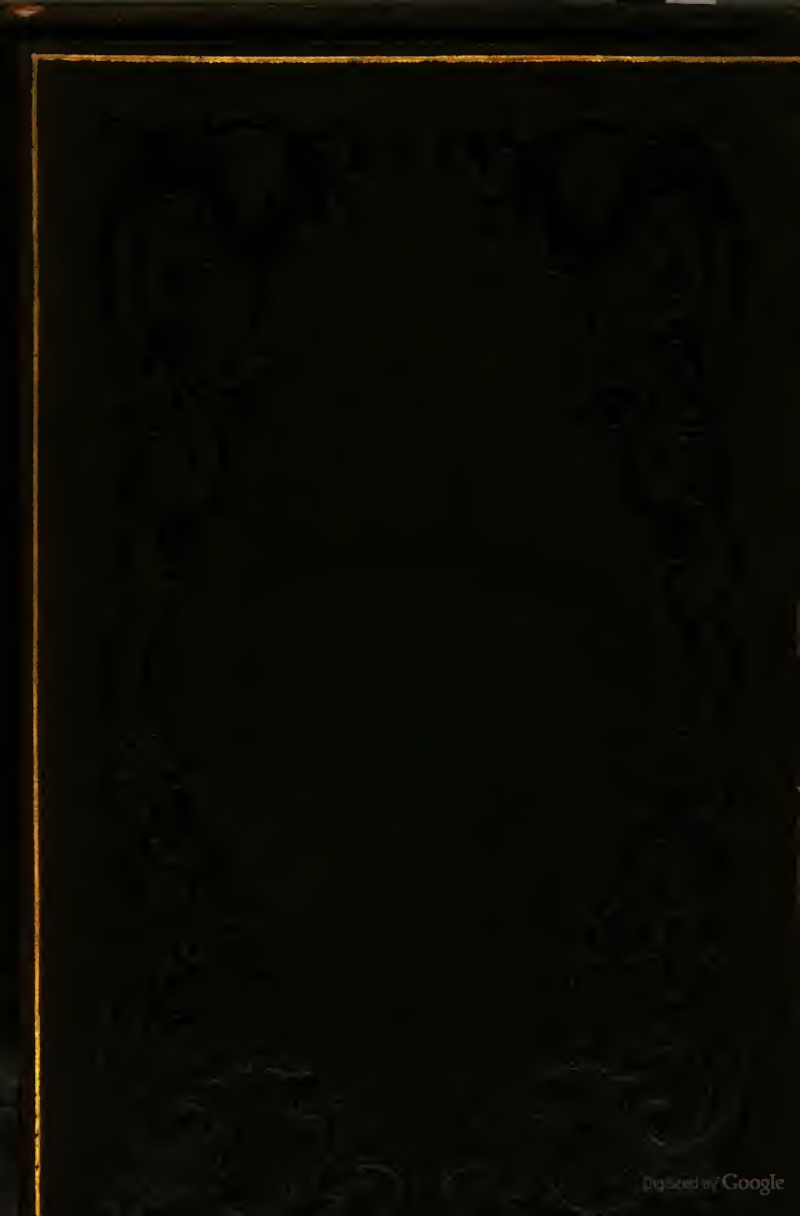

№1324

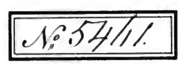
№ 54/11.

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ.

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ,

издаваемый

ВРЕМЕННОЮ КОММИССІЕЮ

для

РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

ВЫСОЧАЙШЕ УЧРЕЖДЕННОЮ

при

Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ

ГЕНЕРАЛЪ-ГУБЕРНАТОРѢ.

Часть четвертая

АКТЫ О ПРОИСХОЖДЕНІИ ШЛЯХЕТСКИХЪ РОДОВЪ ВЪ ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ.

Томъ I.

КІЕВЪ.

Въ типографіи Е. Федорова.

1867.

Печатать разрѣшается. Марта 9 дня 1867 года.

Предсѣдатель Коммисіи *М. Юзефовичъ.*

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Настоящимъ томомъ Кіевская археографическая коммиссія, согласно принятому ею плану, открываетъ новый отдѣлъ своихъ изысканій: отдѣлъ изслѣдованій о происхожденіи мѣстныхъ шляхетскихъ родовъ. Отдѣлъ этотъ имѣетъ ту особенную важность для исторіи Югозападной Россіи, что изо всей, живущей въ ней шляхетской массы едва ли найдется и десятая часть коренныхъ Поляковъ; всѣ же остальные состоятъ изъ родовъ чисто Русскаго происхожденія, совратившихся въ латинство и ополячившихся.—Этимъ фактомъ лучше всего опредѣляется значеніе здѣшняго Польскаго вопроса, который, сказать мимоходомъ, и въ самой Польшѣ есть вопросъ не Польскій, а шляхетскій, такъ-какъ шляхетство никогда не представляло народа, а, напротивъ того, по самой своей сущности, всегда было и продолжаетъ быть его отрицаніемъ.

Избранный нами предметъ важенъ и тѣмъ еще, въ историческомъ смыслѣ, что самые могучіе элементы Рѣчи Посполитой образовались изъ Русскаго дворянства: изъ него свилось гнѣздо главныхъ представителей анархическаго начала, подпиравшихъ, въ теченіе нѣсколькихъ вѣковъ, его неестественное учрежденіе, и потомки которыхъ, по настоящее время, составляютъ самую значительную силу Польско-шляхетской идеи и силятся во вредъ самимъ себѣ, своей

странѣ и всему государству, отстаивать, во чтобы ни стало, погибшій и безпримѣрный въ исторіи порядокъ.

Совращеніе здѣшнихъ Русскихъ дворянъ изъ православія въ латинство началось послѣ Люблинской Уніи, во второй половинѣ XVI вѣка, и составляло главную задачу Польской политики, такъ какъ латинство, будучи символомъ Польской народности, служило самымъ дѣйствительнымъ объединяющимъ началомъ и самымъ лучшимъ способомъ для ассимилированія съ Польшей православной Русской стихіи.—Но Русское дворянство поддавалось отступничеству не вдругъ: оно было богато и сильно, богаче и сильнѣе Польской шляхты, и имѣло такихъ вождей, какъ князь Константинъ Острожскій и такихъ іерарховъ, какъ Петръ Могила — Засѣдая въ Варшавскомъ Сенатѣ, могущественные представители Руси не допускали формальныхъ посягательствъ на свою вѣру и народность, а церковныя православныя братства, располагая значительными денежными средствами и давая ежегодныя взятки не только Польскимъ сановникамъ, но и нуждавшимся въ доходахъ королямъ [1]), сохраняли свободу дѣйствія и поддерживали духъ православія въ своемъ народѣ. Такимъ образомъ, даже и послѣ провозглашенія религіозной уніи, въ 1596 году, Польское правительство не рѣшалось еще принимать формальныхъ насильственныхъ мѣръ противъ православнаго дворянства, державшагося крѣпко [2]), и до второй половины XVII вѣка ограничивалось лишь косвеннымъ, административнымъ покровительствомъ совращавшимся въ латинство или унію, награждая, изъ Русскаго дворянства, чинами, должностями, староствами и всякими бенефиціами исключительно отступниковъ.—Но и такая поли-

---

[1]) См. Исторію церковныхъ православныхъ братствъ, соч. Флёрова, 1857 года.

[2]) См. Архивъ югозападной Россіи: постановленія дворянскихъ провинціальныхъ сеймовъ, часть II-я томъ I-й, 1861 г.

тика оставалась не безъ успѣха: и въ этотъ періодъ времени латино-польская пропаганда представляетъ уже не мало прозелитовъ, поддавшихся соблазну мірскихъ благъ, и которымъ сдѣлки съ совѣстью устроивали іезуиты [1]). Мы знаемъ, что въ это время кн. Константинъ Острожскій высылалъ уже свои дружины, подъ предводительствомъ будущаго козацкаго гетмана Наливайка, для наказанія по-

---

[1]) Вотъ одинъ изъ образциковъ такой сдѣлки, взятый нами изъ извѣстнаго сочиненія Несецкаго: Korona Polska, т. III, стр. 359, авторъ котораго былъ самъ іезуитъ, а потому не можетъ быть заподозрѣнъ въ неправдивости подобныхъ показаній.

«Владиславъ Немиричь, обращенный въ католицизмъ», расказываетъ Несецкій, «просилъ, передъ смертью, напутствовать его іезуита Михайла «Кисаржевскаго.—Исповѣдавъ передъ нимъ грѣхи, онъ заявилъ сомнѣ«ніе о томъ, достигнетъ ли онъ спасенія, если приметъ причастіе подъ «однимъ видомъ и, потому, просилъ іезуита выдать ему формальное «письменное удостовѣреніе въ томъ, что онъ будетъ спасенъ въ като«личествѣ. Ксендзъ охотно выдалъ требуемое удостовѣреніе. Вотъ «текстъ онаго: «Я, Михаилъ Кисаржевскій, изъ ордена іезуитовъ, удо«стовѣряю симъ Божіе Величіе въ томъ, что если благородный Влади«славъ Немиричь потерпитъ какой либо ущербъ передъ судомъ Господ«нимъ, вслѣдствіе причастія католическаго подъ однимъ видомъ, одо«бреннаго церковью въ теченіе всѣхъ вѣковъ, то я весь сей ущербъ «принимаю на себя и на свою душу и готовъ буду отвѣчать передъ «Величіемъ Божіимъ, вмѣстѣ съ матерью моею, святою католическою «и апостольскою церковью и со всѣми вѣрными. Дано въ Люблинѣ, въ «іезуитской коллегіи, 19 апрѣля 1653 года. Михаилъ Кисаржевскій».— «Немиричь скончался, держа въ рукѣ это удостовѣреніе, и съ нимъ «положенъ былъ, согласно его желанію, во гробъ. Через пять дней «послѣ его смерти, когда собрались спускать тѣло его въ могилу, устроен«ную въ Люблинской нашей церкви, и, передъ тѣмъ, открыли гробъ, «то кромѣ документа, бывшаго въ рукахъ покойника, обрѣли другой «на его груди, слѣдующаго содержанія: «Я, Владиславъ Немиричь, осво«бождаю преподобнаго Михаила Кисаржевскаго, ксендза іезуитскаго ор«дена, отъ обязательства, принятаго имъ на свою душу, ибо я полу«чилъ полное удовлетвореніе, по базграничной милости Божіей, и отпу«щеніе мнѣ всѣхъ грѣховъ въ страшную минуту суда, вслѣдствіе испо-

мѣстныхъ Русскихъ дворянъ за измѣну православію, и мы находимъ, что первыми отступниками, въ слѣдъ за Люблинскою Уніею, были знатные люди, какъ ближе стоявшие къ искусительнымъ побужденіямъ.—Знатные отступники становились естественно проводниками латинства и притягательными центрами для окружающей среды, особенно для своей безчисленной дворни, которая, волею и неволею, должна была подчинятся примѣру своихъ патроновъ. Такимъ образомъ, въ первое же столѣтіе, послѣ Люблинской Уніи, Польская политика умѣла образовать въ средѣ Русскаго дворянства достаточный запасъ поборниковъ латинства, чтобы, съ ихъ опорой, начать формальную осаду православія и начала ее во второй половинѣ XVII вѣка, съ воцареніемъ бывшаго іезуита Яна Казиміра, въ 1649 году. Этотъ король, при самомъ вступленіи на престолъ, далъ торжественную присягу не предоставлять ни одного мѣста въ Сенатѣ, ни одной должности, ни одного староства не католикамъ. Туже присягу постоянно повторяли и слѣдующие короли. Послѣ этаго перваго рѣшительнаго шага, стали возникать противъ Русской церкви и народности, одно за другимъ, притѣснительныя правительственныя распоряженія, которыя дошли наконецъ до того, что однимъ изъ нихъ запрещалось канцлерамъ прикладывать государственную печать ко всякимъ актамъ, даже къ актамъ королевскаго помилованія, если только эти акты прямо или косвенно, вообще или въ частности, содержали что либо выгодное для лицъ не католическаго вѣроисповѣданія, т. е. все православное населеніе объявлялось внѣ закона [1]),

---

«вѣди и святаго причастія, принятаго мною по обряду римской церкви, «въ минуту моей смерти. Въ семъ удостовѣряю настоящимъ свидѣтель-«ствомъ. Дано въ Долинѣ Покаянія, 26 апрѣля, 1653 года. Владиславъ «Немиричь». Оба эти документа, для большей достовѣрности, явлены «были въ актовыя книги Люблинскаго трибунала, 1653 года, ректоромъ «іезуитской коллегіи, ксендзомъ Ордою.»

[1]) Постановленіе сейма 1712 года.

а другимъ постановлялось, что церковь католическая не должна терпѣть рядомъ съ собою, никакимъ образомъ, другихъ вѣроисповѣданій, послѣдователи которыхъ, въ правахъ своихъ, сравнивались съ правами Евреевъ и духовенству которыхъ формально запрещалось ходить по улицамъ со святыми дарами; крещеніе, бракъ и похороны предоставлялось совершать не иначе, какъ съ разрѣшенія ксендзовъ, за установленную плату; публичныя похороны воспрещались иновѣрцамъ вовсе, а разрѣшались не иначе, какъ ночью; на церквахъ упразднялись колокола, а каноническіе законы католиковъ объявлялись обязательными и для иновѣрцевъ [1]).—Наконецъ, вслѣдствіе правительственныхъ мѣръ, была упразднена въ Югозападномъ краѣ православная іерархія: съ 1709 года до окончательнаго раздѣла Польши, т. е. въ продолженіе слишкомъ осьмидесяти лѣтъ, не было въ этомъ краѣ ни одного православнаго епископа, а рукоположенію священниковъ за границей, въ Россіи и Молдавіи, воздвигнуты были всевозможныя препятствія, такъ что православная церковь, лишенная іерархіи, осуждена была на неизбѣжную гибель, путемъ естественнаго вымиранія духовенства.—Подъ такимъ гнетомъ внѣшней силы, дѣлавшимъ жизнь почти не выносимою, нужны были необыкновенная крѣпость вѣры и твердость духа, чтобъ дворянину, въ виду латино-шляхетскихъ преимуществъ, столь соблазнительныхъ для корыстныхъ человѣческихъ инстинктовъ, устоять противъ искушенія и не совратиться въ католика и Поляка. А потому, къ концу XVIII вѣка Русскіе

---

1) Постановленія конфедераціи, во время междуцарствія, въ 1732 г., получившія, по показанію Морачевскаго, (Польскіе древности т. 1–й, стр. 193) силу закона.—Хотя эти постановленія и не внесены въ Volumina legum, изд. I. Огрызки, но существованіе ихъ, и при томъ какъ закона, доказывается трактатомъ Императрицы Екатерины, заключеннымъ въ Варшавѣ кн. Репнинымъ въ 1775 году, и отмѣняющимъ или облегчающимъ, въ пользу православныхъ, тѣ самыя статьи, которыя приведены выше изъ этихъ постановленій.

православные дворяне стали исключеніями въ Югозападной Россіи. Но они еще были. Есть драгоцѣнное свидѣтельство, что въ концѣ XVIII вѣка, на канунѣ паденія Польши, подъ ея господствомъ еще существовало Русское православное дворянство: въ прибавленіи къ трактату, заключенному Россіею съ Польшей въ 1775 году, говорится, что *шляхетскіе православные роды* должны пользоваться всѣми правами, на равнѣ съ дворянами католическими. Надо полагать, что такихъ родовъ было еще достаточно, если Русское правительство нашло нужнымъ обратить на нихъ свою заботу. Нѣтъ сомнѣнія, что національная политика Екатерины Великой сберегла бы эти остатки, какъ добрый запасъ, для обратнаго обрусенія возвращеннаго Россіи края; но извѣстно, что по кончинѣ мудрой государыни, ея политика по Польскому вопросу испытала крутый поворотъ и уступила мѣсто формальному официяльному признанію Польской національности въ нашихъ западныхъ областяхъ, послѣ чего этимъ остаткамъ ничего не предстояло болѣе, какъ подчиниться началамъ, признаннымъ законно-господствующими верховною властью самой Россіи. Такимъ образомъ, окончательное окатоличеніе и ополяченіе высшаго сословія въ нашихъ западныхъ областяхъ совершилось подъ Русскимъ уже владычествомъ, въ промежутокъ времени, отъ кончины Императрицы Екатерины до возшествія на престолъ Императора Николая.—Изъ здѣшняго туземнаго православнаго дворянства уцѣлѣла до настоящаго времени только такъ называемая околичная шляхта, благодаря своему родовому быту, а можетъ быть и тому обстоятельству, что заносчивое и восторжествовавшее Польское панство, не удостоивало вниманія людей, мало отличающихся, по своему общественному положенію и быту, отъ простого земледѣльческаго класса.—Акты, собранные въ настоящемъ томѣ, служатъ къ объясненію происхожденія и бытоваго устройства этихъ обломковъ древняго Русскаго дворянства.

Не смотря, однакожъ, на несомнѣнное Русское происхожденіе почти всей здѣшней шляхты, было бы ошибочно принимать всю массу ея родовъ за потомство древняго Русскаго дворянства. Это дворянство было далеко не такъ многочисленно, какъ можно судить по древнему дворянству всей остальной Россіи. Огромное большинство изъ нынѣшней шляхты получило свое начало отъ новобранцевъ, возведенныхъ разновременно въ шляхетство послѣ Люблинской Уніи, въ теченіе двухъ съ половиною вѣковъ, и взятыхъ изъ мѣстныхъ элементовъ низшихъ сословій, особенно же изъ дворовыхъ людей знатныхъ родовъ. Численное умноженіе шляхты въ Польшѣ вообще и въ западныхъ Русскихъ областяхъ въ особенности, входило въ расчетъ Рѣчи Посполитой, какъ политическая необходимость. Построивъ государство и сосредоточивъ его идею исключительно на шляхетскомъ элементѣ, Рѣчь Посполитая должна была заботиться о численномъ умноженіи этаго элемента, изъ котораго, по шляхетскому принципу, исключительно составлялась ратная сила государства.—Въ Русскихъ же областяхъ, кромѣ того, отъ приращенія этаго латино-польскаго элемента, зависѣли и преобладаніе надъ ними Польши, и крѣпость ея съ ними связей, и сила управлявшихъ ею партій. По этому, Рѣчь Посполитая до того была щедра на такъ называемую нобилитацію, что нѣкоторые ея защитники серьезно утверждаютъ, будто бы у нея имѣлось въ виду ошляхтовать постепенно весь народъ и тѣмъ довершить зданіе образцовой шляхетской республики! Знатные-же и богатые люди находили личную выгоду ошляхтовывать своихъ челядинцевъ, которые, въ званіи шляхтичей, доставляли имъ политическій вѣсъ на сеймикахъ и сеймахъ и надъ которыми, въ тоже время, они не теряли своей господской власти, сохраняя за собою обычное право даже ихъ сѣчь, подъ однимъ лишь условіемъ: сѣчь не иначе, какъ разложивъ на коврѣ, въ отличіе отъ хлоповъ. [1]) Изъ этой

[1]) Морачевскій, Польскія древности т. I стр. 243.

то дворни вышло множество выскочекъ, которые, разбогатѣвъ на службѣ и на счетъ своихъ патроновъ, вывели въ люди своихъ потомковъ, разыгривающихъ теперь въ нашемъ обществѣ роль родовитыхъ Польскихъ аристократовъ. Между этими титулуемыми аристократами встрѣчаются также господа Еврейскаго происхожденія, христіанскіе родоначальники которыхъ, не далѣе XVIII вѣка, пріобрѣли шляхетство, въ силу закона, даровавшаго Евреямъ шляхетское достоинство за принятіе латинства [1]).

Намъ удалось, по сіе время, привести въ положительную извѣстность Русское происхожденіе 711 здѣшнихъ шляхетскихъ родовъ и собрать свѣденія, опредѣляющія, частію съ точностью, частью приблизительно, время совращенія въ латинство членовъ 140 Русскихъ фамилій. Изъ всего общаго числа, 477 родовыхъ именъ взяты нами изъ постановленій дворянскихъ провинціальныхъ сеймовъ Югозападной Россіи, участники которыхъ, съ самаго возникновенія Люблинской Уніи, т. е. съ 1569 года, до второй половины XVII столѣтія вели этими постановленіями постоянную борьбу противъ посягательствъ Польши на права и интересы православной церкви и Русской народности, а потому не могли быть ничѣмъ инымъ какъ Русскими православными.—Полный алфавитный списокъ этихъ именъ напечаталъ, еще въ 1861 году, при изданномъ Коммиссіею, подъ редакціею профессора Иванишева, архивѣ Югозападной Россіи, части II-й томѣ 1-мъ. Въ этомъ спискѣ заключаются имена большаго числа здѣшнихъ значительныхъ шляхетскихъ родовъ, какъ уже вымершихъ, такъ и по нынѣ еще здравствующихъ. Вотъ нѣкоторые изъ этихъ именъ, примѣчательныя по историческому или современному интерессу: Князья Вишневецкіе, Воронецкіе, Друцкіе-Горскіе, Друцкіе-Лю-

---

1) См. Vol. legum, т. VII, постановленія сейма 1768, стр. 400, изданіе I. Огрызки.

вецкіе, Заславскіе, Збаражскіе, Корецкіе, Козики, Масальскіе, Острожскіе, Пузины, Сангушки, Четвертинскіе и Чарторыйскіе; дворяне: Аксаки, Балабаны, Бемевскіе, Борейки, Броницкіе, Вельгорскіе, Войнаровскіе, Вороничи, Выговскіе, Высоцкіе, Головинскіе, Гулевичи, Гуляницкіе, Даниловичи, Дениско, Домбровскіе, Древницкіе, Еловицкіе, Еничи, Жабокрицкіе, Залѣскіе, Заленскіе, Иваницкіе, Косаковскіе, Котужинскіе, Красинскіе, Корсаки, Ледуховскіе, Ленкевичи, Лещинскіе, Малиновскіе, Мощенскіе, Непокойчицкіе, Олизары, Оссолинскіе, Остророги, Пацы, Подгорскіе, Подгороденскіе, Потоцкіе, Проскуры, Прушинскіе, Раковскіе, Ржищевскіе, Рогозинскіе, Рыльскіе, Семашки, Совѣскіе, Селецкіе, Солтаны, Тарновскіе, Тышкевичи, Трипольскіе, Тржецяки, Холоневскіе, Халецкіе, Харленскіе, Хоецкіе, Чаплицы, Щеневскіе, Юрьевичи, Янковскіе, и т. д. Этотъ списокъ пополняется теперь новыми, взятыми изъ помѣщаемой въ слѣдъ за симъ таблицы упомянутыхъ выше 140 родовъ, 50-ю именами: Князей Курцевичей, Огинскихъ, Полубенскихъ, Пронскихъ, Ружинскихъ, Сапегъ, Слуцкихъ, и Шуйскихъ; дворянъ: Баковецкихъ, Братковскихъ, Василевичей, Волостовскихъ, Вышковскихъ, Гумецкихъ, Гаравурдовъ, Горбовскихъ, Ельцевъ, Жураковскихъ, Заволоцкихъ, Карницкихъ, Кульчицкихъ, Козловскихъ, Куликовскихъ, Мазаракъ, Микуличей, Нападовскихъ, Нецевичей, Овуховичей, Потеевъ, Перепятковичей, По-

пелей, Рудницкихъ, Рывчинскихъ, Служковъ, Селявъ, Соволевскихъ, Стеткевичей, Студницкихъ, Стецкихъ, Терлецкихъ, Федьковичей, Халенскихъ, Шашкевичей, Шумлянскихъ, Шивинскихъ, Шептыцкихъ, Шумовскихъ, Яворскихъ, Яроцкихъ, и Ярошинскихъ. Наконецъ, мы присовокупляемъ сюда выборку 184 Русскихъ ополяченныхъ родовъ, не находящихся въ обоихъ предъидущихъ спискахъ и взятыхъ нами изъ актовъ настоящаго тома: князья Глинскіе, Капусты и Сенскіе(?); дворяне: Вагриновскіе, Барановскіе, Беличи, Белцевичи, Бехи, Бльщановичи, Блоцкіе, Богдановичи, Бойтовичи, Болгарины, Болсуновскіе, Браславскіе, Булавскіе, Бѣлоцкіе, Бѣлошицкіе, Бѣлявскіе-Булгаковскіе, Валевскіе, Васьковскіе, Венжики, Верповскіе, Весьняки, Волковскіе, Вороневскіе, Вытриновскіе, Вышпольскіе, Гдышинскіе, Гевскіе, Гевскіе-Ловдыковскіе, Гергелевичи, Глевовскіе, Гошовскіе, Григоревичи, Гринковичи, Гроты, Грывскіе, Гричаничи, Дедовичи, Дивинскіе, Дидковскіе, Должкевичи, Дубецкіе, Дувисскіе, Духовскіе, Ершы, Журдины, Жуквичи, Жуковскіе, Жумеры, Жывульты, Завлецкіе, Завяличи, Завяличи-Мочульскіе, Закрыницкіе, Закусилы, Залускіе, Заруокіе, Звиковскіе, Зіолковскіе, Зміевскіе, Илинскіе, Иржиковскіе, Искоростенскіе, Искрицкіе, Каленскіе, Карачевскіе, Кмитичи, Коженовичи, Козерскіе, Кондзелевичи, Кончаковскіе, Коподковичи, Коркошки, Костюшковскіе, Котошкевичи, Креховецкіе, Крижановскіе, Круковскіе, Крывицкіе, Крылкевичи, Крышков-

скіе, Кувылинскіе, Лады, Лопановскіе, Левковскіе, Лемеши, Лобки, Лозки, Лончинскіе, Лопатынскіе, Лукьянскіе, Лявданскіе, Лясоты, Макаревичи, Малюшицкіе, Манецкіе, Меленевскіе, Миляновскіе, Михалевичи, Млодецкіе, Мошковскіе, Нарбуты, Недашковскіе, Недзельскіе, Немировичи, Немировскіе, Огіи, Ольшевскіе, Падальскіе, Палуцкіе, Панковичи, Пашковскіе, Пацковичи, Пенскіе, Перликовскіе, Пещеровскіе, Подгоровскіе, Подлесскіе, Подровскіе, Поколевскіе, Полозовичи, Поплавскіе, Потопальскіе, Прегарлинскіе, Пржеборовскіе, Привускіе, Прыгарницкіе, Пузыревичи, Пясковскіе, Равштинскіе, Рогозы, Радзивиловскіе, Раковецкіе, Редчицы, Родкевичи, Рупновскіе, Русановскіе, Руцкіе, Рѣчицкіе, Сахневичи, Сеньковскіе, Серницкіе, Симки, Скалковскіе, Скаржинскіе, Скивичи, Скочинскіе, Словенскіе, Сташкевичи, Стежневичи, Сушкевичи, Счербины, Сынгаевскіе, Терпиловскіе, Толкачи, Томашевскіе, Турчины, Туры, Тышевичи, Угловскіе, Угрыновскіе, Усклитынскіе, Ущаповскіе, Федоровичи, Филоновичи, Хоболтовскіе, Ходаковскіе, Хрушлинскіе, Цѣхановскіе, Черкевичи, Чоповскіе, Чорногубовскіе, Чулаевскіе, Чыжи-Ташевинскіе, Швабы, Шишнаревичи, Шишчичи, Шкирины, Шкуратовскіе, Янишевскіе и Ярушевскіе.

Замѣчательно, что ни въ одномъ историческомъ документѣ, вплоть до паденія Польши, намъ не встрѣтилось ни при одномъ имени шляхетскихъ, Русскаго происхожденія родовъ Югозападнаго края, графскаго титула, которымъ такъ

преизобилуетъ здѣшняя крупная Польская шляхта. По этому полагать должно, что употребленіе ею этого титула относится ко времени Русскаго уже господства, и было усвоено какъ средство открыть себѣ мѣста въ первыхъ рядахъ нашего общества, что и удалось ей вполнѣ, благодаря Польскому мастерству блистать мишурой и бросать намъ пыль въ глаза.

Изъ прилагаемой при семъ таблицы можно сдѣлать слѣдующіе выводы: до Люблинской Уніи случаи совращенія Русскихъ дворянъ югозападной Россіи въ латинство были лишь рѣдкими исключеніями: мы нашли совращеннымъ до этой Уніи только одного князя Ивана Сапегу, и то совратившимся въ Римѣ, въ самомъ центрѣ латинской пропаганды.— Послѣ же Люблинской Уніи являются первыми отступниками, какъ мы сказали выше, знатные и богатые люди, лица княжескихъ родовъ [1]). Люди менѣе значительные слѣдуютъ уже за ними. Движеніе совращенія идетъ въ этомъ смыслѣ до второй половины XVII столѣтія. Съ этаго времени начинается снова паденіе въ отступничество знатныхъ и богатыхъ родовъ а, съ тѣмъ вмѣстѣ, прогресивные успѣхи латинства и религіозной уніи въ краѣ.—Эти данныя опредѣляютъ эпоху окончательнаго торжества Польскихъ началъ въ средѣ мѣстнаго Русскаго дворянства и объясняютъ, въ главныхъ чертахъ, процесъ развитія этихъ началъ въ Югозападной Россіи.

Вотъ все, что мы до сихъ поръ успѣли добыть о происхожденіи здѣшнихъ шляхетскихъ родовъ и о времени ихъ совращенія въ латинство и полонизмъ.—Къ сожалѣнію, для насъ закрыты фамильные архивы, безъ пособія которыхъ, отъ однихъ публичныхъ актовъ, трудно ожидать полныхъ свѣдѣній по этому предмету, хотя мы и будемъ продолжать наши изысканія.—Но для насъ всего было важнѣе обнаружить Рус-

---

[1]) Въ этотъ періодъ времени Русская народность лишилась уже и князей Острожскихъ, лучшей своей опоры.

ское происхожденіе здѣшнихъ шляхетскихъ родовъ и тѣмъ доказать, что здѣсь не только земля и народъ Русскіе, но и нынѣшніе враги наши не пришельцы, не завоеватели, а совращенные и заблудшіе Русскіе же люди, Русскія украденныя дѣти, по выраженію поэта. Въ этомъ отношеніи наши изысканія были не безуспѣшны и, можетъ быть, они принесутъ пользу не одной наукѣ, когда шляхта убѣдится окончательно, что иллюзія ни къ чему ей не послужатъ, что поворота въ ея сторону быть не можетъ, и когда она уразумѣетъ наконецъ, что шляхетское государство могло быть не чѣмъ инымъ, какъ историческимъ эпизодомъ, подобно многимъ историческимъ явленіямъ, исчезающимъ безвозвратно; что самостоятельная Польша, въ силу географическихъ законовъ, была бы возможна не иначе, какъ на мѣстѣ Россіи; но мечтать о подчиненіи десятимилліонному разбросанному и смѣшанному племени пятидесяти пяти милліоннаго, сплошнаго, единокровнаго и единовѣрнаго народа болѣе чѣмъ безумно; что послѣ того, какъ весь Русскій народъ уже понялъ и прочувствовалъ духъ и значеніе Польскихъ притязаній, никакая интрига, въ Польскомъ смыслѣ, не можетъ быть успѣшна, не можетъ привести ни къ какимъ серьознымъ результатамъ, кромѣ развѣ продленія мученій шляхетской агоніи, и, что, по этому, гораздо благоразумнѣе отказаться отъ безвыходнаго положенія, навязаннаго историческимъ насиліемъ, и перейти отъ чужаго и мертваго отечества къ своему живому; гораздо честнѣе оставить гнѣздо интригъ, крамолъ и измѣны и возвратиться, изъ пріемышей Польши, въ родное лоно покинутой семьи своихъ предковъ.

Предсѣдатель *М. Юзефовичъ.*

Приложеніе къ предисловію.

Таблица шляхетскихъ родовъ югозападнаго края, съ указаніемъ времени перехода ихъ членовъ въ латинство и въ унію, или упоминанія о нихъ въ первый разъ какъ католиковъ и въ послѣдній какъ православныхъ [1].

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
1. **Княз. Сапеги.**	1514	—	—	Родъ ихъ происходитъ отъ Гедимина. Около 1514 Иванъ, маршалъ Литовскій, перешелъ изъ православія въ католичество во время пребыванія своего въ Римѣ, куда ѣздилъ въ качествѣ посланника (Несецкій т. IV ст. 21).
2. **Кн. Пронскіе.**	около 1580	—	—	Происходили отъ русскихъ удѣльныхъ князей. Около 1580 Александръ, Кастелянъ Троцкій, принялъ католичество во время путешествія въ Римъ. (Нес. т. III стр. 740).

[1]) Тѣ роды, при которыхъ упоминаются только православные члены, но время перехода которыхъ въ католичество не указано, по недостатку источниковъ, помѣщены въ таблицѣ въ такомъ только случаѣ, если потомки рода существуютъ въ настоящее время въ краѣ, среди окатоличеннаго дворянства.

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
3. **Семашки**.	1586	—	—	Принялъ католичество Кастелянъ Брацлавскій, Александръ, 1586, вслѣдствіе проповѣди іезуита Бенедикта Гербеста (Нес. т. III стр. 80).
4) **Кн. Слуцкіе (Олельковичи)**.	около 1590	—	—	Около 1590 приняли католичество два послѣдніе представители этого рода: Александръ и Симеонъ (Нес. т. III стр. 433).
5. **Кн. Збаражскіе**	1595	—	—	1595 обращены въ католичество іезуитомъ Нагаюсомъ: Степанъ, воевода Троцкій съ женою и дочерью и, около 1600, его племянникъ Янушъ, воевода Брацлавскій (Нес. т. IV ст. 706).
6. **Кн. Вишневецкіе**	1595	—	—	Приняли католичество: 1) Евва Александровна, по мужу княгиня Збаражская 1595 г., вслѣдствіе проповѣди іезуита Нагаюса; 2) около 1600 г. Юрій Михайловичъ каст. Кіевскій; онъ отказалъ многія имѣнія доминиканцамъ и іезуитамъ; 3) Еремія Михайловичъ, воевода Русскій, 1614 года, вслѣдствіе воспитанія въ іезуитской Львовской коллегіи; 4 и 5) 1629 внесены

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминаются православные члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются католические члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				въ помянникъ Краковскихъ іезуитовъ князья: Александръ-Ѳома и Юрій-Криштофъ Вишневецкіе; 6) Елисавета Андреевна, по мужу Радзивиловая, около 1600. 7) Константинъ Константиновичъ, воевода Русскій 1595, вслѣдствіе проповѣди Нагаюса, (Нес. т. IV ст. 541—553.
7. Терлецкіе.	1596	—	—	Кирилъ, Луцкій епископъ, принялъ унію.
8. Потеи. . .	1596	—	—	1596 г. Адамъ-Ипатій, епископъ Владимірскій, былъ главнымъ руководителемъ Уніи; его дѣти приняли католичество. (Нес. т. III, ст. 619).
9. Кн. Массальскіе	—	—	около 1600	Упоминаются католики: Лука и Александръ — маршалокъ ковенскій и воевода Минскій (Нес. т. III, ст. 228).
10. Кн. Острожскіе	около 1600	—	—	Около 1600 князь Янушъ Константиновичъ, воевода Волынскій, принялъ католичество. (Нес. т. III, ст. 517).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
11. Кн. Ружинскіе	около 1600	—	—	Около 1600 г. князь Романъ принялъ католичество.— Онъ-же военачальникъ Польскій въ походѣ Дмитрія самозванца (Нес. т. III, ст. 898).
12. Корсаки .	—	—	1600	Около 1600 г. Иванъ, воевода Смоленскій, основалъ монастырь доминиканскій въ Островцѣ. Іосифъ, воевода Мстиславскій, около 1611 г. основалъ монастырь кармелитскій въ Глубокомъ. (Нес., т. II, стр. 617).
13. Хрыницкіе.	—	1601	—	1601 г. Александръ, Иванъ и Прокопъ обязались защищать Люблинское братство. (Архивъ Югозападной Россіи, ч. II, т. I-й, стр. 38—39).
14. Кн. Заславскіе	1603	—	—	1603 г. принялъ католичество Янушъ, воевода Волынскій, вслѣдствіе объученій іезуита Нагаюса. (Нес. т. IV стр. 690).
15. Грабовецкіе.	—	1654	1607	1619 Аврамъ записался въ Луцкое братство. (Памятники, изданные кіевскою археографическою коммиссіею т. I, ч. I, ст. 12). 1634 родъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства (см. помянникъ)

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				1654. Аврамъ членъ Луцкаго братства (Пат. т. I, ч. I, ст. 174). 1607 упоминается католическій аббатъ Себастіанъ. (Нес. т. III, стр. 300).
16. Малинскіе.	1608	1601	—	1597 г. Василій подписался свидѣтелемъ на фундушовой записи Анны Гойской Почаевскому монаст. (Памят. т. IV, ч. I, стр. 53). 1601. Татьяна записалась въ Львовское братство. (Пам. т. III, ч. I, ст. 91). 1608 г. Евстафій, архіепископъ Луцкій, принялъ унію. 1628 г. Николай основалъ Бернардинскій монастырь и т. д. (Нес. т. III ст. 218).
17. Кн. Чарторыйскіе . .	около 1610	—	—	Около 1610 г. перешелъ въ католичество князь Юрій Ивановичъ, строилъ костелы, раздавалъ имѣнія іезуитамъ и др. католическимъ монастырямъ (Нес. т. I-й, ст. 370).
18. Гумецкіе.	—	—	1613	1613 г. Войтехъ, кастелянъ Галицкій, основалъ монастырь доминиканскій въ Каменцѣ. (Нес. т. II стр. 382).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
19. Ковинскіе.	1613	1647	—	Около 1613 г. Адамъ, кастелянъ Волынскій, принялъ католичество и снабдилъ имѣніями іезуитскую Луцкую коллегію. (Нес. т. II стр. 687). 1624 одинъ изъ нихъ подписалъ уставъ Луцкаго братства (Пам. т. I, ч. I, ст. 81). 1640 родъ Льва внесенъ въ помянникъ Луцкій. 1647 г. Юрій участвовалъ въ избраніи митрополита Коссова. (Арх. часть II, т. I, стр. 348).
20. Загоровскіе.	около 1680	1663	1614	1601. Александръ и Андрей подписались въ числѣ защитниковъ Луцкаго братства. (Арх. ч. II, т. I, ст. 37—38). 1663 г. Викторъ былъ игуменомъ мгарскаго монастыря (Пам. т. IV, часть III, стр. 334). Приняли католичество: около 1614 г. Гіеронимъ, поступившій въ іезуитскій орденъ. Около 1680 Катерина и ея дочери. (Нес. IV стр. 642).
21. Гойскіе . .	—	1616	—	1597 г. Анна отписала крестьянъ и земли Почаевской церкви. (Пам. т. I, часть I, стр. 39). 1601 Гаврило и Ерофей подписали обязательство защищать Люблинское братство. (Арх. часть II, т. I, ст. 37—38).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда приняли католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
22. Харленскіе.	—	—	1616	Упоминаются въ числѣ земянъ волынскихъ до Люблинской Уніи. Иванъ, Кастелянъ Брацлавскій, похороненъ 1616 въ Луцкомъ іезуитскомъ монастырѣ. (Нес. т. I, стр. 248).
23. Кн. Корецкіе.	около 1617	—	—	Богуша Федоровича, воеводу Волынскаго, напрасно король уговаривалъ принять унію; умирая, онъ оставилъ завѣщаніе, въ которомъ сказано: «Вѣрую въ св. церковь, еюже правятъ 4 патріархи». 1601 г. сынъ его Іоакимъ подписался въ числѣ защитниковъ Люблинскаго братства (Арх, часть II, т. I, стр. 37). около 1617 г. приняли католичество сыновья Іоакима: Самуилъ и Иванъ-Карлъ, кастелянъ Волынскій. (Нес. т. II, стр. 606—612).
24. Свищевскіе.	—	1619	—	1619 г. Адамъ—членъ Луцкаго братства. (Пам т. I, ч. I, стр. 12).
25. Кн. Сангушки.	около 1620	—	—	Около 1620 г. приняли католичество: Симеонъ-Самуилъ воевода Минскій, и Адамъ, воевода Волынскій. (Нес. т. IV ст. 10—11).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
26. Зеновичи.	около 1620	—	—	Около 1620 Богуславъ, кастелянъ Полоцкій, перешелъ изъ православія въ католичество. (Нес. т. IV ст. 745).
27. Трызны .	—	1647	1620	Петръ, парнавскій воевода, около 1620 основалъ іезуитскую коллегію въ Бобруйскѣ; предки его упоминаются въ XVI в. какъ православные земяне новогрудскаго воеводства. (Нес. т. IV ст. 384). 1647 Іосифъ избрапъ архимандритомъ Кіево - Печерскимъ. (Арх. ч. II, т. I, стр. 345).
28. Шашкевичи.	—	1624	—	1624 Николай былъ похороненъ въ Кіево-Печерской Лаврѣ. (Максимовичъ, кіевлянинъ 1840 г., стр. 156).
29. Ельцы .	около 1625	—	—	Дмитрій, Филипъ и Иванъ (1603) погребены въ Кіево-Печерской Лаврѣ. (Максимовичъ кіевлянинъ 1840 г., ст. 155). Александръ - Игнатій принялъ католичество 1620—1630 и основалъ овруцкую іезуитскую коллегію. (Нес. т. II стр. 425).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
30. Горбовскіе.	около 1625	1649	—	1625 г. Сигизмундъ, не смотря на просьбы и стараніе родителей принялъ католичество и поступилъ въ іезуиты. (Нес. т. IV, стр. 679). 1649 внесены въ помянникъ Луцкаго братства. (см. Помянникъ).
31. Яроцкіе .	—	1654	1629	1629 упоминается Василій монахъ кармелитскій; около 1730 г. Иванъ іезуитъ. (Нес. т. II ст. 402). 1654 г. родъ Романа внесенъ въ Луцкій помянникъ.
32. Кн. Полубинскіе	—	1634	около 1629	1634 Михаилъ погребенъ въ Кіево-Печерской Лаврѣ, тамже были погребены его предки князья: Андрей, Василій, Левъ, Иванъ. (Максимовичъ кіевл. 1840 г., ст. 152). около 1629 Александръ основалъ доминиканскій монастырь (Нес. III, стр. 351).
33. Служки .	около 1630	—	—	Упоминаются въ числѣ земянъ Овруцкаго повѣта 1545 г. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 48). Принялъ католичество Александръ Минскій воевода, (1620—1636) и основалъ многія католическія церкви и монастыри (Нес. т. IV, ст. 136).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
34. Тышкевичи.	около 1630	—	—	Θедоръ, посланникъ въ Москву, около 1600 г. обращенъ въ Унію Іосафатомъ Кунцевичомъ (Нес. т. IV, ст. 420). Около 1630 г. Федоръ принялъ католичество; сынъ его Янушъ, воевода кіевскій, построилъ многіе монастыри католическіе (Костомарова Богданъ Хмельницкій т. I, ст. 177; Несец. т. IV стр. 422).
35. Халецкіе .	—	—	1630	Упоминаются въ числѣ земянъ южнорусскихъ до Люблинской Уніи. (Арх. часть IV, т. I, ст. 22—25). Крыштофъ, мечникъ Литовскій, около 1630 г. основалъ францисканскій монастырь въ Гроднѣ и обогатилъ тамъ іезуитскую коллегію (Несец. т. I, стр. 244).
36. Воютынскіе.	—	1634	—	1634 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
37. Рогозинскіе.	—	1634	—	1634 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
38. **Рудецкіе.**	—	1634	—	1624 Урсулъ подписалъ уставъ Луцкаго братства и основалъ монастырь Черненскій (Пам. т. I, ч. I, ст. 81, 141). 1634 родъ его внесенъ въ памятникъ Луцкаго братства.
39. **Князья Козики.** . . .	около 1635	—	—	Нѣкоторые члены этого рода были погребены въ XVII в. въ Кіевопечерской Лаврѣ, другіе въ церкви православной въ селѣ Зимнѣ, иные наконецъ, (съ 1630—1640) въ Сокалѣ, въ Бернардынскомъ монастырѣ. (Несец. т. II, ст. 686. Балинскій и Липинскій Starożytna polska т. II, статія Zimno).
40. **Холоневскіе-Мышки.** . .	—	1619	1635	1619 Михаилъ былъ членомъ Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. 1-я, стр. 12). 1635 упоминается Реміянъ, поступившій въ іезуитскій орденъ (Несец. т. III стр. 324).
41. **Пясочинскіе.**	—	1677	1636	Упоминаются католики: Александръ, воевода Новгородскій, основасшій іезуитскій монастырь въ Новогродкѣ около 1636, Иванъ, похороненный въ Люблинскомъ іезуитскомъ монастырѣ 1679 и Па-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				велъ, бывшій іезуитомъ (Несецк. т. III стр. 582). 1677 года Люція и сынъ ея, Степанъ, были православные (Пам. т. I, ч. I, стр. 179—184).
42. Ярмолинскіе	—	1637	—	1601 Николай, покровитель Люблинскаго братства (Арх. ч. II, т. I, стр. 38). 1637 г. Ирина дала фундушовую запись Загаецкому монастырю, туже запись подписалъ въ качествѣ свидѣтеля Иванъ Ярмолинскій (Пам. т. IV, ч. I, ст. 85).
43. Нападовскіе.	—	1638	—	1619 Николай былъ членомъ Луцкаго православнаго братства (Пам. т. I, ч. I, ст. 12). 1638 родъ Михайла внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
44. Кропивницкіе.	—	1640	—	1640 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
45. Трацевскіе.	—	1640	—	1640 Евстафій внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
46. Хорошки	—	1640	—	1597 Кондратъ подписалъ запись фундушовую Гойской Почаевскому монаст. (Пам. т. IV, ч. I, стр. 54). 1619 г. Константинъ за-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. православ. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				писался въ Луцкое братство (Пам. т. I, ч. I, ст. 12) 1640 родъ ихъ внесенъ въ Луцкій помянникъ.
47. Корчевскіе.	—	—	1641	Упоминаются въ числѣ земянъ Овруцкихъ 1478. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 7). 1641 Адамъ основалъ въ Гроднѣ монастырь доминиканск. (Нес. т. II, стр. 606).
48. Иваницкіе.	около 1641	1710	—	Около 1641 упоминается Константинъ, каноникъ и проповѣдникъ католическій (Нес. т. II стр. 454). 1710 Константинъ и Войтехъ подписали актъ избранія Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362).
49. Селявы.	—	1657	1646	Павелъ 1657 г. вписанъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1646 Анастасій избранъ уніятскимъ митрополитомъ, уніатъ ревностный (Нес. т. IV, стр. 78).
50. Вржозовскіе.	—	1647	—	1647 Максиміліанъ, кастелянъ Кіевскій, подписалъ акты объ избраніи архимандрита Печерскаго, Іосифа Тризны, и митрополита, Сильвестра Коссова. (Арх. ч. II, т. I, стр. 341—347).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются католич. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
51. **Вороничи**	—	1647	—	1647 Даніилъ, Юрій и Самуилъ подписали актъ избранія Тризны въ архимандриты печерскіе и Сильвестра Коссова въ митрополиты. (Арх. ч. II, т. I, стр. 341—347).
52. **Голубы** . .	—	1647	—	1647 г. Даніилъ подписалъ какъ свидѣтель, завѣщаніе Петра Могилы и участвовалъ въ избраніи Сильвестра Коссова. (Пам. II, ч. I, стр. 180 и Арх. ч. II, т. I, стр. 347).
53. **Проскуры-Сущанскіе**. . .	—	1647	—	1647 г. Θедоръ упоминается въ числѣ попечителей, назначенныхъ Петромъ Могилою надъ его коллегіею. (Пам. т. II, ч. I, стр. 29, 171).
54. **Солтаны**. .	—	1647	—	1647 Θедоръ подписалъ завѣщаніе Петра Могилы и участвовалъ въ избраніи Сильвестра Коссова (Арх. ч. II, т. I, стр. 342—347).
55. **Ставецкіе**.	—	1647	—	1647 Андрей подписалъ завѣщаніе Петра Могилы. 1647 Андрей и Симеонъ принимали участіе въ избраніи архимандрита печерскаго (Арх. ч. II, т. I, стр. 341—342).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
56. Щеневскіе.	—	1647	—	1647 г. Даніилъ и Павелъ принимали участіе въ выборахъ архимандрита печерскаго и кіевскаго митрополита (Арх. ч. II, т. I, стр. 341—348).
57. Кашовскіе.	около 1648	1638	—	1638 Андрей упоминается какъ православный (Арх. ч. II, т. I, стр. 246). около 1648 года Генрихъ католикъ; сынъ его Иванъ—каноникъ Гнезненскій (Нес. т. II, стр. 491).
58. Аксаки.	около 1650	—	—	1586 Александръ учавствоваалъ въ основаніи Львовскаго братства (Пам. т. III, ч. I, стр. 91). Степанъ, судья земскій Кіевскій, учредитель доминиканскаго кіевскаго монастыря; его сестра, 1650 года, скончалась въ католическомъ монастырѣ. (Нес. т. I, ст. 13).
59. Валабаны.	около 1650	1710	—	1590 г. Арсеній, епископъ Львовскій православный (Пам. т. III, ч. I, стр. 48). 1601 Өедоръ и Адамъ обязались защищать Люблинское православное братство (Арх. ч. II, т. I, стр. 38—39). 1619 Дмитрій, членъ Луцкаго брат-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминаются правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				ства (Пам. т. I, ч. I, стр. 12). Съ 1657 по 1663 Діонисій митрополитъ кіевскій (Роспись митрополита Евгенія) 1667 года Александръ записался въ Луцкое братство (каталогъ луцк. брат.) 1677 г. родъ Балабановъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. Около 1650 г. Юрій, староста Трубовельскій, и Александръ приняли унію во время своего пребыванія въ Римѣ (Нес. т. I, стр. 35). 1710 Михаилъ подписалъ актъ избранія въ епископы Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 361).
60. Древинскіе.	—	около 1650	—	1601 Лаврентій подписалъ обязательство защищать Люблинское братство. (Арх. ч. II, т. I, стр. 38). Около 1600 г. Анастасія завѣщала 3000 злотыхъ Луцкому братству. (Пам. т. I, ч. I, стр, 184).
61. Соболевскіе.	около 1650	—	—	1650 Лукіянъ записанъ въ помянникъ Луцкаго братства; вскорѣ потомъ встрѣчается Адамъ—іезуитъ. (Нес. т, IV стр. 153).
62. Стеткевичи.	около 1650	—	—	1647 г. Богданъ назначенъ Петромъ Могилою въ число опекуновъ Могилян-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				ской коллегіи. (Пам. т. II, ч. I, стр. 171). Около 1650 г. братъ его Криштофъ принялъ католичество. (Нес. т. IV стр. 205).
63. **Зубчевскіе.**	—	1652	—	1617 Александръ и Владиміръ записались членами Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 2 и 12). 1652 г. родъ Владиміра вписанъ въ помянникъ Луцкаго братства.
64. **Русины.**	—	1652	—	1652 родъ Павла внесенъ въ Луцкій помянникъ.
65. **Немиричи.**	1653	1650	—	1601 Матвѣй обязался защищать Люблинское братство. (Арх. ч. II, т. I, стр. 38). 1619 Александръ былъ членомъ Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 12). 1647 г. родъ Александра внесенъ въ помянникъ Луцк. брат. 1650 г. Юрій присоединился отъ аріанства къ православію. 1653 принялъ католичество Владиславъ, около 1704 упоминается іезуитъ Михаилъ. (Несец. т. III, стр. 338—339).
66. **Мелешки.**	1652	—	—	Иванъ и Николай поступили въ іезуиты 1652 Иванъ, кастелянъ Смоленскій, обра-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				щенъ въ унію Іосафатомъ Кунцевичемъ. (Несец. т. III стр. 256).
67. Подгаецкіе.	—	1654	—	1654 родъ Сидора внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
68. Савицкіе.	—	1677	1657	1647 г. Романъ учавствовалъ въ избраніи печерскаго Архимандрита. (Арх. ч. II, т. I, стр. 342). 1655 Іосифъ, протоіерей, учавствовалъ въ избраніи старостъ Луцк. брат. (Пам. т. I, ч. I, стр. 168). 1657 Иванъ поступилъ въ іезуитскій орденъ, братъ его Мельхіоръ, воевода Брестскій, былъ докторомъ католическаго богословія, (Нес. т. IV, стр. 44). 1677 Іеромонахъ Іеремія въ Луцкомъ братствѣ. (Пам. т. I, ч. I, ст, 273).
69. Обуховичи.	—	—	1658	Упоминаются еще 1528 въ числѣ земянъ волынскихъ. Въ 1658 упоминается католикъ Захарія, деканъ Смоленскій. (Нес. т. III, стр. 395).
70. Кн. Огинскіе	около 1660	1647	—	1647 Александру, воеводѣ Минскому, и Богдану, хорунжему княжества Литовскаго, Петръ Могила поручилъ, въ числѣ прочихъ, попеченіе

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				объ основанной имъ коллегіи. (Пам. т. II, ч. I, стр. 170—171). Около 1660 г. сынъ Александра—Маркіанъ принялъ католичество, строилъ и обогащалъ многіе монастыри и костелы католическіе. (Нес. т. III, ст. 419).
71. Павловичи.	—	1666	—	1601 Дамьянъ-Симеонъ и Прокопъ записались въ число защитниковъ Люблинскаго братства. (Арх. ч. II, т. I, стр. 37—39). 1624 г. Михаилъ и Константинъ подписали уставъ Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 81). 1634 и 1660 г. роды Дамьяна и Өедоры внесены въ помянникъ Луцкаго братства. 1666 Яковъ записанъ въ списокъ Львовскаго братства. (Пам. т. III, ч. I, стр. 91).
72. Мазараки.	—	1666	—	1666 Иванъ записался въ Львовское братство. (Пам. т. III, ч. I, стр. 91).
73. Князья Вулыги-Курцевичи.	—	1669	—	Иванъ 1601 г. подписалъ обязательство защищать Люблинское братство. (Арх. ч. II, т. I, стр. 38). Максимъ служилъ въ Запорожскомъ

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				войскѣ (Нес. т. I, стр. 222) и былъ полковникомъ козацкимъ. 1669 родъ Максима внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
74. Князья Пузыны. . . .	—	1698	1670	1601 Юрій защитникъ Люблинскаго братства (Арх. ч. II, т. I., стр. 38). 1644 Павелъ (Афанасій) епископъ Луцкій православный (Арх. ч. II, т. I, стр. 345). 1698 Юрій и Михаилъ подписали протестъ противъ притѣсненія православія католиками (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348). Около 1670 г. встрѣчаемъ Петра и Павла, внуковъ Павла-Афанасія, монахами католическими (Нес. т. III, стр. 785). 1680 Андрей членъ Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 192—196).
75. Вушинскіе.	—	1670	—	1646 г. выдано имъ свидѣтельство о православномъ происхожденіи Петромъ Могилою. (Арх. ч. II, т. I, ст. 320) 1670 г. внесены въ помянникъ Луцкаго братства.
76. Князья Шуйскіе	—	—	1671	До 1660 г. переѣхали изъ Москвы въ Литву. 1671 Владиславъ—Александръ похороненъ въ Брест-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				скомъ іезуитскомъ монастырѣ. (Нес. т. IV, стр. 289).
77. Кн. Четвертынскіе-Святополки . . .	1673	1710	—	1685—1690 митрополитъ кіевскій Гедеонъ (роспись митрополита Евгенія) около 1710 года Сильвестръ архіер. Могилевскій. Приняли католичество: около 1673 Стефанъ и Андрей Григорьевичь (Нес. т. I, стр. 386).
78. Шостаковскіе	—	1686	1674	1636 Николай пожертвовалъ чашу въ церковь Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 272). 1686 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1674 извѣстенъ Прокопъ, принявшій католичество и поступившій въ доминиканскій орденъ. (Нес. т. IV, стр. 285).
79. Оранскіе .	около —	1631	1674	1631. Θеодосій іеремонахъ Печерскій (Пам. т. II, ч. I, стр. 44 и 181). 1674 встрѣчаемъ Гедеона, уніятскаго пинскаго епископа. 1728 Адамъ, намѣстникъ католическій каменецкой епархіи. (Нес. т. III, стр. 477—478).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
80. Вышковскіе.	—	1677	—	1677 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
81. Дениски-Мукосеи . . .	—	—	—	1632 Александръ, іеремонахъ печерскій. (Арх. ч. II, т. I, стр. 346). 1650 Александръ записался въ Луцкое братство. 1677 Иванъ участвовалъ въ выборѣ старостъ Луцкаго братства. (Пам. т. 1, ч. I, стр. 190).
82. Нецевичи.	—	1677	—	1657 Өедоръ участвовалъ въ выборѣ старшинъ Луцкаго братства, (Пам. т. I, ч. I, стр. 169). 1677 родъ его внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства.
83. Рыбчинскіе.	—	1677	—	1651 Стефанъ сдѣлалъ вкладъ въ церковь Луцкаго братства. 1677 Леонтій—игуменъ братства Луцкаго. (Пам. т. I, ч. I, стр. 189 и 272).
84. Линевскіе.	—	1678	—	Упоминаются въ числѣ православныхъ дворянъ до 1650 г. 1678 г. Юрій записался въ Луцкое братство. (Каталогъ Луцк. братства).
85. Еловицкіе.	—	1638	1680	1617—1619 Криштофъ и Филонъ были членами Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I,

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				стр. 2 и 12). 1601 Николай обязался защищать Люблинское братство. (Арх. ч. II, т. I, стр. 39). 1688 родъ ихъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1680 упоминается Иванъ, каноникъ Луцкій и около 1700 Гіеронимъ-Матвей, католическій епископъ (Нес. т. II, стр. 430—431).
86. Шумлянскіе.	около 1681	1721	--	1681 Іосифъ, архіепископъ Львовскій, перешелъ въ Унію (Лѣтоп. Величка). 1721 скончался Кирилъ, православный Переяславскій епископъ. (М. А. Максимовичъ).
87. Микуличи.	—	1624	1681	1617 Герасимъ былъ игуменомъ Черниговскаго монастыря, и въ 1624—игуменомъ Луцкаго братства (Пам. т. I, ч. I, стр. 1 и 81). 1681 Ѳедоръ епископъ католическій Граціанопольскій (in partibus infidelium) (Нес. т. III, стр. 263).
88. Головинскіе.	—	1682	—	1545 Богданъ упоминается въ числѣ земянъ Луцкаго повѣта. (Пам. т. IV, ч. II, стр. 44). 1647 г. родъ Петра внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1682 г.

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				Дмитрій записанъ въ число Луцкихъ братчиковъ. (помянникъ и каталогъ Луцкаго братства.
89 Шибинскіе-Мокосеи . .	—	1688	—	1638 Никодимъ архимандритъ Супральскій. (Арх. ч. II, т. I, стр. 241). 1688 Иванъ и Александръ записались въ Луцкое братство (каталогъ Луцкаго братства).
90 Верховскіе .	около 1690	—	—	Упоминаются въ числѣ землянъ Волынскихъ до Люблинской уніи. Приняли католичество около 1690; одинъ изъ нихъ—Криштофъ умеръ іезуитомъ 1720 г. (Нес. т. IV, стр. 524).
91 Князья Друцкіе-Любецкіе .	—	1634	около 1690	1601 Павелъ подписался въ числѣ защитниковъ Люблинскаго братства, 1619 г. онъ-же членъ Луцкаго братства—жилъ еще 1634 г. (Арх. ч. II, т. I, стр. 39). Около 1690 упоминается іезуитъ Иванъ. (Нес. III, стр. 157).
92. Киселя . .	1690	1710	—	Франциск принялъ унію около 1690 г. и основалъ уніатскій монастырь на томъ мѣстѣ, гдѣ былъ убитъ

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				Кунцевичъ. (Нес. т. II, стр. 520). 1710 Степанъ, Самуилъ и Θедоръ принимали участье въ выборѣ Кирила Шумлянскаго. (Арх. ч. IV, т. I, ст. 361).
93. Карницкіе.	—	1648	около 1691	1648 Трохимъ записался въ Луцкое братство (каталогъ Луцкаго братства). 1691 Станиславъ умеръ въ іезуитскомъ орденѣ, (Нес. т. II, стр. 481).
94. Залевскіе.	—	1630	1692	Съ 1545 г. упоминаются между земянами Волынскими. Стефанъ 1630 записался въ Луцкое братство (каталогъ Луцк. братства). 1692 Лаврентій былъ каноникомъ Луцкимъ (католич.) (Нес. т. IV, стр. 653).
95. Василіевичи.	—	1693	—	Григорій 1586 участвовалъ въ основаніи Львовскаго братства. (Пам. т. III, ч. I, стр. 91). 1634 Дамьянъ былъ израненъ при нападеніи іезуитскихъ учениковъ на Луцкое братство. (Пам. т. I, ч. I, стр. 212). 1693 Рафаилъ іеромонахъ Кіевскаго братства. (Пам. т. II, ч. I, стр. 300).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминаются правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
96. Павши .	—	1698	—	1647 Симеонъ участвовалъ въ избраніи Печерскаго архимандрита. (Арх. ч. II, т. I, стр. 342). 1698 Федоръ подписалъ протестъ противъ притѣсненій православія. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348).
97. Третяки .	—	1698	—	1647 г. Станиславъ принималъ участіе въ избраніи Печерскаго архимандрита. (Арх. ч. II, т. I, стр, 342) 1698 Александръ протестовалъ противъ притѣсненія православія католиками. (Арх. ч. IV, т. I стр. 348).
98. Халепинскіе.	—	1698	—	Яковъ 1676 переселился изъ Молдавіи. (Нес. т. I, стр. 245). 1698 записался въ Львовское братство. (Пам. т. III, ч. I, стр. 92).
99 Ваковецкіе-Мокосеи . .	—	1699	—	1619 г. Григорій членъ Луцкаго братства. (Пам. т. I, ч. I, стр. 12). 1638 г. Іосифъ, владыка Владимірскій (Арх. ч. II, т. 1, стр. 246). 1655 Венедиктъ, архимандритъ Жидичинскій. (Нес. т. I, стр. 28). 1686 г. Иванъ членъ Луцкаго братства (каталогъ Луцкаго братства). 1699 Иванъ подписалъ про-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				тестъ православныхъ дворянъ противъ насилій католиковъ (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348).
100. Ясеницкіе.	—	1640	1700	1640 родъ Матеея внесенъ въ Луцкій помянникъ. Около 1700 г. упоминается езуитъ Иванъ (Нес. т. II, стр. 408).
101. Вельгорскіе.	—	1652	около 1700	1616 Александръ участвовалъ въ посольствѣ дворянъ Волынскихъ, требовавшихъ отъ сейма, именемъ своего сеймика, отмѣнить мѣры стѣснительныя для православія. 1652 г. въ такомъ же посольствѣ участвовалъ Киліянъ (Арх. ч. II, т. I, стр. 104—393). Около 1700 г. внуки его: Анна и Антоній, упоминаются въ католическихъ монастыряхъ (Нес. т. IV, стр. 505).
102. Калусовскіе	—	1652	около 1700	1652 родъ Петра записанъ въ помянникъ Луцкаго братства. Около 1700 г. Несецкій упоминаетъ о постройкѣ Калусовскими католическ. церквей въ Константиновѣ и Чудновѣ (Нес. т. II, стр. 469).
103. Кульчицкіе.	около 1700	—	—	1619 Юрій и Криштофъ записались въ Луцкое братство. 1647 Криштофъ уча-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				ствовалъ въ избраніи С. Коссова въ митрополиты. 1688 родъ Николая внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. Послѣ 1700 г. Степанъ записался въ Львовское братство (Арх. ч. II, т. I, стр. 347; Пам. т. I, ч. 1, стр. 12 и т. III, ч. I, стр. 92). Въ то же время одинъ изъ Кульчицкихъ былъ ревностнымъ уніятскимъ Пинскимъ архіереемъ (Нес. II, стр. 741).
104. Оливары-Волчкевичи . . .	—	—	около 1700	1512 Оливаръ Семенъ подарилъ село Бѣлашево Дерманскому монастырю. Около 1700 г. одинъ изъ нихъ былъ похороненъ въ іезуитскомъ монастырѣ (Нес. т. III, стр. 453—454).
105. Гулевичи.	1700 по 1708	1715	—	1615 Анна основательница Кіевскаго братства. 1617 г. Михаилъ принадлежалъ къ Луцкому братству. 1619 г. въ Луцкое братство записались: Иванъ, Петръ, Романъ, Семенъ, Ѳедоръ и Яцко. 1624 подписали уставъ Луцкаго братства: Романъ, Петръ и Семенъ. 1634 г. подписали протестъ въ пользу Луцкаго братства: Романъ, Семенъ и Вячеславъ (Пам. т. I, ч. I, стр. 12, 81 и 222; т. II, ч.

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминн. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				I, стр. 2). Многіе члены этого рода принимали участіе въ постановленіяхъ провинціальныхъ сеймиковъ воеводства Волынскаго въ XVII в. (Арх. ч. II, т. I, стр. 228, 250, 253, 268, 283 и т. д.) Сильвестръ въ 1639 г. былъ епископомъ православнымъ Перемышльскимъ (Арх. ч. II, т. I, стр. 263). Въ помянникъ Луцкій внесены роды: 1652 г. Маріи, 1708 Адама; 1677 участвовалъ въ выборѣ старостъ Луцкаго братства—Андрей. 1686 участвовалъ въ выборѣ старостъ Луцкаго братства — Иванъ;онъже былъбратчикомъ Луцкимъ еще въ 1700 г. (Пам. т. I, ч. I, стр. 190, 193, 199.) 1710 Михаилъ подписалъ актъ избранія Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362). Приняли католичество: 1694 Петръ, 1700 Владиміръ, сынъ его Яковъ поступилъ въ орденъ доминиканцевъ; 1708 г. Юрій основалъ миссію іезуитовъ, 1730 г. Дмитрій поступилъ въ іезуиты (Нес. т. II, стр. 381—382).
106. Гарабурды.	—	1636	1701	1563 Аникій былъ православнымъ Полоцкимъ епископомъ (Нес. т. II, стр. 351).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминаются члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются католики члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				съ 1636 члены рода внесены въ помянникъ Дерманскаго монастыря и въ помянникъ Луцкаго братства. Въ 1701 упоминается Андрей, поступившій въ іезуитскій орденъ (Нес. т. II, стр. 351).
107. Козловскіе .	—	1686	1701	Василій 1686 братчикъ Луцкій, (каталогъ Луцкаго братства). 1701 Францискъ былъ каноникомъ Луцкимъ. Около 1730 Іосифъ іезуитъ (Нес. т. II, стр. 687—688).
108. Ярошиновіе.	—	1702	—	Степанъ записался въ Луцкое братство около 1674 г. и вторично 1686 г. (каталогъ Луцкаго братства) 1702 Θедоръ былъ еще православнымъ (Нес. т. II, стр. 403).
109. Братковскіе.	—	1702	—	Богданъ 1619 г. членъ Луцкаго братства (Пам. т. 1, ч. 1, стр 12.) 1677 Богданъ участвовалъ въ выборахъ игумена Луцкаго братства и самъ былъ старшиною брат. (Пам. т. I, ч. I, стр. 190 и 273.), родъ его внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1699 Даніилъ подписалъ протестъ противъ притѣсненій право-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ последн. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				славія католиками,—онъ казненъ Поляками за ревность къ православію 1702. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348 и помянникъ Луцкаго братства.)
110. **Борейки** .	—	1710	—	1634 г. Николай внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства, 1699 Самуилъ подписалъ протестъ прав. дворянъ противъ насилій католиковъ (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348). 1710 Иванъ подписалъ актъ избранія въ епископы Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362).
111. **Войнаровскіе**.	—	1710	—	Андрей 1710 г. подписалъ актъ избранія Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362).
112. **Князья Воронецкіе** . . .	—	1710	—	1619 г. Юрій подписанъ въ числѣ охранителей Луцкаго братства. 1634 Иванъ подписалъ протестъ противъ притѣсненій іезуитами Луцкаго братства (Пам. т. I, ч. I, стр. 12 и 222.) 1710 Александръ подписалъ актъ избранія въ епископы Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
113. Ласки-Черничицкіе . . .	—	1710	—	1647 г. Адамъ принималъ участіе въ избраніи Сильвестра Коссова (Арх. ч. II, т. I, стр. 347) 1710 г. Петръ принималъ участіе въ выборѣ Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362.)
114. Подгороденскіе	—	1710	—	1634 родъ Андрея внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. Петръ участвовалъ 1710 г. въ избраніи Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 361.)
115. Порванецкіе.	—	1710	—	1687 Андрей записанъ въ Луцкое братство. 1691 Иванъ записанъ тамже(каталогъ Луцкаго братства). 1699 г. Андрей и Иванъ подписали протестъ противъ притѣсненія православія католиками. 1710 Илія принималъ участіе въ выборѣ Кирила Шумлянскаго. (Арх. ч. IV, т. I, ст. 348 и 361).
116. Ступницкіе.	—	1710	—	1686 родъ Александра внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1710 Гавріилъ подписалъ актъ избранія Кирила Шумлянскаго. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 361).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
117. Федьковичи.	—	1710	—	1693 Иванъ записался въ Луцкое братство. 1699 Михаилъ протестовалъ противъ притѣсненія православія и 1701 записался въ Луцкое братство. 1710 г. онъ же принималъ участіе въ избраніи Кирила Шумлянскаго (каталогъ Луцкаго братства и Арх. ч. IV, т. I, стр. 348, 362.)
118. Юшковскіе.	—	1710	—	Упоминаются въ числѣ древнихъ земянъ Волынскихъ. 1677 родъ Василія внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства. 1710 Александръ принималъ участіе въ выборѣ Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 361).
119. Заблоцкіе-Вивгерты.	—	1710	—	1695 Петръ записался въ Луцкое братство. 1710 онъ же участвовалъ въ избраніи Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348 и 361).
120. Яворскіе.	—	1767	1720	Послѣ 1700 Григорій записался въ Львовское братство (Пам. т. III, ч. I, стр. 92.) 1702—1722. Стефанъ, блюститель Патріаршаго престола (Словарь рос. писат. духовн. чина митроп. Евгенія)

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				1767 Иванъ и Василій подписали манифестъ противъ уніи (Арх. ч. I, т. 3, стр. 340.) около 1720 г. встрѣчается Иванъ въ іезуитскомъ орденѣ (Нес. т. II, стр, 42).
121. **Гуляницціе**.	—	1720	—	1569 въ спискѣ дворянъ Русскихъ воеводствъ записано 25 Гуляницкихъ (Арх. ч. II, т. I, стр. 1—12. (1677—1720 записаны были въ Луцкое братство: Иванъ, Яковъ Ѳома, Александръ, Стефанъ (Пам. т. I, ч. I, стр. 190—200) 1699 подписали протестъ противъ угнетенія православія: Александръ (братчикъ Луцкій, съ 1648) Петръ, Яковъ и другой Александръ (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348). 1710 г. учавствовали въ выборахъ Шумлянскаго: Петръ, Яковъ, Юрій, Казиміръ (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362).
122. **Красовскіе**.	—	около 1720	—	1586 г. записались въ члены Львовскаго братства: Дмитрій и Іоаннъ Димидовичи—1649 Степанъ, 1666 г. Николай, 1698 Романъ; послѣ 1710 Андрей (Пам. т. III, ч. I, стр. 90—91).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
123. Ледуховскіе.	около 1720	—	—	1597 Макаръ подписалъ, въ качествѣ свидѣтеля, фундушовую запись Анны Гойской Почаевскому монастырю. 1637 г. Самуилъ подписалъ такую же запись Ирины Ярмолинской Загаецкому монастырю (Пам. т. IV, ч. 1, ст. 54 и 85—1). 1647 Гавріилъ принялъ участіе въ выборѣ Сильвестра Коссова. (Арх. ч. II, т. 1, стр. 348.) Степанъ и Адамъ приняли участіе въ выборѣ Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. 1, стр. 362). Были католическаго вѣроисповѣданія: Станиславъ 1725, братъ его Францискъ, кастелянъ Волынскій Яковъ, построившій монастырь Бернардинскій въ Барковичахъ 1733 г. (Нес. т. III, стр. 65).
124. Рудницкіе.	—	1637	1724	1637 Антоній игуменъ православнаго Загаецкаго монастыря (Пам. т. IV, ч. 1, стр. 72. 74, 81 и 84). Упоминаются: католикъ Доминикъ, поступившій въ езуиты около 1724 и уніатъ Θеодосій, епископъ Луцкій, около 1740. (Нес. т. III, стр. 906).

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
125. Трипольскіе.	—	1724	—	1647 г. Степанъ, Парфенъ, Ѳедоръ и Александръ принимали участіе въ избраніи Печерскаго архимандрита и Кіевскаго митрополита. 1699 Павелъ протестовалъ противъ притѣсненія православія католиками, 1691 онъ записался въ Луцкое братство. 1724 родъ Павла внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства (Арх. ч. II, т. I, стр. 341—348 и ч. IV, т. I, стр. 348. ПомянникъЛуцкаго братства).
126. Шептыцкіе.	—	послѣ 1700	1728	Николай послѣ 1700 г. записался въ Львовское братство. (Пам. т. III, ч. I, стр. 92.) 1728. Варлаамъ, епископъ Львовскій, былъ ревностный уніятъ (Нес. т. IV, стр. 279).
127. Чапличи-Шпановскіе.	около 1728	1650	—	Въ XVI, в. упоминаются въ числѣ земянъ Волынскихъ. 1600 Іосифъ Архіерей Луцкій (Пам. ч. II, стр. 204). Около 1728 г. всѣ дѣти Юрія Чаплича были уже католики. (Нес. I, стр. 332).
128. Жураховскіе.	—	1686	около 1730	1686 г. внесены въ помянникъ Луцкаго братства. Около 1730, упоминаются Евсевій и Анна въ монасты-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				ряхъ католическихъ (Нес. т. IV, стр. 763).
129, Куликовскіе-Ушаки . . .	—	1730	—	1619 Григорій членъ Луцкаго братства. Ананія 1647 г. инокъ монастыря Печерскаго. 1686-1695 г. Ѳедоръ былъ старостою Луцкаго братства. Даніилъ староста Луцкагобратства 1713—1730 (Пам. т. I, ч. I, ст. 12, 192, 196 и 199; и т. II, ч. 1, стр. 181).
130. Горaины .	1733	1710	—	1607. Богушъ подписалъ инструкцію, данную посламъ, отправленнымъ на сеймъ отъ воеводства Волынскаго съ требованіемъ уничтоженія Уніи. 1624 Иванъ подписалъ уставъ Луцк.брат. 1710 Иванъ участвовалъ въ избраніи Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. II, т. 1, стр. 81 и ч. IV, т. 1, стр. 361. Пам. т. 1, ч. 1, стр. 81) Принялъ католичество: 1733 Александръ, бывшій епископъ Жмудзскій, около тогоже года, Иванъ, поступившій въ іезуиты (Нес. т. II. стр. 370).
131. Влостовскіе.	—	1678	1737	Ѳедоръ избранъ старшиною Луцкаго братства 1655 г. (Пам. т. 1, ч. 1, стр. 167) 1678 г. родъ его внесенъ въ помянникъ того же братства. 1737

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются католич. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				Войтехъ уже находился на службѣ у архіепископа католическаго (Нес. т. IV, стр. 563).
132. Олизаровскіе	—	—	1738	1545 упоминаются въ числѣ земянъ воеводства Волынскаго (Пам. т. IV, ч. II, стр. 42, 87 и т. д.) 1738 упоминается Юрій, поступившій въ іезуитскій орденъ.—(Нес. т. II, стр. 454).
133. Верещаки	—	1710	около 1740	1686 г. Максимъ участвовалъ въ выборѣ старостъ Луцкаго братства (Пам т. I, ч. I, стр. 193). Его родъ внесенъ въ помянникъ Луцкаго братства 1710 г. Михаилъ подписалъ актъ избранія въ епископы Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 361). Около 1740 г. упоминается членъ іезуитскаго ордена—Доминикъ (Нес. т. IV, стр. 492).
134. Перетяткевичи	—	1710	около 1740	1668 Криштофъ записался въ Луцкое братство (каталогъ Луц. бр). 1710 г. Адамъ и Антонъ принимали участіе въ выборѣ въ епископы

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда приняли католичество.	Когда въ послѣд. разъ упоминаются православ. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются католич. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				Луцкіе Кирила Шумлянскаго (Арх. ч. IV, т. I, стр. 362. Около 1740 г. уже были въ католическихъ монастыряхъ: Варвара, Пій и Ядвига. (Нес., т. III, стр. 375).
135. Піотровскіе.	—	1710	1740	1699 г. Степанъ подписалъ протестъ противъ притѣсненій православія католиками. 1710 г. Александръ участвовалъ въ избраніи Кирила Шумлянскаго. (Арх. ч. IV, т. I, стр. 348 и 362). Около 1740 г. Маріанна и Евва были въ католическомъ монастырѣ. Станиславъ подарилъ Луцкой іезуитской коллегіи село Кочкоровъ. (Нес. т. III, стр. 604).
136. Попели . .	около 1740	—	—	Иванъ записался въ XVIII в. въ Луцкое и Львовское братства. (Каталогъ Луцкаго братства). Около 1740 г. встрѣчаемъ Симеона и Станислава въ католическихъ монастыряхъ. (Нес. т. III, стр. 651).
137. Стецкіе .	—	1710	около 1740	1615 г. Николай православ. (Пам. т. II, ч. I, стр. 26 и 28). 1710 Казиміръ подписалъ актъ избранія Кирила Шум-

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				лянскаго. (Арх. ч. IV, т. 1, стр. 362). Около 1740 г. Гавріилъ и Андрей были уже въ орденѣ іезуитовъ. (Нес. т. IV, стр. 202).
138. Сурины .	—	1699	около 1740	1601 Θедоръ защитникъ Люблинскаго братства. 1619 г. Петръ членъ Луцкаго братства. 1647 г. Иванъ участвовалъ въ выборѣ архимандрита Печерскаго. 1699 г. Ремигіянъ, Иванъ и Мартинъ протестовали противъ насилій, причиняемыхъ православію католиками. (Арх. ч. II, т. 1, стр. 37 и 342 и ч. IV, т. 1, стр. 346 и 348). Около 1740 г. Казиміръ записанъ въ числѣ фундаторовъ Крывошинскаго костела (Нес. т. IV, стр. 241.)
139. Городыскіе.	—	около 1750	—	1634 Иванъ подписалъ протестъ противъ нападенія на Луцкое братство іезуитскихъ учениковъ. (Пам. т. 1, ч. 1, стр. 222). Степанъ 1647 г. подписалъ актъ избранія Сильвестра Коссова. (Арх. ч. II, т. 1, стр. 347). 1700—1750 Иванъ, Петръ и Степанъ записались въ

НАЗВАНІЕ РОДОВЪ.	Когда принялъ католичество.	Когда въ послѣд. разъ упомин. правосл. члены рода.	Когда въ первый разъ упоминаются катол. члены рода.	ИСТОРИЧЕСКІЯ ОБЪЯСНЕНІЯ.
				члены Луцкаго братства. (Пам. т. III, ч. I, стр. 92).
140. **Шумовицкіе.**	—	1767	—	1767 г. одиннадцать членовъ рода Шумовицкихъ подписали манифестъ противъ Уніи (Арх. ч. I, т. III, стр. 349).

СОДЕРЖАНІЕ АКТОВЪ

ОБЪ ОКОЛИЧНОЙ ШЛЯХТѢ.

Среди ополяченнаго дворянскаго сословія Южнорусскаго края есть довольно многочисленное дворянское-же народонаселеніе, которое въ продолженіи всей исторической жизни края сохраняло всегда всѣ коренныя черты русскаго своего происхожденія: сознаніе русской народности, православную вѣру, русскій языкъ и этнографическія отличительныя черты въ быту своемъ, сродныя русскому человѣку. Народонаселеніе это—такъ называемая *околичная шляхта*, т. е. шляхта живущая въ „околицахъ“ [1]) въ сѣверныхъ частяхъ волынской и кіевской губерніи въ уѣздахъ; овруцкомъ и радомысльскомъ.

Отличительныя черты околичной шляхты состоятъ въ настоящемъ какъ и въ прошедшемъ въ слѣдующемъ: они

[1]) *Околицами* или *околичными селами* называли свои поселенія сами, населявшіе ихъ, шляхтичи, какъ это видно изъ многихъ приведенныхъ актовъ. Изъ изслѣдованія г. Иванишева «о сельскихъ общинахъ въ юго-западной Россіи» извѣстно, что именемъ этимъ опредѣлялось нѣкогда собраніе селъ, составлявшихъ одну общину. Въ шляхетскихъ селахъ, поставленныхъ въ лучшія, чѣмъ крестьянскія, юридическія отношенія, какъ само имя, такъ и древнія общинныя сходки просуществовали гораздо долѣе, чѣмъ въ селахъ помѣщичьихъ—почти до половины XVIII вѣка.

раздѣляются на роды, носящіе отдѣльныя фамиліи, при чемъ каждый родъ, иногда очень многочисленный, занимаетъ отдѣльное село, носящее названіе общее съ фамиліею, населяющаго это село, дворянскаго рода. Они собственники, землевладѣльцы, но крестьянъ на ихъ земляхъ нѣтъ и крѣпостными людьми они не владѣли, или, если владѣли, то въ весьма рѣдкихъ случаяхъ. По происхожденію эти дворянскіе роды принадлежатъ къ числу самыхъ древнихъ дворянскихъ родовъ юго-западнаго края, но рѣзко отличаются и отличались въ продолженіи нѣсколькихъ столѣтій отъ другихъ русскихъ дворянскихъ родовъ этого края тѣмъ, что никогда не поддавались польско-католической пропагандѣ и въ минуту самаго сильнаго ея напора оставались вѣрны русской народности и православной вѣрѣ. Между тѣмъ какъ другіе коренные русскіе роды края, болѣе знатные и богатые, даже такіе, которые долѣе другихъ оставались вѣрны народности предковъ, какъ: Дедовичи-Трипольскіе, Жабокрицкіе, Павши и т. д. переходятъ въ концѣ XVII и началѣ XVIII вѣка въ католичество, прельстившись выгодами мірскихъ благъ и увлеченные родственными связями и общественнымъ мнѣніемъ шляхетской среды; въ то именно время околичные шляхтичи, удовлетворяются своею скромною участью и преслѣдуютъ общественнымъ мнѣніемъ тѣ личности изъ числа ихъ братіи, которыя, путемъ отступничества отъ своихъ религіозныхъ и народныхъ началъ, стараются втереться въ число знатной польской шляхты.

Настоящій очеркъ имѣетъ цѣлью представить тѣ черты быта околичной шляхты, какія удалось собрать въ актовыхъ книгахъ кіевскаго центральнаго архива. Источникъ этотъ, доставляя неоспоримое ручательство въ подлинности приводимыхъ фактовъ, хотя и не даетъ достаточнаго матеріала для того, чтобы представить предметъ въ желаемой полнотѣ, однако дозволяетъ раскрыть довольно оригинальныя черты изъ прошедшей жизни нашего края, не лишенныя и общаго историческаго интереса.

Данныя, относящіяся къ исторіи околичной шляхты могутъ быть распредѣлены по слѣдующимъ отдѣламъ: 1) свѣденія о происхожденіи околичныхъ шляхтичей, 2) данныя подтверждающія постоянную ихъ приверженность къ православію, 3) данныя, опредѣляющія черты бытовой ихъ жизни, 4) факты, доказывающіе постоянное сознаніе околичными шляхтичами русской народности и опредѣляющія ихъ отношенія къ польской народности.

Вотъ перечень тѣхъ родовъ околичной шляхты, о которыхъ свѣденія болѣе или менѣе подробныя находятся въ актовыхъ книгахъ: Барановскіе, Бехи, Болсуновскіе, Булгаки, Бѣлоцкіе, Бѣлошицкіе, Васьковскіе, Верповскіе, Волковскіе, Выговскіе, Геевскіе, Гошовскіе, Дидковскіе, Закусилы, Каленскіе, Кобылинскіе, Кончаковскіе, Коркушки, Костюшковскіе, Левковскіе, Макаревичи, Меленевскіе, Мошковскіе, Невмерицкіе, Недашковскіе, Пашинскіе, Сынгаевскіе, Толкачи, Ущаповскіе, Ходаковскіе, Чоповскіе, Швабы, Шкуратовскіе. Кромѣ этихъ большихъ родовъ были еще роды менѣе многочисленные, которые помѣщались въ селахъ, занятыхъ родами вышеупомянутыми и связаны были съ ними родствомъ, образомъ жизни, понятіями и убѣжденіями; такихъ родовъ было очень много, чаще-же другихъ попадаются: Бильскіе, Пашковскіе, Стемпковскіе, Думинскіе, Духовскіе, Словенскіе, Зміевскіе, Корчевскіе, Чулаевскіе, Шишнаревичи, Пригарлинскіе, Скаржинскіе, Потопальскіе, Редчичи, Ярмолинскіе и т. д. Такъ какъ роды эти во всѣхъ отношеніяхъ сжились съ бытомъ околичной шляхты, то мы можемъ отнести къ нимъ всѣ отличительныя черты послѣдней, хотя и не находимъ въ актахъ документовъ о происхожденіи большей части ихъ.

I.

По древности своего происхожденія околичная шляхта должна быть отнесена къ числу самыхъ древнихъ дворян-

скихъ родовъ южнорусскаго края. Всѣ дипломы на дворянство шляхтичи околичные получили отъ великихъ князей литовскихъ еще до Люблинской Уніи, въ XIV, XV и XVI столѣтіяхъ. Нѣкоторые изъ нихъ, напримѣръ Чоповскіе и Бѣлоцкіе, ссылались на грамоты еще болѣе древнія, пожалованныя имъ „отъ достославныхъ русскихъ князей", еще во время удѣльнаго періода княжеской Руси. [1])

Во время литовскаго владычества всѣ роды эти принадлежали къ сословію дружинному: т. е. къ боярамъ—всѣ дипломы, выданные околичнымъ шляхтичамъ великими князьями литовскими на право владѣній землями и на разныя преимущества, упоминаютъ о томъ, что они даются за военныя заслуги.

Но въ теченіи времени при литовскихъ князьяхъ древнее русское боярство распалось на нѣсколько категорій; изъ среды его выдѣлились: *„земяне"*, *„слуги ординскіе"* и *„слуги замковые"*; разница между этими категоріями состояла въ слѣдующемъ: земяне—это были члены княжеской дружины, получившіе помѣстія (землю) и обязанные нести земскую повинность съ этой земли въ пользу князя, повинность эта была привязана къ потомственно пренадлежащему имъ помѣстію и состояла въ обязанности являться, лично, или, смотря по обширности помѣстія, доставлять опредѣленное число людей на войну „конно и оружно" по призыву князя. Они должны были „ехати на послугу господарскую при воеводѣ, якъ ихъ обошлетъ". Повинность эта называлась: „господарскою, военною, земскою, службою, конемъ" и кромѣ ея земяне не несли никакихъ другихъ повинностей, не подчинялись суду княжескихъ замковъ и ихъ державцевъ, а судились или передъ лицемъ самаго князя, или его воеводы, или-же коммиссіями, назначаемыми княземъ спеціально для каждаго отдѣль-

---

[1]) № LII, страница 175, № LIII, стр. 176 и № LX, стр. 193.

наго случая. Земяне начали выдѣляться изъ среды боярства, какъ отдѣльное сословіе, пользующееся отдѣльными правами и привиллегіями около половины XVI вѣка; по крайней мѣрѣ еще въ грамотахъ Сигизмунда I мы встрѣчаемъ выраженія такія, въ которыхъ очевидно слово бояре употребляется еще безразлично вмѣсто слова земяне. Такъ въ подтвердительной грамотѣ этого короля, выданной 1521 года „боярину нашему Василію Беху“ на землю Беховщину сказано между прочимъ: „за што онъ долженъ намъ, господарю, зъ того службу военную служиты, потому, яко и иншіе боярове наши въ повете кіевскомъ, и маетъ въсихъ вольностей заживати, безо всякихъ иншихъ повинностей“ [1]). Но при наслѣдникѣ уже Сигизмунда I, Сигизмундѣ II Августѣ, земяне не только не смѣшиваются съ остальными боярами, но противуполагаются имъ, такъ въ приказѣ, данномъ Сигизмундомъ Августомъ старостѣ овруцкому, Хриштофу Кмитичу, 1544 года сказано: чтобы онъ не приневоливалъ на равнѣ съ боярами овруцкими къ суду своему и къ сторожѣ замковой Хому Мошковскаго, Василія Ущапа и братію ихъ, такъ какъ они *земяне*, обязанные только къ земской военной службѣ [2]).

Другая категорія, выдѣлившаяся изъ среды древняго боярства, состояла изъ такъ называемыхъ *слугъ ордынскихъ*. Слуги ордынскіе владѣли также участками земли и за то обязаны были отправлять *„есачную повинность“* т. е. они должны были по очереди являться на „полную (полевую) сторожу“ или „на недѣлю чернобыльскую“ въ сторожевыя стоянки, устроенныя на границахъ Полѣсія и стѣпной Украины, на „татарскихъ шляхахъ“, т. е. на дорогахъ, которыми обыкновенно врывались Татары въ области великаго княжества литовскаго, для того, чтобы предупреждать жителей Полѣсія и

---

1) № VI, стр. 22.

2) № IX, стр. 33.

державцевъ королевскихъ замковъ о татарскомъ набѣгѣ. Такія „полныя сторожи“, подвѣдомственныя овруцкому замку находились: одна въ 30 миляхъ отъ него „за Ходорковымъ полемъ у Каменя на Вили рецѣ“ стерегли-же ее „по четыре человика отъ святого Юря, свята вешняго, до Покровы святыя Богородицы“; другая въ Чорнобылѣ, не далеко отъ устія Припяти въ Днѣпръ. Кромѣ того ордынскіе слуги обязаны были „при послахъ и гонцахъ господарскихъ ѣздити до орды“ т. е. составляли вооруженный конвой, въ случаѣ отправленія великокняжескаго посольства или гонца въ Крымъ. Также во время войны они должны были „при старостѣ на службу господарскую конно и збройно ехати“; сверхъ того ордынскіе слуги должны были „подводы и стацін посламъ и гонцамъ давати, также воеводѣ кіевскому, коли черезъ Овручій ѣдетъ, также подводы и стаціи винны давати вси урочисто, то есть: яловицу, вепря, а зъ дыму по курицы; овса, сѣна въ потребу“. Наконецъ *слуги замковые* или *путные*, владѣя небольшими участками земли, обязаны были за нихъ отправлять „послугу замковую“; изъ этой службы замковой важнѣйшую обязанность составляла „сторожа“, т. е. обязанность поочередно содержать караулъ у воротъ замка, къ послугѣ замковой относилось еще „погонъ“, то-есть исполненіе административныхъ распоряженій державцы или старосты и „оповеданіе вѣстей“, то-есть развозка писемъ, пакетовъ и оповѣщеній по приказанію старосты или державцы; вслѣдствіе послѣдней обязанности бояре замковые и получили въ послѣдствіи названіе *путныхъ*. Кромѣ того они платили въ пользу замка „поплаты и пошлины“ [1]). Какъ ордынскіе такъ и путные слуги въ административномъ и судебномъ отношеніяхъ подчинены были „зверхности замковой“, то-есть власти старосты или державцы, управлявшаго тѣмъ замкомъ, къ которому они были приписаны.

---

1) № II, стр. 9, № X, стр. 40—42 № I, стр. 3.

Замокъ составлялъ центръ извѣстнаго округа, на которые, по числу замковъ, подраздѣлялись въ военномъ отношеніи земли, княжества или воеводства великаго княжества литовскаго и княжескій державца замка былъ вмѣстѣ съ тѣмъ военнымъ начальникомъ своего округа. Въ отношеніи къ земянамъ этого округа онъ былъ ихъ военачальникомъ только во время войны и то въ томъ только случаѣ, если они „по доброе волѣ“ являлись къ нему. Земяне наравнѣ съ боярами обязаны были къ подчинкѣ на свой счетъ замковыхъ укрѣпленій, за что тѣ и другіе имѣли внутри укрѣпленій свои городни, то-есть зданія для сохраненія имущества во время осады.

Такое распаденіе боярства оказалось особенно важнымъ послѣ люблинской Уніи 1569 года. Во время этого сейма вся южная Русь была отнята отъ Великаго Княжества Литовскаго и присоединена къ Польшѣ, вслѣдствіе этого вошли въ дѣйствіе польскіе законы и жителямъ южной Руси пришлось размѣститься по составнымъ категоріямъ, существовавшимъ въ Польшѣ. Потому различная участь постигла, распавшееся на части, русское боярство. Между тѣмъ какъ *земяне* были признаны польскою шляхтою и, въ силу этого признанія, получили участіе въ сеймахъ и сеймикахъ, голосъ въ политическомъ управленіи, освободились отъ обязанности земской военной службы, замѣненной, призрачною болѣе чѣмъ дѣйствительною, обязанностію участвовать въ шляхетскихъ поголовныхъ ополченіяхъ, получили выборныхъ земскихъ чиновниковъ, гродскіе суды и трибуналы, безграничную судебную, экономическую и административную власть надъ крестьянами и т. д. Въ тоже время другіе разряды бояръ: ордынскіе и замковые слуги, признаны были людьми посполитыми, подвластными королевскому старостѣ (новое наименованіе бывшихъ при литовскихъ князьяхъ державцевъ), къ которому они стали почти въ такія-же юридическія отношенія, въ какихъ находились крестіяне къ вла-

дѣвшимъ ими шляхтичамъ, а отличались отъ послѣднихъ только по отношеніи къ землевладѣнію. Конечно послѣ этого разница между бывшими земянами и боярами сдѣлалась слишкомъ рѣзкою и чуствительною и потому всѣ люди, стоявшіе на рубежѣ, довольно не точно разграничивавшемъ оба сословія до люблинской Уніи, спѣшили заявить старые документы или выхлопотать новые, на основаніи которыхъ они могли-бы попасть въ категорію земянъ и извернуться изъ сословія ординскаго и замкового боярства.

На такой порубежной чертѣ находились именно околичные шляхтичи. Почти всѣ роды ихъ владѣли, какъ увидимъ изъ перечня, великокняжескими грамотами, признававшими за ними права земянъ, но съ другой стороны ихъ бытъ, обстановка, малая относительно зажиточность, привязанность къ русскимъ простонароднымъ формамъ жизни, ихъ многочисленность и отсутствіе (за малыми исключеніями) подвластнаго имъ крѣпостного народонаселенія—всѣ эти условія сближали ихъ слишкомъ съ людьми посполитыми и въ глазахъ богатыхъ земянъ, пріобрѣвшихъ шляхецкія права, дѣлали ихъ недостойными шляхетскаго званія. При томъ околичные шляхтичи встрѣтили сильныхъ противниковъ, имѣвшихъ личный интерессъ въ недопущеніи ихъ къ шляхетству—въ овруцкихъ старостахъ; послѣдніе понимали, что если имъ удастся приписать околичную шляхту къ числу бояръ овруцкаго староства, то они увеличатъ почти въ десятеро свои доходы. Вслѣдствіе этого завязалась ожесточенная борьба, по временамъ юридическая, по временамъ и кулачная между околицами и овруцкими старостами. Еще до люблинской Уніи овруцкіе державцы пытались было нѣсколько разъ подчинить своему суду, отнять земли или принудить къ замковой службѣ то ту, то другую околицу; но жители обращались немедленно съ жалобою къ великому князю или къ воеводѣ, которые заступались за нихъ и не рѣдко штрафовали державцевъ за превышеніе ими власти. Такъ въ 1535 году Сигизмундъ I,

вслѣдствіе жалобы, принесенной ему Василіемъ Ущапомъ, Николаемъ Хиневичемъ—Васьковскимъ, Андреемъ Пашиничемъ и Николаемъ Волковичемъ, далъ приказъ державцѣ овруцкому, Тихону Гринковичу Козинскому и „будущимъ овруцкимъ державцамъ", чтобы они не осмѣливались впередъ требовать съ истцовъ „сторожи у воротъ замка и воженія писемъ", такъ какъ они заявили ему древнія грамоты и документы, на основаніи которыхъ они отъ службы замковой увольнены и обязаны, на равнѣ съ другими земянами кіевскими, „только зъ отчизнъ своихъ дедичныхъ и выслуженыхъ на службу земскую военную ездити" [1]). Точно также въ 1544 году Сигизмундъ Августъ охранилъ Ущаповъ отъ посягательствъ овруцкаго державцы, Криштофа Кмитича; но Кмитичъ попытался, не смотря на неудачу подчинить себѣ нѣкоторыя другія околицы, онъ потребовалъ отъ нихъ замковой сторожи, а когда къ нему явились Григорій Мошковичъ и Иванъ Барановичъ съ документами, доказывавшими ихъ земянскія права, то онъ документы у нихъ отобралъ и уничтожилъ, а ихъ посадилъ въ тюрьму, какъ ослушныхъ бояръ. Депутація отъ околицъ отправилась къ великому князю, который для обсужденія дѣла немедленно назначилъ коммиссію, состоявшую изъ епископа луцкаго и берестейскаго, Юрія Хвальчевскаго, и изъ кіевскаго воеводы, Ивана Юріевича Глебовича. Коммиссія, разсмотрѣвъ документы, представленные истцами, признала Кмитича виновнымъ въ превышеніи власти и приказала ему уплатить 20 рублей штрафу въ пользу истцевъ, которымъ и выдала, въ замѣнъ документовъ уничтоженныхъ Кмитичемъ, новую подтвердительную въ званіи земянъ грамоту [2]). Наконецъ въ 1553 году державца овруцкій, Іосифъ Михайловичъ Халецкій, потребовалъ отъ Беховъ замковыхъ повинностей и объявилъ имъ, что они подлежатъ

---

[1]) № VIII, стр. 26—31.

[2]) № VIII, стр. 26—31. № IX, стр. 31—34.

его судебной власти. Василій Бехъ обратился съ жалобою къ кіевскому воеводѣ, князю Фридриху Глѣбовичу Пронскому. Воевода, разсмотрѣвъ документы, признал Беховъ земянами и запретилъ державцѣ посягать на ихъ права [1]).

Но попытки эти овруцкихъ державцевъ до Люблинской Уніи были рѣдки, они возникали изъ личнаго ихъ интереса и весьма скоро удерживались вслѣдствіе вмѣшательства власти великаго князя. Послѣ Люблинской Уніи старосты овруцкіе ведутъ противъ околицъ борьбу систематическую. Почти ни одинъ изъ овруцкихъ старостъ, начиная съ Михаила Мышки зъ Варковичъ (1573) и кончая Иваномъ Стецкимъ (около 1790 года), не упускаетъ учинить попытку на подчиненіе себѣ околичныхъ шляхтичей, которые вынуждены отстаивать свою свободу то силою, то юридическими мѣрами. Въ этой борьбѣ старосты не только руководствуются личнымъ интересомъ, но служатъ представителями общаго шляхетскаго мнѣнія и находятъ поддержку въ богатыхъ шляхтичахъ, которымъ не любо терпѣть въ своей средѣ многочисленное народонаселеніе, православное по вѣрѣ, русское по сознанію своей народности, мужицкое по нравамъ и обстановкѣ жизни. Уже 1574 года Булгаки, Левковскіе и Геевскіе обращались къ королю Генриху, при посредничествѣ кіевскаго воеводы князя Константина Константиновича Острожскаго, съ жалобою о томъ, что нѣкоторые земяне кіевскіе недопускаютъ ихъ въ гродскій и земскій суды и принуждаютъ судиться передъ овруцкимъ державцею [2]) Вслѣдствіе такихъ отношеній болѣе энергическіе изъ старостъ прибѣгаютъ или къ крутымъ мѣрамъ насилія, или ко всевозможнымъ юридическимъ изворотамъ для того, чтобы подчинить себѣ шляхецкія околицы. Такъ въ 1573 году Михаилъ Мышка зъ Варковичъ приписалъ Кобылинскихъ къ числу путныхъ бояръ

---

[1]) № VI, стр. 22.

[2]) № I, стр. 4.

овруцкаго замка и отъ своей попытки долженъ былъ отказаться только вслѣдствіе королевскаго листа [1]). Въ 1583 году староста Авраамъ Мышка зъ Варковичъ началъ формальный искъ о томъ, что Левковскіе, Бехи, Кобылинскіе, Верповскіе и нѣкоторые другіе роды присвоиваютъ себѣ самовольно дворянскія права и что они должны быть приписаны къ числу бояръ овруцкаго замка. Не смотря на документы, представленные отвѣтчиками, и выборныя шляхецкія коммиссіи, и суды кіевскіе земскіе и гродскіе рѣшали дѣло въ пользу старосты; околичные шляхтичи аппелировали къ королю, король отсылалъ дѣло для переизслѣдованія обратно въ гродскій судъ или поручалъ его шляхетскимъ коммиссіямъ и оно затягивалось до безконечности; а между тѣмъ староста, предъупреждая окончательное рѣшеніе дѣла по суду, насильно взымалъ съ тяжущихся боярскія повинности и подчинялъ ихъ своей судебной власти. Для этого онъ даже предъявилъ имъ въ 1598 году копію подложную съ небывалаго королевскаго декрета. Только въ 1599 году изданъ былъ листъ королевскій, освобождавшій Беховъ отъ посягательствъ старосты; дѣло-же о другихъ околицахъ тянулось далѣе [2]). Преемникъ Авраама Мышки, староста Павелъ Руцкій, продолжалъ начатое имъ дѣло, не смотря на напоминальные королевскіе листы, издаваемые отъ времени до времени королемъ въ пользу то той, то другой околицы, онъ продолжалъ ихъ „приворочати и примушати подъ присудъ юриздикціи замку овруцкого“, требовалъ съ нихъ замковыхъ повинностей и, въ случаѣ неповиновенія, грабилъ села, жегъ дома и причинялъ жителямъ околицъ всякія насилія. Наконецъ въ 1617 году Васьковскіе, Ущаповскіе, Барановскіе, Гошовскіе, Болсуновскіе и Мошковскіе выхлопотали у короля напоминальный листъ кіевскому гродскому суду, которому они представили всѣ

---

1) № XXII, стр. 99.

2) № VI, стр. 19; № CXXVIII, стр. 403—416.

документы о дворянскомъ своемъ происхожденіи, выданные имъ и подтвержденные всѣми князьями литовскими, начиная съ Семена Александровича (Олельковича) и окончивая Сигизмундомъ III. Судъ долженъ былъ признать ихъ шляхтичами а присудить къ штрафу овруцкаго старосту. [1]). Но, не смотря на декретъ гродскаго суда, дѣло осталось спорнымъ и въ томъ или другомъ видѣ возобновлялось каждымъ изъ послѣдующихъ овруцкихъ старостъ. Настойчивѣе другихъ дѣйствовалъ овруцкій староста Францискъ Потоцкій (1680—1705). Немедленно послѣ принятія должности онъ старался угрозами и насиліями заставить околичную шляхту подчиниться своей власти. Онъ наносилъ протестовавшимъ побои, напоминалъ имъ о томъ, что его отецъ убилъ за сопротивленіе Антона Невмерицкаго, влачилъ его трупъ, привязавъ къ конскому хвосту, и конфисковалъ, оставшееся послѣ Невмерицкаго, имѣніе; староста угрожалъ подвергнуть строптивыхъ той-же участи; онъ дозволялъ своимъ „оффиціялистамъ" похищать женъ околичныхъ шляхтичей и т. п. [2]). Когда-же эти насильственныя мѣры не подѣйствовали, то онъ рѣшился возобновить юридическій искъ: 1690 года онъ подалъ королю (Яну III) жалобу о томъ, что бояре овруцкаго замка (онъ поименовалъ всѣ шляхетскія околицы) присвоиваютъ себѣ шляхетское званіе, отказываются отъ повиновенія старостѣ и отъ исполненія замковыхъ обязанностей. Король потребовалъ околичныхъ шляхтичей въ свой ассессорскій судъ. Въ началѣ 1691 года королевскіе мандаты были развезены возными во всѣ шляхетскія околицы [3]). Обвиненные, чувствуя, что у старосты сильно вліяніе при дворѣ, не явились въ судъ королевскій и перенесли дѣло въ судъ гродскій, куда они по-

---

[1]) № XVI, стр. 67 и XVII, стр. 69—75.

[2]) № XLVII, стр. 161—164.

[3]) № LXXXVI, стр. 290; № LXXXIX, стр. 298 и № XCVII, стр. 322.

дали жалобу на старосту о томъ, что онъ оклеветалъ ихъ передъ королемъ [1]). Не получивъ удовлетворенія въ гродскомъ судѣ, они аппелировали въ Люблинскій трибуналъ, который еще разъ подтвердилъ ихъ шляхетскія права въ 1695 году [2]). Не смотря на это, староста продолжалъ искъ въ королевскомъ ассессорскомъ судѣ и склонилъ короля къ назначенію судебной коммиссіи, составленной изъ богатыхъ шляхтичей овруцкаго-же уѣзда. Во главѣ коммиссіи стояли: овруцкій подстароста, Михаилъ Ставецкій, и овруцкій подстолій, Θедоръ Павша; вся коммиссія была вполнѣ предана старостѣ и раздѣляла его побужденія, виды и намѣренія. Коммиссары, заявивъ выданное имъ королевское полномочіе для окончательнаго рѣшенія дѣла, отправились въ 1696 году въ село Мошки, для изслѣдованія дѣла на мѣстѣ и призвали туда къ восьмому февраля всѣхъ околичныхъ шляхтичей. Послѣдніе, зная настроеніе коммиссіи, рѣшились, во что-бы то ни стало, не допустить ее къ засѣданіямъ. Дѣйствительно, когда коммиссары подъѣхали къ Мошкамъ, за селомъ ихъ встрѣтила огромная вооруженная толпа, состоявшая изъ сбѣжавшихся со всѣхъ околицъ шляхтичей, числомъ до 300 человѣкъ. Коммиссары были остановлены, на нихъ посыпалась брань и ругательства; имъ объявили, что скорѣе перебьютъ ихъ или сами погибнутъ, чѣмъ дозволятъ судить свое дѣло или даже въѣхать хоть-бы въ одно околичное село. Изъ толпы раздалось нѣсколько холостыхъ выстрѣловъ. Коммиссары растерялись и обратились въ бѣгство [3]). Толпа провожала ихъ, слѣдуя за ними на извѣстномъ разстояніи, по направленію къ Овручу; около мѣстечка Веледникъ они наткнулись на самаго Потоцкаго, шедшаго съ вооруженными людьми на подмогу коммиссарамъ; между шляхтичами и стражею Потоц-

---

1) № XC, стр. 301 и № XCI, стр. 303.

2) № C, стр. 331.

3) № CI, стр. 333—335.

каго завязалась драка, при чемъ перевѣсъ оказался на сторонѣ первыхъ. Избитые старостинскіе слуги были ими обезоружены и торжественно отведены въ плѣнъ; самъ староста получилъ нѣсколько полновѣсныхъ ударовъ и убѣжалъ. Въ Мошкахъ побѣдители отпраздновали свое торжество [1]).

Тяжба продолжалась далѣе еще съ большимъ ожесточеніемъ. Староста старался покончить дѣло въ королевскомъ ассессорскомъ судѣ или въ коммиссіяхъ, назначаемыхъ королемъ, околичные шляхтичи уклонялись отъ этого суда и старались перетянуть дѣло въ суды гродскіе и въ трибуналъ. Дѣло тянулось до смерти Потоцкаго и потомъ возобновлялось его преемниками: Іосифомъ Бржуховскимъ (1712), Станиславомъ Ольшанскимъ, Загурскимъ и Стецкимъ (около 1790 года) съ тѣмъ-же характеромъ насилія и сутяжничества [2]).

Во время этой безпрестанной тяжбы съ овруцкими старостами околичные шляхтичи опирались постоянно на грамоты, выданныя имъ литовскими князьями и на другія документы, удостовѣрявшіе ихъ происхожденіе;—они являли эти документы въ актовыя книги, или, въ случаѣ ихъ потери, немедленно о таковой заявляли и представляли доказательства въ удостовѣреніе потери. Такимъ образомъ уцѣлели въ актовыхъ книгахъ многочисленные документы о происхожденіи каждаго почти рода околичныхъ шляхтичей. Вотъ перечень документовъ, относящихся къ каждому изъ нихъ:

1) *Чоповскіе* имѣли грамоты, выданныя имъ еще удѣльными князьями русскими на право владѣнія ихъ землями; Игнатъ Чопъ предъявлялъ эти документы великимъ князьямъ Александру и Сигизмунду Казимировичамъ, которые подтвердили Чоповскимъ права на земли и зачислили ихъ въ категорію земянъ, обязавъ ихъ снаряжать "двѣ службы земския военныя". Права эт были еще разъ подтверждены Чопов-

1) № CVI, стр. 349—351.

2) № CXIII, стр. 370 и № CXXVIII, стр. 403—416.

скимъ Владиславомъ IV. Во время возстанія Хмельницкаго, козаки, занявъ овруцкій повѣтъ, истребили всѣ попавшіеся имъ документы; замокъ овруцкій, въ которомъ хранились гродскія овруцкія книги, былъ также сожженъ козаками. Такимъ образомъ, въ числѣ прочихъ, пропали документы Чоповскихъ, потому, во время тяжбы съ Францискомъ Потоцкимъ, Чоповскіе заявили въ 1682 году въ актовыя книги счетъ пропавшихъ документовъ и представили аттестацію (удостовѣреніе), подписанную всѣми ихъ сосѣдями—о томъ, что послѣдніе видѣли дѣйствительно у Чоповскихъ означенные документы; съ этою аттестаціею Самуилъ, Андрей и Тимофей Чоповскіе отправились отыскивать копіи своихъ документовъ въ метрикѣ коронной. Поиски ихъ оказались успѣшными, и уже на сеймикѣ 1685 года они представили копіи своихъ документовъ, въ чемъ получили удостовѣреніе отъ сеймика и, наконецъ, добились отъ короля, Іоанна III, окончательнаго признанія за ними шляхетскаго званія и подтвержденія прежнихъ великокняжескихъ грамотъ [1]).

2) Столь-же древними документами владѣли *Бѣлоцкіе*, они также выводили свой родъ со временъ удѣльныхъ русскихъ князей. Подлинники грамотъ, выданныхъ имъ, также погибли во время козацкихъ войнъ, остались-же только копіи въ метрикѣ коронной [2]).

3) Малкевичи имѣли грамоты отъ великихъ князей литовскихъ на званіе земянъ, 1570 года Сигизмундъ Августъ подтвердилъ эти права Василію Малкевичу и „за военную, господарскую, земскую службу“ далъ ему въ потемственное владѣніе землю Ходаковскую—съ тѣхъ поръ его потомки усвоили себѣ названіе *Ходаковскихъ* [3]).

---

1) № LII, стр. 175; № LIII, стр. 176; № LV, стр. 181; № LXV, стр. 214; № LXXXII, стр. 277.

2) № LX, стр, 193.

3) № XIX, стр. 88 и № LXXXII, стр, 277.

4) Родоначальникъ рода *Беховъ*—Федоръ, получилъ землю Быховщизну еще отъ кіевскаго князя Владиміра Ольгердовича. Въ послѣдствіи Бехи получили подтвердительныя грамоты на владѣніе этою землею отъ великихъ князей: Витольда и Казиміра, отъ кіевскаго воеводы, Андрея Немировича (1514—1539) и отъ великаго князя Сигизмунда I (въ 1521 году). Всѣ эти грамоты указываютъ на обязанность земской, военной службы и освобождаютъ Беховъ отъ суда и повинностей замковыхъ. Тѣже права подтверждаютъ имъ королевскіе декреты 1595 и 1599 годовъ и декретъ кіевскаго воеводы, Фридриха Глебовича Пронскаго, 1553 года, равно какъ и люстрація кіевскаго воеводства 1616 года [1]).

5) Родоначальникъ *Левковскихъ*—Ларіонъ Валевскій, получилъ грамоту на владѣніе землею отъ князя Олелька Владиміровича 1450 года. Въ грамотѣ этой сказано: „не обязанъ онъ намъ служить со слугами, ни платы платить, ни какихъ-бы-то ни было посылокъ; и не долженъ онъ въ Чорнобыль съ подводами на сторожу ѣздить, но служить ему службу съ бояры“ [2]), Далѣе Левковскіе были признаны земянами въ грамотахъ, выданныхъ имъ кіевскимъ воеводою, Мартыномъ Гаштольдомъ (1471—1482) и великими князьями: Казимиромъ и Александромъ, также декретами Сигизмунда Августа 1569 и 1571 года. Опись овруцкаго замка 1545 года упоминаетъ ихъ въ числѣ земянъ, владѣвшихъ городнями въ овруцкомъ замкѣ, а люстрація 1683 года указываетъ на Левковскихъ какъ на самый многочисленный родъ околичной шляхты. Тѣ-же документы относятся и къ поясненію происхожденія рода *Верповскихъ* и *Геевскихъ*, которые были отдѣльными вѣтвями рода Левковскихъ, принявшими другія фамиліи только около 1548 года [3]).

---

[1]) № VI, стр. 19 и № XV, стр. 65.

[2]) № I, стран. 1.

[3]) № XXI, стр. 96; № CXXVIII. стр. 403—416; № X, стр. 37 и книга гродская овруцкая № 3211, стр. 733.

6) Тотже князь Олелько Владиміровичъ далъ на земскомъ правѣ родоначальнику *Редчичей*—Ларіону Владиміровичу, земли Ерликовскую и Тенетыловскую—земскія права ихъ были подтверждены князьями: Свидригайломъ, Сигизмундомъ I (1522 и 1537 года), Сигизмундомъ Августомъ 1545 и Сигизмундомъ III 1605 г. [1]).

7) Великій князь Витольдъ за военныя заслуги даровалъ „выслуженныя земли" между рѣками Ушью и Жеревію *Васьковичамъ* и *Ущапамъ*, а разныя другія земли въ овруцкомъ повѣтѣ *Мошковцамъ*, *Волковичамъ*, *Пашиничамъ*, *Болсуновичамъ* и *Барановичамъ*. Право на владѣніе этими землями было подтверждено имъ слѣдующими документами: листами князя Олелька Владиміровича (около 1454 г.), Симеона Олельковича (1454—1461 г.) и великаго князя Казимира (1467 г.), въ которыхъ поименованы были земли, принадлежавшія каждому роду: граничнымъ листомъ, выданнымъ кіевскимъ воеводою Мартыномъ Гаштольдовичемъ Ущапамъ и Васьковичамъ на раздѣлъ между ними земель (около 1471 года); двумя листами великаго князя Александра, выданными въ 1508 году Сидору Васьковичу, Ивану Ущапу, Мартыну Пашиничу и Андрею Волковичу на право владѣнія землями, упомянутыми въ листахъ; листомъ Сигизмунда I 1518 г., въ которомъ подтверждаются предъидущія права на владѣніе землями всѣмъ поименованнымъ родамъ, при чемъ упомянуто, что они освобождаются отъ замковой повинности и обязываются только къ земской военной службѣ. Судными листами кіевскихъ воеводъ: Юрія Николаевича Радзивиловича (1511—1514 г.) и Андрея Яковлевича Немировича (1514—1539 г.); двумя подтвердительными грамотами, выданными Сигизмундомъ I Тимошу Барановскому 1531 года, и Волковскимъ и Пашинскимъ 1532 года на право владѣнія землями, подъ условіемъ исполненія ими земской военной служ-

[1]) № CXXVIII, стран. 403—416.

бы; грамотою Сигизмунда I, писанною 1535 г. къ овруцкому старостѣ, Тихону Гринковичу Козинскому, о увольненіи всѣхъ упомянутыхъ родовъ отъ замковыхъ повинностей. Подтвердительною грамотою Сигизмунда I 1540 г. Двумя подтвердительными грамотами, выданными Сигизмундомъ II въ 1544 и 1547 годахъ подтверждающими земскія права всѣмъ вообще упомянутымъ родамъ и въ особенности охраняющими отъ насилій овруцкихъ старостъ Ущаповскихъ и Мошковскихъ. Суднымъ листомъ, выданнымъ королевскими коммисарами 1546 г. по поводу тяжбы околичныхъ шляхтичей съ овруцкимъ старостою, Кмитичемъ. Листомъ Сигизмунда II къ кіевскому воеводѣ Константину Константиновичу Острожскому о предохраненіи околичной шляхты отъ посягательствъ овруцкаго старосты, Филона Кмиты. Подтвердительною грамотою короля Степаеа 1581 г.; люстраціями, произведенными въ кіевскомъ воеводствѣ въ 1616 и 1683 годахъ. Двумя подтвердительными грамотами Сигизмунда III 1600 и 1616 г. Декретомъ кіевскаго гродскаго суда (1617 г.) по дѣлу околичныхъ шляхтичей съ овруцкимъ старостою, Павломъ Руцкимъ, и подтвердительными грамотами, выданными Мошковскимъ отъ королей: Михаила (1671 г.), Яна III (1678 г.) и Августа II (1698) [1]. Всѣ эти документы представляютъ почти въ непрерывной связи слѣды происхожденія: Мошковскихъ, Ущаповскихъ, Болсуновскихъ, Пашинскихъ, Волковскихъ, Васьковскихъ, Барановскихъ и *Гошовскихъ*; сіи послѣдніе были вѣтвію, выдѣлившеюся въ началѣ XVI вѣка изъ рода Барановскихъ.

8) *Булгаки* владѣли издревле Смольчанскою землею; воевода Гаштольдъ подтвердилъ за ними это владѣніе, а

---

1) № III, стр. 10: № V, стр. 15; № VII, стр. 24; № VIII, стр. 26—31; № IX, стр. 31—34, № XIV, стр. 63; № XVI, стр. 67; № XVII, стр. 69—75; № XXX, стр. 116; № X, стр. 35; № CXXVIII, стр. 403—416 и книга гродская овруцкая № 3211, стр. 733.

великій князь литовскій Александръ въ 1486 году подтвердилъ грамоту Гаштольда по просьбѣ Булгака Белявскаго. Въ послѣдствіи документы Булгаковскихъ были подтверждены грамотою короля Генриха 1574 г. Въ грамотѣ этой король подтверждаетъ ихъ право на владѣніе землею подъ условіемъ служить земскую военную службу и признаетъ за ними право судиться въ гродскомъ и земскомъ судахъ. [1])

9) Великій князь Александръ, вслѣдствіе просьбы Макара Ивановича Вручанина, далъ ему землю Ремезовщизну въ 1503 г. Въ 1518 право на владѣніе этою землею было подтверждено Макаровичамъ Сигизмундомъ I; въ 1585 г. королемъ Стефаномъ и въ 1600 Сигизмундомъ III; во всѣхъ этихъ документахъ *Макаровичи* называются земянами овруцкими и на нихъ возлагается обязанность „господарю службу земскую военную служити, какъ и прежде предки ихъ служили. [2])

10) Солуянъ Сидоровичъ и двоюродные его братья: Гринь, Оникій, Ѳедоръ и Андрей *Невмирицкіе* получили землю въ силу грамоты Сигизмунда I, выданной 1539 г. и подтвержденной имъ же 1544 г. Между ними произведенъ былъ дѣлежъ этой земли 1552 г. и потомъ между ихъ потомками 1589 г., при чемъ они называются постоянно „земянами господарскими" [3]).

11) Сигизмундъ I, желая поддержать средства земянъ своихъ овруцкихъ, Лучичей, и дать имъ возможность исправно исполнять земскую службу, пожаловалъ имъ 1541 года пустую землю Скочковскую въ Выговѣ. Лучичи эти были родоначальниками *Выговскихъ*. Права ихъ были потомъ подтверждены 1546 года Сигизмундомъ Августомъ и 1611 г. Сигизмундомъ III [4]).

---

[1]) № I, стр. 1; № CXXVIII, стр. 403—416.

[2]) № IV, стр. 12 и № CXXVIII, стр. 403—416.

[3]) № XII, стр. 56 и № CXXVIII, стр. 403—416.

[4]) Архивъ Югозападной Россіи часть III, томъ I, стран. 314.

12 Земли и права *Думинскихъ* были получены также отъ Сигизмунда I 1520 г. Пашкомъ Думеничемъ и подтверждены его потомкамъ 1623 г. Сигизмундомъ III [1]).

13) Сигизмундъ Августъ „далъ слугѣ своего замку овруцкого“, Федору *Швабовичу,* землю Верцовщизну 1551 г., съ тѣмъ, чтобы онъ „службу нашу военную господарскую конемъ служилъ, а иншихъ ніякихъ повинностей, роботъ и податковъ зъ той земли полнити и давати не будетъ“. Съ тѣхъ поръ Швабовичи именуются земянами и права ихъ подтверждаются грамотами: Сигизмунда Августа 1570 года и Сигизмунда III 1595 года [2]).

14) Въ 1573 году Сигизмундъ Августъ выдалъ *Кобылинскимъ* листъ къ овруцкому старостѣ Мыхаилу Мышкѣ о томъ, чтобы онъ не причислялъ ихъ къ путнымъ боярамъ, такъ какъ Кобылинскіе издревле обязаны только, въ качествѣ земянъ, къ военной земской службѣ. Права ихъ были возобновлены 1650 г. Іоанномъ Казимиромъ, которому они принесли жалобу о потерѣ документовъ во время козацкой войны [3]).

15) *Коркушки* были освобождены королемъ Александромъ отъ „есачной повинности и недѣли Чорнобыльской“ и имъ предоставлено было служить съ ихъ земли одну земскую военную службу, подобно другимъ овруцкимъ боярамъ; подтвержденіе этой грамоты они получили въ 1521 году отъ Сигузмунда I и потомъ въ 1600 году отъ Сигизмунда III [4]).

16) *Корчевскіе* получили 1478 года жалованную грамоту отъ короля Казимира на землю Хомчинскую, съ обязанностію служить изъ ней одну господарскую службу; грамота эта была подтверждена имъ Сигизмундомъ III 1600 года [5]).

---

[1]) № CXXVIII, стр. 403—416.
[2]) № XI, стр. 50 и № CXXVIII, стр. 406.
[3]) № XXII, стр. 99.
[4]) № II, стр. 8—10.
[5]) № II, стр. 7—10.

17) Изъ объясненія; поданнаго въ овруцкій гродскій судъ Григоріемъ Даміяновичемъ *Меленевскимъ*, 1663 года, мы узнаемъ, что Меленевскіе владѣли многочисленными королевскими грамотами, сеймовыми, асессорскими и задворными судебными рѣшеніями, крѣпостными актами и т. д., удостовѣрявшими ихъ право на владѣніе землями и дворянское ихъ званіе, но что всѣ эти документы были уничтожены козаками въ 1658 году. [2]).

18) Предокъ *Толкачей*—Лосина получилъ около 1503 г. отъ кіевскаго воеводы, князя Михаила Ивановича, (Мстиславскаго?) грамоту на землю Тенетыловщину, съ обязанностію служить съ нея службу великому князю и съ освобожденіемъ отъ всякихъ „даней и поплатокъ" [3]).

19) Сигизмундъ III подтвердилъ 1601 года древнія грамоты *Костюшковскимъ* и разрѣшилъ имъ основать мѣстечко въ наслѣдственномъ имѣніи ихъ—Костюшковщинѣ. [4])

20 *Закусилы* владѣли грамотами и другими документами, доказывавшими ихъ право на дворянское званіе и на владѣніе землею съ 1560 и 1597 годовъ. [1])

Изъ перечня этихъ документовъ мы убѣждаемся въ слѣдующихъ положеніяхъ: что околичные шляхтичи происходятъ отъ тѣхъ русскихъ бояръ, которые при великихъ князьяхъ литовскихъ причислены были къ сословію земянъ, что они слѣдовательно—коренные рускіе люди.—Что они получили грамоты на званіе земянъ отъ великихъ князей литовскихъ до Люблинской Уніи,—слѣдовательно не имѣютъ ничего общаго съ польскою шляхтою, начавшею селиться въ южнорусскомъ краѣ послѣ 1569 года.

Что они неохотно были допущены къ правамъ шляхет-

---

1) № XXIX, стр. 113.
2) № CXIX, стр. 385.
3) № CXXVIII, стр. 407.
4) № CXXVIII, стр. 407.

скимъ, потому что представляли слишкомъ много сходныхъ чертъ съ остальнымъ русскимъ народонаселеніемъ края и должны были въ теченіи 200 слишкомъ лѣтъ выдерживать упорную борьбу за свои древнія права.—Что, наконецъ, самыя ихъ фамиліи получили только случайно польское окончаніе: въ названія фамильныя обратились прилагательныя, произведенныя отъ названій земель, принадлежащихъ околичнымъ шляхтичамъ; такъ Малкевичи начали называться Ходаковскими, Хиневичи—Васьковскими, Лучичи—Выговскими и т. д. и только нѣсколько родовъ: Бехи, Булгаки, Закусилы, Макаревичи, Толкачи и Швабы удержали древнюю боярскую форму въ своемъ фамильномъ названіи.

II.

Перейдемъ теперь къ обозрѣнію религіозной жизни околичной шляхты: околичные шляхтичи были, подобно всѣмъ русскимъ дворянскимъ родамъ—православные. Но особенно многочисленные слѣды ихъ религіозной ревности мы находимъ въ то время, когда церковная Унія начинаетъ поглощать другіе русскіе православные роды, т. е. съ первой половины XVII столѣтія. Центромъ религіозной жизни шляхетскихъ околицъ былъ *Левковскій монастырь*, основанный въ селѣ Невмерицкомъ [1]) „коштомъ Левковскихъ, Невмерицкихъ и братіи ихъ.“ Мы не можемъ точно опредѣлить времени его основанія; хотя въ актовыя книги и внесенъ одинъ документъ, относящійся къ этому предмету, но къ несчастію въ немъ не помѣчено число и годъ, въ которомъ онъ былъ составленъ. Документъ этотъ есть листъ дворянина Андрея Малюшицкаго, которымъ онъ даритъ Святоникольскому Левковскому монастырю „ново-фундуючемуся въ селѣ Невмерицкихъ—островъ Шепелевскій въ грунтахъ Кобылинскихъ“. Въ листѣ этомъ упомянуто, что первымъ игуменомъ Левковскаго монастыря

---

[1]) Села Невмирицкое и Левковичи смежны между собою.

былъ Еремія Гдишинскій [1]). Левковскій монастырь пользовался особеннымъ уваженіемъ околичныхъ шляхтичей. Въ праздничные дни „зъ околичныхъ селъ люди сходились на набоженство въ село Левковичи“ въ церковь, бывшую при монастырѣ. Особенно многочисленныя были сходки изъ всѣхъ околичныхъ селъ въ храмовой праздникъ монастырской церкви, въ день св. Николая [2]). Многіе околичные шляхтичи, составляя духовныя завѣщанія, помѣщали въ нихъ требованіе, чтобы тѣло ихъ было погребено въ Левковскомъ монастырѣ и чтобы въ немъ наслѣдники ихъ отслужили сорокоустъ за упокой души завѣщателя. Таковы распоряженія, помѣщенныя въ духовныхъ завѣщаніяхъ: Палагеи Федоровны Новмержицкой (1647 г.), Семена Мартыновича Левковскаго (1680), Николая Думинскаго (1689), Марьянны Невмержицкой (1713 г.) [3]) и т. д. Многія лица изъ числа околичной шляхты дѣлали вклады въ пользу монастыря, иные поступали въ число монастырской братіи, другіе, состарѣвшись, отправлялись на упокой жить въ монастырѣ.

Со временемъ, когда, вслѣдствіе усиленной пропоганды езуитской, употреблявшей съ одной стороны всевозможныя прелести слова, съ другой подстрекавшей своевольные инстинкты шляхты, существованіе православныхъ церквей и монастырей сдѣлалось не безъопасно, когда имъ стали угрожать какъ проповѣдь вкрадчивыхъ патеровъ, такъ и вооруженные заѣзды буйныхъ шляхтичей-фанатиковъ и своевольныхъ хоругвей войска, тогда околичные шляхтичи приняли мѣры для охраненія своего монастыря: они его окружили валомъ, рвомъ и „кобылицами“ и для того, чтобы усилить связь свою съ православнымъ міромъ—они приписали свой

---

1) № XIII, стр. 61.

2) № LXIII, стр. 207 и книги земскія кіевская № 135, листъ 7.

3) № XX, стр. 93; № XXXVII, стр. 134; также книги кіевскія гродскія: № 4, листъ 260 на оборотѣ и № 31, листъ 372 на оборотѣ.

монастырь около 1690 года къ монастырю Межигорскому, гдѣ одинъ изъ околичныхъ шляхтичей—Ѳеодосій Васьковскій былъ въ то время игуменомъ.

Натискъ со стороны езуитовъ на шляхетскія околицы былъ дѣйствительно и настойчивъ и силенъ; вслѣдствіе этого и отношенія жителей околицъ къ езуитамъ всегда носили враждебный характеръ. Въ началѣ второй четверти XVII столѣтія езуиты засѣли уже въ своей коллегіи въ овруцкомъ повѣтѣ, гдѣ они получили въ даръ большія помѣстія отъ, поступившаго въ ихъ орденъ, Игнатія-Александра Ельца. Они, по своему обыкновенію, стали вести настойчивую пропаганду въ шляхетскомъ обществѣ; расширяя по мѣрѣ возможности предѣлы своихъ помѣстій, езуиты старались распредѣлить свои новыя пріобрѣтенія такимъ образомъ, чтобы имѣть точки опоры для пропаганды на пространствѣ цѣлаго повѣта. Раздробляя и разбросывая небольшія клочки своихъ владѣній, они искали возможности помѣстить въ каждомъ околоткѣ одного изъ членовъ своего ордена въ качествѣ „администратора“ т. е. прикащика. Между прочимъ они сильно хлопотали о томъ, чтобы, то куплею, то возстановленіемъ, якобы забытыхъ, правъ своего „фундатора“, Ельца, пріобрѣсти хоть по лоскутку земли въ каждомъ околичномъ селѣ. Шляхтичи-же околичные чувствовали, подобно всему южнорусскому народу, полное отвращеніе отъ смиренныхъ отцевъ, которыхъ считали, не безъ основанія, главною причиною того гоненія на православную вѣру и русскую народность, которое съ начала XVII вѣка все сильнѣе и сильнѣе тяготѣло надъ краемъ. Появленіе езуитовъ въ близкомъ сосѣдствѣ и даже въ ихъ собственныхъ селахъ стало для нихъ невыносимо и они искали только удобнаго случая, чтобы избавиться отъ непріятныхъ сосѣдей. Случай этотъ представился во время козацкихъ войнъ. Передъ грозою Хмельницкаго езуиты бѣжали изъ Овруча въ Польшу, предоставивъ на произволъ судьбы и свою коллегію и ея богатыя помѣстія. Этою минутою вос-

пользовались жители околичныхъ селъ. Въ каждомъ селѣ, испытавшемъ сосѣдство езуитовъ, приняты были мѣры къ тому, чтобы отъ нихъ избавиться или чтобы разрушить по возможности езуитское пристанище; такъ Дидковскіе завладѣли частію села Дидковецъ, попавшею въ руки езуитовъ, раздѣлили между собою земли и угодія и истребили рыбу въ ксаверовскихъ, езуитскихъ прудахъ [1]. Мошковскіе отняли земли въ селѣ Мошкахъ, принадлежавшія, по увѣренію езуитовъ, Ельцу; частію присоединили ихъ къ своимъ полямъ, частію заняли подъ постройки [2]. Шкуратовскіе бросились на езуитское село—Ягодное, разогнали крестіянъ, выдрали медъ изъ бортей и обратили земли въ свое пользованіе [3]. Недашковскіе завладѣли частію села Недашковъ, купленною нѣкогда, по словамъ езуитовъ, Ельцемъ, разорили межевые знаки и присоединили ее къ своимъ владѣніямъ, потомъ они напали на два сосѣднія езуитскія села: Ельцудынъ и Игнатовку, разогнали крестіянъ и вырубили всѣ бортныя деревія, находившіяся въ езуитскихъ лѣсахъ и островахъ [4] и т. д. Когда, послѣ прекращенія козацкихъ войнъ, езуиты возвратились въ свою запустѣвшую коллегію и стали требовать возвращенія, принадлежавшихъ имъ, земель, то околичные шляхтичи отвѣчали имъ насмѣшками. Съ 1681 года езуиты начали тяжбу, но и на этомъ поприщѣ они встрѣтили сильныя препятствія: юридическія проволочки, неявки на судебныя сроки, полное отсутствіе исполнительной власти затянули дѣло на цѣлые десятки лѣтъ; между тѣмъ всякая попытка со стороны езуитовъ фактически овладѣть спорными землями встрѣчала энергическій отпоръ: Мошковскіе грозили имъ „мушкетами“, били и прогоняли езуитовъ, появлявшихся иногда яко-

---

[1] № XXXVIII, стр. 137.
[2] № XXXIX, стр. 138.
[3] № LVI, стр. 184.
[4] № CXX, стр. 385.

бы для осмотра бортныхъ деревіевъ; Недашковскіе привѣтствовали выстрѣлами езуитскихъ „прокураторовъ" и т. д.

Но бывали и такіе случаи, въ которыхъ негодованіе околичныхъ шляхтичей противъ езуитовъ принимало болѣе наступательный характеръ. Такъ Михаилъ Сынгаевскій, проживая въ Овручѣ въ качествѣ намѣстника овруцкаго староства (1719—1720), проявлялъ непримиримую къ нимъ вражду: по словамъ езуитской жалобы онъ беспрестанно „и въ частныхъ и въ публичныхъ разговорахъ унижаетъ, оскорбляетъ и порицаетъ доброе имя и честь ордена.... членовъ его при многочисленномъ собраніи народа обзываетъ собаками". Онъ дважды нападалъ на езуитскія фермы, разрушалъ ихъ и разгонялъ прислугу, подстрѣкалъ овруцкихъ мѣщанъ къ буйствамъ противъ езуитовъ, похвалялся выгнать ихъ изъ Овруча и сжечь резиденцію, подсылалъ одного изъ бурмистровъ съ приказаніемъ „рубить на порогѣ шеи езовицкимъ людямъ" и нѣсколько разъ осаждалъ и самыхъ езуитовъ въ ихъ помѣщеніи, находившемся въ овруцкомъ замкѣ [1]).

Среди этой борьбы отъ вниманія езуитовъ не могло ускользнуть значеніе Левковскаго монастыря, какъ центра, на который опиралось православное благочестіе околичной шляхты. Въ 1712 году, послѣ заключенія прутскаго договора, когда западная половина Украины была вновь предоставлена на произволъ Полякамъ, когда связь съ Кіевомъ и Межигоріемъ ослабѣла вслѣдствіе запрещенія православнымъ отлучаться за границу речипосполитой подъ какимъ-бы то ни было предлогомъ, тогда езуиты рѣшились воспользоваться уединеніемъ, въ которомъ находился Левковскій монастырь. Со свойственною ихъ ордену вкрадчивостію они свели знакомство а потомъ и дружбу съ монахами, начали посѣщать монастырь, приглашали къ себѣ братію, заводили съ ними богословскія пренія, въ которыхъ, благодаря ловкой казуисти-

---

[1]) CXXIII, стр. 392 и № CXXV, стр. 396.

кѣ, легко одерживали верхъ надъ мало образованными монахами; наконецъ, подготовивъ нѣкоторыхъ изъ ихъ числа, рѣшились мало по малу ознакомить съ собою и прихожанъ. Они стали являться въ монастырь во время торжественныхъ храмовыхъ праздниковъ, и приглашали къ себѣ братію для участія въ процессіяхъ. Это снованіе езуитовъ въ православномъ монастырѣ не понравилось околичнымъ шляхтичамъ; неудовольствіе свое они стали открыто заявлять монахамъ: когда на храмовой праздникъ св. Николая (1714) явился въ Левковичи езуитъ Коморовскій и отправился, послѣ церковной службы, въ монастырскую трапезу, гдѣ игуменъ, Паисій Тарнавскій, угощалъ „многихъ собравшихся священниковъ, монаховъ и шляхту", то видъ его привелъ въ смущеніе все общество; одинъ изъ Левковскихъ—Романъ всталъ изъ за стола и обратился къ игумену съ выговоромъ; онъ въ довольно крупныхъ выраженіяхъ передалъ ему неудовольствіе прихожанъ по поводу посѣщенія монастыря неблагонадежными лицами. Но такія демонстраціи на езуитовъ не дѣйствовали—на слѣдующій годъ на храмовой праздникъ въ Левковичи опять явилось нѣсколько патеровъ. Опять Левковскіе встрѣвожились и объявили, принявшему ихъ намѣстнику монастыря, Макарію Недзельскому, что они удалять его самаго изъ монастыря, если онъ не откажется отъ непріятныхъ для прихожанъ связей. Черезъ три мѣсяца произошла еще болѣе скандалёзная исторія: 18 іюня между Левковскими распространилось извѣстіе, что намѣстникъ, Недзельскій, и монахъ, Ѳеодосій, дали слово овруцкимъ езуитамъ участвовать въ процессіи, которую должны были на слѣдующій день совершать езуиты по поводу католическаго праздника „Божьяго тѣла" и что они уже собираются въ дорогу. Левковскіе толпою побѣжали въ монастырь—довольно крупно объяснились съ обвиненными монахами, даже, въ жару объясненія, нанесли имъ нѣсколько ударовъ и объявили, что они формально запрещаютъ имъ отправляться на езуитскую процессію. Но

лишь только они удалились, монахи заперли церковь и, пробираясь по задворкамъ, ускользнули изъ села и отправились въ Овручъ; навѣдавшись въ монастырь, Левковскіе узнали о побѣгѣ монаховъ; они немедленно отправились въ погоню и настигли бѣглецовъ въ мѣстечкѣ Веледникахъ. Но тамъ они не осмѣливались объявить причины бѣгства монаховъ, ибо мѣстечко принадлежало овруцкому старостѣ, на покровительство котораго бѣглецы могли разсчитывать въ данномъ случаѣ; потому Левковскіе, вбѣжавъ толпою въ мѣстечко, объявили жителямъ, что намѣстникъ, Макарій, и монахъ, Ѳеодосій, бѣжали изъ монастыря, похитивъ церковное имущество. Вышло дѣло такое, въ которое старостѣ не приходилось вмѣшиваться. Около монаховъ собралась толпа мѣщанъ и мѣщанокъ и задержала ихъ, упрекая въ неблаговидномъ поступкѣ. Протесту ихъ никто не внималъ; и Левковскіе, и жители мѣстечка, притворяясь преслѣдующими грабежъ церковнаго имущества, отняли у нихъ богослужебныя книги, отобрали у Макарія „патентъ“ на званіе намѣстника, сняли рясы и клобуки и, оставивъ ихъ въ одномъ бѣльѣ, лишили всякой возможности продолжать путешествіе и участвовать въ предполагаемой процессіи, а вмѣстѣ съ тѣмъ наказали ихъ легкомысленный умыселъ публичнымъ посрамленіемъ. Игуменъ Тарнавскій, встрѣтившись вскорѣ потомъ съ Левковскими на ярмаркѣ въ Веледникахъ, получилъ отъ нихъ публичный выговоръ за несоблюденіе правилъ монастырской дисциплины [1]).

Кромѣ Левковскаго монастыря во многихъ околичныхъ селахъ были также православныя церкви. По слѣдамъ, оставшимся въ актовыхъ книгахъ, можно достовѣрно указать на существованіе слѣдующихъ тринадцати церквей въ періодъ времени съ 1650 по 1720 годъ. Въ селѣ Мошкахъ была церковь во имя св. Николая; въ селѣ Дидковцахъ—во имя Пресвятой

---

[1]) CXVII, стр. 379—381.

Тройцы; въ селѣ Меленяхъ—во имя Архистратига Михаила; въ селѣ Шкуратахъ—во имя Рождества Богородицы; въ селѣ Выговѣ—во имя Воздвиженія честнаго Креста; въ селѣ Ходакахъ—во имя Покрова Пресвятой Богородицы; въ селѣ Чоповичахъ— во имя Пресвятой Тройцы; въ селѣ Бѣлошицкомъ—во имя св. Дмитрія [1]); въ селѣ Невмерицкомъ—во имя св. Николая; также были церкви въ селахъ: Малыхъ Сынгаяхъ, Васьковичахъ, Пашинахъ и Закусилахъ. Въ эти церкви обыкновенно на храмовые праздники со всѣхъ селъ съѣзжались околичные шляхтичи; почти на каждомъ шагу въ актахъ попадаются выраженія въ видѣ слѣдующихъ: „дѣло происходило на праздникѣ въ селѣ Левковичахъ, на св. Николая русскаго, куда съ околичныхъ селъ собралось множество народа для молитвы и гдѣ сосѣди, отдыхая, вели общій разговоръ“; или „въ село Дидковцы, въ день Рождества Богородицы, въ церковь, на службу Божью, съѣхались шляхтичи изъ разныхъ селъ“; или „въ село Шкураты, на праздникъ Рождества Богородицы, съѣхались не только сосѣди и братія Шкуратовскіе, но и другіе околичные шляхтичи и составили канунъ“; или “въ селѣ Васьковичахъ, въ присутсвіи многихъ обывателей кіевскаго воеводства, собравшихся туда по причинѣ праздника“ [2]) и т. п. Очевидно съѣзды эти укрѣпляли въ средѣ околичныхъ шляхтичей силу общественнаго мнѣнія въ пользу Православія и для насъ могутъ служить мѣриломъ степени ихъ благочестія, которое точно также обнаруживалось и въ многочисленныхъ вкладахъ и пожертвованіяхъ, приносимыхъ въ пользу церквей. Въ каждомъ почти духовномъ завѣщаніи завѣщатель опредѣляетъ церковь, въ которой онъ желаетъ быть похороненнымъ и всегда дѣлаетъ посильное приношеніе въ пользу церкви „на сорокоустъ“ или „для от-

---

[1]) Книга гродская кіевская № 36, листъ 1097 на оборотѣ.

[2]) № XLIX, стр. 168; № LXIII, стр. 207; № LXXXV, стр. 287 и № LXXXVIII, стр. 296.

правованя памятки по душѣ“: небольшую сумму денегъ, лошадей, воловъ и т. п. Иногда приношенія эти довольно значительны, такъ напримѣръ Дмитрій Степановичъ Бѣлошицкій, чувствуя себя больнымъ, отправляется просить объ исцѣленіи къ чудотворной иконѣ въ Миляновичи, но на дорогѣ онъ умираетъ и отказываетъ въ пользу церкви все свое имущество [1]). Такъ въ 1638 году Юрій Макаревичъ отказываетъ въ пользу Кириловскаго монастыря всѣ свои, довольно обширныя, имѣнія [2]). Вообще въ актовыхъ книгахъ находится значительное число завѣщаній околичныхъ шляхтичей, заключающихъ въ себѣ отказы въ пользу церквей; только нѣсколько изъ нихъ, во избѣжаніе повторенія, напечатаны въ предлагаемомъ томѣ. Въ завѣщаніяхъ этихъ встрѣчаются постоянно выраженія, свидѣтельствующія о глубинѣ религіознаго убѣжденія завѣщателей: такъ Максимиліянъ Геевскій-Ловдиковскій начинаетъ свое завѣщаніе словами: „Важнѣйшимъ залогомъ будущей жизни считаю то обстоятельство, что оканчиваю жизнь земную въ повиновеніи святой, восточной, апостольской церкви, что вѣрую во всѣ догматы ею признанные и исповѣдую правила святыми апостолами преподанныя этой церкви. Съ сіею вѣрою желаю предстать послѣ моей кончины предъ судомъ грознаго, справедливаго Судіи“. Въ завѣщаніи Татьяны Пригарницкой сказано: „Грѣшное тѣло мое должно быть похоронено въ Ходакахъ, въ оградѣ Ходаковской церкви, гдѣ покоятся мой отецъ, моя мать и другіе усопшіе мои родственники.... мои сыновья обязаны будутъ похоронить меня обычаемъ и порядкомъ христіянскимъ, Греко-русскимъ и потомъ не должны забывать о моей душѣ“. Такое-же желаніе „быть похороненнымъ обычаемъ и порядкомъ русскимъ“ заявляетъ въ своемъ завѣщаніи (1719 года) Ѳома Редчицъ, предписывая притомъ семейству поми-

[1]) № XLVIII, стр. 165,

[2]) Книга гродская житомирская № 209: листъ 444 на оборотѣ.

вать его душу „церковными молитвами и подаяніемъ, особенно-же у святыхъ кіевскихъ мощей“ и т. п. [1]).

Околичные шляхтичи пеклись постоянно о благолѣпіи своихъ церквей. Довольно часто въ актовыхъ книгахъ упоминаются слѣды значительныхъ пожертвованій, принесенныхъ ими для этой цѣли. Такъ напримѣръ въ 1698 году упоминается, что въ церкви въ селѣ Пашинахъ находились на иконѣ Богородицы ризы пожертвованныя Пашинскими, цѣною въ 2,000 злотыхъ, а также 7 большихъ, мѣдныхъ колоколовъ [2]). Такъ въ 1680 году Николай Оссовскій пожертвовалъ большіе колокола въ Сынгаевскую церковь [3]). Такъ трое Дидковскихъ наняли маляра для обновленія на ихъ счетъ церкви въ селѣ Дидковцахъ, и жаловались, что деньги, данныя ими на закупку необходимаго матеріяла были отняты у маляра на дорогѣ шляхтичемъ Липлянскимъ [4]). Такъ около 1710 года Выговскіе опредѣлили израсходовать за одинъ разъ 700 злотыхъ на возобновленіе своей церкви и т. п. [5]).

Во время возникновенія церковной уніи, когда православные жители югозападнаго края, стараясь отразить напоръ ея, составляли церковныя братства, то околичные шляхтичи спѣшили принять въ нихъ участіе; во всѣхъ извѣстныхъ документахъ разныхъ братствъ мы, съ самаго ихъ появленія, встрѣчаемъ подписи жителей овруцкихъ околицъ: уже въ 1619 году охранительную грамоту, выданную луцкому братству волынскими дворянами, подписали въ числѣ другихъ дворянъ: Иванъ Выговскій, Александръ и Иванъ Волков-

---

[1]) № XXVIII, стр. 111; № XLIII, стр. 147; № CXI, стр. 363; № CXXII, стр. 389; также книга гродская овруцкая, № 3225; листъ 339 на оборотѣ.

[2]) № LXVIII, стр. 229 и книга гродская овруцкая № 3219; листъ 423.

[3]) Книга гродская овруцкая, № 3209; листъ 373 на оборотѣ.

[4]) № XLV, стр. 153.

[5]) № CXI, стр. 366.

скіе [1]). Потомъ въ продолженіи XVII и XVIII столѣтій мы беспрестанно встрѣчаемъ имена околичныхъ шляхтичей какъ въ каталогѣ луцкихъ братчиковъ, такъ и въ помянникѣ этого братства. Такъ въ каталогъ братства внесены: Яковъ Выговскій (1667 года), Степанъ Шкуратовскій (1687), Митрофанъ и Степанъ Дидковскіе (1691), Самуилъ Выговскій (1692), Петръ Шкуратовскій (1693), Иванъ Ходаковскій (1701). Изъ нихъ Самуилъ Выговскій и Петръ Шкуратовскій выбирались неоднократно въ старшины братства (1695—1713) и роды ихъ, равно какъ и роды Луки Выговскаго (около 1670) и Марка Шкуратовскаго (1681) внесены были въ помянникъ луцкаго братства. [2]) Даже въ числѣ членовъ отдаленнаго львовскаго братства мы встрѣчаемъ подписи: Ивана Выговскаго и одного изъ Бѣлявскихъ [3]).

Многіе околичные шляхтичи поступали въ духовное званіе; въ актовыхъ книгахъ часто встрѣчаются духовныя лица, носящія ихъ фамиліи, таковы напримѣръ: Ѳеодоръ Макаровичъ, приходской священникъ при церкви „святого Николая Нагорного“ въ Овручѣ; Иванъ Ходаковскій, приходской священникъ въ селѣ Онушковцахъ на Волыни; священникъ Иванъ Чулаевскій; монахъ кіево-печерскаго монастыря — Мануилъ Дидковскій; монахъ при кіево-софійскомъ соборѣ—Свиридіонъ Меленевскій; монахъ луцкаго братства—Митрофанъ Дидковскій [4]) и т. д. Нѣкоторыя лица, вышедшія изъ среды околичной шляхты, достигали даже довольно возвышенныхъ степеней въ гіерархіи Православной церкви. Какъ примѣры мы можемъ назвать: Варлаама Дидковскаго, бывшаго въ 1647

---

[1]) Памятники изданные временною коммиссіею для разбора древнихъ актовъ, т. I, часть 1, стр. 12.

[2]) Тамъ-же, томъ I, часть 1, стр. 195, 198 и 200. Каталогъ и памятникъ луцкаго братства.

[3]) Тамъ-же, томъ III, часть 1, стр. 91 и 92.

[4]) № CIX, стр. 356—358; № CXIV, стр. 372; книга гродская кіевская, № 4, листъ 62; книга земская кіевская, № 135, листъ 340; также каталогъ луцкаго братства.

году намѣстникомъ кіево-печерской лавры; Георгія Гошовскаго, епископа Перемышльскаго и Самборскаго, давшаго уставную грамоту перемышльскому Святоиліинскому братству въ 1670 году и Ѳеодосія Васьковскаго, бывшаго въ теченіи 34 лѣтъ (1669—1703) игуменомъ Межигорскаго монастыря во время наибольшаго процвѣтанія этой обители [1]).

Вообще связь средоточія Православія—Кіева съ шляхетскими околицами была всегда довольно оживленная. Околичные шляхтичи принимали участіе въ выборѣ кіевскихъ митрополитовъ и кіево-печерскихъ архимандритовъ. Такъ въ числѣ лицъ, избравшихъ митрополита Сильвестра Коссова и архимандрита Іосифа Тризну, мы встрѣчаемъ подписи: Евстафія Выговскаго, Даніила Думинскаго и Варлаама Дидковскаго [2]). Съ своей стороны лица, высоко поставленныя въ Православной іерархіи поддерживали эту связь какъ посредствомъ личнаго знакомства и радушнаго пріема, оказываемаго пріѣзжавшимъ въ Кіевъ шляхтичамъ, такъ и посредствомъ подарковъ, пересылаемыхъ ими въ приходскія церкви околицъ. Такъ напримѣръ, вслѣдствіе интересной тяжбы, возникшей между Дидковскими за то, что одинъ изъ нихъ злоупотреблялъ права и обязанности церковнаго ктитора, мы узнаемъ слѣдующія интересныя подробности: Степанъ, Данило и Іосифъ Дидковскіе очень часто ѣздили въ Кіевъ; они каждый разъ посѣщали: архимандрита кіево-печерской лавры—Варлаама Ясинскаго, игумена пустынно-николаевскаго монастыря—Радзивиловича и игумена Межигорскаго монастыря—Ѳеодосія Васьковскаго. Эти духовныя особы „помня обычаи своихъ предковъ“ каждый разъ пересылали черезъ Дидков-

[1]) Архивъ югозападной Россіи часть II, томъ I, стр. 339 и 346; Памятники, изд. ком. для разб. древн. актъ. томъ II, часть 1, стр. 177 и томъ IV, часть 1 стр. 21; также Сказаніе о Межигорскомъ монастырѣ М. А. Максимовича, стр. 23.

[2]) Архивъ югозападной Россіи, часть II, томъ I, стр. 339 и 346.

скихъ, въ подарокъ приходскимъ церквямъ околичныхъ селъ, богослужебныя книги, церковную утварь, даже церковное вино. Изъ подробностей того-же дѣла мы узнаемъ, что въ приходской церкви села Дидковецъ, въ числѣ другихъ книгъ, находились: „Тріодь постная", пожертвованная въ эту церковь Иннокентіемъ Гизелемъ, Апостолъ и Минея, пожертвованныя игуменомъ Радзивиловичемъ и т. п. [1]).

Когда унія и вслѣдъ за нею католичество охватили все русское дворянство югозападнаго края, околичные шляхтичи, оставаясь вѣрными православію, пользовались своимъ голосомъ на дворянскихъ сеймикахъ для того, чтобы отстаивать, по мѣрѣ возможности, свою вѣру. Дѣйствительно два послѣдніе протесты православныхъ дворянъ, составленные въ кіевскомъ воеводствѣ противъ притѣсненія католиками православной церкви, принадлежатъ имъ въ значительной доли. Въ 1688 году дворяне кіевскаго воеводства избрали на сеймикѣ депутатовъ для посылки на предстоящій сеймъ и въ инструкцію, которою снабжены были депутаты, помѣстили требованіе о томъ, чтобы сеймъ раздалъ шляхтичамъ, потерявшимъ помѣстія въ той части Малороссіи, которая по Андрусовскому договору присоединена была къ Россіи, имѣнія, принадлежавшія кіево-печерской лаврѣ и находившіяся въ части Малороссіи удержанной Поляками. Степанъ Дидковскій, занимавшій въ то время должность регента гродскаго овруцкаго, извѣстилъ свою братію о прибавленіи этого пункта къ инструкціи, данной депутатамъ. Вслѣдъ за тѣмъ въ кіевскій гродъ поданъ былъ протестъ, требующій исключенія изъ инструкціи упомянутаго пункта, „такъ какъ онъ прекословитъ всякой справедливости, посягаетъ на хвалу Господню и составленъ безъ общаго согласія". Протестъ этотъ подписали одни только околичные шляхтичи: Выговскіе, Ходаковскіе, Мошковскіе, Меленевскіе, Дидковскіе, Чоповскіе и Волков-

---

[1]) № LXXX, стр, 272—275.

скіе. [1]) Потомъ, въ 1699 году, православные дворяне кіевскаго и волынскаго воеводствъ еще разъ попытались противудѣйствовать католическому насилію и составили протестъ, какъ противъ, вредныхъ для Православія, постановленій сейма: объ изгнаніи православныхъ жителей изъ Каменца, о подчиненіи православной каменецкой епархіи уніатскому митрополиту и о признаніи свободы вѣроисповѣданія за одними только уніатами; такъ и противъ депутатовъ волынскаго воеводства, не протестовавшихъ, не смотря на данныя имъ избирателями инструкціи, противъ этихъ постановленій сейма. Въ числѣ дворянъ, подписавшихъ этотъ протестъ, находится много подписей околичныхъ шляхтичей, а именно: Петръ Левковскій „именемъ всей братіи Левковскихъ" также по нѣсколько человѣкъ: Костюшковичей, Выговскихъ, Сынгаевскихъ, Невмерицкихъ, Ходаковскихъ, Меленевскихъ, Шкуратовскихъ, Каленскихъ и Барановскихъ. [2]) Наконецъ, во время послѣдней попытки православныхъ дворянъ отстоять свою церковную гіерархію, мы встрѣчаемъ подписи Выговскихъ и Шкуратовскихъ на актѣ избранія Кирила Шумлянскаго въ санъ луцкаго епископа [3]).

---

[1]) № LXXII, стр. 243.

[2]) № CV, стр. 346—348.

[3]) Въ послѣдней четверти XVII вѣка и въ началѣ XVIII вся тактика польскаго правительства въ отношеніи къ Православію направлена была къ уничтоженію высшей православной гіерархіи. Польское правительство входило въ сношенія съ каждымъ новоизбраннымъ православнымъ епископомъ и склоняло его принять унію двумя важными побужденіями: обѣщаніемъ прислать избранному епископу королевскую подтвердительную грамоту въ такомъ только случаѣ, если онъ склонится перейти въ унію, и отчисленіемъ всѣхъ епископскихъ имѣній и доходовъ отъ православной епархіи въ уніатскую. Конечно къ этимъ двумъ главнымъ причинамъ присоединялись другія, второстепенныя: покровительство и милости для повинующихся, преслѣдованія и обиды для непокорныхъ. Діонисій Жабокрицкій, избранный въ 1694 году епископомъ луцкимъ и острожскимъ, долѣе другихъ боролся съ искушеніемъ, но наконецъ въ 1701 году

Нагляднѣе всего являлась ревность околичныхъ шляхтичей къ православію въ той силѣ общественнаго мнѣнія и въ томъ неукротимомъ презрѣніи, какимъ они преслѣдовали каждаго изъ своихъ собратій, который по какому бы то ни было поводу переходилъ въ католичество. Вотъ нѣсколько примѣровъ ихъ отношеній къ окатоличеннымъ собратамъ,—въ при-

---

уступилъ и объявилъ о переходѣ своемъ въ унію. Онъ правилъ епархіею до 1709 года, въ теченіи котораго былъ арестованъ по приказанію русскихъ властей и сосланъ въ Соловецкій монастырь. Тогда волынскіе дворяне рѣшились выбрать на его мѣсто человѣка, обладавшаго болѣе твердыми убѣжденіями. Выборъ ихъ остановился на Кирилѣ Шумлянскомъ; какъ избиратели такъ и правительство возлагали на него большія надежды: дворяне, основываясь на личномъ знакомствѣ, убѣждены были въ твердости его характера и убѣжденій; въ глазахъ правительства Кирилъ заслуживалъ одобреніе вслѣдствіе, заявленной почти всѣми членами его семейства, наклонности къ переходу въ унію: дядя Кирила, львовскій митрополитъ—Іосифъ, не только перешелъ въ унію, но былъ извѣстенъ какъ ревностный ея поборникъ; отецъ Кирила, Афанасій, бывшій передъ Жабокрицкимъ луцкимъ епископомъ, извѣстенъ былъ современникамъ по своей наклонности къ уніи. Основываясь на этихъ семейныхъ данныхъ, правительство заблаговременно увѣрено было въ покорности Кирила. Услышавъ имя предполагаемаго кандидата, король Августъ II прислалъ, еще до выбора его въ епископы, подтвердительную на его имя грамоту. Но на этотъ разъ увѣренность короля оказалась ошибочною; Кирилъ Шумлянскій, получивъ послѣ своего избранія подтвердительную королевскую грамоту, отправился для рукоположенія не къ уніятскому митрополиту во Львовъ, а къ православному въ Кіевъ; король, не ожидавшій, чтобы дѣло приняло такой оборотъ, издалъ немедленно новую грамоту, въ которой объявилъ Кирила недостойнымъ своей милости и уничтожилъ выданное ему прежде подтвержденіе въ епископскомъ санѣ. Волынскіе дворяне католики составили въ Луцкѣ съѣздъ, на которомъ протестовали противъ законности состоявшегося выбора и обязались подпискою не допускать духовенство и крестіянъ, живущихъ въ ихъ имѣніяхъ, повиноваться новому епископу. Кирилъ Шумлянскій не возвратился никогда изъ Кіева въ свою епархію. 1721 года онъ скончался епископомъ Переяславскимъ. (См. № CX, стр. 358—362; также книга гродская луцкая № 2247, листы: 538 и 699.

мѣрахъ этихъ поражаетъ конечно грубость пріемовъ, своеволіе и малое развитіе человѣчности, но недостатки эти были общимъ достояніемъ всего шляхетскаго сословія. Католики въ обращеніи съ православными далеко превосходили въ жестокости приведенные ниже примѣры, не имѣя въ свое оправданіе ни раздраженія, обыкновенно вызываемаго у людей, угнетенныхъ и доведенныхъ до крайности, насиліемъ, ни относительной неразвитости, неразлучной съ скудными матеріальными средствами, какими обладали околичные шляхтичи.

Около 1680 года Григорій Ущаповскій принялъ католичество и конечно заслужилъ этимъ дурное мнѣніе у своей братіи, живя среди которой, ему пришлось подвергнуться не одному горькому оскорбленію. Такъ въ 1682 году онъ отправился вмѣстѣ съ родственниками на панихиду, устроенную вдовою Аврама Ущаповскаго по душѣ ея мужа; послѣ панихиды всѣ присутствовавшіе на ней были приглашены Ущаповскою на поминальный обѣдъ; случилось такъ, что панихида происходила въ субботу и Григорій Ущаповскій, въ качествѣ католика, отказался ѣсть скоромное; тогда, сидѣвшіе за столомъ: Степанъ Васьковскій, Василій, Евтухъ и другой Василій Дидковскіе начали укорять его въ отступничествѣ и обозвали его „поганымъ язычникомъ". Послѣ обѣда они вышли изъ дому Ущаповской и Григорій узналъ, что они засѣли на пути, по которому онъ долженъ былъ возвращаться домой. Въ безпокойствѣ онъ попросилъ родственниковъ провести его и пошелъ домой окольнымъ путемъ. Объ этомъ извѣстили его противниковъ; они сѣли на коней и пустились его догонять. Между тѣмъ Григорій Ущаповскій успѣлъ вбѣжать въ свой домъ и затвориться въ немъ; увидѣвъ это, догонявшіе выломили ворота, ворвались въ домъ, избили защищавшихъ его родныхъ, а у самаго Григорія требовали, чтобы онъ принялъ вызовъ на поединокъ; получивши отказъ, они стали его ругать, бить саблями плашмя, (что, по шляхетскимъ нравамъ, считалось выраженіемъ презрѣнія и обличеніемъ въ

трусости) и удалились, угрожая раздѣлаться съ нимъ построже въ другой разъ. [1]) Впрочемъ это событіе было далеко не единичное исключительное оскорбленіе. Спустя 8 лѣтъ, въ 1690 году, мы встрѣчаемъ опять жалобу того-же Ущаповскаго на всѣхъ другихъ Ущаповскихъ, его сосѣдей, о томъ, что они не даютъ ему ни минуты спокойствія: они при каждой встрѣчѣ наносятъ побои ему и членамъ его семейства, бросаютъ въ воду его дѣтей, врываются въ его домъ, требуютъ, чтобы онъ выходилъ на поединокъ, стрѣляютъ по немъ на улицѣ, женѣ его срываютъ повязку съ головы, убиваютъ всякую, принадлежащую ему и попавшую въ ихъ руки, скотину и домашнюю птицу, и наконецъ, когда онъ пришелъ съ семействомъ въ село Васьковцы, въ церковь, въ день Воскресенія Христова, то, присутствовавшіе въ церкви, сосѣди отняли у маленькой его дочери раскрашенное яйце и разбили его, утверждая, что она не имѣетъ права играть имъ, такъ какъ ея родители—„недовѣрки“ [2]).

А вотъ другой случай: Въ селѣ Меленяхъ жила многочисленная семія, состоявшая изъ трехъ женатыхъ братіевъ Меленевскихъ: Ремiяна, Ивана и Василія и изъ замужней сестры ихъ. Всѣ члены семіи жили между собою дружно и миролюбиво: братія, безъ всякой ссоры, выдали сестрѣ по требованію ея мужа, принадлежавшую ей часть наслѣдства. Мужъ сестры, Иванъ Блоцкій, былъ Полякъ—онъ служилъ въ военной службѣ и часто отлучался въ походы; вслѣдствіе—ли его отсутствія, или, можетъ быть, по недостатку столкновеній, въ которыхъ-бы рѣзко заявилось различіе его вѣроисповѣданія, послѣднее не нарушало добрыхъ семейныхъ отношеній. Наконецъ у Блоцкихъ родилось дитя; нужно было отпраздновать крестьбины. Тогда только присутствіе ксендза въ домѣ взволновало братіевъ. Немедленно послѣ окончанія обряда

---

1) № LI, стр. 172.

2) № LXXXVII, стр. 291—294.

завязалась ссора. Братія вынесли люльку съ ребенкомъ на дворъ, и одинъ изъ нихъ выразилъ свое негодованіе слѣдующимъ образомъ: онъ сталъ сзывать собакъ и приговаривалъ: „пусть они сожрутъ ребенка, чтобы Ляцкое племя не плодилось между нами.“ Дѣло кончилось дракою — Блоцкій съ женою были побиты и должны были оставить домъ, въ которомъ такъ мирно жили до времени несчастнаго появленія ксендза. [1])

Факты эти, не смотря на грубую оболочку шляхетскихъ нравовъ того времени, проявляютъ сильное развитіе у околичной шляхты общественнаго мнѣнія, враждебнаго католичеству, основаннаго на глубокомъ убѣжденіи въ необходимости блюсти православіе какъ религію полученную отъ предковъ. Подъ натискомъ этого мнѣнія каждый окатоличенный шляхтичъ становился въ самое невыгодное и ложное какъ внѣшнее такъ и нравственное положеніе; встревоженная совѣсть не давала успокоиться и нерѣдко заставляла возвращаться къ вѣрѣ предковъ, покинутой вслѣдствіе мірскихъ разсчетовъ или другихъ житейскихъ обстоятельствъ. Какъ примѣръ такого возврата можно указать духовное завѣщаніе Анны Садовской, урожденной Левковской, составленное „въ городкѣ Печерскомъ 1681 года.“ Въ немъ сказано:“ Благодару Творца моего: была есьми зостала католичкою за малжонка славное памяти, пана Садовскаго, а теперь знову на свою русскую религію приступила, водлугъ предковъ своихъ сповѣдь святую и сакраментъ приняла есьми.... а особливе прошу (наслѣдниковъ), абы за душу мою Господа Бога у престола Божого не припоминали, якъ тому належитъ, черезъ цалый рокъ по смерти моей. [2])

III.

Если обратимся къ разсмотрѣнію бытовой стороны жизни

1) № XXXVI, стр. 130—134.

2) № XLI, стр. 142—144.

околичныхъ шляхтичей, на сколько это возможно по юридическимъ актамъ, то находимъ, что всѣ указанія сводятся къ тому, что вѣрованія, обычаи и юридическія понятія околичныхъ шляхтичей были общи съ массою народа, съ которою ихъ связывали: происхожденіе, вѣра и хозяйственная обстановка жизни, и отличны вполнѣ отъ быта шляхетско-польской среды.

Околичные шляхтичи всегда употребляли русскій языкъ въ домашнемъ разговорѣ. Это видно изъ тѣхъ мѣстъ въ актахъ, въ которыхъ въ теченіи дѣла приводятся буквально сказанныя ими слова, также изъ духовныхъ завѣщаній, составленныхъ домашнимъ образомъ, и изъ подписей тамъ, гдѣ таковыя сохранились подлинныя. Въ самомъ названіи околичныхъ шляхтичей мы встрѣчаемъ двѣ черты чисто русскія, народныя: это постоянное употребленіе отчества при имени и фамиліи, обычай чисто русскій, не бывшій никогда въ употребленіи у польской шляхты, и наклонность замѣнять фамилію „прозвищемъ", заимствованнымъ отъ какого нибудь особеннаго отличія, качества или сходства данной личности—обычай, какъ извѣстно, до того распространенный въ южной Руси, что въ Запорожіи онъ исключилъ совершенно употребленіе фамильныхъ названій. Примѣры употребленія прозвищъ мы на каждомъ шагу встрѣчаемъ въ актахъ, гдѣ намъ попадаются названія: Кондратъ Осьмачка Ходаковскій, Иванъ Лисовецъ Каленскій, Федоръ Коза Невмерицкій, Андрей Чайкунъ Мошковскій, Якимъ Воробей Мошковскій, Иванъ Барда Ходаковскій и т. д.

Выше уже указано было на все значеніе въ быту околичныхъ шляхтичей религіозной жизни: храмовые праздники, „кануны", семейныя празденства, сопряженныя съ религіозными обрядами (крестьбины, свадьбы, поминальные обѣды) являются на каждомъ шагу съ особенною торжественною обстановкою и, помимо религіознаго значенія, имѣютъ значеніе общественное—это единственные случаи, въ которыхъ околичные

шляхтичи съѣзжаются, занимаются „пріятельскою конверсаціею“ т. е. предаются сообща разговорамъ, устанавливаютъ общій взглядъ на вещи и т. д.

Не смотря однакожъ на сильное развитіе религіозной жизни, вслѣдствіе слабаго религіознаго образованія, въ средѣ околичныхъ шляхтичей гнѣздились предразсудки и предъубѣжденія общія въ то время всему русскому простонародію, оставшіеся какъ слѣды древнихъ, дохристіанскихъ, народныхъ воспоминаній: Такъ напримѣръ нерѣдко попадается жалоба о причиненіи вреда личности или имуществу посредствомъ колдовства; вотъ нѣсколько примѣровъ: Закусилы жалуются на Ходаковскихъ о томъ, что послѣдніе: „желая причинить истцамъ смерть и уморить ихъ, выучились *докторству*, неприличному шляхетскому званію“ и приказали малолѣтней своей дочери пролить какой-то составъ на пути, по которому имѣлъ надобность проходить одинъ изъ числа истцевъ [1]). Невмерицкіе жалуются на Верповскихъ и Ярмолинскихъ о томъ, что они, кромѣ другихъ обидъ „завивали и околдовали“ пшеницу посѣянную на ихъ полѣ и т. д. [2]).

Во взглядѣ на семейныя отношенія преданіе иногда также пересиливало религіозныя убѣжденія. Издревле въ народномъ взглядѣ осталось полу-языческое отношеніе къ таинству брака. До половины XVIII столѣтія встрѣчаются случаи, въ которыхъ посполитые люди считали себя въ правѣ расторгать домашнимъ образомъ брачную связь посредствомъ обряда, называемаго „*разлука*“. Обрядъ этотъ, какъ видно изъ акта, внесеннаго въ магистратскую книгу города Выжвы, состоялъ въ томъ, что чета, неужившаяся между собою, созывала родителей и ближайшихъ родственниковъ, передъ ними высказывались причины домашняго несогласія и обѣ стороны просили родителей разрѣшить ихъ отъ брака, если

1) № LXIX, стр. 232.
2) № CXXI, стр. 388.

послѣдніе были согласны удовлетворить просьбѣ, то отецъ или ближайшій родственникъ мужа подавалъ руку женѣ и отецъ жены въ то-же время подавалъ руку мужу. Въ этомъ и заключался весь обрядъ и по совершеніи онаго обѣ стороны признавались совершенно свободными и имѣли право вступать во вторичный бракъ [1]). Слѣды существованія этого обычая между людьми посполитыми встрѣчаются въ магистратскихъ книгахъ волынскихъ городовъ; что обычай этотъ былъ также въ ходу и у околичныхъ шляхтичей явствуетъ изъ разводнаго листа, даннаго 1682 года Оришкою Мошковскою, ея мужу Ѳедору Шкиринѣ [2])

Главная черта, которою отличался бытъ околичныхъ шляхтичей отъ быта всей шляхецкой среды, состояла въ характерѣ ихъ отношеній къ крестьянамъ и вообще къ посполитымъ людямъ. Не смотря на пріобрѣтенныя дворянскія права, жители околицъ не были отдѣлены отъ массы народонаселенія тою непроходимою стѣною, которая объособляла всѣ другіе дворянскіе роды. Это впрочемъ и было естественно, такъ какъ и вѣра, и языкъ, и народность, и обстановка быта, и преданія, и нравы связывали ихъ и сближали гораздо болѣе съ крестьянскою массою, нѣжели гербы и сословныя права съ дворянствомъ. Въ отношеніяхъ ихъ къ посполитымъ людямъ мы не находимъ и слѣда той неприступной, превратившейся въ кровь и плоть, сословной гордости, которая составляетъ самую крупную черту измѣльчавшаго характера польскихъ шляхтичей XVIII вѣка. Напротивъ того околичные шляхтичи часто вступали въ дружественныя и даже въ семейныя связи съ крестьянами. Такъ напримѣръ мы встрѣчаемъ въ приведенныхъ актахъ: Самуила Меленевскаго и пасынка его, крестьянина Гришка Нестратенка; Ивана и

---

[1]) Книга магистратская города Выжвы № 1294, листъ 27 на оборотѣ.

[2]) № XLIV, стр. 150.

Федора Недашковскихъ и родственниковъ ихъ, людей посполитыхъ: Іосипа и Ивана Татуровичей; Василія Меленевскаго и зятя его, крестьянина, Ивана Бобра; Михайла Кончаковскаго и племянника его, овруцкаго мѣщанина, Лазаря Маркіяненка и т. д. [1]). Въ случаѣ столкновеній сосѣднихъ шляхтичей съ крестьянами, околичные шляхтичи нерѣдко принимали сторону послѣднихъ; такъ Швабы приняли въ свое село крестьянъ, бѣжавшихъ отъ помѣщика Рабштинскаго, дозволили имъ поселиться на равныхъ съ собою правахъ и помогли отнять у помѣщика земли, бывшія нѣкогда въ ихъ пользованіи [2]). Такъ Ходаковскіе и Васьковскіе, встрѣтивъ случайно на дорогѣ въ селѣ Чотырбокахъ дворянина Ступницкаго, преслѣдовавшаго бѣжавшаго отъ него крестіанина, заступились за послѣдняго, стали упрекать Ступницкаго бранными словами и, наконецъ, угрозами связать его и бросить въ воду заставили отказаться отъ предпринятой имъ поимки [3]).

Не мѣнѣе отчетливо является во взглядѣ околичныхъ шляхтичей на юридическія отношенія преимущество, которое они даютъ народному обычаю надъ обычаями, выработанными въ шляхетской средѣ. Между тѣмъ какъ дворяне южнорусскіе считаютъ однимъ изъ болѣе выгодныхъ своихъ преимуществъ право пользоваться судами гродскимъ и земскимъ, между тѣмъ какъ они съ концемъ XVI вѣка начинаютъ тѣснить сельскія общины и замѣнять ихъ судебную власть собственнымъ помѣщичьимъ судомъ, околичные шляхтичи сохраняютъ связь съ крестьянскими селами, составлявшими вмѣстѣ съ ними нѣкогда общинныя единицы, собираютъ *купы* или *копы* на которыхъ присутствуютъ собща съ крестьянами и мѣщанами, представляютъ дѣла свои на рѣшеніе копнаго суда и сохраняютъ его въ полной силѣ до начала XVIII сто-

---

[1]) № LXXXV, стр. 286; № XCV, стр. 315 и № XCVI, стр. 317.

[2]) № CXVI, стр. 377.

[3]) № CVIII, стр. 354.

лѣтія. Въ числѣ приведенныхъ актовъ послѣднее свѣденіе о купномъ судѣ относится къ 1714 году. Эта купа была созвана Александромъ Ходаковскимъ, искавшимъ удовлетворенія за убытки, причиненные ему крестьянами села Пологачева, она присудила отдать Ходаковскому пару быковъ, которые и были отобраны у пологачевскихъ крестьянъ; но, узнавъ о случившемся, помѣщикъ, владѣвшій Пологачевымъ, протестовалъ противъ копнаго приговора и перенесъ дѣло въ гродскій судъ, въ которомъ обвинилъ Ходаковскаго „въ собираніи купы, воспрещенной закономъ“ и представилъ исполненіе приговора копнаго суда—личнымъ насиліемъ Ходаковскаго [1]).

Изъ приведенныхъ четырехъ декретовъ копныхъ судовъ мы можемъ установить существованіе въ овруцкомъ повѣтѣ слѣдующихъ двухъ общинъ до самого конца XVII в.: 1) Первая лежала на бассейнѣ рѣчки Ирши и состояла изъ шляхетскихъ селъ: Каленскаго, Ходаковъ, Чоповичъ и изъ помѣщичьихъ имѣній, мѣстечекъ: Хотиновки, Каменки и Сарнополя и селъ: Липлянъ, Улановки, Красиловки и Татариновичъ [2]). 2) Вторая лежала на бассейнахъ рѣчекъ: Уши, Жерева и Норыни и состояла изъ шляхетскихъ селъ: Мошковъ, Пашинъ, Дидковецъ, Закусилъ, Кубылина, Геевичъ, Гошова и Швабовъ и изъ помѣщичьихъ имѣній, селъ: Хвосьни, Потаповичъ, Бондаровъ, Скородного, Сельца, Жерева, Раковщизны, Ласковъ и Сарнинокъ, а также изъ мѣстечекъ: Вязовки и Народычъ. Центральнымъ мѣстомъ, гдѣ собирались купы первой общины было село Липляны, центральнымъ мѣстомъ второй—шляхетское село Гошовъ, заселенное дворянами Гошовскими и Барановскими [3]).

---

1) № CXV, стр. 374.

2) № XVIII, стр. 76—77. Изъ этого-же акта видно, что жители каждаго села и мѣстечка порознь называли себя «громадою», сходка же всѣхъ громадъ или ихъ представителей носила названіе «купы».

3) № XXVII, стр. 109; № L, стр. 170; № LIV, стр. 178; № LIX, стр. 189—190; № LXI стр. 198—200.

Въ обѣихъ общинахъ купники сходились по требованію какъ шляхтичей околичныхъ, такъ и крестьянъ и мѣщанъ, членовъ общины. Они судили „водлугъ стародавного права, звычаю давного купного“ истцы дѣлали „обмову“; къ купникамъ о томъ, чтобы свидѣтели давали искренныя и правдивыя показанія, потомъ производили „опытъ“; купники собирали показанія свидѣтелей, разсматривали „лице“ и составляли приговоръ согласно съ древними юридическими обычаями общинныхъ судовъ, существовавшихъ во всей югозападной Россіи до начала XVII, столѣтія [1]). Въ приведенныхъ приговорахъ копныхъ судовъ замѣтно только значительное относительно смягченіе правовъ; хотя по народному убѣжденію купа имѣла право подвергать подсудимаго пыткѣ, хотя пытка существовала въ польскомъ законодательствѣ и повседневно примѣнялась въ гродскихъ и магистратскихъ судахъ до 1776 года, однако ни въ одномъ изъ приведенныхъ случаевъ купа не употребила ее—всегда почти показанія свидѣтелей и другія улики заставляютъ подсудимаго сознаться „добровольно безъ жадного примушенія и жадное муки“. Разъ только, за недостаткомъ точныхъ указаній купа опредѣлила двоихъ, болѣе упорныхъ, подсудимыхъ „битіемъ постраишть“, но и въ этомъ случаѣ дѣло не дошло до исполненія угрозы: подсудимые „убоявшись битія“ сознались въ преступленіи [2]). Купа также неохотно пользуется правомъ смертной казни, въ большей части случаевъ она ограничивается тѣмъ, что приговариваетъ подсудимаго къ уплатѣ штрафа и къ вознагражденію причиненныхъ имъ убытковъ, предоставляя истцамъ, буде они пожелаютъ, искать въ гродскомъ судѣ наказанія обвиненнаго. Встрѣчаемъ только одинъ случай, въ которомъ купа, уличивъ Матвѣя Артюшенка Мош-

---

[1]) Подробное описаніе этихъ обычаевъ изложено въ изслѣдованіи г. Иванишева «о древнихъ сельскихъ общинахъ югозападной Россіи».

[2]) № LIX, стр. 190—192.

ковскаго въ весьма многочисленныхъ кражахъ, и доказавъ ему, что онъ занимался воровствомъ во всей окрестности въ теченіи очень долгаго времени, опредѣлила его „карать на горлѣ черезъ повѣшеніе по заслугамъ" прибавивъ, что, если истцы согласны будутъ взять выкупъ и освободить обвиненнаго, то они могутъ это сдѣлать, подъ тѣмъ условіемъ, что если впредъ онъ будетъ продолжать заниматься „воровскимъ ремесломъ" то отвѣтственность падетъ на освободившихъ его и они должны будутъ вознаграждать, причиненные подсудимымъ, убытки.—Въ томъ-же приговорѣ сказано, что соучастники Матвѣя Мошковскаго „хотя въ силу декрета и должны-бы подвергнуться тѣлесному наказанію, но оно имъ прощается; титулъ-же воровъ имъ признается" [1]).

Авторитетъ копныхъ судовъ въ сознаніи околичныхъ шляхтичей былъ непреложный. Угроза предать копному суду, если тотъ, къ кому она относилась, не сознавалъ за собою вины, считалась сильнымъ оскорбленіемъ. [2]) Такъ напримѣръ дворянинъ Лука Дубисскій жаловался на дворянъ Ходаковскихъ о томъ, что они, желая покрыть покражу коня, совершенную Иваномъ Осьмаченкомъ Ходаковскимъ, угрожали Ду-

---

[1]) № XXXII, стр. 123.

[2]) Вообще во взглядѣ околичныхъ шляхтичей на степень и силу обиды народный взглядъ преобладалъ надъ шляхетскимъ; такъ сильнѣйшими обидами считали: 1) Если оскорбленіе дѣйствіемъ или словомъ случилось въ церкви или въ церковной оградѣ 2)Если родственникъ вытащилъ родственника за воротъ изъ избы къ порогу и, наконецъ, 3) если женщинѣ сбивали повязку съ головы, «чинячи простоволосою». Особенно непримиримы и продолжительны были тяжбы въ послѣднемъ случаѣ. «Какъ бы измѣнницу какую велъ онъ меня за шею, сбросивъ мнѣ публично намитку съ головы» жалуется «плачевно» Евфросинія Редчицевая на Федора Думинскаго (№ LXXVIII, стр. 270). Тяжба Невмерицкихъ съ Левковскими продолжалась въ теченіе цѣлыхъ 20 лѣтъ (1693—1713) за то, что Левковскіе «намитку, (т. е. женскую головную повязку) сорвавъ съ головы Феофилы Невмерицкой, учинили ее простоволосою» (кн. земская кіевская № 135, листъ 383).

бисскому, производившему опытъ о украденой лошади, приговоромъ копнаго суда.

Околичные шляхтичи, приговоренные копнымъ судомъ къ штрафу или даже къ болѣе тяжелому наказанію, никогда не отрицали своей подсудности и не старались кассировать приговора копнаго суда приговоромъ суда гродскаго, въ чемъ легко-бы могли успѣть, опираясь какъ на непріязненное для копныхъ обычаевъ общественное мнѣніе дворянъ, такъ и на власть овруцкихъ старостъ, которые, враждуя беспрестанно съ околицами, всегда готовы были вмѣшиваться въ ихъ дѣла. Старосты смотрѣли на копныя сходки какъ на полнѣйшее беззаконіе и при каждомъ удобномъ случаѣ мѣшали исполненію ихъ приговоровъ или старались выставить это исполненіе какъ результатъ буйнаго своеволія околичныхъ шляхтичей. Такъ, когда собралась купа по требованію Остафія Васьковскаго и на ней было доказано, что Несторъ, Луцко и Трошко Васьковскіе украли у истца три мѣдные котла, то депутація отъ купы отправилась къ овруцкому подстаростѣ, Гаспарскому, прося выдать поличное, такъ какъ оно было припрятано на подсудной ему землѣ; но подстароста на требованіе купниковъ не согласился, онъ объявилъ имъ, что „лице“ оставитъ у себя, обиженный-же долженъ требовать вознагражденія законнымъ путемъ съ имущества обидчиковъ [1]). Гораздо яснѣе высказался овруцкій староста, Францискъ Потоцкій, ведя упорную тяжбу съ околичными шляхтичами съ цѣлью подчинить ихъ, въ качествѣ бояръ, овруцкому замку, онъ взводилъ на нихъ различныя обвиненія, и, какъ важнѣйшее изъ нихъ, выставлялъ на видъ приговоры копныхъ судовъ. „Вы потопаете въ злости и беззаконіяхъ, говоритъ онъ въ своемъ позвѣ, безъ всякаго права и суда вы присвоили себѣ право казнить другъ друга, умерщвлять братію вашу овруцкихъ бояръ. Недавно вы повѣсили покойнаго

---

[1]) № LIV, стр. 180.

Матвѣя Кузьменка Мошковскаго и потомъ убили и умертвили Василія Артюховича Мошковскаго.“ [1])

Не смотря однако на возможность найти всегда поддержку въ старостѣ противъ рѣшенія копнаго суда, околичные шляхтичи никогда ея не искали; если и является у подсудимаго желаніе опровергнуть копный приговоръ, то онъ, не прибѣгая къ постороннему законному порядку, протестуетъ только о томъ, что купа собиралась не по стародавнему обычаю и несоблюдала обычныхъ формальностей. Такъ Іосифъ Барановскій протестовалъ противъ копнаго суда, которымъ ему предписывалось уплатить стоимость выдранныхъ имъ пчелъ, на томъ основаніи, что противная сторона собрала „купу несправедливую“, что она призвала только друзей и родственниковъ своихъ и предварительно ихъ угостила и задобрила подарками, что купа собрана была въ воскресеніе „день праздничный, суду не приличный“, что она состоялась за предѣлами „звыклого мѣста“, села Гошова, что въ приговоръ внесены были купники, свидѣтели и обстоятельства, на купѣ не бывшія, что, наконецъ, приговоръ былъ составленъ и подписи собраны не на мѣстѣ, а нѣсколько недѣль спустя [2]).

IV.

Сознаніе русской народности, не смотря на шляхетскія права, постоянно господствуетъ въ средѣ околичныхъ шляхтичей, сознаніе это обнаруживается въ преданіяхъ, въ участіи, принимаемомъ околичными шляхтичами въ козацкихъ возстаніяхъ, въ ненависти, которая весьма часто высказывается ими противъ „ляховъ“ и въ преслѣдованіи ополяченныхъ своихъ братій. Родовыя преданія всѣхъ околичныхъ шляхтичей относились ко времени, предшествовавшему Люб-

---

1) № CVI, стр. 360.

2) № LXI, стр. 198—200.

линской уніи, потому, указывая на свое происхожденіе, они всегда ставятъ на видъ, что первоначальныя грамоты были имъ выданы „русскими князьями"; являя свои документы въ актовыя книги, они постоянно оговариваютъ, что они писаны „письмомъ русскимъ". У иныхъ родовъ было даже стремленіе составлять родовыя легенды, связывающія ихъ происхожденіе съ древне-русскою стариною, такъ напримѣръ у Беховъ существуетъ до сихъ поръ легенда о томъ, что родоначальникъ ихъ, воевода Бехъ, принималъ участіе въ осадѣ Искорости Ольгою.—Наконецъ вѣру свою, обряды и обычаи они называютъ постоянно „русскими", выраженія: „приняла есьмы вѣру русскую"; хочу быть похороненнымъ обычаемъ нашимъ „русскимъ"; „собралися на канунъ по стародавнему обычаю русскому" и т. п. попадаются на каждомъ шагу.

При столкновеніи русскаго народа съ польскою шляхтою во время козацкихъ войнъ значительное большинство околичныхъ шляхтичей принимало живѣйшее участіе въ народныхъ возстаніяхъ. Мы беспрестанно встрѣчаемъ ихъ или въ рядахъ козацкихъ или дѣйствующими за одно съ козаками. Нѣтъ нужды упоминать о той степени извѣстности, которую пріобрѣлъ въ козацкомъ войскѣ во время войнъ Хмельницкаго родъ Выговскихъ; кромѣ Ивана Остафьевича, бывшаго въ продолженіи извѣстнаго времени гетманомъ послѣ Хмельницкаго, въ числѣ старшины козацкой упоминаются: братъ его Даніилъ, полковникъ Быховскій, женатый на дочери Хмельницкаго, Еленѣ; Константинъ Выговскій, полковникъ Туровскій, также Өедоръ и Самуилъ Выговскіе [1]).—Но кромѣ этихъ отдѣльныхъ личностей, извѣстныхъ уже по печатаннымъ источникамъ, изъ приложенныхъ актовъ видно, что всѣ околичные села принимали въ движеніи Хмельницкаго болѣе или менѣе дѣятельное участіе: Такъ во время его возстанія изъ Выгов-

1) Лѣтопись Величка, т. I, стр. 15 и 418; лѣтопись Грабянки, 135 и 267; памятники, т. III, ч. III, стр. 327 и т. IV, ч. III, стр. 15.

скихъ, Васьковскихъ и другихъ ихъ сосѣдей составился вооруженный отрядъ подъ предводительствомъ Самуила Лазаревича Нагорненка—Выговскаго и отправился въ сосѣднія помѣщичья имѣнія; отрядъ этотъ опустошалъ и жегъ дворы и села шляхтичей, убивалъ шляхетскихъ слугъ, оказывавшихъ сопротивленіе, стрѣлялъ по попадавшимся проѣзжимъ дворянамъ [1]) и т. п.—Одинъ изъ его членовъ—Криштофъ Выговскій „обратившись къ козацкому своеволію и учинившись старшиною и сотникомъ людей своевольныхъ" занялъ въ Овручѣ домъ богатой помѣщицы Трипольской и заставилъ ее отдать ему въ замужество свою сестру—Марыну Ласковну [2]). Левковскіе также составили козацкій отрядъ, который въ продолженіи многихъ лѣтъ нападалъ на сосѣдніе шляхетскіе дворы, убивалъ помѣщиковъ, грабилъ ихъ имущества, разорялъ имѣнія. Враждебныя отношенія Левковскихъ къ шляхтѣ продолжались весьма долго. Еще въ 1679 году сосѣдъ ихъ, помѣщикъ Францискъ Потоцкій, жаловался, что они „прельстившись своеволіемъ и пребывая въ немъ постоянно, набрали толпу людей всякаго званія „бьютъ и истязаютъ проѣзжихъ шляхтичей, опустошили его имѣнія, присвоили себѣ его борти и не допускаютъ собираться ярмаркамъ въ его имѣніи—Веледникахъ [3]). Жители всѣхъ другихъ околицъ заключили также болѣе или менѣе дружескія связи съ козаками и, пользуясь бѣгствомъ шляхтичей, искавшихъ спасенія въ глубинѣ Польши, захватывали или опустошали ихъ земли; въ числѣ приведенныхъ актовъ встрѣчается по этому поводу много жалобъ, принесенныхъ дворянами, отыскивавшими въ послѣдствіи земли, отнятыя у нихъ околичными шляхтичами во время козацкой войны. Такъ напримѣръ Недашковскіе воспользовались землями и имуществомъ дворянина Свидер-

---

[1]) № XXIV, стр. 104 и № XXV, стр. 106.

[2]) № XXVI, стр. 108.

[3]) № XXXV, стр. 128.

скаго [1]); Ушаповскіе „отъ начала войны козацкой и мятежа хлопскаго не только не бѣжали изъ домовъ своихъ, но напротивъ того, находясь въ сообществѣ съ козаками, причиняли разореніе и опустошеніе имѣній разнымъ обывателямъ, бѣжавшимъ изъ воеводства, для спасенія жизни отъ непріятеля"; когда-же нѣкоторые дворяне возвратились наконецъ на родину и хотѣли водвориться въ своихъ помѣстіяхъ, то Ушаповскіе отказались возвратить захваченныя земли [2]). Кубылинскіе и Бѣлоцкіе „принявъ участіе въ своеволіи козацкомъ и хлопскомъ и окозачившись", набрали значительный отрядъ изъ людей всякаго званія, овладѣли имѣніями Франциска Потоцкаго, разрушивъ мѣжевые знаки, присоединили его поля къ своимъ землямъ, выдрали въ его лѣсахъ всѣ борти, перебили бобровъ, оленей и другую дичь и слишкомъ 20 лѣтъ пользовались, принадлежавшими ему доходами [3]).

Въ продолженіи всей дальнѣйшей борьбы козаковъ съ Польшею, до самаго исчезновенія козачества въ югозападной Россіи, околичные шляхтичи принимали въ борьбѣ равно дѣятельное участіе, какъ и во время Хмельницкаго. Такъ въ 1687 году встрѣчаемъ жалобу на дворянина Николая Думинскаго о томъ, что онъ опредѣлилъ писаремъ въ козацкое войско своего зятя Словенскаго, „а то не для иной цѣли, какъ для угнетенія и бесчестія стану шляхетскаго". Словенскій дѣйствительно, воспользовавшись своимъ положеніемъ, съ отрядомъ козаковъ нападалъ и грабилъ шляхетскіе дворы и сильно беспокоилъ овруцкихъ помѣщиковъ [4]). Въ 1692 году одинъ изъ Меленевскихъ былъ приговоренъ коронnымъ гетманомъ къ смертной казни „за преступленія, грабежи и нападенія на шляхетскіе дворы." [5]) Около того-же времени Григорій и Осипъ Кончаковскіе служили по очереди въ козацкихъ пол-

[1]) № XXIII, стр. 102.
[2]) № XXXI, стр. 120.
[3]) № XXXIII, стр. 124 и № XXXIV, стр. 126.
[4]) № LXXI, стр. 237.
[5]) № XCV, стр. 315.

кахъ: Лончинскаго, Апостола и Палѣя „и съ этими своевольными полковниками упражнялись въ нападеніяхъ на дворы шляхетскіе и въ грабежѣ оныхъ.“ [1]) Въ промежуткѣ времени съ 1683 по 1694 годъ Иванъ Кириченко Выговскій занималъ должность судьи въ козацкомъ войскѣ и въ сопровожденіи большаго отряда“ сообщниковъ, дѣлалъ, что ему вздумалось: отнималъ, грабилъ имущество и господствовалъ надъ шляхтою,“ впослѣдствіи-же хотя и оставилъ козацкую службу, но не забылъ „завзятого и злого умыслу козацкого;“ онъ, съобща съ дворянами Сынгаевскими, а также съ помощью козаковъ, взятыхъ имъ у полковника Палѣя, продолжалъ нападать на сосѣднихъ помѣщиковъ. [2]) Наконецъ въ 1700 году Иванъ и Михаилъ Пашковскіе пользовались покровительствомъ того-же бѣлоцерковскаго полковника Палѣя и „вошедши въ своевольное сообщество съ его козаками“ сбирали контрибуціи съ сосѣднихъ помѣщиковъ и отнимали у нихъ земли. [3])

Чаще всего однако во время этихъ смутъ удары со стороны околичныхъ шляхтичей направлялись на тѣхъ изъ числа ихъ братій, которые поведеніемъ доказывали свою привязанность къ польскому общественному строю. Если кто нибудь изъ числа околичныхъ шляхтичей находился на службѣ въ польскомъ войскѣ, если онъ бѣжалъ изъ края, опасаясь козацкой грозы, подобно другимъ сосѣднимъ дворянамъ, если онъ находился въ услуженіи у польскаго пана или извѣстенъ былъ какъ доброжелатель поляковъ, то на него обрушивалось прежде всего негодованіе его-же околичной братіи; ополяченный шляхтичъ нерѣдко самъ платился жизнію за свои польскіе инстинкты, а если и успѣвалъ ускользнуть, то имущество

[1]) № XCVI, стр. 318. Перечитывая списокъ старшины въ козацкомъ полку Лончинскаго, кромѣ двухъ Кончаковскихъ, находимъ еще: двухъ Меленевскихъ, Павла Волковскаго, Ивана Ходаковскаго и однаго изъ Пашинскихъ (книга гродская кіевская № 3, годъ 1686—1688; листъ 78).

[2]) № CIII, стр. 339—341.

[3]) № CVII, стр. 353.

его было разграблено, домъ разрушенъ и земли конфискованы оставшимися на мѣстѣ членами покинутой имъ общины. Если послѣ долгихъ странствованій, улучивъ удобную минуту, самъ бѣглецъ или его дѣти возвращались на родину, то они не находили жилища, должны были отыскивать свои земли и добиваться ихъ возвращенія посредствомъ продолжительнаго процесса и наконецъ подвергались всеобщему презрѣнію и невыносимымъ обидамъ со стороны сосѣдей.

Въ приведенныхъ актахъ примѣры такой участи ополяченныхъ околичныхъ шляхтичей встрѣчаются весьма часто: такъ въ 1648 году Александръ Закусило, вмѣстѣ съ сыномъ Иваномъ, бѣжали „отъ ребелліи козацкой и своволи хлопской“ изъ села Закусилъ и поступили въ коронное войско. Нѣсколько лѣтъ спустя отецъ, израненный въ битвахъ, узнавъ, что другіе Закусилы „въ домахъ своихъ живутъ безъопасно“ возвратился на родину; но здѣсь другіе Закусилы не допустили его ко владѣнію его-же имуществомъ, они подружились съ козаками и смотрѣли недружелюбно на товарища польской хоругви. Они стали его гнать изъ своего села, били его при встрѣчѣ, угрожали утопить въ рѣкѣ Жеровѣ и, наконецъ, отняли у него и уничтожили всѣ его документы. Таже участь постигла и его сына, Александра, возвратившагося на родину 30 лѣтъ спустя, сосѣди не возвратили ему его наслѣдственныхъ земель и доходовъ, отказались выдать ему наслѣдство, оставшееся послѣ смерти его дядей, при заявленіи малѣйшаго требованія били его и его жену и, наконецъ, загородили всѣ выходы изъ его дома, угрожая уморить его голодомъ [1]). Третій Закусило—Семенъ, бѣжавшій также на Волынь отъ козаковъ, попалъ въ руки татаръ и умеръ въ плѣну; жена его повѣнчалась вторично съ полякомъ и возвратилась съ новымъ супругомъ на родину; но ихъ встрѣтилъ тотъ-же пріемъ: отказъ возвратить земли,

---

[1]) № XL, стр. 140.

побои, обвиненіе въ воровствѣ и т. п. Все имѣніе перваго ея мужа и дѣтей отъ перваго брака, поступило въ собственность Григорія Закусила, служившаго сотникомъ въ кіевскомъ козацкомъ полку [1]). Точно также Дидковскіе отняли домъ и земли у семіи Михаила Дидковскаго, отправившагося на службу въ коронное войско и выгнали изъ села его жену и дочь [2]). Они также присвоили себѣ земли Александра Беха, который „съ самого начала козацкой ребелліи, трактовалъ военную службу въ польскомъ войскѣ", указали козакамъ мѣсто, въ которомъ зарыто было Бехомъ болѣе цѣнное его имущество, перебили его воловъ «ex sola malitia», отняли его борти и т. д. Когдя же Бехъ возвратился на родину почти 30 лѣтъ спустя, то встрѣтилъ пріемъ подобный пріему, оказанному всѣмъ другимъ бѣглецамъ [3]). Точно также дома и поля были отняты, имѣніе разграблено и сами владѣльцы подверглись, послѣ возвращенія изъ польскаго войска на родину, побоямъ, оскорбленіямъ и угрозамъ и во всѣхъ другихъ шляхетскихъ селахъ. Участь эту испытали: Василій Меленевскій — отъ сосѣдей своихъ Меленевскихъ-же, Ѳедоръ Геевскій—отъ Геевскихъ и Невмерицкихъ; Богданъ Барановскій, котораго имущество, спрятанное имъ въ лѣсу, было выдано на разграбленіе козакамъ его роднымъ братомъ Иваномъ Барановскимъ; Александръ Редчицъ, котораго имущество было разграблено Думинскими во время бѣгства его отъ козаковъ въ Литву и т. д. [4]) Нерѣдко даже ополяченные шляхтичи расплачивались жизнію за пренебреженіе своей народности и за разрывъ съ общественнымъ мнѣніемъ своей братіи. Такъ, бѣжавшій изъ села Пашинъ Ѳома Волковскій былъ пойманъ въ Чоповичахъ, погнавшимися за нимъ, Па-

---

[1]) № LXIX, стр. 231 и LXXIX, стр. 271.

[2]) № XLII, стр. 145.

[3]) № LXXIV, стр. 248.

[4]) № LVIII, стр. 187; № LXX, стр. 235 и № LXXVIII, стр. 269; также книга гродская овруцкая № 320, стр. 105 на оборотѣ.

шинскими, приведенъ назадъ въ Пашины и выданъ козакамъ, которые казнили его смертію и сожгли три, принадлежавшіе ему, двора; его родные долго потомъ подвергались гоненію со стороны сосѣдей и не разъ должны были сводить съ ними кровавые счеты [1]). Такъ Николай Кубылинскій, служившій слугою рукодайнымъ у одного изъ Потоцкихъ, и ѣхавшій для исполненія порученій своего господина въ Люблинъ, былъ застигнутъ въ дорогѣ на ночлѣгѣ Кубылинскими и Геевскими. Нападавшіе зажгли зданіе, въ которомъ остановился Николай Кубылинскій и, когда онъ выбѣжалъ изъ огня, нагнали его въ полѣ и умертвили [2]).

Если въ околичныхъ селахъ плоха была жизнь ополяченныхъ шляхтичей, то конечно еще хуже относилось общественное мнѣніе ихъ жителей къ полякамъ, селившимся между ними, по большей части вслѣдстіе женитьбы въ ихъ селахъ. Въ актахъ нерѣдко попадаются выраженія ясно свидѣтельствующія о качествѣ отношеній околичныхъ жителей къ полякамъ вообще: „постараемся напоить собакъ ляцкою кровью" похваляются Меленевскіе въ ссорѣ съ польскими шляхтичами, Блоцкими. „Вы ляхи, а я рѣшился всѣмъ ляхамъ рубить головы „объявляетъ сосѣдамъ—помѣщикамъ Иванъ Кириченко Выговскій и т. д. [3]) Вотъ нѣсколько случаевъ, доказывающихъ, что взглядъ этотъ не былъ пустою похвальбою, но примѣнялся на дѣлѣ къ тѣмъ шляхтичамъ польскаго происхожденія, которые селились въ околичныхъ селахъ: полякъ Андрей Матіаскевичъ поселился, вслѣдствіе женитьбы, въ селѣ Мошкахъ; Мошковскіе отнеслись къ новому сосѣду самымъ недружелюбнымъ образомъ: при каждомъ удобномъ случаѣ онъ набивался на обиды, побои и угрозы. Между тѣмъ кіевское воеводство было занято козаками и козацкій полкъ Семена

---

[1]) № LXII, стр. 202; № LXXV. стр. 251 и № CII, стр. 335.

[2]) № LXXVI, стр. 262—263.

[3]) № XCV, стр. 316 и № CIII, стр. 340.

Корсунца расположился въ Овручѣ; Мошковскіе немедленно обратились къ козакамъ и объявили имъ, указывая на Матіяскевича: „Вотъ и между нами поселился ляхъ, возмите его подъ стражу, онъ можетъ дать вамъ хорошій выкупъ.“ Совѣтъ ихъ конечно былъ исполненъ: Матіяскевичъ былъ арестованъ козаками и, просидѣвъ въ тюрьмѣ двое сутокъ, долженъ былъ отдать, въ видѣ выкупа, сорокъ злотыхъ и „шапку фалендишовую.“—Послѣ этого событія онъ рѣшился оставить Мошки и переѣхалъ жить въ другое село, осыпанный при выѣздѣ ругательствами, побоями и угрозами [1]). Болѣе неуступчивымъ оказался, поселившійся въ селѣ Сынгаяхъ, польскій шляхтичъ Федоръ Янковскій. Сосѣди его Сынгаевскіе и Шишнаревичи долго пытались выжить его „разными шкодами, кривдами, контемптами и дисгустами,“ но, убѣдившись въ невозможности достичь этимъ путемъ своей цѣли, напали на него на дорогѣ и убили въ схваткѣ [2]). Выше уже указано было на столкновеніе, происшедшее въ селѣ Меленяхъ по поводу женитьбы шляхтича-католика Блоцкаго на Меленевской, но это столкновеніе не было единственнымъ бѣдствіемъ Блоцкихъ. Всѣ сосѣди ихъ—Меленевскіе чувствовали непреодолимую антипатію къ сосѣду поляку; отвращеніе это усиливалось конечно и поведеніемъ Блоцкаго, который искалъ поддержки у сосѣднихъ окатоличенныхъ дворянъ, дружилъ съ ними, въ качествѣ ихъ повѣреннаго заводилъ тяжбы съ Меленевскими и т. п. За то Блоцкому приходилось не однократно жаловаться на Меленевскихъ о томъ, что они, состоя въ сношеніяхъ съ козаками, врываются со взломомъ воротъ въ его домъ, наносятъ ему нестерпимые обиды и побои, гонятъ его изъ собраній, публично ругаютъ на праздникахъ, крестьбинахъ и т. д. и, наконецъ, издѣваются надъ евреемъ, которымъ, въ качествѣ польскаго шляхтича, обзавелся Блоцкій [3]).

---

1) № XLVI, стр. 158.
2) № LXXXIII, стр. 279.
3) № LXXVII, стр. 265 и № LXXXV, стр. 285.

Отношенія околичныхъ шляхтичей къ польскому правительству и администраціи рисуются нагляднѣе всего изъ беспрестанныхъ столкновеній ихъ съ хоругвями польскаго войска. Если квартиры жолнерамъ были назначены въ какомъ нибудь околичномъ селѣ, то нерѣдко приходилось занимать ихъ приступомъ и потомъ жить въ нихъ вѣчно на сторожѣ въ ожиданіи ежеминутнаго нападенія—словно въ завоеванной, непріятельской землѣ. Даже опасно было для хоругвей проходить черезъ околичное село или встрѣтить на дорогѣ или на ярмаркѣ въ сосѣднемъ мѣстечкѣ многочисленное собраніе околичныхъ шляхтичей. Въ свою очередь жолнеры смотрѣли на околичныя села какъ на враждебный лагерь и считали себя въ правѣ обходиться съ ихъ жителями какъ съ вооруженнымъ непріятелемъ. Словомъ между польскимъ войскомъ и околичными селами существовала настоящая постоянная война. Это одинъ изъ болѣе знаменательныхъ симптомовъ разложенія речи посполитой, далеко опередившаго паденіе этого уродливаго политическаго организма. Вотъ въ подтвержденіе нѣсколько фактовъ не лишенныхъ интереса.

Въ 1685 году татарская [1]) хоругвь стародубовскаго маршала, Криштофа Литава, пренадлежавшая къ литовскому войску, отпущена была изъ лагеря на зимнія квартиры; путь

[1]) Татарскія хоругви въ литовскомъ войскѣ первоначально состояли дѣйствительно изъ Татаръ. Еще великій князь Витольдъ переселилъ многихъ Татаръ въ разныя области Литвы, переселенцы получили земли и шляхетскія права и обязаны были доставлять князю ополченіе во время войны. Но въ послѣдствіи названіе татарской хоругви получило болѣе широкое значеніе—оно просто означало отрядъ легко вооруженной конницы—въ этомъ смыслѣ весьма долго употреблялись названія: татарская и козацкая хоругвь для означенія легкой конницы—въ противуположность панцырной и усарской хоругвямъ, обозначавшимъ тяжело вооруженную конницу. Разумѣется татарскія хоругви перестали состоять исключительно изъ Татаръ и наполнялись всякимъ сбродомъ, по большей части бездомными шляхтичами. Съ такого рода татарскою хоругвью имѣемъ дѣло и въ настоящемъ случаѣ.

ея пролегалъ черезъ смежныя шляхетскія села: Невмерицкое и Левковичи. Приблизившись къ нимъ, жолнеры, отчасти по привычкѣ къ грабежу и буйству, отчасти во зло жителямъ, начали убивать, попадавшійся имъ на дорогѣ скотъ, но, не вызвавши этимъ сопротивленія, достигли беспрепятственно села Левковичъ. Вошедши въ улицу, они однако замѣтили, что жители на скоро приготовились къ ихъ встрѣчѣ. Улицы были завалены бревнами, срубленными деревьями и т. п., передъ засѣкомъ встрѣтили ихъ въ качествѣ парламентеровъ Петръ и Романъ Левковскіе. Они объявили Сенькевичу, намѣстнику, командовавшему хоругвью, что отрядъ его не имѣетъ права входить въ село, такъ какъ онъ не исполнилъ законной формальности, не приславши заблаговременно писарей, чтобы извѣстить жителей о своемъ приходѣ: въ заключеніе Левковскіе показали гетманскіе универсалы, освобождавшіе ихъ отъ военнаго постоя. Вмѣсто отвѣта Сенькевичъ обнажилъ саблю, ткнулъ остріемъ въ универсалъ и пронзилъ его вмѣстѣ съ рукою Петра Левковскаго; вслѣдъ за тѣмъ онъ обратился къ своей командѣ со словами: „Бейте до смерти такого-то сына!“ На Левковскаго посыпались удары, онъ былъ опрокинутъ, лежащаго жолнеры схватили, положили на спинѣ его гетманскій универсалъ и принялись палочными и сабельными ударами разбивать въ куски злосчастный документъ; „если бы меня не спасъ жупанъ изъ толстой лосьей кожи, то я навѣрно былъ-бы искрошенъ въ куски“ жаловался впослѣдствіи Петръ Левковскій; впрочемъ и жупанъ наконецъ подался и Левковскій былъ брошенъ жолнерами замертво на улицѣ; такая-же участь постигла и Романа, пытавшагося смягчить положеніе брата. Пока жолнеры управлялись съ парламентерами, въ Левковскомъ монастырѣ ударили въ набатъ въ колокола, женщины и дѣти бѣжали въ монастырь, мужчины вооружались чѣмъ попало, выходили на улицу; Сеньковскій, желая воспользоваться первою минутою смятенія, приказалъ жолнерамъ спѣшиться и

повелъ атаку; разбрасывая на пути засѣки, жолнеры подвигались впередъ, рубя и стрѣляя по всѣмъ жителямъ, попадавшимся на встрѣчу, безъ различія пола и возраста: Андрей Невмерицкій получилъ смертельную рану пулею, засѣвшею въ груди, Павлу Левковскому отрубили руку, на долю жены его, Парасковіи, и сына, Василія, пришлось нѣсколько ударовъ саблями, Александра Невмерицкаго изрубили совершенно; другой Андрей Невмерицкій, Елена Левковская, Иванъ Вилимонтъ-Невмерицкій, Самуилъ Невмерицкій, Степанъ Кобылинскій, Станиславъ Пожарницкій получили болѣе или менѣе тяжелыя раны. Подвигаясь такимъ образомъ, жолнеры достигли наконецъ площади, на которой стоялъ монастырь. Сенькевичъ приказалъ рубить окружавшія его „кобылицы" и идти на приступъ; но послѣдняго приказанія нельзя было исполнить. Левковскіе и Невмерицкіе успѣли оправиться уже отъ перваго смятенія. Между тѣмъ количество жолнеровъ значительно уменьшилось, потому что многіе изъ нихъ остались на пути, увлекаемые грабежемъ; они врывались въ дома и кладовыя, хватали одежду, разбивали шкатулки, рвали попадавшіеся имъ документы, забирали хлѣбъ и медъ изъ пасѣкъ и т. д. Число защитниковъ въ тоже время усиливалось. Изъ монастыря, изъ сосѣднихъ домовъ, садовъ и огородовъ роздавались выстрѣлы; люди, вооруженные пиками, топорами, дубинами, начали тѣснить жолнеровъ со всѣхъ сторонъ: повалилось нѣсколько товарищей и рядовыхъ. Жолнеры были принуждены помышлять объ отступленіи: разобравъ ограду, они перешли на дворъ Андрея Невмерицкаго и стали отстрѣливаться. Въ такомъ положеніи остались они до вечера, но, увидѣвъ, что осаждавшимъ прибываютъ въ подмогу изъ сосѣднихъ селъ шляхтичи и крестьяне, они ночью постарались ускользнуть изъ осады и поспѣшно бѣжали въ село Велавскъ, оставивъ въ рукахъ осаждавшихъ: свои запасныя лощади, повозки, захваченныхъ днемъ плѣнныхъ и добычу [1]). Три года спустя

[1]) № LXVI, стр 217 и № LXVII, стр. 224.

рота пѣхотнаго полка литовскаго канцлера опять явилась въ Левковичи и расположилась постоемъ, но она встрѣтила пріемъ вѣроятно не слишкомъ дружелюбный, потому что, пробывъ на мѣстѣ только четыре дня, оставила село.—При уходѣ жолнеровъ Левковскіе сопровождали ихъ угрозами и не совѣтовали попадаться въ Левковичи по одиночкѣ.—Дѣйствительно нѣсколько времени спустя, трупъ однаго жолнера, отправившагося въ Левковичи не смотря на угрозы, былъ найденъ на рубежѣ этого села [1]). Вскорѣ потомъ Левковскіе, Кубылинскіе и Невмерицкіе, столкнувшись на ярмаркѣ въ Веледникахъ съ панцырною хоругвью короннаго войска, затѣяли съ нею драку, солдатъ и офицеровъ стащили съ коней, побили, поранили и прекратили драку только вслѣдствіе вмѣшательства мѣстнаго управляющаго [2]).

Въ 1699 году овруцкій староста, исчисляя въ своемъ позвѣ разныя преступленія, вмѣняемыя имъ околичнымъ шляхтичамъ, между прочимъ упрекалъ ихъ въ томъ, что они „безпрестанно громятъ хоругви, находящіяся въ службѣ рѣчи посполитой, и убиваютъ жолнеровъ“ [3]). Онъ относилъ упрекъ этотъ по преимуществу къ Мошковскимъ. Дѣйствительно Мошковскіе отличались между всѣми сосѣдями особенною предприимчивостью въ столкновеніяхъ съ жолнерами. Въ теченіи только трехъ лѣтъ (1691—1694) они успѣли три раза подраться съ различными хоругвями. Въ 1691 году въ Мошки отправлена была изъ Овруча для занятія квартиръ часть татарской хоругви Барановскаго, но, въ первую же ночь послѣ прихода жолнеровъ, Мошковскіе вооружились, призвали на помощь козаковъ, зажгли нѣсколько пустыхъ домовъ, ударили въ набатъ въ колокола и толпою съ крикомъ и ружейными выстрѣлами бросились на квартиры, занимаемыя

---

1) № LXIII, стр. 244.
2) № XCIX, стр. 328.
3) № CVI, стр. 350.

жолнерами; послѣдовало то, на что Мошковскіе разсчитывали. Схватившись отъ сна жолнеры и не думали защищаться, полуодѣтые они бросились къ лошадямъ и ускакали въ Овручъ, преслѣдуемые на извѣстное разстояніе нѣсколькими всадниками. Они не досчитались одного солдата, нѣкоторые другіе были ранены; оружье ихъ, сѣдла, уздечки, одежда и т. п. достались въ добычу побѣдителямъ. Мошковскіе похвалялись, что они прійдутъ въ скоромъ времени въ Овручъ покончить расправу. [1]) Три мѣсяца спустя другая хоругвь отправлена была для рекогносцировки изъ Овруча; случайно-ли, съ умысломъ-ли она направила путь черезъ Мошки. Но Мошковскіе и, случившіеся въ то время въ ихъ селѣ, козаки, лишь только завидѣли жолнеровъ, бросились къ оружію и встрѣтили ихъ выстрѣлами, произошла схватка и жолнеры обращены были въ бѣгство, потерявъ нѣсколько человѣкъ убитыми и ранеными [2]). Наконецъ въ 1694 году Мошковскіе нѣсколько разъ нападали на квартировавшихъ у нихъ жолнеровъ. Они объявили офицеру что: „не одну мы уже разгромили хоругвь, если не уйдете, то и вашу кровь прольемъ“ и наконецъ заставили ихъ побоями и угрозами бѣжать изъ Мошекъ [3]).

Вотъ всѣ черты характеризирующіе жизнь околичныхъ шляхтичей въ прошедшее время. Изъ перечня ихъ можемъ заключить, что жители околицъ составляли въ средѣ дворянъ югозападнаго края группу, стоявшую въ продолженіи всей исторической жизни на почвѣ народныхъ началъ и сохранившую эти начала понынѣ. Правда—встрѣчаются исключенія: во второй половинѣ XVIII вѣка околицы были обращены

---

1) № XCII, стр 305.
2) № XCIII, стр. 308 и № XCIV, стр. 312.
3) № XCVIII, стр. 328.

въ унію по поводу совершеннаго исчезновенія изъ края православнаго духовенства, вытѣсненнаго мало по малу усиліями польскаго правительства. Но установленіе уніи въ околичныхъ селахъ было не прочно. Нѣкоторыя шляхетскія села оставили ее немедленно послѣ присоединенія края къ Россіи, другія изъявили готовность возсоединиться съ Православіемъ въ 1838 году. Въ настоящее время всѣ жители овруцкихъ околицъ—православны. Весьма немногочисленныя исключенія представляютъ только тѣ семейства, которыя выдѣлились изъ среды родовъ своихъ и разными путями пробрались въ концѣ XVIII или въ началѣ XIX столѣтія въ среду крупныхъ землевладѣльцевъ [1]). Вся-же масса бывшихъ околичныхъ шляхтичей представляетъ въ настоящее время довольно многочисленное народонаселеніе, дворянскія права котораго по большей части утверждены департаментомъ герольдіи. Народонаселеніе это чисто русское по своимъ семейнымъ и историческимъ преданіямъ, по вѣрѣ, языку и сознанію народности Можно надѣяться, что оно послужитъ, при содѣйствіи образованія, богатымъ разсадникомъ, изъ котораго выйдутъ многочисленные труженики въ дѣлѣ возстановленія въ краѣ полной русской общественной жизни. По своему общественному положенію околичные дворяне могли-бы занять въ краѣ то положеніе, которое до сего времени занимала мѣлкая польская шляхта и, замѣнивъ послѣднюю, не мало способствовали-бы исчезновенію изъ края однаго изъ болѣе укоренившихся слѣдовъ полонизма.

В. Антоновичъ.

---

[1]) Такъ среди ополяченнаго дворянства югозападнаго края встрѣчается нѣсколько семействъ: Выговскихъ, Барановскихъ, Болсуновскихъ, Каленскихъ, Васьковскихъ, Меленевскихъ, Невмерицкихъ и Чоповскихъ.

I.

Грамота князя Александра Владимiровича Ларiону Валевскому, освобождающая его отъ служебныхъ повинностей и причисляющая его къ сословiю бояръ. 1443, февраля 19.

Грамота короля Казимира, подтверждающая Булгаку Белавскому право на владѣнiе Смольчанскою землею. 1486, Марта 7.

Грамота короля Генриха, выданная Булгаковскимъ, Левковичамъ и Гесвичамъ на основанiи предъидущихъ грамотъ, также на основанiи, предъявленной ими грамоты короля Сигизмунда Августа и вслѣдствiе предстательства за нихъ кiевскаго воеводы, князя Константина Острожскаго, о томъ, что они подтверждаются въ шляхетскомъ званiи, на равнѣ съ другими шляхтичами, подчиняются кiевскимъ: гродскому и земскому судамъ и освобождаются отъ суда овруцкаго старосты. 1574, Марта 18.

Року тисеча семъ сотъ шеснадцятого, месеца Януарыя семнадцятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости овручомъ, передомною Шымономъ Валевскимъ-Левковскимъ, войскимъ житомерскимъ, коморникомъ граничнымъ, намесникомъ подвоеводзтва, реентомъ кгродскимъ енералу воеводзтва киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими, comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Hejewski-Łowdykowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, extract z xiąg głównych, trybunalskich, lubelskich, spraw wojewodztwa kijowskiego wyięty, z wpisaniem praw,

przywilejów, konfirmatiej na dobra, ziemie: Lewkowską, Bułhakowską, Łowdykowską, od nayiasnieyszych królów jch mosciów y xiąząt łaskawie nadanych, per oblatam podawszy, prosił, aby przyjęty y w xięgi wpisany był; który to exctract ja, urząd do xiąg przyimuiąc, czytałem y tak się w sobie ma: Wypis z xiąg głównych trybunalskich spraw województwa kijowskiego. Roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Octobra pierwszego dnia, przed sądem ninieyszym, głównym, trybunalskim, koronnym, lubelskim, comparens personaliter urodzony jego mość pan Mikołay Lewkowski, extrakt z xiąg ziemskich kijowskich, authentyce wydany, z upisaniem w nim przywilejow y konfirmacyj, od nayjasnieyszych królów jch mosciów: Henryka, Kazimierza y innych, niżey wyrażonych, na dobra, ziemie: Bułhakowską, Łowdykowską y inne dane y miłosciwie conferowane, dla wpisania do xiąg ninieyszych. głownych, trybunalskich spraw woiewództwa kijowskiego, per oblatam podał, prosząc sądu ninieyszego, aby przyięty y do xiąg wpisany był, który extract sąd ninieyszy, ad acticandum przyjmując, czytać przed sobą kazawszy, de verbo ad verbum do xiąg ninieyszych wpisać roskazał, de eo verborum, qui sequitur, tenore: Wypis z xiąg spraw sądowych ziemskich województwa kijowskiego, roku od narodzenia Syna Bożego, tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt siódmego, miesiąca Octobra siedmnastego dnia. Na rokach sądowych ziemskich kijowskich, od dnia swiętego Michała, swięta rzymskiego, przypadłych, y nazajutrz tego swięta, w zamku jego królewskiey mosci Owruckim sądzić się zaczętych, przed nami: Iesipem Niemiryczem, sędzią, a Harasimem Surynem, podsędkiem, a Dymitrem Ielcem, pisarzem, urzędnikami sądowemi ziemskiemi woiewództwa kijowskiego postanowiwszy się oczewisto ziemianin jego królewskiey mosci województwa kijowskiego: Iwan Makarowicz Łowdykowski, sam od siebie y imieniem wszystkich braci swoich: Łowdykowskich, Lewkowskich y Bułhakowskich, opowiadał y pokładał przed nami list, przywiley sławney pamięci króla jego mosci Henryka, z pieczęcią koronną zawiesistą, na pargaminie pisany, pod datą: dnia ośmnastego marca miesiąca, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset siedmdziesiąt czwartego, y, położywszy, prosił, aby ten list, przywiley jego królewskiey mosci był wyczytany y do xiąg ziemskich kijowskich wpisany; a tak my, ten

przywiley jego królewskiey mosci wyczytawszy, y słowo od słowa w xięgi ziemskie wpisać kazali, który tak się w sobie ma: Henryk z łaski Bożey król polski, wielki xiąże litewski, ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, kijowski, wołynski, podlaski, inflantski, pan y xiąże andewenski, borbonski, kalwerneński, grabia w Tarchyi, w Forescie, w Kwercie, w Rowernie. w Montisforcie, oznaymujemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komuby tego wiedzieć należało, ninieyszym y na potym będącym, iż ukazywali przed nami ziemianie nasi kijowskiego powiatu, na jmie: Paweł a Semen Iwanowiczy Bułhakowscy, Hridko Nelipowicz Lewkowicz, a Radywon, a Ochrym Hejewiczy, z bracią swą, list sławney pamięci xiążęcia Alexandra Włodimirowicza kijowskiego, którym listem swoim przodka ich Łaryona Walewskiego, z którego oni pokolenia wyszli, wyzwolić raczył od wszelkich robót y powinnosci, a zostawić jch raczył na służbie szlacheckiey; a drugi list, potwierdzenie stawney pamięci Kazimierza króla jego mosci, przodka naszego, którym listem swoim Kazimierz król jego mość, pradziadu ich, ziemianinowi Owruckiemu, na imie Bułhakowi Beławskiemu potwierdzić raczył; ziemię jch oyczystą, na imie Smolczanską, według listu, na on czas wojewody kijowskiego, pana Marcina Gasztołda, co na tych lisciech szyrzey opisano iest, które słowo od słowa tak się w sobie mają: My, Alexander Włodimirowicz pożałowaliśmy naszego sługę Łaryona Walewskiego; nie trzeba jemu nam z sługami służbę służyć, a popłatów płacić y innych żadnych poszlin, w Czarnobylu niekazali podwodami nic strzec, służyć jemu służbę z bojary, y na to daliśmy jemu ten nasz list, z naszą pieczęcią, potwierdzając jego ku bojarom; a pisan w Owruczym, Februaryj dziewiętnastego dnia, indicta trzynastego. Sam Kazimierz, Bożą miłoscią król polski, wielki xiąże litewski, ruski; xiąże pruskie, zmudzki y jnnych, namiesnikowi owruckiemu, panu Romanowi Iwaszkiewiczowi: bił nàm czołem ziemianin owrucki, na imie Bułhak Beławski y powiadał nam, co ziemia jego oyczysta, Smolczanska od niego precz odeszła, y jak niebozczyk pan Marcin Gasztoldowicz Kijow od nas dzierzał; y o tym dowiedziawszy się, y prawa doyrzawszy, y swiadków opytawszy, tę ziemię jemu dał; y list pana Marcinów na tę ziemie przed nami kładł, y prosił nas, abyśmy tę ziemie jemu potwierdzili naszym

listem, y my, pana Marcinowa listu wysłuchawszy, i tę ziemie jemu potwierdzamy tym naszym listem, niech on tę ziemie trzyma y nam z tego służyć potemu, jak przed tym z tey ziemie słuzba szła. Pisan w Trocech, Marca siodmego dnia, indikta czwartego. Ku temu też powiadali przed nami przerzeczone ziemianie nasi Kijowskie: jż własną oyczystą ziemię swą, nazwaną Lewkowską, Łowdykowską y ostrów Litewski z dawnych czasow od przodków swoich dzierżą y spokoynie od kilkadziesiąt lat z bracią swą uzywaią, y służbę naszą ziemską wojenną zarówno z inszemi ziemiany, z szlachtą kijowską zawżdy sługiwali, będąc pod przysądem sądu kijowskiego, tak ziemskiego jako y grodzkiego; a teraz dey im niektórzy ziemianie kijowskie w tym trudność zadaią, pociągaiąc ich do sądu im nie należnego, przed dzierzawce owruckiego, ku wielkiey krzywdzie y ubliżeniu wolnosci ich; pokazywáli przed nami listy sławney pamięci króla jego mosci Zygmunta Augusta, do dzierzawcy owruckiego pisane, aby ich pod przysąd swóy do zamku owruckiego nieprzymuszał, ale żeby się pod przysądem kijowskim, według zdawna zwykłego obyczaju, sądzili, zarowno z inną szlachtą kijowską; y bili nam czołem pomienieni ziemianie nasi kijowskie, abyśmy ich przy wolnosciach szlacheckich od przodków naszych jm danych, także też y przy tych imionach ich oyczystych, ziemiach nazwanych, to jest: ziemie Smolczańskiey, ziemie Lewkowskiey, ziemi Łowdykowskiey y ostrowie Litowskim, których oni od przodków swoich, z wiecznych czasów w dzierzeniu y używaniu są, ostawiwszy, to im listem, przywilejem naszym na wieczność potwierdzić kazali; jakoż y wójewoda kijowski, wielmozny Konstanty xiąże Ostrogskie, będąc tuż przy nas na koronacyi naszey, za niemi się przyczyniał, powiadając, iż oni zdawna, zarówno z szlachtą województwa kijowskiego, służbę ziemską woienną sługiwali, y o wszelakie rzeczy przed sądem ziemskim i grodzkim kijowskim sprawowali się. My tedy, wziąwszy w tym pewną wiadomość od wojewody kijowskiego y od innych panów rad naszych koronnych, widząc tego bydz rzecz słuszną, wyrozumiawszy y obaczywszy to z listów przodków naszych, iż oni zdawna są ziemianie szlachta powiatu kijowskiego, z łaski naszey hospodarskiey, za radą y przyczyną panow rad naszych koronnych, na tym seymie koronacyj naszey przy nas będących, przerzeczonych ziemian kijowskich z bracią y potomstwem ich, przy

wszelkich wolnosciach y swobodach szlacheckich, z dawna od przodków naszych szlachcie ziemie Kijowskiey nadanych, y przy unyi albo złączeniu wielkiego xięztwa Litewskiego y xięztwa kijowskiego z koroną polską, za panowania sławney pamięci Zygmunta Augusta, krola iego mosci, poprzysiężonych y uprzywilejowanych, tak też y przy tych jmieniach y ziemiach jch oyczystych, wyszmianowanych, których oni z dawnych czasów w dzierżeniu y używaniu są, zostawilismy, jakoż y tym ninieyszym listem naszym zostawujemy y utwierdzamy na wieczność, tak iż przerzeczone ziemianie Kijowskie, z bracią swą, tak wszyscy spolnie, jako y kożdy z osobna, dzieci y potomkowie ich, pomienione ziemie swoie oyczyste, to jest ziemie Smolczanską, Lewkowską, Łowdykowską y ostrow Litowski, ze wszystkiemi pożytkami y dochodami, tak, jako się te ziemie zdawna sami w sobie, w pożytkach y obychodziech y szyrokosciach gruntów maią, z lasami, rzekami, jeziorami, z sianożęciami, z łowy rybnemi y zwierzynnemi, z bobrowemi gony, maią trzymać y wszelkich swobod y wolnosci szlacheckich, od przodków naszych xięztwa kijowskiego obywatelom nadanych, uprzywilejowanych, podług praw koronnych y statutem opisanych używać, y w nich się sprawować, spólnie, rowno ze wszystkiemi obywatelami, szlachtą ziemie kijowskiey na wieczne czasy, służąc nam hospodaru y rzeczypospolitej służbę ziemską woienną, tak też we wszelakich potrzebach y sprawach swoich przed sądem ziemskim albo grodzkim kijowskim sprawować się mają, a przed sądem, im nie należnym, przed urzędem zamku owruckiego y nigdzie indziey nie powinni stanowić się y sprawować się. Iesliby roki ziemskie sądowe albo grodzkie w zamku owruckim, z zezwoleniem wpystkich obywatelów y z obowiązania naszego byli sądzone. I natośmy przerzeczonym ziemianom naszym kijowskim, ich braci y potomkom ich, dali ten nasz list, do ktorego na swiadectwo y pieczęć naszą koronną przywiesić roskazalismy. Dan w Krakowie, dnia osmnastego Marca miesiąca, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset siedmdziesiąt czwartego, a panowania naszego roku pierwszego; przy bytnosci panów rad naszych koronnych i wielkiego xięztwa Litewskiego, duchownych y swieckich y posłow ziemskich, podczas koronacyj naszey przy nas będących; dan przez ręce wielmożnego Walentego Dębinskiego z Dębian, kanclerza korony pol-

skiey, starosty Wartenskiego. U tego przywileju jego kpólewskiey mosci pieczęć przywiesista koronna, a podpis ręki jego mosci pana kanclerza temi słowy po polsku podpisana: Walenty Dębinski, kanclerz. Któreż to opowiadanie Iwana Łowdykowskiego y przywilej jego królewskiey mosci słowo od słowa w xięgi ziemskie kijowskie jest wpisany, y ten wypis z xiąg, pod naszemi pieczęćmi, pomienionemu Ianu Łowdykowskiemu y braci jego jest wydany; pisan w Owruczym. U tego extractu, przy pieczęciach dwoch przycisnionych, podpis ręki pisarskiey temi słowy: Dymitr Jelec, pisarz ziemski kijowski, korygował Koczurowski; który że to extrakt, za podaniem y prosbą wysz mianowanego jego mosci podawającego, a za przyięciem sądu ninieyszego, słowo w słowo, jak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych jest wpisany, z których y ten wypis, pod pieczęcią ziemską wojewodztwa kijowskiego, jest wydany; pisany w Lublinie. У того екстракту трыбуналского, при печати воеводства кіевского притисненои, корректа и подъпись руки писарское тыми словы: Correxit Zbikowski. Antoni Franciszek Siennicki, sędzia ziemski kijowski, podstarosci grodzki łucki, deputat y pisarz wojewodztwa kijowskiego m. p. Который же то экстрактъ з книгъ трыбуналскихъ выданы, за поданемъ и очевистою прозбою выше менованое особы подаваючое, а за моимъ врадовымъ принятіемъ, з початку ажъ до конца, слово въ слово, якъ ся всобе маетъ, для памети до книгъ нинешнихъ, кгродзкихъ естъ ингроссованы.

Книга гродская кіевская записовая и поточная 1716 г. № 32, листъ 15 на оборотѣ

II.

Подтвердительная грамота Сигизмунда III, данная на права и земли дворянамъ Корчевскимъ 1600 марта 10. Въ грамотѣ этой приводятся двѣ слѣдующія, болѣе древнія грамоты, выданныя предкамъ Корчевскихъ.

1. Дарственная грамота короля Казимира Гридку и Данилу Старчичамъ на землю Хомчинскую, съ обязанностію служить господарскую службу 1478 Апрѣля 29.

2. Грамота Сигизмунда I, подверждающая боярамъ овруцкимъ: Ходору Коркушкѣ, Федору Турчину, Ивану Григоровичу и друг. освобожденіе ихъ отъ есачной повинности и отъ »недѣли Чернобыльской« 1521 Марта 12.

Року тысяча семъ сотъ пятогонадцать, месеца Децембра третегонадцать дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною Михалемъ Сингаевскимъ, намесникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ кгенералу воеводства киевского и книгами пинешними, кгродскими, киевскими, comparens personaliter swobodni: Stefan, Jwan, bracia rodzeni i Jesyp, ich rodzony bratanicz, Fedorowicz Karpowiczowie Korczowscy, ziemianie, boiarowie jego królewskiey mości owruccy, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodskich, kyowskich, extrakt z metryk koronnych, z upisaniem w niem listow, przywileiow, od nayiasnieyszych niegdy swiętej pamięci królow jeh mosciow polskich, szlachetnym ziemianom Korczewskim, ratione intro contentorum danych, szłużących, z ruskiego pisma polskiemi literami pisany, per oblatam podali, prosząc, aby przyięty i w xięgi wpisany był, a tak ja, urząd, affectacyi podawaiących annuendo, extrakt ten do xiągi przymuiąc, czytałem i tak sie w sobie, polskiemi słowami pisany ma: August wtory, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kiiowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Jnflanski, Smolenski, Siewierski, i Czernichowski, a dziezіczny xiąże Saski i elektor, Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec i kożdemu z osobna, komu o tym wiedzić nalezy, iż się znayduie w aktach metryki koronney potwierdzenie przez naiasnieyszego antecessora naszego, Żygmunta trzeciego, prawa, szlachetnym Korczewskim służącego, językiem ruskim pisane, tenoris sequentis. Zygmunt treti. Oznaymuiem etc. nineszym i potom buduczym: bił nam czołom zemianyn nasż kijowski, szlachetny Ułasiy Korczewski, sam od sebe i od bratiey swoiey, szlachetnych: Iwana Iwanowicza, Lewona Hryszkowicza, Artema Dmitrowicza Haponowiczow Korczewskich i pokładał pered

nami listy dwa sławnoy pameti koroley ich miłostey, prodkow naszych, pod peczatiu wełykoho kniaztwa Litowskoho; perwszy korola Kazimira, kotorym zemlu Chomczynskuiu z uroczyszczem Carowszczyna prodkom ich: Hrydkowi, a Daniłowi Starczyczom dał, a druhi list Żygmunta korola, prodka też naszoho, kotorym Chodora Korkuszku a Fedora Turczyna, prodkow ich, derzawcom toiei zemli od słuzby esiacznoy i storoży nedeli czornobylskoy wolnymi uczynit rączył. Za kotorymi to listami prodkow naszych, tych pomenenych gruntow, także i wyzwolenia od służby esiacznoy i od storoży nedeli czornobylskoy prodkowe ich i oni sami, czerez tyje wsi czasy, aż dotul byli i sut w spokoynom derżaniu i używaniu zemli Chomczynskoy, a inaczey Carowszczyny i Hubarowszczyny, także i toie wołnosty; i prosili nas za tymi to Korczewskimi nekotoryi panowe rady naszv, abyśmy onych, według staroho zwiczaiu, derżania, używania tych dobr i toiey wolnosti i teper, z łaski naszoy korolewskoy, pry tom wsim zostawuiuczy, listom naszym korolewskim stwerdili i umocnili; kotoryie my ohledawszy, a widiaczy całyi i ni wczym nepodeyzranyie, w tot list nasz słowo od słowa wpisaty ešmo rozkazali: Perwszy tedy tak sia w sobi maiet: Kazimir, Bożoiu miłostiu korol Polski, weliki kniaz Litowski, Ruski, kniaz Pruski, Żmudski i innych. Marszałku zemskomu, namisniku kiiowskomu, panu Martynu Gasztołtowiczu. Bili nam czołom tyie Uryczane, na imia: Hrydko a Daniło Starczyczy i prosili u nas zemli, na imia Chomczynskoy, na osobnuju służbu; i pewedił nam namesnik urucki, Wołczko Romanowicz, sztoż dey tuju zemlu derżyt nini Jakow Owdeiewicz, a druhuiu zemlu też derzyt, oyczyznu swoiu, a nemożet dey służby posłużyty społna z tych oboich zeml, ino, koli tot Jakow derżyt druhu zemlu, oyczyznuiu swoiu, a z tych z zeml nemożet zpołna służby posłużyty, i my tuiu zemlu Chomczynskuiu dali Hrydku a Daniłu Starczyczom, i oni maiut nam z toiei zemli służbu służyt, potomu, jak i perwei toho zdawna z toiey zemli służba szła; a maiut nam z toiey zemli osobnuju służbu służyty, krom innych zemel, kotoryi zemli oyczyznyi derżat. Pisan w Lubline, Aprila dwadcat dewiatoho dnia, indykta odynadcatoho; druhy list tym sposobom pisany: Żygmunt, Bozoiu miłostiu korol Polski, Zmudzki i innych: bili nam czołom boiare naszy owruckiie: Chodor Korkoszka a Fedor Turczyn

z bratiu swoieiu a Jwan Hryhorowicz, i powidili pered nami, sztobrat nasz słownoy pameti, Alexandro, korol jeho miłost wyzwolił ich z służby esiacznoyi, nedeli Czornobylskoy stereczy ne kazał, i na to dey nam list swoj dał, także dey i my im na to list nasz byli dali, kotoryie iż oni listy naszy ukażywali pered starostoiu Horodelskim, panom Juriem Mikołaiewiczem, w tot czas, jak on od nas Kijow derżał, i jeho miłost na to swoy list im dał, i to im w listie swoiem wypisał, kotory że oni list jeho miłosti pered nami ukazywali, i tyie dey listy nasze w nich pohoryli, i bili nam czełom, iżbychmo, wodle tych perwszych listow naszych, im na to dali nasz list, ino my, wysłuchawszy toho listu pana Juriewa, koliż oni tyie listy nasze pered jeho miłostiu ukaziwali, a on to im w liste swoim wypisał, my im na to dali seś nasz list, iż oni wże nemaiut toiey służby esiacznoy służyt i nedeli czornobylskoy stereczy ne maiut, według listu pana Juriewa, niżli maiut nam służyty służboiu zemskoiu konne i zbroyne pospołu z inszymi boiary uruckimi. Pisan w Horodne, marca wtorohonadcat dnia, indykt desiaty. Bohusz Usicz. A tak my, hospodar, z władzy i łaski naszoy korolewskoy, prychiliwszysia prozbe toy, jako słusznoy, zostawuiuczy tych w werchu pisanych, osoby, potomkow ich pry toy zemli Chomczynskoy, uroczyszczom Carowszczyzna i Hubarowszczyzna, tak że pry wsich i wszelakich odtul dochodech, należnostiach i pożytkach, kotoryi by sobi wynalezty mohli i też pry wolnosti i wyzwoleniu od toiey służby esacznoy i storożу nedeli czornobylskoy, w werchu pisanyie listy, wo wsich członkach, artykułach i wyrozumeniu, tyli, ile nam toho prawo pospolitoie pozwolaiet, utwerżaiem i umocniaiem, chotiaczy miti to, aby ninesznij list nasz, usiuda i zawżdy był toiey mocy i ważnosti, kotoruiu słuszne, według prawa miti maiet, mocoiu nineszoho listu naszoho, kotory, dla lepszoy wiry i twerdosty, rukoiu naszoiu podpisawszy, peczat koronno'u k nemu prywisity esmo roskazali. Pisan w Warszawe na seyme walnom koronnom, roku od narodzenia Syna Bożoho, tysecza szesotnoho, miseca Marca desiatoho dnia, a panowania korolewstw naszych: polskoho tretionadcat, a szwedzkoho semoho roku. Sigismundus Rex. Zacharyasz Jełowicki, ktore to, wyzey wyrażone potwierdzenie praw, characterem ruskim pisane, my polskiemi literami z xiąg przepisać i authentyczne stronie

2

potrzebującey wydać pozwolilismy i dla lepzey wiary pieczęc koronną przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie, we czwartek po swięcie swiętey Małgorzaty panny i męczeniczki, to iest dnia osmnastego, miesiąca Lipca, roku panskiego tysiąc siedmsetnego piętnastego, panowania naszego dziewiętnastego roku. У того екстракту, на папире писаного, при печати коронной притесненой, подписы рукъ тыми словы: Jan Szembek, kancleż wielki koronny: Andrzey Franciszek Cichocki, sekretarż jego królewskiey mośći m. p. Za sprawą i przełożeniem jasnie wielmożnego jego mosci pana Jana na Słupowie Szembeka, kanclerża wielkiego koronnego, łomżynskiego starosty. Который же то есктрактъ, за поданемъ и прозбою вышменованыхъ особъ подаваючихъ, а за моимъ урядовымъ принятіемъ, до книгъ нинешнихъ, слово въ слово есть уписаный.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, годъ 1714—1715, № 31; листъ 143.

III.

Дѣльчій листъ, выданный великимъ княземъ литовскимъ Алексавдромъ земянамъ кіевскимъ: Сидору Юхновичу Васьковичу и Ивану Гапоновичу Ущапу, подтверждающій дѣлежъ между ними земель, какъ выслуженныхъ ихъ предками у В. К. Витольда, такъ и отчизныхъ, произведенный кіевскимъ воеводою, Мартыномъ Гаштолдовичемъ. 1494, Апрѣля 24.

Року тисеча семъ сотъ тринадцатого, месеца мая пятого дня.

На леженю книгъ земскихъ. киевсъкихъ comparens personaliter urodzeni ich mość panowie: Marcin Uszczapowski, i Stefan Chiniewicz-Waśkowski, extrakt z metryki wielkiej wielkiego xięztwa Litewskiego, authentice wydany, z upisaniem w nim cofirmaciey listu dzielczego, między ich mościami pany: Iwanem Haponowiczem Uszczapem a Sidorem Jochnowiczem Waśkowiczem stałego, dla wpisania

do xiąg niniejszych ziemskich kijowskich per oblatam podali, de eo verborum, qui sequitur, tenore: Awgust wtory, z Bożej łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Inflantski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, a dziedziczny xiąże saski i elector. Ożnaymuiemy tym listem extraktem naszym, komu by o tym wiedzieć należało, iż suplikowali do nas przez panow rady i urzędnikow, przy boku naszym rezyduiących urodzeni: Paweł Uszczapowski i Roman Chinewicz-Waśkowski, upraszaiąc o wydanie per extraktum z metryki wielkiej wielkiego xiąźstwa Litewskiego confirmacyej listu dzielczego, między Iwanem Haponowiczem Uszczapem a Sidorem Jochnowiczem Wakśowiczem stałego, pod datą w nieyże wyrażoną i w teyże metryce wielkiego xięztwa Litewskiego oblatowanego, de tenore sequenti: Ja, Alexander, Bożą miłoscią wielki xiąże Litewski, Ruski, Żmudzki i innych: żałował nam ziemianin kijowski, Sidor Jochnowich Waśkowicz na siabra swego Iwana Haponowicza Uszczapa, co oycy ich wysłużyli dwie imienia: Bełowo na Złynie a Hoszowicze, niedaleko zamku owruckigo, z ostrowcem Zaleznickim u kniazia Witołta; a posli tego oni stoiali w prawie o te dwie imienia i o trzecie imienie, oyczyzny ich, na imie: Uszczapowicze i Waśkowicze przed panem Marcinem Gosztołtowiczem, jak od oyca naszego, króla jego miłosci Kijow trzymał, i pan Marcin wysłał tam ich temi imionami dzielić: kniazia Fedora Glinskiego i ziemianina kijowskiego Ersza; i oni tam wyiezdżali i temi imionami i wysługą i oyczyznemi imionami napoł ich pedzielili i Iwanu Haponowiczu dostało się Bełowo na Złynie, a Sidorowi Jochnowiczu-Hoszowicze z ostrowcem Zaleznickim i pan Marcin, podług tych dzielczych listow, dział i list swoj sądowy między ich na to dał, i temi razy te listy kniazia Witolta i list pana Marcina przed nami ukazywali i my, tym listem porozumiawszy ten dział imion Bełowa i Hoszowicz i imiona oyczyste ich Uszczapowicze i Waśkowicze, między rzekami Uszą i Żerewicą leżące, kazalismy po połowie trzymać, bez krzywdy obudwoch, padług pierwszego działu i listu pana Marcina. A Hapanowiczu Uszczapu w Hoszowicze z ostrowcem Zaleznickim, wysługę i oyczyzne Waśkowicze; ani Jochnowiczu Waśkowiczu także w Bełowo na Złynie i oyczyznę Uszczapowicze — nienależy ni w czym wstępować wiecznemi czasy. A na twardość tego i pieczęć naszą

kazalismy przyłożyć ku temu naszemu listu. Pisan w Wilniu. Apryla dwudziestego czwartego dnia, indikta dwunastego. My tedy, król, do pomienionej supliki łaskawie się skłoniwszy, tę confirmacyą listu dzielczego per extraktum z kancelaryej wielkiey wielkiego xiążtwa Litewskiego onym wydać i dla większey wagi, pieczęć wielką wielkiego xiążtwa litewskiego przycisnąć roskazalismy. Dan w kancelariey naszey wielkiey wielkiego xiążtwa Litewskiego. Miesiąca kwietnia VII dnia, roku MDCCXIII, panowania naszego XVII roku. У того екстракту, при печати великое канцеляріи великого княжества литовского, подпись руки тыми словы: Karol Stanisław xiąże Radziwił, kanclerż wielki wielkiego xiążtwa litewskiego m. p. Другий зась подписъ тыми есть написанъ словы: w niebytnosci wielmożnego xiędza regenta kancelaryey wielkiej wielkiego xiąztwa litewskiego, Grzegorz Jozef Roykiewicz, jego królewskiey mosci sekretarż. Который же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованыхъ ихъ милостей подаючихъ, слово в слово, якъ се в собѣ маетъ, до книгъ нинешнихъ, земскихъ, киевсъкихъ есть уписанъ.

Книга земская кіевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1712-1716, № 135; листъ 147 на обор.

IV.

Жалованная грамота короля Александра Макару Ивановичу Вручанину на пустую землю Ремезовщизну, съ обязанностію служить изъ нее земскую военную службу. 1506. Сентября 10. Подтвердительная грамота короля Стефана на ту же землю овруцкимъ земянамъ: Мартыну и Богдану Павловичамъ Макаревичамъ. 1585 февраля 20. Подтвердительная грамота на ту же землю короля Сигизмунда III овруцкимъ земянамъ: Мартыну, Михайлу, Степану и Ивапу Павловичамъ Макаревичамъ. 1600 Марта 8.

Року тисеча семъ сотъ чотырнадцатого, мѣсяца Януари тринадцатого дня.

На рокахъ судовыхъ земскихъ Киевскихъ, въ першій понедѣлокъ по новымъ лѣти припалыхъ и судовне одправоватися зачатыхъ, przed nami Antonim Franciszkiem na Wojutynie Sienickim, sędzią, Alexandrem na Olewsku Niemiryczem, podsędkiem, urzędnikami sądowemi, ziemskimi, Kijowskiemi personaliter stanowszy wielebny ociec Feodor Makarewicz, pzezbiter cerkwi Owruckiey Swiętego Mikołaia nahornego, confirmacią przywieleiu nayiasnieyszego krola jego mości Zygmonta trzeciego, na pargaminie, zamoczoną, z pieczęcią zawiesistą mnieyszey kancelaryey na wosku y z podpisem ręki tegoż nayiasnieyszego krola jegomości, antecessorom wysz mianowanego podawającego, ratione introcontentorum, daną y miłosciwie conferowaną, dla wpisania do xiąg niniеyszych, ziemskich, Kijowskich per oblatam podał, prosząc sądu niniеyszego, aby przyięta y w xięgi wpisana była, ktorą sąd niniеyszy, ad acticandum przymując, czytać przed sobą kazał y tak się w sobie, ruskim pismem pisana, ma: Zygmont trzeci, Bożą miłoscią krol Polski, wielki xiąże Litowski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudski, Inflantski, Szwedski, Godski, Wandalski, dziedziczny krol. Oznaymuiem tym listem naszym wszem wobec, każdemu z osobna, komu tego potrzeba będzie wiedzić, teraz y na potym będącym: Bił nam czołem poddany nasz, ziemianin Owrucki, Marcin Pawłowicz Makarowicz, sam od siebie y imieniem braci swojey rodzoney: Michała, Stefana a Iwana Pawłowiczow Makarowicza y pokładał przed nami list sławney, a swientey pamięci krola iego mosci Stefana, przodka naszego, z podpisem ręki jego krolewskiey mosci y za pieczęcią koronną, potwierdzenia listu krola jego mosci Alexandra, przodka też naszego, ktorym dał przodku ich Makaru Iwanowiczu Wruczaninu ziemię pusto w Owruczym, na imie Remezowszczyznę, ktorey to ziemi Remezowszczyzny przodek ich y oni sami, do czasu niemałego, w dzierzeniu. I prosili nas za temi to Makarowiczami niektory panowie rady nasze, abyśmy to im y teraz z łaski naszey krolewskey osobliwym listem naszym potwierdzili y umocnili, ktory oglondawszy, a widząc cały y niwczym nie podeyrany, w ten list nasz wpisac roskazalismy; y tak się w sobie ma: Stefan, Bożą miłoscią krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudski, Kijowski, Wołynski, Podolski, Inflantski y Siedmigrodski. Oznaymuiem tym listem naszym wszem wobiec y kożdemu zosobna, komu to wiedzieć

należy, iż ukazywali przed nami poddani nasi, ziemianie Owruckie, na imie: Marcin, a Bohdan Pawłowiczy Makarowiczy list Alexandra krola jego mosci, wielkiego xięcia Litewskiego, przodka naszego, za pieczęcią wielkiego xięztwa Litewskiego, na papierze pisany, ktorym listem swoim opisuie, iż przodku ich Makaru Iwanowiczu Wruczaninu dali ziemie pustą w Owruczym, na imie Remezowszczyzną ktorey to ziemi Remezomszczyzny, za tą daniną pomienioną, oni, od przodkow swoich w dzierzeniu będąc, bili nam czołem, abyśmy im tę ziemię Remiezowszczyznę, według listu krola jego mosci Alexandra, przodka naszego, osobliwym listem potwierdzili y umocnili, ktory to list, słowo od słowa tak sie w sobie ma. Alexander, Bożą miłoscią krol Polski, wielki xiąze Litewski, Ruski, xiąże Pruskie, Żmudski y innych, namiesnikowi Owruckiemu, panu Sieniuszkowi Romanowiczowi: Bił nam czołem ten Wruczanin, na imie Makar Iwanowicz y prosił u nas ziemi pústowskiey, w Owruczym, na imie Remezowszczyzny y powiadał przed nami, coż ta ziemia dawno pusta leży y naśladkow niema, przetoż abyś o tym dowiedział się, iesli będzie ta ziemia pusta, a naśladkow nie będzie, y My iemu tę ziemie Remezowszczyznę dali, niechay on tę ziemie trzyma, a nam z niey słuzbę służy, po temu, jak y przedtym z tey ziemi służba szła; a uwiązać w tą ziemię posłalismy dworzanina Iwaszka Kryzyna. Pisan w Wilnie, Septembra dziesiątego dnia, indykta siodmego. A tak my, widząc prosbę ich być słuszną, y przychilaiąc się w tym do confirmaciey naszey, wszem wobec na koronaciey naszey uczynioney, ten list, wysz opisany krola jego mosci Alexandra y tą ziemie, na nim opisaną, na imie Remezowszczyzną, ze wszytkim na wszystko, iako się zdawna w sobie y w pożytkach swoich ma, tyle, ile nam przystoi, potwierdżamy y umacniamy tym listem naszym, chcąc to mieć, aby ten list, wyżey opisany, krola jego mosci Alexandra wszędzie, na kożdym mieyscu był tey mocy y wagi, ktorey słuszney, według prawa być ma, tak iż oni tą ziemię Remezowszczyznę, według listu krola jego mosci Alexandra, ze wszystkiemi do niey należytosciami, dochodami y pożytkami mają trzymać y wżywać, oni sami, żony, dzieci y potomkowie ich wiecznemi czasy; a z tego nam, hospodaru służbę naszą ziemską woienną służyć będą powinni, tak jako y przedtym z tey ziemi Remiezowszczyzny przodkowie ich

sługiwali; a na umocnienie tey rzeczy ten list ręką naszą podpisalismy y pieczęć naszą koronną do niego przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie, na seymie walnym koronnym, dnia dwudziestego miesiąca Februarii, roku tysiąc pięcset osmdziesiąt piątego, a krolewstwa naszego roku dziewiątego. Stefanus rex. Ioachym Wysocki. A tak my, z władzy y łaski naszey krolewskiey, przychyliwszy się prozbie tey, zostawuiąc w wierzchu pisanych osob y potomkow ich przy tey ziemi Remezowszczyznie y wszystkich a wszelakich odtąd dochodach, należnosciach y pożytkach, w wierzchu pisanych, list we wszystkich jego członkach, artykułach y wyrozumieniu, tyle, ile nam tego prawo pospolite pozwala, utwierdzamy y umacniamy, chcąc to mieć, aby ninieyszy list nasz wszędzie y zawżdy był tey mocy y wagi, ktorey słusznie według prawa mieć ma, mocą ninieyszego listu naszego, ktory dla lepszey wiary y twardosci, ręką naszą podpisawszy pieczęć koronną do niego przywiesić roskazalismy. Pisan w Warszawie, na seymie walnym koronnym; roku tysiąc sześćsetnego, miesiąca Marca osmego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego trzynastego, a Szwedskiego siodmego roku. У тое конфирмацни, при печати коронной завесистой, подписы рукъ тыми словы. Sigismundus rex. Zacharyasz Jełowicki. Котораяж то конъфирмация, за поданемъ и прозьбою вышменованое особы подаючое, а за принятемъ суду нинешнего, слово в слово до книгъ нинешнихъ есть уписана.

Книга земская кіевская записовая, поточная и декретовая № 135, годъ 1712—1716; листъ 340.

V.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I, выданная кіевскимъ земянамъ: Василію Ганоновичу Ущапу, Конону Хиневичу-Васьковцу, Яцку Семеновичу Мошковцу, Федьку Ивановичу Волковичу, Гарасиму Тереховичу Пашиничу, Прокопу Антоновичу Болсуновичу и Степану Андреевичу Барановичу. Король Сигизмундъ, разсмотрѣвъ представленныя ими грамоты: Князя Александра (Олелька) Владимировича, В. К. Витольда, короля

Казимира, также раздѣльный актъ, составленный воеводами: виленскимъ, Юріемъ Николаевичемъ Радзивиловичемъ и кіевскимъ, Андреемъ Якубовичемъ Немировичемъ, подтверждаетъ имъ право на потомственное владѣніе землями, съ обязанностію служить конемъ военную господарскую земскую службу, на равнѣ съ другими земянами кіевской земли и съ освобожденіемъ ихъ отъ всякихъ другихъ повинностей. 1518, Іюля 6.

Року тисеча семсотъ чотырнадцатого, месеца Януарія двадцать второго дня.

На рокахъ судовыхъ, земскихъ, киевскихъ, въ перший понедѣловъ по новомъ лѣти припалыхъ, и судовне отправоватися зачатыхъ, przed nami: Antonim Franciszkiem na Wojutynie Siennickim sędzią, Alexandrem na Olewsku Niemiryczem, podsędkiem, Urzędnikami sądowemi, ziemskiemi, kijowskimi, comparens personaliter urodzony imć pan Roman Chyniewicz Waskówski, extrakt z metryki wielkiey wielkiego xiężtwa litewskiego, authentice wydany, z upisaniem w nim comfirmacyey przywileiow, na dobra Moszkowskie, Hoszowskie, Uszczapowskie, Waskowskie i inne służącey, dla wpisania do xiąg ninieyszych, ziemszych, kijowskich, ratione introcontentorum, per oblatam podał, de serie verborum tali: Awgust wtory, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smolenski, Siewierski i Czernihowski, a dziedziczny xiąże saski i elector. Oznaymuiemy tym listem extraktem naszym, komuby o tym wiedziec należało, iż suplikowali do nas przez pany rady i urzędnikow urodzony Paweł Uszczapowski i Roman Chyniewicz Waskowski, upraszaiąc nas o wydanie z metryki wielkiey wielkiego xięztwa litewskiego potwierdzenia Wasylemu Haponowiczu Uszczapu, Kononu Chiniewiczu Waskowiczu, Jacku Semenowiczu Moszkowiczu i innym ziemianom woiewodztwa kyowskiego, na grunta ich dziedziczne, pod datą w nieyże wyrażoną i w teyże metryce wielkiego xiężtwa Litewskiego oblatowaną, de tenore ejusmodi: Zygmont, Bożą miłoscią król Polski, xiąze Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki i innych. Bili nam czołem ziemianie nasi ziemi kijowskiey: Wasyl Haponowicz Uszczap,

Konon Chiniewicz Waśkowiec, Jacko Semenowicz Moszkowiec, sami od siebie i od Fedka Iwanowicza Wołkowicza, Harasima Terechowicza Paszynicza, Prokopa Antonowicza Bołsunowicza, Stefana Ardrzejowicza Baranowicza i pokładali przed nami listy sądowe pana Juria Mikołaiewicza Radziwiłowicza, wojewody wilenskiego, hetmana naywyzszego wielkiego xiężęcia i pana Andrzeia Jakubowicza Niemirowicza, woiewody kyowskiego, dzierżawcy swisłockiego, w których listach opisuje: iż oni zdawna, z przadkow swoich, służbę ziemską woienną, przykładem iuszych ziemian ziemi kyowskey, sługiwali; a drugi list kniazia Alexandra Władymerowicza, na grunta ich ziemskie oyczyste dany, a trzeci list wielkiego kniazia Witolta, a czwarty list swiętey i sławney pamięci króla imci Kazimirza, oyca naszego, potwierdzający; w których listach, także opisuie, iż Wasila Haponowicza Uszczapowicza grunt, przezywaiemy Uszczapowszczyzna i Bełow na Złynie; Konona Chyniewicza Waśkiewicza grunt, przezywaiomy Waśkowski, na Hoszowie połowa z siedliszczem Bazarowką, z ostrowcem Podleżnickim, Uszczapowszczyzna i Waskowszczyzna, oyczyzny ich między rzekami Żerewią i Uszą, po obapoł potoka Sestynia, za Uszą, gdzie dworzyszcza przodkow ich byli, a Bełow na Złyne i połowa Hoszowicz z siedliskiem Bazarowką i z oztrowcem Podleżnickim, wysługa onych przodkow u wielkiego kniazia Witołta, według listu dzielczego jego mośći brata naszego Alexandra, który list dzielczy i przed nami ukazywali. Jacka Semenowicza Moszkowicza grunt, przezywaiomy Moszkowski, między rzekami Norinią i Żerewią, Fedka Iwanowicza Wołkowicza i Harasima Terechowicza Paszynicza grunty ich, jedne przezywaiome Łowieckie a drugie Czyhurowskie, podle tego nad rzeką Uszą; Prokopa Antonowicza Bołsunowicza, grunt przezywaiomy Bołsunowski, Czornohubowski; Stefana Andzeiowicza Baranowicza, grunt przezywaiemy Baranowski, połowę Hoszowicz z ostrowcem Zeleznickim; i bili nam czołem pomienione ziemiane nasi, abysmy na to dali im ten nasz list; i ziemie ich dziedziczne i wysłużone: Uszczapowszczyzne i Waśkowszczyznę, wyszey namienione, Moszkowskie, Wołkowskie, Paszynskie, Czornohubowskie, Bołsunowskie, a Baranowskie podwierdzili tym naszym listem. Ino gdyż pan Wilenski, naywyzszy hetman, i pan Andrzey Iakubowicz Niemirowicz, woiewoda kyowski, podług listow starych wielkich kniazey litewskich i sławney swiętey pamięci królow ich

mosciow: Kazimirza, oyca naszego, Alexandra, brata naszego, pomienionym ziemianom te ziemie ich na wieczne czasy przysądzili i My, wysłuchawszy tych listow i dostatecznie z nich wyrozumiawszy, na ich czołombicie uczynili i na to dali ten nasz list; i te ziemie ich, w wierzchu opisane, ze wszystkiemi pożytkami, jako się te ziemie w sobie mają, potwierdzamy tym naszym listem; maią ci ziemianie: Uszczap, Waśkowiec i inne pomienione, i ich żony, i dzieci, i szczadki onych, wyżey opisane ziemie trzymać i używać na wieczne czasy; a nam hozpodaru służbę ziemską woienną koniem służyć powinni; jako inne ziemiane nasi w powiecie kyowskim, i wszystkich wolnosci zażywać, a inszych powinnosci niktorych nie mają pełnić. A na twardość tego i pieczęć naszą kazalismy przyłozyć ku temu naszemu listu. Pisan w Wilniu, pod lato Bożego narodzenia tysiąc pięćset osmnastego, miesiąca Iula szóstego dnia, indyktu trzynastego. Ian Hornostay, podskarbi ziemski i pisarz. My tedy król, do pomienioney supliki łaskawie się skłoniwszy, te potwierdzenie per extractum z kancellariey wielkiey wielkiego xiężtwa Litewskiego onym wydać i dla większey wagi pieczęć wielką wielkiego xiężtwa Litewskiego przycisnąć rozkazalismy. Dan w kancellariey naszey wielkiey wielkiego xiężtwa Litewskiego, miesiąca kwietnia VII dnia, roku MDCCXIII, panowania naszego XVII roku. На томъ екстракти печать канцелярии великой великого князства Литовского есть притиснена, а подписы рукъ в тые слова: Karol Stanisław xiąże Radziwił, kanclerz wielki wielkiego xiężtwa litewskiego; w niebytnosci wielmożnego xiędza regenta kancellaryey wielkiey wielkiego xiężtwa litewskiego—Gregor Josef Roykiewicz, jego królewskiey mosci sekretarz. m. p. Который же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою вышъ мененованного его милости подаючого, а за принятемъ суду нинешнего, де вербо адъ вербумъ, до книгъ нинешнихъ есть уписаный.

Книга земская киевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1712—1716, № 135; листъ 359 на обор.

VI.

Рѣшеніе королевскаго суда по дѣлу о грабежахъ и насиліяхъ, причиненныхъ кіевскому земянину Евхиму Беху овручскимъ старостою, Аврамомъ Мышкою зъ Варковичъ. Сигизмундъ III, разсмотрѣвъ документы представленные Бехомъ, признаетъ за нимъ дворянскія права и передаетъ дѣло въ кіевскій гродскій судъ. 1599, Октября 2.—Изъ числа документовъ, представленныхъ Бехомъ, внесена копія подтвердительной грамоты Сигизмунда I Василію Беху на право потомственнаго владѣнія землею Беховщиною, съ освобожденіемъ его отъ всякихъ повинностей, за исключеніемъ земской военной службы конемъ. Грамота эта выдана Василію Беху на основаніи представленныхъ имъ Сигизмунду I грамотъ: князя Владиміра Ольгердовича, В. К. Витольда, короля Казиміра и кіевскаго воеводы Андрея Немировича. 1521, Августа 8.

Року тисеча шесть сотъ осмдесятъ осмого, месеца Августа двадцать осмого дня.

В рочки судовые, кгродские, киевские, одъ дня девятнадцатого, месеца и року, вышъ на акте менованныхъ, въ месте его королевской милости, Овручомъ припалые и судовне одправоватыся зачатые, передомною Димитромъ на Жабокрикахъ Жабокрицкимъ, подчашимъ Вилкомирскимъ, подвоеводымъ судовымъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Alexander Bech, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodskich, kijowskich per oblatam podał extrakt z xiąg grodzkich łuckich, z corectą pieczęcią tegoż grodu i z podpisem ręki pisarskiej, z upisaniem w niem także extractu z xiąg ziemskich woiewodstwa kijowskiego i wyrażeniem w niem dekretu

[illegible] Kazimirza, oyca naszego, Alexandra, brata naszego, pomie-
[illegible] ziemianom te ziemie ich na wieczne czasy przysądzili i My,
wysłuchawszy tych listow i dostatecznie z nich wyrozumiawszy, na ich
[illegible] uczynili i na to dali ten nasz list; i te ziemie ich, w
[illegible] opisane, ze wszystkiemi pożytkami, jako się te ziemie w
sobie mają, potwierdzamy tym naszym listem; maią ci ziemianie:
[illegible] Waśkowiec i inne pomienione, i ich żony, i dzieci, i szczad-
[illegible], wyżej opisane ziemie trzymać i używać na wieczne czasy;
a nam hospodaru służbę ziemską woienną koniem służyć powinni;
jako inne ziemiane nasi w powiecie kyowskim, i wszystkich wolnosci
używać, a inszych powinnosci niktorych nie maią pełnić. A na
twardość tego i pieczęć naszą kazalismy przyłożyć ku temu nasze-
mu listu. Pisan w Wilnie, pod lato Bożego narodzenia tysiąc pięć-
set osmnastego, miesiąca Iula szóstego dnia, indyktu trzynastego. Ian
Hornostaj, podskarbi ziemski i pisarz. My tedy król, do pomienio-
ney suppliki łaskawie się skłoniwszy, te potwierdzenie per extrac-
tum z kancellariey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego onym wy-
dać i dla większey wagi pieczęć wielką wielkiego xięstwa Litewskie-
go przycisnąć rozkazalismy. Dan w kancellariey naszey wielkiey wiel-
kiego xięstwa Litewskiego, miesiąca kwietnia VII dnia, roku MDCCXIII,
panowania naszego XVII roku. На томъ екстракте печать канце-
ляріи великой великого князства Литовского есть притиснена, а под-
писи рукъ в тые слова: Karol Stanisław xiąże Radziwił, kanclerz
wielki wielkiego xięstwa litewskiego; w niebytnosci wielmożnego xię-
dza regenta kancellariey wielkiey wielkiego xięstwa litewskiego—Gregor
Józef Roykiewicz, jego królewskiey mosci sekretarz. m. p. Который
же то екстрактъ за поданемъ и прозбою вышъ менованного его
милости подаючого, а за принятемъ суду нинешнего, до вербо [illegible]
[illegible], до книгъ [illegible] есть уписаный.

Книга земская киевская [illegible]
1712–1716, № 135, [illegible]

VI.

Рѣшеніе королевскаго суда по дѣлу о грабежахъ и насиліяхъ, причиненныхъ кіевскому земянину Евхиму Беху овручскимъ старостою, Аврамомъ Мышкою зъ Варковичъ. Сигизмундъ III, разсмотрѣвъ документы представленные Бехомъ, признаетъ за нимъ дворянскія права и передаетъ дѣло въ кіевскій гродскій судъ. 1599, Октября 2.—Изъ числа документовъ, представленныхъ Бехомъ, внесена копія подтвердительной грамоты Сигизмунда I Василію Беху на право потомственнаго владѣнія землею Беховщиною, съ освобожденіемъ его отъ всякихъ повинностей, за исключеніемъ земской военной службы конемъ. Грамота эта выдана Василію Беху на основаніи представленныхъ имъ Сигизмунду I грамотъ: князя Владиміра Ольгердовича, В. К. Витольда, короля Казимира и кіевскаго воеводы Андрея Немировича. 1521, Августа 8.

Року тисеча шесть сотъ осмдесятъ осмого, месеца Августа двадцать осмого дня.

В рочки судовые, кгродские, киевские, одъ дня девятнадцатого, месеца и року, вышъ на акте менованныхъ, въ месте его королевской милости, Овручомъ припалые и судовне одправоватыся зачатые, передомною Димитромъ на Жабокрикахъ Жабокрицкимъ, подчашимъ Вилкомирскимъ, подвоеводымъ судовымъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Alexander Bech, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodskich, kijowskich per oblatam podał extrakt z xiąg grodzkich łuckich, z coreсtą pieczęcią tegoż grodu i z podpisem ręki pisarskiej, z upisaniem w niem także extractu z xiąg ziemskich woiewodstwa kijowskiego i wyrażeniem w niem dekretu

króla jego miłosci Zygmunta trzeciego, między urodzonym panem Jewchymem Bechem, a jego moscią panem Abramem Myszką z Warkowicz, starostą owruckim, w sprawie w tym extrakcie, nizey inserowanym, mianowicie wyrażoney, stałego i ferowanego i szerzey w sobie obmawiającego, prosząc, aby przyięty i do xiąg wpisany był, którego ja, urząd, ad acticandum przyimując, czytałem i temi jest pisany słowy: Wypis z xiąg grodzkich zamku łuckiego; roku tysiąc sześćset osmdziesiątego, miesiąca januarji dwudziestego piątego dnia, na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mosci Łuckim, przedemną, Mikołajem Obidzinskim, burgrabim łuckim i xięgami ninieyszymi, grodzkimi łuckimi, personaliter comparens urodzony jego mość pan Alexander Bech, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich podał per oblatam extract z xiąg ziemskich woiewodztwa kijowskiego, z wpisaniem w nim dekretu króla jego mośći Zygmunta trzeciego, między ziemianinem woiewodztwa kijowskiego, szlachetnym Jewchymem Bechem, a jego mosciem panem Abramem Myszką z Warkowicz, starostą owruckim, w sprawie, w tym extracie, niżey inserowanym, mianowicie wyrażoney, stałego i uczynionego, z pomienionych xiąg, z pieczęćmi i z podpisami rąk ich mosciow panow: sędziego i podsędka ziemskich kijowskich, także z podpisem ręki pisarskiey wydany, a o tym szerzey w sobie obmawiaiący, prosząc, aby przyięty i do xiąg wpisany był, ktorego ja, urząd dla wpisania do xiąg przyimuiąc, czytałem i tak się w sobie, pismem ruskim pisany, ma: Wypis z xiąg ziemskich woiewodztwa kijowskiego, roku od narodzenia syna Bożego tysiąc szescsetnego, miesiąca Oktobra szesnastego dnia. Na rokach ziemskich woiewodztwa kijowskiego, o swiętym Michale, swięcie rzymskim, w roku zwysz napisanym przypadłych i nazaiutrz tego swięta, na mieyscu zwykłym, w zamku jego krolewskiey mośći owruckim, sądownie odprawować zaczętych, przed nami, Ianem Axakiem, sądzią, a Harasimem Surynem, podsędkiem, urzędnikami sądowemi ziemskimi woiewodztwa kijowskiego, obliczne u sądu postanowiwszy się, ziemianin woiewodztwa kijowskiego, szlachetny Jewchym Bech, pokładał dekret króla jego mośći, pana naszego miłosciwego, pod pieczęcią koronną i z podpisem ręki podkanclerzego koronnego, pomienionemu Bechu dany, na wolność ziemską szlachecką, wyzwoleniem jego od powinnosci jurisdictiey wsze-

lakiey od starostwa owruckiego, jako też i o wolne czynienie z jego moscią panem starostą owruckim, o zabranie maiętnośći jego przez jego mośći stałe, jako też szerzey rzecz na tym dekrecie króla jego mośći oczewistey rosprawy w tey sprawie, między rzeczonym Bechem, a jego moscią panem starostą owruckim uczynionym, opisana i wyrażona jest; i położywszy jego przed nami, prosił, aby, ku wiadomosci naszey urzędowey, przyjęt i do xiąg ziemskich kijowskich wpisan był, ktorego dekretu my, sąd, ku wiadomosci przyimuiąc, przed sobą czytać kazali i tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, Bożą miłoscią król Polski, wielkie xiężę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflanski, Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny krol, oznaymuiemy tym naszym listem wszem w obec i każdemu z osobna, komu to wiedzić należy, iż gdy był pozwany przed nas i sąd nasz ninieyszy, pozwem naszym, urodzony Abram Myszka z Warkowicz, starosta nasz owrucki, od ziemianina naszego, woiewodztwa kyowskiego Jewchyma Becha, o zabranie gruntow jego dziedzicznych od imieniczka jego Bechowicz, ktore grunty, jakoby starosta owrucki do starostwa owruckiego zabrać i gwałtownie przywracać miał, a przytym o naiazdy gwałtowne na dom jego, zadawanie ran, czynienie pochwałek, niebezpiecznosciey na zdrowie jego i pobranie rzeczy ruchomych, za ktoremi to: gwałtownym posiąganiem gruntow jego dziedziczych Bechowskich, naiazdami i innemi dolegliwosciami swemi, Bech szacował sobie szkod na cztyry tysiące kop groszy litewskich, jako szyrzey ten pozew w sobie opisano i dołożono ma; na roku tedy ninieyszym, za tym pozwem przypadłym, na trzecim wołaniu, jako na roku zawitym, to jest miesiąca octobra wtorego dnia, postanowiwszy się strona—powod, Jewchym Bech sam oblicznie u sądu naszego, według pozwu swego, pokazuiąc protestatie urzędową, o zabranie gwałtownie gruntow swoich dziedzicznych Bechowskich, o pobranie maiętnosci ruchomey i szkody insze, za tymi najazdami poczynione, nadto pokazywał dekret nasz, u Malborku, miesiąca Iuny dwunastego dnia, w roku przeszłym, dziewięćdziesiąt osmym, miedzy boiarami owruckiemi, a tymże starostą owruckim uczyniony, którym dekretem, my, hospodar, nie widząc żadney Bechowey powinnosci ku zamku i starostom naszym owruckim, onegośmy z prawem jego na stronę odłożyli, ktore to prawo swoie on teraz pokrzeplaiąc i przy

nim stoiąc, pokazał przed nami list swiętey pamięci króla jego mośći Żygmunta, pod pieczęcią wielkiego xięztwa litewskiego w te słowa pisany: Żygmunt, Bożą miłoscią król Polski, wielkie xiężę Litewski , Ruski, Pruski, Mazowiecki i innych: bił nam czołem boiarzyn nasz Basil Bechowicz, i pokładał przed nami list sądowy pana Andrzeja Niemirowicza, woiewody kyowskiego, dzierżawcy swisłockiego, w którym liscie opisuje, że iż boiarzyn owrucki Fedko Wesniak uprosił był u nas ziemią, za puste, tego Wasila Bechowicza, a oyczyca tey ziemie niepowiedział; a drugi list kniazia Wołodymerow datum na te ziemię Bechowszczyznę, a trzeci list wielkiego kniazia Witowta, a czwarty list swiętey i sławney pamięci króla Kazimierza potwierdzony, i bił nam czołem boiarzyn nasz, Wasil Bechowicz, abyśmy jemu na to dali nasz list i ziemię Bochowską, potwierdzili naszym listem; ino gdyż pan Andrzey Niemirowicz, według listow starych wielkich kniaziey i swiętey sławney pamięci króla Kazimirza temu Wasilu Bechowiczu tę ziemię przysądził, na wieczne czasy; my, wysłuchawszy tych listow i dostatecznie z nich wyrozumiawszy na jego czołembicie uczynili; na to dali mu ten nasz list i tę ziemie Bochowską ze wszystkiemi pożytkami, jako ta ziemia w sobie ma, leżąca przy rzece Uszy, potwierdzamy tym naszym listem; ma Wasil Bechowicz i jego żona, dzieci i potomki ich one ziemie, wierzchu pisaną, trzymać i używać na wieczne czasy, a nam, hospodaru z tego służbę woienną koniem służyć, potemu jako i insi boiarowie naszy w powiecie kyowskim i wszystkich wolnosciey zażywać; a inszych powinnosciey niektorych niemaią pełnić, a na twardosć tego i pieczęć nasze kazalismy przyłożyć k temu naszemu listu. Pisan w Wilnie, od lata Bożego narodzenia tyciąc pięćset dwodziestego pierwszego, miesiąca augusta osmego dnia, indikta piętnastego. Iwan Hornostay, podskarbi ziemski i pisarz. Nadto ukazał dekret, pod datą w Owruczym, roku tysiąc pięcset pięḋziesiąt trzeciego, pod tytułem i pieczęcią wielmożnego Fredrika Hlebowicza Pronskiego, woiewody kyjowskiego, którym z oczewistey rozprawy, między Wasilem Bechem a dzierżawcą owruckim, Iozefem Michajłowiczem Chaleckim nakazał, aby ten dzierżawca owrucki, i po nim będące, Becha i potomkow jego, z gruntem ziemliey jego Bechowicz, do przysądu i żadnych powinnosciey ku zamkowi i starostom owruckim niczym nieprzymuszał, tylko, jako ta ziemia

Bechowiczy Fedorowi Bechowi i potomkom jego na służbie woienney jest wielmożnoscią dana, tak, aby też z niey Becha i potomkow jego pod przysąd swoy nieprzywracali, grabieżow nie czynili, ani do żadnych służeb niezwykłych nieprzyciągali, jeno to samo, iż maią, służbę woienną koniem służyc, a pod przysądem kijowskim być, co szerzey w sobie ten list opisany ma, prosząc nas za tym Bech, abyśmy nakoniec onemu skuteczną sprawiedliwość dekretem naszym uczynili, na co, od pozwaney strony, starosty owruckiego, za mocą jego zupełną, szlachetny Stanisław Witowski, na zysk i stratę, z pieczęcią, i z podpisem ręki własney jego, jemu daną, powiedział, iż, nie przyznawając stronie powodowey i Bechowi żadnego zabierania gruntow i maiętnosci jego, także naiazdow, ran, pochwałek i inszych rzeczy, w pozwie mianowanych, ktore mieni mieć od starosty owruckiego, aby dobra ktore byli, czego się nie przyznawaią, tedy tu starosta o rzeczy takowe należności sądu, to iest forum niema i jemu, jako szlachcicowi, obywatelowi tameyszemu, tu się sprawować nie powinien, ale odesłania, jak o dobra ziemskie, także i o szkody, jesli by jakie byli, do sądu należnego prosił; a tak my, hospodar z pany radami naszemi, przy nas na ten czas będącemi i prawnie nauczonemi, wysłuchawszy dostatecznie sporow i odporow obudwoch stron, a bacząc z dekretu Malborskiego, ktorym jest ten Bech z prawem swoim od boiar owruckich i powinnosci ich ku zamku i starostom owruckim na strone odłożony, jako też i z teraznieyszych wywodow, listow i innych praw jego, na ziemlice jego dziedziczną Bechowszczynę, za ktorym onego Becha, jako szlachcica, wolnosciom prawa pospolitego z dobrami jego podległego, o te rzeczy, w sprawie mianowane, do sądu należnego odsyłamy ninieyszym dekretem naszym, do ktorego, dla lepszey wiary i swiadectwa, pieczęć naszą koronną przycisnąć jeśmy roskazali. Pisan w Warszawie, roku tysiąc pięcset dziewiędziesiąt dziewiątego, miesiąca oktobra wtorego dnia, a panowania królewstw naszych: polskiego dwunastego, a szwedzkiego szostego roku. U tego dekretu króla jego mośći pieczęć przycisniona, a podpis ręki podkanclerzego i pisarskiey temi słowy: Pe: Żyticki, episcopus Cul. R. P. viccecanc. Zacharyasz Jełowicki; ktory że to list, dekret jego królewskiey mośći przerzeczonego Becha pokładany, słowo w słowo do xiąg spraw sądowych ziemskich woie-

wodztwa kijowskiego wpisany, z ktorych i ten wypis, pod pieczęciami naszemi rzeczonemu Iewchymu Bechu jest wydan. Pisan w Owruczym; u tego dekretu, przy pieczęciach przycisnionych, podpis rąk w te słowa: Ian Aksak, sędzia ziemski kijowski, m. p., Harasim Suryn podsędek ziemski kijowski m. p., Jwan Łozka, pisarz ziemski kijowski m. p., korigował z xięgami Krasowki m. p. Ktory że to dekret, per oblatam podany, za podaniem i prozbą wysz menowaney osoby podawaiącey, a za moim urzędowym przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg ninieyszych grodzkich łuckich jest wpisany m. p.; z których że to xiąg i ten wypis, pod pieczęcią grodzką łucką jest wydany. Pisany w zamku łuckim; correxi Iaworski. U tego extractu dekretu pieczęć grodu łuckiego jest przycisniona, a podpis ręki jego mosci pana pisarza temi słowy: Kąstanty Bagusław Zubczewski, podczaszy nowogrodzki, pisarz grodzki łucki. Которажъ то облята екстракту помененого декрету, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаючое, а принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ кродскихъ киевскихъ есть уписаная.

Книга гродская киевская записовая, поточная и декретовая № 3, годъ 1686—1688; листъ 138.

VII.

Жалованная грамота короля Сигизмунда I, потверждающая на основаніи, заявленныхъ ему, болѣе древнихъ документовъ, овруцкому, земянину, Тимошу Барановскому право на владѣніе землями: Задановскою, Барановскою и островомъ Залезницкимъ, подъ условіемъ служить съ этихъ земель службу конную земскую на равнѣ съ другими земянами. 1531, Іюня 17.

Року тисеча шесть сотъ осмъдесятъ четвертого, мѣсяца Августа девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною Ремяномъ Сурииномъ, писаремъ земскимъ киевскимъ, подъстаростымъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanąwszy szlachetny pan Iosef Baranowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich (a postrzegaiąc całośći honorowi, condiciej, tudzież i substantiej swoiej, ponieważ przez ogień przypadkowy z dopuszczenia Boskiego, xięgi grodzkie dawniejsze wszystkie, jedne w murowanej u swiętego Wasilia, a drugie w monastyrze, w swiętej Przeczystej cerkwiach, w schowaniu będące, pogorzeli) znowu per oblatam podał extrakt z pomienionych xiąg grodzkich, owruckich, zgorzałych, authentyce wydany, z upisaniem w niem przywileju jego krolewskiej mosci panom Baranowskim na rzecz, niżej w tym że przywileiu inserowanym, wyrażoną, danego i służącego; ktorego podawaiący prosił, aby przyięty i do xiąg upisany był; a tak ja urząd, dla wpisania do xiąg niniejszych przyimuiąc, czytałem i tak się w sobie ma: Wypis z xiąg grodzkich zamku jego królewskiej mosci Owruckiego, tysiąc szescset czterdziestego szostego, miesiąca Ianuarii dwudziestego piątego dnia, na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mosci owruckim, przedemno Marcinem Wasilkowskim, namiesnikiem podstarostwa owruckiego, stanąwszy oczewisto szlachetny pan Alexander Baranowskij, dla wpisania do xiąg niniejszich grodzkich owruckich podał per oblatam list jego królewskiej mosci, na dobra Zadanowskie, w rzeczy niżej mianowaney, służący, o czym ten list szyrzej w sobie obmawia, ktorego podawszy, prosił, aby przyięty i w xięgi niniejsze wpisany był, ja urząd, ten list przyimuiąc, przed sobą czytać kazałem i tak się w sobie ma: Żygmunt, Bożą miłoscią król polskij, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie i innych, dzierżawcy wruckiemu, panu Michayłu Michayłowiczu Chaleckiemu i inszym starostom, kto i na potym od nas będzie ten zamek Wrucky dzierżeć; bił nam czołem ziemianin Wrucky powiatu kijowskiego, Tymosz Baranowskij y pokładał przed nami rożne prawa i przywileia od swiętey pamięci przodkow naszych na ziemię w Wruckim powiecie, nazwaną Zadanowską, Baranowską i ostrow Zaleznicky i prosił nas, abyśmy iemu samemu, potomkom i 'sczadkom jego te pomienione dobra, według daniny przodkow na-

szych, przywileiem naszym potwierdzić rozkazali, zostawuiąc go przy wolnościach i swobodach, aby on sam, potomki i sczadki jego, nam konno służbę ziemską wespoł z inszemi ziemiany i z pany radą naszą, służyli; i my, poradziwszy się z pany radą naszą, na czołembicie jego, te wszystkie prawa i przejwileia, na daninę jego służące stwierdziwszy i zmocniwszy, ten nasz list, z przycisnieniem pieczęci koronney i za podpisem ręki kanclerża i pisarża naszego, dalismy. Pisan w Krakowie, roku tysiąc pienćset trzydziestego pirwszego, miesiąca Iuni dnia siedmnastego, indicta czwartego; u tego listu pieczęć koronna jest przycisniona, a podpis rąk temi słowy: Valentius Dabiński, R. cancelerius; na własne roskazanie jego królewskiej mośći—Zachariasz Iełozicki S. K. manu propria. Который же то листъ, за поданемъ вышъ менованое особы, а за принятьемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешънихъ кгродскихъ овруцкихъ есть уписанъ, съ которыхъ и сей выпись, под печатью кгроду овруцкого есть выданъ; писанъ въ Овручомъ, корыкговалъ Закусило. У того екстракту печать кгродская овруцкая есть притесненая, а подпись руки писарское тыми словы: Семенъ Викгура, городничій кіевскій, писаръ кгродскій овруцкій. Который же то екстрактъ, за поданъемъ и прозъбою вышъ менованое особы подаючого, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ овруцкихъ есть уписаны.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 591 на обор.

VIII.

Рѣшеніе суда, наряженнаго Сигизмундомъ Августомъ, для разсмотрѣнія дѣла объ обидахъ, причиненныхъ земянамъ кіевскимъ: Мошковичамъ, Болсуновичамъ и Барановичамъ овруцкимъ старостою Криштофомъ Кмитичемъ. Судъ, разсмотрѣвъ жалобу и, представленную истцами, грамоту Сигизмунда I, приказалъ Кмитичу не принуждать истцевъ къ боярской земской службѣ, считать ихъ земянами и уплатить имъ 20 рублей штрафу

за то, что онъ самопроизвольно сажалъ ихъ въ тюрму и причинилъ имъ потерю документовъ. 1546, Іюня 26. Сигизмундъ Августъ потвердилъ это рѣшеніе. 1547, Апрѣля 6. При дѣлѣ приложена копія грамоты Сигизмунда I, который освобождаетъ, на основаніи предъявленныхъ ему документовъ кіевскихъ земянъ: Ущаповъ, Хиневичей—Васьковскихъ, Пашиничей, Волковичей и братію ихъ отъ повинностей путныхъ бояръ овруцкаго замка и приказываетъ овруцкому старостѣ, Тыхну Гринковичу Козинскому считать ихъ земянами. 1535, Марта 13.

Року тисеча семъ сотъ чотырнадцотого, месеца Януарія десятогонадцатого дня.

На рокахъ судовыхъ, земскихъ, киевскихъ, въ перший понедѣлокъ по новымъ лѣти прииалыхъ и судовые одправоватися зачатыхъ, przed nami: Antonim Franciszkiem na Woiutynie Sienickim, sędzią, Alexandrem na Olewsku Niemiryczu, podsędkiem, urzędnikami sądowemi ziemskiemi kyowskiemi, comparens personaliter, urodzoni ich mość panowie: Piotr Uszczapowski, skarbnik smolenski i Roman Chiniewicz-Waśkowski, skarbnik bracławski, extrakt z metryki wielkiey wielkiego xiężtwa litewskiego, authentice wydany, z upisaniem w niem dekretu między zeszłemi niegdy ich mosciami pany Moszkowskiemi, Bołsunowskiemi, Baranowskiemi i inneni, ratione introcontentorum, stałego i ferowanego, dla wpisania do xiąg niniеyszych kijowskich per oblatam padali, de eo verborum, qui sequitur tenore: August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski Mazowiecki, Zmudzki, Kyowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Inflantski, Siewierski, Smolenski, i Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski i elector Oznaymujemy tym listem extraktem naszym, komu by o tym wiedzieć należało: suplikowali do nas przez panow rady, urzędnikow, przy boku naszym rezydujących, urodzeni: Paweł Uszczapowski i Roman Chyniewicz-Waskowski, upraszaiąc o wydanie per extractum z metryki wielkiej wielkiego xiężtwa litewskiego listu sądowego Iwana Moszkowicza, Fiłona Bołsunowicza, Fedka Baranowicza i innych ziemian kyowskich, pod datą niżey wyrażoną i w tey że metryce wielkiego xięzstwa litewskiego

oblatowanego, de tenore verborum tali: Żygmunt Awgust, Bożą miłością, król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski i daley: czyniemy znamienito tym naszym listem ninieyszym i na potym będącym, iż pokładali przed nami ziemianie powiatu kijowskiego: Iwan Moszkowicz, Fiłon Bołsunowicz, a Fedko Baranowicz list sądowy naywielebnieyszego Iuria Chwalczewskiego, biskupa łuckiego i beresteckiego, a pana Iwana Jurewicza Hlebowicza, woiewody kijowskiego i bili nam czołem pomienieni ziemianie, abyśmy, do wiadomosci naszey hospodarskiey przypusciwszy ten list sądowy, do xiąg kancelariey naszey wielkiego xięźtwa litewskiego wpisać kazali w ten nasz list; który list sądowy tak się w sobie ma: Wypis z xiąg sądowych panow rad wielkiego xięźtwa litewskiego: Z roskazania króla jego mosci i wielkiego xiężęcia Zygmonta patrzyli tego dzieła xiązęta: Iury Chwalczewicz, biskup łucki y berestecki i pan Iwan Jurewicz Hlebowicz, woiewoda kijowski, lata Bożego narodzenia tysiąć pięćset czterdziestego szostego, miesiąca Iunia dwudziestego szóstego, dnia, indikta czwartego, w piątek, nazajutrz Bożego Ciała. Staneli w sprawie, oczewiscie żałowali ziemianie hospodarscy powiatu kiowskiego: Iwan Moszkowicz, a Fiłon Bołsunowicz a Fedko Baranowicz i innych poplecznikow swoich imieniem na dzierżawce naszego owruckiego, pana Krzysztofa Kmitycza o tym, iż on bracią ich: Hregorego Moszkowicza, Iwana Baranowicza łapał i w więzienie sadzła, za ktorym łapaniem ich w ten czas pogineli listy króla jego mosci Alexandra, w którym opisano było, że pan Marcin Gasztoltowicz wysyłał kniazia Fedora i ziemianina kijowskiego imionami ich oyczystemi i wysłużonemi dzielić i inne listy ich mosciow hospodarow rożne i wielkich xiążąt litewskich, przodkom ich na oyczyzny własne dziedziczne dane, ktore teraz zażywaią ciż ziemiane, szczadki ich i list pana Juria Mikołaiewicza i pana Andreia Niemirowicza, woiewod kijowskich sądowe, ktoremi wyzwoleli od stroż zamkowych i od innych powinnosci zamku Owruckiego tych ziemian; Pan Krzystof, na żałobę odpiraiąc się, mówił: powinni oni u wrot zamkowych strzec, ale jednak na stroży chodzić nie chcieli, ja za to bracią ich łapał y do więzienia sadzał. Ci: Iwan Moszkowicz, Fiłon Bołsunowicz i Fedko Boranowicz, stoiąc oczewiscie u prawa powiedzieli iż nie powinnismy u zamkowych wrot strzec i niktorych powinnosci

zamkowych pełnić; choć te listy ich mosciow hospodarow i wielkich xiążąt litewskich i sądowe nam, za łapaniem twoim, pogineli, ale jednak list i drugi, u przyiaciela, na innym mieyscu w schowaniu był, także starego Zygmunta; ten i teraz mamy, ktory pokładali; sprawy pisarza jego mośći Michała, i ktorego panowie ich mość słowo od słowa raczyli tu wpisać, ten list tak się w sobie ma. Dzierżawcy naszemu owruckiemu panu Tychnu Hrynkowiczowi Kozinskiemu y innym dzierżawcom Owruckim, ktorzy na potym będą ten zamek nasz od nas trzymać; żałowali nam ziemianie ziemi kijowskiey: Wasil Uszczap, Mikołay Chyniewicz Waśkowski i Andrzey Paszynicz i Tymofey Wołkowicz z bracią swoią, o tym: iż bojare pentni Owruckie każą im powinnosci zamkowe odbywać, stroże u wrot zamku naszego Owruckiego pilnować, z listami iezdzić; a oni z przodkow swoich tych powinnosci nie odbywali i z listami nie jezdzili, stroży u wrot zamkowych nie pilnowali; także oni przed nami ukazywali listy sądowe i niektore od hospodarow ich mosciow braci naszych i wielkich xiążąt litewskich na oyczyzny swoie dziedziczne i wysłużone: Uszczapowiczy i Waśkowiczy, między rzekami Uszą i Zerewią; Czyhyrowską, a Łowieckie, nad rzeką Uszą leżace, Bełowo na Złynie i Hoszowicze, niedaleko zamku naszego owruckiego, z ostrowcem Zalecznickim, przodkom tych ziemian dane, jako to listy sadowe pana Wilenskiego, hetmana najwyższego wielkiego xięzęcia, starosty grodzinskiego, morszałka naszego dwornego, dzierżawcy lidzkiego i bielickiego, pana Juria Mikołajewicza Rodziwiłowicza, woiewody kijowskiego, dzierżawcy swisłockiego, pana Andrzeia Jakubowicza Niemirowicza, w którym jest opisano: iż te listy przodkow ich z temi boiarami owruckiemi patrzyli, i w tym ich prawych znależli, i niekazali im tych powinnosci zamkowych pełnić, ale tylko kazali im wespoł z ziemianami z oyczyzn swoych dziedzicznych i wysłużonych na służbę ziemską woienną ieżdzic; i bili nam czołem, abyśmy ich przy tych listach zostawili z oyczyznami ich; przed to, gdyż pan Wilenski i woiewoda Kijowski w tym prawych ich znależli, nam nie godzi się poddanym naszym nowin ustanowiać, a tak, żebyś tym boiarom putnym przykazał, żeby oni do powinnosci niktórych zamkowych z sobo niepociągali i dali im w tym pokoy; niech oni służbę ziemską woienną z oyczyzn swoich dziedzicznych i wy-

służonych nam hospodaru służą, wespoł z ziemianami kijowskiemi, podług listow hospodarow, braci naszych, wielkich, xiężąt litewskich i podług listow sądowych pana Wilenskiego i pana woiewody kijowskiego, koniecznie żeby nam o tym więcey nieżałowali. Pisan w Wilnie, pod lato Bożego narodzenia, tysiąc pięcset trzydziestego piątego, miesiąca Marca trzynastego dnia, indicta osmego. Panowie ich mość, żałoby i odporu tego listu hospodarskiego dostatecznie wysłuchawszy, widząc, iz hospodary ich mość, w listach swoich i wielkich xiążęt litewskich, raczyli pisać, że oni listu sądowego woiewod kijowskich, przed ich mości pokładali, któremi od stroż zamkowych i od innych powinosci, od putnych boiar owruckich odciągali się i prawo w tym od nich nalezione, ktore listy umocniwszy hospodar imć swoim listem, z tych powinnosci wszystkich niezwykłych onych wyzwolić raczył, znalezli ich mośći, jż pan Krzysztof niesłusznie ich, jako szlachtę, z oyczyznami ich dziedzicznemi i wysłużonemi (do powinnośći pociąga). Dwudziestu rublami groszy nawiązać i rok tey nawiązce zapłacić dołożyli ich mość od ninieyszego dnia za niedziel cztyry; a co się tycze stroży i innych powinnosci zamkowych, o tym oni, maiąc bydz zachowane z oyczyznami swemi, podług listow hospodarskich i wielkich xiężąt litewskich; i niktorego przemuszenia nie maią czynić dzierżawcy owruccy nad one listy hospodarskie. Pisan w Wilne. U tego listu pieczęci dwie, a podpis: Ostafi Wołowicz. Iakoż te listy, z wierzchu pisane, do xiąg kancellariey naszey wielkiego xiężtwa litewskiego, z rozkazania naszego jest zapisane. Pisan w Warszawie, roku Bożego narodzenia tysiąc pięcset czterdziestego siódmego, miesiąca Apryla szostego dnia, indikta piętego. Iermohen pisarz. My tedy, król, do pomienionej suppliki łaskawie się skłoniwszy ten list sądowy per extraktum z kancellariey wielkiey wielkiego xiężtwa litewskiego onym wydać, i dla większey wagi pieczęć wielką wielkiego xiężtwa litewskiego przycisnąć rozkazalismy. Dan w kancellariey naszey wielkiey wielkiego xiężtwa litewskiego, miesiąca kwietnia VII dnia, roku MDCCXIII, panowania naszego XVII roku. На томъ екстракту печать велика великого князтва литовского есть притиснена, а подъписи рукъ тыми словы: Karol Stanisław, xiąże Radziwił, kanclerz wielki wielkiego xiężtwa litewskiego, w niebytnosci wielmożnego xiędza regenta kancellariey

wielkiey wielkiego xiąztwa litewskiego—Gregorz Jozef Roykiewicz, jego królewskiey mośći sekretarz m. p. Прнписокъ зась нижей печати тыми есть написаны словы: extrakt oblaty listu sądowego, między Iwanem Moszkowiczem i innemi ziemianami kijowskiemi, a panem Krzystofem Kmiticzem, starostą owruckim ferowanego, na affektacyę urodzonych: Pawła Uszczapowskiego i Romana Waśkowskiego jest wydany i de werbo ad werbum korrygowany. Который же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованыхъ ихъ милостей подаваючихъ, а за принятемъ суду нинешнего слово в слово, зъ початку ажъ до конца до книгъ нинешнихъ земскихъ киевскихъ естъ уписаны.

Книга земская кіевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1712—1716, № 135; листъ 357.

IX.

Рѣшеніе королевскаго суда по дѣлу между кіевскими земянами: Хомою Мошковичемъ и Василіемъ Ущапомъ и овруцкимъ старостою Криштофомъ Кмитичемъ. Король, разсмотрѣвъ предъявленные ему документы и собравъ показанія свидѣтелей, призналъ Мошковскихъ и Ущаповскихъ земянами и запретилъ овруцкимъ старостамъ требовать съ нихъ боярской повинсти и подчинять ихъ земскому суду. 1544, Августа 30.

Року тисеча шестьсотъ осмдесятъ осмого, мѣсяца декабря тринадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевской милости Овъручымъ, передомною, Станиславомъ Михаиломъ Жураковъскимъ, намесникомъ на тотъ часъ кгродскимъ енералу подвоеводзътва киевского и кныгами нинешънеми, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jego mość pan Ian Moszkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, generału woiewodztwa kyewskiego

per oblatam extrakt, z xiąg grodzkich owruckich, z correctą, pieczęcią i z podpisem podstaroscinskim, z upisaniem w nim przywileiu swiętey pamięci, króla jego mosci Zygmunta, na rzecz, w tym że przywileiu mianowicie wyrażoną, ich mosciom panom Moszkowskim, dziedzicom wsi Moszkow danego i służącego wydany (prae via facta manifestatione, że xięgi grodzkie owruckie dawnieysze, ob quem nescitur casum fortuitum, zgorzeli) podał, ktorego tenor sequitur talis: Wypis z xiąg grodzkich zamku owruckiego: Roku tysiąc szescset szescdziesiąt trzeciego, miesiąca Maia dziewiętnastego dnia, na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości owruckim, przedemną, Michałem Michałkiewiczem Konczakowskim, namiesnikiem podstarostwa owruckiego, postanowiwszy się oczewisto pan Fedor Moszkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich owruckich, podał per oblatam list, albo przywiley swiętey pamięci króla jego mości Zygmonta, na rzecz, w tym przywileiu mianowicie wyrażoną, panom Moszkowskim służący i dany, o czym ten przywilej szerzey w sobie opiewa, którego podawszy, prosił, aby przyjęty i w xięgi ninieysze wpisany był, a tak ja, urząd, przyimuiąc czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, Bożą miłością król polski, wielkie xięże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflanski i Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król. Oznamuiemy tym naszym listem, wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu by to wiedzić należało, ninieyszym i potym będącym. Bili nam czołem ziemianie woiewodztwa kyowskiego: szlachetne Josef Wasilewicz Uszczap i Hrygory Jaskewicz Moszkowski, sami od siebie i od inszych braci swey, ziemian naszych tegoż powiatu kyowskiego i pokładali przed nami list sądowy, króla jego mości Zygmunta Awgusta, swiętey pamięci wuia, przodka naszego, pod pieczęcią jego królewskiey mości, z podpisem Jana Hayka, pisarza króla jego mości, prosząc, abysmy to do wiadomości naszey hospodarskiey przypusciwszy, ony w xięgi kancellaryey naszey koronney wpisać kazali, ktory słowo do słowa tak się w sobie ma: Zygmunt Awgust, Bożą miłością krol Polski, wielkie xięże Litewskie, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki i innych, potrzalismy tey rzeczy z pany radami naszemi: stali przed nami oczewisto, żałowali nam ziemiane nasi powiatu kyowskiego: Choma Moszkowiec, Wasil Uszczap, sami

od siebie i od inszych braci swey, ziemian naszych tegoż powiatu kyowskiego, na derżawce naszego owruckiego, pana Krzystopha Kmicica i powiedzíeli przed nami. iż pan Krzystoph, przy boiarach naszych putnych, owruckich, do stroży wrot zamku naszego owruckiego i do przysądu swego gwałtownie nas przymusza; a my z przodkow swoich, jak do tych żadnych powinnosci, tak i pod przysąd urzędu owruckiego niepodlegli, na coż oni przed nami niemało listow dawnych przodkow naszych hospodarskich, na wolnosci swoie szlacheckie i na grunta imienia swego pokazywali, w ktorych pisze, iż oni nijakich powinnosci czynić nie powinni, tylko służbę ziemską wdienną koniem, zarowno z inszemi ziemiany naszemi kiowskiemi służyć powinni; pan Krzystoph Kmicic, na tę żałobę ich odpor czyniąc, powiedział: iż ja żadnych krzywd im w tym nad wolność ich szlachecką nigdy nie czynił, tylko nie wiem dla jakiey przyczyny to na mnie teraz żałuią się, a jeśli oni w tym jaką krzywdę maią, to wszystko w niewiadomości moiey; i ja sam tego dobrze wiadom, że oni żadney powinnosci ku zamku owruckiemu czynić nie powinni, tylko służbę ziemską, zarowno z szlachtą powiatu kijowskiego, służą, także i do przysądku swego ich nie ciągnę, jako i zdawna oni nie byli, tedy my, z panami radami naszemi, tey żałoby i odporu z oboch stron ich wysłuchawszy, i tych też spraw ich listow oglądawszy, a ku temu ziemian naszych kijowskich, ktorzy na ten czas przy dworze naszym hospodarskim byli: Fedora Ielca, Sołtana Steckiewicza, Stasia a Niemira Surynow, pytaceśmy kazali, iesliby oni jako powinność ku zamku naszemu Owruckiemu czynić powinni byli, abo też pod przysądem dzierżawcow naszych owruckich być miały, tedy te ziemianie nasi przed nami wyznali: iż świadomismy tego dobrze, że oni powinności nijakiey nieczyniwali, tylko służbę ziemską, koniem z nami służywali i teraz służą; my, namowiwszy się z pany radami naszemi, według tych listow ich i też według zeznania samego pana Krzysztopha Kmicica i ziemian naszych, zwysz pomienionych, tych to ziemian naszych: Chomę Moszkowicza a Wasila Uszczapa z inszą bracią ich, przez sąd naszi hospodarski tym listem naszym zachowuiemy przy wolnościach ich szlacheckich, ich samych i potomkow ich wiecznemi czasy; a dla lepszey twardości tego listu naszego i pieczęć naszą przycisnąć roz-

kazalismy. Pisan w Brzesciu, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestego czwartego, miesiąca Awgusta trzydziestego dnia, indicta wtorego. U tego listu pieczęć jego królewskiey mosci, a podpis pisarski temi słowy; Jan Hayko, pisarz; ktorey prozbie ich, jako słuszney i prawney, my hospodar łaskawie się przychyliwszy, ten, wierzchu pisany, list, a maiąc go we wszyskim za zupełny, cały i niepodeyrzany, do xiąg kancellariey naszey wpisać i dla lepszey wiary, swiadectwa i twardosci tey rzeczy pod pieczencią koronną im wydaćsmy rozkazali. Pisan w Warszawie, na seymie walnym koronnym, roku od narodzenia syna Bożego tysiąc szesćsetnego, miesiąca Marca osmnastego dnia, a panowania kró'ewstw naszych: polskiego trzynastego, a szwedzkiego siodmego roku. U tego listu, albo przywileiu jego królewskiey mości pieczęć koronna jest przycisniona, a podpis ręki temi słowy: Pe: Tylicky, Ep. Vai: (sic) R. P. wicekancelarius. Sprawa wielebnego w Bodze jego mosci xiędza Piotra Tylickiego, biskupa Chełminskiego, podkanclerzego koronnego. Zacharjasz Jełowicki. Który że to list, albo przywiłey jego królewskiey mosci, za podaniem i prozbą zwysz mianowaney osoby, a za przyięciem moim urzędowym, do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich jest upisany, z których i ten wypis, pod pieczęcią grodzką owrucką, w roku teraznieyszym, tysiąc szeseseth osmdziesiątym, miesiąca Nowebra dwudziestego dziewiątego dnia jest wydany. Pisany w zamku owruckim m. p. Correxi Konczakowsky. У тое обляты екстракту печать кгроду овруцького есть прытисненая, а подписъ руки его милости пана подстаростого тыми словы: Remian Suryn, łowczy nowogrodzki, podstarosci grodzki owrucki. Котораяжъ то облята ексътракту того привелею, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючое, а за прынятемъ моимъ урядовымъ, до кныгъ нынешънихъ кгродскихъ киевскихъ есть уписана.

Книга гродская кіевская записовая, поточная и декретовая, № 3, годъ 1686—1688; листъ 180.

X.

Опись овруцкаго замка, съ исчисленіемъ приписанныхъ къ нему мѣщанъ, бояръ, крестіянъ и земель, а также съ исчисленіемъ повинностей и даней приносимыхъ въ пользу замка. 1545 [*]).

Року тисеча шесть сотъ осьмдесятъ четвертого, мѣсяца марьца шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства Овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony pan Jan Mroczkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał rewizią zamku i wszystkiego powiatu owruckiego, z metryk wielkiego xiąžtwa litewskiego, ruskim pismem pisano, która w sobie tak się ma: Жикгимонтъ третий, Божьею Милостью Король Польский, великий Князь Литовский, Руский, Пруский, Жимонтский, Мазовецкий, Инфлянский и Шведский, Кготский, Вандалский дедичный король. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, ижъ, за потребованемъ урожоного Станислава Крыжана, велели есмо ему с книгъ канцелярии нашое великого княжества литовского справу нижей менованую видиму-

---

[*]) Хотя годъ составленія описи и не упоминается въ текстѣ документа но по слѣдующимъ двумъ указаніямъ можно съ достовѣрностію отнести ее къ 1545 году: 1) Она составлена при овруцкомъ старостѣ, Іосифѣ Халецкомъ, который въ другихъ документахъ упоминается между 1544—1552 годами. 2) Въ 1545 г. Сигизмундомъ Августомъ наряжена была коммиссія для повѣрки состоянія всѣхъ «украинныхъ замковъ». (См. Памятники, изданные временною коммиссіею, томъ IV, отдѣлъ второй).

сомъ выдати, которая по титуле вуя нашого, короля его милости Жикгимонта Августа, слово до слова такъ се въ собѣ мастъ: За держа ія пана Есифа Халецкаго. *Замокъ вруцкий* одъ пана Есифа Халецкаго, справою его, дерева сосновoго, людми господарскими, мещаны и волощаны и людьми князкими, паньскими и боярскими зароблены; а то тымъ обычаемъ: вежи замковые; вежу, которую были вынны робити волость вся Олевская, люди князкие, панские и земянские, надъ бывшимъ потайникомъ къ воде, на томъ месте тепере заробили брану воротную и еще необмазаная, у три стены рублена, з углами шести сажонъ, а надъ вороты светлица, а надъ светлицею кгмахъ пожиточный ку стрельбѣ, боронити усего мѣста, а надъ тымъ облянковане сподъсябитемъ, а три вежи замковыхъ, завсегды яко и памяти людское знесуть, робливали дей волости господарские руские; то повѣдили слуги путные, и мещане, и старцы тамошние на имя: Гридко Плапский, Першко Василевичь, Яковъ Артюховичь, Хома Пашиничь, Матвей Талерка; якожъ водлугъ розказаня господарского, передъ нами справедливе поведали, на томъ и присягнули; а такъ на тотъ часъ во всемъ замку одна вежа, то есть брона воротня. А *городень* въ замку всихъ шесть десять и одна; городни рядомъ, яко ихъ хто робыть, ушедши у городъ, на лево одъ броны воротное: панее Дедковое две городни, пана Елцовы две городни, пана Опикиевы три городни, князя Демитревы две городни, а поповъ всихъ овруцкихъ городня, панее Василевое Семашковича две городни, пана Заморенкова а Василя Пацковича посполныхъ роботою две городни, пана Киселевы две городни, земянина овруцкого Лашкова городня; земянина тамошнегожъ Колтакова городня, тая и недоробленая, пана Солтановы две городни, подле него пустая городня одна, казали тые, которые около ее городни свои мають, ее заробыты, Ивана Ставецкого городня, пяти мещанъ овруцкихъ: Першкова, а Плаксина, а Стипенкова, а Мошкова, а Крызнева городня, подданыхъ господарскихъ Шерковичь, а Доропичь а Гаевичь, людей волости Овруцкихъ городня, людей господарскихъ Чежчерченъ городня. Земянина тамошнего Болгаринова городня, села Скородинскаго пана Зверева городня, подъ тою городнею и потайникъ бывалъ, людей господарскихъ Гощевцовъ, а Аврупичь городня, бояръ Кубылинскихъ городня, Пунковская пана Ющенкова,

изъставляны людьми господарскими, городня, боярина тамошнегожъ Яцка Шийчича две городне, князя Капустины три городни, пана Семена Кмитича три городни, бояръ тамошнихъ Коркошки изъ братею есть городня, Горловская городня, земянина тамошнегожъ Павла Макаровича и поплечниковъ его городня, Левковская городня, Данила Редчича городня, земянина тамошнегожъ Радька две городни, пана Есифа Немирича две городни, Ущапова и помощниковъ его городня, земянина тамошнегожъ Павши з Дорогиня городня, Черногубовская городня, Кузмицкая городня, козацкая городня, Мухоедовская городня, пана Криштофа Кмитича три городни, пановъ Суриповъ три городни, бояръ тамошнихъ: Жмаки и помочниковъ его городня, купцовъ овруцкихъ куничниковъ городня; то-есть остаточная за се до вежи воротное. Потребуетъ тотъ замокъ большей вежъ для всякое обороны. *Будованье въ замку*: у замку святыхъ Кузьмы Демяна церковъ, и та вже стара вельмы, згнила; *дворы земянские въ замку:* пана Оникиевъ Горностаевъ, Василя Дедковъ дворъ, пана Федора Ельцовъ дворъ, пана Солтановъ дворъ, пана Киселевъ дворъ, пана Раковъ дворъ, пана Немирича дворъ, князя Сенского (sic) дворъ, пана Павши дворъ, пана Крыштофовъ дворъ, пана Суриповъ дворъ; а иншие пляцы земянские, и мѣстцкие, и поповские порожни; *старостино мешкане* одна светлица всего на вежи воротней, а схование у городни. *Бронь замковая*: сарпатинъ, на колоде приправленый, шести пядей; сарпатинъ на колахъ простыхъ приправленый, шести пядей; сарпатинъ, на колоде приправленый, семи пядей; сарпатинъ, у колоде окованный, осьми пядей, и вже се зопсовалъ отъ огня, якъ замокъ горѣлъ; сарпатинъ осми пядей, дирявый, две дири въ немъ; зелезниковъ до всихъ сарпатиновъ десять; кули: куль до всихъ сарпатиновъ железныхъ, обливаныхъ двадцять чотыри, а кулѣ до всихъ тихъ сарпатиновъ въ одну мѣру, якъ куречее ейце; еще пулъ сарпатина згорелого, штука одна лежитъ. Гаковницы: гаковницъ давнихъ семъ, а межи ними три меншихъ, а на тотъ часъ з скарбу господарского прислано двадцать, то всихъ гаковницъ двадцать семъ. Формы: формъ до нихъ одно двѣ, а кули к нимъ всимъ неровны; кули гаковничные; шроту до гаковницъ желѣзного, не обливаного триста семъдесятъ, а особливыхъ куль двѣсти и двадцать, а меншихъ куль свинцо-

выхъ до гаковницъ осмдесятъ и осмъ. Пороховницы: пороховницъ гаковничныхъ семъ. Ручницы: ручницъ замковыхъ чотыри, а куль до нихъ три копы. Порохи: пороху пушечного фасочка, на кромую пядь неповная, а гаковничного пороху фасочка невеликая, ручничного пороху решето. Сера, серы тры солянки. Салитра, селетры полторы солянки. Свинецъ, свинцу две штуки, што ледве з нихъ одну отъ земли человѣкъ подойметъ, камени, коля, колодъ, корытъ з водою, на замку и около замку, слонювъ досыть. *Пушкари:* Яковъ Семеновичь пушкарь давный, з старостины корчмы чотыри копы грошей, а три локти сукна лунского, а з землянское и месцкое корчмы чотыри копы грошей, а три локти сукна лунского жъ биралъ, а земля боярская, конная под нимъ Чоголаевская и Чорногубовская, несполные земли, одно обеюхъ по четвертой части, а волость ему од подачокъ месцкихъ, а былъ виненъ давати на годъ гаковницу и ручницу, нижли дей староста вже пятый годъ, якъ ему датокъ свой загамовалъ, а то для того ижъ лепшого пушкара на датку своемъ ховаетъ, мещане тежъ поведили, ижъ не даютъ ему датку тры годы земляне поведили, семъ годъ вже яко недаютъ. Пушкарь старостинъ, на имя Мойсей Чижевичь; даетъ ему староста шесть копъ грошей, а сукно лунское, а кожухъ бараний, до воли господарское его держитъ, а слесарство ручницы и гаковницы робыть. *Пространость* в замку: в должиню взамку шесть десять сажонъ и шесть, а в шириню сорокъ три сажни. *Узводъ* у броне добрый, ланцухи обадва добрые, а под зводомъ стрелба пожиточная ку обропе, мостъ перед замкомъ на палехъ, винни робити его земяне и бояре и мещане, на тотъ часъ злый ровъ под ними, досыть глубокий. *Колодезь.* Колодязя в замку нетъ, але можетъ быти, якожъ ся староста тамошний з земляны робыть змовлялъ, а перед тыми потайникъ бывалъ до речки Вручая, винни были робити волость вся Олевская, люде князские и панские, которая речка идетъ тутъ же, под горою замковою, а з ручая река Норыня, которая прилегла под замокъ, якобы стрелбище отъ замку; около ее болото, лесомъ заросло на шесть миль у низъ, ажъ до реки Уши, а сверху, отколь устала тая река, осмъ миль обаполъ ее болота; нигде переезду нетъ, ажъ черезъ греблю под местомъ. *Гора замковая*: з одное стороны, от вежи воротное, спереду петнадцять сажонъ ее; а зъ другое стороны, отъ реки Норини ше-

стнадцять сажонъ, а въ заду, отъ реки Вручая петнадцять сажонъ; на тсй стороне у двохъ местехъ гора ся зопсовала, а места того, што попсовалась, гора, шесть сажонъ, поправити ее лацно, але мешкаючи, потомъ ся и болшей розвалнетъ, ажъ и до стены; а въ четвертое стороны гора отъ места десети сажонъ. *Будоване передъ замкомъ*. Светлица новая чотырохъ сажонъ, еще ненабита, ни печи, ни лавъ, а и сенъ некрыта, еще светличка малая, противъ, полтретя сажня, готовая на мешкане, а изба чорная и з сенми; пивница, кухня, стайня на сорокъ коней; поведилъ староста, ижъ то все накладомъ своимъ будовалъ. *Фолваркъ Острогожъ*: гумно з клунею, а изба чорная, две клети, одрина на быдло, своимъ же накладомъ староста сбудовалъ, пашню тежъ своимъ накладомъ засѣялъ, тридцять ведеръ; поля тутъ же за фолваркомъ на замокъ па двѣсте солянокъ, а сеножать, за рекою Норынею, противъ замку на двѣсте возъ. *Винность мейская*: пашню пахати мещане и волощане, которые слывуть службы поленицкое, оруть на лете день оденъ, а жати тежъ день, а косити полтретя дня, и посушити, и попрятати сено были вынии, лечь тежъ на весне кончивали, кухню и стайню замковую робливали, а перестали были роботъ тыхъ отъ дванадцяти летъ. Млынъ па реце Норыни, гатю занятый. Мѣрки на замокъ приходятъ въ годъ зъбожа солянокъ двадцять, часомъ болшей, а часомъ меншей;—гатятъ греблю слуги орьдынские, и мещане тамошние, и волощане подданые господарские, а ездятъ греблею вси люде землянские, а робити гребли не помагаютъ, а удовжъ ее сто и шестдесятъ сажней; подданные господарские угатити не могутъ, и тые ся прочь росходятъ и, в месте живучи, за господаря ся не закладаютъ. *Сторожа на замку*. У замку сторожа денъ у воротъ замковыхъ стерегутъ по человѣку, по тыжню, и з селъ изъ мѣста подданные господарские, и некоторые и землянские, всихъ двадцять человика, которые чергою ся по одному перемениваютъ, а на ночь и кликуна наймуютъ; вся волость подданные господарские и землянские складаютъ на него семдесятъ грошей, а староста самъ одинъ даетъ томужъ кликуну две копе грошей, то всего на того кликуна выходитъ три копы и десять грошей; а у воротъ сторожныхъ обоихъ по одному сторожу з подымщины наймуютъ з места зо всихъ дворовъ, хтожъ колвекъ в мѣстѣ живетъ, з дому

по грошу. *Сторожа полная.* Сторожу полную держать на поли, отъ замку у тридцяти миляхъ, за Ходорковымъ полемъ, у каменя, на Вили рецѣ, стерегутъ по чотыри чоловика, отъ святого Юря свята вѣшнего, до Покровы святыя Богородицы, а даютъ сторожамъ на годъ по сорокъ копъ грошей, староста даетъ двадцатъ копъ грошей, а земляне и мещане з корчмы даютъ двадцать копъ грошей, а коли осень довгая, тогды далей стерегутъ, а болшей тежъ берутъ; *оповедане вѣстей.* Для доведаня вестей гдежъ колвекъ винни ехати бояре тамошние и слуги путные. На *погонъ*: на погоню з старостою и его намѣстникомъ повинни ехати бояре тамошниежъ и слуги путные и мещане, панове киевские, которые въ повѣте овруцкомъ имепя свои к тому замку и вмѣстѣ дворы свои маютъ, суть под присудомъ воеводы киевского, винни ехати на послугу господарскую при воеводе киевскомъ. якъ ихъ обошлетъ, а при старосте овруцкомъ ездити не винни, кроме свое доброе воли. *Мыто отъ купцовъ переежджихъ*, хто бы, приехавши, склалъ и торговалъ, одъ копы по два гроши виненъ даты на замокъ, того мыта учинитъ на годъ тридцать копъ грошей, часомъ болшей, а часомъ и меншей, а хто бы мимо ехалъ, тогды обвестка з него идегъ, обвестки, яко отъ воза такъ и отъ пѣшого человѣка, хто принесетъ, а прийдетъ до мѣста, або мимо идетъ, и едетъ по грошу. *Помѣрное*; хотя бы хто колко солянокъ вывезъ якогожъ колвекъ збожа на торгъ, тогды толко пѣнязъ даютъ. *Пожитки замковые*: вины, пересуды, децкованя, вижованя, блудяги—ведле статуту, а повинного три гроши, куницы змерлое двападцать грошей, куницы свадебные: отъ удовы —полкопы грошей, а отъ девки дванадцать грошей. *Корчмы*: корчма одна медовая старостина, не выпиваютъ в ней болшей *тридцати кадей меду* на годъ, албо яко часъ песетъ; с кади прибытку з воскомъ полторы копы грошей, с того виненъ староста ховати, водлугъ стародавного звычаю, тридцать коней ку службе господарской, а панове киевские, и бояре тамошние овруцкие, и слуги орьдынские, и мещане другую корчму держатъ, у в одной избе шинкуютъ, и в одномъ погребе медъ ховаютъ; поведили на то в себѣ данину славное памети Государя короля Александра, а староста тамошний поведилъ, ижъ повинность ихъ стародавная бывала, за тую корчму ставили такъ же тридцать копей ку службѣ господар-

ское, якъ и староста; теперъ неставляютъ одъ тридцати летъ; они поведили в себе на то вызволене господарское. Корчма горелчаная: корчму горелчаную запродаетъ староста на годъ за петдесятъ копъ грошей, воскобойню за пять копъ грошей. *Подводы и стацыи*: посломъ и гоньцомъ винни давати слуги Оръдинские, мещане Паленицкие и волощане господарские. И нижли отъ мало бо все роздано (sic), а воеводе киевскому, коли черезъ Овручій едетъ, также подводы и стацыи винны давати вси урочисто, то есть: яловицу, вепря, а з дыму по курицы; овса, сѣна впотребу. *Дворы земянские а боярские вмѣстѣ*: князя Капустинъ, князя Дмитра Сенского, пана Криштофа Кмитича, пана Федоровъ Елцовъ, пана Есифа Немирича, Павшинъ, Киселевъ, панее Олизаровое Волчковича, пана Немиринъ Суриповича, пана Станислава, панее Дидковое, Ивана Филиповича, Василя Панковича, Михайла Коркошки, Онофрея Ивановича, Михайла Грычинича, Рагозинъ, Ивана Шипчича, Отмана Завялича, Ивана Григоревича, Василя Малафеевича, Гришка Тышковича, Крыжановичовъ, Жмакинъ, Василевое Семашковича, Григоревое Непитущое; *Бояре и слуги замковые:* которые передъ тымъ были слугами оръдынскими, повѣдаютъ себе вызволенными отъ господарей ихъ милости с тое службы оръдынское, и мѣнячи, себе быти шляхтичами: Тарасъ Кубылинский изъ себрами своими, дымовъ осмъ, службъ три; Богданъ Поколевский—служба; Онофрей Ивановичь—служба; Блажко Боитовичь, дымъ одинъ, служба; Ланко Белцевичь, дымъ одинъ, служба; Петръ Агаранинъ; Алеско, прозвищемъ Серницкий, дымы три, служба; Степанъ а Потапъ Закусиловичи, дымы два, служба. Гришко Василевичь, дымъ одинъ, а землю его, щого бы мыла служба оръдынская быти, дидко его, Данило Редчичь за пусто у господаря его милости упросилъ; Дмитрокъ Гапоновичь, Тихно Коркощичь, Иванъ Григоревичь, Романъ Завяличь, дыми чотыри служба; Фетистъ Федоровичь, Гридко Тишкевичь, Степанъ Коженовичь, дымы три, служба; тотъ же Иванъ Григоревичъ маетъ подъ собою Губаревщину, с которое виненъ служити другую службу оръдинскую, а теперъ не служитъ. *Слуги ордынские;* слуги которые повинны при послахъ и гонцахъ господарскихъ ездити до орды, а живуть у мѣстѣ, а земли отчизные, данные, а входы свое на то особливе мають и при старосте предся на службу господарскую конно и зброй-

но ехати винны, а подводою и стацыею дають, имены написанные: Першко Васильковичъ, а Исай Васильковичъ, дымы два, служба; Олешко Мишковичъ, дымъ одинъ, служба; Павелъ Макаровичъ, кузнецъ а Василъ Поскребта, дымы два, служба, тотъ же Павелъ кузнецъ маетъ особо землю Ковалскую, с которое повиненъ робити на замокъ службу ковалскую; Мышко Кобчичъ, Данило Редчичъ, Евхимъ Гинъ, Данило Микуличъ, Яковъ Колениковъ, дымовъ шесть, служба; Семенъ Ивашевичъ, Матвей Талерка, Петръ Матвеевичъ, дымы три, служба; Иванъ и Семенъ Василевичъ, Васко Беличъ, дымы три, служба, Федоръ Болсуновичъ, дымъ одинъ, служба. *Мещане Поленицкие*, што мещане некоторые службу служать поленицкую, то есть и сена косять на замокъ, яко вышей в томъ описано о томъ, а подводу и стацъию посполите з иншими даютъ, и ставъ гатятъ, нижли яко уверху помепено, отъ двадцати летъ винности тягнути перестали, а передъ се изъ старостою, и з наместникомъ на службу господарскую ездятъ: Игнатъ Пеленовичъ, Андрей Усовичъ, Лукянъ Неленовичъ, дымы три, служба; Федко Мелешко, Тышко Кучичъ, дымы три, служба; Федко а Гридко Жиличи дымы два, служба; тотъ же Матвей Тарелка, который написанъ у службе ординской, маетъ под собою землю поленитскую; Пашукъ Тиневчичъ, дымъ оденъ, служба; Борисъ, Гаврило, Микола, Сенко, Трухонъ Черпичи, а Фалелей Бесищевичъ, дымовъ шесть, служба; Меринъ Кизлей дымъ одинъ, служба; Власъ Грипевичъ, Федоръ Жмака, Яковъ Пушкарь, Митко Гришневичъ, а Назаръ Побруеничъ дымовъ пять, служба; Мишко Михлей, Мартюхъ Михайлевичи, дымы три, служба; Мартинъ Полуяничъ, дымъ, одна служба, а другую половицу тоее земли держить панъ Елецъ, поведилъ дапину господарскую; Иванъ, а Степанъ, Сидоръ Печоньки, дымовъ три, служба; Стефанъ Жужолка, дымъ одинъ, служба; Василь Седельникъ, тотъ служитъ службою седелницкою; Долматъ Громъ из невѣсткою своею, Савиною, служба платнерская. А то мещане тежъ, которые жадного повинованства з слугами оръдинскими, из мещанами поленицкими не держать, а иншие и на земляхъ княжихъ, панскихъ и земянскихъ, боярскихъ, поповскихъ и мещанскихъ седятъ; на чией земли купицы паномъ по двонадцать грошей даютъ, а предъ се в присуде замковомъ сутъ, а повинности жадное з нихъ на замокъ нѣтъ: Матвей Золотарь, Лукянъ Золотарь,

Матистъ Седелникъ, Опанасъ Чоботаръ, Степанъ Чоботаръ, Гринъ Метля, Прокопъ Слюсаръ, Василь Плясупъ, Васько Прихожій, Павелъ Ревута, Семенъ Кивакъ, Олизаръ Прихожий, Антонъ Прихожій, Борисъ Прихожий, Федко Прихожий, Сила Прихожий, Гаврило Дованиковичъ, Стефанъ Ходоровичь, Матвей Заглядичь, Гринъ Литвинъ, Овдей Прихожий, Зиневая удова, Обунько Свистовичь, Андрей, Свистовичь, Молко Свистовичь, Гридко Шулчичъ, Годовниковая вдова, Шимко Прихожий, Герасимъ Прибитпевичь, Лаворъ Прихожий, Гришко Резникъ, Петръ Прихожий, Гринъ Рудникъ, Прокопъ, который Мавнуевичу служитъ, теперъ на замокъ привернепъ з селищомъ, виненъ даваты будетъ на замокъ дванадцать грошей. *Люде землянскіе,* которые в мѣстѣ седятъ на ихъ земляхъ и в ихъ послушенствѣ: пана Горностаевы: Семенъ Цыцаха, Мартынъ Корытко; пана Солтановы: Сокоръ Рымаръ,Иля Чоботарь, Немирко Чоботарь; повинны люди: Стефанъ Фалулеевичъ, Катюша вдова: люди пана Крыштофовы: Гришко слуга путный, Федко Воскобойникъ; люди пана Немирича: Овдей а Кондратъ Прихожий; люди Коркощины: Микита, Конопъ, Иванъ, Мойсей, Кондратъ Прихожие, Павелъ Крадебачка; люди пана Олезарѣвы: Микула Прихожий, Мардосъ Прихожий, Микулка Прихожий же; князя Прунского, воеводы киевскаго: слуга путный, именемъ Хома, а на земли седитъ боярина тамошнегожъ Далматове. *Попы з людми своими:* Сидоръ, попъ Илинский, а маетъ на земли куничники: Петра Захарича, а Степана Плесунова; попъ церкви святыхъ Іоакима и Анны—Сава, а маетъ на своей земли, з надания господарского, чоловика тяглого, Федка Куролчика, куничниковъ: Радко и Ермакъ Прихожие; попъ Николский—Александро, а маетъ на земли своей данниковъ: Хома Чорный, Иванъ Моричь, а куничниковъ: Яковъ Юхашерейко Прихожий, Василь Литвинъ; попъ Пятницкий, Игнатъ, а маетъ на своей земли куничныки: Дмитерь Яшолча, Иля Прихожий, Евсей Прихожий; попъ Михайловский, Иванъ маетъ на своей земли данниковъ: Ивашка, а куничниковъ: Гринь, Андрей, Данило а Севрукъ Прихожие; попъ Василевский, Григорий—домъ; попъ Кузьмо-Демянскій, Лука—домъ; поподи Василевское, домъ. Игуменъ Пречистенский Филаретъ, люди купичные церковные: Иля Вышневичъ, Невгодъ Прихожий, Янко Литвинъ, Жукъ Прихожий, Хоритонъ Прихожий, Петръ Мелникъ, Федко Колесникъ, Керсапъ Дуботовкъ, Олек-

сей Прихожий, Сидоръ Колесниковичъ; Игуменъ Спасний, Деонисей маетъ па земли своей купичники: Карпецъ Прихожий, Кондратъ Прихожий; люде монастыря Пустынского: Семенъ Колоша, Яковъ Семеновичъ, Ходоръ братъ его, Павелъ Прихожий, Данило Прихожий, Артемъ Прихожий, Желизни, Кузма Прихожий, Иля Прихожий, Пелевая вдова, Андрей Захарьковичъ, Петръ Калачникъ. Попъ Воскресенскій, Иванъ изъ себромъ своимъ, Отрошомъ на земли господарской седятъ, даютъ на замокъ куницы двенадцать грошей. *Слуги Оръдынские*: то слуги оръдинские жъ сами на волости живутъ, туюжъ службу з тяглъ тянуть, што и тые слуги оръдинские, которые при мѣсте живутъ. Село *Михалковцы* отъ замку пять миль: Хома Папиничъ и Мартинъ братъ его, Иванъ Волковичъ, Тышко Волковичъ, дымы чотыри, служба; село *Беховичи*: Василь Беховичъ, дымъ одинъ, служба, Василь Беховичъ, дымъ, служба одна. *Село Минковичи*, отъ замку миля: Данило Коподковичъ дымъ, одна служба, Тимошъ а Олешко Хиневичи, дымы два, служба. *Село Васковцы*, Меленъ Мицковичъ, Кузма а Яковъ, Устинъ а Богданъ Мицковичи, дымовъ пять, служба, Яковъ а Максимъ Хиневичи, дымы два, служба, Василь Ущапъ, дымъ одинъ, служба. *Село Мошки*: Яковъ Артюховичъ, Антонъ Андреевичъ, Харитонъ, Макаръ, Антонъ Яковичи, Василь Василевичъ, дымовъ шесть, служба; Село *Чорногубовское:* Федоръ Жевжиковичъ, дымъ одинъ, служба, Федоръ Болсунъ, дымъ одинъ, служба. *А то службы поленицкие,* которые на волости живутъ, тяглъ туюжъ тягнутъ, которые и в мѣсте живутъ поленищане: на селищу въ Рупичахъ: Гридко Семеновичъ, дымъ одинъ, служба; у Ширковичахъ; Карпъ Мишковичъ, дымъ одинъ, служба; у Стаповщине: Якимъ Іосиповичъ, дымъ одинъ, служба; пустотину, именемь Мелеховщину, держитъ тамошная вдова Рапштынская, на дети свои, на тотъ часъ жадное службы, ани тягли з ней нѣтъ. *А се волости князкие и панские и земянские,* яко отчизные, такъ и выслуги въ повете овруцкомъ: Князя Дмитра Сенскаго, село *Гладковичи* выслуга, у томъ селе потуговъ одинадцать, дымовъ двадцать два, платы з нихъ две копе и десять грошей, меду двадцать пять ведеръ, а в томъ же селе *пустовщина на Фосницы,* дымовъ три, служба, подачки петнадцать грошей, меду две ведрѣ; тамъ же въ томъ селе пустоты, на йми

Злобицкая, замочокъ, выслуга. Замочокъ, *Хобное само*, поветъ киевский, але прибижище ку Овручому маетъ, бо од Овручого одно в осми миляхъ, потуговъ чотырнадцать, дымовъ двадцать пять, подачки з нихъ идетъ девять копъ и двадцать грошей, меду девятнадцать кадей и ведро, а волныхъ людей, которые седятъ около того замку, двадцать человика. *Село Патечи*, выслугажъ, потуговъ два, дымовъ девять, подачки з нихъ девять копъ грошей, а с пустовщинъ копа грошей, дворецъ и пашня над Вручаемъ, на имя *Беговичи*. Солтана Стецковича село *Выступовичи*, дымовъ осмъ, службъ двѣ, дани з нихъ пять кадей меду а чотыри копы грошей; село *Белокоровичи*, выслуга отъ двадцати летъ, пять служобъ людей орѣдинскихъ, а шостая служба поленецкая, плату з нихъ чотыри копы грошей, а чотыри кади меду; пустотина въ Черниговщизне, наймя *Давыдковское*, у мили отъ замку Овруцкого, к тому дворище и огородъ у мѣсте, то тежъ все выслуга отъ двадцати летъ, а перед тимъ была на той пустотини служба поленецкая; *село Вевлявско*, выслуга, дымы два, пол службы, даетъ шесть ведеръ меду, село *Давидковичи*, дыми три, служба, даютъ три кади меду, пустотина *Рогалевская*, приходитъ з нее чотыри ведръ меду; пустотина *Хоминская*, приходитъ з нее шесть ведеръ меду; Ивана Олехновича село *Ласки*, выслуга, дымовъ осмъ, а службъ осмъ, дани не даютъ одно толоки служатъ, село *Скороденское*, дымовъ два, служба, даютъ кадь меду, тамъ же служба пятая конная; пустовщина у за Уши *Крупиневская*, приходитъ з нее ведро меду; Богдана Стежневича село *Белокуровичи*, выслуга, две службе людей, подачки даютъ осмъ копъ грошей; село *Веловско*, выслугажъ, полторы службы людей, а дымовъ дванадцать, подачки даютъ три копы грошей, а чотыри кади меду; Станислава а Немира Суриновичовъ село *Соколовичи*, людей десетъ службъ, подачки з нихъ полпеты копы грошей, а семъ кадей меду, село *Белые Береги*, людей три службы, дани з нихъ шесть кадей меду; земля Пустовская, именемъ *Дрочиловская*, приходитъ з нее кадь меду а пятьдесять грошей и бобровые гоны на ней есть; село *Робовщина*, выслуга, людей служба, дани кадь меду; село *Шипиловичи*, людей служба, подачки даютъ пятьдесять два гроши а двѣ ведрѣ меду; *Илинцы*, выслуга, людей десять службъ, а подачки з нихъ полшосты копы грошей, а пол-

семи кадей меду; село *Варевцы*, людей шесть службъ, подачки з нихъ полторы копы грошей, а меду осмъ кадей; село *Воняйковщина*, выслуга отца ихъ, людей служба, даней з нихъ пять ведеръ меду, то была передъ тымъ служба орьдынская; село *Ремезовичи*, людей служба, дани даютъ кадь меду; земля пустовская *Чернятынская*, хто ходитъ ее, подачки даетъ тридцать грошей, а три кади меду; село *Гаврылковцы*, служба людей, подачки даютъ полторы копы грошей, а полторы кади меду. Соловевичь а Снижинъ, дани полторы кади меду. Дворецъ *Гуничи*, пашня дворная, а людей двѣ службы конныхъ; земля пустовская именемъ *Зайковская*, с тое платы теперъ жадное нѣтъ; Михайла Вороневскаго село *Горловщина*, службъ отчизныхъ, и волныхъ девять, а десятая служба конная, с тыхъ, верхъ писаныхъ, людей подачки приходить три копы грошей, дворное пашни всее девятдесять ведеръ вруцкихъ, к тому бортная земля посполь з Непитущею, приходить на его часть три ведрѣ меду, Ивана и Гневоша Гриньковичовъ село *Собечиновъ*, дымовъ двадцать, а службъ чотыри, подачки з нихъ двадцать копъ грошей; село *Велявско*, дымовъ одинадцать, службе двѣ, подачки з нихъ десять копъ и тридцать грошей; село *Давидковичи*, дымовъ три, пол службы, дани з нихъ три кади и ведро; тамъ же жеребей впусте лежитъ; Онофрея Ивановича, дворецъ во *Врупичахъ* и пашня закупная на двѣ сохи земли, наймомъ ее пашетъ, селище *Тимошовское* людей две службе, дани з нихъ двѣ кади меду; тамъ же земля в пусте лежитъ, земля на Жереве пустовская, прозвищемъ *Тигоровская*, в пусте лежитъ; Василевское Дедковское село *Клочки*, службъ чотыри, подачки двѣ копѣ двадцать два грошей, меду пять кадей, село *Сидоровичи*, людей двѣ службе, даней з нихъ пять ведеръ меду, а бобровые гоны, село *Ачиколовичи*, службъ двѣ, подачки чотыри копы грошей а двѣ кади меду; Василя Панковича дворецъ в Нешковичахъ, одна пашня наймомъ пашетъ, тамъ же бобровые гоны; въ селе *Сидоровичахъ* полторы службы людей, подачки з нихъ сорокъ пять грошей, а кадь меду. Въ селе *Глушковскомъ* служба людей, подачки з нихъ полторы копы грошей, у *Жереве* людей служба, дани даютъ кадь меду и бобровые гоны есть; селце *Бумаковское*, выслуга, службъ чотыри, дани з нихъ чотыри кади меду, бобровые гоны есть, а жеребей в пусте лежитъ; земля

пустовская, именемъ *Чуриловская* в пусте лежитъ, Орены Костютъковны дворище в месте Овруцкомъ, на которомъ сама живетъ, дворецъ у Мешковцахъ, пашня, наймомъ пашетъ, на Норипи чотыри чоловика, подачки, ани службы жадное з нихъ нетъ, бобровые гоны есть; въ селе *Скороденскомъ* службы чотыри, подачки тридцать грошей, пол кади меду; земля бортная, именемъ *Лада*, наймомъ ее ходитъ. Павшино село *Дорогинъ*, выслуга, дымовъ три, служба, дани з нихъ три кади меду; на Ноздрыши дымъ одинъ, пол службы, подачки з них пять ведеръ меду а чотыри гроши; Федора Елца в селе *Народичохъ* дымы два, служба, подачки тридцать грошей, а кадь меду, в томъ же селе другая служба, дымовъ два, подачки з нихъ двадцать грошей, а кадь меду; въ селе *Ремезовичахъ* дымовъ чотыри, службъ двѣ, подачки з нихъ полторы копы грошей, меду чотыри кади; въ *Селцы* служба одна, дани з нее три ведрѣ меду; у *Малинахъ* дымы два, служба, подачки даютъ осмдесятъ грошей, а две кади меду; тамъ же земля купленая в Пансврутя, дымъ, одна служба, подачки даетъ сорокъ грошей, а кадь меду; тамъ же служба, на церковъ даная, дымъ одинъ, служба, дани три ведрѣ; на земли Навитенской, дымъ, одна служба, на земли Чаплинской дымъ, одна служба, на земли Пригоровской дымъ, одна служба; в Ходотовичахъ дымъ, одна служба; с тыхъ людей, верхъ писаныхъ, приходить полдесята ведра меду, а пятдесять грошей, з тогожъ села *Ходотовского* приходитъ кадь меду дани. Село *Сухоревичи*, дымы чотыри, служба и выслуга есть, на господаря его милость подачки даютъ осмдесятъ грошей а три кади меду, на службу по одному па педелю ходятъ; а три земли пустовскихъ, именемъ: Ориповская, Мекопишская, Михалковская, в пусте лежитъ; Прокопа Угриновского село *Котчищи*, дымовъ шесть, службь двѣ, подачки з нихъ приходитъ двѣ копе и сорокъ грошей, а три кади меду; у Велявску дымъ одынъ, служба, подачки тридцать грошей; з людей заставныхъ отъ Заморена в Ширине подачки приходитъ осмдесятъ грошей. Михала Коркошки и брати его пустовщина *Губаревская*, приходитъ з нее кадь меду; в *Чигиревщине* дымъ, одна служба, дани шесть ведеръ меду. Ивана Философа на Ноздришп дымы три, служба, дани з нихъ две кади меду; а земля бартная в Черневщине, миля отъ замку, на которыхъ самъ живетъ; Федора Владики в селе

Варевичахъ дымовъ пять, служба, подачки з нихъ две копе грошей а полпеты кади меду, а окромъ того подачки ани службы з нихъ жадное петъ. Романа Гоского селище, прозвищемъ *Гоское* жъ, выслуга, дымы три, служба, с чого была служба оръдынская; Томка Посеговского селища именемъ: *Контевщина* а *Ковское*, выслуга отъ двадцати летъ, на тыхъ селищахъ дымовъ осмъ, службъ двѣ, пустовщину тежъ наймие; *Вощичъщину* держитъ земянка тамошняя, именемъ Крыжановская на деты свои. То тежъ волости и села, даннна господарская отъ замку овруцкого, пижли пановъ самыхъ при тыхъ именяхъ не было, люди к листу господарскому нешли, о можностяхъ и пожиткахъ доведатся было не в кого. *Волость Соборъская*, оддана на бискупство Виленское, поведили, во всихъ селахъ тое волости осемъ сотъ человика. *Волость Каменицкая*, которая отдана на капитулу костела Виленского: село Дыхаринъ, Можары, Листвинъ, Бегунъ и иншие села, также осмъ сотъ человѣка поведаютъ, *Село Мойсейковичи* земянина, именемъ Браславского, даннна господарская, село *Исайки* монастыра Пустынного, село *Кузмичи* Ивана Служчино, село *Котчичо*, Тыши—Быковского и иншихъ земянъ, село *Вербиковичи*, а *Углане*, а *Шаринъ* Заморепъковы, село *Мухоедовичи* Макаровичовъ Иващенцевича, село на *Ноздришиі* Васілевое Семашковича; село *Сидоровичи*, Василя Котошевича; село Фосница Полозовича; село *Каменное* а *Лесчичи* Бабинского, село *Боровое* а *Ирово* княгини Володимеровое Пувлское (sic), село *Химинъ*, *Рокитная*, *Селевежъ* а *Радовъ*, *Горловичъ* а *Замисловичи* князя Капустиие, село *Жербовичи* печерскаго монастыра, село *Жубковичъ*, пустинного монастыра; *Сновидовичи*, а *Довгоселе*, а *Кабанци*, *Новоселки* Есифа Немирича, село *Кабаны*, а *Максимовичи*, а *Уступовичи* его милости пана воеводы Новгородъского; село *Глушковичи* Олизаровое Волчковича, село *Клещи Троецкое*, земля дворная, полазная, приходитъ кадь меду, а часомъ и меньшей, земля полазпаяжъ другая, под местомъ Овруцкимъ, хто ходить тую землю, дани кадь меду даетъ, на *Жерсе* дымъ одинъ, служба дани, кадь меду даетъ; Криштофа Кмитича: село *Веледниковичи* выслуга, людей три потуги, подачки даютъ копу грошей а чотыри кади меду, село *Голубіевичи*, служба одна, подачки даютъ чотыри копы грошей, село *Тстеровичи*, служба одпа, подачки три копы грошей; село *Сущане*,

людей две службе, подачки даютъ чотыри копы грошей, село *Серновичи*, служба одна, дани даютъ двѣ кади меду, село *Замысловичи*, служба одна, подачки даетъ чотыри копы грошей; село *Толстый Лесъ*, выслуга, полтрети службы людей, подачки даютъ копу грошей, меду пять кадей; село *Липляны*, служба людей, подачки копа грошей, меду двѣ кади, село *Смолыновичи*, выслуга, людей служба, а въ *Терешковычахъ* другая, з тыхъ двохъ службъ подачки даютъ копу грошей, а дани три кади меду; село *Зрековщина*, людей служба, дани даютъ кадь меду, въ Терешковичохъ служба людей, подачки десять грошей; село *Антоновичи*, две служба людей, подачки даютъ сто грошей, меду три кади, въ *Сковищине* служба людей, подачки даютъ два гроши а двѣ кади меду, а половица тое земли в пусте лежитъ; село *Новоселки*, служба людей, подачки даютъ три копе грошей, Звера (sic) Тышковича село *Хочене*, двадцать чотыри человика, подачки даютъ двадцать копъ и шестьнадцать грошей; село *Скородное*, выслуга отца его, человика двадцать одинъ, подачки даютъ осмнадцать копъ грошей; в томъ же селе три чоловики записаные на монастырь пустынскій; Григоря Оксакова село *Норинское*, дымовъ осмъ, а службъ осмъ, подачки даютъ полсемы копы грошей, а кадь меду: село Путисковичи, службъ три, подачки даютъ три копы грошей а кадь меду. Олександра Киселя село *Норинское* жь, службъ чотыри, подачки даютъ три копы и двадцать грошей. Которая справа, за потребованемъ урожоного Станислава Крыжана, з книгъ канцеляріи нашое, под печатю великого князтва Литовскаго видимусомъ есть выдана. Писанъ у Варшаве, а лѣта Божого нарожденя тисеча шесть сотъ семнадцатого, месеца мая тринадцатого дня. У тое ревизыи подпись рукъ тыми словы: Левъ Сапега, канцлеръ великого князтва Литовского, Янъ Дукъшта. Которая то ревизыя, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овруцкихъ слово в слово есть уписана.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 445.

XI.

Выпись изъ книгъ метрики коронной, заключающая въ себѣ: 1) Двѣ потвердительныя грамоты короля Сигизмунда Августа, пожалованныя Федору Швабовичу на землю Берцовщызну, данную Швабовичу овруцкимъ державцомъ Іосифомъ Халецкимъ. 1551, Ноября 28 и 1570, Ноября 10. 2) Потвердительную грамоту короля Сигизмунда III Федору Швабовичу (внуку перваго) на туже землю. 1595. Марта 8. 3) Рѣшеніе королевскаго суда по дѣлу о захватѣ у Швабовичей земли Берцовщизны Адамомъ Рабштинскимъ. 1599, Августа 27.

Року тисеча семъ сотъ чотырнадцатого, мѣсяца Іануари тринадцатого дня.

На рокахъ судовыхъ, земскихъ, киевскихъ, в перши понедѣлокъ по новымъ лѣти припалыхъ и судовне одправоватися зачатыхъ. Przed nami: Antonim Franciszkiem na Wojutynie Sienickim, sędzią; Alexandrem na Olewsku Niemiriczem, podsędkiem, urzędnikami sądowemi, ziemskiemi, kijowskiemi oczewisto stanowszy swobodni: Jusko y Oleś Szwabowscy, boiarowie jego krolewskey mosci miasta Owrucza, ekstrakt z metryki koronney, authentice wydany, z upisaniem w nim przywileiow konfirmacyinych y dekretu nayasnieyszych krolów ich mosci, na dobra Borcowszczyznę, tymże podawaiącym danych y miłosciwie conferowanych, dla upisania do xiąg ninieyszych, ziemskich, kijowskich per oblatam podali, prosząc sądu ninieyszego, aby ten extrakt przyjęty y w xięgi wpisany był, ktory, sąd ninieyszy, ziemski, kijowski, ad acticandum przymuiąc, czytać przed sobą kazał, ktorego tenor sequitur ejus modi: Awgust wtory, z Bożey łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski,

Mazowiecki, Zmudski, Kijowski Wołynski, Podolski, Podlaski, Smolenski, Siewierski y Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec, komu to wiedzieć należy, iż się znayduią w aktach dekretow, spraw y przywileiow woiewodstw: Kijowskiego, Wołynskiego, Bracławskiego y Czernihowskiego, w metryce koronney zostaiących, listy przywileie dwa: jeden od swiętey pamięci naijaśniejszego Zygmunta Augusta, drugi od swiętey pamięci najasnieyszego Zygmunta trzeciego, krolow Polskich, przodkow naszych, konfirmacyine prawa szlachetnemu Fedorowi Szwabowiczowi na grunta puste—Borcowszczizna, w starostwie naszym owruckim leżące, także dekret naiasnieyszego Zygmunta trzeciego, między pomienionym Szwabowiczem y bracią jego z iedney, a szlachetnym Adamem Rapsztynskim z drugiey strony ferowany; y supplikowano nam iest, abysmy te przywileie y dekret z tych że xiąg wydać roskazali, ktore z ruskiego pisma na polskie, ruskiemi słowy wiernie przetłumaczone; a naprzod przywiley confirmaciey od najasnieyszego Zygmunta Augusta, słowo w słowo tak się w sobie ma: Zygmont August, Bożoiu miłostiu korol Polski, weliki kniaz Litowski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflantski pan y didicz. Oznaymuiemo tym listom naszym wsim wobec y każdomu z osobna, komu toho widati, albo słyszati należyt, niniesznim y na potom buduczym, iż ukazował pered nami szlachetny Fedor Szwabowicz, sługa nasz zamku owruckoho, list nasz, z peczatiu welikoho kniaztwa Litowskoho, kotorym listom naszym dałysmo jemu na słuzbi naszoi zemlu pustowskuiu, tam, w Owruczom, na imia Borcowszczynu, w zastawiu, kotoraia pered tym zdawna wpuste leżała, a służby z nei nam hospodaru nebywało, iako to szyrej a dostateczney na tym liste naszom, od nas jemu danom, opysano jest, kotory słowo od słowa tak sie w sobi maiet: Zygmont August, Bożoiu miłostiu korol Polski, weliki kniaz Litowski, Ruski, Pruski, Mazowiecki y innych: Bił nam czołom słuha nasz zamku owruckoho, Fedor Szwabowicz y powiadał pered nami, szczoż dey derżawca Owrucki, pan Iosif Michayłowicz Chalecki dał jemu na służbe naszoy zemlu pustowskuiu tam, w Owruczom, na imia Borcowszczynu w zastawu, kotoraia dey zemla uże z dawnych czasow wpuste leżała, a służby nikotoroy nam hospodaru z neie ne

bywało, na szto y list pod peczatiu swoieiu iemu dał, kotory on pered nami pokładał y bił nam czołom, abychmo, jeho pri toy zemli, wodłuh derżawcy Owruckoho, pana Iezyfa Chaleckoho zostawili y na to list nasz hospodarski jemu dali, kotoroho my listu ohladawszy, z łaski naszoy, na ieho czołobitie uczynili y pri toy zemli, wyżey pisanoi, ieho zostawili; maiet on tuiu zemlu pustowskuiu, Borcowszczynu, w zastawi, na sebe derżati y używati, a ku zamku naszomu owruckomu słżbu naszu hospodarskuiu konem służyti y na to ieśmo iemu dali sey nasz list z naszoiu peczatiu. Pisan w Wilni, lita Bożoho narożenia tysiacza piatsot piatdesiat perszoho, misiaca noiawra dwadcat osmoho dnia, indykta desiatoho. Ermohen pisar; y bił nam czołom prereczeny Fedor Szwabowicz, abychmo tuiu zemlu, wyżey opisanuiu, wedłuh toho listu naszoho, od nas jemu danoho, potwerdili y umocnili; y na to jemu osobliwy list dali: My tedy, prośbi joho łaskawo sia prychiliwszy, wideczy toho recz słusznuiu y obaczywszy tot list nasz, od nas iemu dany, słuszny, poradny, a niwczem ne naruszony y peczat całuju toho listu, z łaski naszoy korolewskoy, to iemu tym niniesznim listom naszym potwierżaiemy y umocniaiemy; maiet on sam, żona, dity y potomkowe ieho muskoho stanu tuiu zemlu, prozywaiemuiu Borcowszczynu, w zastawi, wedłuh perszoho listu naszoho, w tym liste naszom opisanoho, zo wsim na wse, iako sie taia zemla sama w sobi y wo wsich pożytkach y obychodech swoich maiet, derżati y ieie używati, z toho nam hospodaru służbu naszu zemskuiu woiennuiu konem służiti pry zamku naszom tamosznom owruckom, a inszych nijakych powinnostey, robot y podatkow z toy zemli połniti y dawati ne budut powinni; a na swiadectwo toho wseho, wyżey pisanoho, y peczat naszu koronnuiu do toho listu naszoho prytisnutiśmo roskazali. Pisan w Warzawi, dnia desiatoho Noiawra misiaca, roku Bożoho narożenia tysiacza piatsot siemdesiatoho, a panowania naszogo sorok perwoho. Relacya welmożnoho Walentoho Dembianskoho z Dembian, kanclera korony Polskoi. Walenty Dembianski, rzeczy pospolity kanclerz. Drugi przywiley confirmacyi od naiasnieyszego Zygmunta trzeciego tak się w sobie ma: Zygmont treti etc. Oznaymuiem tym listem naszym, iż był pokładan y ukazowan pered nami list potwierżenia korola joho miłosti Zygmonta Auhusta, z peczatiu koronnoiu

y z podpisom ruki welmożnoho Walentoho Dembianskoho z Dembian, na on czas kanclera koronnoho, kotorym ioho korolewskaia miłost list swoy zemianowy zamku Owruckoho, Fedorowi Szwabowiczowi, na zemlu pustowskuiu, prozywaiemuiu Borcowszczynu, w zastawiu dany, jemu samomu, żoni y ditiam jeho muzkoho rożaiu potwerdit raczył na wiecznyie czasy; y proszeni jestechmo, abychmo, y my z łaski naszoy hospodarskoy, teperosznoho Fedora Szwabowicza pry używaniu toho hruntu, według listu pomenenoho prodka naszoho, zachowawszy, to wse, szto w tem liste opisano, ztwerdili y umocnili na wiecznyje czasy; kotory to list od słowa do słowa tak sia w sobi maiet: Zygimunt August, Bożoiu miłostiu korol Polski, weliki kniaz Litowski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudski, Kijowski, Wołynski, Podolski, Inflantski, a pan y didicz oznaymuiem tym listom naszym wsim wobec y każdomu z osobna, komu toho widati należyt, ninieisznim y na potom buduczym, iż ukazywał pered nami szlachetny Fedor Szwabowicz, zemenin nasz zamku Owruckoho, list nasz, z peczatiu welikoho kniaztwa Litowskoho, kotorym listem naszym daliśmo na służbe naszoy zemlu pustowskuiu, pry zamku naszym Owruczym, na imia Borcowszczynu w zastawi, kotoraia pered tym wpuste leżała, a służby z neie nam nikotoroy nebywało, jako to szyrey y dostatecznie na tem liste naszom iest upisano, kotory słowo od slowa tak sie w sobi maiet: Zygmont August, Bożoiu miłostiu korol Polski, weliki kniaz Litowski, Ruski, Mazowiecki, Zmudski y innych. Bił nam czołom słuha nasz zamku Owruckoho, Fedor Szwabowicz y powedył pered nami, sztoż dey derżawca owrucki, pan Jezyf Michayłowicz Chalecki dał iemu na służbi naszoy zemlu pustowskuiu, tam w Owruczom, na imia Borcowszczynu w zastawi, kotoraia dey zemla uże z dawnych czasow wpuste leżała, a służby ni kotoroy nam hospodaru z neie nebuwało, na szto y list, pod peczatiu swoieiu jemu dał, kotory on pered nami pokładał y bił nam czołom, abychmo ieho pri toi zemli, według listu derżawcy owruckoho, pana Jezyfa Chaleckoho zostawili y na to list hospodarski iemu dali, kotoroho to listu my ohladawszy, z łaski naszoy na ieho czołobitie uczynili y pry toi zemli, wyżey opisanoy, ieho zostawili; maiet on tuiu zemlu pustowskuiu, Borcowszczynu w zastawi derżaty y używaty, a zamku naszomu owruckomu służbu

naszu hospodarskuiu konem służiti; y na to ieśmo dali iemu sey nasz list z naszoiu peczatiu. Pisan w Wilni, lita Bożoho narożenia tysiacza piatsot piatdesiat perszoho, misiaca Noiabra dwadcat osmoho. Jermohen pisar. I bił nam czołom prereczony Fedor Szwabowicz, abyśmo tuiu zemlu ieho, wyżey opisanuiu, według toho listu naszoho, od nas iemu danoho, potwerdili y umocnili y na to iemu osobliwy list nasz konfirmacyiu, z peczatiu naszoiu koronnoiu, dali; my, wideczi toho recz słusznuiu y obaczywszy tot list nasz, od nas iemu dany, słuszny, poradny y niwczom nienaruszony y peczat całuiu w toho listu; z łaski naszoy korolewskoy to iemu tym listom naszym nieniesznim potwierżaiem y umocniaiem na wiecznyie czasy; maiet on sam, żona, dity y potomkowe ieho mużskoho stanu tuiu zemlu, prozywaiemuiu Borcowszynu, w zastawi, według perszoho listu naszoho, w tom liste naszom opisanoho, zo wsim, iako sia taia zemla sama w sobi, w pożytkach y obychodech swoich maiet, używati y derżati; a z toho nam, hospodaru służbu naszu konem służyti maiet y budet powinen; ne buduczy powinen z toiey zemli inszych nikotorych powinnostey y podatkow połniti y dawati on sam, żona, diti y potomkowe ieho; a na swiadectwo toho wseho, wyżeypisanoho, roskazalismo do toho listu naszoho y peczat naszu koronnuiu przytysnuti. Dan w Warszawi dnia desiatoho Noiabra misiaca, roku Bożoho narożenia tysiacza piatsot semdesiatoho, a panowania naszoho roku czterdiesiatoho. Walentinus Dombianski R. P. kanclerz S. R. majestatis; relacyia welmożnoho Walentoho Dembianskoho z Dembian, korony polskoi kanclera. Ino my, hospodar, łaskawe sia prychylaiuczi prośbi pomenenoi, tot list prodka naszoho, korola jeho miłosti Zygmunta Awhusta, wo wsich punktach, kondycyach y artikułach, hdeby to prawu protiwno ne było, potwerżaiem y umocniaiem; maiet y budet wprod menowany Fedor Szwabowicz tuiu zemlu Borcowszczynu, w zastawi, według listu prodka naszoho, didu ieho Fedorowi Szwabowiczowi danoho, on sam, żona y potomkowe ieho muzskoho stanu, zo wsim, iako sie sama w sobi zdawna y teper maiet, derżati y używati na wicznyie czasy, oddaiuczy powinnost w tomże liste opisanuiu; y na to iesmo dali Fedorowi Szwabowiczowi sey nasz list, z podpisem ruki naszoi y pod peczatiu koronnoiu. Pisan w Krakowi, na seymi walnom koronnom, misiaca Marca

osmoho dnia, roku Bożoho tysiacża piatsot dewetdesiat piatoho, a panowania korolewstw naszych: Polskoho osmoho, a Szwedzkoho wtoroho roku. Sigismundus rex. Jan Nowosilski. Dekret między Szwabowiczem a Rapsztynskim, wyzey namieniony, tak sie w sobie ma. Zygmont trety etc. Oznaymuiem etc, iż hdy sia prytoczyła pered nas y sud nasz niniesznyj sprawa, za pozwom naszym, meży boiarami naszymi: Fedorom Szwabowiczom y bratieiu ieho, powodami, z odnoiey; a szlachetnym Adamom Rapsztynskim, iako pozwanym z druhoie storony o zabranie gwałtowne gruntow ich oyczystych, reczonych Borcowszczyna o pobranie maietnosti ich ruchomych, jako szyrey tot pozow w sobi obmowlaiet, na roku tohdy niniesznim, za tym pozwom, na tretim wołaniu, misiaca Awhusta dwadcat semoho dnia prypałym, postanowiwszysia obliczne oboia strona, czerez umocowanyie swoi, w toi spawe meży soboiu takowy spor meli: naprod od powodowoy strony, według pozwu, domawianosia o prywernenie gruntow zabranych, do Borcowszczyny należaczych, y nahorożenie szkod, w pozwe menowanych, na szto pozwanaia strona, Adam Rapsztynski powedił: iż on, iako toiey Borcowszczyny ne deržit y nikoli iere nieodymował, tak też żadnych gruntow od neie neodymował, ani ich teper derżyt y także naiezdow żadnych na grunty y domy ich neczynił. My, hospodar z pany radami naszymi, pry nas na tot czas buduczymi, wysłuchawszy sporow y odporow, a prychylaiuczy sia do prawa pospolitoho, iż pozwanaia storona o toi pomenenyi grunt Borcowszczynu, o kotory buła pozwana, aby ieho mił odniati, neznaiet sia, żadnoho prawa na tot czas nepokazuiet, tohdi ieho od toho wolnym czynimo, a o naiezdy y poczynenie szkod, w pozwe pomenenych, kotoryie sobi od Adama Rapsztynskoho menuiet, tohdy do należnoho sudu odsyłajem niniesznim dekretom naszym, do kotoroho, dla lipszoi wiry y twerdosti, peczat koronnuiu prytysnutysmo roskazali. Pisan w Warszawi, roku tysiacza piatsot dewetdesiat dewiatoho, misiaca Awhusta dwadcat semoho dnia, a panowania krolewstw naszych: polskoho wtorohonadcat, a Szwedskoho szostoho roku. Sprawa tohoż. Petrus Tylecki, eppus culmensis, R. P. wice kancellarius. Zachariasz Jełowicki. Do kotoroy supliki, jako słusznoy, My krol łaskawe sia skłoniwszy, listy, prywileie confirmacyine y dekret z pomienionych, po rusku pisanych, xiąg, polskim cha-

rakterem wypisane, stronie potrzebuiącey, in forma wydać pozwolilismy y na to pieczęć koronną prytisnąć roskazalismy. Działo sie w Warszawie, w sobotę, po swięcie swiętego Macieia apostoła nayblizszą, to iest dnia dwudziestego piątego miesiąca Lutego, roku panskiego tysiąc siedmset trzynastego, panowania naszego roku szesnastego. Ioannes Szembek, supremus regni cancellarius. Za sprawą y przełożeniem jasnie wielmoznego jego mosci pana Jana na Słupowie Szembeka, kanclerza wielkiego koronnego, Łomżynskiogo Grudziądskiego etc starosty, Antoni Kolinski, sekretarz jego krolewskiey mosci. Locus sigili loci illius. Котори же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою вышменованыхъ особъ подаючихъ, а за принятемъ суду нинешнего, слово в слово, як се в собе маетъ, до книгъ нинешнихъ, земскихъ, киевскихъ есть уписаныи.

Книга земская киевская записовая, поточная и декретовая, № 135, годъ 1712—1716; листъ 342.

XII.

Рѣшеніе овруцкаго старосты, Іосифа Михайловича Халецкаго о роздѣлѣ земель и угодій между господарскими земянами: Солуяномъ Сидоровичемъ, Гриднемъ и Оникіемъ Сидковичами и Федоромъ и Андреемъ Гридковичами Невмерицкими. 1552, Іюня 24.

Року тисеча шесть сотъ девятдесятого, месеца Септембра одинадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевской милости Овручомъ, передомною Казимеромъ Поецкимъ; наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jego mość pan Alexander Lewkowski, swym i urodzonych ich mosciow panow Niewmirzyckich, braci i sąsiad swych wszystkich, dla wpisania do xiąg

nineyszych, grodskich, kijowskich per oblatam podał list dzielczy, lubo raczey graniczny niegdy wielmożnego jego mośći pana Iosepha Michayłowicza Chaleckiego, dzierżawcy owruckiego. stary, zbutwiały, z pieczęcią mało, jedwabiem czerwonym przypieczętowany, między niegdy zeszłemi urodzonemi ich mosciami pany Niewmirzyckiemi stały, ktorego ja, urżąd, dla wpisania do xiąg przyimuiąc, czytać przed sobą kazałem i tak się w sobie, ruskim pismem pisany, ma. Я Есифъ Михайловичь Халецкий, державца Овруцкий, смотрелъ есмы того дѣла на року зложономъ очевистого мовеня, становившись на кгрунте, въ острови, на селищи въ Коннорога, гдѣ собѣ кривду быти менилъ земянинъ господарский Невмирицкий Солуянъ Сидоровичь з сынами своими: Дмитромъ и Яковомъ, од тыхъ же земяновъ господарскихъ Невмирицкихъ, себровъ своихъ: одъ Гридня, а Оникия Сидковичовъ, а одъ Федора и Андрея и одъ брати ихъ Гридковичовъ, въ забраню земли своей власное пашенное и дубровъ, засевковъ, сяножатей и о дерево бортное, старое, въ земли сполечной з ними, которое подъ его знаменемъ подъ себе забрали и въ свой подводъ подписали; жаловалъ земянинъ господарский, Солуянъ Сидоровичь на Гриня и на Оникия Сидковичовъ тымъ обычаемъ: то есть нива, на которой ваша милость теперь стоите, власная моя, жеребя Несторовского, дядка моего, который жеребей его в ихъ рукахъ былъ, который жеребей тое зими прошлое, на великомъ валномъ сейме, у Вилне, будучи намъ при господарю его милости, мнѣ поступился и листъ свой на то мнѣ, по сведому и печати вашей милости данъ, ижъ ся вже в той островъ не мели николи вступати, который передомною оказовалъ и былъ читаный, въ которомъ то листе обмовляетъ такъ: ижъ Гринъ Сидковичь, маючи зуполную моцъ и поручене отъ брати своей, Оникия, вгоду и зеднане з нимъ принялъ, жеребей Нестеровский, дядковщизну его, ему поступилъ на вечность и заруками обвезалися на господара короля его милости пять десятъ копъ литовскихъ, а на сторону скривженую тридцать копъ грошей литовскихъ платить, еслибы чимъ у той жеребей Нестеровской вступовать мели; а такъ теперъ через тотъ листъ, и поступене свое, и заруки тую ниву мою Нестеровскую пашуть и оную моцно на себе всю поселяли, а тотъ есть островъ мой обрубный, нивы и сяножатни имъ в томъ острове нетъ, одно

бортю входъ маютъ, и в судереви мнѣ во всемъ од нихъ половина, такъ в земли пашенной, якъ в бортной, в дубровахъ и в сеножатехъ. А Гринъ и Оникей Сидковичи з сябрями своими Гридковичами, одпираючи на жалобу его, поведили: то есть поле наше, отчизное а не Нестеровское, бо намъ в томъ тутъ острове половица од него во всемъ. А Солуянъ противко тому мовилъ: не маете вы ничого в томъ острове, одно входъ в бортю, бо вы напротивко тому острову маете тежъ обрубный островъ, на имя Слышовъ. Я, выслухавши словы ихъ, обохъ сторонъ, пыталъ Гридня и Оникея и сябровъ ихъ Гридковичовъ, которую часть земли Солуянъ одъ нихъ маетъ, и в томъ тежъ острове ихъ Слышове, чи маетъ з ними входъ нивою, сенажатми и бортнымъ деревомъ? А они поведили, ижъ во всемъ отъ нихъ половицу маетъ, яко бортнымъ деревомъ в бору, такъ нивами и дубровами и сеножатми, бо еще продкове наши з его продками въ ровный делъ поделили нашими, дубровы, сеножатми и службу господарскую по половицы з нами служатъ, а в островъ нашъ Максимовский и Слышовъ одно бортю входъ маетъ, а нивою и сеножатю ничого немашъ ему в томъ острове нашомъ; а намъ тутъ половица одъ него во всемъ. А Солуянъ и повторе на противко нимъ мовилъ: ижъ имъ толко в томъ острове его толко бортю тежъ входъ есть, а нивою и сеножатми имъ неповедилъ входъ мѣти, гдѣ поведаетъ и свои знаки властне в томъ острове моемъ, в купе, межи нивними, яко отецъ мой изъ своею братею, з Ешутою и зъ Нестеромъ делили той островъ, и грани тежъ слушные того острова мого у вободъ передъ вашою милостію видетъ и обвести готовъ; и напервей знакъ указалъ в томъ острове ниву, селище отца своего, отъ рубежа земли Матвеевское, паны Криштофовы, а близко тое другую Ешутину, а подле Ешутины третю ниву Нестеровскую, дядковъ своихъ; уси три за межами, а одъ Нестеровское нивы, поперекъ, ку долине указалъ также три ниве, зарослыхъ за межами, и поведилъ: ижъ тые межи кладены в той часъ, коли отецъ его з братею своею: з Ешутою и Несторомъ той островъ делили на трое, якъ се имъ одъ продковъ ихъ в деле досталъ, противъ того острова ихъ Слышова, который они и теперъ сами одни на себе державъ; и указавши знаки в томъ острове, зась повелъ насъ границами того острова: напервей привелъ до речки Коннорога.

ку дороге, которая одъ замку идетъ до Каменца, то есть пета, а отъ дороги речкою внизъ привелъ, где впала въ болото, которое называють Коннорозкое, а одъ болота сеножатю къ лозѣ коннорозкой, а лозою къ леску Борковому, а лескомъ до болота Борковогожъ, а болотомъ въ лесъ Есенецкий, въ речку Есенецъ, а речкою Есенцемъ у верхъ, до дороги Каменецкое, а дорогою до болотца, которое подъ коннорозкимъ полемъ, а зъ болотца долиною, а зъ долины на ґурку, межою, до рубежа земли Матвеевское, пана Криштофовы, и поведилъ: ижъ той островъ здавна такъ се в собѣ маетъ и в тихъ границахъ своихъ, и на томъ я хочу з сынами своими: Дмитромъ и Яковомъ права поднести, ижемъ того острова грани справедливе обвелъ, иже в тотъ островъ ниякого иншого входу нѣтъ, толко бортю; а Гринъ и Оникей з Федоромъ и Андреемъ и братю ихъ Солуяна з сынми его на томъ къ присязе допустили и ку пригледаню тое присеги даломъ имъ вижа, служебника моего, Гаврила Кудрицкого; который поведилъ передомною: ижъ Гринъ, Оникей Сидковичи и ихъ сяброве: Федоръ и Андрей Гридковичи з братею своею Солуяна и сыновъ его къ присязѣ неповели и того острова в границахъ вышей менованыхъ, ведлугъ заводженя его, поступили имъ на вечность, а собѣ на противко того взяли островъ Максимовщину, на имя Слышовъ, штожъ они и сами, стороны передомною вызнали, ижъ на томъ постановене межи собою учинили, в которой то поведаетъ дуброве и нивы наши деленые в межахъ, то и теперъ маемъ по половине держать, водлугъ стародавного обычаю, за тымижъ межами стародавними, а я, въ томъ зрозумевши, ижъ Гринъ и Оникей Сидкевичи, и з сябрами, Федоромъ и Андреемъ, братею своею Гридкевичи Солуяна Сидоровича и сыновъ его до присяги неповели, и того острова в тыхъ границахъ, водлугъ заводеня его ему поступили на вечность, а собе на противко того взели островъ максимовщину, на имя Слышовъ, выналезломъ теды Sołuiana Сидоровича, зъ сынами его, Дмитромъ а Яковомъ и всказалъ есмы имъ тотъ островъ держати на вечность; и уже Гринъ и Оникей Сидковичи, Федоръ а Андрей, Иванъ а Сахно и Степанъ Гридковичи, въ тотъ ихъ островъ Коннорога немаютъ ничимъ ся встуновать часы вѣчными; одно бортю маютъ входъ мети; а Солуянъ Сидоровичь з сын[illegible] его въ островъ ихъ Слышовскій, также немаютъ ничимъ [illegible]

поваты, одно также бортею маютъ входъ мети. А що ся зась дотычетъ добровъ и иншихъ ихъ неделеныхъ нивъ, то маетъ Солуянъ, зъ сынами своими, з ними по половицы держати, за межами старыми, водлугъ стародавного обычаю, на вѣчные часы. Ко тому тежъ Солуянъ з сынами своими, а Гринъ и Оникей з сябрами своими, Федоромъ, Андреемъ и братею ихъ привели насъ на Селище названое, на которомъ домами своими седятъ, а за Солуяновымъ домомъ, почавши одъ ровка, попровадили насъ межею старою до дороги Ровника и поведили; ижъ по левой стороне Солуяново з сынами его, а по правой ихъ, по долину, а одъ долины дорогою Ровникомъ до курганца, а одъ курганца старою межею Ровникомъ узъ островъ Слышовский, до лѣса, который слывется Колокъ, по туюжъ долину, вышъ менованую дуброву солуяновскую поведили быть; а который выгонъ завозе (sic) передъ домы ихъ, тотъ выгонъ, зезволившись обедве стороне, передомною поделили на полы, и рубежи казалъ есмы зарубаты: по левой руцѣ Солуяново зъ сынми къ полю ихъ, а по правой Гринию и Оникию Сидковичомъ, а Федору и Андрею зъ братею ихъ Гридковичомъ; отъ домовъ ихъ маютъ они обедве стороне той выгонъ держати и его уживать, водлугъ дѣлу и зарубаня и рубежовъ на вѣчные часы. Тотъ же Солуянъ Сидоровичъ, зъ сынми своими, жаловалсе мнѣ на Федора и Андрея и братю ихъ Гридковичовъ о сосну, которая подле нивы его в завозю, поведилъ, же то есть сосна моя дядковская, жеребя нестеровского, нижли они подъ себе забрали и подводъ свой ново на ней наложили, и поступити мнѣ оное не хотятъ. Федоръ и Андрей з братею своею, на то одповедили: то есть сосна наша, отецъ нашъ ее держалъ, а по смерти отца своего, мы ее держимо теперъ и поведили подводъ свой в той сосни старший и урослейший, нижли Солуяновъ, которые ся зезволили выколоть и коли оную сосну закололи, где менили быть подводъ свой, знаку жадного ненашли; и я, в томъ зрозумевши, ижъ они въ той сосни знаку своею никоторого ненашли, и нашолъ есми Солуяна Сидоровича з сынми его правыхъ, и всказалъ есми онымъ тую сосну ку своей руце мѣти и оное уживати на вѣчность, и на то есми Андрею а Оникию Сидковичомъ, а Федорови, Андрѣеви з братею ихъ далъ сесь мой листъ, з моею печатю. А зо мною на тотъ часъ были земяне господарские:

Онофрей Ивановичь а Тихно Михайловичь Киркошка. Писанъ въ Невмирицкихъ, подъ лѣтъ Божого нароженя тисеча петьсотъ пятдесятъ второго, месеца Іюня двадцать четвертого дня, индикта десятого. У того листу делчого, граничного, печать малая есть притесненая. А такъ тотъ листъ граничный, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаючое, а за принятемъ моимъ урядовымъ до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ, слово въ слово есть уписаный.

Книга гродская киевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 286.

XIII.

Дарственная запись отъ дворянина Андрея Малюшицкаго, Святониколъскому Левковскому монастырю на сумму 85 злотыхъ, обеспеченную на Шепелевскомъ островѣ. 16....

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Ianaury trzynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w miescie jego krolewskiej mosci Owruczu, przedemną Wawrzyńcem Walewskim—Lewkowskim, namiesnikiem na ten czas podwoiewodstwa grodskim generału woiewodztwa Kijowskiego i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu imć xiądz Antoni Sitnicki, ihumen monasteru Lewkowskiego, reguły swiętego Bazylego wielkiego, prae via manifestatione, jak prętko transakcya, niżey wyrażona, ad manus dostała się, alias oryginał listu, zapisu zatyłkowego, od niegdy urodzonego imć pana Andrzeya Maluszyckiego, z podpisem ręki tegoż jego mosci i ich mosciow panow przyiacioł, przy czterech pieczęciach, monasterowi Świętomikulskiemu Lewkowskiemu danego i służącego, ratione intro contentorum, dla wpisania do xiąg ninieyszych, per oblatam

podał, ktory ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: List odemnie, Andrzeya Maluszeckiego, dany jest oycu Ieremijowi Gdyszyńskiemu, ihumenowi monastera swiętego Mikołaia, w siele Niewmiryczach nowo funduiącego się i braci jego, na summe pieniędzy, na osmdziesiąt i pięc złotych polskich, w ktorey summie postąpiłem jemu ostrow moj, na gruntach Kobylinskich, nazwany Szepelewski, mnie w teyże summie od pana Jerzego Wyhowskiego zastawiony i zapisany, i prawo swoie, od pana Wyhowskiego mnie dane, oycu ihumenowi i braci jego wyżey mianowanego monastera tym listem, zapisem swoim wlewam i do rąk oycu ihumenowi i braci jego oddałem, i w dzierżaniu tego ostrowa, na ten ostrow dane monasterowi swiętego Mikołaia, przeszkody czynić niemam, pod wszystkiemi kondycyiami i obowiązkami, w tym liscie w srzedzinie opisanemi. U tego zapisu podpisy rąk temi słowy: Andrzey Maluszycki, własną ręką; oczewisto proszony do tego listu pieczętarz od pana Andrzeya Maluszeckiego, Hipolit Rodkiewicz, miecznyk ziemi kijowskiey, własną ręka. Pieczętarz, ustnie proszony od imć pana Maluszyckiego, do tego listu pieczęć przyłożyłem i ręką podpisał Iwan Niewmierzycki, ręką własną; oczewisto proszony do tego listu pieczętarz od pana Andrzeya Maluszyckiego, Michał Lewkowski, ręką własną, wozny. Ktory że to oryginał zapisu, za podaniem i prosbą wysz mianowanego imci podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, wszystek, z początku aż do konca, słowo w słowo, jak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych jest ingrossowany.

Книга гродская киевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1680—1735, № 46; листъ 351 на оборотъ.

XIV.

Извлеченіе изъ люстраціи кіевскаго воеводства, подтверждающее права на земли и на дворянское званіе дворянъ Ушаповскихъ и Васьковскихъ и свидѣтельствующее о томъ, что у нихъ люстраторы видѣли грамоты, данныя ихъ предкамъ, всѣми великими князьями литовскими и коро-

лями польскими, начиная съ В. К. Витольда и до Сигизмунда III. 1615, Февраля 20.

Року тисеча шесть сотъ девятдесятъ четвертого, месеца Декабря двадцать четвертого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною Михаиломъ Ставецкимъ, хоронжимъ житомирскимъ, подстаростымъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешъними, кгродскими, овруцкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Stephan Waśkowski, ten extrakt z xiąg grodzkich, owruckich, authentice wydany, z upisaniem w nim lustracyey ich mosciow panow lustratorow, ich mosciom panom Waśkowskim i Uszczapowskim służącey, ratione introcontentorum, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby ten extrakt do xiąg ninieyszych przyięty i wpisany był, ktory ja urząd, ad acticandum przyimuiąc, czytałem i temi jest inserowany słowy: Wypis z xiąg grodzkich zamku owruckiego, roku tysiąc szescset szescdziesiąt wtorego, miesiąca Marca jedynastego dnia. Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mosci owruckim, przedemną Michałem Michałkiewiczem Konczakowskim, namiesnikiem podstarostwa i regentem grodzkim owruckim i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, stanowszy oczewisto szlachetny Terech Chiniewicz—Waskowski, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał lustracyą liberatiey, w kilku miescach dla zleżenia predarto, panom Uszczapowskim i Waskowskim, braci swey, służącą, z pieczęciami i z podpisami ręki ich mosciow panow lustratorow, jako obszyrniey ta lustracya w sobie obmawia, ktory, podawszy, prosił, aby była przyjęta i do xiąg ninieyszych wpisana, a tak ja, urząd, na affectatią podawaiącego, pomienioną lustratyą do xiąg przyimuiąc czytałem i temi jest pisana słowy: Uszczapowszczyzna i Bełowo nad Złynią, Waskowszczyzna, Bazarowka, Hoszow, pomienionych wsi i Uscia, po obopoł rzeczki Systynia, dziedzicowie i possessorowie: Uszczapowszczyzny, Bełowa nad Złynią—szlachetny Jesip Uszczap; Waskowszczyzny, Bazarowki,

Hoszowa—szlachetny Jasko Chiniewicz Waskowski i inni bracia, uczęsnicy jego, ziemianie ziemi kijowskiey, na ktore wsi i dobra pokazywali prawa wieczne, od swiętey pamięci królow ich mosciow: Kazimierza, Alexandra, jako i od xiążąt: Witolta i Alexandra Wołodymerowicza, tak też i od Zygmonta starego i Zygmonta Awgusta; dekret z panem starostą owruckim, Kmito, ktorym dekretem nawiązką nakazano, aby pan starosta owrucki pomienionym ziemianom zapłacił, także i od Zygmonta trzeciego i quity poborowe rożne, od różnych ich mosciow panow poborcow, że z tych dobr i poddanych swych przerzeczoni ziemianie płacili do skarbu, jeszcze dobrze przed unią, ktorych gdy w dobrach byli trudnieni od panow starostow owruckich, tedy, za temi wszystkiemi dowodami i rożnemi dokumentami, od swiętey pamięci królow ich mosciow: Kazimierza, Alexandra, jako i xiążąt: Witolta y Alexandra Wołodimirowicza i innych ich mosciow, im nadanemi i potwierdzonemi, wolne byli, ktore wszystkie dokumenta i inne dyspositie dostatecznie pokazali; znayduiemy te dobra lustracją naszą żadney powinnosci i jurisdictiey zamku owruckiego bydz niepodległe. Działo cię w Owruczu, przy odprawowaney lustraciey wojewodztwa kijowskiego, dnia dwudziestego miesąca lutego, roku pańskiego tysiąc szescset szesnastego. U tey lustraciey, przy pieczęciach przycisnionych, podpisy ręki temi słowy: Woyciech Humiecki z Rycht, kasztelan kamieniecki i lustrator, ręko własną. Zachariasz Jałowiecki, woyski kijowski, R. P. j. Skr. Stanisław z Głoszowy Kosowski P. Ł. S. skarbowy Ktorażto lustracya libertacyey, za podaniem i prozbą jego mośći podawaiącego, a za przyięciem moim urzędowym, do xiąg ninieyszych jest wpisana; z ktorych i ten wipis, pod pieczęcią grodzką owrucką jest wydany. Pisan w zamku owruckim. Correxit Konczacowski. У того екстракту, при печати притесненной, подпись руки писарское тыми словы: Marcin Suryn, pisarz grodzki. Который же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючое, а за моимъ урядовымъ принятемъ, увесъ, з початву ажъ до конца есть слово в слово уписаны.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1696; листъ 137 на оборотъ.

XV.

Извлеченіе изъ люстраціи кіевскаго воеводства, подтверждающее право на дворянское званіе дворянамъ Бехамъ, выданное имъ люстраторами на основаніи, представленныхъ Бехами, грамотъ: В. К. Витольда и королей: Казимира, Сигизмунда I и Сигизмунда III. 1616, Февраля 29.

Року тисеча шесть сотъ осмъ десятъ осмого, месеца Августа двадцать осмого дня.

В рочки судовые кгродские киевские, од дня девятнадцатого, месеца и року, вышъ на акте менованыхъ, въ месте его королевской милости Овручомъ припалые, и судовне одпраговатисе зачатые, передомною, Димитромъ на Жабокрикахъ Жабокрицкимъ, подчашимъ Вилкомирскимъ, подвоеводимъ судовымъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanowszy urodzony imć pan Alexander Bech, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich per oblatam podał lustratią libertatiey, ich mosciom panom Bechom służącą, z pieczęciami cztyrma, i z podpisami rąk ich mosciow panow lustratorow, i z susceptą grodu owruckiego starą, zbutwiałą, w dwuch mieyscach w poprzek, dla zleżenia, między wierszami i między podpisami a susceptą, wpuł poprzedziraną, jako obszyrniey ta lustratia, na wolność szlachecką wydana, wszystką rzecz w sobie obmawia, ktorą podawający prosił, aby przyięta i do xiąg ninieyszych wpisana była, a tak ja, urząd, na affectią podawaiącego, tę lustracją ad acticandum przyimuiąc, czytałem i temi jest pisana słowy: Bechowszczyzna, tey wsi posessorem szlachetny Ioachim Bech, na ktorą ukazał prawo wieczne od

swiętey pamięci króla Kazimierza i od Witolta, także i od Żygmunta pierwszego, jeszcze dobrze przed unią, w ktorych dobrach gdy był trudniony od P. P. starostow owruckich, tedy za dekretami króla jego miłosci dzisieyszego, wolnym był uczyniony, jako od jurisdictiey, tak też od inszych powinnosci zamku owruckiego, de data w Warszawie, roku tysiąc pięc set dziewięcdziesiątego, za temi tedy dowodami wszystkiemi, ktore dostatecznie pokazował, znayduiemy te dobra lustratiey i żadney powinnosci zamku owruckiego być niepodległe. Działo się w Owruczym, przy odprawowanin lustratiey woiewodztwa kijowskiego, dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Lutego, roku panskiego tysiąc sześć set szesnastego. У тое люстрацые волности, при печатехъ притесненыхъ подписы рукъ тымы словы: Woyciech Humiecki z Rycht, Castellan Kamieniecki i lustrator, ręką swą. Zacharyasz Iełowicki, woyski kijowski, sekretarz, pisarz i lustrator jego królewskiey mośći m. p. Stanisław z Głoszowy Kossowski, pisarz skarbowy, manu prapria. A сусцепта тымы писана словы: Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, die vigesima sexta Septembra, za oczywistym podaniem pana Abrama Becha, który swoim i imieniem braci swoich: Pawła i Michała prosił, per oblatam tę lustratią przyiąłem do act. Walenty Pianowski, namiesnik owrucki m. p. Которая жъ то люстрацыя, за поданемъ и прозбою звыш менованое особы подаваючое, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ слово въ слово есть уписаная.

Книга гродская киевская записовая, поточная и декретовая, № 3, годъ 1686—1688; листъ 127.

XVI.

Упоминальный листъ короля Сигизмунда III къ овруцкому старостѣ Павлу Руцкому о томъ, чтобы онъ не принуждалъ дворянина Іосифа Ущапа подчиняться старостинскому суду. 1616, Мая 17.

Року тисеча шесть сотъ девятдесятого, месеца Іюня третего дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевской милости Овручомъ, передомною Стефаномъ на Дѣдковцахъ Дѣдковскимъ, на тотъ часъ наместникомъ и реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими, personaliter stanowszy urodzeni ich mość panowie: Serhey i Michał Uszczapowscy, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich per oblatam podali list upominalny od swiętey pamięci nayiasnieyszego króla jego mośći Zygmunta trzeciego, jego mośći pana Pawła Ruckiego, starosty owruckiego, w sprawie jego mośći pana Iesipha Uszczapa, ziemianina woiewodztwa kijowskiego pisany, z pieczęcią koronną i s podpisem ręki sekretarskiey, jako obszyrniey ten list upominalny wszystką rzecz w sobie obmawia, ktorego padawaiący prosili, aby przyięty i do xiąg ninieyszych wpisany był, a tak ja, urząd, na affectatią podawaiących, ten list, ad acticandum, przyimuiąc, czytałem i tak się w sobie, ruskim pismem pisany, ma: Жикгимонтъ третий, Божиею милостю король Полский, великий князь Литовский, Руский, Пруский, Мазовецкий, Жомойский, Инфлянский и Шведский, Готский, Вандалский дедичный король. Urodzonemu Павлови Руцъкому, старосте овруцъкому, верне намъ милому: жаловалъ

намъ землянинъ нашъ воеводства киевского, шляхетный Есифъ Ущапъ, о то: ижъ верность твоя, не огледаючися на свободы и волности шляхецкие, которыхъ преречоный Ущапъ с продковъ своихъ, яко намъ справу далъ, заживалъ и заживаетъ, и ровно з иншими сбывателми воеводства киевского, въ праве земскомъ будучи, службу земскую военную отправовалъ, кгвалтовне оного под присудъ и юриздыкцыю замку овруцкого приворочаешъ и примушаешъ, ку великой кривде и нарушеню права его шляхецкого; прото будетъ ли такъ, яко онъ намъ жаловалъ, и если онъ самъ и продкове его, с тое земли своее права и волностей шляхецькихъ заживали, а подъ присудомъ замку овруцкого не бывали, напоминаемъ верность твою и росказуемъ, абысь того то Ущапа под присудъ замковый не приворочалъ и никоторого кгвалту и безправя ему в томъ нечинилъ, и овшемъ, при праве его давномъ и при волностяхъ шляхецкихъ заховалъ, иначей того нечинячи с повинности своее и для ласки нашое королевское. Писанъ у Варшаве; лета Божого нароженя тисеча шесть сотъ шостогонадцать, месеца Мая семогонадцать дня, а панованя королевствъ нашихъ: полского двадцать девятого, а шведского двадцать второго року. У того листу его королевской милости напоминалного печать коронная есть притесненая, а подпись руки секретарское тыми словы: на власное его королевской милости росказане, Florian Oleszko secretarz i pisarz m. p. Той листъ его королевской милости упоминалный, за поданемъ и прозбою вышъ менованыхъ особъ подаваючихъ, за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ слово въ слово есть уписаный.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 255.

XVII.

Рѣшеніе кіевскаго земскаго суда по дѣлу между овруцкимъ старостою Павломъ Руцкимъ и дворянами: Васьковскими, Ущаповичами, Барановичами, Гошовскими, Болсуновичами, Чорногубовскими и Мошковскими, о томъ, что овруцкій староста, желая принудить упомянутыхъ дворянъ къ отправленію службы замковой и къ признанію надъ собою власти и суда старосты, послалъ въ заселенныя ими села отрядъ слугъ своихъ. которымъ приказалъ разогнать ихъ и заграбить ихъ скотъ. Кіевскій земскій судъ, на основаніи, представленныхъ ему истцами, документовъ, признаетъ ихъ дворянами, свободными отъ зависимости отъ овруцкаго староства и обязанными только отправлять земскую военную службу на равнѣ съ другими дворянами кіевскаго воеводства. Староста-же по приговору суда долженъ уплатить истцамъ, подъ опасеніемъ банниціи, стоимость заграбленнаго скота и штрафъ за насиліе. 1617. Генваря 19.

Року тисеча шестъ сотъ девятъ десятъ осмого, месеца Септеврия первого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его кормлевское милисти Овручомъ, передомною Михалемъ Сингаевскимъ, намесникомъ на тотъ часъ подвоеводства, вице реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевскаго и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony imć pan Jan Moszkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich extrakt dekretu, z xiąg ziemskich kijowskich, z pieczęcią i korrektą wydanego, między urodzonemi ich mość pany Waskowskiemi, Uszczapowskiemi, Baranowskiemi i Moszkowskiemi, a wielmożnym jego moscią panem Ruckim, starostą owruckim ferowanego, per oblatam podał, prosząc, aby do xiąg ni-

nieyszych przyięty i wpisany był, ktorego ja, na ten czas urząd, ad iugrossandum do akt przymuiąc, czytałem i tak się w sobie, ruskim pismem pisany, ma: Wypis z xiąg ziemskich woiewodztwa kijowskiego spraw sądowych, na ten czas w swiętey Sofiey, cerkwie kafedralney kijowskiey, leżących. Roku tysiąc szescset siedmnastego, miesiąca January dziewiętnastego dnia. Na rokach sądowych ziemskich kijowskich, na dzień trzech królów, rzymskiego swięta, w roku na dnie wysz pomienionym przypadłych i na zaiutrz tego swięta sądownie odprawować zaczętych, przed nami: Janem Aksakiem, sędzią, a Piotrem Złotopolskim, podsędkiem, urzędnikami sądowemi, ziemskiemi, kijowskiemi, gdy przytoczyła się sprawa z regestru sądowego, między szlachetnemi pany: Janem, Pociejem, Chyłkiem Chyniewiczami-Waskowskiemi, Jackiem i Moysieiem Haponowiczem Uszczapowiczami, Janem Baranowiczem-Hoszowskim, Matwieiem Bułsunowiczem, Janem Czornobubowskim, Pawłem i Janem Moszkowskiemi, onemi samemi i drugiemi bracią, sąsiadami, siabrami i uczęsnikami ich, w tych siołach: Waskowiczach, Uszczapach, Bołsunach, Hoszowie i w Moszkach mieszakaiącemi, w protestaciey mianowanemi i wyrażonemi, ziemiany powiatu kijowskiego; powodami; a urodzonym jego mość panem Pawłem z wielkich Rud Ruckim, starostą owruckim, jako rozkazuiącym i urodzonym panem Janem Wierzbickim, namiesnikiem zamkowym starostwa owruckiego i innemi pomocnikami jego, pozwanemi, a to za pozwem ziemskim kijowskim, od powodow po pozwanych na roki teraznieysze wydanym; tedy, stanowszy oczewisto u sądu strona powodowa, imieniem swoim i imieniem wszystkich swoich poplecznikow, braci i sąsiadow, pozwanych do prawa przez woźnego, Pawła Hutorowicza przywołać dawszy, podniesli pozew żałoby swoiey w te słowa pisany: Zygmunt trzeci, Bożą miłoscią król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmodzki, Inflanski, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król. Urodzonemu panu Pawłowi z wielkich Rud Ruckiemu, staroscie naszemu zamku owruckiego, jako roskazuiącemu, ze wszystkich dobr wiernosci twoiey leżących i ruchomych, przykazujemy, żeby wiernosć twoia, za tym pozwem ziemskim kijowskim, na rokach przyszłych, ziemskich, kijowskich, ktore na dzień trzech królow, swięta rzymskiego przypadną, i na zaiutrz tego swięta sądzić się

zaczną, w roku przyszłym, tysiąc sześcset siedmnastym, na mieyscu zwykłym, w Kijowie, oblicznie i zawicie sam stanoł i uczciwie slachetnych: Jana Wierzbickiego, namiesnika swego zamkowego owruckiego, Krzysztofa Sokolinskiego, Kazimirza Jasinskiego, Stephana Niepohoyskiego, Jana Czerkaskiego, sług i inszą czeladz służałą, kozakow, prostego narodu, strzelców, człowieka więcy dwudziestu, uczynek niżey opisany, z roskazania wiernosći twoiey wykonywaiących, przed tymże sądem ziemskim kijowskim, dla usprawiedliwienia, stawił, na żałobę i prawne poparcie szlachetnych: Jana, Pocieia, Chilka Chyniewiczow-Waskowskich, Jaska i Moysieia Haponowicza Uszczapowiczow, Jana Baranowicza-Hoszowskiego, Matwieia Bołsunowicza, Jana Czornohubowskiego, Pawła, Jana Moszkowskich i drugich braci, sąsiadow i uczęsnikow ich, w siołach: Waskiewiczach, Uszczapach, Bołsunach, Hoszowie i w Moszkach mieszkaiących, powodow, ktorzy wierność waszą pozywaią oto: iż wierność twoia, panie Rucki, lekce sobie poważywszy prawo pospolite i na winy, w niem, na seymach walnych, w konstytuciach i statutach opisane, nic nie dbaiąc, a wzruszaiąc pokoy pospolity sąsiedzki, i nic maiąc żadney przyczyny, przystępu i interessu do ziemian ubogich powiatu kijowskiego, to iest do powodow teraznieyszych, jako do ludzy spokoynych, prawem, pokoiem, wolnosćiami szlacheckiemi i przywileiami nayiasnieyszych antecessorow naszych, swiątobliwey pamięci królow Polskich i wielkich kniaziey Litewskich obwarowanych, i mocno utwierdzonych, śmiałeś i ważyłeś się w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset szesnastym, miesiąca Iuly i Augusta roznych dni, pomienionych sług i czeladź swoich kupami nasyłać niemałymi na dobra powodow dziedziczne i mieszkania onych, do usług swoich i zamku owruckiego roznymi sposobami nienależnie i bezprawnie przymuszać i straszyć, z domow rozganiać, grabieży gwałtem w nich brać, a mianowicie: w siele Waskowiczach kony troie: jednego myszatego, drugiego gniadego, trzeciego płowego, wołow par dwie, w siele Uszczapach, koniey dwoie: gniadego i białego, wołow trzy; w siele Hoszowie, kony dwoie, wołow trzy i jałowicę ružney szyrśći; w siele Bołsunach, wołow trzy, kony czworo rozney szyrsci; w siele Moszkach, wołow cztyry, koniey troie, jałowic dwie ružney szersci, gwałtownie zabrawszy i zagrabiwszy, do zamku owruckiego, do

wiernosci twoiey przyprowadzili, a wierność twoia, wszystkie te konie, woły i jałowicy odebrawszy, powodom, za trzykrotną rekwizycią przez przyiacioł, obywatelow wojewodztwa kijowskiego, nieprzywrociłeś, co lepsze na pożytek swoy obrociłeś, a insze w pay między sługi pomienionych i czeladz swoią rozdałeś, za czym wierność twoia winy prawne na dobra i osobę swoią i pomocnikow swoich zaciągnołeś, a powodow do szkod, niż na tysiąc złotych przywiodłeś i przyprawił, jako obszerniey i wyrazniey protestacia, oto w zamku hospadarskim, Zytomirskim, od powodow na wierność twoią zaniesiona, swiadczy, o co wszystko wierność waszą powodowie na termin i roki, wysz mianowane, pozywaią; przeto, abyś wierność twoia sam stanoł i pomocnikow, sług i czeladz swoią i strzelcow stawił, a w niestawieniu, sam za nich odpowiadał, powodom grabież z sowitoscią wszystek w cale powrocił, za takowy postępek winom prawnym, na sobie wskazanym, przysłuchał się i we wszyskim na ten pozew directe odpowiadaiąc, skutecznie się usprawiedliwił. Pisan w Kijowie, roku tysiąc szescset szesn stego, miesiąca Oktobra, dwudziestego piątego dnia. Fedor Suszczanski-Proskura, pisarz. A po wyczytaniu tego pozwu, strona powodowa, oczewisto dowiodszy roku słusznego, za tym pozwem przypadłego, według prawa prosiła, aby pozwaney stronie na pozew usprawiedliwić się było nakazano. Gdzie tuż odezwawszy się, u sądu ninieyszego oczewisto stanowszy, od pozwaney strony umocowany, urodzony pan Andrzey Ciołek, za mocą zupełną, jemu w tey sprawie daną, zachowawszy sobie wszystkie obrony prawne wcale, ukazywał, z prawa pospolitego być nienależną akcią, iż niesłusznie tę mniemaną krzywdę popieraią i trudnią jego mość pana starostę Owruckiego, jako by miał roskazywać pan starosta powodow teraznieyszych grabieżami infektować i do posług niezwyczaynych przymuszać; a jesli by i tak było, tedy nie tu, przed sąd ziemsky, ale na seym, albo do sądu zadwornego, mandatem krolowskim o to mogli by jego mość pana starostę pozywać; a iż sobie nieprawnie postąpili, tedy od tey nienależnej akciej i nienależnie czyniących aktorow wolnosci prosił. A strona powodowa, zachowawszy sobie wszelakie obrony prawne wcale, i dla podpory sprawy swoiey używszy sobie na pomoc, zaprzydaniem naszym sądowym, patrona, urodzonego pana Adama

Jerzego Długoborskiego, powiedziała: że to iest należna akcia, albowiem, co pozwana strona proponuie mniemaną krzywdę trudnieniem o grabieży niesłusznym, jako by cale w niewinnosci exkuzuiąc się i domawiaiąc się wolnosci od terminu i na seym, albo do sądu zadwornego tę sprawę z jego moscią panem starostą promowuie, i dla tego, przeczytawszy sobie barziey za uszczerbek honorow swoich szlacheckich, że nie tylko, iż taką ciężką oppressię, naiazdy, grabieży cierpiała, niby jakiemu posłuszenstwu zamku owruckiego podległa, ale i tu, przed sądem, terminu nieuznaie, tedy strona powodowa oraz rużne dispositie starodawne na wolnosci i dobra swoie dziedziczne szlacheckie przed sądem produkowała, mianowicie: przywiłeia, daniny nayiasnieyszych królow ich mosciow i wielkich kniaziey litewskich: Króla jego mośći Alexandra, oktobra piętnastego, indikta pierwszego, kniazia jego mośći Semena Alexandrowicza, króla jego mośći Zygmunta, tyciąc pięc set czterdziestego roku, indikta trzeciego, króla jego mośći Kazimirza, data w Wilniu dwudziestego siodmego (sic), indikta pietnastego, króla jego mośći Stefana, tysiąc pięc set osmdziesiąt pierwszego roku, dnia piętnastego februarij i konfirmacie teraznieyszego króla jego mośći Zygmunta trzeciego, szczęsliwie nam panuiącego, i insze dowody, zapisy, possessyie szlacheckie i attestacie obozowe, ružnych rokow, miesięcy i dni pisane, w ktorych jawnie i wyraznie opisuie, iż, jako przodkowie, oycowie powodow, tak i oni sami do żadney priwatney usługi i powinnosci zamku owruckiego nienależeli i nienależą, tylko na służbę ziemską, hospodarską, woienną, wespoł z inszemi ich mosciami pany dygnytarzy, szlachtą, ziemiany, obywatelami woiewodztwa kijowskiego i powiatu, ku obronie i całosci rzeczy pospolitey exire i służyć powinni, gdy tego potrzeba ukaże; a tak, po produkowaniu pomienionych wszystkich przywileiow i dyspozytji, strona powodowa dalszego postępku prawnego od strony pozwaney, jako i o przywrocenie grabieżow mianowanych, nagrodzenia szkod, chcąc i poprzysięgnąć one, prosiła i domawiała się. Sąd ninieyszy ziemski kijowski, kontrowersyi stron obudwuch wysłuchawszy, i z onych jako i z dysposicji wszystkich powodowych dobrze się informowawszy, a widząc to, iż dano winę directe, że za roskazaniem jego mość pana starosty owruckiego niecomylnie te grabieży

i naiazdy stronie powodowey niesłusznie byli popełnione, przeto sąd ninieyszy, ile przy takich dyspozyciach iasnych i prawnych i starożytnych prawach wyraźnych strony powodowey, należną akcią stronie pozwaney uznawszy, postępować nakazuie. A w postępowaniu dalszym umocowany strony pozwaney, tę sprawę na ugodę do przyszłych rokow ziemskich, albo roczkow grodzkich zabierał, i, tey sprawy daley nie promuiąc, odstąpił, i daley attentować niechciał, i nikomu inszemu nie zlecił, a strona powodowa, sprawy swoiej popieraiąc daley, prosiła i domawiała się, aby, jako przy honorach swoich szlacheckich, przy prawach, przywileiach i dispozyciach, tak i szkodach przywroconych,, według prawa z sowitoscią wcale zostawali, przeto sąd ninieyszy ziemski kijowski, widząc pilność sprawy swoiey i prawne postępki strony powodowey, przy wszystkich starożytnych prawach, przywileiach nayiasnieyszych królow ich mosciow polskich i wielkich kniaziey litewskich, zapisach i attestaciach, jako słusznych i prawdziwych, przy dobrach i maiętnosciach ich, przy wolnosciach i swobodach szlacheckich stronę powodową wcale, według praw, ich szczadkow i potomkow ich, czasy wiecznemi zachowuiemy i zostawuiemy; a co się tknie grabieżow i szkod, przez pozwanego sług i czeladz jego powodom naczynionych, sąd ninieyszy ziemski kijowski nakazuie, aby od daty dekretu ninieyszego po wysciu niedziel szesciu, na pierwszych roczkach grodzkich kijowskich przypadaiących, przed sądem grodzkim kijowskim strona pozwana powodom grabieży z nawiązko, według statutu, wszystkie przywrociła, szkody wszystkie, na czym aktorowie przysięgą, nieodchodząc od sądu i prawa, nagrodziła i za wszystko in toto skutecznie dość uczyniła, a to pod winą wieczney baniciey i iey publikaciey, na ktorą w niedość uczynieniu, bez przypozwu sąd ninieyszy ziemski kijowski do sądu grodzkiego kijowskiego odsyła; a po obwołaniu i publicowaniu tey baniciey wieczney, tenże sąd grodzki kijowski, po skończeniu roczkow, na mocną i skuteczną exekucią ziechać i oną, nic czasu nie odwlekaiąc, na wszelakich dobrach leżących i ruchomych pozwanego, gdziekolwiek maiących, skutecznie, za pierwszą requizycią strony powodowey odprawić ma; a to pod winami na nieposłusznych urzędnikow w konstytuciach i statutach wyraznie opisanemi i dołożonemi, co wszystko dla pamięci do xiąg ziemskich kijowskich jest zapisano.

Z ktorych to xiąg i ten wypis, na affectacią strony potrzebuiącey, roku niniеyszego, tysiąc szesc set dziewiędziesiąt trzeciego, miesiąca Iulij dwudziestego dnia jest wydany. Pisany w Kijowie. У того dekretu, przy pieczęci его милости оуса игумена межигорского притесненой, коректа тыми словы: Korygował Thomasz Baranowski m. p. А подписъ есть таковы: Theodor Waśkowski, yhumen meżyhorski kijowski, z roskazania imsci oyca Iasinskiego, metropolity kijowskiego, pana i pasterza mego, podpisałem się i pieczątkę swoią przyłożyłem. Который же то декретъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючое, а за моимъ принятъемъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ киевскихъ, слово в слово, такъ, яко се в собѣ маетъ, естъ уписаны.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 7, годъ 1697—1699; листъ 184.

XVIII.

Приговоръ копнаго суда, состоявшаго изъ дворянъ Ходаковскихъ и Каленскихъ, а также изъ крестьянъ сосѣднихъ селъ, по дѣлу о покражѣ меда изъ бортей, принадлежавшихъ крестіянамъ села Липлянскаго, а также дворянамъ Григорію Ходаковскому, Кондрату и Силѣ Каленскимъ. Копа собиралась три раза; свидѣтели доказали, что покража учинена дворянами: Яцкомъ, Давидомъ, Мелешкомъ и Мишкомъ Каленскими, вслѣдствіе чего копа приговорила, чтобы виновные уплатили истцамъ по двѣ копы грошей литовскихъ за каждую выдранную борть и кромѣ того предоставила истцамъ право требовать уголовнаго наказанія виновныхъ 1629 г. ноября 2.

Року тисеча шестьсотъ осмдесятъ девятого, месеца Януарія чотырнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Стефаномъ на Дѣдковцахъ Дѣдковскимъ, намесни-

комъ на тотъ часъ и реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевского, и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jego mość pan Stanisław Michał Żurakowski, imieniem urodzoney jey mosci paniey Barbary Heleny z wielkiego Rylska Żurakowskiey, małżonki swei, de Anastażyia Liplańska spłodzonei, (quam primum między munimentami mogł się przeyrzeć, tak zaraz prae via facta manifestatione, że xięgi grodzkie owruckie dawnieysze, nescitur ob quem casum fortuitum, zgorzeli) dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodskich, kijowskich ten extract, z wpisaniem w niem dekretu kupnego, z xiąg grodskich owruckich, pismem ruskim, z correctą, pieczęcią i z podpisem pisarskim podanego, między zeszłym urodzonym jego moscią panem Hrehorym Liplanskim i innemi a urodzonemi ich mosciami pany Kalenskimi, stron oboch, o rzecz, w tymże dekrecie ferowaną, wydany, per oblatam podał, tenoris sequentis: Выпись з книгъ кгродскихъ замку овруцкого, лѣта Божого нароженья тисеча шесть сотъ тридцать второго, мѣсяца Априля осмого дня. На уряде его королевской милости кгродскомъ, в замку овруцкомъ, передомною, Яномъ Лукьянскимъ, наместникомъ подстароства овруцкого постановившись очевисто шляхетний Лукашъ Валковскій, ку записанню до книгъ нинешнихъ подалъ листъ суду купного, под печатьми сторонъ обѣихъ, на той купе будучихъ, въ шкоде о подраню пчолъ въ подданыхъ его милости пана Григоря Липленского и пановъ Ходаковскихъ, в тому листе помененыхъ, за приложенемъ тое шкоды черезъ купники до Яцька Есиповича и сына его Мышъка и до Давида Ивановича и сына его Мелешка Каленскихъ присуженое, яко о томъ ширей тотъ листъ купный, нижей вписаный в собѣ описуетъ, которого на уряде положивши, просилъ, абы въ акти нинешніе въписаный былъ; такъ я, урядъ, з повинности своее принявши, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овруцкихъ уписать казалъ который слово отъ слова такъ се въ собе маетъ: Мы: Кирикъ Демидовичь, Семенъ Гордиевичь, Раливонъ Григоревичь, Иванъ Опанасовичь, Григорій, Романъ, Супрунъ Федоровичи, Нестратъ, Иванъ Опанасовичи, Степанъ, Василей Наумовичи, Онофрей Федоровичь, Григорей Ивановичь Ходаковские; Раливонъ, Мартынъ Даниловичи, Михайло, Наумъ, Пилипъ Романовичи, Григорей, Федоръ Есиповичи, Игнатъ Федоровичь, Ничипоръ, Василей Михайловичи, Антонъ

Борисовичь Исаевичи Каленские; Корней Змиевскій, Ядько Денисовичь, Трохимъ, Кирикъ Богдановичи, Еско и Василей Трохимовичи Есковичи Каленские, шляхта, земляне его королевской милости воеводства киевслаго; а мы, з розныхъ селъ и местечокъ подданые ихъ милостей пановъ своихъ: зъ местечка и з громады Хотиновское: Малошъ войтъ хотиновский, Василь Рохъ, Малко, Андрей Гриненко; з села и з громады Улановское: Аврамъ, Андрей и Романъ, подданые его милости пана Стефана Немирича, подкоморего киевского, старосты оврупкого; з местечка Каменки, з громады каменецькое: Яцко Охезсня, Федоръ Мацука и Федоръ Пукало; з села Красиловки, з громады красыловское: Гришко Чорный, Василь, а Костюкъ, подданные ясне велможное ее милости княжны Левонией з Корца Яновое Олбрыхтовое Радивиловое; з местечка Сарнополя, з громады сарнопольское, з маетности его милости пана Юря Лясоты: Григорий Яблонсыйй, войтъ сарнопольский изъ поддаными его милости пана моего сарнополскими: Климомъ Турашичомъ, Иваномъ Крайченемъ, а Сидоромъ; з села Чоповичь, з громады Чоповское: Ранко Макаровичь, а Борисъ, бояре монастыра Святои Пречистое Печерского киевского; з села Татариновичь, з громады татариновское: Ермакъ Отоманъ, Петръ Томило, а Гришко Короткий, подданые его милости пана Миколая Сурина; купники, а при насъ в тотъ часъ, на той купе были: два возныхъ енераловъ воеводства киевского, шляхетные: панъ Игнатъ Каленскій а панъ Микола Скочинскій и сторона шляхта, люде добрые: панъ Василей Искоростинский, панъ Василей Прибузкій, панъ Енохъ и панъ Севостианъ Сингаевские. Чинимъ явно и ознаймуемо тымъ нашимъ згоднымъ купнымъ, судовымъ листомъ до каждого суду и права, кому то ведати належитъ, ижъ в року теперешнемъ, тисеча шесть сотъ двадцать девятомъ, месеца Октобря двадцать осмого дня, будучи намъ, особамъ звышъ помененнымъ, всимъ везваннымъ и зебранымъ, водлугъ стародавного права, звычаю купного од подданыхъ его милости пана Григоря Липлянского, Липлянскихъ, на поличю, тое естъ на судъ копный, албо то на певное и скутечное выведоване се, о починеню ночнымъ, злодейскимъ способомъ шкодъ подданымъ его милости пана Липленского, то есть о подране въ пущи пчолъ ихъ, в кгрунте пана Липленского судеревномъ, у в островахъ певъныхъ: в Залесчизне, в

Темномъ бору, в Крушникахъ; а такъ року и дня звышъ помененого, кгды мы, вся копа, особы вышъ помененые, водлугъ звычаю давного купного зехавшися на копу в кгрунтъ пана Липленского судеревный, на островъ Крушники, тамъ же в томъ острове подъ сосною, гдѣ пчолы пана Липленского подданыхъ суть выдраны, звычаемъ давнымъ копнымъ, на судъ копный заселисмо, тогды, поста-новившись подданые его милости пана Липленского, на имя: Опанасъ Омеляновичъ, а Мишко Кононовичъ, перед нами, копою, возными и стороною оповедали и жалобу свою тыми словы преложили: „Ижъ, поведають, панове копники! не поодновротъ од килка летъ становятся намъ шкоды въ подраню злодейскимъ способомъ пчолъ нашихъ, въ кгрунте пана нашого, о што есмо и не поодновротъ копу збирали и о тыхъ шкодахъ своихъ опытъ чинили, толкожъ не могли есмо шкодника своего и до сего часу зналесть; однакъ же каждое копы, за позволенемъ копнымъ, одлоговъ на прослухане о тые шкоды свои и диляцыи заживали есмо; а ижъ и теперъ свежо, в року теперешнемъ, звышъ помененомъ, сее осени, передъ святою Покровою подрано в насъ злодейскимъ способомъ пчолы: у мене Опанаса шесть роевъ неподбираныхъ, а въ мене Мишка три рои пчолъ такъже неподбированныхъ, о которомъ подраню тыхъ пчолъ своихъ жаднымъ способомъ без копы и без опыту копного ведомости жадное взяти не могли есмо; якожъ и теперь о тые шкоды, о подране пчолъ своихъ, зобрали есмо вашу милость, людей добрыхъ, на копу, хотечи опытъ и выведоване якое певное в тыхъ шкодахъ своихъ учинити". Где тутъже заразъ, на копе будучи, и озвавшися, панъ Григорей Маркьяновичъ Ходаковскій, а панъ Кондратъ и Сила Есковичи Каленъские, такимъ же способомъ жаловали и оповедали перед нами, копою: „Ижъ, поведаетъ, панове копъники! и намъ такъ же розными часы, яко и теперь свѣжо, въ теперешнемъ же вышъ помененномъ року, сее осени, тымижъ власне часы, яко подданымъ его милости пана Липленского сталися шкоды в подраню злодейскимъ обычаемъ пчолъ, у мене, поведаетъ, Григоря Ходаковского, в тыхъ же островехъ, судеревныхъ з паномъ Липлянскимъ: в Темномъ бору, въ Крушникахъ и у в обрубе ходаковскомъ выдрано пчолъ старыхъ, неподбираныхъ роевъ шестнадцать". А панове Кондратъ и Сила Каленские менили въ себе, въ кгрунте своемъ Кален-

скомъ, тутъ же неподалеку, о границу з кгрунтомъ судеревнымъ пана Липлянского и пановъ Ходаковскихъ, на острове Круговскомъ пчолъ старыхъ, неподбираныхъ роевъ... выдраныхъ; и просили насъ, копниковъ и тыхъ подданыхъ его милости пана Липлянского, абы и имъ было позволено на теперешней же копе, весполъ зъ поддаными пана Липлянского опытъ о подраню тыхъ пчолъ ихъ чинити, шкодника своего шукаты. Мы теды, копа, видечи, ижъ такъ пану Ходоковскому, яко и паномъ Каленскимъ однымъ часомъ и не подалеку себе шкоды имъ въ подраню пчолъ ихъ сталися, а за позволенемъ и добровольною згодою подданыхъ пана Липлянского, позволили есмо такъ пану Ходаковскому и паномъ Каленскимъ заровно о тую подеречу пчолъ ихъ опытъ чинити и винного копнымъ давнымъ звычаемъ шукати, однакъ же мы, копники впредъ стороне поводовое, которые собе шкоды таковыи менять быти, казали есмо, абы они знаки певные з деревъ тыхъ пчолъ передъ нами, копою явне то оказали, а жалучие просили насъ купниковъ, абысмо имъ з копы килко чоловека, на огледане тое подеречи пчолъ ихъ, придали; а такъ мы, копники з посродку себе, з копы придали и впросилисмо Ралка Чоповского, а Клима Туришича з Сарнополя, а при нихъ тыхъ же возныхъ и сторону шляхты, имены звышъ помененыхъ которые то особы, тамъ бывши и за обвоженемъ жалуючихся подраня тыхъ пчолъ ихъ огледавши, передъ нами всими копниками очевисто сознали: „ижъ по розныхъ местцахъ и врочищахъ, такъ в кгрунте судеревномъ пана Липлянского и Ходаковскомъ: въ Залесчизне, в Темномъ бору и в Крушникахъ, а въ кгрунте пановъ Каленскихъ, на острове Круговскомъ видыли есмо, поведаетъ, подране пчолъ, такъ в соснахъ, яко и в дубю; знать же свѣжо пчолы подрано, яко тежъ и знаки тыхъ сдоровъ, то есть подраня пчолъ; захороны (sic), довжи (sic), береста з восками; знать же свѣжо пчолы подраны". Передъ нами всемы копниками оказывали и осведчали. Мы теды, копники вси, припатрившись таковымъ знакомъ подраню тыхъ пчолъ ихъ, а промежъ собою тихость и мелчене учинивши, казали есмо, абы сторона поводовая, звычаемъ и трыбемъ стародавнымъ, кому ся шкоды стали, опытъ чинили и кождого з особна, поединкомъ пытали, обовезавши еднакъ кождого сумненемъ, еслибы хто о подраню тыхъ пчолъ ведомъ самъ былъ, албо одъ людей слышалъ, абы того не

таилъ и на копе правдиве зезнавалъ. Заразъ теды становши передъ нами копою стороны жалобливые, а заховуючись водлугъ стародавняго звычаю копного, учинивши впредъ таковую обмову: „если бы, поведаетъ, хто кого засталъ, албо видѣлъ на чиихъ колвекъ пчолахъ, любо то в ночи, албо въ день, албо што колвекъ о той шкоде ихъ отъ людей слышалъ, абы того передъ копою не таилъ, а въ речи, въ жалобе ихъ имъ ничого не перешкажалъ, посварковъ и замовокъ жадныхъ нихто нискимъ не чинилъ, але во всемъ мовы и жалобы отъ жалуючихся спокойне и статечне слушалъ". А по таковой обмове сторона поводовая, такъ подданые его милости пана Липлянского, яко тежъ панъ Григорей Ходаковский и панове Кондратъ и Сила Каленские, порядкомъ чинечи опытъ, водлугъ стародавняго звычаю копного, впродъ пытали пана Михайла Романовича Каленского, еслибы од кого колвекъ о той шкоде ихъ слышалъ, албо самъ сведомъ былъ, абы того нетаилъ; и передъ нами копниками поведалъ. Помяненый теды панъ Михайло Каленский, въ голосъ, передъ нами всими копниками, перед вознымъ и стороною, повставши з местца своего, подъ сумненемъ своимъ поведилъ и призналъ то тыми словы:" правда поведаетъ, панове купники! часу недавно прошлого, сее осени, праве перед Святою Покровою, з овторку на середу, в первосны, за подстереженемъ и данемъ мне знать черезъ суседа моего, пана Раливона Мартыновича Каленского, который, пришедши до мене в домъ, поведилъ мне тыми словы: «подбачилъ «есми, поведаетъ, теперъ свежо, у вечоръ, толко што спать злегли, «али, повидаетъ, Яцько Есиповичь з сыномъ своимъ Мишкомъ, а «Давидъ Ивановичь с сыномъ своимъ Мелешкомъ Каленские, суседы «наши з лезивомъ и з коробами въ ночи пошли въ боръ, знать же «то они не свои, а чужие пчолы драты хочуть, а такъ зберемося, «поведаетъ, зкилка насъ, а пойдемъ за ними стеречи, абы то они «не нашихъ пчолъ драти пошли, кгдыжъ я, поведаетъ, вже и всимъ «суседомъ своимъ о томъ знаты далъ». Я теды, вставши, а вбравшись, вышолъ есми на село, гдемъ засталъ суседъ своихъ Каленскихъ килданадцати человѣка, вкупе стоятъ, до которыхъ кгдымъ я пришолъ, гдежъ заразъ учинили есмо промежъ собою обмову, а, пораховавшись, по килка насъ чоловѣка пошли есмо въ боръ, въ пущу свою, по розныхъ островахъ, остерегаючи пчолъ своихъ; я з Гри-

горемъ Есиповичемъ, братомъ рожонымъ того Яцька, а з Ничипоромъ Михайловичомъ, а з Раливономъ Мартыновичомъ Каленскими, чотыри насъ, пошли есмо у востровъ свой судеревный з паномъ Липлевскимъ, в Залесчизну, шукаючи гдѣ колвекъ бы и на чиихъ колвекъ пчолахъ тыхъ людей могли застать, однакже любо оныхъ на пчолахъ застанемъ, албо и не застанемъ, вчинили есмо промежъ собою з тыми суседмы и товарищами своими, которые од насъ на иншие островы пошли, зрокъ и местце, гдѣ ся знову здыймоваты маемъ; а такъ, гды насъ чотыри: я, Михайло, з Григоремъ, братомъ рожонымъ того Яцька, з Ничипоромъ Михайловичомъ и Раливономъ Мартыновичомъ Каленскими и въ островъ Залесчизну увошли, и толко што лесъ великий перешли, заразъ обачилисьмы въ левомъ боку з дороги, в пущи огонь горить; мы заразъ, звернувши з дороги, а не даючись взпать, помалу, къ тому огню подышлы, тамъ же засталы есмо на пчолахъ подраныхъ пана Липлянского, на суверхой сосне Давыда Ивановича Каленского, который з тое сосны медъ выбираетъ, а Яцько Каленский тутъ же подъ тоею сосною на колоде седить и медъ отеребливаетъ, чистый особно, а з пчолами особно отбираючи, копыстю третъ, а тые помененные сыны ихъ ободва поготовю з ручницами подъ тоеюжъ сосною стоять; а потомъ тотъ Давидъ Каленский, выбравши медъ, коробы повные меду с тое сосны спустилъ и самъ з онои сосны злезши, и тотъ медъ ести почалы, которыхъ то мы на томъ местцу зараз поймать несмели з тыхъ меръ, же они з ручницами поготовю были, а мы безбронные будучи, пилновалисмы однакъ того, гдѣ бы они з тымъ медомъ, если до домовъ своихъ, албо еще где на чие иньшие пчолы найти мели; которые то, забравши весь тотъ медъ в коробы, а нижъ болшей южъ занести не могли, теды с тымъ медомъ своимъ и до села нашого Исаевичь Каленскихъ мановцами, пущами пошли, а мы за ними тужъ, неподалеку ихъ в тропы, неоказуючися имъ, шлысмо; и кгды южъ неподалеку села нашого было, недоходечи кладовищъ, тедыхмося и з тыми суседмы, з товарищами своими, з которыми есмо з домовъ своихъ и заровно вышли, зась на томъ местцу, где есмо промежъ собою были зрокъ зниматись учинили, тамъжехмося вси въ купу зышли, и межи собою обрадившись, хотели есмо оныхъ, яко злочинцовъ, з тымъ медомъ и з лезивомъ, яко з лицемъ явнымъ,

недопускаючи до села, поймать, а возпымъ и шляхтою, людми околичными, посторонными тое все освидчивши, из тымъ лицемъ на урядъ его королевской милости замковый одвести хотели есмо; лечь брата рожоная того Яцка Каленского: Григорей а Федоръ Каленские намъ до пойманя оныхъ помочнми быть нехотели, але и овшемъ просили за тымъ братомъ своимъ, Яцъкомъ, абыхмо ихъ неимали и людемъ посторонимъ таковою злого учинку ихъ до ведомости не относили, ани передъ кимъ того не объявляли, а межи собою то закрыли, однакъ же мы, не хотечи того утаить и таковое зназы на потомъ на собѣ односить, и хотечи оныхъ полапать до нихъ мося рушили и окрикъ на нихъ учинили, а ижъ ночь была темная, теды мепованые Яцъко и Давыдъ Каленские з поменеными сынами своими, яко то в ночи, а иле в березняку, до пуща поутекали и тамъ се покрыли; и такесмо ихъ полапать и поймать не могли; еднакъ же таковою ихъ злого учинку закрыть и втаити межи собою нехотячи, зараз назаутръ же людемъ околичнымъ, такъ паномъ Ходаковскимъ, яко и подданымъ его милости пана подкоморего киевского Улапо. скимъ и иншимъ людемъ добрымъ, комуся трафить могло, таковый ихъ злой учинокъ оповедалисмо. Што усе подданые его милости пана Липлянского и панъ Григорей Ходаковский, также панове Кондратъ и Сила Каленские, нами копою, возпымъ стороною освѣдчивши, а далей опытъ чинечи, питали порядкомъ пана Ничипора Каленского, о томъ подраню тыхъ пчолъ своихъ, который власне а не отлегне, подъ сумненемъ своимъ, также слово въ слово, якъ и панъ Михайло Каленский сознаъ онъ тоежъ, на тыхъ же признаъ. Потомъ, за опытомъ черезъ тыхъ же жалуючихся, панъ Григорей Каленский, братъ рожоный того то Яцъка Каленского, под сумненемъ своимъ, тожъ власне, слово въ слово, што и перший сведокъ, сознаъ и онъ также власне признаъ. Панъ Федоръ Каленский, братъ рожоный тогожъ Яцъка Каленского под сумненемъ своимъ тожъ власне признаъ. Панъ Раливонъ Мартановичь Каленский, под сумненемъ своимъ, на тыхъ же Яцъка и Давида и на сыновъ ихъ Каленскихъ тожъ власне призналъ. Панъ Андрей Раливоновичь Каленский, под сумненемъ своимъ тожъ власне призналъ. Панъ Наумъ Каленский тоежъ власне призналъ. Панъ Пилипъ Каленский, за опытомъ, под сумненемъ своимъ тожъ призналъ.

Панъ Игнатъ Федоровичь Каленский под сумненемъ своимъ тожъ власне признал. Панъ Василей Михайловичъ Каленский под сумненемъ своимъ тоежъ и на тыхъ же признал. Панъ Мартынъ Каленский также власне под сумненем своимъ признал. Панъ Андрей Даниловичь Каленский под сумненемъ своимъ тожъ власне признал. Панъ Антонъ Борисовичь Каленский под сумненемъ своимъ тожъ власне признал. Панъ Яцько Денисовичь, втымъ же селе Исаевичахъ Каленскомъ мешкаючий, под сумненемъ на тыхъ же, звышъ помененыхъ: на Яцька и на Давида Каленскихъ и на сыновъ ихъ; на Мишка Яцьковича и на Мелешка Давыдовыча Каленскихъ, слово въ слово, што и вси сведки сознавали, онъ тожъ власне признал. А по выданю черезъ вышъ помененыхъ пановъ Исаевичовъ Каленскихъ таковего ихъ сведецтва, кгды порядкомъ, з полики копное пришло пытать пановъ Ходаковскихъ, тогды вси панове Ходаковские, на той часъ на той купе будучие, и подданные его милости пана подкоморего Улановские, передъ нами, копниками признали то, же одъ пановъ Исаевичовъ Каленскихъ, которые тутъ передъ судомъ копнымъ на того Яцька и на Давыда Каленскихъ таковое свядецтво выдали, же заразъ по таковомъ учинку, ихъ оповедане слышали, ижъ ихъ на сосне подданыхъ пана Липленского, в Залезчизне, в ночи, деручи пчолы застали. Где власне тутъ же будучи очевисто на копе одинъ з тыхъ, на которыхъ ся таковые сведецтва оказали, Яцько Есиповичь Каленский, который заровно з нами на копу вышедши, и разсудкови суду купного, водлугъ звычаю стародавного подлегати оферовалсе, а выступивши промежъ насъ, в коло копное и справуючись того, яко звычай есть, передъ нами, судомъ копнымъ, до выдраня тыхъ пчолъ, в Залезчизне подданыхъ, его милости пана Липленского не зналъ се, толкося признал самъ доброволне до выдраня троихъ пчолъ пановъ Ходаковскихъ; «выдралемъ я, поведаетъ, з товаришомъ и з суседомъ своимъ, з Давыдомъ Каленскимъ тое ночи трое пчолы ходаковские, а то по части невестки своее Климовны Ходаковской, а не подданыхъ пана Липленского и не в той сосне, где на мене и на Давида и на сыновъ нашихъ суседи, братя мои, панове Исаевичи Каленские признаваютъ.» Которое таковое доброволное признане его, ижъ ся до выдраня ночнымъ обычаемъ троихъ пчолъ пановъ Ходаковскихъ самъ признал,

панъ Григорей Ходаковский, нами купниками возными и стороною осведчивши, и наметное на томъ далъ; а звышъ помененныя особы: панове Михайло, а Григорей, братъ рожоный того Яцъка, Ничипоръ, и Раливонъ Каленские, которые ихъ на той сосне на пчолахъ подраныхъ пана Липленского застали, хотячи того всего на ихъ, нами, всею купою ясне и явне довести и показать, насъ, всю купу з местца того, гдѣ есмо па судъ копный засели были, до тое сосны, где ихъ застали, просили потолоки, и тыхъ знаковъ подъ тоею сосною сами вси мы обачили; а поневажъ ижъ было отъ тамътоль не барзо далеко, мы теды вси копники, для лепшое вѣры, до тое сосны пошлисмы, и кгды подъ сосну тую пришли, тамъ же заразъ помененые сведки: Михайло, Григорей, братъ того Яцъка, а Ничипоръ и Раливонъ Каленские, очевисто тому Яцъку Каленскому указали ему самому тое местце подъ тою сосною, гдѣ онъ, седевъ на колоде, медъ въ коробы одбираючи, копыстю теръ, а Давыдъ на сосне былъ и где сыны ихъ поготовю з ручницами стояли; якожъ и мы, вся копа, з возными и стороною добре тому припатрилихмося; а ижъ тамъ потолока подъ тою сосною есть, знать где и коробы подле тое колоды стояли. Въ тотъ же теды часъ помененый Яцъко Каленский, бачечи, же се то южъ правне, ясне и явне на его, за таковыми очевистыми сведецтвы тыхъ сведковъ показало и ясне есть доведено, теды ся южъ и самъ доброволне, без жадного примушеня, до таковаго злого учинку своего признался: «правда, поведаетъ, панове копъники! жесмы и тые пчолы подданыхъ его милости пана Липлянского з Давидомъ и з сынами нашими выдралисмы, але се то омылкою стало, розумелисмы, жебы и то ходаковские пчолы были». Што все сторона жалуючаясь, таковое признане самого того Яцъка Каленского нами всими копниками, возными и стороною осведчивши, просили насъ, копы, абысмо декретъ суду своего копного в той справе, який з права, звычаю стародавного копного належати будетъ, выдали. А такъ мы вси копники, нарадившись з возными и стороною, а прихиляючись в томъ до права звычаю стародавного копного, сюю теперешнюю копу одложилисьмо на другой часъ, на день овторковый, то есть на день тридцатый тогожъ мисяца октобра, а то взглядомъ того, же Давида Каленского, и сына его Мелещка, и Яцкового сына Мишка Каленскихъ на копе теперешней не было,

наказавши стороне поводовой, абы и тыхъ черезъ возного и сторону на копу звали; а мы копники з возными и стороною и з помененымъ Яцъкомъ Каленскимъ до двора пана Липленского пошлисмы, и тамъ, до пана Липленского пришедши, все тое, што на копе, за сведецтвомъ и на кого о подране тыхъ пчолъ оказаля, тосмы пану Липленскому оповедали и другую копу, черезъ насъ зложоную и назначеную, ознаймивши, до домовъ своихъ розышлихмося; однакъ же обмову и заказъ такий учинилисмы, абы каждый изъ насъ на той другой копе становились, якожъ и помененый Яцъко Каленскиий передъ нами ся всими копниками, передъ возными и стороною обецовалъ и субмитововался, на той другой копе, яко самъ стать, также и того товарища своего Давыда, з сыномъ его Мелешкомъ и своего сына Мишка тутъ, в маетности его милости пана Липлянского, в селе Липлянехъ на копу становить. А такъ, кгды тотъ день овторковый, то есть дня тридцатого месеца октобра припалъ, тогды мы вси копники, на теперешней, на другой копе, в маетности его милости пана Липленского, в селе Липлянахъ, въ способъ права назначоной, для скончення тое справы стануписмы; якожъ и тотъ Яцъко Каленский самъ одинъ стануль, а того Давыда и сына его Мелешка, и своего сына Мишка, водлугъ субмисыей своее, на копу не становилъ и жадное справы о нестаню ихъ намъ, копе и стороне поводовой недалъ; мы теды вся копа, через той весь день на той копе будучи, ажъ до самого вечора, на приходъ помененого Давыда и сына его Мелешка и Яцъкового сына Мишка, которыхъ сторона поводовая черезъ возного и сторону на копу звала, чекалисмы; а ижъ оныхъ дочекать не могли, тогды туюжъ копу мы вси, копники згодне, водлугъ права звычаю стародавного копного, третий разъ, до пятницы, то есть на день вторый месеца ноября, яко на рокъ завитый, одложилисмо и местце певное, где се становить маемъ, то есть в Залезчизне, под тоеюжъ сосною, гдѣ тыхъ, звышъ менованыхъ людей: Яцъка и Давыда Каленскихъ и сыновъ ихъ на пчолахъ застато, собе назначилисмы, учинивши промежъ собою таковый указъ: хтобы южъ на третей купе, яко на року завитомъ не сталъ, то южъ таковые под заплочене тыхъ всихъ шкодъ и под вси вины правные подлегати маютъ: а что ся дотычетъ Яцъка Каленского, того мы, вся копа стороне поводовой, не вѣречи южъ оному далей, же водлугъ субмис-

сыи своее того Давида з сыномъ его Мелешкомъ и своего сына Мишка на теперешней копе ку росправе не постановилъ, з тыхъ теды мѣръ, стороне жалобливой до третее копы в себе мѣти, и его пилновати наказали есмо; а ижъ тотъ то Яцько Каленский самъ через себе и весполъ з приятелемъ своимъ, з паномъ Даниелемъ Пашинскимъ просилъ стороны поводовое и насъ копы, абы до третее копы до дому своего отийти воленъ былъ, обецуючись, яко и первей, южъ под страченемъ усее речи, на третей копе, яко на року завитымъ, самъ до скутечное росправы стать и сына своего Мишка, также Давыда и сына его Мелешка Каленскихъ, яко товарищовъ своихъ становить; якожъ за того то помененого Яцька стороне поводовой и намъ копе помененый панъ Даниелъ Пашинский, яко приятель его ручилъ, и обецовалсе того Яцька Каленского зась на третей копе ку далшой росправе становить, на которого рукоемство и за субмиссыею самого того Яцька Каленского, з позволеня стороны поводовое и насъ всее копы волно ему есть на тотъ часъ до дому своего отыйти. А кгды южъ терминъ третей копы, то есть яко то, дня сегоднашнего, в пятницу, месеца Ноября второго дня припалъ, тогды мы вси, звышъ помененные особы, копники, такъ тежъ и тые возные и сторона на той третей копе, яко на рокъ завитый станулисмы и, заседши на судъ копный споранк, черезъ весь день тотъ ажъ до самого вечора тыхъ людей: Яцька и Давыда Каленскихъ и помененыхъ сыновъ ихъ, на которыхъ се свядецтва на першой копе ясне оказали, очекивали есмы; а ижъ помененный Яцько Каленский: яко южъ на поруку черезъ вышъ помененого пана Даниеля Пашинского взятый, на теперешней копе, яко на року завитомъ, самъ не сталъ, сына своего Мишка, также Давида и сына его Мелешка Каленскихъ, будучи южъ доводами правными, через сведецтва людей зацныхъ в подраню злодейскимъ способомъ тыхъ пчолъ ровно в собою обтяженыхъ, водлугъ субмиссыи своее ку далшой очевистой росправе правной на копу не поставилъ, и о таковомъ нестаню своемъ намъ копѣ, и стороне поводовой жадное ведомости не дали и не ознаймили, и справитыся того не хотели и не справили; и сторона поводовая далшого поступку, водлугъ стародавнего звычаю права копного, на нихъ домовялись; про то мы вси, копники, згодне и одностайне промежъ со-

бою з возными и стороною достаточне нарядившися, а прихиляючися в томъ до звычаю стародавнего права копного, за слушными поступками стороны поводовое, на звышъ помяненныхъ: на Яцъку Есиповичу и на сыну его Мишку, также и на Давыде Ивановичу и на сыне его Мелешку Каленскихъ, яко то южъ доводами певными, через сведецтва людей добрыхъ, ясне и явне переконаныхъ, за подране злодейскимъ ночнымъ обычаемъ пчолъ стороны поводовое, то есть: подданымъ его милости пана Липлянского: Опанасу и Мишку, за выдране девети роевъ пчолъ ихъ неподбираныхъ, водлугъ статуту за каждые пчолы по две копе грошей, пану Григорю Ходаковскому за подране шеснадцати роевъ пчолъ его не подбираныхъ, также по две копе грошей, а панамъ Кондрату и Силе Каленскимъ за выдране роевъ пчолъ ихъ также неподбираныхъ по двѣ копе грошей литовскихъ; всею сумою всимъ жалуючимся . . . . . . копъ грошей литовскихъ, в способъ выску на ихъ самыхъ и на вшелякихъ добрахъ ихъ лежачихъ и рухомыхъ, симъ нашимъ копнымъ судовымъ листомъ, всказали и присудили есмо. А што ся дотычетъ, ижъ помененые Яцъко и Давыдъ Каленские и тые вышъ менованые сынове ихъ в вине горловой злодѣйствомъ черезъ доводы и свядецтва певные отъ стороны поводовое суть переконаными, тогды на далшое ростягнене и до наказаня на нихъ всихъ винъ, в праве посполитомъ описаныхъ, за таковый через ихъ злый выступокъ попелненыи, стороне поводовой з оными волное право в суде належномъ, иле имъ з права посполитого належати будетъ, судъ нинешпей копный заховуетъ. И на то все стороне поводовой далисмы сей нашъ копный судовый листъ подъ нашими печатми, которые з насъ печати свои мели, и з подписомъ рукъ нашихъ, з насъ писать умеючихъ; а для лепшое веры, которые з насъ печатей своихъ не маютъ, и писаты не умеючихъ, тогды, за просбою нашою очевистою, тыежъ возные: панъ Игнатъ Каленский и Панъ Микола Скочинский на местце наше и вместо себе самыхъ до сего нашего купного листу печати приложить и руки свои подписать рачили. Писанъ в Липлянехъ, року тисеча шесть сотъ двадцать девятого, месеца Ноября второго дня. У того декрету купного печатей притесненыхъ осмнадцать безъ подпису рукъ. При которомъ поданю того декрету суду купного, звышъ менованая особа просилъ, абы принятъ и въ книги уписанъ, которого я урядъ

записати велеломъ; и есть записанъ, з которыхъ и сей випись з книгъ, под печатью кгродскою замку овруцкого есть выданъ. Писанъ ув Овручомъ. Корикговалъ Думинский. У того екстракту декрету копного печать кгродская овруцкая есть притесненая, а подпись руки писарское тыми словы: Вацлавъ Счербина, писаръ кгродский овруцкий m. p. Который же то екстрактъ декрету копного, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаючое, а за принятемъ моимъ урядовымъ до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ увесь слово въ слово есть уписанъ.

Книга гродская Киевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 4—14.

XIX.

Приговоръ кіевскаго гродскаго суда по дѣлу о владѣніи Ходаковскою землею, оспариваемою кіевскимъ хорунжимъ Реміяномъ Ельцомъ у дворянъ Ходаковскихъ. Судъ, разсмотрѣвши документы, представленные Ходаковскими и возстановивъ ихъ генеалогію, призналъ Ельцу право только на пятую часть Ходаковской земли, четыре же части ея призналъ собственностію Ходаковскихъ. 1646, Мая 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piętego, miesiąca Decembra osmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w miescie jego królewskiey mosci Żytomierzu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikem protunc grodzkim generału woiewodztwa kijowskiego i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter urodzony imć pan Andrzey Kobylinski, ten dekret urzędnikow sądowych, grodzkich, kijowskich, w sprawie urodzonych Chodakowskich ferowany, z susceptą grodu owruckiego na boku zapisaną, do akt ninieyszych grodzkich kijowskich per oblatam podał, w tych słowach: Roku tysecza szestsot czotyrdesiat szostoho, misiaca Maia osmnadcatoho dnia. My Jan Wytowski, podwoiewoda, a Fedor Humienieckiy, sudia grodskye kijewskye, Fedor Suszczanskiy—Proskura, pisar

zemskiy kijowskiy a Zachariasz Krukowskiy, woznyj jenerał woiewodstwa kijowskoho, majuczy zalecenie pana woiewody kijowskoho, abychmo uczyniły słusznuju sprawu y rozsudok meży storonami, urożonymy ich miłost pany: Remijanom Jelcom, chorunżym kijowskim i Sylwestroju Zamoyskoho Remijanowoju Jelcowoju, małżonkami, Jelcami, a pany ziemianami owruckimi, urożonymi Chadakowskimi, prybyły ieśmo nyneszneho dnia na khrunt Chadokowskoie zemli, khde postanowywszyse oczewysto panowe Jelcy y Chodakowskye, pry bytnosty naszoy, uradnykow y przyzwanych namy, a tuju sprawu dostateczne wedaiuczych, panow zemian powetu owruckoho, urożonych: Jana Kalenskoho, Maxima Kalenskoho, Opanasa Kalenskoho, Hryszka Neumerickoho, Stefana Białoszyckoho, Mikołaja Jskorostynskoho, Hryszka Kobylinskoho, Mykyty Kobylinskoho, Michajła Kobylinskoho, Nauma Kobylinskoho, Raliwona Lewkowskoho a Hnata Lewkowskoho, panowe Jelcy opowedali: iż neboszczyk urożony pan Wasyl Wasylewicz Małkiewicz Chadokowskij, majuczy ot sławnoie pamety korola Polskoho Zykhmonta Augusta za woiennu służbu łyst, prywiley, tysecza petsot semdesiatoho roku konferowanyj, na Chodakowskuju zemlu, zeszoł s toho swetu bezpotomno, a, zawedszy tuju zemlu paney Remjanowoy Jelcowoy, urożonomu panu Ostafiju Zamoyskomu na summu piatsot tynfow, według własnoho pomerkowania, prodał prereczenuju zemlu tomuż urożonomu Ostafju Zamoyskomu y na to pokładały pered uradnyki list prodaży tysecza pietsot semidesiatoho piatoho roku, misaca Augusta szostoho dnia, u zamku owruckom upysanyi; a powedały, iż dey panowe Chodakowskie, menujuczyje sebe za potomki toho pana Wasyłeja Wasylewycza Małkiewicza—Chodakowskoho, ne jest Chodakowskyie, a pan Wasyley Wasylewicz Chodakowskij ne jest ich prodkom, khdyz on zoszoł s toho sweta sterilis y co sia Chodakowskaja zemla y majetnost nałeżyt se tym że panam Jelcam. A panowe Chodakowskije, powedaiuczy pered nami wradnyki, iż dey tot pan Wasyłey Wasylowicz Małkiewicz—Chodakowskij ne meł nikakoho listu prywiłeju ot sławnoie pamety korola Zykhmonta Augusta, a wysłużył sobe tot łyst otec toho pana Wasyla Małkiewicza - Chodakowskoho, pan Wasył Chodakowski Małkiewicz, kotoryi to Wasył, okrom, zoszłoho z toho sweta bozpotomne, pana Wasyla Wasylewi-

cza Chodakowskoho, meł druhich potomkow, kotorije to potomki, jako protoplasty stawajuczych, meli okrom czasty zemli Chodakowskoy, należaczoy do prereczonoho pana Wasyla Wasylewicza Chodakowskoho, druhije czasty, na nych upawszyie, do kotorych panowe Jelcy żadnoho prawa ne maiut, khdyż tyie czasty upadaiut na nych, stawaiuczych; y podkładały pred nami łyst prywiłey sławnoie pamety korola polskoho Zykhmonta Augusta, tysecza petsot semdesiatoho roku, mysiaca Fewrala czetwertoho dnia, urożonomu panu Wasylu Małkiewiczu—Chodakowskomu za woiennuju hospodarskuju zemskuju służbu, na Chodakowskuiu zemlu, iomu samomu, potomkam, y szczadkam ieho, weczyste konferowanyj; zapis toho że pana Wasyla Małkiewicza—Chodakowskoho, z rozdełkom tyie Chodakowskoie z podannymi zemli meży braty, synow swoich: Wasyla perwoho, Pawła—Miruka, Wasyla druhoho, a Demyda—Daniela Chodakowskich, tysecza petsot semdesiat tretoho roku, Noiawra osmoho, w knyhi owruckoho zamku upysanyi; manifest Wasyla Wasylewiecza Chodakowskoho, swoim i synow swoich: Markjana, Fedora, Iwana, Opanasa, Nauma, Michayła; y Pawła—Miruka Wasylewicza swoim i synów swoich: Wasyłya i Hawryła y Demyda—Daniela Wasylewicza swoim, i synow swoich: Semena i Hryhorija imenem, Chodakowskich tysecza petsot osmdesiatoho roku, misiacu Maja dwadcatoho dnia, w owruckom zamku uczynenyj, na rożonoho brata swoieho Wasyla Wasylewicza Chodakowskoho, za to, iż dey on. prodaiuczy w roku tysecza petsot semydesiatoho urożonomu Ostafiu Zamoyskemu należaczy jemu khrunt, piatuiu czast Chodakowskoie zemli, pryswoił sobi czast senożaty, na nych, żałuiuczych se prypadaiuczu. Zapis pana Semena Chodakowskoho, syna Demida—Daniela, a wnuka Wasyla, s perekazom dla synow swoich: Bohdana, Hryhorya y Kiryka—Kornija, prypałoy na neho, Chodakowskoje zemli z poddanymi, tysecza szestsot perwoho roku, misiaca Janwara dwadcat piatoho dnia, u knyhy owruckoho zamku upisanyj. Zapis pana Hawryła Chodakowskoho, syna Miruka, a wnuka Wasyła na recz synow swoich: Hordieja i Hryhorya dedycznoie swoieje Chodskowskoie zemli z poddanymy, tysecza szestsot tretehо roku, misiaca Noiabra desiatoho dnia, w knyhy owruckoho zamka upisanyj. Zapis pana Hryhorya Chodakowskoho, syna Demida Daniela, a wnuka Wasyla, z perekazom

na recz synow swoich: Fedora, Iwana, Bohdana y Romana, upałojc na nebo, Chodakowskoji zemli z poddanymy. Rozdełok khruntow wsiakich Chodakowskie zemli i poddanych desiatoho Marca, meży panami Chodakowskimi, a menowyte: panom Markijanom, synom Wasylya Wasylewicza i synami jeho pany: Fedorom, Korniem, Romanem, Jozefom, Hryhoryem a Iwanom; panom Fedorom, synom Wasyla Wasylewicza, a synami jeho Hryszkom, Petrom, Jozefom, Herasymom, Iwanom, Romanom, Suprunom, Maksymom a Meleszkom; panom Opanasem, synom Wasyla Wasylewicza a synami joho, pany: Jacentym, Nestratom, Haponom, Iwanom, Opanasom i Demianom; panom Naumom, synom Wasyla Wasylewicwa, a synami ioho, pany: Stefanom, Oleksym, Wasylem i Steckom—Stefanom; panom Pawłom, synom Wasyla Wasylewicza, a synami jeho, pany: Kuzmianom a Thomaszom, Tymofieiom; pany Hordejem a Hryhorym, synami Hawryła Mirukowicza; pany Bohdanom, synom ioho, Fedorom, Hryhorym i Kirykom—Kornijem, synami Semena Demidowicza i pany: Fedorom, Iwanom, Bohdanom i Romanom, synami Hryhorya Demidowicza, uczynienyi i osmnatcatoho Iunia, tysiąc szescset osmnasteho roku, w knyhy owruckoho zamku upisanyi. My dey, wradnyki, tyie dokumenty rozhłedywszy, a od swiadkow i postoronnych ludey majuczy nenaruszenoie prekonanie, iż urożonyie pany: Fedor, Markiana Wasylewicza syn, z synom Onufrym, Korniey, syn Markiana Wasylewicza, Roman, syn Markiana Wasylewicza, Jozef, syn Markiana Wasylewicza, z synami: Raliwonom, Weremiejem, Leonom i Nikiforom; Iwan syn Markiana Wasylewicza, z synami Iwanom i Hryhorym; Hryhory syn Fedora Wasylewicza, Petro syn Fedora Wasylewicza, z synom Kondratom – Pawłom; Josef syn Fedora Wasylewicza, z synom Michałom; Harasym syn Fedora Wasylewicza; Iwan syn Fedora Wasylewicza, z synamy: Hryhorym, Iwanom i Andrejem; Roman syn Fedora Wasylewicza, z synami: Wasyłem i Michałem; Suprun z synami: Tymofieiem i Michałom; Maksym, syn Fedora Wasylewicza; Meleszko syn Fedora Wasylewicza; Iacenty syn Opanasa Wasylewicza, z synom Iwanom; Nestrat, syn Opanasa Wasylewisza, z synami: Mikołaiem i Aleksandrom; Hapon, syn Opanasa Wasylewicza; Iwan syn Opanasa Wasylewicza; Opanas, syn Opanasa Wasylewicza, z synami: Ewstratom i Iwanom; Demian, syn

Opanasa Wasylewicza; Stefan, Alexy, Wasyłyi i Stecko—Stefan, syn Nauma Wasylewicza; Kuzmian, syn Pawła Wasylewicza, z synom Franckom; Tomasz, Tymoftey, syn Pawła Wasylewicza, z synami: Samuiłom, Pociejem i inokom Jackom; Hordey, syn Hawryła Mirukowicza; Bohdan, syn Semena Demidowicza, z synom Fedorom i wnukami: Swirydom i Tymoszom—Tymoftejem Fedorowiczami; Hryhory, syn Semena Dawidowicza, Kiryk—Korniej, syn Semena Demydowicza, z synami: Ihnatom i Kłymom; Fedor, Iwan, Bohdan i Roman, syny Semena Demidowicza, z druhoju bratieiu swoieiu Chodakowskyie, tujuż zemlu Chodakowskuju teper maiut dedyczne, jako prodki ich z dawen dawnych mely i derżały, menym byty tuju sprawu słusznuju urożonych Chodakowskich, a pany Jelcy, jako dedyczy piatoie czasty Chodakowskoie zemli, z prykupu od, bezpotomno zoszłoho, urożonoho Wasyla Wasylewicza Chodakowskoho, na nych upałuiu, ne maiut ni jakoho do druhych czastey Chodakowskoho khrunta prawa, nałeznostej; i na to dały jeśmo sey nasz list, za podpisom ruk nas, wradnykow i, pryzwanych do toho deła, urożonych zemian powetu owruckoho. Datum ut supra. Jan Wytynski, podwoiewoda khrodzki kijewskij, Fedor Humieniecki, sudyia khrodzki kijewsky, Fedor Suszczanski—Proskura, pisar zemskij kyewskiy, Zacharyasz Krukowskiy, woznyi generał woiewodztwa kijewskoho, Jan Kalenski, +, Maxym Kalenski +, Opanas Kalenski +; Hryszko Newmericki +, Stefan Białoszycki m. p. Mikołay Jskorostynski m. p. Hryszko Kobylinski +, Mikoła Kobylinski + Michayło Kobylinski + Naum Kobylinski, Raliwon Lewkowski m. p. Hnat Lewkowski m. p. Roku tysiąc szescset czterdziestego szostego, miesiąca Maja dwudziestego osmego dnia, postanowywszy se oczewisto urożony pan Bohdan Semenowicz Chodakowski, ten dekret, dla wpisania w knyhy khrodzkije owruckye podał i jest wpisan. Jgnacy Jskorostynski V. S. S. O. m. p. ktory że to dekret, od słowa do słowa, jak się w sobie ma, do xiąg niniеyszych grodzkich kijowskich jest wpisany.

Книга гродская киевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1680—1735, № 46; листъ 454 на оборотъ.

XX.

Духовное завѣщаніе дворянки Пелагіи Федоровны Невмирицкой; завѣщательница отказываетъ свое имѣніе зятю своему, дворянину Иліи Максимовичу Левкоскому и требуетъ, чтобы онъ похоронилъ ея останки въ монастырѣ Святоникольскомъ Левковскомъ. 1647. Октября 7,

Року тисеча шестъсотъ семъдесять девятого, месеца Сенътебра двадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцъкомъ, передо мною, Андреемъ Редчичомъ, наместникомъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскоми, овруцкими персоналитеръ становъши урожоный панъ Андрей Левъковъский, для вписаня до кънигъ нинешънихъ подалъ перъ облятамъ тестаментъ остатнее воли пани Палаги Федоровны Невмирицкое, на речъ въ томъ тестаменте, нижей инсерованомъ, меновите выражоную, даный, списаный и служачий, о чомъ тотъ тестаментъ ширей въ собе описуетъ, которого подавши, просилъ, абы принятъ и въ книги нинешные уписанъй былъ, который, рускимъ писмомъ писаный, такъ се въ собе маетъ: Во йма Отца, и Сына, и Светого Духа, Светыя Тройцы Живоначалной сталосе ку вечной памети аминь. Я, Пелагъя Федоровна Невмирицкого, будучи навежона зъ воли и прейзреня отъ пана Бога, въ Тройцы Единого, злымъ здоровемъ, еднакъ еще будучи при добримъ баченю и зуполнымъ розуме, и бачивши тежъ то, ижъ все речи на свете у прудкой одъмене и запаметене приходятъ, а звласча которые не естъ писмомъ объяснени и обварoване, прето я, будучи хора, а паметаючи и то, же кождый

чоловекъ хорый быва близкий смерти, надъ которую ничого не машъ певнейшого кожъдому чловекови, а хотячи я порядокъ учинити, а часть маетности моей статечне роспорядити дедичъной, въ воеводстве киевскомъ, а повете овруцкомъ лежачую, мне по небожъчику пану Федору Швабовичу Невмирицкомъ, славной памяти отцу и добродию моемъ, правомъ прирожонимъ зосталой и опалой, межи ихъ милостями приятели и сусиди моими слушне деспоновати, такъ, яко бы по животе моемъ жадныхъ турбаций, трудности и ростирковъ не было, межи зятемъ моимъ, панемъ Илею Максимовичемъ Левковскимъ и потомками его одъ повинныхъ моихъ, то есть одъ сестеръ и брата стриечной моей и иншими близкими кревными и повинними моими обоеи плти, поневажъ право посполите кожъдому чловекови ведлугъ кондиции и уподобаня за живота своего маетностю всею своею шафовати и дисноновати позволила, прето я ознаймую и чиню видомо кождому, кому бы о темъ ведати потреба было, теперъ и на потимъ и тимъ тестаментомъ остатней воли моей такъ мити хочу, ижъ, еслибы панъ Богъ въ Тройци Единой, зъ воли и презреня своего святого, смерть на мене допустить, а душу мою зъ тиломъ розлучить рачилъ, которую впродъ пану Богу въ Тройци Единому, а тило мое гришное земли, зъ которой есть сотворено, поручаю, которое водлугъ звычаю хрестиянского зять мой, панъ Илля Максимовичъ Левковский поховать и погребъ учинить повиненъ будетъ при церкви Светого Николи у манастиру Левковскомъ Невмирицкомъ; а што ся тыче маетности моей лежачой и рухомой, теди я, Пелагия Федоровна Невмирицкого, памятаючи на праце и стараня зятя моего, которую онъ о мни малъ и чинилъ, также и на пошановане, которогомъ одъ него дознавала завше, мешкаючи при немъ презъ летъ килконадцать, ажъ до того часу, а хотячи ему за его все стараня и працу, которую презъ такъ часъ не малый для мене зычливе подеймовалъ, нагородити, такъ яко бы зять мой и потомки его по животе моемъ мешканя спокойне и вихованя слушне, безъ вшелякои турбации, презъ вшистекъ часъ жывота своего и по живоги потомки его и тому, кому бы онъ записати милъ жаднои прешкоди не поносили, а прето я зятеви моему, пану Или Максимовичови Левковскому часть мою дедичну, Невмирицку, по небожчику пану Федору Швабовичу Невмирицкомъ, отцу

а добродию моемъ, мни правомъ прирожонимъ зъ сестрою моею рожоною, небожкою славное памяти паней Ориною Федоровною Невмирицкого Иллиною Левковского зосталу и спалу, до спокойного держаня и уживаня, зо всими приналежностями и пожитками, до тои части въ сели Невмирицкомъ належачими, зараземъ пушчаю и поступую зъ кгрунтами, полми, сячожатями и зо всими иншими пожитками, такъ яко ся тычыть и здавна мила и теперъ маеть, што записъ, одъ зошлого небожчика, славной памяти отца, а добродия нашого даный зятеви моему на то освидчае, которая часть, што на мене приналежала, теди те часть за живота своего еще небожчикъ отецъ мой призналъ и въ посесие пустилъ зятеви моему вишъ менованому, теди я тимъ тестаментомъ остатней воли моей стверждаю и вичними часи дарую и записую часть мою власную, дедичную, которая на мене приналежала одъ сестри моей рожоной, небожчики славной памети паней Орины Иллины Левковской, а повинныи мои, блискии кревныи жадного импедименту зятеви моему и потомкомъ его чинити не маютъ и не будуть могли въ той части, вишъ менованой, ажъ до живота его, а по животе его такъже кождому державчому, комубы онъ тую часть запустилъ и даровалъ, жаднымъ способомъ въ те маетности уступовать нихто, зъ рукъ и державя его одиймовати не маетъ и не будетъ моглъ, а для липшой виры и певности, жеби ся досить ведлугъ того тестаменту остатней воли моей дияло, хочу такъ мети, а неипачей, абы при всѣхъ пунктахъ, ведлугъ вишей въ тимъ тестаменту остатней воли, описаныхъ и виражонихъ зять мой, панъ Илля Максимовичъ Левковский былъ захованый и зоставленый; упросиламъ устне и очевисте ихъ милость пановъ приятель моихъ, на тотъ часъ будучихъ, нижей имена и презвиска ихъ милости на подписехъ выражоны, же бы ся рукамы своими власними до того тестаменту подписали и печать свою притиснути рачили. Диялосе въ силе Невмирицкомъ, року тысеча шестьсотъ четирдесятъ семого, месяця Октобра семого дня. У того тестаменту, при печати, подписи рукъ тими слови: Еромонахъ Зосима Тышевичъ, игуменъ Невмирицкий и Левъковъский рукою власною, очевисто прошоный печатарь одъ панны Палаги Федоровны Невмирицкого, яко писать и читать не вмеючой, до того тестаменту Федоръ Невмирицкий рукою; ustnie

proszony pieczętarz od paniy Palahy Fedorowny Niewmiryckiego, Ian Lewkowsky ręką. Который же то тестаментъ, за поданемъ звышъ менованое особы, и за прозбою, а за моимъ урядовымъ принятемъ до книгъ нинешнихъ кгродскихъ овруцъкихъ есть уписаный.

Книга овруцкая гродская записовая и поточная, 1678—1680 года, № 3209, листъ 230.

XXI.

Объявленіе дворянъ Левковскихъ о томъ, что, во время войны, козаки сожгли документы, хранившіеся у Степана Левковскаго, заключавшіе доказательства о дворянскомъ происхожденіи и о правахъ на земли дворянъ: Левковскихъ, Булгаковскихъ, Верповскихъ и Геевскихъ. Такъ какъ козаки сожгли и книги гродскія овруцкія, въ которыя документы эти были внесены, то Левковскіе представляютъ изъустный ихъ перечень. 1649. Декабря 18.

Року тисеча шестсотъ осмдесятъ девятого, месеца марца двадцать шостого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевское милости Овручомъ, передомною Казимеромъ Поецъкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевъскього и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jegomość pan Konstanty na Werpej Bułhakowski—Bielawski, swym y innych braci swej imieniem, ten extrakt, z wpisaniem w nim manifestatiej, z ksiąg grodzkich włodzimierskich autentyce wydany, w rzeczy niżej mianowanej, per oblatam podał, którego ja, urząd, do xiąg niniejszych przyjmując, czytałem, sequentis tenoris: Wypis z xiąg grodzkich zamku włodzimirskiego, roku tysiąc sześćset cztyrdziestego dziewiątego, miesiąca decembra osmnastego dnia. Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mośći włodzimirskim, przedemną

Andrzejem Abramowiczem Burczakiem, namiestnikiem podstarostwa włodzimirskiego y xięgami niniejszemi, grodzkimi, staroscińskiemi stanąwszy oczewiscie urodzony pan Stephan Lewkowski, swoim y urodzonych panów wszystkich braci swojej rodzonej, co jeno ich jest, Lewkowskich, imieniem, żałosnie się swiadczył, opowiadał, protestował y manifestatią czynił, w ten sposób: iż co pan Bóg wszechmogący, z przejrzenia swego swiętego, w roku swieżo przeszłym, tysiąc sześćset cztyrdziestym osmym, przez podniesienie rebelliej wojska jego krolewskiej mosci Zaporoskiego, wespół z ordą tatarską złączoną się, przeciwko wszystkiej rzeczypospolitej korony polskiej, gdzie nietylko na Ukrainie, na Podolu, na Wołyniu, ale aż y w Poleskie wtargnąwszy się kraje, nietylko dobra szlacheckie, z których pożytek jaki mieć mogący, ale i z ktorych y żadnego pożytku niemający, dwory palili, sprawy, w zakopaniach będące, nachodząc y odkopywając, szarpali, palili y w niwec obracali; groby, gdzie ciała umarłych odpoczywają, szukając sobie czego do pożytku, otwierali, osoby szlacheckie, gdzie kogo zaskoczyć mogli, scinali, gubili; toż panu Stephanowi Lewkowskiemu, protestującemu y braci jego rodzonej uczynili; gdy pomieniony protestans skrzynię swą dostatnią, tak z ochędostwem swoim, jako też y sprawami rożnemi, tak sobie, jako y braciej swojej, panom Lewkowskim, służącemi, należącemi, to jest mianowicie, które się mogą pamiętać, mianują się: Naprzod starych rożnych przywilejów, na pargaminach pisanych, z pieczęćmi zawiesistemi, królewskiemi, od najjasniejszych królów ich mosciów: Gasztolta, Kazimierza y Alexandrá, tak na szlachectwo, jako y na dobra Lewkowskie służących, nadanych; dział przodków Lewkowskich, Bułhakowskich, Werpowskich, Hejewskich; panów Lewkowskich, a dobr Werpowskich, Bułhakowskich, ziemi Smolczyńskiej, gdzie dzielili się przed panem Iosiphem Michajłowiczem Chaleckim, dzierżawcą owruckim, który dział był spisany pod datą: w roku tysiąc pięćset cztyrdziestym osmym, Iulij pietnastego dnia, indykta szostego; drugi dział na kamieniu Ostrowie, między gruntami ich mosciów xięży kanoników wileńskich, panom Lewkowskim służące, które ostrowy, w swoich miedzach, tak się graniczą: z kamiennoj (sic) ług Niweński, ostrow Truniew, z Truniewa ostrowa przez rzekę Słowiesznią do Błota Zeremin, do rzeki Zydów, obapoł rzeki Zydowej do Peredíła, z Peredíła do Ław, z Ław do Pe-

retymłaia, z Peretymla Michaczem błotem, z Michacza w błotó Tywrow, do Czarnego—Ostrowa, do rzeki Słowieszuej granicą z gruntami Niewmirzyckiemi, rzeczką Rohowka, leskami y popluskami idą do włoki Kisina, a Kisińską granicą do Ocięlych, dzielą y konczą się. W tem że dziele byli mianowane, położone y panom Lewkowskim są wydzielone ostrowy: Spaski y Kryszynna nazwane, które się granicą do błota Lublińskiego mcha, do Desnowego, do Sawińca, z Sawincy w Wielki las, z Wielkiego lasu w włokę do Ułasowa Sieliszcza granicą się; który to dział do xiąg grodzkich owruckich był podany, a iż te xięgi grodzkie owruckie przez też wojsko kozackie są spalone y funditus zniesione, gdzie y ten dział jest zniesiony y spalony, a te wszystkie, niżej mianowane, ostrowy w województwie kijowskim leżą y zostają; także lustracye ich mosciów panów lustratorów: jedna pod datą w roku tysiąc szesćset dwudziestym wtórym, a druga pod datą w roku tysiąc sześćset dwudziestym ośmym, rewiziej ich mosciów panow rewizorów; także rożne zapisy wieczyste, długowe, dispositie, kwity stare poborowe z różnych długów y processow, processa różne z rożnemi osobami y sąsiadami y innych rożnych y rozmaitych bardzo wiele spraw, gdy pomienione wojsko zaporozskie w tutejsze kraje szło y czata pułku kaniowskiego w tamtych krajach będąc, tę skrzynie pomienionego pana Stephana Lewkowskiego, w zakopaniu, w ostrowie w Morowinie będącą, naszedszy y onę wykopawszy, dobra y ochędozstwa pobrawszy, a te wszystkie sprawy popalili y w popioł obrócili. Postrzegając tedy pomieniony pan Stephan Lewkowski całosci tak swojej, jako y panów braci swojej, o spaleniu y zniesieniu tych wszystkich spraw, aby to w czym na potym onym nie szkodziło y nie ubliżało, tę takową pzotestacyą y manifestacyą uczyniwszy y zaniosszy, zostawując jednak wolną onej melioratią, jesli tego potrzeba będzie, na ten czas prosząc, aby ta do xiąg zapisana była, która jest przyjęta y zapisana, z których y ten wypis, pod pieczęcią włodzimierską jest wydany; pisany w zamku włodzimierskim. Correxi Lebedowicz. У того екстракту, при печати кгродской, володимерской, притисненой, подпись руки буркграбское в тые слова: Stephan Wyszpolski, komornik graniczny kijowski, burgrabia włodzimirski, in absentia generosi notarii m. p, Который же то екстрактъ манифестацией, за поданемъ вышъ

менованое особы, а за моимъ урядовымъ принятемъ, увесь, з початку ажъ до конца, слово въ слово, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ енералу воеводства киевского есть уписаный.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 46.

XXII.

Подтвердительная грамота короля Іоанна Казимира дворянамъ Кобылинскимъ на владѣніе землею Кобылинскою и островомъ Круковскимъ подъ условіемъ служить земскую господарскую службу. Грамота эта выдана на основаніи, представленной Кобылинскими грамоты Сигизмунда Августа, обеспечивавшей ихъ дворянскія права; въ замѣнъ потерянныхъ ими, во время козацкой войны, всѣхъ другихъ документовъ. 1650. Генваря 10.

Roku tysiąc siedmset piętnastego, miesiąca Marca piętnastego dnia.

W roki sądowe ziemskie, kyowskie, ex prorogatione die wigesima quinta February w Owruczu przypadłe i sądownie odprawować się zaczete, comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie Ian Korolenko i Trochym Hodulenko Kobylinscy, oryginał przywilej od nayiasnieyszego króla jego mośći Iana Kazimierza, z podpisem ręki własney, na pargaminie pisany, z pieczęcią koronną zawiesistą, sobie podawaiącym i drugim ich mosciom panom Kobylinskim, brac i sąsiadom jch mosciow, na dobra Kobylinskie, tu, w woiewodztwie kiiowskim, a powiecie owruckim leżące, dany, służący i miłosciwie conferowany, dla wpisania do xiąg ninieyszych, ziemskich, kyowskich per oblatam podali, prosząc, aby przyięty i w xięgi upisany był, których affectacyi sąd ninieyszy, ziemski, kyowski annuendo, pomieniony przywiley ad acticandum przyimuiąc, czytać przed sobą kazawszy, de werbo ad werbum, tak jak się w sobie pismem polskim ma, do xiąg ingrossować kazał, ktorego tenor sequitur ejusmodi:

Ian Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudzkie, Imflanskie, Smolenskie, Czernichowskie i Szwedzki, Gothski, Wandalski dziedziczny król. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy: przełożono nam jest na ten czas przez poważne osoby, imieniem szlachetnych: Mikołaia Artemowicza, Prochora Hrehorowicza, Bogdana Timofieiowicza, Korniia Artemowicza Kobylinskich, braci, także i innych Kobylinskich i sąsiadow ichże, obywatelow i ziemian woiewodztwa kyowskiego, jako pod teraznieyszą rebellią kozacką, przez spustoszenie i porabowanie wszystkich dobr i woiewodztw tamecznych ruskich, oraz przywileia starodawne, oryginalne, od swietobliwych królow polskich, przodkow ich, na ziemie Kobylinską, także i na ostrow nazwany Krukowskij, w tych że gruntach i ograniczeniu Kobylinskim leżące, nadane, za ktoremi to prawami wyżey przerzeczona szlachta też dobra i imiona szlacheckie prawem ziemskim, wieczystym, jako własni successorowie dotąd trzymaią, przez kozaki są zabrane i wniwecz obrocone, tak, iż tylko przy iednym i szczegulnym liscie otworzystym króla jego mości swiętey pamięci Zygmonta Awgusta, dziada naszego, do urodzonego niegdy Michała Myszki Warkowskiego, na on czas owruckiego starosty, na instancyą i żałobę przodkow ich że, szlachetnych Kobylinskich danym, a wypisem z xiąg grodskich kyowskich, pod datą roku tysiącznego pięcsetnego siedmdziesiątego trzeciego, dnia trzynastego Oktobra przed nami produkowanym zostali się, ktorym to listem tenże król imć Zygmont Awgust tegoż starostę napomina, aby szlachtę Kobylinskich za boiary putne nie poczytał, zwłaszcza że się zdawna, z przodkow swoich prawem ziemskim, w ziemstwie i grodzie kyowskim sądzili, a z tych że dobr służbę ziemską, konną, woienną, zarowno z szlachtą tameczną służyli, wniesiona jest do nas na ten czas uniżona prośba za szlachetnemi Kobylinskiemi także i bracią ich, na społ tę ziemie i ostrow dzierzącemi, zwłaszcza jako by dla praw authentycznych i oryginalnych, od nieprzyiaciela swieżo zabranych, w potomnym wieku successorom i potomkom ich jaka ztąd trudność niebyła, abysmy za takowym documentem ich, przed nami anthentycznie produkowanym, onych samych i potomkow ich przy prawach starodawnych i wieczystych, tudzież przy

spokoynym dzierzeniu i zażywaniu teyże ziemi Kobylinskiey i ostrowie zachować raczyli, do ktorey my takowey proźby imieniem szlachetnych Kobylinskych i braci tekże ich, nam daniesioney, ile słuszney, chętnie skłoniwszy się, jako prawa ich starodawne i wieczyste, swieżo złupione i zabrane, zwłaszcza że z tych imion i dobr ziemskich, Kobylinskie rzeczonych, siedząc pod prawem szlacheckim; służbę konną, woienną zdawna przodkowie ich służyli, i oni zarowno z szlachtą woiewodzwa kyowskiego służą i odprawuią, wiecznie i nieodzownie im samym Kubilinskim i braci ichże, spolnie też dobra trzymaiącym, także i potomkom ich ztwierdzamy i zmocniamy, tąk też przy spokoynym dzierżeniu i używaniu dobr przerzeczonych, to jest; ziemi Kobylinskiey, na które to dobra przerzeczone, także i prawa oryginalne, sobie zabrane, jurament w grodzie warszawskim uczyniony, przed nami kładli, w gruntach Kobylinskich zawieraiące się, ze wszystkiemi i wszelakiemi należnosciami, przynależnosciami, tamże należącemi, i jako te dobra w swym ograniczeniu zdawna są, przerzeczonę szlachtę z ich potomkami na dawnej wolnosci szlacheckiey i powinnosci ziemskiey, prawem wieczystym i nieodzownym, tym listem naszym zachowuiemy, prawa nasze, koscielne i rzeczy pospolitey wcale zachowuiąc, na co, dla lepszey wiary, ten list ręką naszą podpisalismy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia dziesiątego miesiąca stycznia, roku panskiego MDCL, panowania królewstw naszych: polskiego I a Szwedzkiego II roku. U tego przywileiu, przy pieczęci zawiesistey koronney, podpis ręki jego królewskiey mosci w te słowa: Ian Kazimirz król, a z drugiey strony pieczęci podpis drugi temi słowy: Ian Bederman. Przypisek zaś na tymże przywieleiu temi jest napisany słowy: conserwacya Kobylinskich, szlachty, przy ziemi Kobylinskiey, w woiewodstwie kyowskim, za zabraniem praw i przywileiow dawnych przez kozaki, swieżo na też dobra służąca. Ktoryże to przywiley, za oczewistym podaniem i prozbą wysz mianowanych ich mosciow podawaiących, słowo w słowo, jak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, ziemskich, kyowskich jest wpisany.

Книга земская киевская записовая, поточная и декретовая годъ 1712—1716, № 135; листъ 679 на оборотѣ.

XXIII.

Жалоба дворянина Ивана Свидерскаго, о томъ, что во время козацкаго возстанія погибли документы Свидерскаго, бывшіе на сохраненіи у дворянина Ивана Недашковскаго и что, пользуясь смутами, дворяне: Иванъ, Андрей и Мишко Недашковскіе захватили земли, принадлежавшія Свидерскому. 1651. Генваря 23.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca januaryi dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mosci żytomirskim, przede mną Marcinem Karwowskim, podstaroscim żytomirskim, stanowszy oczewiscie szlachetny Marcin Gośniowski, imieniem szlachetnego pana Iana Swiderskiego soleniter się świadczył i protestował, a to praecavendo indemnitati spraw różnych i zapisow, onemu od różnych osób, mianowicie panów Niedaszkowskich i inszych, na rożne summy i długi, tudzież na wyrobienie i wystawienie potaszów danych, które zapisy, per oblatam do xiąg żytomierskich i owruckich różnemi czasy podane byli, jedne u inszych osób zostawali, a drugie u szlachetnego pana Iana Niedaszkowskiego, większa część ich, ad fidelem depositum do wiernych rąk, oryginały same, z xiąg rożnych autentice wyjęte, wespoł i z substancyią jego, ktorej było w srybrze, złocie i inszym sprzęcie na tysiąc złotych polskich, także gotowych pieniędzy w ortach i talarach złotych pułtorasta, pod czas tej swejwoli i buntow chłopskich są zabrane, zepsowane i w niwecz obrócone, wespół z substancyią jego; niektóre pieniądze jednak gotowe i część substancyiej abo majętnosci jego,

tenże pan Iwan Niedaszkowski na swoją potrzebę obrócił; a xięgi zaś żytomierskie i owruckie i insze przez to swowoleństwo są popsowane w niemałym czasie, w czym, zabiegaiąc, aby to nieprawnym zapisom jego nie prejudikowało i powtòre sie oswiadczał, a przy tem ten że podawca protestaciey, imieniem tegoż pana Swiderskiego z osóbna się oswiadczał i protestował przeciwko szlachetnym panom: Jackowi Hawryłowiczowi, także Iwanowi i Andrzejowi Miszkowiczom Niedaszkowskim, ktorzy, nie oglądając się nic na prawo pospolite i winy, w nim opisane, a nawet i zapisy na dobra i grunty pewne wszelkie, koło sioła Niedaszek temuż panu Swiderskiemu służące, po transackcji już z wojskiem kozackiem, w roku tysiąc sześcset pięćdziesiątym, w miesiącach Iuli, Auguscie i Septembrze, z pól jego własnych, sianożęci i drzewa bartnego, co wszystko w pozwach specyficowano i dołożono będzie, w siele i koło sioła Niedaszków będących, tegoż pana Swiderskiego wybili, wycisnęli i do swego gruntu to wszystko przywrócili, a zatym do szkod, ktorych sobie, gruntu samego, dobr i drzewa, bartnego, także zboż zabranych w to nie includując, ani wkładając, tylko z samego nieużywania tego gruntu, na ośmset złotych polskich rachuje być stałych, przyprawili, o co wszystko ofiarował z nimi i z kim prawo droge ukaże pana Swiderskiego imieniem prawnie czynić, zostawiwszy jednak we wszystkim wolną poprawe protestacyi tych, in quantum de jure venerit, jusque poposcerit, prosił za tym o przyjęcie tego wszystkiego; co otrzymał.

Книга гродская житомирская записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 56.

XXIV.

Жалоба отъ имени королевскаго ротмистра, Богуслава Гораина на дворянъ Выговскихъ и Васьковскихъ о томъ, что они составили вооруженный отрядъ подъ начальствомъ Самуила Лазаревича Выговскаго, напали на село Гораина—Карабачинъ и ограбили оное; когда-же слуги Гораина, дворяне: Самуилъ Лозинскій и Иванъ Туръ догнали ихъ, и стали требовать возврата добычи, то обвиненные, не только ея не возвратили, но убили Тура. 1651. Сентября 20.

Roku panskiego tysiąc szesćset pięddziesiąt pierwszego, miesiąca Septembra dwudziestego dnia.

Do urzędu i actów niniejszych, grodzkich, żytomirskich, do mnie Mikołaja Koturzynskiego, podstarosciego żytomirskiego oblicznie przyszedłszy szlachetny pan Samuel Łoziński, sługa urodzonego jegomości pana Bohusława Horaina, rotmistrza jego królewskiej mości, imieniem pana swego protestował się i żałobliwie uskarżał, a to w sposob aktu, na przeciwko urodzonemu panu Samuelowi Łazarowiczowi Wyhowskiemu, jako principałowi uczynku niżej mianowanego i inszym panom Wyhowskim, także i przeciwko panom Iwaszkowskim, jako pomocnikom i uczynek niżej mianowany do skutku przywodzącym, o to, iż pomienieni panowie Wyhowscy z pany Iwaszkowskiemi, których imiona i nazwiska w dalszym processie prawnym, za wzięciem o nich wiadomości, będą specificowani, za przywodem pana Samuela Wyhowskiego, pryncypała swego, nie respektując na winy, w prawie pospolitém przeciwko takowym surowo opisane, w roku niniejszym, tysiąc sześćset pięddziesiąt pierwszym, miesiącą Sep-

temwra pietnastego dnia, przybrawszy się ich koni do trzydziestu, armatnie, z różnym orężem, na sioło Karabaczyn, majętność własną pomienionego jegomości pana Horaina, najechawszy, poddanym tamecznym krzywdy i szkody nieznośne poczynili, a osoblwie, skrzynie odbiwszy, fanta różne gwałtownie u poddanych pobrali i pożakowali, za któremi gdy mianowany, opowiadający, pan Łoziński, z nieboszczykiem, świeżo zabitym, szlachetnym panem Janem Turem, dla odyskania takowych zabranych fantów jechali i, onych pod miasteczkiem Willą w folwarkach nadjechawszy, o te fanty tych poddanych pańskich upominali się, tam, miasto oddania zabranych rzeczy i fantow, porwawszy się wszyscy, za przywodem pomienionego pana Samuela Wyhowskiego Łazarowicza, okrutnie i niemiłoserdnie nieboszczyka pana Jana Tura kijami zabili i zamordowali i tam, na tym że miejscu, na ziemi zabitego i zamordowanego porzuciwszy, z takową zdobyczą nieprzystojną uciekali, przeciw którym to panom Wyhowskim i panom Iwaszkowskim pomieniony sługa i powtore oświadczywszy się i soleniter protestuje, ofiaruyąc się o to pana swego imieniem, komu będzie należało, prawnie czynić; gdzie tuż, zarazem przy swojem opowiadaniu, prezętował przed urzędem niniejszym w trunie ciało zabitego, wyszmianowanego, szlachetnego nieboszczyka, pana Tura, kture prezentując, prosił o przydanie woźnego na oglądanie trupa i na proklamacyą onego, ktoremu ja, urzęd przydałem woznego generała wojewodztwa kijowskiego, szlachetnego Iwana Waniewskiego. A tak mianowany woźny, przy wielu szlachcie, tu, w Zytomierzu, przed zamkiem, in facie officii praezentis na ciele zabitym, to jest: głowe bardzo zbitą, zdruzgotaną i po inszych różnych członkach bardzo wiele razów sinych, spuchłych, krwią nabrzmiałych, szkodliwych, śmiertelnych oglądawszy, z rozkazania urzędu niniejszego i powinnosci swojej woznowskiey trzykroć, ut juris et moris est, dwa razy przed zamkiem, a trzeci raz w rynku, przy wielu szlachcie i zgromadzonych ludzi pospolstwa, głosem wyniosłym obwołał i do wiadomości przywiodł, iż szlachetny nieboszczyk, pan Jan Tur, od panow Wyhowskich i panow Iwaszkowskich, sposobem, jako się wysz opisało, okrutnie kijami jest zabity i zamordowany; o czem, po obwołaniu relacyą tak obductiey, jako i proklamatiey dostateczną uczynił; prosił mianowany sługa,

14

wespoł z woznym, aby to jego opowiadanie z presentacyją i proclamacyją do xiąg było przyjęto i zapisano; co otrzimał.

Книга гродская житомирская записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652, листъ 177.

XXV.

Жалоба дворянина Ивана Искоростынскаго на дворянъ Выговскихъ, Васьковскихъ, и другихъ, о томъ, что они напали вооруженные на Искоростенскаго и поранили его. 1651. Октября 10.

Roku tysiąc sześćset pięդziesiąt pierwszego, miesiąca oktobra dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości żytomirskim, przede mną Mikołajem Kotuszyńskim, podstarościm żytomirskim oczewisto stanąwszy urodzony pan Ian Iskorostyński, skoro jeno trochę do zdrowia przyszedłszy po zbiciu i zranieniu niżej mianowanym, świadczył i soleniter się protestował przeciwko urodzonym panom: Samuelowi Nahornenkowi, Alexandrowi Ralczenkowi Wyhowskim, Mikołajowi Iwaszkowskiemu, jakiemuś Złotce, Fedorowi Bliszczanowiczowi, principałom; Alexandrowi Iadenkowi, Iaronowi, Samuelowi Semenenkom, Ostapowi Omelianowiczowi, Dmitrowi Wasilewiczowi Wyhowskim, pomocnikom uczynku niż mianowanego, o to, iż oni w roku terazniejszym, tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, miesiąca septembra dwudziestego pierwszego dnia, nie dbając nic na prawo pospolite i winy, w niém na wzruszających pokój pospolity sąsiedzki opisane, a mając snać jakiś rankor skryty na protestujących, upatrzywszy czas a pilnując nań (aby) zaścignąć jadącego, gdy jechał z Dawidek do Doroszyszcz, do poddanych swoich, tam że pomienionego protestującego z pomienioną kupą u poddanego, «bij, zabij» napadłszy, okrzyk uczynili, strzelać się poczęli, w głowę razy dwa

szkodliwie zacieli, trzeci raz nad uchem, czwarty w gębę, nie dosyć na tym, gdy już protestujący szedł, tamże kijami wszystkiego okrutnie a nielitosciwie zbili i za umarłego porzucili, przy którym to zbiciu i zranieniu mianowanego tegoż protestującego, z mieszkiem złotych trydziescie wzięli, szablę, bandolet odpasali, czapkę sobolową aksamitną, pas jedwabny, bawełnicę, to wszystko poodbierawszy, na użytek swój obrócili i przywłaszczyli, o co wszystko protesujący ofiarował się z nimi, jako prawo drogę ukaże, prawnie czynić, a na weryficatią tego wszystkiego, stawił woźnego generała wojewodztwa kijowskiego, wołynskiego, bracławskiego i czernihowskiego, Iwana Waniewskiego, iż te wszystkie razy, wyżej specyfikowane, cięte i zbite kijami widział, i oglądał, i przede mną urzędem, w moc prawdziwej swey relacyi obductij zeznał, iż tak, a nie inaczej było, prosząc, aby ta protestacyja y obductija do akt nineyszych były przyjęte i zapisane; co otrzymał.

Книга гродская житомирская записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 208.

XXVI.

Жалоба дворянина Степана Ласка на дворянина Криштофа Выговскаго, о томъ, что онъ, поступивъ въ званіи сотника въ козацкое войско, захватилъ въ Овручѣ сестру истца, Марыну Ласковну и заставилъ ее насильно повѣнчаться съ собою. 1651. Октября 16.

Roku tysiąc szescset pięndziesiąt pierwszego, miesiąca oktobra szesnastego dnia.

Do urzędu i akt nineyszych, grodzkich, żytomirskich, do mnie Mikołaja Kotużyńskiego, podstarosciego kijowskiego personaliter przyszedłszy urodzony pan Stefan Łasko, syn i potomek własny zeszłe-

go z tego swiata urodzonego pana Theodora Łaska, wojskiego brasławkiego, opowiadał się soleniter i żałobliwie protestował po szlachetnego pana Krzystofa Wyhowskiego o to, i w ten sposób, iż pomieniony pan Wyhowski, w roku niedawno przeszłym, tysiąc sześćset czterdziestym ósmym, pod czas wojny kozackiej i rebelliey chłopskiej, nie pomniąc na stan szlachecki, ani też obawiając się win prawnych, na wszelakich występników, osobliwe raptorów surowo opisanych, ani też mając wzgląd i respekt na ucisk; wielkie utrapienie, ktore podczas takowej wielkiey swewoli chłopskiej urodzona panna Maryna Łaskówna, siostra protestantis, uchraniając się przed niebespieczeństwem ponosić musiała, śmiał i ważył się, pod ten czas rebelliey, poddawszy się w takowąż swowolę kozacką, i uczyniwszy się starszym i setnikiem między swowolnemi, w miescie Owruczem, przy urodzoney paniey Bogumiłey Feodorowey Trypolskiéy, pomienioną urodzoną Marynę Łaskównę zostającą, gwałtownie najechawszy, porwać i rapt, na ten czas oney biedy, gdy bardziej o całość zdrowia swego, a niżeli o małżeństwie mysliła, popełnić; jakoż zbraniającą się, i na żadne małżeństwo na ten czas nie zezwalającą za siebie gwałtownie i za małżąkę sobie wziął, i kozackiem prawem porwał, przez co winy prawne, na takowych surowo opisane, zasłużył, przeciwko któremu to panu Wyhowskiemu protestujący i powtore opowiada się i oświadcza, ofiarując się o to prawnie czynić jako sprawa przyjdzie, a na ten czas prosił, aby to jego opowiadanie, zostawiwszy jednak wolną poprawę tej protestacyi, lubo inszey uczynienie, jeżeli by tego potrzeba była, aby do xiąg było przyjęto i zapisano, co otrzymał.

Книга гродская житомирская записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 218.

XXVII.

Приговоръ купнаго суда, собравшагося по требованію дворянъ Мошковскихъ, приговорившій дворянъ: Ивана и Матвѣя Кузьменковъ Мошковскихъ къ уплатѣ другимъ Мошковскимъ стоимости пчелъ, выдранныхъ подсудимыми. 1657. Февраля 1.

Року тисеча шесть сотъ осмъ десятъ третего, мѣсяца Іюня тридцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ передомною Теодоромъ Левъковичемъ, наместъникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешъними, кгродскими овруцъкими personaliter stanowszy szlachetny pan Nikon Naumenko Moszkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam dekret kupny, w sprawie i w szkodzie, w tym dekrecie mianowicie wyrażoney, ktory dekret ruskim pismem jest pisany i tak sie w sobie ma: Мы купники, особы нижей менованные: Савоско Заливака, Петръ Яцковецъ, Мишко Юха, Давыдъ, Трохимъ Хвойницкіе, Антонъ Закусило, Пилипъ Остроухъ, будучи намъ упрошенными, презъ Василия Сернинку, Дмитра Корніенка, Богдана Науменка, Васька Хандоченька, Кондрата Ховкаленка Мошковскихъ, на справу нижей выражоную, то есть о подранье пчолъ въ кгрунте ихъ, въ року прошломъ, тысяча шесть сотъ пятъдесятъ шостомъ, въ осени, у Василя Сернинки пчолъ трое не гляженыхъ, у Димитра Корніенка одны негляженые у Богдана Науменкѣ двое, у Васька Хандоченка одны, у Кондрата Ховкаленка двое, которые, кгды насъ упросили, тамъ же во-

длугъ звычаю купного, чынили опись межы собою и межы околичными суседъми, гдебы хто чи нечулъ, чи невиделъ злочинцы нашого? гды, стоечы тамъ же, поведилъ Богданъ Науменко, же Иванъ и Матфий Кузьменки были у насъ въ Мошкахъ и стали собе особо у поли, до насъ не бываючи, до сусѣдъ, где хлопецъ Дмитра Корніенка знашолъ медъ у коробе, подъ островомъ схованый, и оповѣдалъ то отцу, а отецъ его людемъ; тамъ же пильновали, чий бы то медъ былъ? и хто его озметъ? тотъ же хлопецъ Корніенковъ ехалъ по дрова и обачилъ, ажъ Матвий Кузьменко узялъ той медъ и на того хлопца мовилъ: «колибъ я тутъ у Мошкахъ былъ, тобъ я тобе шыю надътялъ за тотъ часъ»; а еще тогды нихто пчолъ негледилъ и тые Кузьменки своихъ не гледили. Богданъ Науменко повидалъ, же ехалъ у боръ пчолъ своихъ кутать, тамъ обачылъ следъ по морозу, же тые Кузьменки ехали и мели сѣно возить; тамъ ихъ у сѣна не засталъ; ажъ они куды индий одкинули слѣдъ, и чрезъ денъ и ночъ где были, ажъ на завтрей ихъ тамъ засталъ; и пыталъ ихъ: где почовалисте?, они выводу слушного на тое не дали, а потомъ, пришедши до дому тогожъ Богдана, пытали: где Богданъ почеватыме? у жоны его, которая повидала, же завтра буде дома; а намъ было треба зн ымъ бачится; и того часу еще з вечера з села нашого поехали; и гды жона Богданова почела ихъ напоминать, же: «лихіе люде, не чините шкоды людемъ, поневажъ хочете тутъ прейти жыть»; ажъ Матвий Кузменко такъ рекъ: «еще не то драли, ось нихто пощупается по нашомъ одъезде»; ажъ она рекла: чи и нашихъ будетъ драть? ажъ онъ рекъ: ваши на початокъ выдеремъ; и такъ з села нашого неоповедне одехали. Мы теды, особы вышей менованые, прослухавши тое все справы, а не видечи жадного одъводу слушного презъ Ивана Кузменка въ той справе вышъ менованой, що на ихъ поведано, тые вси шкоды, иле ихъ вышей се поменило, до нихъ обоихъ: Ивана и Матвия Кузменковъ прикладаемъ, абы за кождые пчолы по две копы заплатили; о што все вольное имъ право передъ судомъ вшелякимъ заховуемъ; на што все, для лепшое певности, выдаемъ сей нашъ декретъ купный. Деялося въ селе Мошъкахъ, року тысеча шестъ сотъ пятьдесятъ семого, мѣсяца Февраля первого дня. За отказомъ презъ людей, въ декрете вышей менованыхъ, очеви-

стымъ, тотъ декретъ купный ствержаючи, наказуемъ, абы тые всѣ шкоды онымъ людемъ тые Кузменки, одъ даты сего писаня, за недель двѣ поплатили и шкоды, за тымъ походячые. У того декрету купного печать притысненая одна, а подписы рукъ тыми словы: Дмитрей Дубѣский, наместникъ наказный овруцкий, Мартынъ Михалевичь писаръ овруцкій; на мѣсцу, яко писать неумиючого, Антонъ Закусило; на месцу подписуесе Anton Zakusiło (sic). Который же то декретъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованое особы подаючого, а за принятьемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ естъ уписаный.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 190 на оборотъ.

XXVIII.

Духовное завѣщаніе дворянина Тимоша Лойковича Ермаковича—Мошковскаго; между прочимъ онъ предписываетъ наслѣдникамъ похоронить его останки при церкви св. Николая въ селѣ Мошкахъ. 1660. Мая 6.

Року тисеча шесть сотъ осмдесятъ второго месеца Февраля двадцать третего дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцъкомъ, передомною Теодоромъ Левъковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими очевисто становъши панъ Никонъ Мошковъский, для вписаня до книгъ нинешъних, кгродскихъ, овруцъкихъ подалъ пер облятамъ тестаменътъ остатней воли зошлого с того света пана Тишъка Лойковича Ермаковича Мошъковского, на речъ, в томъ тестаменте выражоную, о чомъ тотъ тестаментъ ширей в собе опысуетъ и такъ се в собе маетъ: Во имя Отца и Сына и Святого Духа Живоначальной, и Неразделимой Тройцы нехай стане ку ве-

чной памети аменъ. Я рабъ Божий Тишко Лойковичь Ермаковичь Мошковъский, памятуючи па то, ижъ каждий человекъ одъ пана Бога створеный, будучи здоровый, подлегаетъ хороби, а хорый смерти, каждого чоловека будучого, хто писмомъ своимъ не обведеть, межи детками и покревними ростирки немалые бываютъ, а такъ я, постерегаючи того, абы жадные ростирки межи малжонкою, детками и кревными моими по смерти не были, тымъ тестаментомъ остатнее воли моее малжонку, дети и всю маетность мою лежачую и рухомую такъ роспоражаю: имети хочу напродъ, если мене панъ Богъ всемогущий до хвалы свое святои поволаты рачытъ, теды душу мою в опатръность, в руки и милосердие его святое панское поручаю и оддаю, а тело мое грешъное, яко земля земли отдано быти маетъ, и при церкви святого Николы, в селе Мошкахъ, водлугъ звычаю христианского поховать маетъ Богданъ Наумовичь Мошъковский, который по мне и по жоне моей повиненъ будетъ, водлугъ преложеня, паметки звычайные одправиты по души моей; а што се тычетъ убогое маетности моее, прирожонымъ правомъ добръ мне належачихъ в кгрунте Мошъковскомъ, такъ отъчистого, яко и купъленого, тое все никому инъшому, такъ тожъ и рухомые речи, толко Богдану Наумовичу и братомъ его: Никону и Гараску и потомкомъ ихъ вечъними часы тымъ тестаментомъ моимъ остатнее воли моее одказую и одписую, и то докладаю, где бы колвекъ з части моее въ кгрунте Мошковскомъ, в заставе у кого бы колвекъ было тымъ же вышъ помененымъ Наумовичомъ окупить и з оныхъ собе пожитковать, въ которой части ани жона моя, ани потомки мои, такъ кревные, яко и суседи близкие и сябры перешкоды жадное чинитъ не маютъ и мочи не будутъ; што се зась дотычетъ жони мое и сына моего, оныхъ зоставую на части той, которая по жоне моей в селе Серънинъкахъ; волно тымъ дыспоновать и оную в опеку Господу Богу поручаю; а такъ тую речь спорадывши, и хто бы хотелъ тотъ тестаментъ остатнее воли моее по смерти моей нарушитъ и оному се спротивити, на таковото каждого закладу на судъ киевский копъ тридцать закладаю, а на сторону укрывжоную тотъ же закладъ повиненъ будетъ заплатить, и в остатку на страшный судъ панский его взываю; а на то даю тотъ мой тестаментъ остатнее воли моее с подписомъ руки моее, а поневажъ самъ писать не умею, теды

на местцу моемъ упросиломъ пана Мартина Михалевича о подписъ руки, такъ тожъ и пановъ приятелей моихъ упросиломъ, на подписе нижей менованыхъ, абы се рачили подписать, особливе духовного моего, чесного господина отца Іоана Муцовича, свесченика Мошъковского, о подписъ руки, абы се рачилъ подписать и печати притиснуть. Писанъ в Овручомъ, року тисеча шесть сотъ шестдесятого, месеца Мая шостого дня. У того тестаменту, при печати подписъ рукъ тыми словы: На местцу Тишъка Лойковича, яко писать не умеючого, за упрошенемъ его, до того тестаменту подписуюся Мартынъ Михалевичь, Иванъ Муцовичь, священикъ Мошъковский микольский, Федоръ Милашевский, енералъ, рукою; устне прошоный одъ пана Тишъка Ермаковича Лойковича Мошъковского, на тотъ часъ будучого при остатней воли того тестаменту его, подписуюся, Александръ Муцовичь рукою; при остатной того просьбе подписуюся Андрей Нечипоренко Лойкевичь Мошковский. Который же то тестаментъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешънихъ кгродскихъ овруцъкихъ слово въ слово есть уписанъ.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 284.

XXIX.

Объявленіе дворянъ: Даміяна и Григорія Меленевскихъ о томъ, что, проходящія черезъ Полѣсіе, русскія и козацкія войска, нашли, спрятанные въ бортномъ деревѣ, документы Меленевскихъ и унесли ихъ съ собою. 1663. Декабря 12.

Року тисеча семъсотъ семого, месеца юля двадцать осмого дня

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости житомирскомъ, przedemną Bazylim z Wyhowa Wyhowskim, skarbni-

kiem ziemskim, namiestnikiem starostwa, regentem grodzkim żytomirskim y xięgami niniejszemi, grodzkimi, żytomirskièmi comparens personaliter urodzony imć pan Andrzej Mieleniewski, syn niegdy urodzonego imć pana Hrehorego Mieleniewskiego, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich, exstract manifestatiej, z podpisem ręki pisarskiej, pieczęcią y correctą z xiąg grodzkich owruckich, przez pomienionego nieboszczyka rodzica swego, o rzecz w tej, niżej inserowanej, manifestatiej uczynionej (prae via menifestatione przeciwko urodzonemu imć panu Mikołajowi Mieleniewskiemu, że dotychczas, nie podawszy ad acta, u siebie zatrzymał) per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby ten extrakt manifestatiej do act niniejszych przyjęty y wpisany był, którego ja, urząd, affectationi annuendo, pomienionej, niżej inserowanej, manifestatiej extrakt ad actícandum przyjmując, czytałem, który jest tenoris sequentis: Wypis z xiąg grodzkich zamku owruckiego: roku tysiąc sześćset szescdziesiąt trzeciego, miesiąca decembra dwunastego dnia, na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości owruckim, przedemną, Michałem Michałkiewiczem Konczakowskim, namiestnikiem podstarostwa owruckiego y xięgami niniejszemi, grodzkiemi, owruckiemi personaliter stanowszy urodzony pan Hrehory Demianowicz Mieleniewski, swym imieniem y imieniem ojca swego, pana Demiana Mieleniewskiego, solennem manifestationem czynił y z wielkim żalem opowiadał w ten sposób: iż za nastąpieniem swywoli chłopskiej y rebelliej kozackiej, w roku, niedawno przeszłym, tysiąc szescset pięćdziesiąt osmym, gdy manifestans niektóre sprawy swoje, dla następującego nieprzyjaciela, w schowaniu miał, w puszczy, albo raczej w barciach, tedy gdy Moskwa, z Kijowa wpadszy w kraje poleskie, a mianowicie w powiat owrucki, idąc traktem po za Uszą y powracając nazad ku Kijowu, miasta, miasteczka, wsi, pospołu z kozakami, ogniem y mieczem funditus znosząc, ludzi niewinnych tiranizowali, pytając się o skarbach y dostatkach ich, nawet drzewo bartne, ze pszczołami y bez pszczoł po puszczach rąbali, gdzie y manifestującego sosnę, w puszczy mieleniewskiej, na uroczysku pod Złobyczą, zrąbali; w ktorej byli sprawy rożne w schowaniu, to jest: przywileja najjasniejszych krolów, ich mosciom na dobra Meleniewskie nadane, dekreta sejmowe, assesorskie y zadworne, głowne trybunal-

skie, ziemskie, grodzkie, podkomorskie, działy graniczne, protestacye, relacye woznych, zapisy rożne na różne summy y na dobra, rodzicowi manifestującego służące, y do nich possessye, kwity rożne z rożnych summ, także y poborowe; pomienioną sosnę zrąbawszy, pobrali, między ktoremi sprawami: oryginał zapisu pierwszy od Markiana Iwanowicza Wyhowskiego y possessya do tego zapisu na połowice dóbr ojczystych, we wsi Dawidkach leżących, panu Michałowi Wasianowiczowi Mieleniewskiemu służący; drugi oryginał zapisu od pana Tymofieja Synhajewskiego, na przedaż dóbr macierzystych temuż panu Michałowi Wasianowiczowi y Kozmie Mieleniewskiemu służący; trzeci oryginał zapisu od Iewchyma Iwanowicza Mieleniewskiego rodzicowi manifestującego na zastawe częsci jego wszystkiej, w summie trzynastu kopach groszy litewskich; czwarty y piąty zapis, same oryginały, od wielebnego ojca Ioanna Tyszkowicza na złotych cztyrysta, rodzicowi manifestującego służące; szosty zapis zrzeczenia z dobr ojczystych y macierzystych, od paniej Rayny Jackowej Paszyńskiej y od Maryy Łukianowej Bahrynowskiej, rodzicowi manifestującego służący. J tak te sprawy wyszpomienione, pomienioną sosnę zrąbawszy, z barci powybierali y niewiedzieć gdzie ich podzieli, czyli poszarpali, czyli też ich ogniem popalili; przeto manifestujący, ostrzegając całosci swej, aby na potym jakiej szkody y ujmy nie poniosł, tę swoją manifestatią zanosząc, ofiarował, jestli by tego potrzeba ukazowała, juramantem poprawić u każdego prawa sądu; a na ten czas prosił, aby ta manifestacya do xiąg niniejszych była przyjęta y zapisana, co y otrzymał, z ktorych y ten wypis, pod pieczęcią grodu owruckiego jest wydan, pisan w zamku owruckim m. p. U tego extractu manifestatiej, przy pieczęci grodzkiej, owruckiej, przycisnionej, podpis ręki jego mość pana pisarza y correcta w te słowa: Marcin Suryn, pisarz grodzki owrucki m. p. Correxit Konczakowski m. p. Ktory to extract manifestatiej, za podaniem y prozbą wyszmianowanej osoby podawającej, а за моимъ урядовымъ принятиемъ, слово въ слово, якъ се в собѣ мѣлъ, до книгъ нинешнихъ есть уписани.

Книга гродская житомирская записовая, № 209, годъ 1701—1713; листъ 528.

XXX.

Подтвердительная грамота короля Михаила дворянамъ Мошковскимъ на участокъ поля въ селѣ Мошкахъ. Такъ какъ Мошковскіе потеряли во время козацкой войны документы на право владѣнія этимъ участкомъ, то король Михаилъ возстановляетъ какъ права ихъ, такъ и обязанность доставлять съ этой земли на войну въ королевское войско одного всадника въ полномъ вооруженіи 1671. Марта 27.

Грамоту эту подтвердили короли: Іоаннъ III 1678. Февраля 20 и Августъ II 1698 Іюня 10.

Року тисеча шестъ сотъ деветъ десятъ осмого, месеца септеврия первого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Михалемъ Сингаевскимъ, наместникомъ на тотъ часъ подвоеводства, вице-реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparentes pesonaliter urodzeni ich mość panowie: Jan Moszkowski i Trochym Duchowski, konfirmacią przywileju, ratione intro contentorum, od nayiasnieyszego króla jego mości polskiego, teraz szczęsliwie panuiącego, z pieczęcią wielką koronną i z podpisem ręki tegoż króla jego mosci, tudziesz z podpisem ręki sekretarskiey, sobie podawaiącym i drugiey braci ich mosciow, panom Moszkowskim, na dobra wieś Moszki, tu, w woiewodztwie kijowskim, a powiecie owruckim leżącą, benigniter danego i konferowanego, o czym ten przywiley, niżey inserowany, szerzey w sobie obmawiał, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich generału woiewodztwa kijowskiego,

per oblatam podali, prosząc, aby przijęty i w xięgy wpisany był, ktorych ja, na ten czas urząd, affektaciey annuendo, pomienioną konfirmacią przywileju ad ingrossandum do akt przyjmując, czytałem, i tak się w sobie ma: August wtory, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smolenski, Siewierski, Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski i elektor etc. etc. Oznaymuinemy tym listem przywilejem naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzić należy, iż produkowany nam był przywiley odnowienia praw, na niżey specificowane grunta, swiętey pamięci nayiasnieyczego Jana trzeciego, antecessora naszego, na pargaminie ręką podpisany i pieczęcią mnieyszey kancellariey koronney stwierdzony, urodzonym Moszkowskim na grunta, w niem wyrażone, służący, oraz suplikowali do nas urodzeni: Nikodim, Jan, Wasil Moszkowcy, swoim i braci swych imieniem, successorowie niżey wyrażonych Moszkowskich, abyśmy im tenże przywiley, powagą naszą królewską stwierdzili i umocnili, i przy possesjiey gruntu tegoż zachowali, ktory to przywiley następuie taki: Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Inflanski, Smolenski, Siewierski, i Czernihowski: oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzić należy, iż produkowany nam był przywiley odnowienia prawa na pewne, niżey wyrażone, grunta swiętey pamięci nayiasnieyszego Michała, anteccessora naszego, na pargaminie pisany, ręką podpisany i pieczęcią mnieyszey kancellariey koronney stwierdzony, urodzonym Moszkowskim na grunta, w niem wyrażone, służący; a oraz supplikowano nam, imieniem tych że Moszkowskich, abyśmy im tenże przywiley powagą naszą krolewską stwierdzili i umocnili i przy possessiey spokoyney gruntu tego zachowali, ktorego to przywileiu context takowy iest: Michał, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflanski, Kijowski, Wołyński, Smoleński i Czernihowski. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzić należy, chcąc , aby sie w ludziach rycerskich do wysług naszych i całey rzeczy pospolitey nieustaiąca zawsze znaydowała ochota, mając

do tego zalecone sobie dobrze cnoty i niecodmienną, jako ku antecessorom naszym, tak nam samym i wszystkiey oyczyznie wiarę i życzliwość znaczną, przytym w różnych okazyach i expediciach woiennych przysługi urodzonych Moszkowskich, niżey specifikowanych, na pokorną suplikę, za niemi do nas wniesioną, umysliliśmy ich, to iest: Matwia Artiuchowicza, Dimitra Wasilewicza Naumenka, Worobia, Oheia, Iwana, Chwedora, Wasila Samuelowicza Moszkowskich przy pewnym łanie pola, we wsi Moszkach, w woiewodztwie i powiecie kijowskim leżącego, (w ktorego rzetelney i nierozerwaney possessji z przodkow swoich i dawnych czasow zostaią) zachować i zostawić, prawa wszystkie, do tego łanu onym należące, pod czas zamieszania i woien przeszłych, częscią od nieprzyiaciela zabrane, częscią rożnemi przypadkami pogubione, odnowić; jakoż odnawiamy, urodzonych Moszkowskich, zwysz specifikowanych, także wszystkich potomkow i successorow ich przy wolnym używaniu i spokoyney possesii tego łanu zachowuiemy i zostawuiemi tym listem naszym, mocą ktorego odnowienia i zachowania naszego, iż urodzeni Moszkowcy, ten łan pola, ze wszystkiemi gruntami, polami, sianożęciami, pasiekami, młynami i wszelkiemi innemi przyległośćiami i przynależytościami, zdawna do tego łanu należącemi, ze wszystkiemi nadto wolnośćiami, sobie według prawa dawnego i zwyczaiu służącemi, trzymać, i spokoynie ze wszystkiemi potomkami i successorami swemi zażywać będą, obiecuiąc, że ich od wolnego używania spokoyney possessji tego łanu nie oddalemy, ani oddalania komu mocy damy, ale ich cale i nienaruszenie przy prawie, sobie z dawnych czasow i przodkow swoich służącym, zachowamy, co i nayiasnieysi successorowie nasi uczynią, z tego jednak łanu ciż urodzeni Moszkowscy żołnierza konnego, w pancerz i insze oręże woienne opatrzonego, na każdą rzeczy pospolitey expedycią, zwyczaiem dawnym, wyprawiać powinni będą, nadto zaś do żadnych inszych ciężarów ani exakcji od nikogo niemaią bydź pociągani, na co, dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazalismy: Dan w Warszawie, dnia XXVII miesiąca Marca, roku panskiego MDCLXXI, panowania naszego roku II. Michał król. (Mieysce pieczęci koronney wiszącey). Stefanus Hankiewicz S. R. majestatis sekretarius. My tedy, Jan król, do prośby i słuszności samey przychilając się, wyżey mia-

nowany przywiley, we wszystkich jego punktach, klawzułach, artykułach i ligamentach stwierdzić, zmocnić i przerzeczonych urodzonych Moszkowskich, potomkow i successorow ich, przy spokoyney possesji tego łanu, że wszystkiemi przynależytosciami, cale zachować umyśliliśmy, jakoż i ztwierdzamy, zmocniamy i zachowuiemy powagą królewską, prawom naszym i rzeczy pospolitey nic nie deroguiąc, na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszy się, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Lutego, anno MDCLXXVIII, panowania naszego IV Jan król. (Mieysce pieczęci małey kancellaryey koronney) X. Jan Witwicki, opat płocki, regent kancellarji koronney. My tedy August król, stosuiąc się do proźby i suppliki przerzeczonych urodzonych Moszkowskich, do nas wniesioney, wyżey specifikowany przywiley, we wszystkich punktach jego, klauzulach, artykułach stwierdzić, zmocnić i przezrzeczonych urodzonych Moszkowskich, potomkow i successorow ich przy spokoyney possesji tego łanu ze wszystkiemi przenależytościami cale zachować umysliliśmy; jakoż ztwierdzamy, zmocniamy i zachowuiemy powagą naszą krolewską, prawom naszym i rzeczy pospolitey nic nie deroguiąc. Na co dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przecisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, miesiąca Czerwca X. d., roku pańskiego MDCXCVIII, panowania naszego anno I. У тое конфирмацией привилею печать великая коронная притисненная, а подписъ руки короля его милости тыми словы: Augustus rex. Confirmacia przywileyu na łan pola we wsi Moszkach, w woiewodztwie kijowskim leżący, urodzonym Moszkowskim. А другий подписъ естъ таковый: M. de Tęczyn Ossolinski V. D. sigilli M. R. S. m. p. Котораяжъ конфирмация привилею, за поданемъ и прозбою вышъ именованыхъ особъ подаваючихъ, а за моимъ урядовымъ принятемъ, слово в слово, такъ яко се в собе маетъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ енералу воеводства киевскаго естъ вписаны.

Книга гродская Киевская записовая и поточная, № 7, годъ 1697—1699; листъ 187 на оборотѣ.

XXXI.

Жалоба дворянъ Степана Вышпольскаго и Андрея Редчича на дворянъ Ущаповскихъ о томъ, что они, во время козацкой войны, находясь въ связяхъ съ козаками, захватили земли, принадлежавшія истцамъ, пользуясь остутствіемъ послѣднихъ, которые принуждены были бѣжать отъ козаковъ изъ своихъ имѣній. 1679. Февраля 3.

Року тысеча шестьсотъ семдесятъ девятого, мѣсяца февраля третяго дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Демяномъ Суриномъ, ловчимъ новгородскимъ, подстаростымъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими stanąwszy oczewiscie urodzony jego mość pan Stephan Wyszpolski, komornik graniczny kiiowski, pisarz grodzki owrucki, swym i urodzonego pana Andrzeja Redczyca nomine, jako tylko acta tutejsze, za wykonaniem juramentu przez wielmożnego jego mości pana starosty owruckiego, otwarte zostały, tak zaraz przeciwko szlachetnym panom: Trochimowi, Serhiiowi, Abramowi, Michałowi Uszczapowskim i innym też Uszczapowskim, których nomina, za wzięciem wiadomości, w pozwach exprimowane będą, opowiadał i protestował się o to, iż pomienieni panowie Uszczapowscy, od zaczęcia wojny kozackiej i rebelliej chłopskiej, przez wszystek czas tego niepokoiu, z domów swoich nie wyjeżdżaiąc; i owszem z temi rebellizantami przestaiąc, rożnym obywatelom krzywdy i spustoszenia dóbr czynili, jakoż i dobra protestuiących, nazwane Jerlikowszczyzna, alias Iwankowszczyzna, obapoł rzeki Zerewi leżące, antecessorom

protestuiących od xiążąt ruskich nadane i od najiaśniejszych królów polskich confirmowane, in absentia protestuiących, którzy przed takowym nieprzyiacielem z tego województwa unosząc zdrowie swoie, rożno residując i usługę rzeczpospolitej tractując, zostawali, pomienieni obżałowani te dobra pomienione, violento modo do posesiej swojej nieprawnej przyłączywszy, z tych ostrowów miody, z pól crescentie, z stawów, jezior ryby i wszelakich pożytków z tych gruntow zażywali, protestuiących violenter z tych dóbr wygnali i hucusque tych dóbr zażywanie protestuiącym, jako ich własnych, oddać i przywrócić nie chcą; a za tym protestuiących do szkód nie małych, których sobie, dóbr w to samych nie includuiąc, na pięć tysięcy złotych polskich być mienią, przyprawili; o co wszystko in foro competenti z obżałowanemi prawnie czynić deklarowawszy, wolną melioratię, lubo przez uczynienie inszej protestaciej, lubo też przez pozew, sobie zostawiwszy, na ten czas prosił o przyięcie; co otrzymał.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3209, годъ 1678—1880; листъ 81 на оборотъ.

XXXII.

Жалоба дворянина Луки Дубискаго на дворянъ: Ходаковскихъ, Дидковскаго и другихъ, о томъ, что они напали на него на дорогѣ, сильно избили и угрожали приговорить его къ смерти купнымъ судомъ, утверждая, что онъ причастенъ къ воровству лошади, украденной Иваномъ—Осьмаченкомъ Ходаковскимъ у козака Ивана Сатановца 1679. Апрѣля 24.

Року тысяча шестсотъ семъдесятъ девятого, мѣсяца апреля двадцать четвертого дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Андреемъ Редчичомъ, наместникомъ подста-

роства оврудкого и книгами вписшънимн, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Łukasz Dubiski, jako skoro przyszedszy trochę do zdrowia po okrutnym tyrańskim mordawaniu od osób, niżej mianowanych, swiadczył i soleniter z wielklm żalem swoim protestował na przeciwko szlachetnym panom: Pawłowi Łazarenkowi Didkowskiemu, Janowi Sieleckiemu, Tyszkowi Kuleszowi Chodakowskiemu, Hryszkowi Czułajowskiemu, Jwanowi Satanowcowi, kozakowi zadnieprskiemu, pryncypałom samym, także i pomocnikom ich: Iwanowi Szuplatce, Hregorcmu Iwanczenkowi, Iwanowi Kizilenkowi, Zacharu i Andrzeiowi Unuczkowi Chodakowskim, do uczynku niżej mianowanego, o to i w ten sposób: iż gdy roku terazniejszego, tysiąc sześcset siedmdziesiąt dziewiątego, powracaiąc z za Dniepra szlachetny Jan Osmaczenko Chodakowski, z wyszpomienionym Iwanem Satanowcem, kozakiem zadnieprskim, zszedszy się w drodze i będąc w jednej kompanji z sobą, u tegoż Iwana Satanowca, kozaka zadnieprskiego sposobem niezwyczajnym, złodziejskim, w siele Tarasach, do Chabna należącym, na noclegu konia zawzioł i z tym koniem tu, da sioła Chodakow ujechał i czas nie mały, tak w Chodakach, jako i po innych miejscach tułaiący się, przechowywał, o którego konia gdy był opyt, protestantowi tegoż Chdakowskiego z koniem pojmać przytrafiło się, którego to Jana Chodakowskiego, iako krewnego swego, ci, wysz mianowani principałowie i komprincipałowie, chcąc z tym że koniem od protestującego wydzwignąć, a maiąc dawne gniewy i przyczyny, jako to w sąsiedstwie, do protestuiącego, upatrzywszy tę okazią, w roku terazniejszym, tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiątym, miesiąca aprila szóstego dnia, gdy protestuiący, jako człowiek spokojny, nikomu ni w czym nie będąc winny, i czasu wysz mianowanego iechał z domu swego Czerniawki do sioła Chodaków, dla opowiadania o tym złodzieiu i o koniu, tedy ci, wysz pomienieni principałowie, maiąc już pewną wiadomość i szpiegi o protestuiącym, na dobrowolnej drodze, na gościńcu, idącym z Czerniawki do Chodaków, przeciwko siedliska starego Gowarzewskiego, w gaiu gęstym zasadzkę uczyniwszy, nie dbaiąc nic na prawo pospolite i winy, w niem opisane, i niemaiąc boiaźni Bożej, tegoż protestuiącego, na koniu siedzącego, oskoczywszy, bić, strzelać, gonić po chrustach, tamże protestuiącego z konia zbiwszy, strzelbę i szablę odebrawszy, za

szyię wziąwszy, powiadaiąc być takimże złodziejem, jako ten Ian Chodakowski, który tego konia u kozaka sposobem złodziejskim zabrał, związali, a związawszy, okrutnie a nielitościwie tak rucznicami, dułami, pięsciami morduiąc, zbili, a mianowicie: zębów dwa rucznicą wybili, że zaraz i wypadli i inszych razów sinych, krwią nabiegłych, rucznicznych po obudwóch bokach dwadzieścia zadali, że protestans musiał obumirać, tamże, widząc ciż principałowie, że protestans już bliższy miał być śmierci, aniżeli żywota, związanego tegoż protestanta, przy koniu, w las gęsty zawiodszy, wieszać i tracić potajemnie chcieli, a potym, z przejrzenia Bożego, jeden s principałow, Tyszko Kulisz Chodakowski, opamiętawszy się, jakośći drugich odwiodł od tego i, wziowszy z lasa, do wsi Chodakow protestuiąiego, już barzo chorego, zaprowadzili; tam że we wsi, kupę rzkomo zebrawszy, do siebie tychże mianowanych comprincipałów i innych wiele, protestuiącego sądzić na śmierć, rożne czyniąc strachy, pastwili; z strzelby ręcznej strzelaiąc, brodę osmalili, i poty się zbytkowali, aże, za daniem znać, żona protestuiącego z domu swego przyiechała, żałośnie płacząc i prosząc onych, aby już bić, mordować i zbytkować poniechali i dopiero, widząc barzo chorego, że już mowę zamknął i gadać protestans nie mogł, uląkszy się, poprzestali; przy którym takowym morderstwie i pieniędzy protestantowe, co miał przy sobie złotych sześć dobrej monety nie zwyczajnie ciż principałowie zawzieli; widząc tedy żona protestującego barzo chorego a mało nie umarłego męża swego, na sanie wziąwszy, do domu swego zaprowadziła, gdzie i sama taż żona protestującego, z wielkiego żalu i frasunku, jako i turbaciej po tym takowym uczynku w chorobę wpadła i Bóg wie, co z nią teraz będzie, bo i teraz chora; o co to wszystko pomieniony protestans na wysz mianowanych panów: Didkowskiego, Chodakowskich, Czułaiowskiego i innych swiadczył i soleniter protestował, ofiarując o to prawnie, jako z prawa przyjdzie, s pomienionemi pany: Didkowskim, Chodakowskiemi i innemi czynić, zostawiwszy jednak wolną melioratią tej protestaciej, albo uczynienie inszej, jeżeli by tego potrzeba ukazywała, a teraz, na dowód tego wszystkiego, stawił woźnego generała województwa kiiowskiego, wołyńskiego, bracławskiego i czernigowskiego, szlachetnego Iana Simka, który to woźny, w moc prawdziwej relaciej swojej,

zeznał temi słowy: iż on roku terazniejszego, tysiąc sześć set siedmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprila dwunastego dnia, mając przy sobie dwóch szlachciców, ludzi dobrych, szlachetnych panów: Andrzeia Zawalskiego i Wojciecha Osmólskiego, był na sprawie i potrzebie urodzonego pana Łukasza Dubiskiego, w domu onego, w Czerniawce; tamże tegoż pana Dubiskiego widział barzo chorego, zbitego i zmordowanego i, za okazaniem, widział zębów dwa wybitych i pod obiema bokami widział na ciele razów sinych, bitych dwadzieścia; szyię i tważ barzo opuchłe, które zbicie powiadał od panów: Didkowskiego, Chodakowskich i innych być stałe, tamże i wzięcie pieniędzy przez tych że osób słyszał; co iż wszystko tak a nie inaczej było, prawdziwie pomieniony woźny zeznawszy, prosili, tak protestans o przyięcie tej protestaciej, jako i woźny swojej rellaciej do xiąg niniejszych; co otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3209, годъ 1678—1680, листъ 113.

XXXIII.

Жалоба отъ имени дворянина Франциска Потоцкаго на дворянъ: Ивана и Каленика Кубылинскихъ о томъ, что они, принимая участіе въ козацкомъ возстаніи, не допускали Потоцкаго къ пользованію участкомъ земли, принадлежавшимъ ему въ селѣ Кубылинѣ; они сожгли его хозяйственныя постройки и убили крестьянина Потоцкаго, посланнаго имъ для вспаханія его поля. 1679. Августа 20.

Року тысеча шестъ сотъ семъдесятъ девятого, мѣсяца Августа двадцатого дня.

На вряде кгродскомъ, в замку его королевской милости овъруцкомъ, передомною, Андреемъ Редчицомъ, наместникомъ подстароства овъруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцки-

ми, stanąwszy personaliter urodzony pan Fedor Lewkowski, sługa urodzonego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, imieniem tegoż pana swego swiadczył i soleniter protestował na przeciwko szlachetnemu panu Iwanowi Kubilińskiemu, Żukowi i innym, z imion i przezwisk temuż mianowanemu panu Kubilińskiemu wiadomym, których, za wzięciem wiadomości, w pozwie wyrazić declaruie, o to i w ten sposób: iż mianowany pan Kubiliński, pospołu z nieboszczykiem bratem swoim, Kalenikiem Kubilińskim, nie dbając nic na prawo pospolite i winy, w niem opisane, i przepomniawszy bojaźni Bożej, przysposobiwszy do siebie różnych ludziej, człowieka z kilkanaście, w roku przeszłym, tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartym, podczas swejwoli kozackiej i chłopskiej i zostaiąc w onej, gdy poddany jego mości pana protestuiącego dziedziczny z sioła Heiewicz, na innie. . . ., do sioła Kubilina, dla orania pola na częśći dzidzicznej jego mości pana protestantis, w siele Kubilinie będącej, i na noc tamże, w tym siele, w gumnie będący, składł się, wysz mianowany pan Kubiliński, maiąc szpiegi, i wziowszy wiadomość, że ten mianowany poddany zanocował, jako prędko usnął, przyszedszy, albo naszedszy, gumno słomo oblekszy, jako nieprzyjaciel ogniem zapalili i, gdy z ognia tenże poddany uciekał, onemu siekiero, złapawszy, szyie ucieli i trupa w tenże ogień wrzucili i spalili, tam że temuż poddanemu i wołów paie, kosztujących złotych sześćdziesiąt, spalili, o co wszystko pomienioney sługa jego mośći pana Potockiego, imieniem jego mości, swiadczył i soleniter przeciwko wysz mienowanemu panu Kubilińskiemu protestował, ofiaruiąc jego mości o to prawnie, jako z prawa przydzie, czynić, zostawiwszy jednak wolną melioratią tej protestatiej, albo uczynienie inszej szerszej, jeżeli by tego potrzeba ukazywała, prosząc na ten czas, aby ta protestatia do xiąg ninieyszych była przyjęta i zapisana; co otrzymał.

Книга гродская овруцкая поточная и записовая, № 3209, годъ 1678—1680, листъ 188.

XXXIV.

Жалоба отъ имени дворянина Франциска Потоцкаго на дворянъ: Александра, Андрея, и Тимоша Харченковъ—Белоцкихъ о томъ, что они болѣе 20 лѣтъ находились въ рядахъ козацкихъ и что въ теченіи этого времени они истребили бобровъ и лосей въ лѣсахъ Потоцкаго, присвоили себѣ его борти и захватили, принадлежавшія ему, земли въ селѣ Геевичахъ, разрушивъ, отдѣлявшія ихъ, межевыя знаки. 1679. Августа 28.

Року тысеча шестъ сотъ семъдесятъ девятого, мѣсяца Августа двадцать осмого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овъруцкомъ, передомною, Андреемъ Редчицомъ, наместникомъ подстароства овруцкого, и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими, stanąwszy personaliter urodzony pan Fedor Lewkowski, sługa urodzonego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, imieniem jego mości pana swego, świadczył i soleniter protestował na przeciwko szlachetnym panom: Alexandrowi, Andrzeiowi i Tymoszowi Charczenkom Hejewskim, albo Bełockim, boiarom jego królewskiej mości, do starostwa owruckiego przynależącym, o to i w ten sposob: iż mianowani panowie Charczenki Bełoccy, nie dbaiąc nic na prawo pospolite i winy, w niem opisane, rożnych lat przeszłych, od lat dwudziestu, podczas swejwoli kozackiej i chłopskiej, pokozaczywszy sie, na on czas i roku terazniejszego, tysiąc szest

set siedmdziesiąt dziewiątego, także rożnych czasow, i miesięcy, i dniej, przybiraiąc z sobą i inszych rożnej konduity ludziej, gwałtownie nachodząc na część gruntu dziedziczno jego mosci pana protestantis, w siele Heiewiczach leżącą, tak pole, jako i puszczą, zwierz wszelaki biiąc, osobliwie łosie, ktorych piętnaście rożnemi dniami i czasy zabili i na swoj pożytek własny obrucili, pszczoł, po drzewach, w ostrowach będących, do tej częsci Hejewskiej należących, trzydziesci powydzierali, szacuiąc każde pszczoły po trzy kopy litewskie, w polach, na wszystkich trzech politkach, miedzy popsuwawszy, ku swoim polom poprzywłaszczali, i z tego, od lat dwudziestu zażywawszy, pożytki sobie przywłaszczali, także i bobry, części tejże Hejewskiej jego mości pana protestantis, w rzece Jasieńcu, co rok od lat dwudziestu bijali, i to wszystko na swoj pożytek obracali, za czym jego mości pana protestantis do szkod nie małych, ktorych sobie, nie wkładając w to gruntow, na ośmset złotych polskich (rachuje) przyprawili, o co wszystko wysz mianowany sługa jego mości pana Potockiego, imieniem jego mości iterum atque iterum świadczył i soleniter protestował, ofiaruiąc jego mości pana swego (imieniem) o to prawnie, jako z prawa pospolitego przyidzie, czynić, zostawiwszy iednak wolno melioratio tej protestatiej, albo uczynienie inszej, albo też przez pozew poprawienie, jeżeli by tego potrzeba ukazywała, na ten czas stawił woźnego generała woiewodstwa kijowskiego, wołyńskiego, bracławskiego, i czernigowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, ktory, w moc prawdziwei swojej rellatiej, zeznał temi slowy: iż on roku terazniejszego, tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Augusta dwudziestego piątego dnia, maiąc przy sobie stronę, szlachtę, dwoch szlachcićow: szlachetnych: pana Jana Ośmolskiego i Wojciecha Zawackiego, był na sprawię i potrzebie urodzonego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego w siele Hejewiczach, części dziedzicznej tegoż wysz mianowanego jego mości pana Potockiego, za opowiadaniem przez jego mościow, słyszał od rożnych ludziej i szlachty, że wysz pomienieni Bełoccy Charczenki, rożnie, rożnemi czasy na grunta i puszczą jego mości pana Potockiego, do części w siele Heiewiczach leżącei, nachodząc, zwierz wszelaki ławiali i bili, pszczoły po rożnych ostrowach powydzierali, miedze w polach popsowawszy, ku swoim polom poprzywłaszczali i wszelakich przez lat dwadzieścia po-

żytkow zażywali, co iż tak, a nie inaczej było, pomieniony woźny prawdziwie zeznawszy, prosili, tak protestans o przyięcie tei swojej protestatiej, jako i woźny swojej rellatiej do xiąg niniejszych; co otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3209, годъ 1678—1680, листъ 193.

XXXV.

Жалоба отъ имени дворянина Франциска Потоцкаго на дворянъ Михаила, Петра и Реміяна Левковскихъ о томъ, что они въ продолженіи долгаго времени принимали участіе въ козацкомъ возстаніи, грабили шляхецкія имѣнія и умерщвляли шляхтичей; они нападали нѣсколько разъ съ вооруженнымъ отрядомъ на мѣстечко Потоцкаго—Веледники, били и грабили шляхтичей, бывшихъ тамъ на ярмаркѣ, истребляли бобры въ лѣсахъ Потоцкаго и отнимали у него борти. 1679. Августа 28.

Року тысеча шестсотъ семдесятъ девятого, мѣсяца августа двадцать осьмого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Андреемъ Редчицомъ, наместникомъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими станąwszy personaliter urodzony pan Fedor Lewkowski, sługa urodzonego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, imieniem jego mości pana swego, świadczył i soleniter protestował na przeciwko urodzonym panom: Michałowi, ojcowi, Piotrowi i Remianowi, synom, Lewkowskim o to i w ten sposób: iż przerzeczeni panowie Lewkowscy, nie dbaiąc nic na prawo pospolite i winy, w niem opisane, zostaiąc czasy przeszłemi w kozackiej swejwoli czas nie mały, i różnych czasów różnego stanu ludziej męcząc i piekąc, dobra i różne chudoby zabieraiąc, i wespół z nieprzyjacielem rzeczpospolitej szlacheckie dobra plądrowali i pustoszyli, gdzie i teraz, w tej swej zasmakowawszy swejwoli, nie ustaiąc, przybrawszy do

siebie różnej kondiciej ludziej człowieka kilkanaście, w roku terazniejszym, tysiąc sześć set siedmdziesiąt dziewiątym, najechawszy gwałtownie na dobra jego mości pana protestantis, miasteczko Wieledniki pod czas targu, urodzonego pana Iana Skipora mało na smierć nie zabili: i drugi raz, tegoż roku terazniejszego, także pod czas targu, najechawszy na też miasteczko Wieledniki, urodzonego pana Andrzeja Niewmirzyckiego tyrańsko posiekli i mało także na śmierć nie zabili, i różnie, różnemi czasy, ludziej, jadących i idących z targu, na drodze, na gruncie jego mosci pana protestantis, za granicą wielednicką zastępuiąc, biią, morduią i obdzieraią, a osobliwie bobry jego mości pana protestantis w rzekach; Iasiencu, Zwonkowej, od lat kilkunastu nie zwyczajnym sposobem, to jest kradzionym, powybiiali, barcie, do dubr dziedzicznych jego mości pana protestantis, sioł: Stahowszczysny i Chłuplan należące, do swego używania poprzywłaszczali, a za tym i do szkód nie małych jego mości pana protestantis, ktorych sobie na tysiąc złotych polskich być mianuie, przyprawili, o co wszystko mianowany sługa, imienem jego mości pana swego, soleniter świadczył i protestował, ofiaruiąc tegoż jego mości pana swego imieniem o to prawnie, jako z prawa przydzie, czynić, zostawiszy iednak wolną melioratią tej protestatiej, albo uczynienie inszej, jeżeli by tego potrzeba okazywała; na ten czas, na dowód tego wszystkiego, stawił woźnego generała województwa kiiowskiego, wołyńskiego, bracławskiego i czernihowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, który to woźny, w moc prawdziwej swej rellatiej zeznał temi słowy: iż on, roku teraźniejszego, tysiąc sześć set siedmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Augusta dwudziestego szóstego dnia, maiąc przy sobie dwóch szlachciców, szlachetnych panów: Iana Osmolskiego i Wojciecha Zubowskiego, był na sprawie i potrzebie urodzonego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, w dobrach, miasteczku Wielednikach, tamże, za okazaniem tegoż jego mości pana Potockiego, słyszał od różnych ludziej, że panowie Lewkowscy, wysz mianowani, rożnie, rożnemi czasy, najeżdżaiąc pod czas targu na miasteczko Wieledniki, różne czynili excessa, ludziej biiąc i zabiiiąc, także po drodze rożne czynią różnym ludziom trudności, biiąc, obdzieraiąc, także i bobrów przez lat kilkanaście bicie i łowienie przez tychże wysz mianowanych panów Lewkowskich, co iż tak, a nie inaczej

17

było, pomieniony woźny prawdziwie zeznawszy, prosili, tak protestans o przyięcie tej protestaciei, jako i woźny swej rellatiej do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich; co otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3209, годъ 1678—1680; листъ 194.

XXXVI.

Жалоба дворянина Ивана Блоцкаго и жены его, Анны, на ея братіевъ: Реміяна и Ивана Меленевскихъ и на жены ихъ о томъ, что они, долго живя съ Блоцкими миролюбиво, и мирно раздѣлившись имуществомъ, разсорились съ ними во время крещенія ребенка Блоцкаго, нанесли Блоцкимъ побои, устрашали ихъ угрозами и хотѣли выбросить ребенка на съѣденіе собакамъ, чтобы предотвратить, какъ они выражались, размноженіе въ своей семьѣ «лядского народа» 1680. Сентября 2.

Року тысеча шестсотъ восемдесятого, мѣсяца сентебра второго дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Девковскомъ, наместникомъ подста роства овруцкого stanowszy personaliter urodzony jego mość pan Ian Błocki, swym i imieniem urodzonej jej mości panici Anny Meleniewskiego Janowej Błockiej, małżonki swej, na ten czas tyrańsko przez osob niżej mianowanych zbitej i zmordowanej, swiadczył i soleniter protestował na przeciwko urodzonym panom: Remianowi i Iwanowi, braci rodzonym i małżonkom ich mościow: pani Marynie Białoszickiego i pani Parasi Moszkowskiego Meleniewskim, małżonkom, principałom, jego mości panu Bazilemu—Andrzejowi, bratu stryiecz-

nie rodzonemu i małżonce jego mości, pani Nastaziej Kalenskiego Meleniewskim, małżonkom, comprincipałom, rady i pomocy we wszystkiem wysz pomienionym obżałowanym dodaiącym, o to i w ten niżej opisany sposob: iż gdy protestans terazniejszy, traktuiąc wojnę przez lat kilkanaście pod znakiem wielmożnego jego mości pana Czarniawskiego, starosty mornawskiego, w wojsku jego krolewskjej mości Wielkiego Xięstwa Litewskiego, podczas expeditiej z Turczynem pod Żurawnem był wzięty do niewoli tureckiej, i do Stambułu był zaprowadzony, i w tej niewoli zostawał połczwarta lata, a potym, za prowidentią pana najwyższego, a za staraniem jego krolewskiej mości, pana naszego miłościwego, przez posła jego krulewskiej mości, pana Spendowskiego z tej niewoli rekuperowany został wespół z małżonką swoią, gdzie po wyśćiu z tej niewoli małżonka protestuiącego zniewoliła do krewnych swoich w powiat owrucki, do wsi Meleń na czwartą część, od obżałowanych małżonce, protestuiącego prawem przyrodzonym, po niegdy zeszłym Mojsieiu Meleniewskim, rodzicu jej, prawem przyrodzonym spadłą i należącą a gdy protestantes; w roku terazniejszym, tysiąc sześćset osmdziesiątym do wsi Meleń przyiechali, tandem wysz pomienieni obżałowani, pokazawszy przyiazń swoią przyiacielską, jako bracia rodzeni przeciwko protestuiącym, w dom swoj protestuiącego ze wszystką substantią przyięli, z dobrej woli swojej część czwartą, do oddania posagu protestuiącym postąpili i wydzielili, a protestuiący, będąc w tym od obżałowanych asecurowany, bezpiecznie na tych dobrach, na czwartej części ogrodninę jako też i zboże jare, według potrżeby swojej, zasiał i już był niektóre z pola zebrał i do stodoły, do obżałowanych sprowadził; a gdy pan najwyższy małżonkę protestuiącego, która była ciężarna, rozwiązał i synem obdarzył, tedy protestuiący, według powinności i zwyczaiu chrześciańskiego na krzciny ludzi zacnych, sąsiadów okolicznych i przyiaciół swoich w dom wysz pomienionych obżałowanych, szwagrów swoich, uprosił, tamże wysz pomienieni obżałowani, roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiątego, miesiąca Augusta dnia dwudziestego piątego, z instinctu wysz pomienionych comprincipałow, przy bytności ludzi zacnych, maiąc okazię do nieprzyiazni i do niechęci przyiacielskiej, aby mogli protestuiącego i małżonkę jego w domu swoim udespectować i od wszyst-

kiej substantiej wyzuć, jakoż, czyniąc dosyć woli, zamysłowi swemu złemu, przeciwko protestantow zawzię temu, a przepomniawszy wprzód bojaśni Bożej i win, w prawie pospolitem na takowych surowie opisanych, porwawszy niewiniątko z kołybką, na podwórze wyrzucili w godzinę po krztu swiętym, a zawoławszy psów i mówiąc te słowa: »niech psi naród ladzki nie rozmnaża się między nami, niechaj go psy ziedzą» a małzonkę, porwawszy za warkocze, z łóżka, w połogu leżącą, w kark z izby wypchneli, tamże bez miłosierdzia, na ziemi leżącą, noscami tyrańsko zbili i koszulę na niej poszarpali, a gdy wypadli szlachcianki z izby podnieść mołżonkę protestuiącego z ziemi, prawie już za umarłą, tedy, tym się nie kontentuiąc, storsami, rucznicami, i czym ieno zarwawszy, tak sami i małżonki ich mościów zbili, a protestuiący, zrozumiawszy, że już to gaz na niego, obronną ręką do komory uszedł, tamże ciż obżałowani, przybrawszy do siebie pomocników do kilkudziesiąt człowieka, a mianowicie parobkow stryiecznego swego, wysz mianowanego, obżałowanym imiona i nazwiska ich lepiej wiadome i znaiome, tamże protestuiącego szturmem dobywali; a gdy, posłyszawszy insi sąsiedzi, na ten okrzyk i strzelanie zbiegli i protestuiącego z tej komory salwowali, i w dom pana Bahrynowskiego zaprowadzili, i tym się ieszcze nie kontentuiąc, i nie dosyć na tym maiąc, kilku godzin już w noc, prawie gdy już ludzie usnęli, ż temiż pomocnikami swemi naszli na dom pana Bahrynowskiego, cale chcąc protestuiących zdrowia pozbawić i do śmierci przyprawić, wyzywaiąc protestuiącego na poiedynek, postawiwszy około dwora zasadzki, z rucznicami, z kiiami, rogatynami i inszym orężem, do wojny należącym, i kto jeno, posłyszawszy ten okrzyk i gęste strzelanie, do protestuiącego na ratunek biegli, aby protestuiących mogli ratować, tedy i tych tyrańsko taż straż i zasadzki obżałowanych bili i ratować nie dopószczali, gdzie jednego z panów Meleniewskich, a mianowicie pana Teodora Meleniewskiego z tyłu kołem w kark zbili, który na tym miejscu za umarłego do dnia samego za zabitego leżał, a gdy, widząc, że już protestuiącego wziąść nie mogą, tedy zaś w drugi raz zwyszpomienioną małżonkę protestuiącego, a rodzoną siostrę swoią, wziowszy z domu pana Bahrynowskiego, obżałowani, jakoby żałuiąc tego, pod rękę, a drugi w kark biiąc, do domu swego znowu zaprowadzili i do samego dnia

wartowali, aby nie uciekła, mówiąc te słowa do niej: «gdy nam tego skarbu, żeście z mężem swoim z Turek wywiezli, nie oddasz, pewnie i sama nie będziesz żywa, bo już jesteś w ręku naszych i małżonek twój, taka owaka, ręku naszych nie ujdzie, bo będziem go mieć na pilnym oku, że on od nas tyrańską śmiercią będzie dzisia zabity». Przez który takowy swoj postępek prawo pospolite wzruszyli i winy prawne na osoby swoie, uczynkowi godne, zaciągneli i expulsią uczynili, a w sposób łupu zboża, tak w stodole, jako i w polu, w kopach stoiące, od mała i do wiela, zabrali i na pożytek swoj obrócili, a protestuiących do szkód nie małych przyprawili, których sobie szacuią być stałych na tysiąc złotych polskich, dobr samych w to, częsci czwartej, jako też i zbicia, nie includuiąc, o co wszystko protestantes z pomienionemi obżałowanemi w sądzie należnym prawnie czynić offiarowali, zostawiwszy jednak sobie salve do czynienia inszej szerszej protestatiej, jeśli by tego potrzeba była, a na werificatią tego wszystkiego, stawili woźnego generała województwa kiiowskiego, wołyńskiego, bracławskiego i czernihowkiego, szlachetnego Iana Simka, który w moc prawdziwej rellacji swej zeznał temi słowy: iż on roku terazniejszego, miesiąca Augusta, a dnia dwudziestego osmego, za przydaniem urzędu grodzkiego owruckiego, a za użyciem wyżej pomienionego protestuiącego, był we wsi Meleniach, w domu pana Pawła Bahrynowskiego, mając przy sobie stronę szlachtę: szlachetnych panów Mikołaja Lemiesza i pana Iana Młodzianowskiego, tamże widział panią małżonkę Błockiego, w połogu leżącą, wszystką we krwi, znać że noscami i stursami zbitą, i koszule na niej poszarpano, i warkocze wyrwano, i u dziecięcia, które w powitku zostaie, a gdy sama jej mość pani Błocka z powitku wywineła i pokazała plecy dziecięcia swego, widział sinie, spuchłe, znać o ziemię uderzono, ledwie znać co duch w nim zostaje; a gdy on, woźny, z powinności urzędu swego, pytał samego i samej pani Błockiej, od kogo by te sobie zbicia miała? która pod sumnieniem swoim, przy bytności ludzi zacnych i przy wysz pomienionej szlachcie, «że ja te zbicia mam od panów: Remiana, Iwana Meleniewskich, braci swoich rodzonych»; tedy on woźny, co widział i od ludzi zacnych słyszał, i co jest w tej protestaciej dołożono, toż stroną szlachtą, przy nim będącą, oswiadczył i o tym tę relacią

swoją uczynił i zeznał i prosili protestans, aby ta protestacia, jako i woźny, aby jego rellatia do xiąg byli przyięte i zapisane; co otrzymali, Ian Błocki sam od siebie i imieniem małżonki swej.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3209, годъ 1678—1680; листъ 357.

XXXVII.

Духовное завѣщаніе дворянина Семена Мартыновича Левковскаго, по которому онъ распредѣляетъ имущество между родственниками, и изъявляетъ желаніе, чтобы останки его были похоронены въ Святоникольскомъ Левковскомъ монастырѣ. 1680. Октября 30.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ первого, месеца Априля пятого дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцькомъ, передомною, Теодоромъ Левъковъскимъ, наместникомъ подстаростга овруцького и книгами нинешними, кгродскими, овруцькими stanowszy oczewisto urodzony pan Stefan Niewmierycky, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich. owruckich, podał per oblatam testament ostatniey woli zeszłego pana Semena Martynowicza Lewkowskiego, na rzecz, w tym testamencie mianowicie wyrażoną, sprawiony, o czym ten testament szyrzey w sobie opisuie, ktorego podawszy, prosił, aby przyięty i w xięgi wpisany był, ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem i tak się w sobie ma: W imie Oyca, i Syna, i Ducha swiętego, i nierozdzielney iedności Troycy swiętey, ku wieczney pamięci niżey opisaney rzeczy, amen. Jż wszyskie rzeczy, z pamięci ludzkiey spływaią i za czasem w zabytności przychodzą, dla tego bywaią obiaśnione pismem, aby w pamięci ludzkiey na potomne czasy zostawali, a tak ja, Semen Martynowicz Lewkowsky, będac od pana Boga wszechmogącego nawiedzo-

ny, a widząc to, iż każdy człowiek w zdrowiu spodziewa się choroby, a w chorobie śmierci, ktorey i ia pewien, iż mnie, jako i każdego człowieka nie minie, choć na ciele zchorzały, jednak na umyśle zdrowy, całego i zupełnego rozumu będący, chcący to po żywocie swoym, aby te moje ubogie ostatki, rzeczy ruchome, ktore po żywocie moym pozostaną, na szarpaninę nie przyszło, chcący ja to porządnie rozporządzić, oprócz oyczyzny, ktora dekretem trybunalskim lubelskim Piotrowi Michałowiczowi Lewkowskiemu nakazana, czynie wiadomo tym testamentem moym, z dobrey woli moiey, a nie z przymuszenia żadnego, wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu by jeno o tym wiedzić potrzeba będzie, u każdego prawa i sądu grodzkiego, teraz i na potym: iż gdy pan Bóg wszechmogący mnie z tego mizernego świata do chwały swoiey swiętey wziąć bedzie raczył, naprzód polecam dusze moię panu Bogu, a ciało moie grzeszne ziemi, z której wzięto jest, ktore kosztem i staraniem swoym zwysz pomieniony pan Piotr Michałowicz Lewkowsky, jako opiekun moy, i ktoremu wszystie dobra moie za żywota mego prawnie zlecilem, ten ma po śmierci moiey ciało moie w monastyrze swiętego Mikołaia Lewkowskim i Niewmiryckim pochować z ceremoniami należytemi chrześcianskiemi, jako ciału grzesznemu należy przy pogrzebie, także i sorokousta żeby się odprawowali, pamiątki rokowe, aż do roku żeby się czynili; a ieśliby wyszpomieniony Piotr Lewkowsky sprzeciwił się ostatniey woli moiey i niemiał dosić temu uczynić, tedy zlecam krewnym i blizkim moym: Stepanowi Niewmiryckiemu Iakimowiczowi i małżące jego Domnie, a bratannie moiey, aby tego doyrzeli, a ieśliby pan Piotr Lewkowski ostatniej woli moiey nie miał dosić testamentowi memu uczynić, tedy onego pozywam na sąd pansky; kocioł, ktory kupiłem za swoie pieniądze własne, także i krowę i pszczoł dwoie w ulach, leguię i odkazuię bratannie moiey, Domnie Stefanowey Niewmiryckiey, także z ruchomych rzeczy, ktore pozostali w domu moym własnym, dziedzicznym, na siedlisku Hezowie, ktore wszystkie gospodarskie rzeczy, zabrawszy bezprawnie, tenże pan Piotr i pan Roman Michałowiczowie Lewkowskie, bracia rodzeni, ktore to rzeczy wszystkie, moie własne, leguię i odkazuię teyże bratannie moiey, Domnie Stefanowey Niewmieryckiey, aby przy niey zostawały, także summy pieniężne, ktore zabrali wysz

pomieniony Piotr i pan Roman, bracia rodzeni, Lewkowscy Michayłowiczowie, szacuję na złotych dwieście; długu pewnego, także i ten dług odkazuię wysz pomienioney bratannie moiey, Domnie Niewmieryckiey, także długu pewnego u panow: Theodora, i Samuela, i Iana Niewmięryckych, braci rodzoney, Jurkiewiczow, wołow para, i koń, i krowa, i miodu belco, to wszystko czyni summę złotych sto, także u pana Jędrzeia Niewmiryckiego Sawenka dwanaście belcy miodu, ktore wszystkie odkazuię i pewne długi moie wysz pomienioney paniey Domnie, bratannie moiey Stefanowey Niewmiryckiey i potomkom jey, wiecznemi czasy; a kończąc ten testament moy, ostatniey woli moiey, iż jeśliby ktokolwiek z blizkich, krewnych, braci stryiecznych i siostr, powinnych, albo jakich obcych miał ten moy testament naruszyć, tedy na każdego takowego wkładam pięc set złotych polskich, a po zapłaceniu zakładu pięci set złotych, ten testament moi przy zupełnei mocy zostawać ma, a z osobna, w naruszeniu tego testamentu, ktoby się ważył naruszyć, to pozywam na straszny sąd pansky; i na tom dał ten moy testament ostatney woli moiey, nic nikomu nie będąc winien, s pieczęcią moią własną, także i z podpisem ręki moiey, przyiaciela uproszonego imieniem moim, także i z innemi przyiacielmi memi, uproszonemi do tego testamentu, na podpisach niżey mianowanymi, na mieyscu moym podpisującemi się, także z pieczęćmi i z podpisami rąk ludzi szlachty, za onych, niżey mianowanych. Pisan w domu Stefana Niewmiryckiego, mieszkaiącego, roku tysiąc sześćset osmdziesiątego, miesiąca Oktobra dnia trzydziestego. U tego testamentu podpis rąk temi słowy: яко особа духовна, на тотъ часъ будучи, на томъ тестаменте подписуюся: Пахнотий Забелецкий, игуменъ монастыра святого Мыколы Левковского, рукою власною; за усною а очевистою прозъбою вышъ менованое особы подписаломся Стефанъ Невмержицкий рукою своею власною; Imieniem urodzonego pana Semena Martynowicza Lewkowskiego, jako pisać nie umieiącego, za ustną proźbą i oczewistą, na mieyscu onego podpisałem się Theodor Hejewski Łowdykowsky. Который же то тестаментъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, овруцкихъ есть уписанъ.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682, листъ 62.

XXXVIII.

Жалоба езуитской ксаверовской коллегіи на дворянъ Дидковскихъ о томъ, что они, пользуясь бѣгствомъ езуитовъ во время козацкой войны, завладѣли участкомъ земли въ селѣ Дидковцахъ, принадлежащимъ коллегіи и переловили рыбу и бобровъ въ ксаверовскихъ озерахъ. 1681. Генваря 28.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ первого, месеца Генваря двадцать осмого дня.

На вряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овруцкомъ, передомною Ремияномъ Суриномъ, ловчимъ новокгродскимъ, подстаростимъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими stanowszy oczewisto wielebny xiądz Marcin Tyrawsky, superior collegium xawerowskiego societatis Iesu, swoym i totius communitatis imieniem, opowiadał i świadczył się przeciwko urodzonym panom Didkowskim: Jakowowi Szurakowi i synom jego, Jakubowi Serhienkowi i Daniłowi o to, iż, nie kontentuiąc się expulsione przed tym de bonis Didkowce collegium xawerskiego societatis Iesu i krzywdami, jako to: przyszedszy z Wołynia po uciszeniu woyny kozackiey ad possesionem Didkowiec, dobra należyte i grunty collegium xawerowskiego pozabirali, drzewa bartne między się, pola, sianożęci, nawozy, przysady na budynki podzielili, do młyna spolnego, do myta brania, prawa na to nie ukazuiąc, niedopuścili i, chociaż byli requisiti toties, przypuscić ad possesionem w własne grunty collegium xawerskiego nie chcieli, ale jeszcze, co raz ponowiaiąc, w roku tysiącznym sześćsetnym siedmdziesiątym

dziewiątym jeziora własne collegium xawerskiego, pod Nowym Xawerowem, na rzece Uszy złowili; gdzie nie tylko ryby, ale i bobry sieciami połowili, w pustynią grunty obracaiąc, o co wszystko ofiaruiąc się prawnie czynić, wielebny xiądz Marcin Tyrawski, prosił, aby ta protestatia była przyięta i zapisana, salva melioratione, jeśliby potrzeba było, inszey protestaciey; co i otrzymał.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 25.

XXXIX.

Жалоба езуитской ксаверовской коллегіи на дворянъ Мошковскихъ о томъ, что они захватили земли, отказанныя Игнатіемъ-Александромъ Ельцемъ въ пользу коллегіи, пользовались ими въ продолженіи 12 лѣтъ и отказались возвратить ихъ езуитамъ. 1681. Генваря 28.

Року тисеча шесть сотъ осмъдесятъ первого, месеца генваря двадцать осмого дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, ловчимъ новокгродскимъ, подстаростимъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими stanowszy oczewiście wielebny xiądz Marcin Tyrawsky, superior collegium xawerowskiego societatis Iesu, swoym i totius communitatis imieniem opowiadał i swiadczył się przeciwko szlachetnym panom Moszkowskim: Bohdanowi, Nikonowi, Harasimowi Naumenkom, Fedorowi i Michałowi Ostapiczenkom, Iwanowi, i Jli Sokołowskim, alias Duchowskim, Piotrowi Juszenkowi, Semenowi Klimenkowi, Ihnatenkowi, Semenowi, Dmitrowi Krawczękom, o to: iż oni, grunty, od fundatora collegium xawerowskiego, swiętey pamięci przewielebnego jego mości xiędza Ignacego-Alexandra Ielca nabyte i collegium xawerowskiemu societatis Iesu in he-

reditatem dane, occuparunt, budynki sobie na nich pobudowali, sosny z barciami między się rozebrali, przez dwanascie lat nawozow, pognojow, przysad, ogrodow, pól, sianożęci zażywali, pożytki z pszczoł, z stawu, z rol wszelakie brali in praejuditium et damnum collegii xawerowiensis, nie dawaiąc się osadzać ludziom przychodzącym na gruntach pomienionych, pod się wszystko podgarnowszy, za nic sobie uważaiąc wszelakie proźby i napominania, ale i owszem samopałami grożąc, o co wszystko ofiaruiąc się prawnie czynić, wielebny xiądz Marcin Tyrawski prosił, aby ta protestatja była przyięta i zapisana, salva melioratione, jeśliby potrzeba było, inszey protestaciey; co i otrzymał.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 25 на оборотъ.

XL.

Жалоба дворянина Ивана Александровича Закусила на дворянъ: Григорія и Антона Закусиловъ и на сыновей ихъ, о томъ, что обвиненные, находясь въ связяхъ съ козаками, выгнали изъ села Закусилъ отца истца, а когда, послѣ тридцатилѣтняго отсутствія, истецъ возвратился въ Закусилы, чтобы принять во владѣніе, принадлежавшую его отцу и дядѣ землю, то обвиненные стали наносить побои ему и его женѣ и захватили въ свое пользованіе всѣ, принадлежавшія истцу угодія. 1681. Генваря 28.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ первого, месеца генваря двадцать осмого дня.

На вряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, ловчимъ новокгродскимъ, подстаростимъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими personaliter ad acta stanowszy urodzo-

ny pan Jan Alexandrowicz Zakusiło, opowiedaiąc, żałował i soleniter protestował swym i małżąki swey imieniem przeciwko urodzonym panom: Hrehoremu Żarozkiewiczowi, oycowi, Prokopowi, synowi, Zakusiłom, Antonowi i dwom synom jego Zakusiłom, principałom, uczynek niżey mianowany pełniącym, i innym comprincipałom i pomocnikom, ktorych czasu prawa, za powzięciem o imionach i przezwiskach wiadomości, w pozwie protestans pomienić declarnie, o to i w ten sposob: iż pomienieni obwineni, legce sobie poważając prawo pospolite i na winy, w nim surowie opisane, nic nie dbaiąc, gdy nastąpiła w roku tysiąc sześć set czterdziestym ósmym rebellia kozacka i swowola chłopska, rodzic protestanta, zeszły pan Alexander Zakusiło z synem swoym, teraznieyszym protestantem, z domu i z dobr swoych, ze wsi Zakusiłow, zdrowie swoie unosząc, uiechał i w woysku coronnym czas niemały zostawał, i gdy był przez nieprzyiaciela w woysku posieczony, a dowiedziawszy się, że panowie Zakusiłowie, w Zakusiłach, w domach swoych mieszkaią bezpiecznie, do domu swego, do Zakusił przyiachał, rozumienia tego będąc, że między bracią szlachtą i sąsiadami swymi czas jaki zamieszka i z tego posieczenia może przyść do zdrowia; a teraznieyszy protestans w woysku został. Tamże gdy przyiachał rodzic protestanta do domu swego, tedy przerzeczony pan Hrehory Zarozczęko Zakusiło z kozakami gwałtownie rodzica protestanta do dobr jego własnych nie dopuscił, zabiciem i w rzece Żerewi utopieniem strasząc, gdzie na ten czas, zadaiąc strachy, przez gwałt od rodzica protestanta i sprawy odebrali, tak dispositie na dobra leżące, jako zapisy różne i różne processa z rożnemi osobami, co musiał oddać, zdrowie swoie ochraniaiąc, a gdy teraz, prawie w lat trzydziesci, protestans z małżąko swą do dobr, po rodzicu jego pozostałych, do wsi Zakusiłow, jako dziedzic, przyiachał, chcąc onych zażywać i mieszkać, jako na swey własnosci; tedy wszystcy wyszmianowani obwinieni, tak pan Hrehory Zakusiło z synem swoim, jako i pan Anton Zakusiło z dwiema synami swymi i innemi, do siebie na to przysposobionemi, protestanta we wsi Zakusiłach, bez dania przyczyny, po kilkakroć zbili, że ledwie żywego zostawili, drogi pozagrodzali, aby nie miał kturędy z domu swego ani wyiachać ani wyniść, przechwałki na zdrowie czynią, małżąkę pro-

testanta, gdy we młynie była, chcąć wiedzić o pożytku, na część ich przychodzącym, tedy tenże pan Hrehory Zakusiło pięściami zbił i kaliczył i przez prog ze młyna wypchnął, która gdy na ziemie padła, nogamy bił, deptał i za umarłą porzucił, siana, budynki popalili i cale ze wszystkich dobr, tak dziedzicznych, jako spadkowych, tamże w Zakusiłach będących, po stryju protestantowi, po panu Fiłonie Zakusiłu, bezpotomnie zeszłym, spadłych, gwałtowną expulsią uczynili i z tych wszystkich pomienionych dobr wszelakie pożytki: miody z ostrowow bartnych biorą, drzewa bartne ze pszczołami rąbają, i ule do domow wożą, w stawie i w rzece Żerewi ryby, bobry i wydry łowią, ze młyna pożytki biorą, pola, ogrody, siedliska, pognoie, sianożęci zarywaią i onemi pożytkuią, budynki palą, odpowiedzi i przechwałki na zdrowie protestanta przed rożnemi ludzmi czynią, i tak protestanta z pomienionych dobr jego własnych, dziedzicznych, jako i po stryiu wyszpomienionym spadłych, wygnali i gwałtowną expulsią uczynili, i przez lat trzydziesci w nieprawney swey possessiey trzymaią i zażywaią, a protestans, expulsus będąc, po domach i maiętnościach cudzych z małżąką swoią poniewierać się musi; i takowym swym niesłusznym i nieprawnym postępkiem prawu pospolitemu sprzeciwili się, winy na osoby i na dobra swoie, uczynkowi godne zaciągneli i do szkod protestanta, dobr w to nie includując, niemałych przywiedli i przyprawili; ktore szkody, czasu prawa, pozwem liquidowane będą. O co wszystko protestans, iterum atque iterum przeciwko obwinionym protestowawszy, prawnie, jako prawo każe, czynić declarował, salve jednak zostawiwszy tey protestaciey, albo inszey szyrszey uczynienie, lubo przez pozew oney rozszyrzenie, jeśliby tego potrzeba ukazywała; a na ten czas o przyięcie tey teraznieyszey do xiąg prosił, co i otrzymał.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682, листъ 26 на оборотѣ.

XLI.

Духовное завѣщаніе дворянки Анны Садовской, урожденной Пашковской. Она благодаритъ Бога за то, что Господь дозволилъ ей возвратиться къ Православію, послѣ того, какъ она, при жизни своего мужа, перешла въ католичество, далѣе она распредѣляетъ имущество между дѣтьми своими и назначаетъ имъ опекуновъ. 1681. Мая 15.

Року тысяча шестсотъ осмъдесятъ третего, месеця генъваря тринадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передо мною, Михаломъ Кончаковскимъ, на тотъ часъ наместникомъ подстароства овруцъкого и книгами нинешънимн, кгродскими, овруцъкими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Ian Konarski, manifestował o to, iż ten testament zeszłej z tego świata jej mości paniey Anny Paszkowskiego Sadowskiej, niżej indukowany, nie był dotąd według prawa do żadnych xiąg podany i aktykowany, teraz tedy, jako prędko z Kijowa oddany, tak zaraz ten testament, jako jest napisany, z pieczęćmi i z podpisami rąk niżej wyrażonych osób, na tym testamencie podpisujących się, dla wpisania do xiąg ninieyszych, per oblatam podawszy, prosił, aby był przyjęty i do xiąg wpisany. Ja tedy, urząd, do xiąg przyjmując, czytałem, ktory ruskiem pismem temi słowy jest pisany: Во имея Отца и Сына и Святого Духа, живоначалное а не разделимое Святое Тройцы, сталасе та речъ ку вечное памяти аминь. Кгдыжъ вси речи, которые не суть писмомъ обварованы, на тымъ свите звыкли съ памяти людское выплывати и въ забыте приходити, при томъ въ опатрности людей мудрыхъ вынайдено, ижъ каждую речъ

звыкли, писмомъ варуючи, память потомнымъ людямъ приводити; я теды, Анъна Садовская, зъ дому Пашковская, будучи я на тотъ часъ отъ пана Бога хоробою навеженая обуложною, а памятаючи, же въ писме святомъ написано: «будте готовыми, бо не ведаете часу и годины смерти», что я сама, предъ очима будучи (смерти), однакъ въ зуполномъ розуме и при доброе памяти, зъ доброе воли своее, а не съ чие намовы, безъ жадного примушеня, чиню явьно симъ моимъ тестаментомъ остатнее воли моее, доносечи до ведомости кажъдого суду и уряду и права, кому о томъ ведати будетъ належати, нынешънимъ и на потомъ будучимъ людямъ, ижъ гды мене панъ Богъ до хвалы свое Святое поволати будетъ рачилъ, поручаю впродъ в мощныя руци Господу Богу Всемогущему, сотворителеви моему, душу мою, а тело грешное, ижъ есть изъ земли взято, въ землю пойдеши. Што тежъ я, звышъ менованая Анъна Садовъская, благодару Творца моего, была есми зостала католичкою, за малжонка славное памяти, пана Садовского, а теперъ зновъ на свою рускую релию приступила, водлугъ продковъ своихъ; споведь Светую и сакраментъ приняла есьми. Что тежъ я, хотечи роспоредити убогую маетностъку мою, которую маю: у Голыхъ мне часть припадаючая одъ родичовъ моихъ, яко право описуетъ, на Голыхъ тисечу золотыхъ мне и деткамъ моимъ, сиротомъ,—въ вечность имъ приналежитъ. А же я теперъ, не маючи никого близшого приятеля, кромъ пана Конарского и сестры моей, Зофіи Конарское, прошу, абы, зъ ласки своее, детки мои убогіе въ опеце своей затрымалъ и маетъностку онымъ заховалъ, нимъ онымъ сиротамъ Господь Богъ путь покажетъ, а особливе прошу, абы за душу мою Господа Бога у Престола Божего не препоминали, якъ тому належитъ, презъ цалый рокъ, а по смерти моей деткамъ моимъ: сыну моему Иоану, дочкамъ моемъ: Марціанне, Терентией и сыну моему меншему Казимиру, въ той убогой маетности моей розделены мети будутъ черезъ опекуновъ моихъ, якъ звышъ описалосе, абы жаденъ не важилсе детокъ моихъ турътоватъ ни зъ близкихъ, ни кревныхъ моихъ. Хтошъколвекъ бы сей мой тестамъентъ остатнее воли мое нарушити смелъ, теды оного на страшъный судъ Божій его запозываю, и такъ не иначей мити хочу; и на томъ я выписала сей мой тесътаментъ осътатнее воли моее при отъцу Алекъсію

Барволевскомъ, свесъченику Светого Спаса, духовному моему и тежъ за упрошенемъ отъ мене особъ зацъныхъ: Пана Грегорея Булавъского и пановъ Сенъчиловъ: Тита й Харка, рожоныхъ братовъ, на тотъ часъ будучихъ и добре того тестъаменъту моего сведомыхъ, нижей на подъписахъ менованыхъ и подъписанныхъ. Писанъ въ месътечъку Печерскомъ Кіевскомъ, року тысеча шестъсотъ осмъдесятъ первого, Мая петънадъцатого дня. У того тестъаменъту, при печати, подписъ рукъ тыми словы: Устне очевисто прошоный о подписъ руки отъ вышменованое особы, до того тестаменту подписаломсе— Грегорей Булавскій. Я, Алексей Борзаловскій, попъ Спаскій, упрошоный одъ панее Анъны Садовское о подписъ руки до того тестъаменъту. Мы, братія рожоные, Захарія и Титъ Сенъчилове до того тестъаменъту моего одъ мене, вышъменованое особы, руки свое подписали. Который же то тесътамъентъ, за поданемъ и просъбою свышъмяноване особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешънихъ есть уписанъ.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—6184; листъ 24.

XLII.

Жалоба дворянина Михаила Кузьменка Дидковскаго на дворянъ: Ѳому, Луку, Василія и Ѳедора Дидковскихъ, о томъ, что они въ отсутствіи истца, служившаго во время козацкихъ войнъ въ коронномъ войскѣ, захватили его имущество и выгнали изъ его дома его жену и дочь. 1681, Іюля 30.

Року тисеча шестъсотъ осмъдесятъ первого. мѣсяца Іюля триддатого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими,

овъруцкими, personaliter ad acta stanowszy urodzony pan Michajło Kuzmienko Didkowski, przeciwko urodzonym panom: Łukaszowi, Bazylemu i Teodorowi Didkowskim, synom zeszłego pana Tomasza Didkowskiego, sąsiadom swoim, opowiadał i soleniter protestował się o to, iż, jako następowała rebelia kozacka i bunty chłopskie w powiecie owruckim, noviter po wojnie beresteckiej, rokiem przed wojną czudnowską, protestans, nie mogąc się osiedzieć w domu swym, we wsi Didkowicach, przed insolentią hultajską, musiał małżonkę swoią, urodzoną panią Owdotią Chodakowskiego z curką swoią, Maryną, w domu swym własnym, we wsi Didkowiczach, zostawiwszy, sam usługą rzeczpospolitej z różnemi rotmistrami przez czas nie mały zabawiając się, gdzie pod ten czas, w niebytności protestanta w domu, pomienieni panowie: Łukasz i Bazyli Didkowscy z zeszłym rodzicem swoim, panem Tomaszem Didkowskim, nie tylko, żeby mieli mieć respect na pokrewność, sąsiedztwo z małżonką protestuiącego, ani też na boiaźń Bożą nie oglądaiąc się, wprzód małżonkę z córką protestanta z domu ich własnego wygnali i mieszkanie onych do swoiej władzy przygarneli, a potym, gdy już małżonka protestuiącego z córką swoią zbici, zcontemptowani i z mieszkania swego wygnani, po różnych postronnych miejscach tułali się, pomienieni protestantes i dalej w przedsięzawziętym złym affeccie swoim postępuiąc, wszystkie należytości protestuiącego, to jest grunta, pola, sianożęci, drzewa bartne ze pszczołami i bez pszczół, ile na część protestanta należało, gwałtownym sposobem do swoiej władzy, dispositiej i possesiej odebrawszy, tym wszystkim disponowali, rządzili, pożytki wszelkie, tak miodowe, jako i inne na siebie brali i, przez czas nie mały zażywaiąc tych dóbr, na dwa tysiący złotych szkód protestuiącemu uczynili, a gdy protestans, chcąc się dowiedzieć o pożyciu małżonki swojej, od znaku wielmożnego jego mości pana oboźnego koronnego, pod którym na on czas zostawał, do wsi Didkowicz w roku przeszłym, tysiąc szest set sześćdziesiątym wtórym, przyjechał; gdzie małżonki swojej ani córki w domu nie zastawszy, do pomienionego pana Tomasza Didkowskiego, rodzica teraźniejszych obżałowanych, zajachał z czeladzią i pocztem swoim, tamże po obszyrnych rozmowach i udaniu takowym, że małżonka protestującego, sama dobrowolnie, niechcąc tu mieszkać w swojej

conditej, w inszе spokojniejsze poszła kraie; protestans, dawszy temu wiarę, sam też, jako żołnierz, nie chcąc się tam dłużej bawić, nazad do chorągwi pospieszać umyslał, co rodzic obżałowanych, jako i sami obżałowani, panowie: Łukasz i Bazyli Didkowscy, intentią protestanta wyrozumiawszy, łagodnemi słowy i proźbą swoią protestanta dewincując, uprosili, aby on konia nażyczył, albo raczej onym zaborgował, jakoż protestans, na takowe onych prośbę uczynić musiał, konia—rumaka, kosztuiacego złotych półtorasta, onym targiem w tej summie wygodził, a obżałowani słowem swoim submitowali się, za powrotem protestanta znowu ku domowi od wojska, za tego konia zapłacić i jego substantią, to jest część ojczyzny onego w drzewach bartnych w cale dotrzymać i ni w czym nie uszkodzić, czemu wszystkiemu obżałowani nie uczynili dość, nie tylko za konia, wziętego targiem, nie zapłacili, ale też wszystkie barci ze pszczołami i bez pszczół, na części protestuiącego będące, na swoj pożytek obrócili, znamiona i klejma, na barciach protestuiącego będące, popsowali i na ten czas ustawicznie wielką krzywdę i ujme w barciach swoich protestans od obżałowanych ponosi, czym się nie kontentuiąc, jeden z obwinionych, na imie Bazyli Didkowski, przybrawszy do siebie complicem facti, pana Ralіona Skuratowskiego, roku terazniejszego, tysiąc sześć set osmdziesiąt pierwszego, miesiąca Iuli dwudziestego osmego dnia, armatnie, ex inito odio, napadszy na dom protestantów, cale chcąc protestanta z zięciem jego nieżywić, na poiedynek cum armis wyzywał, i pewnie by w niezdrowie protestanta i pana Iakowowicza Didkowskiego, zięcia protestuiącego, przyprawił, gdyby był, unosząc zdrowie swoie, nie uchronił się protestans, przez co wszystko pomienieni obżałowani bezpieczeństwo sąsiedzkie zgwałcili, prawo pospolite znieważyli, a w zapłacenie szkód pomienionych i w winy prawne popadli, o co wszystko mianowany protestans iterum atque iterum protestowawszy, wolną melioratią tej protestaciej, lubo przez uczynienie inszej protestaciej, lubo też przez pozwy poprawienie sobie zachowawszy, na ten czas o przyięcie tej protestaciej prosił; co otrzymał.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная; № 3210, годъ 1681—1682, листъ 114.

XLIII.

Духовное завѣщаніе дворянина Иліи Кубылинскаго, по которому онъ передаетъ свое имущество женѣ и изъявляетъ желаніе, чтобы останки его были похоронены въ церкви, во имя Св. Архистратига Михаила, въ селѣ Меленяхъ. Отказывая въ пользу этой церкви часть имущества, завѣщатель желаетъ, чтобы по немъ отслуженъ былъ сорокоустъ 1682. Марта 26.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ второго, мѣсяца Мая двадцать пятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими, personaliter stanowszy pani Nastasia Mieleniowskiego Heliaszowa Kubilińska, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, testament ostatniej woli zeszłego pana Heliasza Kubilińskiego, małżonka swego, per oblatam podała, na rzecz, w tym testamencie mianowicie wyrażoną, o czem ten testament szyrzej w sobie opisuie, którego podawszy, prosiła, aby przyięty i w xięgi niniejsze wpisany był; ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem i tymi słowy iest pisany: W imie Ojca, i Syna, i Ducha Swiętego niech będze ku wiecznej pamięci amen. Ja, Heliasz Kubiliński czynie wiadomo i zeznawam tym testamentem ostatniej woli moiej, teraz i na potem, komu by o tem wiedzieć należało, iż ia, będąc od pana Boga chorobą nawiedzony, a będąc przy rozumie i przy pamięci moiej dobrej, uważywszy to sobie dobrze, że nie masz

pewniejszej rzeczy nad śmierć, a każdy człowiek podlegać jej musi, za czym i ja, będąc chorym, jestem bliższym do smierci niż do żywota, umyśliłem to do siebie i, chcąc rozporządzić za żywota mego ubogą maiętnością moią, po mnie pozostałą, tak leżącą, jako i ruchomą, aby po śmierci mojej rostirków jakich nie było między miłą małżonką moią, urodzoną panią Nastasią Mieleniewskiego, a bracią moią stryieczną i innemi pokrewnemi memi, ieżeli pan Bog zabierze duszę moią do fały swej swiętej, tedy duszę moią oddaię panu najwyższemu, w Trojcy Swiętej jedynemu, a ciało moie ziemi; naprzód, gdy zabierze pan Bóg duszę moią, ma miła małżonka moia ciało moie grzeszne pochować według trybu i zwyczaiu chrzesciańskiego przy domie Bożym, u swiętego Michała, cerkwie panów Meleniewskich i pamiątki po duszy mojej taż miła małżonka moja ma odprawić, jako temu jest zwyczaj, sorokoust, służeb czterdziescie, tenże swieszczenik cerkwie Meleniewskiej za duszę moią grzeszną odprawić ma, a miła małżonka moja onemu z tejże maiętnostki mojej, po mnie pozostałej, nagrodzić ma według wynalazku przyiacielskiego, a maiętność moją leżącą, na mnie prawem przyrodzonym po niebożce rodzicielce mojej, paniej Bohdanie Wyhowskiego, Danielowej Kubilińskiej na mnie spadłą i należącą, także i kupne, leżące w wojewodstwie kijowskim, a w powiecie owruckim, we wsi Wyhowie, alias Dawydkach, między ich mościami pany Wyhowskimi, ze wszystkiemi generaliter pożytkami, do tej części należącemi, na których to dobrach miłey małżące mojej, Nastasiej Meleniewskiego, tym testamentem ostatniej woli mojej leguie i zapisuje dożywocie i summę złotych trzysta i wolna będzie miła małżonka moja tych dóbr i pożytków z nich wszelakich zażywać i, komu chcąc, prawem swoim, według tego testamentu ostatniej woli moiej, puścić, abo także tę summę testamentem swoim, komu chcąc, legować i zapisać, przeciwko któremu to testamentowi memu ich mość panowie Kubilinscy, bracia moje stryiecznie rodzone i insze blizcy i dalsze krewni moie ni w czym kontradicować i przeczyć nie mogą u koźdego prawa i sądu i na kóżdym miejscu; a ruchome rzeczy, to iest bydło, i konia, i zboże zasiane, tak młócone, jako i nie młócone, które jest u pana Wasila Kubilińskiego, tak jare, jako i ozime i długi moje, na które i zapisy mam, tejże miłej małżonce mojej zapisuie

i te zapisy wszystkie, tak zeznane, jako i ręczne, na tęż małżonkę moją wlewam i tym testamentem moim iej zapisuie i wołów pare, która jest u pana Wasilia Kubilińskiego, którą małżonka moja ma odszukać, a odszukawszy którego kolwiek z tych wołów, swieszczenikowi cerkwie Meleniewskiej oddać ma; i to też waruie tym testamentem moim ostatniej woli moiej, jeżeli by ktokolwiek z blizkich, krewnych i powinnych moich temu testamentowi ostatniej woli mojej sprzeciwić się w czym kolwiek miał i ten testament moj naruszyć i w czym by ino kolwiek jaką wątpliwość temu testamentowi memu zadawać miał, tedy ja kóżdego, ten testament moj ostatniej woli moiej naruszaiącego, pozywam na straszny sąd Boski, przed samego Pana i Zbawiciela naszego, Iezusa Chrystusa, i to też upraszam i chcę mieć, aby ten testament moj każdego prawa i sądu i na kóżdym miejscu przy swojej mocy i wadze zachowany był, na co, dla dania wiary i pewności, dałem ten testament mój małżonce moiej. Iż ja sam pisać nie umiem, tedy uprosiłem przyiaciela mego, jego mości pana Jerzego Jana Błockiego, który z łaski swej na miejscu moim rękie swoją, za ustną i oczewistą prozbą moią, do tego testamentu mego podpisać się z łaski swej raczył, także z podpisami rąk ludzi zacnych, odemnie ustnie i oczewiście uproszonych, na podpisach rąk niżej mianowanych. Pisan we wsi Meleniach, w domie pana Jana Meleniewskiego, roku pańskiego tysiąc sześć set osmdziesiąt wtórego, miesiąca Marca dnia dwudziestego szóstego. У того тестаменту, при печатехъ притисненыхъ, подъписы рукъ тыми словы: na miejscu pana Heliasza Kubilińskiego, jako pisać nie umiejącego, za oczewistą prozbą jego, podpisuie się do tego testamentu Ierzy Jan Błocki reką swą. Bazyli, swieszczenik na ten czas zostaiący na Umelanach podpisuie się do tegoż testamentu ręką swoią własną. Ustnie proszony pieczętarz od pana Heliasza Kubilińskiego podpisuie się do tego testamentu Szymon Meleniewski. Proszony pieczętarz od osoby wysz mianowanej, Jan Meleniewski. Котораяжъ то облята того тестаменту, за поданіемъ и прозбою зъвышъ менованое особы, а за принятіемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ овруцъкихъ есть уписана.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 365.

XLIV.

Разводный листъ, выданный Оришкою Федоровичовною, урожденною Мошковскою, ея мужу Федору Скиринѣ о томъ, что, вслѣдствіе невозможности ужиться, испросивъ разрѣшеніе родственниковъ, они по обоюдному согласію рѣшились разойтись. Жена розрѣшаетъ мужу вступать во вторичный бракъ. 1682. Февраля 19.

Року тисяча шестьсотъ восемдесять четвертого, месеця генъварія двадцать шестого дня.

На уради кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Михайломъ Кончаковскимъ, реентомъ и наместникомъ на тотъ часъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими personaliter stanąwszy Fedor Skiripa, dla wpisania do xiąg ninejszych, grodskich, owruckich, per oblatam podał list rozwodny, od żony swojej przeszłej, Oryszki Fedorowiczowny, z podpisaniem rąk ichmościów panów szlaczty, na podpisach niżej mianowanych, sobie dany i służący i temi słowy jest pisany. Ia, Oryszka Fedorowiczówna, czynię wiadomo tym listem moim, dobrowolnym zapisem rozłączającym się z małżeństwa z bywszym małzonkiem moim, Fedorem Szkirypą, a to względem ladajakiego w małżeństwie pożycia naszego, do którego, przyznam się, że ja sama przyczyną byłam, przez różne występki moje straciłam ku sobie miłość małżonka moiego, a już widząc cale, że nie będzie między nami pożycia dobrego, padłam na nogi jegomości panu ojczymowi memu, panu Iwanowi Moszkowskiemu i imć paniej matce dobrodziejce mojej, tak też ichmościom panóm stryjóm moim,

ichmościóm panóm Moszkowskim, żeby, ulitowawszy się ladajakiego pożycia naszego, namawiali małżonka mego o rospust z małżeństwa ze mną, za których prożbą i namową, bywszy małżonek mój jednostajnie ze mną, z małżenstwa rospust uczynić zezwolił; ja, wyszmianowana, uwalniam z małżeństwa Fedora Szkirypę, bywszego małżonka mego, tym listem moim, że już nie jestem żoną jego, a on małżąkiem moim, pozwalam onemu żenić się, niech zdrów z drugą żeni się, a niech onego Bug błogosławi z drugą w lepsze pożycie w małżeństwie, niżeli ze mną, a ja już tak będę stradać, jak mi pan Bóg dał, a zaś, co dała była pani matka na wspomożenie na byczka, ichmoście panowie przyjaciele oszacowali złotych sześć, za którego byczka pieniądze odebrałam i ze wszystkiego tymże listem moim kwitowałam, na co, dla lepszej wiary i dla wiadomości każdemu, dałam jemu ten moj list, z podpisem rąk ichmościów panów przyjacioł, ustnie i oczewisto odemnie uproszonych, niżej na podpisiech rąk ichmościów mianowanych. Działo się w Bobyniczach, roku pańskiego tysiąc sześcset ośmdziesiąt wtórego, w niedzielę maślną przed zapustami wielkimi. У того листу розводного подписы рукъ тыми словы: Za ustną i oczewistą prożbą od Oryszy podpisuję się do tej karty, jako pisać nie umiejącej, Ian Moszkowski; za ustną i oczewistą prośbą pana Iwana Moszkowskiego podpisuję się Michał Skałkowski, za ustną i oczewistą prożbą pana Iwana Kaweckiego, wójta Marhowskiego, jako pisać nieumiejącego, do tego listu podpisał ręką swoją Samuel Domaszewski. Которы же то листъ розводны, за поданемъ и прозбою вышъ мянованое оссбы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово въ слово до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овручъскихъ есть вписаны.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 385 на оборотъ.

XLV.

Жалоба дворянъ: Якова, Василія и другаго Василія Сергіенковъ и Василія Лазаренка Дидковскихъ на дворянъ: Станислава Липлянскаго, Луку, Василія и Федора Хоменковъ Дидковскихъ, о томъ, что они наносили истцамъ разныя обиды и наконецъ напали на нихъ на улицѣ, побили ихъ и поранили. Въ числѣ обидъ, истцы заявляютъ, что Липлянскій напалъ на маляря, нанятаго ими для возобновленія живописи въ церкви села Дидковецъ, и отнялъ у него сорокъ злотыхъ, данныя ему истцами на покупку красокъ и на другія церковныя надобности. 1682. Апрѣля 29.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ второго, мѣсеца Априля двадцатъ девятого дня.

На урядe кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony pan Jakub Didkowski, swym i urodzonych panów: Bazylego i drugiego Bazylego Serhienków, braci rodzonych i trzeciego Bazylego Łazarenka Didkowskich, przez wyżej mianowanych osób tyrańsko zbitych i posieczonych, imieniem, przeciwko urodzonym panom: Konstantemu i Stanisławowi Liplańskim i Łukianowi, Bazylemu i Fedorowi Chomenkom Didkowskim, principałom i Marcinowi Popławskiemu i innym comprincipałom i pomocnikom, im samym imiony i przezwiski, których było człowieka do dwudziestu i więcej, lepiej wiadomym i znajomym, które, za powzięciem wiadomości, w pozwie i w dalszym procederze prawnym, de nomine et cognomine exprimowane będą, żałośnie opo-

wiedał i solleniter protestował się o to i w ten sposób, iż pomienieni obwinieni, nie contentuiąc się pierwszemi krzywdami dawniejszemi, które różnych czasów protestuiącym czynili i zadawali i do ruiny substantiej przywodzili, z przechwałkami rozmaitemi i odpowiedzią na zdrowie i grabieżem, a mianowicie w roku przeszłym, tysiąc sześć set ośmdziesiątym, miesiąca septembra dwunastego dnia, gdy protestantowie, dla ozdoby domu Bożego, zaciągnowszy z strony malarza, i upewniwszy onego pewnym contractem do malowania obrazów do cerkwie didkowskiej, i dawszy mu zadatek i na materie osobliwie złotych czterdzieście, monetą dobrą, srebną, wyprawili byli onego dla kupienia farb malarskich z temi pieniędzmi do Kijowa, tedy obwiniony pan Konstanty Liplański, skoro się tylko dowiedział o tym, zaraz bieżał za tym malarzem w pogonią i, dogoniwszy we wsi Zakusiłach, te pieniądze, złotych czterdzieście, na cerkiewną potrzebę dane, ku szkodzie protestantow a krzywdzie domu Bożego, w sposob jakowegości niesłusznego grabieżu, gwałtownie wydarszy, na swoj pożytek obrócił, a protestantom, za częstokrotną requisitią, ku ukontentowaniu domu Bożego, przywrócić nie chciał i dotąd nie wraca. Tym się niekontentuiąc, a maiąc jakiś dawny rankor przeciwko protestuiącemu, w roku przeszłym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt pierwszym, miesiąca Januarii osmego dnia, gdy protestuiący, pan Jakub Didkowski, będący zaproszony w dom urodzonego pana Jana Didkowskiego na ucztę, tamże i pan Konstanty Liplański, szukaiący różnych sposobów, aby protestanta zdrowia pozbawić, i gdzie indziej chmielem głowę obłożywszy, umyślnie przyszedszy w dom szlachecki, bez dania żadnej przyczyny, znienacka protestuiącemu w gębę pięścią dał i, porwawszy się do szabli, ciąć chciał, lecz iż ludzie w ten czas różni, goście będące, protestanta dłuży oprimować nie dali i kaleczyć, lubo przy wielkiej oppressiej protestanta, który wszystko to na perswazią ludzką cierpliwie zniosł, panu Bogu tylko krzywdę swoią poruczywszy, nie ukontentowawszy się i tym i nie mogąc się już lepiej pomśić nad samym protestantem, tedy w tymże roku, miesiąca augusta czternastego dnia, postrzegszy na ulicy charta protestuiącego, dobywszy szable, wprzód ciął; a po tym sztychem pchnął, tak szkaradnie, aż zdechnąć musiał, te słowa mówiąc: «że i panu twemu tak bę-

dzie». W roku zaś terazniejszym, tysiąc sześć set osmdziesiąt wtórym, różnych miesięcy i dniów, pomienieni obwinieni, panowie Chomiczowie Didkowcy, za radą i subordinatią pana Konstantego Liplańskiego, nie sprawuiąc się po bratersku, a wzruszaiąc pokoj i mieszkanie sąsiedzkie, ile w jednej wsi z protestuiącemi mieszkaiący, różne do niechęci dawaiąc occazie, czeladnika i parobka na rok zupełny naiętego, na imie Marcina Popławskiego, który na ręku swych i w powierzeniu od pana Jakuba Didkowskiego miał klucze od gumna i od spichlerża i inne rzeczy gospodarskie pomienionego Popławskiego, rożnemi sposobami potaiemnie, przez czas nie mały maiąc z onym jakoweś porozumienia, tak długo odmawiali, aż go dnia dziewietnastego miesiąca kwietnia do siebie odmówili i przewabili, ku szkodzie nie małej i niewygodzie protestuiącego, w czas pilnej roboty, który parobek nie mało zaszkodził, mianowicie wziął wztąg różnych kolorów jedwabnych łokci pięcdziesiąt, kosztuiący kóżdy łokieć po groszy sześć, sznurka jedwabnego łokci dwadzieścia, kupiony każdy łokieć po groszy cztery i innych wiele rzeczy, jako to: siekiery, swidry, dłóta, kosy, wory i różne naczynie gospodarskie gdzieś, czyli pozatracał, czyli też z sobą potajemnie zabrał i, nie zdawszy z rąk swych żadnej rzeczy, nie opowiednie od protestuiącego odszedszy, i dotąd przy obwinionych zostaie, o którego to parobka wydanie, gdy protestuiący po przyiacielsku i przez ludzi godnych szlachtę i przez woźnego urzędownie upominał się, wydać żadną miarą nie chcieli i nie wydali, a jeszcze i na samych protestuiących przechwalaiąc się, z domu poiedynkiem wywlekać i zabijać odpowiedaią; przez co teraz i w robocie gospodarskiej wielką szkodę i omieszkanie protestantes ponosić muszą i dla takowych odpowiedzi i przechwałek ustawicznych w zdrowiu swym nie będąc bezpieczni, cierpliwie i modeste wszystko to na sobie znosili, oczekiwaiący, azali się upamiętaią i od takowych złości poprzestaną, ale miasto reflectiej w swym złym przedsięwzięciu, teraz swieżo, chcąc już do skutku przedsięwzięty swoj nieprzystojny umysł przywieść, w roku terazniejszym, tysiąc sześć set osmdziesiąt wtórym, miesiąca kwietnia dwudziestego siódmego dnia, w poniedziałek, nazajutrz uroczystości swięta ruskiego, to jest zmartwychwstania pańskiego, upatrzywszy czas sposobny, gdy protestuiące, jako zwyczaj chrześ-

ciański naucza, nabożeństwem się zabawiali, pomienieni obwinieni, panowie Liplańscy, zmówiwszy sie zawczasu z tymiż pany Didkowskiemi Chomiczami, siestrzeńcami swemi i z tymże, odmówionym od protestuiącego, parobkiem, Popławskim i innemi pomocnikami, ku wzruszeniu pokoiu pospolitego i prawa swiątobliwego tudzież i miłości sąsiedzkiej, a ku wielkiemu zatrudnieniu i niewygodzie wszystkich sąsiad i podrożnych ludzi, nagotowawszy przedtem wcześnie kołów i chrostu, ulicę starodawną, publiczną i gościniec wieczysty zagradzać płotem począł i już nie mało zagrodził, nie chcący nikogo przez wieś przepuszczać, co gdy protestuiące, jako i inni sąsiedzi obaczyli, iż niesłusznie czyni, poczęli prosić słowy łagodnemi, aby tego poniechał, a drogi i ulicy ludziom wszystkim nie zagradzał, dopieroż pomienieni panowie Liplańscy z tymiż siestrzeńcami swemi, pany Didkowskiemi, obwinionymi, z Popławskim i innemi pomocnikami, wprzód słowami uszczypliwemi, honorowi szlacheckiemu i sławie dobrej szkodliwemi, lżyć i sromocić poczęli, a potym, bez wszelkiego respektu, wszyscy, rzuciwszy się jedni do kołów, tamże na ulicy na to już umyślnie nagotowanych, drudzy do siekier, a pan Konstanty Liplański do szable, terazniejszych protestuiących, ubezpieczonych pokoiem prawa pospolitego, owarowanych, ile pod czas takowych zacnych i chwalebnych świąt, nic złego na ten czas na siebie niespodziewaiących się, bezbronnych, tamże na ulicy zaraz niemiłosierdnie, kto jeno co w ręku miał: kołami, siekierami, obuchami a pan Liplański szablą, sam przywódcą będąc, (i te słowy mówiąc: «teraz mamy czas pomsty naszej nad takiemi owakiemi synami») obces rzuciwszy się, protestuiących tak opprimować poczęli, że aż na ziemię każdy od takowego impetu i ogłuszenia upaść musiał, tamże, już na ziemi leżących, siekli, bili, tłukli, jako sie im podobało, nie tylko kołami, obuchami, szablą, ale na ostatek stusami, rękoma i nogami deptali, za czupryny targaiąc, włosy, kołtuny powyrywali, cale chcący ich nieżywić, jakoż pewnie by byli nieżywili, gdyby nie sąsiedzi na ten czas odratowali i na śmierć zabić nie dali i tak, ledwie co żywych, z dalszą jeszcze odpowiedzią na ostatek zdrowia protestuiących, odeszli; których z miejsc na ten czas jednych aż poniesiono, a drudzy, sami zwlokszy się, do domów swych pobite, posieczone, poranione i pokrwawione przy-

wlekli się, z ranami zadanemi takiemi: panu Jakubowi Didkowskiemu raz obuchem na rog głowy, czupryne wyrwano, a na plecach, na bokach i na nogach ran sinych, spuchłych, krwią naciekłych, kołowych i obuchowych dziesięć; panu Bazilemu Serhienkowi Didkowskiemu ran, także kołami bitych, sinych, i obuchowych, spuchłych, krwio naciekłych, na plecach, na bokach, co znaczniejszych, siedmnaście a mniejszych po wszystkim prawie ciele i bez liczby, ktory na śmiertelnej pościeli choruiąc, Pan Bog wie, jeśli się od takowego zbicia niemiłosierdnego wyleczy; drugiemu panu Bazylemu Serhienkowi Didkowskiemu raz kołem w kark szkaradny, na głowie kołtuny wyrywali, na plecach, na ręku obuchowych razow sześć bitych, sinych, spuchłych, krwią naciekłych, szkodliwych, z naruszeniem kości, a inszych po wszdstkim ciele i zliczyć trudno dla spuchłości ciała; panu Bazilemu Łazarenkowi Didkowskiemu na prawym plecu raz cięty szablą, na lewej ręce, wyżej łokcia, także szablą, także ciętych, szkodliwych razow dwa, na łbie kołem uderzony raz spuchły, siny, barzo szkodliwy, owo zgoła wszystkiego, na ziemi leżącego, zbili ztłukli, tak, że wszystko ciało zczerniało, na twarzy zaś oczy wszystkim znacznie nogami i pieściami popodbiiano. Ktorym to takowym swoim niesłusznym i nieprawnym postempkiem prawo pospolite obwinieni violarunt, winy prawne, pro qualitate facti, na osoby i dobra swoie zaciągneli, a prótestantow, dla takowych: zbicia, bolu i omieszkania, w robocie gospodarskiej, do szkod niezmiernych, ktore czasu prawa przez pozew werificowane będą, przywiedli i przyprawili; o co wszystko, jako się wyżej pomieniło, protestuiący, swym i imieniem wysz mianowanych panow Didkowskich, iterum atque iterum protestowawszy, ofiarował z obwinionemi prawnie, jako prawo będzie kazało, postempować, salve jednak do poprawy tej protestatiej, albo pozwem czasu prawa onej rozszyrzenie, jeśliby tego potrzeba ukazywała, zostawiwszy; a na werificatią tego wszystkiego, stawił woznego generała województwa kijowskiego, wołyńskiego, bracławskiego i czernihowskiego, szlachetnego Jana Simka, ktory, za przydaniem urzędowym i z powinności swojej woznowskiej, roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtorego, miesiąca kwietnia dwudziestego ośmego dnia, in praesentia dwoch szlachty, ludzi wiary godnych, panow Jana i Pawła Didkowskich, był we wsi Didkowcach, w domach każdego osobno, mianowicie:

Jakuba, panow Bażylego i drugiego Bazylego Serhienkow i pana Bazilego Łazarenka Didkowskich, ktorych widział pobitych, potłuczonych a jednego i posieczonego, po głowach, po plecach, po grzbiecie, po ręku, po nogach, wszystkich spuchłych, sinych, krwawych, rannych, czupryny i kołtuny powyrywane, mianowicie: pana Bazilego Serhienka barzo chorego, na smiertelnej pościeli leżącego, Pan Bóg to wie jeśli i żyw będzie, i wszystkie te rany na nich, jako się wyżej w protestatiej pomieniło. Ktore to takowe pobicie, i posieczenie, i dalszą odpowiedź na zdrowie powiedali być stałe panowie Didkowscy, wysz pomienieni, od panow: Liplanskich i panow Chomiczow Didkowskich na ulicy, bez dania żadnej przyczyny. Tegoż roku, miesiąca i dnia i z tąż pomienioną szlachtą, za affectatią pana Jakuba Didkowskiego, był użyty do panow: Łukasza, Bazylego i Fedora Chomenkow Didkowskich, ktorych wszystkich, w iednym domu zastawszy, a przy nich i szlachetnego Marcina Popławskiego, ktory pierwiej u pana Jakuba Didkowskiego służył, i nie dosłużywszy roku, a wziąwszy zupełną zapłatę, a maiąc klucze w ręku swych i wiele zaszkodziwszy, nie opowiednie od pana Didkowskiego Jakuba odszedł, i przy tychże panach Chomiczach Didkowskich, jako przy szwagrach swych, loznie się bawi, u których urzędownie requirował, imieniem pomienionego pana Jakuba Didkowsklego, o wydanie tego Popławszkiego i rzeczy przez niego zabranych, w protestatiej mianowanych, gdzie panowie Didkowscy Chomiczowie odpowiedzieli: że my go żadną miarą nie wydamy i nieodstąpimy; tedy tego Popławskiego Marcina, według prawa, w tysiącu grzywien do rosprawy prawnej przyaresztował, i przyporęczył, ktory areszt panowie: Bazili, Fedor i Łukasz Didkowscy, benewole przyiąwszy, do prawa onego stawić, gdzie tego potrzeba ukaże, submitowali się. Co wszystko, iż tak a nie inaczej było, jako widział i słyszał mianowany wozny, tąż szlachtą, przy sobie będącą, oswiadczywszy, ztamtąd odiechał i o tym tę swoją prawdziwą przedemną urzędem czyni i uznaie rellatią, prosząc wespół z protestantem, aby tak protestatia, jako i ta rellatia do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich przyięte i zapisane byli, co otrzymali. Iakub Didkowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682, листъ 344 на оборотѣ.

XLVI.

Жалоба дворянина Андрея Матіяшкевича на дворянъ Мошковскихъ о томъ, что они отняли у него деньги и коня, нанесли побои его женѣ и пачерицѣ и уговорили козаковъ, квартировавшихъ въ Овручѣ, взять его въ плѣнъ и разными лишеніями принудить къ уплатѣ выкупа; они подстрекали козаковъ, указывая на то обстоятельство, что, поселившійся среди нихъ, Матіяшкевичъ—«Ляхъ». 1682. Апрѣля 30.

Року тисяча шестьсотъ осмъдесятъ второго, месеца Априля тридцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевское милости Овъруцъкомъ, передо мною Теодоромъ Левъковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими, personaliter stanowszy urodzony pan Andrzey Matiaskiewicz, swym i urodzoney paniey Maryny Wyhowskiego, małżonki swey imieniem, także imieniem pani Oksinicy Sokołowskiego Piotrowey Tuszyney, corki pomienioney pani Matiaskiewiczowey, okrutnie zbitych od osob niżey mianowanych, swiadczył i, żałosnie opowiadaiąc, protestował się przeciwko urodzonym panom: Nikonowi Nawmienkowi i synowi jego Matwieiowi, Iwanowi, Michałowi i Fedorowi Zadczenkowi, Prokopowi, Semenowi, Andrzejowi Czaykonowi, Semenowi Kuzmenkowi Moszkowskim, i Liduchowskiemu, i Jackowi, brataniczowi jego, princypałom i inszym pomocnikom i comprincypałom, ktorych imiona w pozwie specifikowanę będą, o to y w ten sposob: iż obwinieni, zdawna maiąc jakiś gniew y niechęć do protestentow, w jedney wsi, w siele Moszkach, w sąsiedzstwie miesz-

kaiąc; rożnemi czasy rożne krzywdy y violentie protestantom czyniąc, napierwiey, zebrawszy się obwinieni na protestanta, zastąpiwszy onego we wsi Moszkach na drodze, odieli pieniędzy gotowych złotych dwadziescia pięć, ktore był wzioł za woła u Jakima Worobia Moszkowskiego i do domu s temi pieniędzmi szedł, nie kontentuiąc się i tym obwinieni, gdy kozacy na stanowisku stali w Owruczu, połk Semenow Korsuncow, ktorym kozakom udali z niechęci obwinieni protestanta: «że to lach między nami mieszka, weźcie go do więzienia, może się wam dobrze okupić» i za radą i poduszczeniem ich, protestanta kozacy wziowszy gwałtem do Owrucza, i w więzieniu, okowawszy pętami żelaznemi y łancuchem, przez dwa dni y nocy dwie na mrozie protestanta trzymali, nie dawszy ani iesć, ani pić; od ktorych okupuiąc się s tego więzienia, musiał kozakom dać złotych czterdziesci Polskich i czapke falendyszową, kunicą obłożoną dał, za ktorą dano złotych polskich pięć i tym się jeszcze obwinieni nie ukontentowawszy, legce sobie maiąc prawo pospolite y na winy, w nim opisane, nic nie dbaiąc, a wykonywaiąc zawziętość swoię przeciwko protestantom, roku teraznieyszego, tysiąc szescset osmdziesiąt wtorego, miesiąca Aprila dwudziestego osmego dnia, gdy obaczyli, że się wybiera protestans z Moszkow na mieszkanie do Wyhowa, nie mogąc mieszkać w Moszkach od obwinionych, i słysząc od nich zawsze rożne przechwałki na zdrowie, nałożywszy się z dostatkami swemi na dwa wozy, wyiachać chciał; ale obwinieni, zebrawszy się wszyscy s pomocnikami swymi, z armatną strzelbą i z kiiami, jako na nieprzyiaciela, na dom protestantow gwałtownie naszedszy, wrota rozbiwszy y wpadszy do dwora, zaraz do protestanta rzucili się, chcący onego nieżywić, widząc tedy protestans takowy gwałt na siebie, unosząc zdrowie swoie, na tył ze dworu swego, w fortę, do rzeki Noryny uszedł, tamże małżąkę protestuiącego i corkę jey, panią Tuczyną okrutnie kiiami zbili, zekrwawili, za warkocze targali, po ziemi włoczyli, potąd, pokąd włosow na głowie stawało, a potym za umarłych onych odeszli i szkod wiele w domu naczynili i konia, z woza wyprzągszy, za ktorego dawano złotych pięcdziesiąt, wzieli, uczyniwszy temi słowy na protestanta odpowiedzi: «że na tym bedziem wszyscy, że go o smierć przyprawimy;» za ktoremi odpowiedziami nie iest bezpieczen protestans zdrowia i życia swego, przez

co obwinieni prawo pospolite zgwałcili, winy na osoby y dobra swoie, uczynkowi ich godne, zawzieli y zaciągneli, a protestanta do szkod na złotych dwieście polskich przyprawili, o co protestans iterum atque iterum protestowawszy, offiarował z obwinionemi prawnie, jako prawo każe, czynić, salve jednak do uczynienia szyrszey protestaciey, albo oney rozszyrzenia pozwem, czasu prawa, jeśliby tego potrzeba prawa ukazywała, sobie zostawiwszy. Na dowod tego wszystkiego stawił woznego generała woiewodstwa kiiowskiego, szlachetnego Iana Simka, ktory wozny w te słowa rellatią zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc szescset osmdziesiąt wtorego, dnia dwudziestego dziewiątego, był we wsi Moszkach, w domu urodzonego pana Andrzeja Matiaskiewicza, za przydaniem urzędowym, maiąc przy sobie dwoch szlachcicow: pana Stephana Iastrzembskiego i pana Iana Turkowskiego, oglądał okrutnie zbitych, zranionych: panią Marynę Wyhowskiego Andrzejową Matiaskiewiczową i corkę oney, panią Oksinią Sokołowskiego Tuczyną, na ktorych widział barzo siła razow bitych po wszystkiem ciele ich, po ręku, po głowie, po plecach, że i zliczyć trudno, bo wszystkie ciało spuchłe, sinie, krwią ponaciekało, twarz zekrwawiona, włosy na głowach oberwane, ktorych mało co na głowach zostało; ktore zbicie i włosow oberwanie mianowali sobie być stałe przy gwałtownym naysciu na dom, od osob w protestaciey mianowanych; i to mianowali, że wiele szkod naczyniwszy i konia z wozu wyprzągszy, wzieli i odpowiedzi uczynili na zdrowie protestanta, onego nieżywić; i o wszystkim opowiadali, co tylko w protestatiey opisano, co on wozny, prawdziwie zeznawszy, wespoł s protestantem prosili, aby tak protestatia, jako i rellatia, do xiąg zapisane byli; co otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1681—1682 года, № 3210, листъ 347 на оборотъ.

XLVII.

Жалоба дворянъ: Романа, Михаила, Петра и Прокопа Левковскихъ на дворянина Франциска Потоцкаго о томъ, что онъ, пригласивши въ свой домъ Романа Левковскаго, приказалъ слугамъ своимъ изрубить его, причемъ угрожалъ поступить со всѣми Левковскими такъ, какъ поступилъ его отецъ съ Антоніемъ Невмирицкимъ, котораго онъ убилъ, волочилъ трупъ, привязавъ ко хвосту лошади, домъ его сжегъ и имѣніе присвоилъ себѣ. Потомъ Потоцкій обвинилъ несправедливо Левковскихъ въ укрывательствѣ бѣглыхъ крестьянъ, и наконецъ дозволилъ своему управляющему, Хмельовскому, похитить жену Прокопа Левковскаго, отказался выдать ее мужу и когда Прокопъ Левковскій явился съ требованіемъ въ имѣніе Потоцкаго, Веледники, то по приказанію Хмельовскаго былъ посаженъ въ тюрму, а потомъ избитъ до полусмерти. 1682. Іюля 7.

Року тисеча шестъсотъ осмъдесятъ второго, мѣсяца Іюля семого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony pan Roman Lewkowski, swym i urodzonych panów: Michała, ojca, Piotra, rodzonego i Prokopa, stryiecznego, przez niżej mianowanych osób tyrańsko kiiami zbitego, i na ten czas chorego, braci swych, Lewkowskich imieniem, przeciwko urodzonemu jego mości panu Franciszkowi na Potoku Potockiemu, jako roskazuiącemu, i urodzonym panom: Ianowi Chmielewskiemu, podstarościemu welednickiemu, Ianowi Skiporowi, sługom, Olszańskiemu, masztalerzowi, wolą i rozkazanie pana swego pełnią-

cym, żałośnie opowiadał i soleniter protestował się o to i w ten sposób: iż jego mość pan Potocki, nie kontentuiąc się pierwszym zbiciem i posieczeniem protestanta w roku przeszłym, tysiąc sześć set osmdziesiątym, miesiąca Augusta trzydziestego dnia, zaciągnąwszy z sobą protestuiącego w companią na sejmik deputacki do Włodzimierza, na wyiezdnym z Wielednik w pomienioną drogę, wprzód onego, jako gościa, w. rzeczy weneruiąc, a po tem, bez dania żadnej przyczyny, słowami zelżywszy, bez wszelakiego respectu bić i siec szablami pomienionym sługom swoim rozkazał, którzy, czyniąc wolę i rozkazanie pana swego, protestanta niemiłosierdnie wprzód obuchami przygłuszywszy, a potym szablami siec poczęli i razów szkodliwych, ciętych cztyry zadali, mianowicie: w głowę ran trzy szkodliwych, z których kosci wychodzili, a czwartą ranę w rękę prawą, którą się składał, nie przyszedszy ieszcze do broni, przez wszystkie palce zadali i za umarłego na ziemi zbitego odjechali; a tym się nie kontentuiąc ieszcze, i na ostatek zdrowia i substantiej na różnych miejscach sam jego mość pan Potocki, przez różnych ludzi i sługi swoich przechwałki i odpowiedź czyniąc na protestanta takową: «że, jako niebozczyk rodzic mój kazał zabić i końmi włoczyć przed tym Antoniego Niewmiryckiego, i iego substantią zabrać, i mieszkanie spalić, tak i ja terazniejszym protestantom uczynie»; zaczym protestantes zdrowia swego nie są bezpieczni; a przy takowych pochwałkach na zdrowie i substancią, protestuiących chcąc rujnować, śmiał i ważył się przez sługę swego, pana Iana Chmielowskiego, snać uchodząc przedsięwzięcia swego, uczynić niesłuszą i potwarną protestatią na protestantów w roku terazniejszym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórym, miesiąca Februarii dwudziestego piątego dnia, w grodzie owruckim, jakoby protestantowie poddaną ze wsi Biełki, żonę Klima roboczego, Marynę, zbiegłą w dom onych z różnemi fantami i pieniędzmi gotowemi, w tejże protestaciej mianowanemi, nie wiedzieć gdzie zapodzieli, także i nijakiego Kondrata Winnika, z koniem żydowskim zbiegłego także do wsi Lewkowicz, za requisitią obojga wydać nie chcieli i listy, znieważywszy, nogo nadeptali, czego nigdy in rerum natura nie było. Tandem po swej protestaciej niesłusznej, roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórego, miesiąca Kwietnia piętnastego dnia, przez subordynowanie osoby

odmówiwszy żonę szlubną urodzonego pana Prokopa Lewkowskiego, podwodo poddanych swoich do Welednik z rzeczoma, niżej mianowanemi, sposobem nieprzystojnym, kryjomie pan Chmielowski, podstarości jego mości pana Potockiego wielednicki, tamże, do Wielednik wykocić i zaprowadzić kazał, a mianowicie te rzeczy: spodnica sztametowa, kosztuiąca złotych trzydzieście, harasowa, kosztuiąca złotych dziesięć, kożuch, kosztuiący na dobrą monetę złotych dwanaście, pieniędzy gotowych w dobrej monecie złotych piętnascie, a inszych różnych fantów, płócien, koszul, obrusów, podwik, kabatów i różnego naczynia gospodarskiego więcey niżeli na złotych sześćdziesiąt; o której odmówionej i wyprowadzonej, żenie swojej z rzeczoma pomienionionemi do Welednik gdy się pan Prokopi Lewkowski dowiedział, jako szlachcic, pokoiem prawa pospolitego obwarowany, a nie spodziewaiąc się nic złego na siebie, jechał upominaiąc się, jako o żonę swoją własną, u pana Iana Chmielowskiego, podstarosciego weledniekiego, w dom jego mości pana Potockiego, do Weledniк, aby protestuiącemu wydano ze wszystkimi zabranemi rzeczoma, tamże, miasto wydania żony pomienionej, pan Chmielowski, legce sobie poważywszy prawo pospolite i winy, w nim opisane, nierespectuiąc na stan szlachecki, pod czas dnia targowego, dziewiętnastego miesiąca Kwietnia, roku terazniejszego, wprzód słowami szpetnemi, chłopami nazywaiąc, pana Prokopa Lewkowskiego do turmy wsadzić kazał, a potym, zawoławszy na chłopów swych, i wywlekszy z turmy, tyrańsko kijami bić kazał, że aż ledwo żywego na ziemi porzuciwszy, odeszli i żony dotąd wydać niechce i nie wydaie; którym to takowym nieprawnym i niesłusznym postępkiem swym obwinieni prawo pospolite violarunt, winy prawne za takowe uczynki na osoby i dobra swoie zaciągneli, a protestantów do szkód nie małych, nie rachuiąc w to rzeczy i pieniędzy, przez żonę pana Prokopa Lewkowskiego zabranych, które czasu prawa przez pozew weryficowane będą, przywiedli i przyprawili; o co wszystko, jako się wyżej pomieniło, jako i odpowiedź na zdrowie i substantią, protestuiący, swym i imieniem wysz mianowanych panów, ojca i brata swych, Lewkowskich, iterum atque iterum protestowawszy, i przeciwko uczynionej protestacii od jego mości pana Potockiego, jako potwarnej, reprotestowawszy, offiarował z obwinionymi prawnie, jako

prawo będzie kazało, postępować, salve jednak do poprawy tej protestaciej, albo pozwem, czasu prawa, onej rozszyrzenie, jeśli by tego potrzeba ukazywała, zostawiwszy; a na werificatią tego wszystkiego stawił woznego generała wojewodztwa kiiowskiego, wołynskiego, bracławskiego i czernigowskiego, szlachetnego Stefana Karaczewskiego który, za przydaniem urzędowym, i z powinności swojej woznowskiej, roku tegoż, miesiąca kwietnia dwudziestego wtórego dnia, in praesentia dwóch szlachty, ludzi wiary godnych, panów: Iana i Stefana Niewmiryckich, z ktorą pomienioną szlachtą był we wsi Lewkowiczach, w domu: wprzod u pana Romana Lewkowskiego widział rany, już pogoione, tylko znaczne, w głowie na panu Romanie Lewkowskim, snać byli szkodliwe, z których mianował pan Lewkowski, iż i kości wychodzili, a czwartą ranę przez wszystkie palce na prawej ręce—szkodliwe, cięte, jako się wyżej w protestaciej pomieniło, tegoż dnia i z tąż, wysz rzeczoną, szlachtą był w domu pana Prokopa Lewkowskiego, barzo chorego, kiiami zbitego, wszystkiego siniego, spuchłego, krwią obciekłego, że od tak szkaradnego zbicia i spuchliny ran zliczyć trudno, które to takowe zbicie i poranienie panowie Lewkowscy mienili być od osób i sposobem, wyżej mianowanym w protestaciej, stałe; co wszystko, iż tak a nie inaczej, jako się wyżej pomieniło, on wozny, szlachtą, przy sobie będącą, oswiadczywszy, z tamtąd odjechał, i o tym tę swoią prawdziwą czyni i zeznaie rellacią, prosząc wespół z protestantem, aby tak protestacia, jako i woznego rellatia do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich przyięta i zapisana była; co otrzymał Roman Lewkowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 400.

XLVIII.

Духовное завѣщаніе дворянина Дмитрія Степановича Бѣлошицкаго, которымъ онъ отказываетъ свое имѣніе, частію брату своему Степану, частію въ пользу церкви въ селѣ Бѣлошицкомъ, частію-же въ пользу священника села Скороднаго, въ которомъ завѣщатель умеръ на дорогѣ; священникъ села Скороднаго напутствовалъ больнаго и обѣщалъ его похоронить при мѣстной церкви. 1682. Іюля 9.

Року тысяча шестсотъ осмъдесятъ третего, месеця Іюнія тридцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передо мною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими, пертоналитеръ ставовши урожоный панъ Грегорій Белошицкій, для уписаня до книгъ нинешъних, кгродскихъ, овруцъкихъ, подалъ пер облятамъ тестаментъ остатнее воли зошлого пана Димитрія Белошицкого, просечи, абы былъ приняты и у книги уписаный, которого я, урядъ, примуючи, читаломъ и тыми словы, рускимъ письмомъ есть писаный: Во Имя Отца и Сына и Духа Святого, въ Тройцы Единого Бога, аминь: Я, Дмитрей Степановичъ Белошицкій, ведомо чиню и ознаймую тымъ моимъ остатней воли тестаментомъ, кому того ведати будетъ надлежало, ижъ я, будучи хорымъ, пошолъ былъ на одпустъ подъ Мозыръ до Мелешкевичъ, до образу Святое Пречистое; кгды пришевши до села Своедного, бардзомъ захоровалъ, еднакъ при зуполномъ смыслу и розуме будучи, упросивши до себе свещеника скороденского

велебного отца Григорія, которы мене споведалъ и сакраментовалъ и тело мое грешное мелъ поховать при церкви скороденской святого Димитрія, которому священику записую жита полъ мерки и сорокъ гроши готовыхъ, золотыхъ семъ, за что маетъ тотъ священикъ набожепство за душу мою отправить, то есть сорокоустъ, а тое все братъ мой, панъ Степанъ Белощицкій, священику маетъ отдать; а у стрія моего, пана Ивана Белошицкого двенадцать шаговъ долгу отшукаетъ, оному священику отдать и белецъ меду, а грунтъ мой увесь отчизной Белошицкой пану Степану Белошицкому, брату моему, часи вечными записую и увесь мой достатокъ, щоколвекъ по мъне зостанетъ, и въ тыхъ же грунтахъ моихъ Белошицкихъ, шчоколвекъ дерева до него належачого бортного, якъ съ псчелами, такъ и безъ псчелъ, тому же пану Степану Белошицкому, усе, зо всимъ, вечными часы записую; а частъ на грунту Белошицкого материстая маетъ вечными часы при церкви Белошицкой зоставати; а особливе у сестры моее, пани Невмерицкой волы два и иншіе речи воленъ будетъ тотже панъ Степанъ Белошицкій одшукать до себе и святое церкви Божее въ сели Белошицахъ не запоминать. При которомъ писмѣ тестаменте были люде скороденскіе на имя: Пилипъ и Опанасъ, зъ места Веледникъ—Охременко, котори зо мною посполу до Скородного пришелъ, до которого тестаменту помененого свесъченика скороденского, Григория, о подписъ руки упросилъ. Писано въ Скородномъ, року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ второго, месеца Июня девятого дня. У того тестаменту подписъ руки тыми словы: при справованню того тестаменту будучій, подписуюсе рукою моею власною—Григорей, священикъ Скороденскій. Который же то тестаментъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешъникъ естъ уписанъ.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 181 на оборотъ.

XLIX.

Жалоба дворянина Луки Дидковскаго на дворянъ: Якова Дидковскаго, Кондрата и Тышка Ходаковскихъ и другихъ о томъ, что они напали на домъ истца съ вооруженною толпою, въ день Рождества Пресвятыя Богородицы, когда всѣ почти жители села Дидковецъ и другихъ околичныхъ селъ находились въ церкви, избили всѣхъ тѣхъ, кого застали въ домѣ и причинили опасную болѣзнь женѣ Луки Дидковскаго. 1682. Сентября 23.

Року тисеча шестьсотъ осмъдесятъ второго, мѣсяца сентебра двадцать третего дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony pan Łukasz Didkowski, swym, i paniej Katarzyny Popławskiego Didkowskiej, małżonki swey i urodzonego pana Wasila Didkowskiego, rodzonego brata swego, imieniem, swiadczył i soleniter protestował naprzeciwko urodzonemu panu Jakubowi Didkowskiemu, principałowi uczynku niżej mianowanego i pomocnikom onego, urodzonym panom: Kondratowi ojcowi i Tyszkowi, synowi, Chodakowskim i innym, o ktorych imionach i przezwiskach protestans na ten czas wiedzieć nie może, ale, za wzięciem wiadomości, w pozwie tenże protestans wyrazić declaruie, oto i w ten sposob: iż przerzeczony pan Didkowski, przepomniawszy boiaźni Bożej i prawa pospolitego i winy w niem opisane, maiąc do protestanta różne zawzięte niechęci, czyniąc rożne rożnemi czasy protestantom

krzywdy w gruntach protestantów, w dobrach didkowskich będących, i rożnie rożnemi czasy protestantów contemptuiąc, i dalej czasu upatruiąc, jakoby protestantów do niezdrowia i o smierć przyprawić: jakoż czas pewny upatrzywszy, to iest w roku terazniejszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórym, miesiąca septembra ośmnastego dnia, w dzień święta ruskiego, narodzenia Najświętszej Panny, gdzie własnie rożna szlachta i rożni ludzie, z rożnych sioł, dla nabożeństwa do sioła Didkowiec, do cerkwi ziechali byli, i już w wieczór mianowany obwiniony, z swemi wysz mianowanemi, pomocnikami, namowiwszy i rożnych ludziej rożnych conditiej ieszcze do siebie przybrawszy, i rzkomo maiąc jakąś occasią do bakałarza, ktory w budynku protestuiących dla nauki dziatek szlacheckich zostawał, z orężem rożnym gwałtownie na dwor i mieszkanie protestantów, we wsi Didkowiczach będący, naszedszy, tamże protestuiących różnie rożnemi broniami bijąc, tłukąc, mało o śmierć tychże protestantow nie przyprawili, gdzie i żonę protestuiącego, wysz mianowaną, zostaiącą ciężarną, iedna że ciż obwinieni przestraszyli, a druga w tym że hałasie potrącili, która, z takòwego przestrachu i potrącenia, dziecie nie donoszone musiała poterać i nieżywe rodzić, i gdyby nie sąsiedzi, drudzy panowie Didkowscy, usłyszawszy takowy hałas i gwałt, nie ratowali, pewnie by protestuiących o smierć przyprawili, przez ktory to takowy uczynek mianowani obwinieni prawu pospolitemu sprzeciwili i w winy prawne, uczynkowi swemu godne, popadli; o co wszystko protestans na wysz mianowanych obwinionych, tak imieniem swoim i imieniem małżonki swej wysz mjanowanej i brata swego świadczyli solleniter protestował, ofiaruiąc z temiż obwinionemi prawnie, jako z prawa pospolitego przydzie, czynić, zostawiwszy jednak wolną melioratią tej protestaciej, albo uczynienie inszej szyrszej, albo też przez pozew rozszyrzenie; na ten czas, na dowod tego wszystkiego, stawił woźnego generała woiewodstwa kijowskiego, wołyńskiego, bracławskiego i czernihowskiego, szlachetnego Jana Dedowicza, ktory woźny, maiąc przy sobie dwoch szlachticów, ludzi dobrych, panow: Andrzia Zawackiego i Wacława Kobylińskiego, z przydania urzędowego w roku terazniejszym, miesiąca septembra dwudziestego dnia był na sprawie i potrzebie wysz mianowanych protestuiących we wsi Didkowcach, tamże, za opowiadaniem onych, widział znaki rożne najścia tego na dom

protestuiących przez obwinionych i samych protestuiących, rożnemi broniami barzo zbitych, i pomienioną małżonkę protestuiącego, barzo chorą, z potrącenia obwinionych, na pościeli śmiertelnej leżącą, ktora bez czasu dzicie nieżywe porodziła; i jakoż i ciało tegoż poteranego dziecięcia tu, na urzędzie praesentowano i on woźny, według prawa i powinności swoiej woźnowskiej, przez kogo jest poterane, tu, w grodzie obwołał i proclamował, którą swoię rellatią mianowany woźny, przedemną, urzędem prawdziwie zeznawszy, o przyięcie onej, jako i protestans swej protestaciej prosili, co otrzymali. Na miejscu pana Łukasza Didkowskiego, jako nie umieiącego podpisać, podpisuie się Stanisław Konstanty Liplański.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 424 на оборотѣ.

L.

Приговоръ купнаго суда, состоявшаго изъ дворянъ: Барановскихъ, Мошковскихъ и другихъ, также изъ крестіянъ сосѣднихъ селъ. Судъ уличилъ дворянъ: Игната Невмирицкаго и Іосифа Барановскаго въ томъ, что они выдрали пчелы у дворянъ: Богдана и Семена Барановскихъ и приговорилъ виновныхъ къ уплатѣ стоимости пчелъ и къ вознагражденію убытковъ, понесенныхъ истцами. 1682. Октября 4.

Року тисеча шесть сотъ осмъдесятъ второго, мѣсяца Ноябра двадцатого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овъруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy szlachetny pan Bohdan Baranowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, podał

per oblatam dekret kupny przez osob, w tym dekrecie mianowanych, wydany w szkodzie podawaiącego, o podarcie pszczół w barciach, w gruncie baranowskim, nazwanym Zaleźnicze, o czym ten dekret szyrzej w sobie opisuie, którego podawszy, prosił, aby był przyięty i w xięgi wpisany; ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem i temi słowy jest pisany. My, kupniki: Jan Grywski, Nikon i Dmitr i Semen Moszkowscy, Jasko Kupryianenko, mieszkaiący w Szwabach, Iwan i Stefan Demeszenki z sioła Chwośniej, Huryn i Artem z sioła Potapowicz, Matwij, Jurko Haszuniec z sioła Bondarów, Kuzma z sioła Skorodnego, wojt skorodenski, Jan Dedowicz, wózny generał wojewodzdwa kijowskiego, będąc uproszeni na kópę od Bohdana Baranowskiego, w szkodzie tegoż, na gruncie baranowskim, nazwanym Zaleźnicze, o podarcie pszczół w barciach trojga, gdzie na pierwszej kopie nie mogliśmy złoczyńcę znaleść, na drugą kupę odłożyli, a gdy druga kopa staneła w tejże szkodzie Bogdana Baranowskiego, na której Ihnat Niewmiricki nie stał, ale jeszcze przed zebraniem kopy drugiej, przysyłał Iesifa Baranowskiego, szwagra swego, jednaiąc Bohdana Baranowskiego i dawał za podarte pszczoły—swoie pszczoły, gdzie by tylko strona szkoduiąca chciała, abo pieniędzmi żeby wzioł za szkody swoje; czego Bohdan Baranowski bez wiadomości naszej, kupników, nie chciał uczynić i z onym się za szkodę swoią godzić, ale na kupie żeby Ihnat Niewmirycki stanął, na której nie stanął, słysząc się być winnym; na tejże drugiej kopie Iesif Baranowski przed nami, kupnikami, submitował się szwagra swego, Ihnata Niewmiryckiego, na trzeciej kopie stawić; my, kupniki, odłóżiliśmy i na trzecią kopę na dzień dzisiejszy, na której trzeciej kopie stanął pomieniony Ihnat Niewmirycki i do podarcia pszczoł Bogdana Baranowskiego dobrowolnie przyznał się, tam że, na tej trzeciej kopie, przed nami, kupnikami, przekładał. skargę Semen Baranowski, iż mu wydarto pszczoł iedynaścioro, tedy dobrowolnie Iesif Baranowski, szwagier Ihnata Niewmiryckiego, przyznał to: «żem ja podarł i ieszcze będę darł»; a tak my, kopa, widząc i dowody jasne, i sami się złoczyńce dobrowolnie do wysz mianowanych szkod przyznali, i dalej jeszcze Iesif Baranowski przed nami, kupą, declarował pszczoły Semena Baranowskiego darć, tedy w tej sprawie tak dekretuiemy: aby ten Ihnat Niewmirycki Bohda-

nu Baranowskiemu pszczoły podarte popłacił i szkodę, którę ponosi przez to, nagrodził; a Iesif Baranowski aby Semenowi popłacił, do których się sam na kupie przyznał, że ich podarł i ieszcze deklarował drać; tamże, na tejże ostatniej kopie trzeciej, przekładał przed nami, kupnikami skargę Jacko Kupryjanenko, że i onemu w tymże gruncie siła pszczół podarto, któremu Jackowi Kupryianenkowi zostawuiemy wolną drogę do dochodzenia szkód swoich, i innych nie mało uskarżali się o podarcie pszczół, którym wszystkiem wolne prawo zostawuiemy szukać szkodnikow i na to zgodnie ten nasz dekret kupny wydaliśmy z podpisami rąk naszych, którzy z nas pisać umicią, a którzy nie umiciętni, tedy z podpisami ręki niżej mianowanej osoby, na miejscu naszym podpisuiącego się; działo się to w gruncie baranowskim, w dzień swiętego Franciszka, roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórego. У того декрету купного, подписы рукъ тыми словы: będąc na tej sprawie, podpisuie się reką swą własną Jan Grywski; na miejscu panów: Nikodima, Dmitra i Semena Moszkowskich, stryiów moich, pisma nie umiciętnych, za ustną i oczewistą prozbą, do tego dekretu podpisuie się Jan Moszkowski; ustnie i oczewisto proszony od wysz mianowanych osób, w dekrecie mianowanych, do tego dekretu podpisuie się Andrzej Redczyc ręką. Который же то декретъ, за поданіемъ и прозбою подаваючого, а за моимъ урядовымъ принятіемъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ овруцкихъ есть уписанъ.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 471.

LI.

Жалоба дворянина Григорія Ущаповскаго на дворянъ: Степана и Евтуха Васьковскихъ и Василія и другаго Василія Дидковскихъ о томъ, что они, встрѣтившись съ истцемъ на поминальномъ обѣдѣ у вдовы, Авраамовой Ущаповской, и замѣтивъ, что Григорій Ущаповскій, какъ католикъ, отказывается ѣсть скоромное въ субботу, назвали его язычникомъ, а потомъ, послѣ ухода изъ обѣда, напали на его домъ, вырубили двери, нанесли ему сильные побои, и, защищавшихъ его, родственниковъ поранили. 1682. Ноября 18.

Року тисеча шестьсотъ осмъдесятъ второго, мѣсяца Ноября осмънадцатого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony pan Michał Uszczapowski, swym i urodzonych panów: Hrehorego i Sawki Uszczapowskich imieniem, żałośnie opowiadaiąc, soleniter protestował się przeciwko urodzonym panom, Stefanowi Waśkowskiemu, jako samemu principałowi, Wasilowi starszemu i Wasilowi młodszemu Didkowskim, braci rodzonym i Iewtuchowi Waśkowskiemu, comprincipałom i pomocnikom uczynku niżej mianowanego, o to i w ten sposób: iż pomieniony pan Stefan Waśkowski, nie kontentuiąc się tym, że z protestantów jednego, pana Sawkę Uszczapowskiego i siostrę jego rodzoną, pannę Hrypinę Uszczapowską, naiachawszy na wieś Uszczapy, na drodze tyrańsko był zbił, teraz tedy znowu, w roku terazniejszym,

tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórym, miesiąca Nowembra cztyrnastego dnia, legce sobie maiąc prawo pospolite i na winy, w nim opisane, nic nie dbaiąc, z pomienionemi pany Didkowskiemi i panem Iewtuchem Waśkowskim, pomocnikami swymi, będąc wespół z protestantem na obiedzie u pani Awramowej Uszczapowskiej, we wsi Uszczapach, która po mężu swym zmarłym pamiątkę zaduszną czyniła, tamże, przy obiedzie różne obwinieni protestantom przyczyny i okazie do zwady dawali, a że się to działo w dzień sobotni, że jeden z protestantów, pan Hrehory Uszczapowski, będąc wiary katolickiej, na obiedzie z mięsem nie jadł, którego przy obiedzie poganinem nazywali, co wszystko protestantowie cierpliwością a milczeniem znosili, a potym obwinieni, z domu pani Awramowej Uszczapowskiej zaraz po obiedzie wyszli i, pobrawszy swoie konie, zasiedli na drodze, którędy by mieli protestantowie do domów swych iść, aby onych mogli zdrowia pozbawić; protestantowie, będąc przestrzeżeni, obwinionych, idąc do domu inszą drogą, pominęli i obeszli; a gdy obwinieni postrzegli, że już ich pomineli, zaraz, na konie powsiadawszy, które w ręku przy sobie trzymali, za protestantami skoczyli, gdzie naprzód pan Wasilej starszy Didkowski, dognawszy pana Michała Uszczapowskiego, koniem niemiłosierdnie uderzył i roztrącił i, obróciwszy się koniem, przez onego biegał, a potym za drugiemi protestuiącemi gonić poczęli, gdzie pan Hrehory Uszczapowski, do domu swego od obwinionych uszedszy, wrota był zamknął, które wrota siekli szablami, a potym wyłamali i wybili i pomienionego pana Hrehorego Uszczapowskiego, we dworze, w domu jego, tyrańsko szablami, płazami i, który czym mógł, zbili, a potym, ze dwora wyiachawszy, na poiedynek, prawem zakazany, zbitego wyzywali; nie kontentuiąc się tym, sam pan Stefan Waśkowski pana Sawkę szablą tyrańsko na ulicy w rękę lewą zaciął i ranę barzo szkodliwą niżej łokcia zadał; a potym, uczyniwszy ieszcze na zdrowie protestantów przechwałki i odpowiedź, ze wsi Uszczapów odjechali, przez który swoj nieprawny i niesłuszny postępek prawu pospolitemu sprzeciwili, winy na osoby i dobra swoie zawzieli i zaciągneli; o co wszystko niżej mianowany protestans, iterum atque iterum protestowawszy, ofiarował tak sam, jako i drugich, wyżej wyrażonych panów Uszczapowskich imieniem, z obwinionemi prawnie, jako prawo

pospolite każe, czynić, wolną jednak tej protestaciej melioratią, lubo pozwem rozszyrzenie, jeśli by tego potrzeba ukazywała, sobie i drugim protestantom zostawiwszy; na dowod tego wszystkiego stawił woźnego generała województwa kiiowskiego, szlachetnego Iana Dedowicza, który woźny jawnie, jaśnie i dobrowolnie rellatią swoią zeznał temi słowy: iż ja, roku i miesiąca wyżej w protestacii mianowanych, a dnia szesnastego, byłem we wsi Uszczapach, z przydania urzędu tutejszego, maiąc przy sobie stronę dwóch szlachciców wiary godnych, panów: Stanisława Stańkiewicza i Iana Szylickiego, oglądał i widział: naprzód .pana Michała Uszczapowskiego chorego, koniem potrąconego i rozbitego, a pana Hrehorego Uszczapowskiego w domu jego oglądałem barzo chorego, zbitego i tyrańsko stłuczonego, na pościeli leżącego, na którym razów bitych po różnych członkach ciała iego naliczyłem sinych, bitych, krwią naciekłych, spuchłych dziewięć, a na panu Sawce Uszczapowskim oglądałem i widziałem na lewej ręce niżej łokcia ranę szablą ciętą, barzo szkodliwą, tamże, za okazaniem tychże panów Uszczapowskich, widziałem wrota pana Hrehorego Uszczapowskiego, drzwi połamane i posieczone i wiele we dworze znaków gwałtu oglądałem, co sobie być protestantowie stałe mianowali od panów: Wasila starszego i Wasila młodszego Serhiienków Didkowskich, braci rodzonych, i od panów: Stefana i Iewtucha Waśkowskich, i to wszystko opowiadali, co tylko wyżej w protestaciej opisano, co ja, woźny, oglądawszy i com słyszał, stroną przy sobie maiącą, to wszystko oświadczył; co tak a nie inaczej on woźny na urzędzie zeznwszay, prosili wespół z protestuiącym, aby tak protestacia, jako i rellatia do xiąg niniejszych zapisane byli; co otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 467.

LII.

Объявленіе дворянъ Чоповскихъ о томъ, что во время происходившихъ смутъ истреблены были ихъ документы и грамоты, пожалованныя имъ отъ князей русскихъ, литовскихъ и отъ королей польскихъ. 1682. Декабря 22.

Року тисеча шестъ сотъ осмдесятъ второго, месеца декабра двадцать второго дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Lewkowskim, намесникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими stanowszy oczewisto szlachetny pan Samuel Czopowski, swym i imieniem wszystkiei braci swey, panow Czopowskich, swiadczył i manifestował w ten niżey opisany sposob: iż, co pod czas tey inkursiey nieprzyiacielskiey tatarskiey, jako też i moskowskiey, tudzież i rebelliey kozackiey, dispozitie ich, od godney pamięci xiążąt ruskich, przodkom manifestuiących, na dobra, leżące w woiewodstwie kijowskim a powiecie żytomirskim, także i na wolności ich szlacheckie nadane, a przez królow polskich: swiętey pamięci pierwszego Sygmunta i Władysława konfirmowane; ktore to dispositie ich pod czas tych inkursji nieprzyiacielskich i inne rożne sprawy, mianowicie kwity poborowe i podymne tudzież i zapisy i listy dzielcze graniczne z pany Meleniowskiemi i z innemi ich mościami, manifestuiącemu teraznieyszemu i braci iego potrzebne, pogineli, o co i powtore świadczył i manifestował, postrzegaiąc całości prawa swego, aby to im napotym nie szkodziło, zostawiwszy jednak sobie i wszystkiey braci swoiey salve

do czynienia inszey szerszey manifestaciey, jeżeli by tego potrzeba ukazywała; a na ten czas o przyięcie tey prosił, co i otrzymał Samuel Czopowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 481.

LIII.

Свидѣтельство, выданное дворянамъ Чоповскимъ дворянами: Мелеиевскими, Ходаковскими, Сингаевскими, Пашинскими, Каленскими и Дидковскими о томъ, что они дѣйствительно были издавна дворянами и имѣли грамоты на дворянское званіе отъ русскихъ князей и отъ королей польскихъ, но грамоты эти утеряны во время бывшихъ смутъ, почему Чоповскіе и принуждены отправиться для отъисканія ихъ копій въ литовской метрикѣ. 1682. Декабря 22.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ второго, месеца Декабря тридцатъ первого дня.

На вряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овъруцкого и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими personaliter stanowszy szlachetny pan Samuel Czopowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam atestatią ich mościow panow obywatelow woiewodztwa kijowskiego, w rzeczy, w tey atestaciey niżey inserowaney, mianowicie wyrażoney, sobie i drugim panom Czopowskim służącey, o czym ta atestatia szyrzey w sobie opisuie, ktorą podawszy, prosił, aby była przyięta i w xięgi ninieysze wpisana; ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg oną przymuiąc, przed sobą czytać kazałem i temi słowy iest pisana: my, szlachta, obywatele woiewodztwa kijowskiego, powiatu żytomirskiego i owruckiego, na podpisach rąk naszych niżey mianowani, zeznawamy tą naszą prawdziwego zeznania atestacią do wszelakiego sądu jaśnie wielmożnych, wielmożnych panow a panow naszych miłościwych uniżoną a pokorną

prożbą naszą za Samuelem, Andrzeiem i Tymofiem Czopowskiemi do wielmożnośći waszey pańskiey wnosimy, ktorzy, będąc z przodkow swoych ubogą szlachtą, a pod czas tych inkursyi nieprzyiacielskich prawo swoie, ktore mieli od swiętey pamięci xiążąt ruskich, przodkom ich na wolnoście szlacheckie nadane, a od swiętey pamięci nayiasnieyszych królow polskich konfirmowane, potracili i jadą do dworu jego królewskiey mości, pana a pana naszego miłościwego, dla wyjęcia z metryk, sobie należącego prawa, czego i my, będąc dobrze wiadomi tego, że oni prawo swoie pod te inkursie stracili, na to daliśmy pomienionym Czopowskim tę naszą prawdziwego zeznania naszego atestatią, z podpisem rąk naszych. Działo się w mieście jego królewskiey mości, Owruczym, roku tysiąc sześć set ośmdziesiątym wtorym, miesiąca decembra dwudziestego wtorego dnia. У тое атестацыи подписы рукъ тыми словы: Szymon Meleniewsky ręką, Jan Kalenski ręką swą, Jan Kaleński ręką swą; za ustną i oczewistą prożbą od jego mości pana Bazylego Kaleńskiego, jako pisać nie umieiącego, podpisuie się do tey atestaciey ręką swą Jan Kalenski, Jan Chodakowski ręką swą, Tymofi Chodakowski ręką swą, na mieyscu pana Samuela Chodakowskiego, jako pisać nie umieiącego, za prożbą jego podpisuie się Jan Sielecki, za ustną i oczewistą prożbą od pana Samuela Czopowskiego i od wszystkich braci panow Czopowskich o podpis ręki do tey atestatiey, podpisuie się Paweł Sinhaiewski ręką swą, za ustną prożbą wszystkich braci ich mościow panow Czopowcow, podpisuie się Jakub Paszyński ręką swą, Jan Paszyński ręką swą, Bohdan Synhaiewski ręką swą, Jan Meleniewski ręką swą, Hrehory Meleniowski ręką swą, Jan Błocki ręką swą, Bazyli Didkowski ręką swą, Екимъ Закусило рукою власною, Paweł Didkowski ręką swą, Artemij Didkowski ręką swą, Antoni Zakusiło ręką swą. Котораяжъ то облята той атестацыи, за поданіемъ и прозбою звышъ менованое особы подаваючого, и за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овруцкихъ есть уписана.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682, листъ 482 на оборотъ.

LIV.

Удостовѣреніе, выданное дворянами Барановскими и Коркушками дворянину Остафію Васьковскому о томъ, что онъ трижды созывалъ купный судъ, по поводу похищенія у него трехъ котловъ, и что на собраніи купнаго суда было доказано, что похитили ихъ дворяне Несторъ и Луцко Клименки Васьковскіе. 1683. Марта 13.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесять третяго, мѣсяца Сентября девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковичемъ, наместникомъ кгродскимъ подъстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими, personaliter stanowszy urodzony pan Ostaphi Waśkowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich, atestatią od panow obywatelow woywodstwa kijowskiego, powiatu owruckiego, w rzeczy pewnej, sobie daną i służącą, podał per oblatam, temi słowy pisaną: My, szlachta, obywatele woywodstwa kijowskiego a powiatu owruckiego, w blizkim sąsiedztwie mieszkaiący z urodzonym panom Ostaphim Raszkiewiczem Waśkowskim, czyniemy jawno i zeznawamy tą naszą prawdziwą atestatią każdemu, komu o tem wiedzić będzie należało, teraz i na potym zawżdy, iż my, dobrze będąc wiadomi tego, że podczas expeditiej Beresteckiej, przedtym nizli tu, w ten powiat owrucki Horkusza, połkownik, z woyskiem swym kozackim był przyszedł; urodzony Ostaphi Waśkowski, ku pilnej potrzebie na chleb, podczas drogości wielkiej, pożyczył urodzonemu panu Jakimowi Didkowskiemu kop czternascie litewskich, monety dobrej, srebrnej, talerami, to jest orlankami, ktore na ten czas szli po złotemu jednemu i groszy dwadziescia cztyry, dla pewności długu tego pan Jakim Didkowski, w zastaw dawszy panu Os-

taphiemu Waśkowskiemu kotłow miedzianych gorzałczanych dwa, ratione wygody i poczekania, postąpił był interesu od tey summy na kożdy tydzień po szahu na dobrą monetę od tych kop cztyrnastu do wykupna. A że tenże pan Jakim Didkowski, straciwszy na swoie potrzeby te kop czternaście i dalej będąc potrzebien pieniędzy, przedał temuż panu Ostaphiemu Waśkowskiemu trzeci kocioł, za kop dziesięć litewskich, także za dobrą monetę, wiecznością; już tedy wszystkie te trzy kotły byli czas niemały u przerzeczonego pana Ostaphiego Waśkowskiego, a gdy nastąpiła incursia nieprzyiacielska, to jest gdy ten Horkusza z pułkiem swym wszystkim tu, w Polesiu, w powiece owruckim grasował, te kotły pan Waśkowski pochował był w błocie, w wodę głęboką; a że jakoś chitrość złodziejska to postrzegszy, mianowicie Nestor niebozczyk i Łucko Klimenki, snać podpatrzyli byli, gdy te kotły chował pan Waśkowski, upatrzywszy czas sposobny, te kotły z synami swemi ten Nestor i Łucko, to iest z Troszkiem i Chomą, z tego błotnego mieysca wykradszy, na insze przechowali miejsce, gdy tedy Horkusza z tych kraiow pod Kijow ze wszystkim ustąpił woyskiem, pomieniony pan Ostaphy Waśkowski, szukaiąc szkody swoiej, podwakroć kupę zbierał, tak sąsiad, jako i ludzi postronnych okolicznych; w ten czas, gdy z kupy jedni chcieli wziąć Nestora i Łucka na examen, niektorzy zaś kupnicy, niezgodziwszy sie na iednę sętentią, obawiaiąc się dalszich trwog, aby nie mieli pomsty od tego Nestora i brata jego, Łucka, puścili na prolągacją, dla dalszego opytu. W lat potym dwie przesłyneli się te kotły, gdy z sobą niemogli się te złoczyńcy zgodzić i podzielić; w takowym razie i poderzeniu Nestor i Łucko uszli za Dniepr, a Troszko Nesterenko pozostał się był tu, na oyczyznie; tandem gdy trzeciego roku zebrał pan Ostaphi Waśkowski trzecią kupę waleczną, ten Troszko Nesterenko przyznał się dobrowolnie, powiadaiąc, że te kotły wszystkie trzy dał pochować Stephanowej Szwabowej; natychmiast, ten pan Ostaphi Waśkowski, wziowszy z sobą panow: Leska i Stefana Waśkowskich i tego Troszka, złoczyńcę, szli do Szwabów, pewności doświadczaiąc i tych kotłow requiruiąc; gdy Stefanową Szwabową w polu zdybali przy robocie, na żniwie, pytali, jeśli tak jest? pomieniona Stefanowa Szwabowa, nic nie taiąc i przyznawszy, że tak jest, tylko powiedziała: «nie masz ich na dorendziu, dałam je

pochować Sakowi Szwabowi. »A że w tenczas trwogi znowu nastąpowali od Uszomirza, prosiła o prolągatią do czasu krotkiego, aż się uciszy; potym obiecała wszystkie wcale wrocić; po uspokoieniu, gdy znowu poszli tych kotłow upominać się i pomienionę Swabowę zastali już barzo chorą, na śmiertelnej pościeli leżącą, tak, że już i mowić nie mogła, tandem bez mowy w tenże czas i panu Bogu dusze oddała, po śmierci tej Szwabowej, gdy pan Ostafi szedł z ludźmi, opowiadaiąc tę takową szkodę swoię do niebozczyka pana Heliasza Waśkowskiego, namiesnika owruckiego, ten odesłał tę sprawę do nieboszczyka pana Jana Gasparskiego, podstarościego owruckiego, z tym gdy przyszli do samego pana podstarościego owruckiego, tak odpowiedział: «lice musi być przy mnie, a wy sobie szukajcie winowaycow i w onych tej swej szkody requiruycie i na osobach ich, a w niebytności onych, tedy na dobrach i gruntach ich tej swej dochodzcie szkody i na nich zapisać sobie za swoie szkody possesią i nie ustąpić dotąd, aż się zupełna satifactia stanie, a winni odniosą karanie». Co iż tak, a nie inaczej było, cośmy słyszeli i dobrze wiadomi, teraz urodzonemu panu Ostafiemu Waśkowskiemu daiemy tę naszą prawdziwą atestatią z podpisami rąk naszych, kto z nas pisać umie. Działo się w Hoszowie, roku pańskiego tysiąc szescset osmdziesiąt trzeciego, miesiąca Marta trzynastego dnia. У той атестацiи подписы рукъ тыми словы: iż pisać stryieczny moj brat, pan Iosef Baranowski, nie umie, tedy na miejscu jego, za oczewisto jego prosbą, podpisuie się, jako i sam tego dobrze będąc wiadomy, podpisuie się Thomasz Baranowski; Stefan Korkoszka, ręko swą; urodzony pan Dmitr Baranowski tej też sprawy, iż tak było, a nie inaczej, wiadomy dobrze, że pisać nie umie, ten + dla swiadecstwa napisał swoią ręką; na wskazanie pana oyca mego i pana stryia mego, urodzonych panow Olechwira i Bazilego Baranowskich, jako pisać nie umieiących, na miejscu ich podpisuie się Stefan Baranowski, ręką swą. Котораяжъ то атестацiя, за поданемъ и прозбою зъвышъ менованое особы, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нинешнихъ естъ уписана.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 288

LV.

Подтвердительная грамота короля, Іоанна III, выданная Чоповскимъ. Король подтверждаетъ всѣ грамоты, выданныя Чоповскимъ его предшественниками, начиная съ короля Александра, и возобновляетъ ихъ право на владѣніе, принадлежащими имъ землями, подъ условіемъ доставлять, въ случаѣ войны, въ королевское войско, двухъ вооруженныхъ всадниковъ. 1683. Марта 18.

Roku tysiąc siedmset dwonastego, miesiąca junji jedynastego dnia,

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiestnikiem burgrabstwa zamku łuckiego i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter comparens urodzony jego mość pan Theodor Czopowski, dla wpisania do xiąg nnieszych, grodzkich, łuckich, podał per oblatam extrakt authentyczny z grodu owruckiego, z upisanem w nim przywileju approbationis od najjaśniejszego króla jego mości Iana trzeciego, temuż jego mości podawającemu i urodzonym innym ich mościom, panom Czopowskim, braci, danego i służącego, o czym tenże pomieniony extrakt, z inserowanym w nim przywilejem, latius in se obloquitur, prosił mnie, urzędu, o przyjęcie onego i do xiąg wpisanie, który ja, urząd, ad acta przyjmując, czytałem i tak się w sobie pisany ma: Wypis z xiąg grodzkich zamku owruckiego, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca apryla dwódziestego szóstego dnia. Na urzędzie grodzskim, w zamku jego królewskiej mości owruckim, przedemną, Theodorem Lewkowskim, namiestnikiem grodzkim podstarostwa owruckiego i xięgami niniejszemi, grodzkiemi,

owruckiemi personaliter stanąwszy szlachetny pan Samuel Czopowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam przywilej jego królewskiej mości, confirmacją praw, panom Czopowskim nadanych, z pieczęcią przywiesistą większej kancellariej wielkiego xięstwa litewskiego i z podpisem króla jego mości, na dobra, niżej, w tym przywileju inserowanym, specificowane, o czem ten przywilej confirmacjei szerzej w sobie opisuje, którego podawszy, prosił, aby był w xięgi pomienione wpisany. Ia tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przyjmując, czytałem i temi słowy jest pisany. Ian trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy tym listem, przywilejem confirmacyjnym naszym wszem wobec i każdemu z osobna, komuby o tem wiedzieć należało, Ieżeli komu bardziej łaskę i szczodrobliwość naszą królewską wyświadczeć z wrodzonej powinniśmy clementiej, jako tym, ktorzy są dobrze całej rzeczypospolitej z przodków swoich zasłużeni, między ktorymi nie poślednie szlachetnie urodzony Ihnat Czop, dla całości ojczyzny, za najjaśniejszych królow ich mości: Alexandra i Zygmunta pierwszego, antecessorów naszych, pokazał dokumenta; i dotąd successorowie jego, szlachetnie urodzeni Czopowscy, na usłudze wojennej ziemiańskiej zostający, wyświadczać nie przestają, a nie mając żadnej za zasługi nasze nagrody, supplikowali nam przez panów rad i urzędników naszych dwornych urodzeni: Samuel Czopowski, Tymofej i Jendrzej Czopowscy, imieniem wszystkich braci swoich, przy instanciej całego powiatu żytomirskiego i owruckiego, abyśmy ich, w protekcją naszą wziąwszy, przy prawach, wolnościach, swobodach, granicach i gruntach, im od królów ich mościów, antecessorów naszych, miłościwie nadanych, zachowali i powagą naszą te ich wszystkie libertacje, prawa et fundum miejsca tamejszego approbowali. My tedy, król, widząc być rzecz słuszną i sprawiedliwą, zgodliwą, nie mniej też przestrzegając, aby na granicach naszych żadna się ludziom, zgromadzonym na miejsca swoje, nie działa indemnitas, te wszystkie ich dokumenta, prawa, przywileje, extrakty, osobiwie z kancelariej naszej wielkiego xięstwa litewskiego wydane, tym listem, przywilejem naszym confirmacyjnym, we wszystkich ich punktach, klawzułach i paragrafach

ztwierdzamy, zmocniamy i przy zupełnej w gruntach Czopowskich, borach, gajach, lasach, sianożęciach, pastwiskach, wypustach, rzekach, rzeczkach i ich brzegach, łowach źwierzynnych i wszelakich, in genere et specie, przynależytościach i przyległościach cale i nienaruszenie, wiecznemi czasy zachowujemy, obiecując po nas i najjaśniejszych successorach naszych, iż te prawa, przywileja i ograniczenia w najmniejszym punkcie i paragrafie nie mają być poruszone, ale, jako przedtem w swoich granicach i położeniu byli, tak i teraz zostawać mają, to jest przy siedlisku i granicy, zaczynającej się od rzeczki Irszy, mimo urodzonych Meleniewskich, po nad drugą rzeczkę, nazywającą się Rubeżnica i w such, aż na Mochnatą Łozkę i Biały Kamień wychodzącej, po .pod wieś samą urodzonych Wojnarowskich, nazwaną Wojnarowkę, o grunta urodzonych Skuratowskich i wieś Liplany, o granicę urodzonych Ielców i wieś Hołowki, aż do Irszy rzeki przypadłych; drugim kątem, a po tamtej stronie rzeki Irszy, grunt, Uholec nazywający się, ma konczyć się o granicę urodzonego Żubra i wieś Hutą, z których to gruntów, wyżej mianowanych, żadnej innej pełnić nie mają powinności, tylko na potrzebę nam i rzeczypospolitej, dwie służbie konne, wojenne stawić powinni będą tak, jako i przodkowie ich stawili i odprawowali, warując przytem szlachetnie urodzonym ziemianom naszym, aby, mając na się tę usługę włożoną, żadnej nie opuszczali potrzeby rzeczypospolitej, ale na zawsze gotowemi byli; na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć naszą wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan na sejmie walnym, sześcioniedzielnym, w Warszawie, dnia XVIII miesiąca marca, roku pańskiego MDCLXXXIII, panowania naszego IX roku. U tego przywileju jego królewskiej mości pieczęć wielkiego xięztwa Litewskiego jest przywiesista, a podpis króla jegomości tymi słowy: Ian król. Approbacia praw i wolności ziemian jego królewskiej mości, Czopowskich, na służbie wojennej zostających. Ktory że to przywilej konfirmaciej, za prożbą zwysz mianowanej osoby podawającego, a za przyjęciem moim urzędowym, do xiąg niniejszych,, grodzkich, owruckich jest wpisany, z których xiąg i ten wypis pod pieczęcią grodzką owrucką jest wydany. Pisany w zamku owruckim. U tego extraktu, per oblatam podanego, przy pieczęci przyciśnionej, correcta jego mości pana regenta grodu ta-

mejszego w te słowa: Correxit Lewkowski. Któryże to extrakt, za podaniem i prozbą mianowanego jego mości podawającego, a za moim urzędowym przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum jest ingrossowany.

Книга гродская луцкая записовая, № 2248, годъ 1712; листъ 623, и книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 112.

LVI.

Жалоба отъ имени Овруцкой езуитской коллегіи на дворянъ: Василія, Семена, Андрея, Марка и Іоакима Шкуратовскихъ о томъ, что они, во время войны, разорили, принадлежавшее езуитамъ, село Ягодное, завладѣли землями и угодіями и отказались уплотить езуитамъ долгъ въ 1377 злотыхъ. 1683. Апрѣля 2.

Року тысячя шестьсотъ восемьдесятъ третяго, месеця апрелія второго дня.

На урядѣ кгродскомъ, въ замку его королевское милости овручъскомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овручъского и книгами нынешними, овручъскими stanowszy oczewisto wielebny xiądz Marcin Tyrawski, imieniem wielebnego xiędza Iana Foglera, superiora collegium owruckiego societatis Jesu i totius communitatis, opowiadał i swiądczył się przeciwko urodzonym panom: Bazylemu, Semenowi, Iędrzejowi, Markowi, Ioachimowi Skuratowskim, iż oni wioskę collegium xawerowskiego societatis Iesu, Iahodne nazwaną, gdzie było chałup piętnascie, tak pod czas wojny, jako i po wojnie, funditus znieśli, grunty pozabierali i pod siebie podbili, nadto, będąc winni długu temuż collegium tysiąc trzysta siedmdziesiąt siedm złotych, nie tylko tego

długu nie oddając, ale de nowo szkody i krzywdy w gruntach tegoż collegium, w roku Panskim tysiąc sześćsetnym ośmdziesiątym wtórym, poczynili, dęby bartne pod siebie biorąc, miod z pszczołami powydzierali; a gdy im o to po przyjacielsku mówiono i zaręczano, ludibrium z tego uczynili in magnum praejuditium et damnum collegium tegoż, o co wszystko, ofiarując się wielebny xiądz Marcin Tyrawski cum communitate prawnie czynić, prosił, aby ta protestacyja była przyjęta i zapisana, salva melioratione, jeśli by potrzeba była, inszej protestacyi; co i otrzymał Martinus Tyrawski societatis Jesu.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684, листъ 96 на оборотъ.

LVII.

Жалоба отъ имени Овруцкой езуитской коллегіи на дворянина Стефана Дидковскаго о томъ, что онъ, посредствомъ разныхъ юридическихъ проволочекъ, не допускаетъ езуитовъ къ пользованію, принадлежащимъ имъ участкомъ села Дидковецъ. 1683. Апрѣля 2.

Року тысяча шестьсотъ восемъдесятъ третего, месеця апрѣлія второго дня.

На ураде кгродъскомъ, въ замку его королевское милости Овручомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродъскимъ подъстароства овруцъкого и книгами нынешними, кгродскими, овручъскими stanąwszy oczywisto wielebny xiądz Marcin Tyrawski, w imieniu wielebnego xiędza Iana Foglera, superiora collegium owruckiego societatis Iesu i totius communitatis, opowiadał i świadczył się przeciwko urodzonemu panu Stefanowi Didkowskiemu: iż on w trybunale Lubelskim rospisem sprawy dla uspokojenia o części we wsi Didkowcach, ojcom jezuitom należytej, we młynie, w barciach,

w sianożęciach, imieniem ichmościow panów Didkowskich, zatrzymawszy przez kilka lat, temu dosyć nie uczynił, w przewłokę tylko sprawę et in ludibrium puszczając, i ku większemu kosztu dla dalekich drog i turbacyi prawnych przywodząc, tym czasem pożytki z tamtąd biorąc, a stronie osadzać ludzi nie dopuszczając; o co wszystko ofiarując się wielebny xiądz Marcin Tyrawski prawnie czynić, prosił, aby ta protestacyja była przyjęta i zapisana, salva melioratione, jeżeli by potrzeba było, inszej protestacyi; co i otrzymał Martinus Tyrawski societatis Jesu.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 97 на оборотп.

LVIII.

Жалоба дворянина Василія Меленевскаго на дворянъ: Григорія, Андрея, Өеодора и Николая Меленевскихъ и на Павла Багриновскаго о томъ, что они захватили усадьбу и земли истца въ селѣ Меленяхъ, во время его отсутствія, когда онъ находился во время козацкихъ войнъ на службѣ въ коронномъ войскѣ и потомъ долго жилъ на Волыни, не осмѣливаясь возвратиться на родину; когда-же наконецъ, Василій Меленевскій возвратился домой, то обвиненные нанесли ему сильные побои и угрожали ему смертію. 1683 Мая 6.

Року тысяча шестсотъ восемдесятъ третего, месеця мая шестого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешънии, кгродскими, овруцъкими stanowszy personaliter urodzony pan Bazili Meleniewski, swiadczył i soleniter protestował przeciwko urodzonym panom: Hrehoremu ojcowi, Andrzejowi synowi, Theodorowi i Miko-

łajowi Demianowiczom Meleniewskim, i Pawłowi Bagrynowskiemu, jako principałom samym uczynku niżej mianowanego i innym pomocnikom onych, o których na ten czas protestans wiedzieć nie może, ale, za powzięciem wiadomości, w pozwie wyrazić deklaruje, o to i w ten sposob: iż przerzeczeni, przepomniawszy prawo pospolite i winy, w niem opisane, pierwiej, pod czas niebytności protestanta w tych krajach, na ojczyznie, ktory tak w wojsku zostawał, jako, i wyjechawszy z wojska, umęczywszy się, na Wołyniu pod czas swejwoli kozackiej domem mieszkał, część gruntów, ze wszystkiemi przynależnościami, do tej części należącemi, z siedliskiem, ogrodami, w siele Meleniach, w województwie kijowskiem a powiecie owruckim, które położeniem, począwszy od cerkwi, w siele pomienionem Meleniach będącej, z jednego rogu, a kończąc po rzeczkę, ktora graniczy z Lusnowszczyzną, zabrawszy i pod siebie zagarnąwszy, protestanta z tej pomienionej części wybiwszy, expulsiją uczynili; i tym się jesze nie ukontentowawszy, w roku terazniejszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzecim, miesiąca apryla trzydziestego dnia, ciż wszyscy obwinieni, gwałtownie naszedłszy na siedlisko i ogrody, w tym siele Meleniach będące, jeszcze nieboszczykowi zeszłemu z tego swiata, rodzicowi protestującego działem od wszystkiej braci, panów Meleniewskich, zostałe, a protestantowi należące, położeniem przy tejże wyszmianowanej Lusnowszczyznie, z drugiej strony tejże rzeczki wyszmianowanej, które to siedlisko zrujnowawszy, płoty, co jeno kolwiek było, popodcinawszy i cokolwiek ogrodniny i innego zasiano zboża na tych ogrodach było, w niwecz obróciwszy i zpustoszywszy, także z tego siedliska i ogrodów gwałtownie wybili i expulsiją uczynili; a zatem i do szkód niemałych, których sobie protestans, gruntów i samej rzeczy w to nie wkładając, na ośmset złotych polskich być rachuje, przyprawili; i tym się nie ukątentowawszy, tegoż roku, miesiąca i dnia, gdy protestans po pewnych potrzebach swoich, mianowicie dla pastucha do pasienia bydła, do domu urodzonego Pana Hrehorego Krystophowicza Melenowskiego, tamże, w tej wsi Meleniach będącego, jako sąsiada i brata przyszedł, wysz pomienieni obwinieni, dowiedziawszy się o bytnosci protestującego, przybrawszy do siebie więcej pomocy, osobliwie Miekitę, prostej conditiej, ktory protestantowi kilka lat służył przed tem, i u tych że obwinionych

mieszka, tamże protestanta w tym domu zastawszy, rzkomo ochotę czyniąc sobie piciem, temu Mikicie mianowanemu przyczyny rożne protestującemu czynić kazali, a potém i sami wszyscy wraz do protestanta rzuciwszy i onego za łeb i czuprynę wziąwszy, rożnie bili, kaleczyli, po ziemi włóczyli, za gardło dławili; protestans, że nie mógł uchodzić, «gwałtu» zawołał, tamże usłyszawszy drudzy sąsiedzi, gdyby, na ten gwałt przybiegłszy, nie ratowali, pewno by protestującego o śmierć przyczynili, ktoremu i włosy z głowy mało nie wszystkie powyrywali i razow sinych na twarzy, głowie, po rękach i plecach bardzo siła, że i zliczyć trudno, pozadawali, a potem do kilku godzin z nocy, zasadzkę uczyniwszy, tegoż protestanta, chcąc i na smierć zabić, pilnowali, i teraz różne przechwałki zabiciem na smierć czynią, dla których protestans zawsze zdrowia swego niebespieczny, przez który to takowy swój postępek obwinieni prawu pospolitemu sprzeciwiwszy, winy prawne na osoby i dobra swoje zaciągnęli; o co wszystko protestans na wysz mianowanych obwinionych, i powtóre oświadczywszy, soleniter protestował, ofiarując z wyszmianowanemi obwinionemi, o to prawnie, jako z prawa pospolitego przyjdzie, czynić, zostawiwszy jednak wolną melioratią tej protestacyjej, albo uczynienie inszej szyrszej, albo też przez pozew rozszyrzenie, na dowod tego wszystkiego tenże protestans stawił woznego generała województwa kijowskiego, wołyńskiego, brasławskiego i czernichowskiego, szlachetnego Iana Simka, który wozny, w moc wiernej i prawdziwej swej relatiej, zeznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, miesiąca Maja dnia czwartego, mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi dobrych, szlachetnych: pana Pawła Buchalskiego i Wojciecha Czechowskiego, był na sprawie i potrzebie wyszmianowanego protestującego, we wsi Meleniach i to wszystko słyszał i widział, co się wyżej w protestaciey opisało i pomieniło i samego protestującego, bardzo potłuczonego i chorego, oglądał, na którym razów sinych, bitych po twarzy, głowie, plecach, rękach bardzo wiele widział, których i zliczyć trudno; co to być wszystko stałe od wyszmianowanych obwinionych tenże woźny słyszał, co, iż tak, a nie inaczej było, on woźny tę relatię swoją prawdziwie zeznałszy, prosili, tak protestans o przyjęcie protestaciej, jako i woźny relaciey do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, co otrzymali. Imieniem

pana Melenowskiego, pisać nie umiejącego, podpisuję się. Ian Paszyński. m. prop.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 125 на оборотѣ.

LIX.

Приговоръ копнаго суда, состоявшаго изъ дворянъ: Пашинскихъ, Дидковскихъ, Кубылинскихъ, Ходаковскихъ, Закусиловъ, Барановскихъ и другихъ, также изъ мѣщанъ изъ городовъ: Народичъ и Вязовки и изъ крестіянъ сосѣднихъ селъ. Копа уличила дворянина Матвѣя Артюховича Мошковскаго въ томъ, что онъ съ помощію жены, зятя и кузнеца, жившаго въ Вязовкѣ, укралъ котелъ въ вязовской церкви, также нѣсколько котловъ и другія вещи у евреевъ въ Народичахъ и медъ изъ бортей у дворянъ: Дмитрія и Никона Науменковъ Мошковскихъ и Семена Игнатенка Мошковскаго. Копный судъ приговорилъ виновнаго, Матвѣя Мошковскаго, къ смертной казни черезъ повѣшеніе, а его жену и зятя къ возвращенію украденныхъ вещей или къ уплатѣ ихъ стоимости. 1683. Іюня 16.

Року тисеча шестьсотъ восемдесятъ третого, месяца Іюнія тридъцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскитъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanąwszy oczywisto szlachetny pan Nikon Naumenko Moszkowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam dekret kupny na obwinionych, w tym dekrecie mianowanych, w sprawie, w tymże dekrecie wyrażonej, o czem ten dekret szyr-ej w sobie obmawia i tymi słowy jest pisany: My: Jan i Jakób Paszyńscy, Gabriel Didkowski,

Anton Zakusiło, Samuel Thomaszewski, Jan Selecki, Michał Chodakowski, Jan Kubilinski, Mikołaj Hejewski, Józef Baranowski, Lariwon Didkowski, Samuel Lawdański, Stanisław Dąbrowski, podstarości narodyski, Jan Dąbrowski, podstarosci wiezowski i różni szlachta, obywatele województwa kijowskiego, powiatu owruckiego i Jan Dedowicz, woźny generał województwa kijowskiego i my: Wasyli Sawenko, osadczy Wiezowski, Iwan Ruczka, Matwiej Wyżlenik, Iwan Pajko, Choma Pilipenko, Ławryn Melnik, Matwij, wojt narodycki i Iwan Jewszuk, mieszczanin z miasta Narodycz, Wasil, wojt z sioła Sielca, Iwan Kawecki, z sioła Źerewa, i poddani ze wsiow Chwośni i Potapowicz; Stepan Drozd, Opanas i Oleksij ze wsi Rakowszczyny; a z sioła Hanicz—wojt Iwan Hnitko; z sioła Łasków Hryszko Przystrom; a ze wsi Sarninek: Jurko i Iwan Wasiaczenko i z inych wsiow różnych ludzie, będąc użytymi do miasta Wiezowki od Matwieja Karpenka, mieszczanina wiezowskiego, na sprawę jego o pokradzenie w cerkwi wiezowskiej kotła gorzałczanego, miedzianego z trąbami; a gdyśmy, wyż mianowane osoby, roku terazniejszego, tysiąc sześrset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca Iunia piętnastego dnia, stanąwszy w mieście Wiezówce przed cerkwią, w której kocioł ukradziono, kazaliśmy opyt czynić, jeśliby kto mógł wiedzieć, albo słyszeć o takowym złoczyńcy, gdzie, tamże zaraz przed nami stanąwszy Mikołaj Podhorowski, powiedział: «że przychodziła do mojej żony w poniedziałek rano kowala wiezowskiego żona i powiedziała, że mąż moj, kowal w domu nie nocował z niedzieli na poniedziałek». Ktoremu my, kupa, kowalowi nakazali, aby o sobie słuszny wywod dał, gdzie na ten czas nocował, ktory że nie mógł z tego się wywieść, onego kazalismy byli według zwyczaju kupnego biciem postraszyć, ale on przyznał się do kradzieży tego kotła i powołał temże złodziejstwem Matwieja Artiuszenka Moszkowskiego, u którego powiedział, że ten kocioł i jest, i o też kradzież kotła i krawca wiezowskiego powołał, ktury krawiec, jeszcze przed zebraniem kupy z miasteczka Wiezowki uciekł, a że na ten czas, na tej kupie powołanej, Matwiej Moszkowski nie był, tedyśmy, z między siebie uprosiwszy pana Jana Kubylińskiego i mieszczanów trzech wiezowskich i wyżej wyrażonego woznego, do tego Matwija Artiuszenka Moszkowskiego posłali, aby z tego powołania

o złodziejstwo przed nami na kupie wywiodł się, który, że nie wiedział, iż jest powołany, biespiecznie na kupie stanął i nie mógł z tego się wywieść, którego zaraz pod wartę dawszy, a zdjąwszy z niego czapkę, tych że ludzi: pana Jana Kubylińskiego i woźnego i tychże trzech mieszczanów wiezowskich do Moszkow, do żony tego Matwija i do zięcia jego, Dmitra Wytrińskiego, posłali, aby ten kocioł oddali i gdy żona i zięć jego, obaczywszy czapkę, dali wiarę, iż to Matwiej na znak przysłał i ten kocioł zięć jego na kupę przywiozł; widząc tedy my jawną kradzież i złodziejstwo, ponieważ ten kocioł kradziony przed nas zięć jego przywiozł, a iż tego dnia było się spoźniło, żeśmy tej sprawy zaczętej nie skończyli i do jutra odłożyli, a woznemu, wyż wyrażonemu, obwołać kazali, aby na dzień jutrzejszy kożdy, szkodę maiący, stawali i odzywali się z szkodami swymi, a gdy na zajutrz, dnia szesnastego junia, tęż sprawę sądzić zaczęli według zwyczaju dawnego kupnego, gdzie zaraz żydzi z miasta Narodycz: Abramko i Berko opowiadali szkodę swoję, że u nich, w mieście Narodyczach, z winnicy, z pieca kocioł gorzałczany ukradziono, a potem Joś, żyd z tegoż miasta Narodycz, opowiadał, że i u niego w Narodyczach fanty i srebro pokradziono, w tenczas kiedy ten Matwiej Moszkowski w Narodyczach mieszkał, we dworku nieboszczyka pana Mikulskiego, gdzie i panowie Dmitro i Nikon Naumenko i Semen Ihnatenko Moszkowscy odezwali się, że u nich przez lat trzy w gruntach Moszkowskich, w lasach, kiedy ten Matwiej nie mieszkał w Moszkach, wydarto i wykradziono pszczół dwieście, o których pomienionych wszystkich szkodach, lubo był pytany, ten Matwiej, do onych się nie znał, tedy przed nami stanąwszy, kupą, urodzony pan Lawdański, mieszkaiący we wsi Zakusiłach i wojt żerewski, Iwan Kawecki, powiedzieli to, iż ten Matwij Arciuszenko Moszkowski, kiedy mieszkał we wsi Żerewie, na częsci ich mościow ojców jezuitow xawerowskich, toż my onego częstokroć widywali, że on z żoną swoją wozem wołami miód wozywał, czasem i przede dniem, z puszczy Moszkowskiej; widząc tedy my, kupa, takowe dowody i świadectwa w pokradzeniu tak wiela u żydów i pszczół u panów Moszkowskich, onego Matwija i zięcia jego przed siebie przywieść kazali, i onych biciem sprobować, aby się mogli do swych uczynków złodziejskich przyznać; tamże zaraz zięć tego

Matwija dobrowolnie wyznał, bojąc się bicia, że kocioł Abramków, żyda Narodyckiego, jest u tescia onego w Moszkach schowany. My tedy, kupniki, z pośrodku siebie ludzi wiary godnych wybrali, posłali z zięciem tego Matwija do Moszkow, po ten kocioł, a gdy przywieźli, pytali tegoż złoczyńcę Matwija o insze pokradzione rzeczy, który dobrowolnie, bez żadnéj męki, do wszystkich, tak żydowskich, jako i do pszczół panów Moszkowskich przyznał się, «że to wszystko przezemnie jednego jest pokradzione, tylko kowal pomocnikiem był do kotła, w Wiezowce ukradzionego, a pszczoły wszystkie, i co ich wydarto w puszczy Moszkowskiej, z żoną swoją kradał, ubrawszy ją po męzku i samopał na plece dawszy, miasto chłopa ze mną jeździła pszczół drzeć i musiała to czynić, com jej kazał, a zięć moj ze mną nigdy nie kradał, tylko wiedział o tych kotłach pokradzionych, gdziem ich był pochował». A tak my, wyżej mianowane osoby, dobrze z sobą namówiwszy i naradziwszy, ponieważ na tego Matwija siłę dowodów jawnych o złodziejstwo, tak przez świadki, jako i przez dekreta kupne o złodziejstwo, a do tego że i sam dobrowolnie do wszystkich swych postępków złodziejskich zna się, że z dawnych czasów tym postępkiem złodziejskim idzie, tedy nakazujemy, aby co jest niestraconego, jako to kotłow, przez tego złodzieja pokradzionych, aby każdy swoje wziął, a czyje potracił, aby żona onego płaciła, ponieważ o tem złodziejstwie wiedziała i dopomagała onego, także i za pszczoły panów Moszkowskich pokradzione, aby nagradzała, w czym i zięć tego Matwija z żoną swoją, a córką jego, w nagrodzeniu tych szkod powinien dopomagać, ponieważ wiedział o kotłach kradzionych i w milczeniu miał, o co byli z tesczą swoją lubo nie na gardło zasłużyli, jednak bicia godni byli, co im wybaczyli, jednak pod tenże dekret i tytuł złodziejski, wespół z krawcem i kowalem wiezowskimi podpadają, a tego Matwija Artiuszenka Moszkowskiego, jako dawnego i teraz jawnego złoczyńce, dekretujemy, sądzimy i nakazujemy tym naszym dekretem na gardło karać, to jest na obwieszenie, według zasług jego, a jeśliby strony, na tego złoczyńcę teraz instygujące, mieli onego puścić, aby się miał onym wykupić, a potymby w sąsiedztwie miał szkodę czynić rzemiosłem swem złodziejskiem, tedy za to sami będą powinni odpowiadać i szkody nagradzać, i na tośmy wszystcy, wyżey

mianowane osoby, zgodnie ten dekret nasz kupny wydali z podpisami rąk naszych, ktorzy z nas pisać umieją, a którzy nie umieją, z podpisami osob niżej mianowanych, na miejscu naszem podpisujących się. Działo się w mieście Wiezówce, dnia szestnastego junii, anno tysiąc sześć set ośmdziesiąt trzeciego. У того декрету купного подписы рукъ тыми словы: Jakub Paszyński, Jan Chodakowski, Samuel Domaszewski, Jan Kubyliński, Michał Skałkowski, ustnie proszony od jegomości pana Michała Chodakowskiego, Michał Skałkowski, Jan Paszyński, Paweł Didkowski, od nieumiejących pisma podpisuje Piotr Baranowski—mieszczanie Wiezowcy, na miejscu mieszczanów Narodyckich i poddanych Zerewskich i Łaskowskich, w tym dekrecie mianowanych, jako pisać nieumiejących, za oczewistą prozbą ich, do tego dekretu podpisuje się: Jan Kubyliński. Которы же то декретъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючого, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нынешнихъ, кгродскихъ, овруцъкихъ естъ слово в слово уписанъ.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 188 на оборотъ.

LX.

Объявленіе дворянина Александра Белоцкаго о томъ, что его документы, въ числѣ которыхъ были грамоты, пожалованныя его предкамъ русскими князьями и польскими королями, спрятаны были его отцемъ, Харитономъ Белоцкимъ во время козацкихъ смутъ и открыты только спустя тридцать лѣтъ; вслѣдствіе этого документы совершенно истлѣли. 1683. Іюня 24.

Року тысячя шестсотъ восемдесятъ третего, месеця Іюнія двадцать четвертого дня.

На уради кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгрод-

скимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими stanąwszy personaliter urodzony pan Alexander Bełocki, swiadczył i manifestował o to i w ten, niżej opisany, sposób, iż, gdy podczas inkursiej częstych nieprzyjacielskich i dejnieckich, zeszły niegdyś urodzony Charyton Bełocki, rodzic manifestującego, pochował był różne sprawy i dispozitie swoje, a mianowicie: przywilegija stare, od xiąząt ruskich przodkom jeszcze manifestującego na dobra Bełockie, w powiecie owruckim leżące, nadane, od królów najjasniejszych swiętej pamięci polskich konfirmowane, jako i zapisy różne, possessje, kwity poborowe, podymne i atestacije od ichmosciów panów rotmistrzów powiatowych, które byli dane pod czas bytności na usłudze jego królewskiej mości i całej rzeczy pospolitej, między któremi zapis i possessja wieczystej przedaży dóbr, części pewnej we wsi Hejewiczach, w powiecie owruckim leżącej, przez zeszłych niegdyś z tego świata: pana Stefana i Anny Hejewskiego, corki niegdyś zeszłego z tego świata Heliasza Hejewskiego, Wołkowskich małżąków, niegdyś zeszłemu z tego świata Florianowi Bełockiemu, jeszcze dziadu manifestującego, za złotych dwieście, przez wysz pomienionych Wołkowskich małząków przedanej, które to dispositie pochowawszy, sam prędko z tego świata, nieopowiedziawszy, gdzie są schowane, zszedł i bez wiadomości manifestującego lat blizko trzydziestu w tym zchowaniu byli, aż dopiero roku terazniejszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca julii dnia trzeciego manifestujący niespodziewanie nalazł i tak, jako prędko nalazszy, zaraz stanowszy na urzędzie, tę dispozitię pakładał, ktorych, ja, urząd, tych dispositiej manifestującego zepsowanych oglądał, a widząc, że popsowane i pogniły, jeno same pieczęci zostali, o co powtóre manifestował, aby to na potym onemu szkodzić nie mogło, i prosił, aby ta jego manifestacyja do xiąg ninejszych zapisana była, co otrzymał. Na miejscu pana Bełockiego, jako pisać nieumiejącego, za oczewistą prośbą jego, podpisaję się Theodor Zawialicz Moczulski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 212.

LXI.

Жалоба дворянина Іосифа Барановскаго на дворянъ: Богдана, Кирила и Семена Барановскихъ о томъ, что они преслѣдовали постоянно истца: прежде они нанесли сильные побои какъ ему, такъ и его женѣ; потомъ указали казакамъ, спрятанный имъ запасъ хлѣба, козаки разграбили этотъ хлѣбъ и тѣмъ довели истца до нищеты; наконецъ они составили несправедливый приговоръ купнаго суда, и вписали въ немъ имена людей не бывшихъ на купѣ, собирали потомъ прибавочныя подписи и, угостивъ купниковъ, помѣстили въ приговорѣ вымышленное обстоятельство: якобы Іосифъ Барановскій сознался въ покражѣ меду изъ одинадцати бортей. Жалоба подтверждается свидѣтельствомъ вознаго, присутствовавшаго на купѣ. 1683. Іюля 3.

Року тысяча шестсотъ восмдесятъ третего, месеца іюлія третего дня.

На ураде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими personaliter stanąwszy urodzony pan Iosiph Baranowski, swym i urodzoney paniej Owdotiey Niewmiryckiego Baranowskiey, małżąki swey, imieniem, przychylając się we wszystkiem do widendy swej, przeciwko osobom niżej mianowanym w grodzie owruckim, w roku ninejszym, tysiąc sześćset osmdziesiąt trzecim, miesiąca marca trzydziestego pierwszego dnia zaniesionej, a to jako skoro powziął wiadomość o niesłusznym, nieprawnym i potwarnie napisanym dekrecie kupnym, w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórym, miesiąca nowembra szostego dnia do akt podanym,

jakoby o podarcie pszczół sposobem, w tym że dekrecie mianowanym, solenniter i gravi cum querella świadczył się i tę zanosił protestationem przeciwko urodzonym panom: Bohdanowi, ojcu, jako motorowi i rozkazującemu, Kirykowi, synowi, Semenowi Wdowiczenkowi, zięciowi, Baranowskim, wolą i rozkazanie ojca swego pełniącym, o to i w ten sposób, iż przerzeczeni panowie Baranowscy, zawziąwszy z dawnych czasów zły i nieprzystojny umysł, prócz tego sposobów szukając, jakoby protestujących o zgubę zdrowia i dyminuacią substantiej, a przytym i do zelżywości i zmazania honoru szlacheckiego przywieść mogli, najprzód, w roku przeszłym, tysiąc sześć set siedmdziesiąt piątym, miesiąca nowembra ośmnastego dnia, gdy protestujące, nic nikomu nie będąc winni, do tego pokojem prawa pospolitego obwarowani, a będąc zaproszeni w tejże wsi Hoszowie na ucztę, to jest na akt weselny w dom urodzonych panów Olichwira i Bazylego Baranowskich, i ztamtąd po konversatiej sąsiedzkiej do domu swego spokojnie, nic na siebie złego nie spodziewając się, oboje do siebie powracali, i szli mimo dworu jednego z obwinionych, pana Semena Baranowskiego, pomieniony pan Baranowski, z informatiej i rozkazania ojca swego, dobrze się na to przygotowawszy, i przybrawszy do siebie Piotra Kobernickiego, mieszczanina owruckiego, na pomoc z kijem wielkim, a sam z rusznicą w miejscu skrytem zasiadłszy, gdy protestujące obwinionego, nic w ręku nie mając, pomijali, sam z samopała do protestanta strzelać począł i, razy trzy kurek podnosząc, zpuszczał, lecz za osobliwą prowidentią Boską, gdy na panewce nie spalił, krzyknął na żonę swoją: «daj mi piesznią», wtedy gdy mu żona pieszrnię podała, a Kobernicki z kijem, bez dania żadnej najmniejszej przez protestujących przyczyny, wypadając z domu swego, słowami uszczypliwemi, horowi szlacheckiemu szkodzącemi lżył obojga i sromocił, przejąwszy na dobrowolnej drodze bezbronnego, tąż pieszrnią protestujacego ze wszystkich sił w łeb bez miłosierdzia uderzył, od ktorego razu, gdy krwią będąc oblany, na ziemię upadł, tamże z pomocnikiem swym leżącego i ogłuszonego po grzbiecie, po nogach i po wszystkiem ciele tejże pieszrnie drzewem, a Kobernicki kijem, bili, tłukli, tak, aby na smierć zabić mogli; tandem, gdy żona protestującego, gwałtu zawoławszy na ludzi, aby ratunku dodali, chroniąc męża swego, aby na śmierć nie

zabili, padła na nim, tedy bez wszelkiego respektu tym że orężem i samą protestującą tyrańsko bić poczęli, głowę we trzech miejscach szkaradnie rozkrwawiwszy, i podwikę z głowy zdarłszy, za włosy targając, po ziemi włóczyli, a coraz kijami po głowie i po wszystkiem ciele oprimowali i gdyby nie ludzie, przypadłszy, odratowali, pewnieby na śmierć pozabijali i jak umarłych na tem miejscu, z dalszą odpowiedzią na ostatek zdrowia protestujących, odeszli, których aż wozem do domu z tego miejsca wyszukano, od ktorego to takowego zbicia i ztłuczenia tyranskiego i niemiłośierdnego na smiertelnej pościeli oboje leżąc przez czas długi, mało panu Bogu ducha nie pooddawali; tym się nic ukontentowawszy, roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego, gdy protestans, obawiając się trwóg przed nieprzyjacielem, zboża swego własnego w ziemię zakopawszy, przed obwinionemi, jako przed sąsiadami swymi nic się nie wystrzegając i nie tając, ośmaczek miary norzynskiej dziesięć żyta, ktore natenczas było ośmaczka po złotych pięć, zchował był, a po tym czasie prędko zezwali na seym, jegomości pana Łączyńskiego, półkownika jego królewskiej mości kozacy, w służbie rzeczypospolitej zostający, na wytchnienie w Hoszowie postojem byli, w ten czas pan Bohdan Baranowski z synem swym Kiryłłem tę jamę ze zbożem kozakom ukazali umyslnie, aby z glodu samych protestujących i dziatki drobne pomorzyć, albo do żebraniny przywieść, jakoż i tak się stało, gdy protestujące, za daniem znać ze wsi Niemieryckich, dawszy znać o śmierci rodzica protestantki, oboje na pogrzeb z domu swego odjechali, dla oddania ostatniej usługi ciału zmarłemu ojca swego, do wsi Niewmiryckich, te zboże tym kozakom, w Hoszowie stojącym, obwinieni w zimie, w święta Bożego narodzenia świąt ruskich, wykopać kazali i sami wybierać dopomagali i do domu swego, wespół z kozakami nosili i z niemi to pożyli, a protestantes i to pod czas wielkiej drogości, chleba na potem dobywając i drogo kupując, ze wszystkiej prawie odzieży wyfantować się musieli, na ostatek i bydełko pozbywszy, na przednówku żebrzeć musieli, co wszystko, gdy protestantes dla ubóżstwa wielkiego, że prawie nie było czym, i to w odległości miejsca, do sądów prawnie z obwinionemi począć, panu Bogu to poleciwszy, cierpliwie wszystko to znosić musieli, tylko ustawicznie tak sami, jako i przez ludzi różnych protestując się, słowy

łagodnémi obwinionych upraszali, aby, respektując na Boga, nagrodę choć niezupełną za zboże uczynili, także za bol i rany według miłosierdzia ukontentowali, którzy quidem, tylko w rzeczy chcąc protestantów ugadzać, czas ugody i ukontentowania coraz zwłócząc, rok od roku, tydzień od tygodnia odkładając, a protestantów do szkody, zaciągnieniem przyjaciół przywodząc, i do complanatiey w rzeczy nie przystępując, a obłudnie i do tego czasu żyjąc, miasto ugody, gdy w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtorym, zpotwarzywszy urodzonego pana Jhnata Niewmiryckiego, ratione wydarcia pszczół, niesłuszną kupę zbierają, ponieważ ten pan Niewmirycki nie taił, na trzecią niepotrzebną kupę, sprosiwszy w dóm swoj pomienieni obwinieni ludzi sobie życzliwych, protestantowi zaś niechętnych, jako to: zięciów, swatów, szwagrów, krewnych swych, i uczęstowawszy onych przy ochocie swoiej i hojnie ukontentowawszy, a niektórych i udarowawszy, mianowicie urodzonych panów: Nikona, Дмитра i Semena Moszkowskich, uczciwego Iacka Kuprianenka, mieszczanina owruckiego, i pracowitych; Iwana i Stephana Demeszczenków z sioła Chwośni, Huryna i Artema z Potapowicz, poddanych zastawnych urodzonych ichmosciów panów Pruszyńskich i Kuźmę, wójta Skorodenskiego, i tak z onemi w domu swym na zabranie honoru i uczciwego imienia, w dzień swięty niedzielny, na fest swiętego Franciszka, do żadnych sądów nie należny, dobrze się naradziwszy, dekret (o ktorym się protestans czasu niedawnego w xięgach grodzkich dowiedział i przejrzał) kupny, pod datą jakoby w Hoszowie, lecz samą istotą za granicą, niesłuszny i nieprawny i niezgodny, przeciwko wyraźnemu prawu pospolitemu, już w niedziel kilka po terminie, napisać kázali i nie tylko to w ten dekret niesłuszny wpisać kazali, czego nigdy in rerum natura nie było, i tych propositiey na terminie samym nie wnoszono i nie sądzono, jakoby urodzony pan Iesiph Baranowski do wydarcia jedenastu pszczół pana Semena Baranowskiego przyznać się miał, i tę szkodę jakoby na tym że terminie płacić kazano, ale i tych ludzi za kupników i sędziów popisano, mianowicie: Matwija i Jurka Haszunca, ze wsi Bondarów, poddanych z majętnosci urodzonego jego mości pana Zabokryckiego, podczaszego wiłkomirskiego, którzy na tej kupie trzeciej nie byli i tego nigdy nie słyszeli, nie tylko, żeby sędziami być mieli, nawet i

szachetnego Iana Dedowicza, woźnego generała województwa Kijowskiego, jakoby to miał sądzić i słyszeć, za kupnika niesłusznie włożono, do tego o podpis ręki urodzonego imć pana Andrzeja Redczyca, ktory także oczewiście na żadnej kupie nie był, i żadnej rzeczy przed tem nie słyszał, i nie na gruncie Hoszowskim, ale także w niedziel kilka, podpisać uprosili, a na protestantów dalej te difidatie i odpowiedzi na zdrowie czynili i czynić nie przestają, co iż tak, a nie inaczej się działo, attestatiami prawnemi, albo inquisitią, przed każdym sądem protestantes przy tymże woźnym dowieść gotowi, przez co obwinieni, jako przed tym do niezdrowia i do ruiny prawie wszystkiej substantiej protestantów przywiedli i przyprawili, także prawo Boskie i pospolity pokoj sąsiedzki wzruszywszy, securitatem publicam wiolarunt, a zatem i winy, surowie pro qualitate facti opisane, na osoby i dobra swoje libero zaciągnęli i do szkód nie małych, ktorych sobie protestantes na sześć set złotych polskich liczyć mianują, pozywiedli i przyprawili; o co wszystko protestantes, że dla takowych odpowiedzi i difidatiej do tych czas na zdrowiu bezpieczni być nie mogą, także też o nieważność tego niesłusznego, nieprawnego, niesprawiadliwego dekretu iteratis vicibus przedemną, urzędem, protestując się i manifestując, in re sua jure agere z obwinionemi ofiarowali, salvam sobie zostawiwszy meliorandi aut augendi vel diminuendi atque juditialiter deklarowali tej protestaciej facultatem; et in continenti stawił woźnego generała wojewodstwa kijowskiego, szlachetnego Iana Dedowicza, który w moc wiernej, prawdziwej, skutecznej relatiej swojej, zeznał temi słowy: iż on, na affectatią urodzonego pana Iosipha Baranowskiego, w siele Hoszowie, jako roku przeszłego, tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego, dnia dziewiętnastego miesiąca nowembra, gdy urodzony pan Iesiph Baranowski, także i sama pani Baranowska, jako się w protestatiej wyżej pomieniło, bywszy w domu ich, przy szlachcie, urodzonych panach: Olichwierze i Bazylim Baranowskich, widział onych zbitych, ztłuczonych, zranionych i zkrwawionych, na śmiertelnej pościeli leżących, po głowach, po plecach, po grzbiecie, po ręku i po nogach; ran i zliczyć trudno było, jako się wyżej w protestatiej pomieniło, także i roku przeszłego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórego, dnia czwartego oktobra i na dzień niedzielny, na fest świętego Francisz-

ka, przy rożnych ludziach zacnych, tak szlachcie, urodzonych ichmościach panach: Stefanie, Ianie i Heliaszu Niewmieryckich i innych ludziach, wiary godnych, z prostego narodu, był na kupie trzeciej, ostatniej, we wsi Hoszowie, przed dworem urodzonych panów: Bohdana, ojca, i Kiriłła, syna, Baranowskich niesłusznie zebranej, na ktorej pilnie się przysłuchiwał, kto jakie ratie i pretensije swoje wnosił, lecz, żeby urodzony pan Iesiph Baranowski do jedenastu pszczół pana Semena Baranowskiego podarcia przyznać się miał, tego nie słyszał i nie było, gdyż tej propositiej i nie wnoszono na kupie żadnej i dekretu żadnego w Hoszowie kupnego nie pisano, jakże i to, że pan Andrzej Redczyc na żadnej kupie nie był, pogotowiu i Matwiej z Jurkiem Haszuncem, Bądarowcy, z majętności jegomości pana podczaszego wiłkomirskiego na tej kupie ostatniej nie byli, i, kiedy ten dekret kupny pisano, nie wie, i nie widział, i nie słyszał, i nie był przy pisaniu tego dekretu, które to pierwiej zbicie niemiłosierdne, a teraz świeżo niesłuszne pisanie dekretu kupnego i zpotwarzonego pan Baranowski mienił być z informatiej i instinctu panów Baranowskich, jako się wysz w protestatiej pomieniło, bez dania żadnej najmniejszej przyczyny, co wszystko pomieniony woźny, oświadczywszy się tąż szlachtą wyszmianowaną, z tamtąd uszedł i o tem przedemną, urzędem, zeznał tę swoją prawdziwą relatię, prosząc wespół z protestantem, aby to wszystko do akt ninejszych przyjęto i zapisano było; co i otrzymali. Na miejscu pana Iosifa Baranowskiego, stryiecznego swego i paniej małżąki jego, jako pisać nie umiejących, podpisuje się Thomasz Baranowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 196.

LXII.

Жалоба дворянина Ивана Волковскаго на дворянъ, Ивана и Якова Пашинскихъ о томъ, что еще отецъ ихъ Даніилъ Пашинскій, собща съ козаками участвовалъ въ убіеніи и разореніи Ѳомы Волковскаго, брата Ивана; что Иванъ и Яковъ Пашинскіе выгнали изъ церкви Ивана Волковскаго, похитили церковное имущество, присвоили себѣ сѣно, принадлежащее Волковскому и т. п. 1684 Генваря 27.

Року тисеча шесть сотъ осмдесятъ четвертого, мѣсяца Генваря двадцать семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Деміяномъ Суриномъ, писаремъ земскимъ кіевскимъ, подстаростимъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Wołkowskij, swoiem i urodzoney imci paniej Maryny Paszyńskiego Wołkowskiej, małżonki swoiej, także Antoniego i Pawła Wołkowskich, synow swoich, imieniem, soleniter świadczył i protestował się na przeciwko urodzonym ich mościom panom: Janowi i Jakubowi Paszyńskim, braci rodzoney, jako na dom Boży, we wsi Paszynach, maiętności protestantow, będący, z strzelbą ognistą i innym orężem nachodzącym, i mieysce swięte, nie według żywota i krwi chrześciańskiej, ale po nieprzyiacielsku, gwałcącym i ten dom Bozki rabuiącym i krzyż swięty, z cerkwi Bożej zdiąwszy, łamaiącym i potrzeby swoie domowe z krzyża swiętego, na ktorym męka Boga, w Troycy swiętej jedynego, stworzyciela nieba i ziemie, odrysowana była, robiącym, substantią protestantium dziennym i noc-

nym sposobem zabieraiącym i na pożytek swoy obracaiącym, w ten sposob i o to: iż jeszcze w roku tysiąc sześćset czterdziestym osmym, miesiąca Decembra ośmnastego dnia, rodzic obżałowanych, zeszły urodzony jego mość pan Daniel Paszyński, zniosszy się z kozakami i rebeliżantami korony polskiej, od ktorych bydła sztuk kilkanaście wziowszy, maiąc snać gniew i rankor na żeszłego urodzonego pana Thomasza Wołkowskiego, brata rodzonego protestantium, ktorego udawszy przed temiż kozakami, tak sum pieniężnych, jako fant bogatym; ktorzy kozacy, wierząc słowu jego, kilkanaście dni na zdrowie niebozczykowskie czyhali i, żadnym sposobem złapać nie mogąc, tedy sam imć pan Daniel Paszyński, rodzic obżałowanych, z inszą bracią swoią, przepomniawszy boiaźni Bozkiej, miłości braterskiej i krwie krześciańskiej, za kilkanascie sztuk bydła, niebozczyka Thomasza Wołkowskiego, brata rodzonego protestantis, za szostą granicę od Paszyn, we wsi Czopowiczach, złapawszy, na smierć i morderstwo, haniebnie związawszy, bez mil cztyry do wsi Paszyn przyprowadził, i w ręce kozakom oddał, ktorzy kozacy, niebozczykowi okrutne morderstwo i męki zadawszy, śmiercią haniebną umorzyli i dworow trzy tegoż niebozczyka, brata protestantis, we wsi Paszynach będące, funditus spalili; jakoż bowiem i terazniejsi obżałowani, naśladuiąc progressa i żywot rodzica swego, zawziąwszy snać stąd do protestantow rankor, że gdy w roku blisko przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzecim, na swięto ruskie swiętego Semena, kupcy z Wołynia do Narodycz bez wieś protestantis, Paszyny, szli, tedy obżałowani, niewiedzieć dla jakiej przyczyny, pomienionych kupcow na dobrowolney drodze i moscie protestantow przeiąwszy, zabiiać poczeli, mianowicie jego mość pan Jakub Paszyński nożem jednego z nich w gárło pchnął, i gdyby ten kupiec na bok nie uchylił się, pewnieby o smierć zdrowia jego przywiodł, ale nos na wylot temu kupcowi przebił; ktory kupcy okrzyk i gwałt wielki, wołaiąc ratunku, uczynili; na ktory gwałt protestant przyszedszy, obżałowanym perswadować począł, żeby ludzi niewinnych na gruncie protestantis nie zabiiali; ktory obżałowani, miasto pohamowania się, protestanta verbis laesivis, honorowi protestantis szkodzącemi, złaiawszy, odpowiedź publiczną na zdrowie protestantow uczynili, jakoż bowiem w prędkim czasie, dosyć czy-

niąc submissiej swoiej, tegoż dnia wysz mianowanego, na swiętego Semena, swięto ruskie, gdy protestant z pomienionemi dziatkami swemi do cerkwi dla nabożenstwa przyszedł, tedy obżałowani, manu armata z strzelbą ognistą, przepomniawszy boiazni Bożej i sakramentow swiętych, na pomienioną cerkiew naszedszy i protestanta, nie dawszy nabożenstwa wysłuchać, z domu Bożego wygnali i za protestantem z gołemi szablami, jako za nieprziacielem gonili i, gdyby protestant, unosząc zdrowie swoie, nie uciekł, pewnieby o smierć onego zdrowie przywiedli, w ktorej cerkwi żelaza rożne cerkiewne pobrali: mianowicie krzyż z tejże cerkwi, na którym męka Christusa pana odrysowana była, zdjąwszy i ony połamawszy, żelaza do sochy i rydle porobili i na pożytek swoj obrocili; i tym się niekątentuiąc, roku terazniejszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Januari dnia wtorego, gdy protestans sarnę dziką z lasa, zabiwszy, prowadził ku domowi swemu, tedy ich mość obżałowani, protestanta przeiąwszy na dobrowolnej drodze, tę sarnę odjęli i protestanta słowami nieuczciwemi, nic sobie niewinnego, złajali, a gdy protestant, używszy przyiacioł i z wysz mianowaną jej moścією panią małżąką swoią, do obżałowanych posłał, perswaduiąc ich mościom, aby poprzestali swoich złych zamysłow i sarne protestantom wrocili, tedy ich mość małżąkę protestantis słowami nieuczciwemi, uszom szlacheckim słuchać nieprzystojnemi, zelżyli, zesromocili i psami ze dworu wyszczwali, a i tym się niekątentuiąc, tegoż roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Januari piątego dnia, w nocy, z wozami podiachawszy, siana styrtę na uroczysku, nazwanym Połohawczym, zabrali wozow dwadziescia, każdy woz rachuiąc po złotych trzy: a i tym się nie ukątentowawszy, tegoż roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartego, miesiąca tegoż wysz mianowanego, to iest Januarii, chcąc właśnie ze wszystkiej substantiej protestantow wyzuć, drugą styrtę nad rzeczką Woroniowką, na granicy z ich mościami panami Bechami stoiącą, nocnym sposobem, sam jego mość pan Jan Paszyński, z wozami i czeladzią swoią podiachawszy, zabrał i do domu swego zaprowadziwszy, po ostatek już przyiechał był; tamże wysz mianowani panowie: Anton i Paweł Wołkowscy, synowie protestantis, nad pomienionym sianem swoim w nocy zastawszy po-

mienionego obżałowanego, jego mość pana Jana Paszyńskiego, jako wuia swego, perswadować onemu, jako wuiowi swemu poczęli, żeby poprzestał postempkow złodziejskich, szlachcicowi nieprzystojnych, tedy obżałowany, zaraz dobywszy szabli, chcąc żeby i lica żadnego nie było, na pomienionych panow Wołkowskich siec począł, i, gdyby synowie protestantis, za prowidentią Bozką w las nie uchronili się, pewnieby o smierć zdrowia onych przyprowadził i ieszcze z dalszemi odpowiedziami, na zdrowie protestantow uczynionemi, precz odiechał, dla których odpowiedzi protestantes zdrowia swego nie są bezpieczni, przez co obżałowani w winy prawne, w prawie pospolitym opisane, wpadli i do szkod protestanta na trzy tysiące złotych polskich przywiedli i przyprawili. O co wszystko offertur se protestans z obżałowanemi o to prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie salwam meliorationem tej terazniejszej protestatiej swoiej, albo uczynienia inszej szyrszej, lubo tejże przez pozew poprawienia; a na dowod tego wszystkiego, stawił woznego generała woiewodstwa kijowskiego i innych, szlachetnego Jana Kożuchowskiego, który, w moc prawdziwej relatiej swoiej, jawnie i dobrowolnie zeznał, iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Ianuarii dziesiątego dnia, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi dobrych, szlachetnych panow: Jana Tatarskiego i Stephana Błotnickiego, za requisitią wysz wyrażonych protestantow, był we wsi Paszynach, maientnosci, sianożęciach protestantium, na uroczysku, nazwanym Połohowczym, będących, gdzie siano protestantow było, i nad rzeką Woroniowką i, tam będąc, widział padenki, (sic) gdzie siano protestantow stało, przez ich mośćiow panow Paszyńskich zabrane, sposobem, w protestaciy wyrażonym, i o innych pretensiach do różnej szlachty, tam na ten czas będących, w protestatiej wyrażonych, że tak a nie inaczej było, jako jest w protestatiej położono, o czym prawdziwą relatią swoią czyni i zeznawa. I prosili, tak protestatiej protestans, jako i wozny swoicy relatiej o przyięcie i do xiąg zapisanie; co otrzymali. Imieniem imć pana Wołkowskiego, jako pisać nie umieiącego, za prośbą jego mości podpisałem się—Stephan Didkowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 398.

LXIII.

Жалоба дворянъ: Димитрія Ивановича Левковскаго и Николая Ольшовскаго на дворянина Романа Даченка Левковскаго о томъ, что онъ многократно наносилъ оскорбленія, обиды и побои какъ имъ, такъ и ихъ семействамъ; особенно-же онъ обесчестилъ истцевъ публично, при собраніи многихъ шляхтичей изъ околичныхъ селъ, съѣхавшихся въ Левковичи на храмовой праздникъ «Святаго Николая русскаго» 1684. Мая 20.

Року тысяча шестсотъ восемдесятъ четвертого, месеця мая двадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Ремяномъ Суриномъ, писаремъ земскимъ кіевскимъ, подстаростимъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими stąnąwszy oczewisto urodzony pan Dimitr Iwanowicz Lewkowski, swym i urodzonych: paniey Heleny Niewmiryckiego Iwanowej Lewkowskiey, matki swej, tudzież i panów: Mikołaja i Tatiany Lewkowskiego Olszowskich, małżonków, szwagra i siostry swej rodzonej, imieniem, soleniter świadczył i żałośnie protestował się przeciwko urodzonemu panu Romanowi Daczenkowi Lewkowskiemu, o to i w ten, opisany niżej, sposób: iż pomieniony pan Roman Lewkowski, zawziąwszy zdawną jakiś zły i nieprzystojny rankor i niechęć przeciwko protestującym i różnych czasów rozmaitych sposobów szukając od wielu lat i ustawicznie czyhając i odpowiedzi czyniąc przed ludźmi rożnemi, aby protestujących pojedynkiem zdrowia pozbawić i z substantiey wyzuć mógł, żadnej najmniejszej przyczyny i okaziey do protestujących, jako do

ludzi spokojnych, prawem i pokojem pospolitym obwarowanych, nikomu, a pogotowiu obżałowanemu, nic nie winnych, często gęsto słowami nie uczciwemi, honorowi szlacheckiemu szkodzącemi, lżąc i sromocąc, niepojednokrotnie protestantów, zasadzki czyniąc, także i publice na pojedynki prawem zakazane wyzywając, gdy protestujące wszystko to cierpliwie na sobie znosili, i słowy łagodnemi, aby od takowych swych zajątrzonych i złośliwych humorów poprzestać mógł, sami i przez przyjaciół swych upraszali, przerzeczony obżałowany, pan Roman Lewkowski, miasto tego, żeby się od przedsięwzięcia swego pohamował, w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzecim, miesiąca nawembra ośmnastego dnia, przybrawszy sobie serca i fantaziej chmielnej, a wzruszając pokoj pospolity sąsiedzki i miłość bliżniego, umyślnie z kołem wielkim, alias drągiem, i siekierę mając za pasem, naszedłszy na dóm własny protestantów, gdzie pan Olszewski mieszka, wprzód także słowami nie uczciwemi pana Olszewskiego i małżąkę jego lżyć i sromocić obżałowany począł, przed którym gdy pan Olszewski, szukając pokoju, a uchodząc naprasnej i bezpotrzebnej zwady, tylnemi wrotami z domu do sadu ustąpił, nie spodziewając się, aby co gorszego żonę jego, panią Olszewskę, ilo białogłowę spokojną i cnotliwą szlachciankę potkać mogło, tamże, gdy już nie zastał gospodarza, wyłamawszy drzwi do sieni, samą panią Olszewską hańbić sprośnie (których słow na tym miejscu dla wstydu pisać się nie godzi) począł, która gdy się wypraszała słowy łagodnemi, aby od tego złego rankoru supersedował, obżałowany, przepomniawszy bojaźni Boskiej i srogości prawa pospolitego, obces do niewiasty bezbronnej rzuciwszy się, oną pięściami, stusami bić i tłuc począł, a potém, obaliwszy na ziemię i podwikę z głowy zerwawszy, za włosy po ziemi włóczył i targał, a nie tylko pięściami, ale i nogami, nościami i kolanami bijąc i mordując, i okrwawiwszy, włosy wyrwawszy, wpół zaumarłą na ziemi porzuciwszy, z tymże złym affektem i z zapalczywością, porwawszy łnowu tenże kół, alias drąg, umyślnie na to przygotowany, wpadzszy do winnicy protestującego, spodziewając się tam zastać samego pana Olszewskiego, i chcąc pono onego na śmierć zabić i siekierą zarąbać, po winnicy szukał, a gdy nie znalazł samego, tamże parobka jego, na imie Iakowa, tym kołem, albo raczej drągiem,

razy kilka uderzywszy, i na ziemię obłożywszy i pokrwawiwszy, kotły, rury, czapki, trubnice, beczki z wódkami, konwie i insze posudki i naczynia winniczne pobił, potłukł, pogruchotał i siekierą porąbał i gdyby ludzie sąsiedzi, gdy sama pani Olszewska gwałtu wołać poczęła, nie odratowali, pewnoby i tego czeladnika i samą panią Olszewską na śmierć pozabijał, i takową zrobiwszy nieprzystojną robotkę, z dalszą odpowiedzią na zdrowie sąmego pana Olszewskiego odszedł, mówiąc te słowa: «że kiedybym zastał takiego owakiego syna, tego Olszewskiego, tobym go pewnie nieżywił». Co wszystko protestujące cierpliwie znosząc, oczekiwali po obżałowanym upamiętania i sami szukali do pokoju i zgody sposobu, lecz obżałowany, nie tylko nie ukontentowawszy się tym swym takowym pierwszym zadatkiem, ale i dalej żal do żalu przydając i coraz gorszemi oppressiami i kontemptami częstując, i w roku terazniejszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartym, miesiąca maja dziewiętnastego dnia, podczas uroczystości prazdnika we wsi Lewkowiczach, na świętego Mikołaja Ruskiego, gdzie z okolicznych wsi ludzie dla nabożeństwa pozchodzili się byli i między sąsiady, dla wytchnienia, konwersacyją swoją mieli, na większy wstyd, hańbę i zmazę domu protestantis, jako znowu obłożywszy głowę chmielem, i przechdzając się po ulicy przed domem protestanta, wykrzykał i wyzywał pana Olszewskiego mowiąc: «wychodź sam taki owaki synu»; lecz pan Olszewski, nie przeciwiąc się człowiekowi zapamiętałemu, znowu uchronić się przed napraśnikiem musiał; tamże, gdy już zemscić się nie mógł na panu Olszewskim, zdybawszy przed wroty synaczka pana Olszewskiego, Iasia, w leciech śiedmiu, tego pomienionego chłopczyka na ulicy, z inszemi dziećmi szlacheckiemi zabawiającego się, kanczukiem szkaradnie zbił, zkrwawił i oko prawe kanczukiem wyciął; na które Bóg to wie, czy będzie widział,' gdyż na ten czas bardzo tak szkaradnie zapuchłe, że nie można rozeznać, jeśli zrzenica nie wypadła; na ten czas, gdy matka protestantis, pani Helena Lewkowska, a babka dziecięcia ztyranizowanego, użaliwszy się wnuczka swego, tak bardzo bez miłosierdzia kanczukiem bezwinnie zkatowanego, wypadła dla ratunku z płaczem gorzkim, upraszając, aby się zlitował, a na smierć nie zabijał dziecięcia niewinnego, tamże i panią Lewkowską, matkę protestantis, w leciech podeszłych, ztarmusowawszy, nie odmien-

nemi słowy karczemnemi zdizhonorowawszy, zelżywszy, na sławie uczciwej szczypiąc i sromocąc publice, z dalszemi odpowiedziami i na protestanta terazniejszego i na pana Olszewskiego odszedł. przez ktory takowy swój postępek nieprzystojny, wysz przerzeczony obżałowany, pokoj pospolity sąsiedzki zgwałcił i winy prawne, w konstitutiach i statutach o tem surowo opisane, na zdrowie, dobra i osobę swoją zaciągnął, a protestantów do szkód niemałych, których sobie na złotych sześć set być mianują, przywiodł i przyprawił, o co wszystko, iak się wysz pomieniło, terazniejszy protestans, swym i imieniem matki, szwagra i siostry swych, przeciwko obżałowanemu iterum atque iterum świadczy i protestuje się, ofiarując się o to wszystko w sądzie należnym prawnie czynić, zostawiwszy jednak salwę do meliorowania tej terazniejszej protestacyjej, lubo też uczynienia inszej szyrszej, albo tejże pozwem poprawienie i rozszyrzenie, in quantum by tego potrzeba prawna ukazywała, a na dowód tego wszystkiego stawił woznego generała województwa kijowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, który w moc wiernej prawdziwej i skutecznej relaciey swojej, zeznał temi słowy: iż on roku przeszłego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca nowembra dwudziestego dnia, za affektacią wyż przerzeczonych protestantów, a za przydaniem mojem urzędowem, mając przy sobie stronę szlachty i ludzi dobrych, urodzonych panów: Iana Nahorenskiego i Bazylego Dąbrowskiego, był we wsi Lewkowiczach, w województwie kijowskiem, a powiecie owruckim leżącej, w domu wysz mianowanych protestujących, gdzie widział panią Tatianę Olszewską, chorą, spuchłą, siną, na śmiertelnej pościeli leżącą, zkrwawioną, na której co znaczniejszych razów kolanami i nościami bitych, na bokach, na grzbiecie i na plecach ran siedmnaście i twarz siną, spuchłą, pięściami popodbijaną, i garść dużą włosów z głowy wyrwanych, tamże i parobka, na imie Iakowa, widział także bardzo chorego, zbitego drągiem i zkrwawionego, na którym na plecach i na grzbiecie co znaczniejszych ran sześć bitych, spuchłych, krwią ociekłych, w tymże domu w winnicy widział kotły, rury, czapki, krągi, trubnice, beczki, konwie i insze naczynia i posudki winniczne potłuczone, pogruchotane i posieczone. A zaś roku terazniejszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca maja dwudziestego dnia, w tymże

domu, widział synaczka pana Mikołaja Olszewskiego, na imie Iana, w leciech siedmiu, chorego bardzo, kanczukiem tyrańsko i niemiłosierdnie zbitego i zsieczonego, na którym znaków kanczukowych co znaczniejszych piętnaście i oko bardzo zapuchłe, kanczukiem wybite, na które, pan Bug wie, jeżeli będzie widział, bo zrenicy za puchliną wielką nie znać, jako się wysz w protestaciej pomieniło, co wszystko protestantes mienili być stałe i rany zadane od pana Romana Daczenka Lewkowskiego, czasów i sposobem w protestaciey mianowanemi, tedy on, woźny, co widział i słyszał, to wszystko szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd odszedł i o tym tę swoją prawdziwą przedemną, urzędem, czyni i zeznawa relatią, prosząc wespół z protestantem, aby tak protestatia, jako i relatia do akt niniejszych grodzkich owruckich przyięte i zupisane były; co i otrzymał. Imieniem panów: Heleny i Dymitra Lewkowskich i panów Olszewskich, małżonków, jako pisać nieumiejących, za proźbą na miejscu ich podpisuję się Thomasz Baranowski m. propria.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683—1684; листъ 519.

LXIV.

Жалоба дворянина Павла Каленскаго на дворянина Савву Сергіенка Ущаповскаго о томъ, что онъ, встрѣтившись съ сыномъ истца, Михаиломъ Каленскимъ въ церкви, въ селѣ Чоповичахъ, куда съѣхались многіе околичные шляхтичи на праздникъ св. Тройцы, сначала оскорбилъ его въ церкви, а потомъ, находясь вмѣстѣ въ гостяхъ у Самуила Чоповскаго, и стрѣляя будтобы въ цѣль, убилъ его выстрѣломъ изъ ружія.— 1685. Іюля 22.

Року тисеча шестьсотъ осмдесятъ пятого, месеца Іюня двадцать второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овъруцъкого і книгамы нинешъними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzeni ich mość panowie: Paweł y Nastazyia Kalenscy, małżonkowie, swym y urodzonego jego mości pana Jana Kalenskiego, solleniter z wielkim żalem y płaczem nieutolonym świadczyli y protestowali się przeciwko urodzonemu jego mości panu Sawie Serhienkowi Uszczapowskiemu, niezbożnego tyrańskiego uczynku y popełnionego excessu, niżej mianowanego, principałowi o to y w ten niżey opisany sposob: iż jego mość pan Uszczapowski, czy zdawna maiący jakowyś gniew y rankor przeciwko urodzonemu panu Michałowi Kaleńskiemu, synowi teraznieyszych protestuiących się, czyli z subordynatiey oyca swego, jego mości pana Sergeia Uszczapowskiego, czyli też z czyiej inszey informatiey, na to ustawicznie czyhał y przez subordynowane osoby szpiegi miał, aby, gdziekolwiek (niebożczyka) Michała, syna protestantow, poscignąwszy, s tego świata zgładzić mogł; jakoż samym uczynkiem wykonywaiąc, dowiedziawszy się przez swych adhaerentow, że syn protestantow, urodzony Michał Kalenski, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątym, miesiąca Iunii siedmnastego dnia, dla nabożenstwa podczas uroczytości swiąt chwalebnych ritus graeci, zesłania Swiętego Ducha y Troycy Przenayświętszey, jechał do wsi Czopowicz, jako młodzieniec spokoyny, prawem pospolitym obwarowany, ni od kogo nic złego na siebie nie spodziewaiący się, w tychże Czopowiczach, po odprawionym nabożęstwie dnia pierwszego, przy ochocie gospodarskiey przenocować musiał, przerzeczony principał, w tropy za niebożczykiem synem protestantium do tychże Czopowicz pod pokrywką nabożęstwa prędko pospieszywszy, y tam bezprzestannie głowę sobie chmielem okładaiąc, y po rużnych domach syna protestantis szukał; a gdy dnia pierwszego niedzielnego nie mogł dokazać umysłu swego y przedsięwziętey impraesie dosyć uczynić, tedy y nazaiutrz, dnia poniedziałkowego, ośmnastego praesentis, gdy była odprawowana processia, według obrzędow cerkiewnych, koło domu Bożego, tenże przerzeczony pryncypał, nie wytrzyzwiwszy się, a wydarszy z rąk miskę u panamarza, z swięconą wodą trzymaiącego, przy czytaniu ewangeliey y

kropidło, tak niezwyczaynie po oczach syna protestantis uderzył y oczy zaślepił, że za quadrans godziny ledwie przeyzrzał niebożczyk, y dalsze przechwałki uczynił takowe: «że wprędce nie wodą, ani kropidłem oczy tobie zaplusnę, ale czym inszym, tak, że na wieki nie przeyzrzysz.» Co gdy syn protestuiących cierpliwie, ile pod domem Bożym, przy nabożęstwie, to na sobie zniosszy, panu Bogu to poleciwszy, już się strzegł y chronił się, jako nieprzyiaciela swego, przez cały dzień obawaiąc się sam do domu wychylić stamtąd, aby go co w drodze jadącego nie potkało, y dla tego szczegulnie y z poniedziałku na wtorek musiał tamże, w Czopowiczach, niebożczyk przenocować y szukał remedium, aby mogł spokoynie do rodzicow swoich zaiechać przy zdrowiu zupełnym, y oczekiwał, aż pan Uszczapowski do Uszczapow odjedzie y we wtorek tedy, to iest dnia dziewiętnastego, gdy syn protestuiących, Michał Kalenski, w domu urodzonego pana Samuela Czopowskiego jeszcze z różnemi przyiacioły swemi miał conversatią, tamże, zoczywczy pan Uszczapowski niebożczyka syna protestantis, skoczył po rucznicę, y, na ucztę w tenże dom pana Samuela Czopowskiego nie proszony gość przyiechawszy z rucznicą nabitą, wprzod do celu, mało co posiedziawszy, strzelać począł; takoż y coraz do celu nie chibiaiąc, potężnieyszy naboy (by na miedzwiedzia albo dzika:) w rurę nasadziwszy, między wielu ludzi, tam będących, w sieni, z kąta, jako znowu w rzeczy do celu wysoko namalowanego zmierzywszy, o kilka sążni w bok, tak do głowy urodzonego Michała Kalenskiego, syna protestantis, insperacie nakierował y umiarkował, że nad uchem w głowę gdy potrafił, na tymże mieyscu, bez wszelkiey dispositiey duchowney, panu Bogu ducha oddał, przy ktorym to takowym znienacka, bez respectu na smierć, zastrzeleniu urodzonego Michała Kalenskiego, tamże będący y urodzeni ich mość panowie: Jan Kalenski, Demian Chodakowski y Stefan Kulczycki, za pomocą inszych przytomnych różnych ludzi, in recenti, jako to wierutnego zaboycę przy ciele, już bez ducha będącym, brali y onym tak się potężnie bronił, że pana Stephana Kulczyckiego szablą w łeb ciął, a gdy szablę z rąk odebrano, do noża porwawszy się, urodzonego jego mości pana Demiana Chodakowskiego, chcący go przebić, y od tego gdy ludzie, tam będące, animowali y noż z rąk wydarli, znowu do teyże rucz-

nice, już w ręku pana Jana Kalenskiego będącey, rzucił się, wydzieraiąc, y z zaiętrzonego serca ręce panu Janowi Kalenskiemu nie po chrześciańsku kąsaiąc, wydzierał, chcąc pono y tegoż pana Kalenskiego także zastrzelić; lecz, że za łaską wprzod Bozką, a przytym za pomocą y radą ludzi, tam będących, tego princypała zaboycę obwinionego przy tymże ciele wziąwszy, do grodu tutecznego prowadzili y właśnie po drodze we wsi Kaleńskich, na noclegu, do komory zdrowego, dawszy onemu ieść y pić, przez noc mieysce naznaczyli, przerzeczony princypał, przybrawszy sobie rozumu, a uchodząc karania srogiego za takie zaboystwo, w nocy z tey komory, w ktorey fundamentow głębokich nie było, fortelnie po pod scianą wygromadził się, podjezka swego, szabli y rucznice odbieżawszy, uciekł; co wszystko protestantes ich mościami bracią y sąsiady swemi okolicznemi oswiadczywszy, y tu do grodn ciało niebożczyka syna swego dla praesentatiey przyprowadziwszy, iterum atque iterum żałosnie y płaczliwie, jako y o wszystkie winy prawne, przez to podiętę, protestuiąc się, ofiarowali się z obwinionym y innemi, ieśliby się co na kogo iakowym documentem do informatiey takowego niezbożnego tyrańskiego zaboystwa wiadomóść się zawzięła, prawnie czynić nie zaniechać, salvę iednak do melioratiey tey protestatiey, nie tylko sobie samym, ale y kożdemu, komuby z prawa należało, in toto zostawuiąc, luboli teyże teraznieyszey pozwami poprawienie y rozszyrżenie, a na dowod tego wszystkiego, ciż protestantes stawili tu, przedemną, urzędem, woźnego generała woiewodztw: Kijowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernihowskiego, szlachetnego Jana Moszkowskiego, ktory, in vim suae verae ac fidelis rellationis, palam, publice, libere ac per expressum benevole recognovit, iż on, roku teraznieyszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt piątego, miesiąca Iunii dwudziestego dnia, z przydania mego urzędowego, a maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych panow: Jana Brzozowskiego y Stanisława Turkowskiego, ad affectationem urodzonych ich mościów panow, Pawła y Nastazyiey Kalenskich, małżonkow, był w domu ich mościów, we wsi Kalenskich, gdzie widział ciało urodzonego pana Michała Kalenskiego, zastrzelonego z rucznice nie wiedzieć jakim sposobem y z jakowey occaziey przez pana Uszczapowskiego, skąd tenże wozny przy comparentach y tu, do grodu

tutesznego przyiechawszy, przy zabitym ciele, przedemną, urzędem, y przy szlachcie wyszmianowaney, odkrywszy trumnę powtornie ciało zastrzelonego niebożczyka pana Michała Kalenskiego oglądał; y widział y ranę z rucznice immediate podle ucha lewego przestrzeloną, z ktorey ieszcze krew ciekła, od ktorego postrzału niebożczyk urodzony Michał Kalenski panu Bogu ducha bez wszelkiey y żadney dispozitiey duchowney oddał; a przy takowey obductiey tey tyrańskiey rany, praesentowali protestantes zabrane na uczynku goroncym z tym princypałem y rzeczy te: rucznicę ptaszą, gwintowaną na sześć gwintow, z prochownicą małą, rogiem y kością sadzoną, bez prochu z kaletką y kulą iedną, na rzemiennym pasie wiszącą, szablę z braycarami żelaznemi, z krzyżem usarskim, żelaza bardzo błahego, bez kapturka, czapka karmazynowa zawoykowa zpołosowana, suknia błękitna stara, bardzo poszarpana, dziurawa, podiezdek myszaty, szacowany na złotych trzydzieści monety szelągowey, co wszystko oraz z grodu protestantes przy ciele y wyręczyli y urząd y kancelariją z wyręczeniem kwituią; po którey presentatiey y wyręczeniu, tenże wozny wyszwspomiany, z powinności urzędu swego woźnowskiego, jako iest zwyczay w prawie pospolitym, wprzód tu, na grodzie, w zamku y przed zamkiem, a potym y na rynku, przy fraequentiey ich mościow panow obywatelow woiewodztwa kijowskiogo, tu w grodzie dla spraw swych będących, tudzież y wielu mieszczan, ludzi zacnych, przysłuchaiących się y przypatruiących, głosem wyniosłym potrzykroć obwoływał y publikował, przywodząc wszystkim do wiadomości, iż ten urodzony pan Michał Kaleński, syn ich mościow panow: Pawła y Nastazyiey Kalenskich, we wsi Czopowiczach iest zabity y zastrzelony z rucznice znienacka przez pana Sawę Serhienka Uszczapowskiego, podczas uroczystości swiąt chwalebnych Ruskich Troycy Przenayswiętszey, bez dania namnieyszey occasiey y przyczyny, w domu pana Samuela Czopowskiego; y tak to wszystko, do wiadomości wszystkim przywiodszy, y tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oswiadczywszy się, y przyszedszy do mnie, urzędu, tak a nie inaczey uczynił y zeznał tę swoią prawdziwą rellatią, prosząc wespoł z protestantem, aby tak ta protestatia, jako y woźnego obductiey y proclamatiey rellatia, do act ninieyszych, grodzkich, owruckich przyięte y zapisane były;

co y otrzymali. Jan Kalenski, imieniem ich mościow panow Pawła y Nastazyiey Kalenskich, małżąkow, podpisuię się.

Книга овруцкая гродская записовая и поточная, 1685 года, № 3212; листъ 247 на оборотѣ.

LXV.

Свидѣтельство, выданное дворянами кіевскаго воеводства дворянамъ Чоповскимъ въ томъ, что они изъявили полную готовность представить на сеймикѣ кіевскаго воеводства доказательства о дворянскомъ происхожденіи своего рода, но не могли исполнить своего намѣренія потому только, что сеймикъ не состоялся. 1685. Сентября 10.

Року тысеча шестьсотъ осьмъдесятъ шостого, мѣсеца августа дванадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, намѣстникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства кіевского и книгами нинешними, кгродскими, кіевскими comparens personaliter urodzony jegomość pan Theodor Czopowski, swym i wszystkich jegomościów panów Czopowskich, braci swej, imieniem, dla wpisania do xiąg ninieyszych grodzkich kijowskich, podał per oblatam atestatią ich mosciów panów dygnitarzów, urzędnikow ziemskich y obywatelów woiewódstwa kijowskiego, sobie podawaiącemu y wszystkim ich mościom panom Czopowskim, braci jegomości, z podpisami rąk ich mościów, na pewną rzecz, niżej w tej atestatiej mianowaney speciffice wyrażoną, daną y służącą, o czym ta atestatia, niżey inserowana, szerzey w sobie obmawia, prosząc, aby była przyięta i do xiąg ninieyszych zapisana, a tak ja, urząd, dla wpisania do xiąg przyjmując, czytałem y temi jest inserowana słowy: My, niżey na podpisach mianowani, dygnitarze, urzędnicy ziemscy y obywatele wojewodstwa kijowskiego,

na seymik electionis deputatów na trybunał koronny woiewodztwa kijowskiego du Włodzimierza, miasta jego królewskiej mości, in locum solitum, na poniedziałek pierwszy, według prawa, po narodzeniu nayswiętszey panny matki Boga rodzice, swięta rzymskiego, zjachawszy się, electionem memoratam kończyć chcieliśmy, która, ob cortradictionem niektórych jego mościów panów obywatelów tegoż wejewodztwa, braciey naszych, effectum sortiri nie mogła y do skutku nie przyszła; a urodzonym ich mościom panom Czopowskim wywodu possibilitatem, za dekretem sądów grodzkich generału woiewodztwa tegoż kijowskiego, w zadaniu ich mościom ignobilitatis, cursum impedivit na tej electiey, na której był czas, im dekretem sądów pomienionych oznaczony; tedy my, widząc ich mościów panow Czopowskich wszelką gotowość, do wywodu należącą, y maiąc pewną rellatią od ich mościów panów braci także naszych, pobliżu tamże od ich mościów panów Czopowskich mieszkaiących, obywatelów tegoż woiewodztwa kijowskiego, że są dobrze urodzeni, którego to urodzenia swego documentis probabilibus na terazniejszym terminie electionis deputatów potwierdzić chcieli, czego, dla rozerwania mianowaney electiey, dokazać trudno było, tedy my te naszą, z podpisami rąk naszych, w wyżey mianowaney sprawie, daiemy ich mościom atestatią, którą, dla tym większej wagi, rękoma naszemi własnemi podpisujemy. Działo się we Włodzimierzu, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, miesiąca septembra dziesiątego dnia. У тое атестаціе подписы рукъ ихъ милости пановъ дыгнитаровъ, урядниковъ земскихъ и обывателовъ воеводства кіевъского тыми словы: Marcian z Szpanowa Czaplic, podkomorzy woiewodztwa kijowskiego m. p. Remian Suryn, pisarz ziemski kijowskj m. p. Theodor z Czerniechowa Niemirycz m. p. Konstanty Suszczański Proskura, wojski owrucki m. p. Wacław Konstanty Zubczewski, podczaszy nowogrodzki, sędzia grodzki kijowski m. p. Hyppolit Alexander Snitowski, chorąży owrucki, Dymitr na Żabokrzykach Żabokrzycki, podczaszy wilkomirski, podwoiewodzy generału woiewodztwa kijowskiego. Thomasz Hulanicki, pisarz grodzki generału woiewodztwa kijowskiego, Dymitr na Krzywiczach Hołowiński, Maciey Stephan Skuratowski, pisarz grodzki żytomirski. Piotr Stanisław z Ilinska Ilinski, woyski czerski. Theodor Pawsza. Stephan Krynicki podpisuię się ręką włas-

ną. Stephan Didkowski, regent grodzki generału woiewodztwa kijowskiego. Daniel Wyhowski. Theodor Heiewski Łowdykowski. Iakób Lemiesz. Stanisław Szczyrski. Michał Konstauty Wyhowski. Theodor Siennicki, regent grodski owrucki. Theodor Wyhowski. Bohdan Sinhaiewski. Thomasz Baranowski. Szymon Meleniewski. Marek Skuratowski. Hrehory Kostiuszkowski. Michał Didkowski. Andrzej Didkowski. Bazyli Didkowski. Ostaphy Wyhowski. Ian Didkowski. Bazyli Didkowski. Даниилъ Дѣдъковъскій, Гаврыилъ Дѣдковъскій. Ian Chodakowski. Ian Moszkowski. Samuel Meleniewski. Григорый Каленскій. Mikołay z Wyhowa Wyhowski. Alexander Zakrzynicki. Alexander Wyhowski. Samuel Wyhowski. Paweł Sinhajewski. Ian Sinhaiewski. Mikołay Sinhajewski. Самоель Каленскій, Artemij Didkowski. Stephan Waśkowski, Ierzy Waśkowski. Ian Chodakowski. Włas Chodakowski. Hrehory Skuratowski. Andrzej Chodakowski. Demjan Chodakowski. Ian Chodakowski. Thomasz Chodakowski. Ian Kalenski. Piotr Bijzanowski. Хведоръ Каленскій, Павелъ Каленскій. Michał Skałkowski; которая то атестація, за поданемъ и прозбою вышъ менованное особы подаваючое, а за моимъ урядовымъ прынятемъ, де вербо ад вербумъ до книгъ нынешнихъ кгродскихъ киевскихъ есть уписаная.

Книга гродская Киевская записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 5.

LXVI.

Жалоба дворянъ Левковскихъ и Невмержицкихъ на польскую татарткую хоругвь стародубовскаго маршала Литава о томъ, что явившись въ села: Левковичи и Невмерицкое, жолнеры, служившіе въ этой хоругви, начали грабить скотъ и истязать жителей; они нанесли сильные побои Петру Левковскому, предъявившему начальнику хоругви охранные гетманскіе универсалы, другихъ Левковскихъ и Невмерицкихъ, гоняли по улицамъ, рубили и стрѣляли въ нихъ, многимъ, мужчинамъ и женщинамъ, нанесли смертельныя раны, остальныхъ осадили въ монастырѣ, который пытались взять приступомъ, потомъ, расположившись лагеремъ въ селѣ, ограбили всѣ дома, перебили скотъ и уничтожили найденный хлѣбъ. 1685. Декабря 3.

Року тисеча шестсотъ осъмдесятъ пятого; месяца декабря третого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanąwszy urodzeni ich mość panowie: Ian y Stephan Niewmiryccy, tudzież y urodzeni ich mość panowie: Piotr y Roman Lewkowscy, Bazyli Lewkowski, Alexander Niewmirzycki, Andrzey Wilimont Niewmirzycki, Paraskiewja Pawłowa y Helena Remigianowa Lewkowskie, ledwie co żywi od postrzelenia, posieczenia y tyrańskiego pobicia od namiesnika y towarzystwa chorągwie niżey mianowanych, na wozach, w poscielach do grodu tuteyszego będąc przywiezieni, swym i urodzonych ich mościów panów: Pawła Lewkowskiego, Andrzeja Niewmirzyckiego, Stephana Kobylińskiego,

Stanisława Pożarnickiego, Samuela Niewmirzyckiego, na smiertelnych pościelach także od postrzelenia, posieczenia y zbicia tyrańskiego przez tęż chorągiew w domach leżących, y innych wszystkich, tak ich mościów panów Niewmirzyckich, jako y Lewkowskich, braci y sąsiad swych imieniem, sollenniter, a prawie z wielkim y nie utulonym płaczem, swiadczyli y protestowali się naprzeciwko ich mościom panom: Sieńkiewiczowi, namiesnikowi, chorążemu y wszystkiemu generaliter towarzystwu chorągwie tatarskiey wielmożnego jego mości pana Litawy, marszałka starodubowskiego, strażnika woyska wielkiego xięztwa litewskiego, jako principałom, także i wrzystkiey czeladzi ich mosciów pocztowey, luźney y wozowey, samym panom namiesnikowi y towarzystwu, imiony y przezwiski lepiey wiadomym y znajomym, compryncypałom y pomocnikom, w ten niżey opisany sposób: iż ich mość obżałowani pryncypałowie z compryncypałami, nie wiedzieć za jakowymści ordynansem, a cale onego do protestujących teraznieyszych y do dóbr onych naymnieyszego przystępu nie maiący, idący z chorągwią w kraie poleskie województwa kijowskiego, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątym, miesiąca decembra pierwszego dnia, gdy protestantes wszyscy z żonami y dziatkami swemi, po swieżo przeszłych trwogach od nieprzyjaciela krzyża swiętego y korony polskiey, na Wołyniu y tu, w województwie kijowskim grassującego, z ucieczek do domów swych powracać y rozgaszczać się od kilku dni tylko poczęli, ta wysz przerzeczona chorągiew tatarska jego mości pana marszałka starodubowskiego, nie posyłając przed sobą pisarzów, jako zwyczay jest woyskowy, dla pisania gospód y naymnieyszey wiadomości o sobie nie dawszy, znagła na wieś Lewkowicze y Niewmierzyckie, na domy y dobra protestantów napadszy, sposobem prawie nieprzyiacielskim okrzyk «hałła, hałła» uczyniwszy, z szablami gołemi, samych żałujących y żony ich siec y z łuków do nich strzelać, dzieci zaś kanczukami bić, czeladź łapaiąc, wiązać poczęli, potym, po polach zagony, po tatarsku rospuściwszy, bydła, owce zaymować y rąbać poczęli, a gdy protestantes wszyscy, obaczywszy takowy gwałtowny najazd, po wsi y koło wsi bieganie y okrzyk, bydła różnego zaymowanie y ścinanie y nad sobą samemi, żonami, dziećmi y czeladzią swoją znęcania się, boie, sieczenia y, że już nie żart, rozumiejący

że nieprzyiaciel y orda dzika napadła, z duszami tylko, jako kto mógł, do monastyru, jako prawie przed nieprzyiacielem uchodzić poczeli, tedy, onych doganiając, jeszcze gorzey uciekających, językiem tatarskim wołając, siekli, strzelali, tandem gdy protestantes, troche reccolligowawszy się y zrozumiawszy, że to jest chorągiew z woyska jego krolewskiey mości, wypraszać się wszelkiemi uniżonościami y powolnościami swemi poczeli y, submisse składając się w protektią jego królewskiey mości, pana naszego miłosciwego, także y jasnie wielmożnych ich mościów panów hetmanów koronnych y wielkiego xięztwa litewskiego, uniwersałami, zaszczytem, ochroną y libertatią, przytym, według przemożenia, y proviantem (lubo in re nie powinni) kontentować y wenerować obiecali, aby tylko od takowego złego przedsięwzięcia swego obżałowani supersedować chcieli, dopieroż, obaczywszy uniwersały, sam jego mość pan namiesnik, w ręku jego mości pana Piotra Lewkowskiego, w te uniwersały swoją szablą sztychem pchnął y, rękę panu Piotrowi Lewkowikiemu obraziwszy, na tymże mieyscu w róg głowy sam pan namiesnik przy tych uniwersałach niemiłosiernie ciął y raz szkodliwy, aż do mozgu, zadał, od którego, gdy na ziemię padł, znowu sam raz szablą w łokieć ręki prawey także szkodliwy, od którego kaliką być musi, zadał y inszym swym adherentom toż czynić, mówiąc takowe słowa: «siećcie, bijcie, zabijaycie takiego owakiego syna», przykazał; y gdyby nie żupan łosi, gruby zkładał y bronił ciała, który okrwawiony y posieczony tu był praesentowany), toby w sztuki samego rozsiekali; tym się nie ukontętowawszy, też uniwersały położywszy na grzbiecie y trzymać swym kompryncypałom kazawszy, na ziemi leżącego, obuchami znowu tyrańsko tak długo bić kazał, że wpuł za umarłego porzucili; y tak uniwersały jaśnie wielmożnych ich mościów panów hetmanów koronnych y wielkiego xięstwa litewskiego znieważywszy, pokrwawili y zdespektowali. Przy czym, będąc przytomnym rodzony brat, jego mość pan Roman Lewkowski, y użaliwszy się brata swego rodzonego, ze łzami krzyżem u nóg padszy jego mości panu namiesnikowi, upraszał, aby więcey nie kazał czynić takowego tyraństwa nad rodzonym bratem onego, tedy y na pana Romana Lewkowskiego takowąż właśnie furyą wywarszy, gdy już y od rodzonego swego uchodzić musiał, insi przytomni pryncypales et

compryncypales, naganiając, obuchami bili y tłukli poty, aż na ziemię upaść musiał, gdzie y na ziemi leżącemu, ran dwie w głowę w tyle y z boku nad całym uchem, trzecią na łokciu lewey ręki zadali, a razów bitych, tłuczonych, płazowych, krwawych, spuchłych do trzydziestu także zadali; a, zaprawiwszy się nad rzeczonemi panami: Piotrem y Romanem Lewkowskiemi, bracią rodzoną, tenże jego mość pan namiesnik krzyknął głośno na wszystkę companią y czeladź, pod chorągwją swoją powierzoną, aby y nad innemi wszystkiemi protestującemi toż właśnie czynili; y gdy, jako się wyżey pomieniło, jako przed nieprzyjacielem krzyża swiętego do monasteru protestantes wszyscy uchodzili, przerzeczeni obżałowani, za rozkazem jego mości pana namiesnika y commędanta swojego, spieszywszy się, nie pamiętając na bojazń Bozką, nie respectując na urodzenie szlacheckie, postponowawszy protectią jego królewskiey mości, tudzież uniwersały jaśnie wielmożnych ich mościów panów hetmanów oboyga narodu, koronnego y wielkiego xięztwa litewskiego, ostrość prawa pospolitego y artykuły woyskowe, w tych (opisane), zarzuciwszy, naganiając, strzelali, siekli, bili, jako się onym, za przywodem jego mości pana commendanta, podobało, aż do samego monastyru, koło którego kobylice (które byli dla obrony mieysca swiętego y protestantów postawione) czeladzi wozowey, szturmem idący w tropy za protestantami do monastyru, popodcinać kazawszy y porozrzucawszy, nim się protestantes z żonami y dziećmi do tegoż monasteru wcisneli, krom pierwszych zadatków, tak wiele ran y razów nazadawali, a mianowicie: jego mości pana Andrzeja Niewmirzyckiego w piersi pod rękę prawą postrzelono, kula w nim zostaie, y w łokieć prawey ręki tak szkaradnie cięto, że już bliższy jest bliższego (sic) wieku, niżli żywota, a choćby y żyw został, do śmierci kaleką być musi; jego mości panu Pawłowi Lewkowskiemu rękę lewą między łokciem a palcami mało nie cale odcięto, na małym zawiszeniu została, przez cerulika w deszczółki uwiązana, dla kości przeciętey, z ktorey eloes idzie, także y w prawą rękę razy trzy szkaradnie szablą raniony, ten już niepodobna żeby żył na swiecie, tylko co godzina ducha panu Bogu oddać gotuie się; żonę zaś jego, urodzoną panią Paraskiewiją Lewkowską, gdy na mężu swoim padła, ratując y rozumiejąc, że na stan białogłowski szlachecki jakowy

kolwiek respekt będzie, y one w kark szablą szkaradnie cięto, a drugi raz w rękę lewą, którą męża swego okrywała; a syna ich mościów panów, urodzonego jego mości pana Wasila Lewkowskiego, w łeb z boku prawego szablą raz szkaradny, aż do mozgu, zadano, y w łopatkę lewego ramienia szablą cięto, y ręki lewey palec ucięto, a u prawey palce wszystkie także przecięto; jego mości panu Alexandrowi Niewmirzyckiemu w głowę razy dwa szkaradnych szablą z naruszeniem kości cięto y obuchami, na ziemi leżącego, po wszystkim ciele niemiłosiernie zbito, dla puchliny zliczyć razów trudno; jej mości paniey Helenie Remigianowey Lewkowskiey z prawey strony nad okiem szablą w łeb cięto, płazami szablowemi, obuchami y kańczukami niemiłosiernie styranizowano, która, Bóg to wie, jeśli żywą zostanie; jego mości pana Andrzeja Niewmirzyckiego w prawą nogę przez udo na wylot z janiczarki z naruszeniem kości przestrzelono, y ten już wyspowiedany na śmiertelney pościeli co czas y godzina śmierci wygląda; jego mości pana Iana Wilimonta z łuku w udo postrzelono: jego mości pana Samuela Niewmirzyckiego w nogę prawą w piętę z łuku postrzelono; jego mości pana Stephana Kobylinskiego sztychem z boku prawego między ziobra przebito, tak szkaradnie, że aż jelita wychodzą, y ten już bliższy śmierci nizli żywota; jego mości pana Stanisława Pożarnickiego w prawą rękę niżey łokcia z naruszeniem kości cięto: szlachetnego Fedora Krzywickiego y Chweśka, pastucha, czeladź dworną jego mości pana Stephana Niewmirzyckiego, przy tymże szturmie, po nieprzyjacielsku do siebie pod takową occasią pobrawszy, w kiy związanych, przez noc tyranizowali, ręce, nogi, uda powykręcywali, nawet y obcych ludzi postronnych, z włości Kamienieckiey (miasto szlachty), ludzi prostych, w sequestr takowyże połapawszy, y powiązawszy sposobem tatarskim, różne znęcania czynili; y tak, zrobiwszy takową robotkę nie przystoyną, y monastyr z protestantami strachem nakarmiwszy y niektórzy (z nich) wartą potężną opatrzywszy, przez noc w więzieniu trzymając; tabór swoy wszystek do folwarku y gumna urodzonego jego mości pana Andrzeja Lewkowskiego zkupiwszy, a sami y drudry do odbijania komor, do łupania szkatuł y odbijania skrzyń, brania różnych sukień, fantów, a naybardziey spraw, dyspositiey, starodawnych przywilejów y inszych munimentów

po kątach, siekier, kos, kulbak y pieniędzy rzucili się, insi zaś, co jeno kolwiek było zboża rozmaitego młóconego, w snopach, w gumnach złożonego, y w ziarnie w spichlirzach, brali, koniom y pod nogi słali y sypali, a insze, dla wierutney zawziętey złości y nieprzyiaźni, w pluskoty deżdżowe, powrosła rozrywaiąc, rozrzucali y końmi po tatarsku tretowali; wieprze karmne także y nadworne, na hańbę domów szlacheckich strzelać czeladzi swey rozkazywali; pszczół pniów cztyrnaście pasieki u jego mości pana Andrzeja Lewkowskiego na głowę czeladź wybili y wydarli, bydła, owce, jedne około wsi scirwem położyli, które psi y dotąd jedzą, y tym się jeszcze nie ukątętowawszy, dalsze dyffidatie, odpowiedzi na zdrowie protestantów wszystkich uczynili y zasadzki na różnych skrytych mieyscach y po chrostach gęstych czynią y ogniem funditus wsi panów Lewkowskich y Niewmirzyckich znieść, domy y gumna, przyobiecali; przez co, że obżałowani wszyscy pryncypałowie z compryncypałami swemi na osoby swoie winy garłowe, tudzież y na zasługi pieniężne libere zawzieli y zaciągnęli, a do szkód na pięć tysięcy złotych polskich, praw y dispositiey w to nie includując, przywiedli y przyprawili. O to wtzystko iterum atque iterum solenniter z nieutolonym żalem przed urzędem niniejszym protestując się przeciwko obżałowanym, teraznieysi comparentes, nomine wyżey mianowanych wszystkich ich mościów panów braci y sąsiad swoich, Lewkowskich y Niewmirzyckich, przeciwko pomienionym pryncypałom y compryncypałom, offiarowali o to w każdym należnym sądzie y prawie, lub w woysku, lub na commissiey, od jego krolewskiey mości naznaczoney, z obwinionemi prawnie czynić, zostawiwszy salvam meliorationem każdemu osobliwie tey protestatiey, ich mościom panom braci y sąsiadom swoim, Lewkowskim y Niewmirzyckim y innym facultatem, inquantum by tego potrzeba ukazywała. Et in verificationem tego wszystkiego, stawili woźnego generała wojewodztw: kijowskiego, wołyńskiego, bracławskiego y czernichowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, który, w moc wierney prawdziwey y skuteczney rellatiey swoiey, jawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał, temi słowy: iż on, z przydania mego urzędowego, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, miesiąca decembra trzeciego dnia, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych panów:

Iana Heiewskiego y Stephana Łowdykowskiego, był we wsi Lewkowiczach y Niewmirzyckich, w wojewodztwie kijowskim a powiecie owruckim leżącey, na sprawie y potrzebie tychże ich mościów panów Niewmirzyckich y Lewkowskich y innych, wyżey w protestatiey mianowanych, gdzie tam, jako y tu, w grodzie, przedemną, urzędem, widział y oglądał wszystkich ich mościów protestująch posieczonych, postrzelanych, pobitych y niemiłosiernie a prawie tyrańsko pomordowanych y pokaliczonych, chorych, na smiertelnych pościelach leżących, ledwie co żywych; także y dzieci lat niedorosłych, osób do dwudziestu, po różnych ciała członkach kanczukami pobitych y pokrwawionych, potym widział y oglądał pasiekę jego mości pana Andrzeja Lewkowskiego, funditus na głowę wybitą y wyłupano; zaś około wsi y we wsi widział do kilkuset owiec y świni posieczonych, pokłutych y pozabijanych; przytym komory, skrzynie, szkatuły poodbijane, połupane y po ulicach porozrzucane, co wszystko ich mość panowie Niewmirzyccy y Lewkowscy mienili być stałe y zadane od chorągwie wielmożnego jego mości pana marszałka starodubowskiego y czasu dnia, sposobem wyżey w protestatiey mianowanemi, potym y to opowiadali, że y dalsze dyffidatie y odpowiedzi na zdrowie y substantie onych uczynili, co wszystko on woźny tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd odjachał y otym tak a nie inaczey uczynił y zeznał tę swoią prawdziwą relatią, prosząc, wespół z protestantami, aby tak protestatia, jako y relatia do xiąg ninieyszych przyięte y zapisane były, co y otrzymali swym y wszystkich ich mościów panów Niewmirzyckich y Lewkowskich, wyżey mianowanych, podpisujemy się imieniem. Stephan Niewmirzycki, Ian Niewmirzycki.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1685 года, № 3212; листъ 383.

LXVII.

Жалоба польской татарской хоругви стародубовскаго маршалка, Криштофа Литава на дворянъ Левковскихъ и Невмерицкихъ о томъ, что они, загородивъ улицы, не пропускали хоругвь пройти черезъ свои села, и начали въ нее стрѣлять, многимъ жолнерамъ нанесли смертельныя раны, остальныхъ продержали цѣлыя сутки въ осадѣ въ ихъ таборѣ, отняли у нихъ нѣсколько лошадей и наконецъ подали противъ хоругви ложную и исполненную клеветы жалобу 1685. Декабря 7.

Року тисеча шестьсотъ осмдесятъ пятого, месеца декабря семого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanąwszy urodzeni y dobrze zasłużeni w rzeczy pospolitey, koronie y wielkiem xięztwie litewskim, ich mość panowie: Juzeph Miednicki y Abram Jankiewicz, nomine wszystkiey kompaniey swoiey, chorągwie tatarskiey wielmożnego jego mości pana Krzystopha Litawa, marszałka starodubowskiego, strażnika wielkiego xięztwa litewskiego, gravi cum querella świadczyli y soleniter protestowali się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Janowi y Stephanowi Niewmirzyckim, tudzież y urodzonym panom: Piotrowi, Romanowi y Bazylemu Lewkowskim, Alexandrowi Niewmirzyckiemu, Andrzejowi Wilimontowi Niewmirzyckiemu y innym wszystkim ich mościom panom Niewmirzyckim y Lewkowskim, tudzież czeladzi y parobkom ich mościow, samym że ich mościom imiony y przezwiski

lepiey wiadomym y znaiomym, pryncypałom, compryncypałom y pomocnikom, o to y w ten niżey opisany sposób: iż gdy w roku teraznieyszym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt piątym, miesiąca decembra pierwszego dnia, za ordynansami jaśnie wielmożnych ich mościow panów hetmanów, tak koronnych, jako y wielkiego xięztwa litewskiego, wysz rzeczona chorągiew protestantium, po rospuszczeniu z obozu, szła na consistentią, sobie za assignatią naznaczoną, traktem y gościńcem jako nayprostszym, gdzie trudno było ominąć wsi ich mościow panów Niewmirzyckich y Lewkowskich, y sprawując się według artykułow woyskowych y nauki prawa pospolitego y ni w czym onego nie naruszaiąc, jako y wolności szlacheckich, y tak się obchodząc, jako ludziom rycerskim, statecznym y skromnym należy, (a nie tak jako chorągiew protestantow wyżey mianowane osoby, panowie Niewmirzyccy y Lewkowscy, obwinili) y zwyczaynym traktem idący, żadnego prowiantu u ich mościow panów Niewmirzyckich y Lewkowskich nie wyciągaiąc, ani panów pisarzów dla rospisania gospod przed chorągwią swoją nie posyłając, y namnieyszey do niesnaski okaziey nie dając, skoro tylko w wieś ich mościow panòw obżałowanych drogą publiczną weszli z wozkami swoiemi, ich mość obżałowani, przepomniawszy boiaźni Bozkiey, srogości prawa pospolitego, w constitutiach y statutach opisanego, kazawszy że wszystkich stron zatarasować ulice, y potężnie obwarowawszy, y ze wszystkich stron okrzyk uczyniwszy, sami do strzelby, do kos, do dzid y rohatyn rzuciwszy się, parobkom zaś swoim do cepów y kołów roskazawszy, tumultuose z sadów y ulic strzelać, bić, kłoć y tłuc poczęli, gdzie w takowym razie, obaczywszy jego mość pan namiesnik chorągwie protestantium, że już nie żart, musiał się nolens volens do kupy garnąć y jako nieprzyjacielowi bronić się, w szczególnym tylko ogrodzie z wozkami swojemi zastanowiwszy się, a to wzglendem tego, że ze wszech stron ulice opatrzono, jako się wyżey pomieniło. Tam tedy ich mość obżałowani, panowie Niewmirzyccy y Lewkowscy, już do oblężonych wszelakiemi siłami, y rożnych sposobów szukając, aby mogli chorągiew wszystką protestantów pokonać, y przedsiewziętey imprezie swoiey dosyć czyniąc, jako do nieprzyiaciela, w iedyney kupie do protestantów ze wszystkich strón skupiwszy się, wszyscy z czeladzią y parobkami swemi, szturmowali, strzelali, szpi-

łami nawiasem y zrącz (sic) bili, dzidami kłoli; w którym to tumulcie y hałasie y nieprzystoynym a bardzo niezbożnym następowaniu, jego mości pana Radzieckiego wpuł na wylot z rucznicy postrzelono, jego mości pana Ligańskiego w rękę z rucznicy postrzelono, jego mości pana Dawidowicza dzidą pod łopatkę prawą przebito; czeladź zaś, szlachetnych: Mikołaja Żytnowskiego przez obie uda z rucznicy na wylot postrzelono; Jana Okolińskiego dzidą przebito, y posieczono, a w sposób łupu y zdobyczy koni cztyrech pocztowych ze wszystkim wsiędzeniem, z rządzikami srebrnemi wzięli, wozy wiolenter zrabowali, y szkód, ktore osobliwym regestrem czasu prawa vereficowane będą, na sześć tysięcy złotych polskich protestantom naczynili, w oblężeniu przez dzień y przez noc trzymali y różne odpowiedzi y diffidatie na wszystkich protestantòw, obiecując na głowe wyzabijać, czynili y, takową nieprzystoyną rzecz zrobiwszy, a unikając takowego swego nieprzystoynego uczynku y niezbożnego postępku, śmieli y ważyli się w grodzie tuteyszym owruckim y protestatią niesłuszną, nieprawdziwą y bardzo kriminalną na teraznieyszych wszystkich protestantów uczynić, popisawszy w niej różne kalumnie y potwarz, czego nigdy in rerum natura nie było y nie pokaże się, jako ta niesłuszna, nieprawna y opaczna obżałowanych protestatia szyrzey w sobie opiewa, którym to takowym swym nieprawnym, niesłusznym y prawie tyrańskim postempkiem obżałowani wszyscy, jako assignatie y ordynansy jaśnie wielmożnych ich mościów panów hetmanów koronnych y wielkiego xięstwa litewskiego, tak y prawo pospolite zgwałcili y winy, w prawie pospolitym opisane, uczynkowi takowemu godne, na osoby y dobra swoje libere zawzięli y zaciągneli, a przez to, jako się wyżey pomieniło (ran y bolów w to nie includując) protestantow do szkód na sześć tysięcy złotych przywiedli y przyprawili, o co wszystko, jako y przeciwko tey mniemaney y niesłuszney protestatiey, wysz rzeczeni comparentes, nomine wszystkiey kompaniey chorągwie swoiey, znaku wielmożnego jego mości pana marszałka starodubowskiego, przeciwko obżałowanym iterum atque iterum z wielkim żalem świadcząc się, y protestując, y reprotestując ofiarowali się o to wszystko przed sądem należnym prawnie czynić, zostawiwszy wolną melioratią tey protestatiey y do uczynienia inszey, szyrszey, lubo li teyże pozwami

poprawienie, in quantum by tego potrzeba prawna ukazywała; a na werifikatią tego wszystkiego wysz mianowani protestantes stawili woźnego generała województw: kijowskiego, wołyńskiego, bracławskiego y czernigowskiego, szlachetnego Jana Kożuchowskiego, który, w moc wierney, prawdziwey y skuteczney rellatiey swoiey, zeznał temi słowy: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt piątego, miesiąca decembra czwartego dnia, ad afectationem jego mości pana Jusepha Sienkiewicza, namiesnika chorągwie wielmożnego jego mości pana Krzystopha Litawa, marszałka starodubowskiego, strażnika wielkiego xięztwa litewskiego, a mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi dobrych, panów: Macieja Choińskiego y Stanisława Dembiańskiego, był we wsi Weławsku, w woiewodztwie kijowskim a powiecie owruckim leżącey, gdzie widział y oglądał towarzystwo y czeladź pocztową wysz rzeczoney chorągwie postrzelanych, posieczonych y dzidami pokłótych, w gospodach, chorych, na pościelach leżących, które to takowe niemiłosierne postrzelanie, posieczenie y pokłócie mienili być stałe y zadane, czasu y sposobem mianowanym, od ich mościów panów Niewmirzyckich y Lewkowskich, jako się wyżey w protestatiey opisało; przy tym opowiadał ten że jego mość pan namiesnik, że y koni cztyrech pocztowych z wsiędzeniami y rządzikami y inszych rzeczy rożnych, przy rabowaniu wozów gwałtownie, na sześć tysięcy złotych polskich obżałowani zabrali, co on, woźny, co widział y słyszał, tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd odiechał y o tym, tak a nie inaczey, przedemną, urzędem, czyni y zeznawa tę swoją prawdziwą rellatią, prosząc wespoł z protestantami, aby tak protestatia, jako y woźnego rellatia do act ninieyszych, grodzkich, owruckich przyięte y zapisane były; co y otrzymali—Abram Jankiewicz, imieniem wszystkiey kompaniey y collegi swego podpisuie się.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1685 года, № 2312; листъ 389 на оборотѣ.

LXVIII.

Жалоба дворянина Ивана Волковскаго на дворянъ: Якова и Ивана Пашинскихъ о томъ, что они, пользуясь всеобщимъ бѣгствомъ отъ татарскаго набѣга, похитили колокола и кресты, пожертвованные предками Волковскаго въ церковь въ селѣ Пашинахъ; потомъ Пашинскіе присвоили себѣ наслѣдство, слѣдующее Волковскому послѣ смерти его родственниковъ: Павла Волковскаго и Ивана Пашинскаго. 1686. Августа 12.

Року тысеча шестъсотъ осмъдесятъ шостого, месеца августа двванадъцятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости, Овъручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подъвоеводъства киевъского и книгами нинешними, кгродскими, киевъскими comparens personaliter urodzony jegomość pan Ian Wołkowski, swym y jeymości paniey Maryanny Paszyńskiego Ianowej Wołkowskiey, małżąki swey, tudzież Antoniego y Pawła Wołkowskich, synów swoich, imieniem, solenniter praevia facta manifestatione, contra officium castrense owrucense, ratione nieprzyięcia niżey mianowaney protestatiey, protestował się naprzeciwko urodzonym panom Iakubowi y Maryannie Kordyńskiego Paszyńskim, małżonkom, także y Ianowi Paszyńskiemu, bratu rodzonemu obżałowanego w ten sposób y oto: iż gdy nieprzyiaciel krzyża świętego, złączywszy się z kozakami y Moskwą nieprzyiaciołami koronnemi, jednych sąsiadów braci w niewolą tatarską i moskiewską pozabierali, drugich pościnali, nad trzeciemi pastwiąc się, a innych z dóbr ich własnych powyganiali, z któremi wygnanemi y protestantes na ten czas, z inszą bracią, z dóbr Paszyn wielkich w kraje wołyńskie uchodzić musieli, porzuciwszy niemal wszystkie substantie swoje, w

których dobrach, po wyściu protestantów, zeszły jegomość pan Theopor Paszyński, brat obżałowanych rodzony, zostawszy się na tenczas jeszcze dla pochowania rzeczy swoich, przy których zwonów sześć z zwonnicy cerkwi protestantów, w pomienioney wsi będącey, z czeladnikiem swoim, przez swiętoy pamięci antecessorów protestantów na wieczne czasy nadane, pozdeymowawszy, pochował y obżałowanemu, jegomości panu Iakubowi Paszyńskiemu, jako bratu swemu, na których mieyscach byli schowane, powiedział, który obżałowany, wiedząc już o tych zwonach, a nie bojąc się bojaźni Bożey, srogości prawa pospolitego i win, w niem eo nomine rigide opisanych, nie kątentując się zdięciem krzyżów żelaznych z cerkwi pomienioney, roboty pięknej, vi et violenter naszedszy, na których męka Chrystusa pana odrysowana była, y onych na rydle y inne potrzeby swoie różne porobieniem, nie oddawszy tych zwonów do cerkwi swiętey, ale czyniąc ciężką (krzywdę) duszom antecessorów protestantów, różnemi czasy na strone poprzedawał y in commodum suum obrócił, nie będąc jednak y tym contentus, w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątym, insciis protestantibus, do teyże cerkwi przyszedszy, zwon y ostatni z zwonnicy zdiowszy, y onego kryiomo do Kijowa zaprowadziwszy, przedał, co ludźmi godnemi, szlachtą, protestantes dowiodą, a co większa, zasługi różne, pod różnemi chorągwiami będące, które osobliwym regestrem in termino specificabuntur, na kilkanaście tysięcy, po nieboższyku bratu protestantów, zeszłym urodzonym panu Pawle Wołkowskim, do czego obżałowani nie należeli, z końmi iezdnemi, pocztowemi, pancerzami y zbroją różną, do woyny należącą, zabrali y na pożytek swój obrócili; jeszcze do tego wyciskając z dóbr własnych protestantów, przez zeszłego niegdy godney pamięci pana Iana Paszyńskiego (zapisanych) tak za żywota zapisem w grodzie owruckim zeznanym, jako y testamentem ostatniey woli jegomości pana nieboższyka, in presentia różney szlachty, dobrowolnie, przy rozumie zupełnym, pamiętając na życzliwość protestantów y nagradzaiąc pracy, w chorobach onego podjęte, oddalaiąc wszystkich blizkich krewnych y powinnych, ponieważ od nich żadney życzliwości, tak za żywota, jako y w chorobie nie doznawał, gdyż obżałowani, jako będąc blizkiemi krewnemi y powinnemi, chorego nieboższyka niechcąc sustentować, w dom protestantów z

jegomoscią panem Andrzejem Chodakowskim, przezwiskiem Wnuczkiem, wprowadziwszy, porzucili byli, de actu et data w Paszynach, roku przeszłego, tysiąc szesćset ośmdziesiąt piątego, dnia pierwszego miesiąca marca, przy dobrej pamięci, z podpisem ręki jego mości y przyiacioł, prawnie danym, y w xięgach grodskich kijowskich tegoż roku, tysiąc sześćset ośmdziesiąt piątego, dnia dwudziestego czwartego julji, według prawa i constitutiey millesimi sexcentesimi octuagesimi tertii, na sejmie warszawskim uchwaloney, postanowionych, per oblatam podanym, siedliska, mianowicie na uroczysku Spaskim będące, pola, sianożęci, drzewo bartne i nie bartne, ze pszczołami y bez pszczół, pod siebie zabrali y na pożytek swóy obracają, summę zaś, mianowicie za niedopłacenie kontusza koralowego, francuzkiego sukna, złotych dwadzieścia sześć dobrey monety, za izbę ze wszystkiemi przynależnościami y dworem—złotych piętnaście takowey że monety, protestantom przez niebozczyka odpisanych, u obżałowanego, pana Iakuba Paszyńskiego, wyszukać prawnie pozwolonych, gdyż zabrał izbę ze wszystkim, nie oddają; przez to wszystko pomienieni obwinieni, prawo pospolite naruszywszy, w winy prawne, w prawie pospolitym opisane, podpadli y do szkod (zasług y innych rzeczy, w protestatiey wyżey mianowanych, w to nie includując) na dwa tysiąca złotych przywiedli y przyprawili, zostawiwszy iednak sobie salvam meliorationem tey teraznieyszey protestatiey swoiej, albo uczynienie inszey szyrszey, lubo teyże przez pozwy poprawienie, a teraz o przyięcie tey teraznieyszey, wkrótce napisaney, prosili; co otrzymali. Jmieniem jego mości pana Iana Wołkowskiego, jako pisać nie umieiącego, za proźbą jego mości pana, podpisuję się Stephan Didkowski, regent grodzki kijowski.

Книга гродская киевская записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 26 на оборотъ.

LXIX.

Жалоба дворянъ: Самуила Домашевскаго и жены его Овдотіи на дворянъ: Михаила и Николая Ходаковскихъ, о томъ, что они, находясь въ связи съ козаками и, пользуясь бѣгствомъ Домашевской и перваго ея мужа, Семена Закусила, захватили ихъ домъ и земли въ селѣ Закусилахъ. Потомъ, когда Домашевскіе пріѣхали на родину, Ходаковскіе, наносили имъ разныя обиды и побои, между прочимъ, выучились, неприличному шляхтскому званію, медицинскому искуству, и, желая умертвить Домашевскаго, разлили на пути его какой то ядъ; наконецъ, обвинивъ его ложно въ похищеніи косы, собирали купу, для того, чтобы судить его, не обращая вниманія на то, что такія сборища, даютъ поводъ къ крестьянскимъ волненіямъ. 1687. Апрѣля 26.

Року тысеча шестьсотъ восмъдесятъ семого, месеца Апрыля двадцять шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ мѣсте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецъкимъ, намесникомъ кгродскимъ енералу подъвоеводства кіевъского и книгами нинешними, кгродскими, кіевъскими personaliter stanowszy urodzony, jego mość pan Samoel Domaszewski, swym y urodzonej jej mości paniey Owdotiej Didkowskiego, primi voti Semenowey Zakusiłowey, secundi vero Domaszewskiey, małżonki swey, tudzież Kupryana y Stephana Zakusiłow, pasierzbów swoich, imieniem, quam primum acta presentia adire mógł, tak zaraz soleniter świadczył y protestatyą swoię czynił, naprzeciwko urodzonym panom: Michałowi, Mikołaiowi i Marynie Skirmontownie Chodakowskim, małżonkom, we wsi Zakusiłach mieszkaiącym, w ten sposób i o to: iż, gdy nieprzyiaciel krzy-

ża swiętego, złączywszy się z kozakami y moskwą, nieprzyiacielami koronnemi, iednych sąsiadów, braci, w niewolą tatarską y moskiewską pozabierali, drugich pościnali, nad trzeciemi pastwiąc się, a innych w drugie kraje powyganiali, między którymi i pierwszego małżonka teraznieyszey protestantki wygnali w kraje wołyńskie byli, który, czas nie mały na Wołyniu mieszkając, w niewolą tatarską dostał się, a jego mości panowie obżałowani, maiąc społkowanie z kozakami, rebelizantami korony polskiey, po wygnaniu protestantów w strone cudze, zaraz w izbe dzieci protestantis wlazszy, w którey mieszkaiąc przez lat dziewięć, ogrody, pola, nawozy wypachali, wszelakie sprzęty, na tychże ogrodach przez pierwszego małżonka protestantki pochowane, gdzie żelaza różne powyorywali, y na swóy pożytek obrócili, w polach miedze popsowali y wszystek zgoła funditus dwór spustoszyli; tandem, po przyjściu już protestantów do pomienioney wsi Zakusiłów, z Wołynia, części dziedziczney swoiey, nie będąc contenti mianowanemi pretensiami, protestantów wychowańca, parobka, na imie Marcina, z dziecinnych lat u protestantów będącego y wychowałego się, do siebie odmówił, który nie mało rzeczy w dóm obżałowanych, na kilkadziesiąt złotych własnego zbioru protestantów, zaniosł, y gdy mianowana małżąka protestantis, chcąc spokoynie z obżałowanemi mieszkać, przyszedszy w dóm ich mościów, rekwirowała o przywrócenie y wydanie onego, tam tedy obżałowany, nic nie pomniąc na rygor prawny, zaraz furibunde słowami nieutsciwemi wprzód złajawszy, a na potym bijąc, sturchając, na honorze szczypiąc, z izby wypchnoł, y tym iednak nie ukątentowawszy się, z imprezy swoiey, przysposobiwszy lekarstwa, aby mogli protestantów o śmierć zdrowia przywieść y wymorzyć, nauczywszy się doktorstwa, stanowi szlacheckiemu nieprzyzwoitego, czasu sposobnego upatrywali, jakoż bowiem w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt szustym, miesiąca februarii pierwszego dnia, obaczywszy protestanta, ze dworu do gumna idącego, zaraz córce swoiey, Helenie Chodakowskiey, drogie, nagotowaną na zdrowie protestantów, trucizną przelać kazał na własnym gumnie protestantki przed wrotami, tamże, gdy pies protestantis, przodem bieżący, tey trucizny chwycił, zaraz, spuchszy, zdechnąć musiał, które factum protestans in recenti szlachtą rodowitą jako to: ich mość panami:

Gabryelem y Samoelem Didkowskiemi, tudzież Janem Zakusiłem obwiodszy, posyłał do obżałowanych, aby swoich złych uczynków daley poprzestać chcieli. Tamże ciż obżałowani, przed tąż szlachtą, dalsze jeszcze diffidatie, chcąc własnie z substantiey ich wypędzić, uczynili, którey bowiem, satisfaciendo submissioni suae, nic nie pomniąc na prawo pospolite y winy, w niem eo nomine rigide opisane, in anno nunc curenti, millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo, miesiąca marca dwódziestego siódmego dnia, na gruncie własnym protestantis, gdzie kowale natenczas zostawali, na protestanta napadłszy, tamże zaraz occasią niesłuszną do zniewagi protestantowi dawszy, wprzód słowami nieutściwemi, mówiąc: «że to moje żelazo», szmat kosy (które protestantes in presentia zacnych ludzi kupili u kozaka woyska zaporozskiego, na imie Chweśka Szynkarza, z miasta Tereberedy, na ten czas do kowalów robić na potrzeby domowe przyniesione), złajawszy, a potym kijem, w ręku mającym, posrzód głowy tak tyrańsko uderzył, że aż na ziemie pasć musiał, tamże, już na ziemi leżącego comparenta ż żoną y córką swoją, czym kto mógł, bili y razów nie mało nie miłosierdnych, do piętnastu, po różnych członkach nazadawał, y gdyby nie ludzie tam na ten czas będący odratowali, pewnie by o śmierć zdrowia przywiedli, który szmat kosy, u protestanta gwałtem wydarszy, po wsi nosząc, dzieci protestantów potwarzliwie publikując potaiemnym jakoby wzięciem, na zdrowie dalsze odpowiedzi czynił. Insuper w kilka dni, przeciwko wyraźnemu prawu, constitutiom y statutom koronnym, kupę nie małą różney conditiey ludzi, zkąd bunty chłopskie wszczynaią się, zebrawszy y onych popoiwszy, protestantów sam z temiż ludźmi złodzieystwem publikował, y teraz publikować nie przestaie, y odpowiedziami dalszemi na zdrowie ich grożą. Postrzegaiąc tedy omnimodam securitatem zdrowia y substantiey swoiey, jako też o winy prawne zwyż pomienionych excessów, tudzież y o szkody, na złotych pięćset podjęte, iterum iterumque protestuie się, zoztawiwszy jednak sobie salvam meliorationem tey teraźnieyszey protestatiey, (tak z obwinionemi, jako też y z temi, in quantum by się jaka miała co na papierze o honorze protestantów pokazać makuła, którzy na tey kupie byli) albo uczynienie inszey szyrszey, lubo teyże przez pozwy poprawienie, si id necessitas juris expostulaverit, a teraz, o

przyięcie tey teraznieyszey, wkrótce napisaney, prosił; co otrzymał. Samoel Domaszewski.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 76.

LXX.

Жалоба дворянина Игнатія Невмержицкаго на дворянъ: Богдана, Семена и Кирика Барановскихъ о томъ, что они убили тестя его, Ивана Барановскаго, подозрѣвая его въ томъ, что онъ указалъ козакамъ мѣсто, въ которомъ обвиненные спрятали свои пожитки. 1687. Іюня 17.

Року тисеча шестъ сотъ осмдесятъ семого, мѣсяца Іюня семнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими stanowszy oczewiście urodzony pan Ihnat Niewmirycki, swym i urodzonej paniej Marianny Baranowskiego Niewmiryckiej, małżonki swojej, imieniem, jako jeno mógł zawziąść dostateczną wiadomość i informatią po ożenieniu swoim i uspokoieniu się od dejneków i ordy w tych tu krajach poleskich, o zabiciu urodzonego Iwana Baranowskiego, testia swego, a ojca rodzonego żony swojej, przez niżej mianowane osoby, tak zaraz, przyszedszy do urzędu o tym wszystkim, nie chcąc tego w zapomnienie puszczać, żałosną i płaczliwą naprzeciwko urodzonym panom: Bohdanowi Baranowskiemu, ojcowi, i Kirykowi Baranowskiemu, synowi, tudzież Semenowi Baranowskiemu, zięciowi, samym pryncypałom i zabojcom testia protestantis, czynił i zanosił protestatią, w ten sposób i o to, iż co grassantia dejnecka przez lat nie mało w tych kraiach poleskich pa-

nowała, dla ktorej obywatele tutejsi wojewodstwa kijowskiego bezpieczni zdrowia swego być nie mogli i, gdzie jeno ktory mogł wiedzieć miejsce skryte po lasach, sam i owdzie po różnych miejscach skrytych tułaiąc się, kryli się, gdzie pod ten czas niebezpieczny i nieboszczyk pan Iwan Baranowski, unosząc zdrowie swoie przed dejnekami, na miescu skrytym, osobliwym, w lesie zostawał, do którego wysz pomienieni obwinieni, do szałaszu przyszedszy, rzeczonego Iwana Baranowskiego, testia protestantis, aby z niemi poszedł pszczół szukać młodych po lesie, wyzwali, tam tedy na ten czas wyzwany poszedł, a że się naprzykszyło chodzić i szukać, pomieniony Iwan Baranowski, na miejsce swoie, porzuciwszy obwinionych, odszedł, ktorego idącego dejnecy, złapawszy i onego z odzienia zwlekszy, bili i pastwili rożnemi sposobami, aby o dobrze swoim i o bydle przyznał i powiedział, nie chcąc tedy nieboszczyk, aby go barziej kaleczyli, rad nie rad musiał miejsce swoie, w ktorym przemieszkiwał, powiedzieći onych dejnekow przyprowadzić, tamże przyprowadzeni dejnecy i obwinionego Bohdana Baranowskiego, na ten czas będącego, brata rodzonego nieboszczyka zabitego, na tymże miejscu zastawszy, od onego pieniędzy coś odieli i wołów dwa, iednego nieboszczyka zabitego, a drugiego Bohdanowego wzięli; z tych tedy miar, zawziowszy niesłuszny rankor na nieboszczyka, obwinieni, powiadaiąc, że umyślnie dejneków dla wzięcia wołu naprowadził, różnemi sposobami na zdrowie czyhali, jakoż i samym skutkiem swój niesłuszny umysł wykonali w roku tysiąc sześć set siedmdziesiąt czwartym, dobrze się na to już namówiwszy i przygotowawszy, pomienionego Iwana Baranowskiego, nic sobie nie winnego, idącego pospołu z obwinionemi ze wsi Lewkowicz drogą publiczną, zapomniawszy prawa pospolitego, boiaźni Bożej i krwie chrześciańskiej, rzeczeni: Kirik i Semen Baranowscy, jeden rucznicą oburącz, a drugi obuchem niemiłosierdnie zbili i ztłukli, że go cale za zabitego zostawiwszy i zwierzchu gałęziami w lesie przyrzucawszy, porzucili, a sami do domu prosto, do wsi Hoszowa, odeszli, a że na ten czas i Dymitr Baranowski z temiż obwinionemi szedł, a widząc ony, że nieboszczyka bić poczęli, przodem od nich uchodząc, poszedł, ktorego ciż obwinieni, nagnawszy, przykazali surowo pod takowymże zabiciem,aby o tem żadnej zmianki ani żenie, ani dzieciom, ani sąsiadom nie czynił, a tak małżonka i dzieci nieboszczyka zabitego u obżałowanych przyszłych, gdzie

by się zapodział, pytali, u ktorych żadną miarą dopytać się nie mogła' aż nazaiutrz już ten Dymitr Baranowski, któremu powiadać obwinieni zakazali, sumieniem poruszony, aby przynamniej ciało zabite odiskane i pochowane było, małżonce, dzieciom i sąsiadom opowiedział, że go obżałowani ubili, i gałęziami w lesie na pewnym miejscu zakryli i tak, za powzięciem wiadomości, inni ludzie, już ledwo co żyć mogącego, do domu odszukali, ktory odszukany, choruiąc tyrańsko czas nie mały, z rąk własnych obwinionych, z tym się pożegnał światem, ktorego ciała, że na ten czas według zwyczaiu nie praesentowano, częścią że incursje dejneckie panowały, częścią że na ten czas i grod owrucki, za incursiami i niebezpieczeństwami deineckiemi, wakował i nie susceptował, dla czego aż teraz protestans terazniejszy z małżonką swoią, a córką nieboszczyka zabitego, nie chcąc tego impune opuścić, za uspokoieniem się troche w tych tu kraiach, prawnie przed urzędem protestował się; a nie dosyć jeszcze ukontentowani obżałowani będąc zabiciem nieboszczykowskim, lecz więcej czyniąc i okazij do zrujnowania szukaiąc, z dembu pszczoły iego mości pana Jana Pruszyńskiego pan Semen Baranowski, obwiniony, z wiadomością tamtych obwinionych tegoż roku i czasu wydarł, za ktorego wydarciem pszczoł i daniem okaziej, rzeczony jego mość pan Pruszyński, mszcząc się tej krzywdy swoiej i wydarcia pszczoł, przykazał chłopom, poddanym swoim, aby pszczoły, czyiebykolwiek naleść i napaść mieli, derli, a tak, za daniem okaziej przez obwinionego, Semena Baranowskiego, i protestantom terazniejszym pszczół własnych troie na głowę wydarli poddani iego mości pana Pruszyńskiego, a i na tym mało maiąc, ale i teraz na samego protestanta i małżonkę onego różnemi sposobami na zdrowie i substantią rożne okazyie wynajduiąc, ile w iednejże wsi Hoszowie, w sąsiedstwie tak bliskim, mieszkaiąc, czyhaią obżałowani; przeto protestantowie zdrowia swego bezpieczni być nie mogą, przez ktory to takowy postępek swoj obżałowani prawo pospolite, securitatem publicam, zgwałcili, winy, w prawie za zabojstwo opisane, na dobra i osoby swoie dobrowolnie zawzięli, a przez to do szkód nie małych na złotych trzysta przywiedli i przyprawili; o co wszystko pomieniony protestans, iterato przed urzędem oświadczywszy się, o to prawnie czynić nie zaniecha w należytym sądzie, wolne iednak zachowawszy poprawienie sobie tej protestatiej przez

pozwy, albo uczynienie inszej szyrszej; a na ten czas prosił, aby ta onego protestatia do xiąg przyięta i zapisana była, co otrzymał. Imieniem pana Niewmiryckiego, iako pisać nie umieiącego, podpisuię się na miejscu jego. Michał Skałkowski.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3213, годъ 1686—1687; листъ 441 на оборотѣ.

LXXI.

Жалоба дворянъ Невмержицкихъ на дворянъ: Николая Думинскаго и Данiила Словенскаго, о томъ, что Думинскій наноситъ имъ разныя обиды; въ послѣднее-же время, когда зять его Словенскій опредѣлился писаремъ въ козацкое войско, то они оба, съ помощію козаковъ, наносили побои Невмержицкимъ, грабили ихъ собственность, опустошали сады и стращали ихъ угрозами. Факты эти подтверждаются свидѣтельствомъ вознаго. 1687. Августа 11.

Року тысеча шестсотъ осмъдесятъ семого, месеца Авъгуста одинадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства овъруцкого и книгами нинешъними, кгродскими, овъруцкими, personaliter stanąwszy urodzeni ich mość panowie: Prokop Moszczenko, Aftanasy Troszenko, Niewmirzyccy, swym i urodzonych ich mościów panow: Stephana, Samuela Sołowienka Niewmirzyckich, Jakima Lewkowskiego, Heliasza Niewmirzyckiego, i Paraskowiej Niewmirzyckiej, w stanie wdowim zostaiącej, jako mogli do act tutecznych, grodzkich, owruckich, dla zasadzek po gostin-

cach, diffidatiej i odpowiedzi na zdrowie swoie, przez niżej mianowanych osób przyiść, tak zaraz, z wielkim i nieutolonym żalem soleniter świadczyli, i w ten niżej opisany sposob protestowali się, przeciwko urodzonemu jego mości panu Mikołaiowi Dumińskiemu, jako samemu principałowi, przywodcy, motorowi i do wszystkiego złego poduszczaiącemu, teściowi, urodzonej iej mości paniej Annie Lewkowskiego, primi voti Bohdanowej Olchowiczynej, sekundo vero Mikołaiowej Dumińskiej, małżonkom, i panu Danielowi Sławeńskiemu, pisarzowi wojska jego krolewskiej mości zaporoskiego, bez żadnego paszportu od jaśnie wielmożnych ich mośców panów hetmanów, z obozu, z wojska, swiżo nie odpowiednie ziechałemu, osiadłości żadnej nie maiącemu, comprincipałowi, zięciowi, wolą i roskazanie jego mości pana Dumińskiego, teścia swego, we wszystkim wykonywaiącemu, i paniej Marynie Dumińskiego Sławeńskiej, małżąkom, i innym pomocnikom i comprincipałom, samym jego mości panu Dumińskiemu i Słoweńskiemu lepiej po imionach, i przezwiskach wiadomym i znaiomym: iż jego mość pan Dumiński, z dawnych czasów zawziąwszy zły i nieprzystoiny gniew i rankor przeciwko wszystkim protestantom, a primario przeciwko jego mości panu Prokopowi Niewmirzyckiemu, najbardziej o to, iż jego mość pan Dumiński od lat kilkudziesiąt, różnych dni i miesięcy, w rokach przeszłych i terazniejszym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt siódmym, nienależnie w grunta i siedliszcza, po zeszłym niegdy jego mości panu Janie Lewkowskim, przezywaiomym Popławskim, we wsi Niewmirzyckich, leżące, nie maiąc do nich żadnego prawa ani praetextu, wdziraiąc się, onych zażywa, na zawoziu w budynkach się rospościera, na pomienionym siedlisku budynki rozszyrza i w zboża, przeciwko prawu przenosząc, krzywdy niezmierne protestantom, szkody czyni, sady pustoszy; przepomniawszy tego cale, że obwiniona iej mość pani Anna Dumińska, jeszcze za żywota Bohdana Olchowika, pierwszego męża swego, od nieboszczyka jego mości pana Iwana Lewkowskiego, jako od ojca, była wyposażona i ukontentowana i grunt osobliwy iej, nie mieszaiąc niwczym ojczyzny, za złotych sto był kupiony: którym gruntem kupnym, po tamtym zeszłym Olchowiku, miałby się i jego mość pan Dumiński, po małżące swej terazniejszej, kontentować; protestanta, właśnie należnego dziedzica i successora, jego

mości pana Prokopa Niewmirzyckiego, niwczym nie naruszać, praeperditiej i żadnej expulsiej nie czynić, sadow nie pustoszyć, o co lubo protestans w sąsiedstwie, oczekiwaiąc, azali się obwinieni upamiętaią, i od takowych złości supersedować będą, prawem o to, jako człowiek spokojny, nieczynił aż do tego czasu; lecz że jego mość pan Dumiński, coraz żal do żalu przydaiąc i contemptami karmiąc, a, co najboleśniejsza i najnieznośniejsza, z zawziętego rankoru, diffidatie ustawiczne i odpowiedzi na wszystkich protestantów czyniąc, umyślnie jego mość pan Dumiński pana Słoweńskiego, zięcia swego, do wojska kozackiego jego krolewskiej mości promowował i za pisarza onego zalecił; a to nie dla czego inszego, tylko dla oppraessiej i dishonorow stanow szlacheckich, małżonek potciwych i dziatek ich mościow: aby wszelkiemi sposobami mogli nad protestantami, jako mogący, złości wyrządzać; jakoż i samym skutkiem wykonywaiąc, ten pan Sławeński, z instynktu i rozkazania jego mości pana Dumińskiego, teścia swego i małżąki swoiej, dosyć czyniąc, przybrawszy do siebie kozaków swowolnych, na wszystko złe ochoczych, do cztyrdziestu albo więcej, różnemi sposobami protestantow opprimował, a mianowicie: naieżdżaiąc na dobra dziedziczne protestantis z kozakami, umyślnie w zboże konie puszczać kazał, one wypasuiąc, końmi dratował, urodzoną jej mość panią Paraskowią Niewmirzycką, gdy upraszała, aby takowej szkody cznić nie kazał, wierciochem, bez żadnego respectu na stan szlachecki białogłowski, opprimował; jego mość pana Heliasza Niewmirzyckiego, zaprosiwszy do mieszkania swego, wprzod słownie znieważali, zdespektowali, a potym obuchami, pięściami i, na ziemi leżącego, nogami deptali, kolanami gnietli i noscami tłukli i znęcali się; jego mość pana Jakima Lewkowskiego, w Wielednikach, podczas targu, pięściami, i obuchami, i nogami, noscami tyrańsko sam pan Sławeński zbił, zmordował; także jego mość pana Prokopa Niewmirzyckiego, w Wielednikach miasteczku, na targu, dla potrzeb swych przyiechałego, zastąpiwszy w rynku przed cerkwią, dufaiąc w tychże kozaków zaciążnych, słowami uszczypliwymi, honorowi szlacheckiemu szkodzącemi, zelżył, zsromocił, obuchem bić i szablą siec, bez dania żadnej namniejszej okasiej, chciał, przez cały rynek za uchodzącym parował, tam, gdyby, między ludźmi uszedszy, nieschronił się w dom Jakuba, ży-

da, toby niechybnie na śmierć zabił i cale nieżywił. Jego mości pana Stephana Niewmirzyckiego, w Klińcu, u nieboszczyka jego mości pana hetmana nakaznego wojska jego krolewskiej mości zaporoskiego, dla krzywd swych przyiechałego, że się o takową oppressią uskarżał, tenże pan Sławeński, trzymaiąc pioro w garści, pięścią, ze wszystkich sił, w gębę po oku, uderzył, że oka mało niewykłuł, raz siny, spuchły, szkodliwy zadał, i dalej bić i opprimować chciał, tylko aż sam jego mość pan hetman od tego animował pana Słoweńskiego. Z temiż zaciążnemi kozakami, kupo swowolną, tenże obwiniony pan Sławeński, pod Bojniczami, wsią w wielkim xięstwie Litewskim, gdy jego mość pan Opanas Niewmirzycki, dla pilnych potrzeb swoich, do jarmarkow petrykowskiego i ostrożanskiego, dla kupienia różnych rzeczy, iechał drogą dobrowolną, w lesie, to iest w boru, między błotami zastompił, zabić chcący, od wozu krzykiem, takiem: «hałła hałła!» i z setnikiem Kondratem, atamanem Lewkiem i innemi kozakami, na to zaciążnemi, po tatarsku odstraszył, a gdy protestans od wszystkiej substanciej w łozy uciekł, między gęstwiny; wzioł woz ze wszystkim, co był z sobą protestans z domu wzioł, mianowicie: klacz, valoris złotych sto i sześć, którą, ziezdziwszy i wychudziwszy, w cwierć roku ledwie powrucił, a talarów bitych cztyry, dzidę, woz, valoris złotych dwadzieścia, siekierę, siermięgę, buty i insze drobiazki i legumina, które czasu prawa, na terminie, osobliwym regestrem liquidowane będą, tego za requisitią niepowrocił, a kiedy się upominał, kijow sześć nagotowawszy, temi płacić chciał i dwa razy iednym kijem hrubym uderzył: a gdy protestans, powrociwszy piechotą do domu, tę krzywdę swoią opowiadał jego mości panu Dumińskiemu, tak odpowiedział jego mość pan Dumiński: «gdyby cie taki owaki synu na śmierć zabił zięć moj, tobym mu podziękował, choćbym cię na funty płacił». Teraz zaś swiżo, sady pustosząc, wisznie, jabłka, gruszki, sliwy obrywaiąc i niedojrzałe, drągami obiiaiąc, gałęzie połamali, drzewa rodzajne protestantów tak ogołocili, że te sady poschnąć muszą; przy których pustoszeniu sadów, urodzoną jej mość panią Katarzynę Prokopową Niewmierzycką, dedziczkę, znieważyli, siekierą szyię uciąć chciell, za oną się gonili, na samego protestanta różnie po ulicach między sadami zasadzki czynili i czynić nie prze-

staią; a i tym się wszystkim ieszcze nie ukontentowawszy, już na ostatek, uczciwość w honorach szlacheckich obwinieni ujmuią: jakoby protestantes nie byli rowni w urodzeniu inszej szlachcie woiewodstwa kijowskiego, draganami, hajdukami nazywali, potwarz na protestantow, o jakoweś zabicie jakoby dwoch kozakow, do tegoż swego zaciążnego hultajstwa i do rozboju, z nienawiści gniew większy zarząc, wkładali i wmawiali, czego nigdy in rerum natura nie było i to się na protestantow nigdy nie pokaże, na ostatek, z temiż swemi zaciążnemi kozakami, dalsze jeszcze odpowiedzi i z jego mością panem Dumińskim zmowę jednostajną uczyniwszy, ostatek substantiej, coraz to swiże oppressie przyczyniaiąc, ruinować i samych zabijać poiedynkiem usiłuią. A, unikaiąc takowych swych złych i nieprawnych postempków, obżałowany pan Słoweński, z informatiej jego mości pana Dumińskiego, teścia swego, śmiał i ważył się na protestantow terazniejszych zanieść niesłuszną, nieprawdziwą w grodzie owruckim protestatią, popisawszy w niej potwarz, czego nigdy in rerum natura nie było i nie pokaże się, jakoby obżałowanego protestantes terazniejsi, w roku przeszłym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt szostym, w monastyrze Lewkowskim słownie wprzod zdespectować mieli i tam, drzwi i zaszczepki do celiej powyłamywawszy, obżałowanego orężem rożnym, niezwyczajnym: piesznią, dołbniami alias szlagami grubemi, polanami, do pieca kaflowego nagotowanemi, tyrańsko i niemiłosierdnie zbili, zmordowali, poranili, monaster okrwawili i cale na śmierć zabić chcieli, oczy stursami popodbiali, kolanami gnietli i, za umarłego porzuciwszy, onego wartowali, pieniądze, czapke, chustkę sobie pozabierali, suknie poszarpali, czeladź monastyrską rospędzili, odpowiedź i dalsze przechwałki czynili; a tego wszystkiego, jako nigdy nie było i na protestantow sie nie pokaże i z prawdą się zgodzić nie może, i z tego protestantes ich mość pany sąsiady swemi, szlachtą okoliczną i sumnieniami swemi odwieść się zawsze gotowi; przez co obżałowani pokoj pospolity, sąsiedzki zgwałcili i naruszyli, winy surowe na osoby i dobra swoie libere zawzięli i zaciągneli, a protestuiących do szkod na złotych tysiąc przywiedli i przyprawili, o co wszystko pomienieni protestantes, przeciwko obżałowanym, iteratis vicibus i powtornie, z wielkim żalem świadcząc się i protestuiąc, i przeciwko tej niesłusznej i nie-

prawdziwej spotwarzonej protestatiej, de nullitate oney, reprotestuiąc, offiarował się o to wszystko prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie i każdemu z osobna wolną melioratią poprawienia tej protestatiej i inszej szyrszej uczynienia, lubo terazniejszej pozwami rozszyrzenie, in quantum by tego potrzeba prawna ukazywała. Ciż protestantes stawili tu, na urzędzie i woźnego generała weiewodstwa kijowskiego i innych, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, który w moc wiernej i prawdziwej rellatiej swoiej, zeznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt siódmego, miesiąca awgusta dnia dziewiątego, z przydania mego, urzędowego, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mość panow: Theodora Niewmirzyckiego i Theodora Kobylińskiego, był we wsi Niewmirzyckich, na sprawie i potrzebie wyżej mianowanych protestantow, za requisitią ich mościow, gdzie naprzód widział i oglądał, dnia dwudziestego osmego marca, roku niniejszego, wysz na akcie mianowanego, na iego mości panu Stephanie Niewmirzyckim, na twarzy: oko podbite, sinie, podpuchłe, krwią ociekłe; także, jego mości pana Heliasza Niewmirzyckiego i jego mości pana Jakima Lewkowskiego: zbitych, ztłuczonych pięściami, obuchami i noscami, czasu i sposobem w protestatiej mianowanemi; potym, jako się wysz pomieniło, dnia dziewiątego awgusta, widział z tąż stroną, szlachtą i chałupę, swiżo postawioną, w życie ieszcze niepożętym, na dworzysku Zawoziu, tamże oglądał sady popustoszone: wisznie, jabłka, gruszki, sliwy poobrywane, gałęzie połamane, drągami potłuczone, które sady od takowego spustoszenia pousychać muszą; co protestantes mienili być stałe i zadane od pana Daniela Sławeńskiego i pomocnikow jego, czasu i sposobem w protestatiej mianowanemi; tegoż dnia, dziewiątego miesiąca awgusta, i roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt siodmego, z tąż stroną szlachtą, tamże we wsi Niewmirzyckich, tenże woźny był i w domu jego mości pana Mikołaia Dumińskiego i małżonki jego mości urzędownie u pomienionych ich mościow panow Dumińskich, małżąkow, do rosprawy prawnej, pana Daniela Sławeńskiego, jako żadnej osiadłości nie maiącego, w winach prawnych aresztował i przyporęczył; który to areszt ich mość panowie Dumińscy, małżąkowie, benevole przyiowszy, pana Sławeńskiego do rosprawy prawnej dotrzymać i

do prawa należnego stawić offiarowali się i submitowali, co wszystko on, woźny, tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd odiechał, i o tym tak a nie inaczej, prawdziwą rellatią przedemną, urzędem, uczyniwszy i zeznawszy, prosił wespoł, z protestantem, aby to wszystko do xiąg przyięto i zapisano było, co i otrzymali.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3213, годъ 1686—1687; листъ 469.

LXXII.

Протестъ дворянъ: Меленевскихъ, Дидковскихъ, Выговскихъ, Ходаковскихъ, Мошковскихъ, Чоповскихъ и Волковскихъ противъ постановленія сеймика кіевскаго воеводства, по которому предписано было депутатамъ, отправленнымъ на сеймъ отъ дворянъ кіевскаго воеводста, хлопотать о раздачѣ шляхтичамъ имѣній, принадлежавшихъ Кіево-Печерскому и другимъ кіевскимъ монастырямъ. 1688. Марта 2.

Року тысеча шестьсотъ осмъдесятъ осмого, мѣсяца марта второго дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецькимъ, намѣсныкомъ кгродскимъ енералу подъвоеводства кіевъского и книгами нынешьними, кгродзъкими, кіевъскими, stanowszy personaliter urodzeni ichmość panowie obywatele województwa kijowskiego, niżey na podpisach mianowani, tak ci, którzy byli na seymiku blisko przeszłym województwa kijowskiego przedseymowym, we Włodzimierzu, in loco solito przez powtórny jego królewskiey mości, pana naszego naymiłościwszego, uniwersał, dnia dziewiątego stycznia, w roku ninieyszym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt ósmym, naznaczonym, jako też absentes, suo et aliorum generosorum incolarum palatinatus ejusdem kijovensis nomine, solenniter, a prima notitia, przeciwko punktowi jednemu tylko, extra

communem et uniformem województwa tegoż consensum, w instructią ich mościom panom posłom na seym teraznieyszy, w Grodnie odprawujący się, wpisanemu i włożonemu, który tak się w sobie ma: «wsi przedtym do Pieczarskiego monastera, jako y innych, należące, aby były oddane bene meritis, a mianowicie tym, którzy za Dnieprem swoie potracili substantie, starać się będą ichmość panowie posłowie, ponieważ już w nasze strone per pacta dostały się». Co, że jest przeciwko wszelkiey słuszności y z ubliżeniem chwały Bożkiey, ani na to zgody powszechney nie było, tak de nullitate et invaliditate wyżey pomienionego punctu, iterum atque iterum ich mość protestantes protestując się, aby to do akt przyięto y zapisano było, prosili: co otrzymali. Daniel Meleniewski m. p. Stephan Didkowski, regent grodzki generału woiewodztwa kijowskiego, Ian Wyhowski, Michał Chodakowski, Maciej Moszkowski, Samuel Czopowski, Hrehory Chodakowski, Franciszek Didkowski, imieniem jegomości pana Pawła Wołkowskiego, pisać nie umieiącego, za prożbą jego mości, podpisuie się Michał Dubiecki.

Книга гродская Киевская записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 195.

LXXIII.

Жалоба Якова Пржыборовскаго, капитана-лейтенанта пѣхотнаго полка литовскаго канцлера на дворянъ Левковскихъ и Невмержицкихъ о томъ, что они, озлобившись за постой въ ихъ селѣ одной роты полка его, обѣщали убивать каждаго, попавшагося имъ, солдата этой роты, и что они дѣйствительно захватили въ своемъ селѣ, и убили одного изъ солдатъ—Якова Гудзевича. 1688. Апреля 29.

Року тысеча шестъсотъ осмъдесятъ осъмого, мѣсеця Априля двадцать девятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замку его королевское милости овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместъникомъ кгрод-

скимъ подъстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mosć pan Iakób Przyborowski, kapitan leytnant jego królewskiey mości regimentu pieszego, jaśnie wielmożnego jego mości pana kanclerza wielkiego xięzstwa litewskiego, swoim i tegoż jaśnie wielmożnego jego mości pana kanclerza, półkownika swego, imieniem, quam primum rescriverit de crudelissima neci żołnierza niżey mianowanego, per infra scriptos principales zabitego, actaque praesentia adire potuit, tak zaraz naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Piotrowi, Stephanowi Lewkowskim, Andrzejowi Niewmirzyckiemu y innym wszystkim ich mościom panom Lewkowskim y Niewmirzyckim, we wsi Lewkowcach mieszkaiącym, principałom, comprincypałom y adhaerentom, po imionach, za powzięciem o ich mościach wiadomości, in ulteriori juris gradu specifikowanym, którzy hoc loco pro expressis ac specificatis censeri debent, solenniter et gravi cum quaerela świadczył, manifestował y protestował się w ten niżey opisany sposób y o to: iż jako prawo pospolite in eo fundamento suam locavit authoritatem, aby namnieyszey conditiey ludziom in omni loco praevisa mogła być securitas, tak osobliwie żołnierzów, pro patria et in patria życie y zdrowie ważących, repentissima crudelique morte necare surowie zabroniło y postanowiło; przecie jednak wysz mianowani ich mosć panowie Lewkowscy y Niewmirzyccy, nic na to nie dbając, ale solita malitia temeritateque ducti, per infra nominatum excessum bozkiemu y ludzkiemu zostali injuriosi prawu, kiedy, anno proxime praeterito, millesimo sexcentessimo octuagesimo septimo, regiment wspomniany, ex locatione, na consistentiey w tuteyszych krajach stanął, gdzie y do wsi Lewkowicz jego mość pan regimentarz woysk wielkiego xięstwa litewskiego rotę jednę żołnierzów y officera divisit, zkąd, dni tylko cztyry będąc, retro, za ordynansem tegoż jego mości pana regimentarza, bez żadney ich mościów aggravatiey, ustąpili. Jch mość tedy obwinieni, za tę szczególną commansią, któregoby kolwiek żołnierza z tych poznali, nieżywić deklarowali się, jakoż ipso expresserunt facto, kiedy roku teraznieyszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt ósmego, in Januario, urodzonego Iakuba Gudzewicza, szlachcica dobrego, obywatela powiatu lidzkiego, żołnierza pod regimentem zasłużonego, nie daleko Lewkowicz, we wsi Stuhowszczyz-

nie consistentią mającego, który podczas swiąt narodzenia Chrystusa pana, swięta ruskiego, gdy z innemi z teyże wsi Stuhowszczyzny do wsi Lewkowicz przyszedł był, tamże onego, pozostałego od swoiey companiey, snać nazad do consistentiey powracającego, czyli też w samey wsi, tyranissime pomienieni obwinieni zabili y na granicy gruntów Lewkowskich, na łokieć w ziemię, (bo podobno dla wielkiego mrozu głębiey kopać było trudno) snać nocą wywiozszy, potrząsnąwszy słomą, zakopali i kołem w gębę do ziemi przybili y on w gębie przyłamali, a gdy ich mość panowie officerowie tegoż regimentu, (absente protunc teraznieyszego) o pomienionego żołnierza, gdzieby się podział, pytali, tedy powzięli enucleationem od ludzi tamecznych, że we wsi Lewkowiczach zostaie, gdzie gdy czynili o niego eo instanti we wspomnianey wsi Lewkowiczach requisitią, tedy ich mościów panów Lewkowskich y Niewmirzyckich wiele, zapewnie affirmabant, że z kupcami, na Ukrajnę powracającemi, poszedł y do nich przystał. A tak protestantes, szlacheckiemu słowu dawszy wiarę, (lubo się nie spodziewali po zasłużonym żołnierzu, aby miał regiment zdradzić y uciekać) supponebant hucusque, że od tych kupcow podmówiony został. Ac tandem teraz noviter, na wiosnę, anno presenti, millesimo sexcentesimo octuagesimo octawo, die vigesima prima Aprilis, od poddanych ze wsi Biłki, snać przez zwierza y bestyie wysz rzeczony żołnierz odkopany y wcale z ciała objedzony y opadły, tylko głowę y kości, swieżo struchlałe y obnażone, z kołem, w gębie przełomanym, y przy nim czapkę paklakową, błękitną, barankową, pas stary czarny y łyżecznik, (po czym tego regimentu że jest żołnierz poznali) na pomienionych polach znaleziony, za których poddanych daniem znać, gdy teraznieyszy protestans na revizyą urodzonego pana Kazimierza Kowalickiego, pisarza tegoż regimentu, z innemi under-officerami, ad sepositionem loci praenominati cadaveris, z niżey mianowanym woznym zesłał; tedy wszyscy po wspomnianych: czapce, pasie, łyżeczniku y chodakach, że prawdziwie pomienionego Iakuba żołnierza odzienie, przy głowie, kościach poznali, a potym, dla tym większey inquisitiey y informatiey, pomieniony pan pisarz z przerzeczonemi under-officerami y z woźnym, przyiechawszy z pola, y z niektóremi ich mościami pany Lewkowskiemi (którzy, evitando hoc malum facinus, wrzkomo dla oglą-

dania wyiechali byli) przez kogoby był zabity we wsi Lewkowiczach y w domu wysz rzeczonego jego mości pana Piotra Lewkowskiego opyt czynił, tedy ex abrupto tenże jego mość pan Lewkowski z tym wyrwał się przy wszystkich (boć innocens sanguis vindictam clamat), haec formalia powiedział: «że wydamy winnego», o czym tenże wysz rzeczony pan pisarz eo instanti wspomnianym woznym y szlachtą oświadczył się y tę głowę z kołem, w gębie ułamanym, czapkę, pas czarny z łyżecznikiem, jeden chodak skorzany, a drugi łapeć, także piszczele od nóg i rąk, w jedną króbkę złożywszy, z teraznieyszym komparentem, jako żałośnym po tak mężnie stawaiącym żołnierzu officerem, do grodu ninieyszego dla praezentatiey y proclamatiey woznego przywiezli, y tę głowę et ossa cadaveris occisi, po presentatiey y proclamatiey na zwyczaynych mieyscach potrzykrotnej przez niżey mianowanego woznego, wykopawszy dół pod cerkwią swiętego Wasilja w mieście Owruczu, tenże comparens pochować żołnierzom tegoż regimentu kazał, którym to takowym bezbożnym, nieprawnym y owszem niechrześcianskim postępkiem ich mość obwinieni prawo pospolite, de homicidis opisane y surowie obostrzone, violarunt y winy w niem, ratione tanti facinoris et excessus, opisane, popadli y one na osoby swe, każdy z osobna zawzięli y zaciągneli. O co wszystko, tak o głowę zabitego, jako y o szkody, ztąd pochodzące, ratione uszczerbienia y ujęcia rol regimentu, pomieniony comparens z innemi ich mościami, pany officerami tegoż regimentu, jure agere in omni judicio et officio regni ofiarował się, a, zostawiwszy sobie hujus protestationis, si id necessitas juris expostulaverit, seorsivam meliorationem, seu per citationes correctionem, et incontenti, in verificationem praemisorum omnium, tenże comparens stawił woźnego generała wojewodztwa kijowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, przy głowie y kościach pomienionego zabitego, aż od zakopania y mieysca do grodu przyiechałego, który w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relatiey swojey, dla zapisania do xiąg ninieyszych, jawnie, jaśnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt ósmego, miesiąca apryla dwudziestego dziewiątego dnia, ad affectationem juridicamque requisitionem pomienionego jego mości pana Iakuba Przyborowskiego, kapitan leitenanta jego królewskiey mości, tu, do

grodu owruckiego zjachawszy, a mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Thomasza Baranowskiego y Stanisława Wirskiego, pomienionego zabitego głowę, kości, pas z łyżecznikiem, czapkę y chodaki, w króbce łubianey włożone, tu, przed urzędem grodzkim owruckim, na wozie przez protestanta prezentowane, a potym, solito more, na mieyscach zwyczaynych proclamowania, iż jest zabity pode wsią Lewkowiczami y tam zakopany był, potrzykrotnie głosem wyniosłym promulgował, y proclamował, y do wiadomości na ten czas wielu ludziom, na tę proclamatią zgromadzonym, przywiodł y doniosł, po którey proclamatiey tenże woźny, wysz rzeczoną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy y z tamtąd powrôciwszy, relatią præsentatiey y proclamatiey uczynił y zeznał; prosili przy tym, protestans protestatiey, a woźny relatiey actis prasentibus connotari, co y otrzymali. I. Przyborowski, kapitan-leytenant jego królewskiey mości.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1688—1689 годъ; № 3214; листъ 254 на оборотъ.

LXXIV.

Жалоба дворянина Александра Беха на дворянина Радіона Дидковскаго о томъ, что онъ захватилъ земли, принадлежавшія Беху, вырылъ изъ земли зарытыя Бехомъ вещи, напалъ на его домъ вмѣстѣ съ козаками и нанесъ побои ему и его семейству. 1688. Іюня 26.

Року тысеча шесть сотъ осмдесятъ осмого, месеца Іюня двадцать шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Марциномъ Суриномъ, на тотъ часъ наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими, comparens personaliter urodzony jego

mość pan Alexander Bech, swym i urodzoney imć paniey Maryanny Didkowskiego, małżonki swey, imieniem, naprzeciwko urodzonym ich mościom: panu Radionowi Didkowskiemu, Korniuchowi i Oxiniiey Waśkowskiego Didkowskiey, małżonkom, soleniter et gravi cum querela świadczył, manifestował i protestował się w ten niżey opisany sposob i o to: iż ich moście obwinieni, lubo by mieli w sąsiadzstwie, w jedneyże wsi, Bechach, z protestantem mieszkaiąc, dobrą z sobą, qua par est, certować przyiaznią, to nad samą słuszność, prawo i sprawiedliwość, prawie codziennie nieznośnemi aggravuią szkodami, violentiami i oppressiami, jakoż, począwszy od rebelliey kozackiey, (gdy protestans woienną służbę traktował) siedlisk sześć protestantow własnych w swoję niesłuszną i nieprawną apprehendowawszy posessią, pomieniony jego mość pan Didkowski pobrał i rożnym zbożem pozasiewał, sianożęci pokosił i dotychczas zasiewa i kosi; insuper tenże imć obwiniony z małżonką swą, wiedząc dobrze o splendencji szlacheckiey rodzica protestantis, zeszłego Abrama Becha, w ziemi przed kozakami zakopaney, jako to w kotłach, cynie, miedzi, pieniądzach, tedy to wszystko, absente protestanta, powykopywał, iedne poprzedał, a drugie na swoię obrócił potrzebę, czego, ad saepissimam protestantow requisitionem, przywrócić nie chciał i nie przywraca; woły także protestantow, valoris złotych sto, ex sola malitia, obuchami z parobkiem bijąc, pokaleczył i w las zapędził, drzewa bartne z pszczołami i bez pszczoł nienależycie pozabirał; a gdy protestans w roku tysiąc sześć set siedmdziesiąt ośmym z niewoli tatarskiey za prowidentią Bozką wyszedszy, do swoich oyczyzny kątow przyiechał i począł się był klecić i szałasz na swoiem gruncie postawił, tedy protestanta z czeladzią swą pomieniony obwiniony naszedł był, kaleczył, słowami nieuczciwemi lżył i sromocił i na drogach z strzelbą ognistą po kilkakroć zastępował, w roku zaś tysiąc sześć set ośmdziesiąt siódmym kozakow informował, ba podobno, zkorumpowawszy onych, na dom protestantow sam osobą swą z niemi naszedł, tamże wiarą katholicką urągaiąc, czym chto mogł, tak protestanta, jako i małżonkę jego mości stursami, rurami, kijami bili i kaleczyli, sam zaś obżałowany mało protestanta nie udusił, dzieci ich mościow tym nayściem, hałasem i tumultem przestraszyli, tak dalece, że od tak wielkiego zbicia choruiąc, le-

dwie z tym się nie pożegnali światem; na ostatek złość do złości i krzywdę do krzywdy przydaiąc, teraz swieżo, na swiętego Mikołę ruskiego, podczas jarmarku w Narodyczach, anno praesenti, millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, die decima nona mayi odprawuiącego się, bez żadney dania okazyey, w rynku na ulicy zboże przedaiącego, protestanta, nic na siebie nie spodziwaiącego złego, ztyłu, jak mogł obuchem wymachnąć, wprzod w głowę ztyłu uderzył, a potym po plecach i rękach razow trzy niemiłosierdnie zadał, odpowiedzi dalsze na zdrowie protestantow i substantią ich czynił i gdyby ludzie, na ten czas będące, nie obronili, pewnieby protestanta repenta morte z tego świata zgładził, w którym tumulcie z wozu sukna tuzinkowego koloru niebieskiego łokci pułszosta, waloris kożdy łokieć po złotych cztyry i innych wiele drobiazkow, do domu kupionych, zginęło; a tak ieszcze tenże jego mość obwiniony, unikaiąc swego złego uczynku i z siebie on zwalaiąc, ieszcze protestatione laesiva, w grodzie kijowskim, ktorey protestans dla zawarcia xiąg wyiąć ex actis nie może, śmiał i ważył się opisać, de nullitate et invaliditate ktorey protestatiey protestatur et reprotestatur; czym wszystkim jego mość obwiniony, prawo pospolite, pokoy sąsiedzki violavit, do szkod nie małych przez niesłuszne apprehendowanie pomienionych siedlisk i barci z pszczołmi, także wykopanie pomienionych rzeczy, letko rachuiąc, przez lat trzynaście i więcey z tych dobr nie participował, na trzy tysiące złotych przywiodł i przyprawił i w winy, w prawie pospolitym, ratione tanti illiciti ausus et excessus, popadł i one na osobę swą zawziął i zaciągnoł, czego, jako przez inquisitią dowieść, tak prawnie o to wszystko z jego mością czynić deklarował się, a, zostawiwszy sobie huius protestationis seorsiwam meliorationem vel per citationes correctionem et auctionem, tey teraznieyszey actis praesentibus connotari prosił, co i otrzymał: Alexander Bech.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3214, годъ 1688—1689; листъ 302.

LXXV.

Рѣшеніе кіевскаго гродскаго суда по дѣлу между дворянами: Антоніемъ и Павломъ Волковскими и Яковомъ и Иваномъ Пашинскими. Волковскіе жаловались, что отецъ Пашинскихъ, Даніилъ, напалъ вмѣстѣ съ козаками еще въ 1648 году, на ихъ дядю, Федора Волковскаго и былъ причиною его убіенія и разоренія; что потомъ Пашинскіе причиняли Волковскимъ разныя обиды, грабежи и побои, грабили купцовъ, проѣзжавшихъ черезъ село Пашины, выгоняли Волковскихъ изъ церкви и т. п. Судъ гродскій кіевскій, вслѣдствіе неявки отвѣтчиковъ въ назначенный срокъ, лишилъ ихъ права представлять свидѣтелей и, напротивъ, принялъ показанія свидѣтелей, доставленныхъ истцами; кромѣ того приказалъ публиковать на Пашинскихъ «банницію» за неявку въ судъ 1688. Августа 21.

Року тысеча шестсотъ осмдесятъ осъмого, месяца авъгуста двадцять первого дня.

На рочкахъ судовыхъ, кгродскихъ, кіевъскихъ, одъ дня деветнадъцятого месеця и року, теперъ идучихъ, вышъ на акъте менованыхъ, въ месте его королевское милости, Овручомъ, прыпалыхъ и судовъне одправоватися зачатыхъ, передъ нами, Димитромъ на Жабокърыкахъ Жабокърыцкимъ, подъчашымъ вилькомирскимъ, подвоеводимъ, Вацълавомъ Конъстантымъ Зубъчевскимъ, подъчашимъ нововъгъродскимъ, судею, и Томашомъ на Гуляникахъ Гуляницъкимъ, писаромъ и буркъграбимъ кгродскимъ луцъкимъ, урядникамы судовыми кгродскими енералу воеводъства киевъского, gdy przyszła ta sprawa z regestru sądowego, za przywołaniem woźnego generała woiewodztwa kijowskiego, szlachetnego Theodora Trzecieckiego, mię-

dzy instigatorem sądowym y jego dellatorami, urodzonemi: Maryanną Paszyńskiego Janową Wołkowską, wdową, matką, Antonim y Pawłem Wołkowskiemi synami jey mości, do teyże sprawy należącemi, actorami, a urodzonemi ich mościami panami: Jakubem y Maryanną Kordyńskiego Paszyńskiemi, także panem Janem Paszyńskim, bratem rodzonym urodzonego pana Jakowa Paszyńskiego, przypozwanemi za dekretem sądu grodzkiego kijowskego, roku przeszłego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca oktobra trzynastego dnia, między actorami y pozwanemi stałym y ferowanym, tudzież y za przypozwem revificatorie po śmierci jednego z aktorow, to iest Jana Wołkowskiego, wydanym y u sądu ninieyszego produkowanemi, wtedy, postanowiwszy się strona powodowa sama oczewisto, pozwanych, dziś, za potrzykrotnym woźnego wysz mianowanego przywoływaniem do prawa nie stanowili i o niestaniu swoim sądowi ninieyszemu y stronie powodowey żadney wiadomości nie dali, onych, jako niestałych y prawa pospolitego nieposłusznych, z dopuszczenia sądowego na upad w zysku in termino conservato et ex adcitationibus, nemine contraveniente decreto, in banitionem perpetuam decernuntur, cum additione ministerialis ad publicandam et remissione pro executione nihilominus in lucro deducendae inquisitionis, cum adjudicatione parti actoreae additionis ministerialis ad rothisandum, wzdał na dekret y przypozew, z ktorych pierwszy tenoris sequentis: Wypis z xiąg grodzkich kijowskich. Roku tysiąc sześćset ośmdziesiątego czwartego, miesiąca oktobra trzynastego dnia. Na roczkach sądowych grodskich kijowskich, od dnia piętnastego miesiąca y roku, teraz idących, wyż na actie mianowanych, w mieście jego krolewskiej mości owruckim przypadłych y sądownie odprawować się zaczętych, przed nami: Dymitrem na Zabokrzykach Zabokrzyckim, podczaszym wiłkomirskim, podwoiewodzim, Wacławem Konstantym Zubczewskim, podczaszym nowogrodzkim, sędzią, y Tomaszem na Hulanikach Hulanickim, pisarzem, urzędnikami sądowemi, grodskiemi generału woiewodztwa kijowskiego, przypadła sprawa z regestru sądowego, za przywołaniem woźnego generała woiewodstwa kijowskiego, slachetnego Theodora Trzecieckiego, między instigatorem sądowym i jego delatorami, urodzonemi ich mościami pany: Janem Wołkowskim i panią Marianną Paszyńskiego Wołkowską,

cum assistentia mariti eius, małżonkami, także Pawłem y Antonim Wołkowskiemi, synami ich mościow, do tey sprawy należącemi, actorami, a urodzonemi imć pany: Janem y Jakóbem Paszyńskiemi, bracią rodzoną, pozwanemi, za pozwem grodzkim kijowskim, od powodów po pozwanych na termin sądzenia się roczkow teraznieyszych, w sprawie niżey mianowaney, wydanym, ktorzy, za podniesieniem od strony powodowey, u sądu był czytany y tak się w sobie pisany ma: Marcin na Kątach Kątski, woiewoda y generał kijowski y artilleriey koronney, kamieniecki, latyczowski, wyszgrodski etc. starosta. Urodzonym panom: Janowi y Jakóbowi Paszyńskim, braci rodzoney, jako na dom Boży, we wsi Paszynach, maiętności dellatorow, będący, z strzelbą ognistą y inszym orężem nachodzącym, y mieysce swięte, nie według żywota y krwi chrześcianskiey, ale po nieprzyiacielsku gwałcącym, y ten Bozki dom rabuiącym, y krzyż swięty, z cerkwi Bożey zdiowszy, łamaiącym, i potrzeby swoie domowe z krzyża swiętego, na którym ręka Boża a w Troicy Swiętey Jedynego Stworzyciela nieba y ziemi odrysowana była, robiącym, ze wszystkich generaliter dobr, leżących w nich y ruchomych, zwierzchnością jego krolewskiey mości, a władzą urzędu mego, przykazuię, abyście waszmoście przedemną samym, albo sądem moim grodskim kijowskim, na roczkach grodzkich kijowskich, w roku teraznieyszym, tysiąc sześć set ośmdziesiątym czwartym, miesiąca oktobra piątego dnia, w zamku jego krolewskiey mości owruckim, in loco solito juditiorum, przypadaiących, y sądzić maiących się, a w niedojściu tych z iakichkolwiek przyczyn, tedy na naypierwszych, po tych do sądzenia przypadaiących, y sądzić maiących się, sami oblicznie y zawicie stanęli, na prawne poparcie instigatora sądowego y jego delatorow: urodzonego jego mości pana Jana Wołkowskiego y urodzonej jej mości pani Marianny Paszyńskiego cum assistentia mariti eius Wołkowskiey, małżonków, także Antoniego y Pawła Wołkowskich, synow, do teyże sprawy należących, actorow, którzy imć panow pozywaią o to, iż waszmość, nie respektuiąc na prawo pospolite y winy, w nim opisane y na takowych wydane, ieszcze roku tysiąc sześć set czterdziestego osmego, miesiąca decembra pierwszego dnia, rodzic waszmościow zeszły, urodzony pan Daniel Paszyński, zniosszy się z kozakami y rebelizantami korony polskiey, od

ktorych bydła sztuk kilkanaście wziąwszy, maiąc znać gniew y rankor na zeszłego urodzonego pana Thomasza Wołkowskiego, brata rodzonego delatora, ktorego udawszy przed tymiż kozakami, tak summ pieniężnych, jako y substantiey, którzy kozacy, wierząc słowu jego, kilkanaście dni na zdrowie nieboszczykowskie czyhaiąc, żadnym sposobem złapać nie mogli, tedy sam zeszły pan Daniel Paszyński, rodzic waszmościow z inszą bracią swoią, przepomniawszy boiaźni Bożey,miłości braterskiey y krwi chrześcianskiey, za kilkanaście sztuk bydła, nieboszczyka Thomasza Wołkowskiego, brata rodzonego delatoris, za szostą granicą od Paszyn, we wsi Czopowiczach, złapawszy, na śmierć y morderstwo, haniebnie związawszy, za mil cztery do wsi Paszyn, przyprowadził y w ręcę kozakom oddał, którzy kozacy, nieboszczykowi okrutne morderstwo i męki zadawszy, śmiercią haniebną, umorzyli, y dworow trzy tegoż nieboszczyka, brata delatora, we wsi Paszynach będące, funditus spalili, jakoż bowiem y teraznieyszy waszmoście, naśladuiąc progressa rodzica swego, zawziąwszy snać ztąd do delatorow rankor, że, gdy w roku blizko przeszłym, tysiąc sześć set ośmdziesiątym trzecim, na święto ruskie świętego Semena, kupcy z Wołynia do Narodycz bez wieś delatora, Paszyny, szli, tedy waszmość, nie wiedzieć dla jakiey przyczyny, pomienionych kupcow na dobrowlney drodze y moście delatorow przeiąwszy, zabijać poczęli; mianowicie waszmość panie Jakubie Paszyński, nożem iednego z nich w gardło pchnął, gdyby ten kupiec na bok nie uchylił się, pewnoby o śmierć y zdrowie jego przywiodł, ale nos na wylot temu kupcowi przebił, ktorzy kupcy wielki okrzyk y gwałt, wołaiąc ratunku, uczynili, na ktury gwałt delator przyszedłszy, waszmości perswadować począł, żeby ludzi niewinnych na gruncie nie zabijał, którzy waszmość, miasto pohamowania się, delatora verbis laesivis, honorowi delatora szkodzącemi, złajawszy, odpowiedź publiczną na zdrowie delatorow uczyniliście, jakoż bowiem, w prędkim czasie, dosyć czyniąc submissiey swoiey, tegoż dnia wyszmianowanego, na swiętego Semena, swięto russkie, gdy delator ze wspomnionemi onemi dziatkami swemi do cerkwi dla nabożenstwa przyszedł, tedy waszmość, manu armata, z strzelbą ognistą, przepomniawszy boiaźni Bożey y sakramentow swiętych, na pomienioną cerkiew naszedłszy, y delatorowi nie dawszy nabo-

żenstwa wysłuchać, z domu Bożego wygnaliście y za delatorem z gołemi szablami, jako za nieprzyiacielem, goniliście, gdyby delator, unosząc zdrowie swoie, nie uciekł, pewnoby o śmierć onego zdrowie przywiedli, w ktorey cerkwi żelaza różne cerkiewne pobraliście, mianowicie krzyż z teyże cerkwi, na którym męka Chrystusa pana odrysowana była, zdiowszy y ony połamawszy, żelaza do sochi y rydle porobili, y na pożytek swoy obrociliście; y tym się nie kątętuiąc, w roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartym, miesiąca januari wtorego dnia, gdy delator sarnę dziką z lasu, zabiwszy, prowadził ku domowi swemu, tedy waszmość delatora przeiąwszy na dobrowolney drodze, tę sarnę odięli y delatora słowami nieuczciwemi, nic sobie niewinnego, złaialiście. A gdy delator, używszy przyiacioł y z wyszmianowaną panią małżonką swoią, do waszmościów posłali, perswaduiąc waszmościom, abyście poprzestali swoich złych zamysłow, y sarnę delatorowi wrocili, tedy waszmoście małżąkę delatoris słowami nieuczciwymi, uszom szlacheckim słuchać nieprzystoinemi, zelżyliście, zesromocili y psami ze dworu wyszczwaliście; a y tym się nie kątętuiąc, tegoż roku teraznieszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartego, miesiąca januarii piątego dnia, w nocy z wołami podiechawszy, siana styrtę na uroczysku, nazwanym Podkawczym, zabraliście wozow dwadzieścia, każdy woz rachuiąc po złotych trzy; a y tym się nie ukątentowawszy, tegoż roku teraznieyszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt czwartego, miesiąca tegoż wyszmianowanego, to iest januarii, chcąc właśnie ze wszystkiey substancyey delatorow wyzuć, drugą styrtę nad rzeczką Worôniowką, na granicy z ich mościami pany Bechami stoiącą, nocnym sposobem, sam waszmość, panie Janie Paszyński, z wozami i czeladzią swoią podiechawszy, zabrałeś y do domu swego zaprowadziwszy, po ostatek już przyiechałeś był. Tam tedy wyszmianowani panowie: Antoni y Paweł Wołkowscy, synowie delatoris, nad pomienionym sianem swoim w nocy zastawszy waszmości, panie Janie Paszyński, jako wuia swego, abyś poprzestał postępkow złych, szlachcicowi nieprzystoinych, upraszali; tedy waszmość, zaraz dobywszy szabli, żeby y lica żadnego nie było, na panow Wołkowskich siec począłeś, y gdyby synowie delatoris, za prowidentią Bozką, nie uchronili się, pewniebyś o śmierć zdrowia onych przyprowadził; y ieszcze z dalszemi odpowie-

dziami, na zdrowie delatorów uczynionemi, precz odiechaliście, dla których odpowiedzi delatores zdrowia swego nie są bezpieczni, przez co waszmość winy prawne, w prawie pospolitym opisane, wpadli y do szkod delatora na trzy tysiące złotych polskich przywiedli y przyprawiliście. Do przysłuchania się tedy winom prawnym, przez sąd nasz na waszmościow wskazanym, uczynkowi waszmościów rownych y godnych, y do wynagrodzenia szkod wyszmianowanych, actores waszmościow na termin wysz oznaczony pozywaią; na którym, jako na zawitym abyście waszmoście stali, winom prawnym, na sobie wskazanym, przysłuchali y szkody wyszmianowane nagrodzili, y we wszystkim nakoniec sądownie odpowiadaiąc, usprawiedliwili się. Pisan w zamku owruckim, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego, miesiąca Septembra szesnastego dnia. A po potwierdzeniu y przeczytaniu tego pozwu, strona powodowa prosiła y domawiała się, aby sąd pozwanym na ten podniesiony pozew sprawować się nakazał. A potym strony obiedwie: powodowa, imć panowie Wołkowscy, actorowie, przez jego mości pana Jana Wołkowskiego, swem y innych actorow imieniem, personaliter, a pozwana, imć panowie Paszyńscy, itidem personaliter, u sądu ninieiszego stanowili się, y w tey sprawie rosprawę prawną między sobą maiąc, controvertovali, ktorych sąd ninieyszy, grodzki, kijowski, controwersyi stron wysłuchawszy, y one dobrze uważywszy, forum słuszne w tey sprawie uznawa, y stronie rosprawować się nakazuie, od ktorego dekretu strona pozwana do sądu głownego, trybunalskiego, koronnego, lubelskiego appelowała; sąd iey tey appelatiey nie dopuścił, a ona poparcie iey, o grawamen y szkody, na sąd się protestowała; sąd też reprotestował, że tak prawnie być rozumiał; a w rosprawowaniu się sąd ninieyszy, grodzki, kijowski controversiey stron wysłuchawszy oboch, potrzebną być in causa praesenti inquisitią nayduie y oney wywodu partibus, na blizko przyszłych roczkach tu, w Owruckim, albo Zytomirzu sądzących się, ad afectationem partium non condescendens, in cognitionem fundi pozwala, na których y rok stronom obom bez przypozwu, do dalszego w tey sprawie postępku prawnego, zachowuie, jakoż tym teraznieyszym dekretem złożył y zachował, co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych iest zapisano, z ktorych y ten wypis, pod pieczęcią grodzką kijow-

ską jest wydany. Pisany w Owruczym. U tego extraktu podpis ręki regentowskiey w te słowa: correxit Didkowski. A pozew temi jest inserowany słowy: Marcin na Kontach Kątski, woiewoda generał kijowski, podolski y artyleriey koronney, kamieniecki, latyczowski, wyszgrodzki etc. starosta. Urodzonym imć panom: Jakobowi y Maryannie Kordyńskiego Paszyńskim, także Janowi Paszyńskiemu, bratu rodzonemu waszmości, panie Jakubie Paszyński, z osob i ze wszystkich generaliter dobr waszmości leżących, ruchomych y summ pieniężnych, zwierzchnością jego królewskiey mości, władzą urzędu mego, przykazuię, abyście waszmość, przedemną samym, albo sądem moim grodzkim kijowskim, na roczkach kijowskich, ktore naypierwey po daniu y położeniu praesentis adcitationis do sądzenia przypadną y sądzone będą, sami oblicznie y zawicie stanęli na instantią y prawne poparcie instygatora sądowego i jego delatorow, urodzonych: Marianny Paszyńskiego Janowey Wołkowskiey, in widuali statu zostaiącey, matki, także Antoniego y Pawła Wołkowskich, synow jeymości, actorow, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego, do gotowego processu y dekretu w sprawie, niżey mianowaney, między sobą, actorami, a ichmościami pozwanemi, roku tysiąc sześć set ośmdziesiątego czwartego, dnia trzynastego octobra, na roczkach grodzkich kijowskich ferowanego, za powodem rodzica actorow, waszmościow pozywaią, alias przypozywaią, o różne krzywdy, pretensie, przez waszmościow poczynione; a zatem do wynagrodzenia szkod, ztąd pochodzących y przysłuchania się winom prawnym, które hac in parte sądowo na waszmościow wskazane będą. Na którym terminie, jako na zawitym, abyście waszmość stanęli, pomienionemu dekretowi dosyć uczynili, ratione poczynionych krzywd y wiolentiey dostateczną actorom uczynili satisfactią, y na wszystko sądownie odpowiedaiąc, skutecznie się usprawiedliwili. Pisany w Owruczym, dnia pierwszego augusta, roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt osmego. Ktorego wzdania, iż pozwani, będąc o godzinie zwykłey aresztowey do aresztu tey sprawy przez woźnego wyszmianowanego przywoływani, nie aresztowali, aresztować y usprawiedliwiać się nie chcieli, a przerzeczona strona powodowa na nich, jako nie stałych, y prawu nieposłusznych, dalszego w tey sprawie postępku prosiła y domawiała się; przeto sąd ninieyszy, za niestaniem pozwanych, a za

odmowieniem się y prawnemi postempkami strony powodowey, przychylaiąc się w tym do prawa pospolitego y wzdania teyże strony powodowey, w dalszym tey sprawy postępku prawnym, na terminie zachowałym z przypozwu, ratione sprzeciwiania się decretowi, winę banitiey wieczney na pozwanych wskazuie y woźnego sądowego, wyszmianowanego Theodora Trzecieckiego, do obwołania y publikowania na pozwanych przydaie, y oną ex nunc publikować nakazuie, któryże to woźny, dosyć czyniąc woli y roskazaniu sądowemu, a z powinności urzędu swego woźnowskiego, tę winę banitiey wieczney na pozwanych tu, w zamku owruckim, w izbie sądowey, in praesentia wielu ludzi zacnych, imć panow obywateli woiewodztwa kijowskiego, spraw swoich u sądu pilnuiących, głosem wyniosłym obwołał y publicował, przywodząc to wszystkim do wiadomości, aby z przerzeczonemi pozwanemi żadnego współku ani obcowania nie mieli, rady y pomocy onym nie dodawali, w domach y maiętnościach nie przechowywali, ale się z niemi jako banitami y prawem przekonanemi we wszystkim, według srogości prawney zachowali, pod winami w prawie o tem opisanemi; któryże to woźny, iż tę winę banitiey wieczney na pozwanych obwołał y publikował, oczewisto przed sądem ninieyszym stanąwszy, o tem swoią zeznał relatią. A po obwołaniu y publikowaniu na pozwanych tey winy banitiey, sąd niniejszy tę sprawę na mocną, skuteczną y nieodwłoczną executią na dobrach wszelakich pozwanych, do sądu y urzędu wszelkiego, dobrom onych należnego, odsyła, któryże to sąd y urząd wszelaki, dobrom pozwanych należny, executią mocną y nieodwłoczną na dobrach wszelakich pozwanych leżących, ruchomych y summach pieniężnych odprawić y uczynić ma, pod winami, w prawie opisanemi; nihilominus zysk wywiedzenia inquisitiey stronie powodowey, z odsądzeniem tego dobrodzieystwa inquisitiey stronie pozwaney, przysądza, y woźnego sądowego, wyszmianowanego szlachetnego Theodora Trzecieckiego, do wydania rothy juramentu super non incorruptos testes, przydaie, y wprowadzać świadki nakazuie. Што все для паметн до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, кіевъскихъ есть записано.

Книга гродская кіевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1680—1735, № 46; листъ 743.

LXXVI.

Рѣшеніе кіевскаго гродскаго суда по иску Игната и Симеона Кубылинскихъ на Ивана Меленевскаго-Кубылинскаго и на наслѣдниковъ Стефана и Каленика Кубылинскихъ, Мелешка и Яцка Геевскихъ, Романа Угловскаго и другихъ, о томъ, что поименованные обвиненные убили въ 1653 году отца истцевъ, Николая Кубилинскаго, находившагося въ службѣ у Северина Потоцкаго. Судъ гродскій кіевскій, за неявкою отвѣтчиковъ, приговорилъ ихъ къ баниціи и лишилъ права представлять свидѣтелей на люблинскій трибуналъ, показанія-же, представленныя свидѣтелями со стороны истцевъ, призналъ дѣйствительными. 1688. Августа 27.

Року тысяча шестсотъ осмъдесятъ осмого, месеца авкъгъуста двадцать семого дня.

На рочъках судъовых кгродских киевских, одъ дня девятьнадъцатого месеца и року, теперъ идучихъ, вышъ на акте менованыхъ, прыпалыхъ и судовне одправоватися зачатыхъ, передъ нами, Димитромъ на Жабокърыкахъ Жабокърыцкимъ, подъчашимъ вилкомирскимъ, подъвоеводъзымъ, Вацълавомъ Константымъ Зубъчевъскимъ, подъчашимъ новокъгрудзъкимъ, судею, и Томашемъ на Гуляникахъ Гуляницкимъ, писаромъ и бургърабимъ кгродзъкимъ луцъкимъ, урядниками судовыми, кгродзъкими енералу воеводзътва киевъского. Gdy dnia dwudziestego trzeciego, roku y miesiąca, na actie mianowanych, przypadła była sprawa z regestru sądowego, za przywołaniem woźnego generała woiewodstwa kiiowskiego, szlachetnego Theodora Trzecieckiego, między instigatorem sądowym y jego delatorami, urodzonemi pany: Jhnatem y Szymonem Kubylińskiemi,

synami zabitego nieboszczyka Mikołaja Kubylińskiego, aktorami, a ichmościami: urodzoną Ewdoxyją, córką zeszłego z tego świata, Stephana Kubylińskiego, a wnuczką zeszłego z tego świata Kalenika Kubylińskiego, Iwanem Melenowskim-Kubylińskim, jako własnym pryncypałem: Owdotią Ianową Hejewską y Tatianą, córkami zeszłych: Meleszka y Iacka Hejewskich, Thomaszem, synem Romana Uhłowskiego y innemi pomocnikami, pozwanemi za dekretem sądu głównego, trybunału koronnego lubelskiego na wojewodztwie kijowskim, w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt siódmym, miesiąca oktobra dwudziestego trzeciego dnia, między stronamy ferowanym y w sprawie, niżej mianowanej, stałym, z roku, tymże dekretem na roczki teraznieysze, grodzkie, kijowskie zachowałego. Tedy postanowiwszy się sama oczewisto strona powodowa u sądu ninieyszego, pozwanych, iż się za potrzykrotnym woźnego wyszmianowanego przywoływaniem, do prawa nie stanowili y o niestaniu swoim sądowi ninejszemu i stronie powodowej żadnej wiadomości nie dali, onych, jako niestałych, y prawa pospolitego sprzeciwnych i nieposłusznych, z dopuszczenia sądowego, in termino conservato, ratione contrawentionis decreto tribunalitio, in paenam banitionis perpetuam decernentur, cum additione ministerialis ad publicandam et remisione pro executione, nihilominus in lucro deducendae inquisitionis per partem actoream et abjudicatione beneficii per partem citatam, in post deducendam, super vero actoratum partis citatæ, in suasione citationis et causa perpetua, una cum abjudicatione in suis praetensionibus et impositione perpetui silentii, wzdała była: A gdy o godzinie zwykłej, sprawy do aresztu przywoływane były, między któremi y ta sprawa, gdy do aresztu była przywoływana, przez tegoż wyszmianowanego woźnego, tedy od pozwanych tenże woźny generał województwa kijowskiego, szlachetny Theodor Trzeciecki y urodzony jegomość pan Krzystof Kubyliński, sprawę tę y wzdanie jej aresztował był. Tandem ex aresto, gdy ta sprawa dnia dwudziestego szostego, roku y miesiąca wyszmianowanych, taż sprawa do sądzenia przypadła y przez woznego przywołana była, tedy sąd onę do dnia dzisiejszego, wysz na akcie mianowanego, reiicjował, gdy zaś dnia dzisiejszego, wysz na akcie mianowanego, taż sprawa do sądzenia przypadła, y przez woznego przywołana była, tedy, iż się pozwani, jako y pierwiej, prawu pospo-

litemu sprzeciwiając, do rozsądzenia nie stanowili, y o niestaniu swoim sądowi niniejszemu y stronie powodowej żadnej wiadomości nie dali, tedy strona powodowa, postępując sobie w tym według prawa pospolitego, iterum post arestum et ex rejectione, ut supra, wzdał na dekret, tak się w sobie mający: Wypis z xiąg głównych trybunalskich spraw specialnych województwa kijowskiego, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, miesiąca oktobra dwudziestego trzeciego dnia, przed sąd ninieyszy, głowny, trybunalski, koronny, lubelski przypadła sprawa z regestru sądowego spraw specialnych województwa kijowskiego, za przywołaniem woznego generała, szlachetnego Andrzeja Kurowicza, między instigatorem sądowym y jego delatorami, urodzonemi: panem Jhnatem y Szymonem Kubylińskimi, synami zabitego nieboszczyka Mikołaja Kubylińskiego, actorami, a ichmościami: urodzoną Ewdotią, córką zeszłego z tego świata Stephana Kubylińskiego, a wnuczką zeszłego z tego świata Kalenika Kubylińskiego, Iwanem Melenowskim-Kubylińskim, jako własnym principałem, Owdotią Ianową Hejewską y Tatianą, córkami zeszłych Meleszka y Iacka Hejewskich, Thomaszem, synem Romana Uhłowskiego, y innemi pomocnikami, pozwanemi za pozwem głownym, trybunalskim, koronnym, lubelskim, od powodow po pozwanych, na termin sądzenia się spraw województwa kijowskiego, w sprawie niżej mianowanej, wydanym, który, za podniesieniem od strony powodowej, u sądu był czytany, y tak się w sobie ma: Ian trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflandski, Smoleński, Siewierski, Kijowski, Wołyński, Bracławski y Czernihowski. Urodzonym: Owdotiey, corce zeszłego z tego świata Stephana Kubylińskiego a wnuczce, zeszłego z tego świata, Kalenika Kubylińskiego, zabojcy niżej mianowanego, Iwanowi Melenowiczowi-Kubylińskiemu, jako własnemu principałowi, Owdotiey Ianowey Hejewskiej y Tatianie, corkom zeszłych Meleszka y Iacka Hejewskich, Tomaszowi, synowi Romana Uhłowskiego, y inszym pomocnikom, z assystentią, wiernościom waszym z prawa należytą, ktorych wierność wasza po imionach y nazwiskach znacie, z wszystkich generaliter dóbr wierności waszych, leżących, ruchomych y summ pieniężnych, przykazujemy, abyście wierność wasza przed sądem naszym, głownym, trybunalskim, koronnym,

lubelskim, w Lublinie, tam gdzie sprawa przyjdzie y należeć będzie, od actu y położenia tego pozwu za niedziel cztery, albo wtenczas, gdy ta sprawa z regestru, sobie należytego, porządkiem swoim przypadnie y przywołana będzie, sami oblicznie stanęli, na instancyją instigatora sądowego y jego delatorów, urodzonych panów: Ihnata y Szymona Kubylińskich, synów, przez wierność waszą zabitego, nieboszczyka Mikołaja Kubylińskiego, jako prędko do lat zapełnych przyjść mogli, y innych, w protestacyjej mianowanych, in quantum który do tej sprawy należeć miał, actorów, ktorzy wierność waszą, przychylając się do prawa pospolitego y protestatiey, eo nomine zaniesionej, pozywają o to: iż nieboszczyk pan Mikołaj Kubyliński, rodzic actorów, służąc rękodajnie jegomości panu Potockiemu Sewerynowi za agenta, y będąc posłanym od tegoż jegomości pana Potockiego do Lublina na trybunał z sprawami rożnemi, z rożnemi osobami toczącemi się, y już z domu swego, z sioła Niewmierzyckich, wyjechawszy, zajechał do sioła Kubylina, do częsci swojej dziedzicznej, do poddanego swego, Iacka Kowalenka z Hejewicz, którego miał sobie w posługach od jegomości pana Potockiego, ktory poddany w tej wsi Kubylinie orał nieboszczykowi, jako panu swemu, chcąc mu rozkazać y przykazać swoje gospodarstwo, stanął na nocleg w stodole, bespiecznie będąc pokojem prawa pospolitego obwarowany, tędy pozwani, zapomniawszy bojaźni Bożej i bliźniego swego, także prawa pospolitego y win, w niem na takowych mężobojcow opisanych, y one lekce sobie poważywszy, roku przeszłego, tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzeciego, miesiąca junii czwartego dnia, ze środy na czwartek, mocno gwałtem, z orężem różnym, to jest: rucznicami, szablami, bardyszami, siekierami, w nocy, właśnie o pierwszej, gdy ludzie snem obciążeni bywają, do tej stodoły przyszedłszy, y onę stodołę słomą oblokszy, wprzód ogniem zapalili, a potem, okrzyk uczyniwszy, po nieprzyjacielsku krzyża świętego, z ktorego ognia nieboszczyk y z tey stodoły wypadłszy, chcąc ujść przed wiernością waszą, tamże wierność wasza nieboszczyka nagnawszy na roli Ryszowszczyznie, y napadszy na niego, czym kto mógł, biliście, siekliście, rany mu bardzo szkodliwe, tyrańskie pozadawaliście, mianowicie: ranę w łeb siekierą cientą zadaliście, drugą ranę w głowę siekierą bardzo szkodliwą zadaliście, na szyi rany trzy siekierą ciętych, że tylko

szyja na skórce wisiała, na prawym boku ran trzy siekierą ciętych, aż płuca widno, lewy bok rohatyną na wylot przebiliście, rękę prawą wedle palców przez wszystką dłoń siekierą, mało nie przez palce odcieliście, tak, że nieboszczyk z tych ran musiał panu Bogu ducha oddać. A ten poddany, Iacko Kowalenko, w tej stodole, z końmi, z rynsztunkiem, z sprawami jegomości pana Potockiego, jako y swemi y przyjacielskiemi, nieboszczykowi powierzonemi, z pieniędzmi gotowemi, z sukniami y z bydłem, zgorzał, to jest mianowicie: koni dwoie, jeden gniady, drugi cisawy łysy, kupiony każdy po złotych sześćdziesiąt, siodeł dwoje z wojłokiem y uzdeczkami, to kosztowało złotych piętnaście, bandolet z ładownicą y rusznica ptasza z prochownicą, to kosztowało złotych dwadzieście, sukień para falenduszowych obłoczystych z potrzebami jedwabnymi, kosztowało złotych sto, szabla w capię (sic) oprawna, kosztowała złotych piętnaście, opończa nabijana kupiona, y inne rzeczy, w protestacyjej mianowane, pogorzeli, przez co w winy prawne, za uczynek przez nich y antecessorów ich popełniony, kryminalne wpadli, do przysłuchania się tedy winom, jakie przez sąd nasz wskazane będą, y do wynagrodzenia szkod na cztery tysiące złotych polskich, actores wierności wasze na termin pozywają, abyście stali i w tem wszystkiem, co szerzej in termino produkowano będzie, usprawiedliwili się. Pisan w Lublinie, roku tysiąc sześćset ośmdziesiąt pierwszego, dnia wtórego januaryi. Na terminie tedy niniejszym, z pomienionego pozwu y z roku w nim, na terazniejszą cadentię sądzenia spraw województwa kijowskiego zachowałym, słusznie w tey sprawie przypadłym, strony obiedwie; powodowa jegomość pan Kubyliński actor personaliter, a ichmość panowie Kubylińscy pozwani, przez jegomości pana Mikołaja Hejewskiego personaliter, przed sądem niniejszym, głównym, trybunalskim, koronnym, lubelskim stanowili się, y w tej sprawie, rosprawę prawną między sobą mając, controwertowali, ktorych kontrawersyej ichmościow sąd ninieyszy, główny, trybunalski, koronny, lubelski, illacyej y obron, do sądu swego wniesionych, wysłuchawszy, combinatis actoratibus, potrzebną widzi w tej sprawie inquisitią, przed sądem grodzkim kijowskim, w Owruczu do niedziel sześciu najbliższych sądzących się, pozwala, po wywiedzionej inquisitiey albo nie, stronom termin zachowuje na województwie kijowskim, bracławskim i

czernihowskim, co wszystko dla pamięci do xiąg głównych, trybunalskich, koronnych, lubelskich jest zapisano, z których i ten wypis, pod pieczęcią ziemską województwa kijowskiego, jest wydany. Pisany w Lublinie. Correxitt Hohol: У того екстракту, при печати земской притесненой, подписы рукъ тыми словы: Michał Hieronim Kordysz, podczaszy bracławski, deputat województwa kijowskiego m. p. M. Kitnowski, stolnik chełmski, deputat województwa malborskiego m. p. Konstanty Slubicz Załęski, podstoli czernihowski, deputat województwa tegoż m. p. Po którym takowym wzdaniu wyszrzeczona strona powodowa na przerzeczonych pozwanych dalszego w tej sprawie postępku prawnego prosiła i domawiała się: Przeto, sąd niniejszy, grodzki, kijowski, za niestaniem pomienionych pozwanych, a za domówieniem się i prawnemi postępkami strony powodowej, w dalszym tej sprawy postępku, w sposób zysku, dobrodziejstwo wywodu inquisitiey stronie pozwanej odcina i odsądza: a na attestatią strony powodowej woźnego sądowego, przerzeczonego szlachetnego Theodora Trzecieckiego, do wydania rothy juramentu wyszmianowanym actorom, urodzonym ichmość panom: Ihnatowi i Szymonowi Kubylińskim, synom zabitego nieboszczyka pana Mikołaja Kubylińskiego wyszmianowanego, super incorruptos testes, przydaje. A ponieważ ichmość panowie Kubylińscy, actorowie, tę przysięgę in facie judicii wykonali, tedy sąd niniejszy tejże stronie powodowej świadków wprowadzać nakazuje, których pojedynkiem do siebie wzywając, świadectwo przez nich deponowane wysłuchawszy, i one porządnie spisawszy, pieczęcią grodzką kijowską zapieczętowawszy, tejże stronie powodowej in ocluso rothulo wydał, z którego odebrania taż strona powodowa sąd niniejszy i urząd pisarski kwituje, ratione zaś sprzeciwienia się dekretowi sądu głownego, trybunału koronnego, lubelskiego w sposób zysku winy prawne, w prawie pospolitem opisane, to jest winę wiecznej banicyiej, wskazuje, przysądza i woznego sądowego, wyszrzeczonego szlachetnego Theodora Trzecieckiego, do obwołania i opublikowania tej to winy banicyej wiecznej przydaje i one sprawe publikować nakazuje, ktory że to woźny, czyniąc dosyć woli i rozkazaniu sądowemu, a z powinności urzędu swego woźnowskiego, tę winę banicyjej wiecznej na pozwanych tu, w mieście Owruczu, w izbie sądowej, in praesentia judicii i innych wielu ludzi

zacnych, szlachty, ichmość panów obywateli województwa kijowskiego, spraw swoich u sądu pilnujących, głosem wyniosłym obwołał i publikował, przywodząc to wszystkim do wiadomości, aby z przerzeczonemi pozwanemi żadnego współku ani obcowania nie mieli, rady i pomocy onym w niczem nie dawali, ale się z niemi, jak z banitami i prawem przekonanemi we wszystkiem podług srogości prawnej pod winami, w prawie pospolitem opisanemi, zachowali, o czym mianowany woźny, iż tę banicyją wieczną na pozwanych obwołał i publikował, oczewiście przed sądem niniejszym stanowszy, relacyją swoją o tym uczynił i zeznał; a po obwołaniu i publikowaniu na pozwanych winy banicii wiecznej, sąd niniejszy w sprawie z niemi, na dobrach wszelakich pozwanych do sądu i urzędu wszelakiego odsyła, który że to sąd i urząd wszelaki, dobrom pozwanych należny, odprawę skuteczną, mocną i nieodwłoczną exekucyej na dobrach pozwanych wszelakich, leżących, ruchomych i summach pieniężnych, za rekwirowaniem strony powodowej i okazaniem tego dekretu niniejszego, uczynić mającego się, y z powinności urzędu swego, pod winami, w prawie o tem opisanemi, powinien będzie. Што усе для памяти до книгъ нинешънихъ, кгъродсъкихъ генералу воеводъства кіевъского есть записано.

Книга гродская кіевская записовая, поточная и декретовая, № 46, годъ 1680—1735; листъ 856 на оборотѣ.

LXXVII.

Жалоба дворянъ Блоцкихъ, на дворянъ Меленевскихъ о томъ, что они нападали на домъ Блоцкихъ и, собравъ козаковъ, устрашали ихъ, угрожая лишить жизни 1688. Августа 28.

Року тисеча шессотъ осмдесятъ осмого, месеца Августа двадцать осмого дня.

У рочки судовые, кгродскіе, кіевскіе, отъ дня девятнадцатого

месеца и року, теперъ идучихъ, вышъ на акте менованыхъ, въ месте его королевское милости Овручомъ припалые и судовне отправоватися зачатые, передомною, Димитромъ на Жабокрыкахъ Жабокрицкимъ, подчашимъ вильвомирскимъ, подвоеводимъ судовымъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter, urodzeni ich mość panowie: Jan y drugi Jan Błoccy, imieniem swym i urodzonych ich mościow, pana Jana z Woynarowey Woynarowskiego, sędziego ziemskiego kijowskiego, podstarościego grodzkiego włodzimirskiego, deputata trybunału koronnego lubelskiego, z woiewodztwa kijowskiego obranego, tudzież urodzonych ich mościów panow: Mikołaja i Marciana Czaplicow, solenniter et gravi cum querela swiadczyli i protestowali się, naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Semenowi, stryiowi, i Theodorowi, i paniey Oxiniey Chodakowskiego Theodorowej Meleniewskim, tudzież Hrehoremu Demianenkowi i synowi jego, Andrzeiowi Meleniewskiemu, Demianowi Moysieienkowi, Pawłowi Bahrynowskiemu, Janowi Ułasienkowi, synowcowi imci pana Semena Meleniewskiego, Piotrowi, synowi pana Jana, także drugiemu Janowi Semenowiczowi, tudzież imć panu Samuelowi Meleniewskiemu i pasierzbowi tegoż imć pana Samuela Meleniewskiego, Hrehoremu Suszkiewiczowi i małżonkom ich mościow, w ten niżey opisany sposob i o to: iż imć pan Semen Meleniewski, snać maiąc jakiś skryty rancor i gniew do protestuiących, umyślnie zaprosiwszy do domu swego wyszpomienionych principałow i comprincipałow, za jego radą i pomocą namowionych i za jego informatią na confusią protestantow zaciągnionych, ktorzy to pomienieni obwinieni, gdy roku teraznieyszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt osmego, miesiąca augusta dnia dwudziestego wtorego, wysz mianowani obżałowani, już prawie mało nie na zmroku, od mianowego imć pana Semena Meleniewskiego idąc przez wieś, zagrzawszy dobrze gorzałczanym oleykiem głowy, nic nie respektuiąc na prawo pospolite i winy, w niem eo nomine contra violatores pacis publicae opisane, ani też obawiaiąc sie rigoru, w nim założonego, nie maiąc żadney okazyey do protestantow, naszedszy tumultem, wszyscy wysz pomienieni comprincypales et complices na dwor i mieszkanie, we wsi Meleniach będące, tamże zaraz płoty koło dworu protestuiących połamali, a po-

tym drzwi w szpichlerzu wyłamali, także wrota; wszystko obwinieni poruinowawszy, okrzyk we dworze uczynili, od ktorego hałasu dzieci protestantow poprzestraszali, samych zaś protestantow kijami i czym który mogł bili, tłukli i, jako się tylko podobało, onych dishonorowali, a co większa, że teraznieysi protestantes maią to in comissis od wysz pomienionego jego mości pana Woynarowskiego, sędziego ziemskiego kijowskiego, jako też i ich mościow panow Czaplicow dobra, to iest wieś Woynarowkę i we wsi Meleniach, aby w zawiadywaniu protestantes mięli i od innych osob, jeżeliby jako desolatią w dobrach pomienionych miał kto czynić, przestrzegać, a ich moście obżałowani, zawziąwszy za to niechęć i invidią do protestuiących, że do obwinionych, używszy protestantes przyiacioł, posyłali, żeby drzewa bartnego ze pszczołami i bez pszczoł pod swoią posessią niesłuszną nie odeymowali, sianożęci, pol i innych gruntow w Meleniach nie zażywali i onych do swoiey posessiey nie przywłaszczali, przeto tedy teraznieysi protestantes, postrzegaiąc całośći, tak ich mościow Woynarowskich, jako też i ich mościow panow Czaplicow, żeby jakiey szkody w dobrach ich moście nie ponieśli od ich mościow panow Meleniewskich, a mianowicie od imci pana Semena Meleniewskiego, którzy, kozakow zaciągnąwszy dwunastu, gwałtem, bez wiadomości protestantow sianożęci kazał pokosić na siedlisku Woynarowie, i one dobra przez czas niemały, wszelakie pożytki biorąc, zażywaią, a za częstokrotną requisitią poniechać nie chcą, a insuper pomieniony jego mość pan Semen Meleniewski, jeszcze i przedtym z kozakami maiąc correspondentią, ktorey i teraz nie przestaiąc wzawziętości swoiey, odpowiedzi i przechwałki, na zdrowie protestantow przed rożnemi ludzmi czynią i zabiciem grożą, dla ktorych diffidaciey bezpieczni zdrowia swego być nie mogą, przez co obwinieni prawo pospolite zgwałcili i winy, w niem na takowych opisane, na siebie, dobra i osoby swoie, kóżdy z nich pro qualitate facti et excessus, zawzięli i zaciągneli i do szkod niemałych protestantow przywiedli i przyprawili, ktore czasu prawa osobliwym regestrem liquidabuntur. O co wszystko protestantes offiaruią się z pomienionemi obwinionemi prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie jednak salvam meliorationem tey teraznieyszey, wkrotce napisaney, albo uczynienie inszey szyrszey protestatiey, si id neces-

sitas juris expostulaverit, a teraznieyszey comparentes o przyięcie mnie, urzędu, prosili; co i otrzymali. Swoym i urodzonego jego mości pana Jana Błockiego, stryia mego, podpisuię się imieniem. Jan Błocki.

Книга киевская гродская записовая и поточная, № 3, годъ 1686—1688; листъ 293.

LXXVIII.

Жалоба дворянки Евфросиніи Редчичевой, урожденной Подгаецкой, на дворянъ: Федора и Ивана Думинскихъ о томъ, что они, во время козацкой войны, вмѣстѣ съ покойнымъ ихъ отчимомъ, Федоромъ Думинскимъ, нападали на дворы шляхетскіе, опустошали ихъ и шляхтичей убивали. Между прочими грабежами, они вырыли изъ земли и присвоили себѣ мѣдные котлы, зарытые родителями истицы, бѣжавшими въ Литву отъ козаковъ. Не смотря на многократныя требованія со стороны Редчичевой, они не хотѣли ее удовлетворить, наносили ей побои и разныя другія обиды. 1688. Августа 30.

Року тысеча шесгъсотъ восмъдесятъ осмого, месеца Авъгуста тридъцатого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, намесникомъ кгродъскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродъскими, киевскими cemparens personaliter urodzona jej mość pani Ewfruzyna Podhaieckiego Alexandrowa Redczycowa, z assystentią urodzonego jego mości pana Alexandra Redczyca, małżonka, tuż na urzędzie stawaiącego, jako opiekuna małżenskiego y tegoż protestującego, z niegdy zeszłych, urodzonych ich mościow panów: Piotra y Maryanny Dubrawskiego Podhaieckich, małżonków, pozostała córka y sukcessorka juris legitimi wszelakich dóbr po wspomnianych rodzicach swoich, imieniem swym y wielebnego w panu Bogu

jego mości oyca Klementego Podhaieckiego, zakonnika manasteru Hustynnego, reguły swiętego Bazylego, brata swego rodzonego, naprzeciwko urodzonym ich mościom: Fedorowi y Iwanowi Dumińskim, braci rodzonym, refferując się do prawa pospolitego y dawnieyszey protestatiey, przez niegdy wspomnianą rodzicielkę protestantki w grodzie Owruckim przeciwko jednemu panu Fedorowi Dumińskiemu, de actu latius w sobie będącey, zaniesioney, tudzież do gotowego processu, w tey sprawie zaszłego, jako tylko mogła exquirere pewnych documentów, tak zaraz, prae via sui facta manifestatione, że dawniey, ob detractionem et collusionem suimet ipsius od obżałowanych, nie czyniła protestatiey w rzeczy niżey mienioney, solennem et grawi cum querela w ten opisany sposób zanosi takową protestatią: iż obżałowani, nie dosyć na tym maiąc, że pod czas rebeliey kozackiey, wespoł z kozakami grassuiąc, a mianowicie pan Fedor Dumiński z niegdy panem Fedorem Dumińskim, oyczymem swoim, z tego świata zeszłym, nie tylko że różney szlachcie dwory y wsi naieżdżając, pustoszył, ale y na zdrowie następował, co dokumentalnym jest uczynkiem, gdy protestantis rodzice wysz opisane w cudze kraje, to jest w wielkie xięztwo litewskie, unosili zdrowie swoie, a nie mogszy domowstwa wszystkiego z sobą zabrać, tedy kotłów pięć gorzałczanych z trąbami y przytrąbkami, cyny sztuk trzydzieści, nalewkę z miednicą w domu swym, w Pieszczanicy, w stayni, gdzie konie stawali, zakopała była, które kotły, nescitur quo instinctu, obżałowany pan Fedor Dumiński wykopał y ku swemu pożytkowi wespoł z bratem swym wysz wspomnianym obrócili, y, sprzedawszy, pieniędzmi się podzielili, po uspokojeniu się zaś troche rebeliey mianowaney, powróciwszy rodzice protestującey, gdy, nie nalazłszy zchowania opisanego, dowiedzieli się o wykopaniu przez obżałowanego, pana Fedora Dumińskiego, y już zprzedaniu y podzieleniu się pieniędzmi z bratem swym, nie poiednokroć się upominali, aby jakokolwiek mieć mogli restitutią, tedy obżałowany, pan Fedor Dumiński, niby żartując, obietnicami odbywał, co widząc sama jej mość pani Podhajecka, rodzicielka protestującey, post decessum wspomnianego małżonka swego, że to tylko miało się zbyć obietnicami, zapozwała była, zacząwszy processu, w grodzie owruckim, do trybunału koronnego lubelskiego, tamże, za niesta-

niem pana Dumińskiego starszego, otrzymała była banitią, na którą obżałowany nic niedbając, owszem szkodę do szkody przyczyniając, uwiodszy protestantkę, munimentów jakoby na ugodę pożyczając, do siebie odebrał cale, ani solutiej ani processu o mianowane kotły y cyne nie chce oddawać, owszem, więcej violentii dodając znacznieyszych, nic na siebie niespodziewaną protestantkę nadybawszy, w roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt szóstym, w Pieszczanicy, dobrowolną drogą jadącą, słowami bezecnemi, honorowi szlacheckiemu a mianowicie płci przystojnej białogłowskiey szkodzoncemi, ile ślina słów do gęby przyniosła, lżył, beształ, sromocił i łajał; a potym, nie ukątentowawszy się, jako zdrayczynę jaką, przy ludziach różnych, podwikę zerwawszy, za szyię wziąwszy, prowadził bez część wsi, jakoż zaledwie nie udusił, y gdyby nie ludzie odratowali, pewnieby się z tym pożegnała światem, a dokazując więcey, bił, tłukł już u ludzi w ręku y wszystką twarz zekrwawił, a nakoniec odpowiedzi różne czynił, tak na protestantkę, jako y na samego małżonka jej mości, dla których diffidacij securi zdrowia swego być nie mogą; jakoż obadway nieprzestanie czynią y czynić nie przestaią; przez który to swóy takowy postępek, prawo pospolite zgwałciwszy, w winy, w niem pro qualitate facti et excessus opisane, popadli, y na osoby swoie zaciągneli, przywiodszy protestantkę do szkód na tysiąc złotych, czasu prawa extendowanych. O co wszystko, uti est praemissum, protestantes z obwinionemi prawnie czynić nie zaniechać ofiarowali, a teraz, zostawiwszy salvam meliorationem, seu per editas citationes correctionem, o przyięcie tey mnie, urzędu, prosili, co y otrzymali; a za nie umiejących pisać proszony do podpisu od protestantów podpisuie się Wincenty Berkinowicz.

Книга гродская кiевская записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 299.

LXXIX.

Жалоба дворянина Кирила Закусила на дворянина Григорія Закусила о томъ, что послѣдній, поступивъ въ кіевскій козацкій полкъ въ 1651 году, и сдѣлавшись въ немъ сотникомъ, захватилъ земли истца и, пользуясь оплошностію его опекуна, удержалъ ихъ въ своемъ владѣніи. 1689. Мая 21

Року тисеча шестсотъ осмъдесятъ девятого, месеца мая двадцать першого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony pan Kiryło Zakusiło, swym y urodzonego imć pana Stephana Zakusiła, brata swego rodzonego, in minorennitate ieszcze zostającego, imieniem, quam primum do lat zupełnych swoich przyszedszy, z uciążliwej opieki wyść mogł, tak zaraz solenniter swiadczył y protestował się naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Samuelowi Domaszewskiemu, ojczymowi swemu, szkodliwemu opiekunowi y Hryhoremu Zakusiłowi w ten sposob y o to: iż imć pan Zakusiło, in contemptum legis publicae temere procedendo, in anno millessimo sexcentessimo quinquagesimo primo, tempore hostilitatis, zostawszy setnikiem pułku kijowskiego, dobra pewne, nazwane Saskowszczyznę, w Zakusiłach będące, jure haereditario po dziadu rodzonym protestantis ad dispositionem należące, sine omni pretextu rebelliter zajachawszy, hucusque per negligentiam oyczyma protestantis trzyma, pożytki wsze-

lakie, z tych dóbr przychodzące, na siebie odbiera, miedzy w polach psuje, prawa żadnego na nie produkować y z onych ustąpić nie chce, przez co wszystko, prawo pospolite naruszywszy, w winy, w niem eo nomine opisane, popadł y do szkod, za nieużywanie tych dóbr, rachując na każdy rok po złotych stu od actu niesłusznego zajechania y do possessiej odebrania, przywiodł y przyprawił; o co wszystko, ut praemissum est, offert se protestans z obwinionemi prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie salvam meliorationem tej terazniejszej protestatiej swojej, albo uczynienie inszej szyrszej, lubo tejże przey pozwy poprawienie; a teraz o przyjęcie tej terazniejszej, wkrotce napisanej, prosił, co otrzymał. Kiryło Zakusiło.

Книга кгродская кіевская записовая и поточная № 4, годъ 1689—1690; листъ 137.

LXXX.

Жалоба регента гродскаго кіевскаго, Степана Ивановича Дидковскаго отъ имени многихъ другихъ Дидковскихъ на дворянъ: Іосифа, Даніила и Степана Даниловича Дидковскихъ о томъ, что они, бывая въ Кіевѣ, получали книги и подарки для церкви, находящейся въ селѣ Дидковцахъ, отъ разныхъ духовныхъ лицъ и не доставляли ихъ по принадлежности; также о томъ, что Степанъ Даниловичъ Дидковскій ворвался въ домъ священника, завладѣлъ ключемъ отъ церкви и похитилъ изъ ней «тріодь постную» пожертвованную въ эту церковь Иннокентіемъ Гиземъ. 1689. Мая 21.

Року тисеча шестьсотъ осмъдесятъ девятого, мѣсяца Мая двадцать первого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними,

втродскими, киевскими comparens personaliter urodzony imć pan Stephan Didkowski, regent grodzki generalny województwa kijowskiego, swym i urodzonego jego mości pana Jana Didkowskiego, rodzica swego, tudzież wszystkich dziedziców i posesorów wsi dziedzicznej, Didkowiec, jako też i innych ich mościów, na podpisach niżey mianowanych i podpisanych się, żałobliwie na przeciwko urodzonym ich mościom panom: Józephowi, bratu i stryjowi, Danielowi, ojcu, Stephanowi, synowi, Didkowskim, krzywdzoncym i ujmuiącym chwały Bożej w cerkwi, we wsi Didkowcach będącej, założenia swiętej Trojcy, w ten niżej opisany sposób protestatus atque manifestatus: iż ich mość niektórzy, lubo będąc possesorami tejże wsi Didkowiec, miasto zapomożenia wspomnianą cerkwie, założenia swiętej Trojcy, in contemptum cultus divini nec non honoris totius domus manifestantium czynią i czynić nie przestaią, gdy w swych interesach bywaiąc często w Kijowie i za Dnieprem, do różnych benefactorów tejże cerkwi Bożej, mianowicie, u sw. pamięci jego mości ojca Jasińskiego, archymandryty pieczarskiego, przewielebnych: jego mości ojca Radziwiłowskiego, ihumena monastyra swiętego Mikoły Pustynnego, i jego mości ojca Waśkowskiego, ihumena Meżyhorskiego, kijowskich, niby elemozyny żebrząc, udaią się, którzy, pamiętaiąc swych antecessorów pia legata, z respectu spustoszałego różnemi wojnami kraju, prawie in hostico będącego, kiedykolwiek obaczywszy obwinionych, xięgi różne i apparata, miejscom swiętym ku wywyższeniu chwały Bożej należyte, przesyłali, w czym obwinieni, przepomniawszy Boga i sumnienia, modo plane ariano, nie oddając w różnych miejscach nadania do różnych cerkwi, ale wszelkie różnie sprzedali i na pożytek swoj bezbożny, insciis fundatorów, obrócili, co effectu ipso probatum est, a naprzód: Apostoł, i xięgę «Mineją», do mianowanej cerkwi Didkowskiej przez jednego z benefactorow, jego mości ojca Radziwiłowskiego, conferowane i nadane, nie oddawaiąc w należytym miejscu, ale pożyczywszy do cerkwi Chodakowskiej od lat kilku, dopiero w roku terazniejszym, in Februario, za złotych dwanaście pomieniony obwiniony, pan Stephan Didkowski, przedał, za które pieniądze z przyłożeniem innych naskupowawszy miodu i soli,do tegoż Kijowa z rodzicem swym, panem Danielem Didkowskim, dla sprzedania iadąc, wstąpili do jego mości

ojca Waśkowskiego, ihumena Meżyhorskiego, żebrząc elemozyny na cerkwie Waśkowską i Didkowską, których prośbie mianowany ojciec Waśkowski, ihumen tamtejszy, nil derogando, owszem pio sui solito opere, ile w tym kraju, w niedostatku, na cerkwie wspomniane obiedwie po poł garca wina a krewnym swym ryb różnych przesłał, (o czym tenże ojciec ihumen szlachcie różnej, na potym u niego będącej, opowiadał) pomienieni obwinieni, lubo ex parte są ktitorami wzaiemnej chwały Bożej, wino, Bogu conferowane, w pół rozdzieliwszy, za gotowe pieniądze we wsi Didkowcach manifestantow hospodynowi przedali, a drugą połowice nie wiedzieć gdzie zapodzieli, praemissis non contentus generosus Stephanus Didkowski, roku i miesiąca tychże, powróciwszy z Kijowa, z obuchem i szablą napadszy residentią wielebnego w Bogu ojca Alexia, praesbitera Didkowskiego, na cwentarzu mieszkaiącego, śmiał i ważył się, nie zastawszy w domu nikogo tylko matkę hospodynową starą, na imie Nastazią Sawiną, onęż obuchem straszyć (jakoż nie nowina mu była, bo ją przed tym obuchem był zbił, i rękę prawą mało nie wpół przetrącił) i o klucza do cerkwie pytać, czym perterrita będąc' musiała klucz pokazać; tenże obwiniony, z kołka zdiąwszy, z innemi coadhaerentami, po imionach i przezwiskach lepiej wiadomemi, na ten uczynek przybranemi, z zwykłym swym wrzaskiem i tumultem przypadszy do cerkwie, z nadwerężeniem zamku, otworzyć nie umieiący, otworzył drzwi, tamże, miasto adoratiej pana Boga i Matki Jego naświętszej, xięgi et ornamenta altaria porozrzucawszy, Triod postną, przez wspomnianego jego mości ojca Giziela, niegdy archymandrita pieczarskiego, tejże cerkwi od lat ośmu w sexternaeh conferowaną i przywiezioną, a przez dziedziców i posessorów tamejszych ku podwyższeniu chwały Bożej (excepto obwinionego) introligowaną, słusznie oprawną, gwałtownym sposobem wziąwszy, nie wiedzieć gdzie zapodział, bez które odjęcie xięgi pomienionej cały post święty nabożeństwo wakowało i hucusque, dla niedostatku xiąg, wakuie; o którą gdy nie poiednokroć manifestantes przyjacielsko requirowali, oraz i od takowej zawziętości radzili uhamowania, tedy declaratią otrzymali w te słowa: «Jam dziedzic, wolno mi co chcieć nie tylko w cerkwie, ale u popa i u was wszystkich wziąść, lepszą mam na Wołyniu posessią, niżli wy wszyscy, w Didkowcach mieszkaiący»; a

potym verbis laesivis cum summa diffidatione, ile ślina do gęby słów przyniosła, beształ, lżył i sromocił wszystkich posessorów Didkowiec, z którą odpowiedzią na Wołyń odjechał. Przez który to swój takowy nieprzystojny i bezbożny uczynek prawo Boże i pospolite naruszywszy, w winy w niem, eo nomine surowie opisane, popadli i na osoby swe ciż obwinieni zaciągnęli, o co manifestantes iterum atque iterum pretestantur, ofiaruiąc prawnie czynić, ibi ubi de jure venerit, nie zaniechać, a teraz, zostawiwszy salvam meliorationem tej terazniejszej swej protestaciej, aliae faciendae (si juris necessitas exigerit) aut per editas citationes corrigendae, o przyięcie tey ad acta praesentia mnie, urzędu, prosił; co otrzymał Stephan Didkowski, regent grodzki generału wojewodstwa kijowskiego. Bazyli Didkowski. Alexander Didkowski. Jan Didkowski. Artemi Didkowski.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 138.

LXXXI.

Объявленіе дворянина Александра Скаржинскаго о томъ, что, во время козацкой войны 1648 г., сожжены были всѣ его документы, хранившіеся въ подвалѣ церкви, въ селѣ Малыхъ Сынгаяхъ. 1689, Мая 27.

Року тисеча шестсотъ осмдесятъ девятого, месеца мая двадцать семого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевское милости, Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony imć pan Alexander Skarżyński, syn niegdy urodzonego imć pana Stephana

Skarżyńskiego, quam primum acta praesentia adire mogł, tak zaraz solenniter świadczył y urzędowi niniejszemu do wiadomości donosił; iż gdy nieprzyjaciel krzyża świętego, w roku tysiąc sześć set cztyrdziestym osmym, złączywszy się z kozakami y Moskwą, rebelizantami korony polskiej, jednych sąsiadów braci w niewolą tatarską, moskiewską pozabirali, drugich pościnali, nad trzecimi pastwiąc się, a niektórych w cudze kraje powyganiali, podczas których nieszczęśliwości skrzynie rodzica protestantis z splendorami rożnemi y dispositiąmi, w cerkwi małych Synhajów, teraz nazwanych Szatryszcz, w sklepie, w schowaniu będącą, znalazszy, y oną odbiwszy, wszelakie splendory zabrali, a dispositie domu manifestantis, to jest przywileje, od najjaśniejszych nieśmiertelnej pamięci krolów ich mościów Zygmunta y Kazimierza, pro meritis conferowane, zapisy ręczne y zeznane manifestatie, kwity poborowe, attestacye, ktorych y pamięć znieść nie może, mianowicie zapis wieczysty, w summie tysiąca złotych od rodzicielki rodzicowi protestantis, imć panu Skarżyńskiemu, na dobra Synhajewskie Szatryskie służący, w grodzie owruckim roku tysiąc sześćset cztyrdziestego piątego, miesiąca marca siedmnastego dnia zeznany, drugi zapis wieczystej darowizny od imć pana Antona Synhajewskiego imć panu Andrzejowi Bliszczanowiczowi połowicy dóbr swoich, w Szatryszczach będących, itidem w tychże xięgach zeznany, trzeci zapis zastawny od niegdy zeszłego imć pana Redczyca dziada, zeszłego jegomości pana Andrzeja Redczyca, pewnego placu nad drogą, ku Paszynom idącą, w summie dziesięciu talerow twardych służący, zostającego, jedne, poszarpawszy, ogniem spalili, a drugie w rzekę Uszę powrzucali, ostatek zaś tychże documentów; przez rodzica manifestantis po tej ruinie z xiąg powyjmanych, autentycznych y ręcznych, przy zgorzeniu mieszkania protestantis, w miasteczku Huczczy na Wołyniu będącego, w popioł przez ogień przypadkowy obrócone są, gdzie y kart trzy ręcznych w summie złotych dwudziestu trzech dobrej monety, y zastawę przez imć pana Antona Synhajewskiego mianowanemu imć panu Bliszczanowiczowi, zięciowi swemu, przezwiskiem Chrestowatej, y naddziału pod Sinhajami-wielkimi, a trzeciej, na Szatryszczach będących, poginęli, a teraz przez zgorzenie xięg grodzkich owruckich zeznania y oblaty w niwec obrócone zostali; lubo tedy za mianowanemi prawami hucu-

sque in possessione zostaje, ne patratur aliquod in posterum detrimentum, iterum iterumque manifestowawszy się, prosił mnie, urzędu, o wydanie sobie roty juramentu super veritatem poginionych wysz wyrażonych documentów y dispositiej, ad affectationem cujus, ja, urząd, wydałem jurament in haec verba: Ia, Alexander, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Trojcy swiętey jedynemu, na tym, iż te wszystkie wysznamienione dispositije prawdziwie byli spisane y znajdowały się, a przez ruinę nieprzyjacielską y zgorzenię mieszkania mego, tudzież y xiąg grodzkich owruckich w popioł obrócone zostali, na czym, jako sprawiedliwie przysięgam, tak mi panie Boże dopomoż y niewinna męka Chrystusa pana, po którym wykonanym juramencie, prosił mnie, urzędu, aby to wszystko actis praesentibus connotatum było, co otrzymał. Imieniem imć pana Alaxandra Skarżyńskiego, pisać nie umiejącego, za prośbą jego mości podpisuję się. Bazyli Dydkowski.

Книга гродская кіевская записовая, поточная и декретовая, годъ 1680—1735, № 46; листъ 743.

LXXXII.

Объявленіе дворянина Ѳомы Ѳедоровича Ходаковскаго о томъ, что, во время козацкой войны, сожжены были разные документы, спрятанные его отцемъ въ лѣсу, въ борти, и что подлинники ихъ также уничтожены, вслѣдствіе сожженія козаками гродскихъ овруцкихъ книгъ. 1689. Іюля 4.

Року тисеча шестъ сотъ осмъдесятъ девятого, месеца Іюля четвертого дня.

На урядѣ вгродскомъ, в месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ вгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними,

вгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony imć pan Thomasz Chodakowski, syn niegdy urodzonego imć pana Theodora Demidowicza Chodakowskiego; quam primum acta praesentia adire mógł, tak zaraz soleniter świadczył y urzędowi niniejszemu do wiadomości donosił, iż gdy nieprzyjaciel krzyża świętego, złączywszy się z kozakami y Moskwą nieprzyjaciołami koronnemi, jednych sąsiadów, braci, w niewolą tatarską, moskiewską pozabirali, drugich pościnali, nad trzecimi pastwiąc się, a innych z krajów tutejszych województwa kijowskiego w cudze kraje powyganiali, między któremi wygnanemi y rodzica wysz namienionego protestantis, insperatie na wieś Chodaki, w województwie kijowskim a powiecie owruckim leżącą, napadszy, od wszystkiej substanciej prawie o jednej koszuli w kraje wołyńskie wygnali, podczas której nieszczęśliwości, omnes dispositiones domus, jako to: przywileje, od xiążąt y nayjaśniejszych królow polskich na wolność szlachecką nadane, zapisy różne, od różnych osób dziadowi y rodzicowi manifestantis na różne dobra y summy pewne służące, attestatie, manifestatie, kwity poborowe, cerografy y inne różne, których pamięć manifestantis znieść nie może, zeznania, w sosnach bartnych w schowaniu będące, poginęły y w niwec się obrócili, między któremi zapisy pewne, to jest pierwszy assecurationis, od urodzonego jego mości pana Jana Ihnatowicza Chodakowskiego na szyfund jeden, drugi od zeszłego urodzonego imć pana Jarosza Woronicza na szyfuntów pięć potaszu, trzeci od urodzonych ich mościów panów Philipa y Stephana Chodakowskich, braci rodzonej, na pięć szyfuntów potaszu, czwarty od urodzonego jego mości pana Mieleszka Fedorowicza Chodakowskiego na szyfunt potaszu, piąty zapis od niegdy zeszłego urodzonego jego mości pana Jana Soleckiego Chodakowskiego na pięć szyfuntów itidem potaszu dobrego, niegdy zeszłemu urodzonemu jego mości panu Theodorowi Demidowiczowi Chodakowskiemu, rodzicowi manifestantis, służące, tymże sposobem wysz namienionym w niwec się obrócili, których zapisów zeznania y oblaty, lubo by się w grodzie owruckim znaleść mogli, jednak przez zgorzenie tychże xiąg grodzkich owruckich w popioł obrócone zastali, choć tedy in posessione niektórych części, excepto mianowanych zapisów, na potasz służących, hucusque zostaje, ne patiatur aliquod in posterum detrimentum, iterum iterum-

que, przy zostawieniu wolnej melioratiej tej, wkrótce napisanej, manifestatiej, przed urzędem niniejszym oświadczywszy się, prosił, aby to wszystko actis praesentibus connotatum było, co otrzymał. Na miejscu imć pana Thomasza Chodakowskiego, jako pisać nie umiejącego, za ustną prośbą, imieniem jego mości podpisuję się Thomasz Baranowski.

Книга кгродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 162.

LXXXIII.

Жалоба дворянки Өеодоры Янковской на дворянъ: Павла, Михаила и Ивана Сингаевскихъ, Власа и Сака Шишнаревичевъ о томъ, что они, устроивъ на дорогѣ засаду, убили ея мужа Өеодора Янковскаго, ее сильно избили и вещи ихъ пограбили. 1689. Августа 30.

Року тисеча шестьсотъ осмъдесятъ девятого, месяца августа тридцатъ першого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевское милости оврупкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, намѣстникомъ кгродскимъ подстароства овруцького и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими comparens personaliter urodzona jej mość pani Theodora Czołhańskiego, śmiercią okrutnie z tego swiata zgładzonego y przez niżey mianowane osoby po nieprzyiacielsku recentissime niewinnie zabitego, urodzonego jego mości pana Theodora Iankowskiego pozostała żałośna małżonka, wdowa, in summa orphanitate zostająca, wespół z jedynym pozostałym synem, Benedyktem Iankowskim, lacrymabunda, także z urodzonym panem Antonim Wołkowskim, zięciem swym, będąc summe concussa, vix eodemque momento de vita non privata, jakoż y natenczas dla znacznego skaliczenia e lecto aegritudinis podzwignąwszy się, a prawie summo cum discrimine sa-

lutis, ledwie acta praesentia adire mogąca, udawszy się ad asyllum sacro sanctae justitiae, vindicando hanc crudelem necem, infaustum casum defuncti mariti sui, nec non nefandum excerandumque ac detestabile crimen, solennisime przeciwko urodzonych ich mość panom: Pawłowi, oycowi, Helenie Chodakowskiego, matce, Michałowi y Ianowi Synhajewskim, także Własowi Szysnarowiczowi, zięciowi, y urodzonemu Sakowi Szysnarowiczowi, una juncta manu, consilio, auxilio, armis et re ipsa executorum y principałom, tirannicos homicidas, świadczyła, manifestowała y protestowała się o to: iż ich mość obwinieni, z protestantami in proxima vicinitate mieszkający, nietylko, że in antecessum różne krzywdy, szkody, contempta, disgusta różnych czasów protestantom y zabitemu wyrządzali, na zdrowie, życie y substantię ubivis locorum palam et privatim przed różney conditiey ludźmi diffidowali, a w grunta y zboża, na nich zasiane, indebite wdzierali się, one per vim zabierali, które wszystkie oppraessie swoje recentissime zabity, uti amans pacis, unikając juris tonitrua, qua potuit susferebat modestia; jednakże pomieniony obwiniony, pan Paweł Synhajewski, oyciec, z synami y zięciem swym y innemi, non desistendo a malevolo animo suo, y owszem reassumendo omnia nociva molimina, nic nie respectując na prawo boskie y przykazania jego: «non occidas», także prawo pospolite y winy, w nim eo nomine opisane, które talia exequi vetant, ni na miłość bliżniego ortodoxa fidei in minima etiam occasione rerum, śmiał y ważył się, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca awgusta dnia dwudziestego dziewiątego, consulto et deliberato animo czyhając, gdy mianowana protestantka z zabitym mężem swym y Benedyktem, synem, w polu, na gruncie jego mości pana Ielca, chorążyca kijowskiego, zasiane zboże cum consensu jego mości in vim onego zasług zbirali y już circa occasum solis ku domowi, omni pace et securitate publica freti, jadąc, powracali, tamże obwiniony jego mość pan Paweł Synhajewski z synem y zięciem swym in armis et cum armis onych, w Perebrod beresince (sic) consulto zasiadszy, nieboszczyka po nieprzyiacielsku berdyszem z tyłu w szyie cioł, że głowa tylko na skurze się została y przy gardzielu zawisła, przez ucho y twarz także raz bardyszowy, sztychem dwa razy rohatyną, raz w piersi, drugi raz niżey pasa, do ziemi przebił, obie ręce y po

palcach junctury poprzecinał, razy, rany po wszystkich ciała członkach bez miłosierdzia żadnego pozadawał, od których razów eodem momento vitam cum morte commutare musiał, samą zaś protestantkę kijami, obuchami okrutnie zbili, że humo allisa, krwią zbroczona, vix e vivis non cessit y hucusque de vita periclitatur, syn zaś protestantki, pan Benedykt Iankowski, gdy by będąc na koniu, saluti suae non consuleret, a nie uszedł, pewnieby in eodem puncto discrimen vitae pateretur; wóz ze wszystkim, circa hoc enormissimum factum et truculentam necem, wzieli et suo appropriarunt commodo, w czym, że niewinna krew vindictam cœlitus clamat, y żeby hoc execrandum facinus nie było impunitum, a same zaś boskie i pospolite na takowych bezbożnych zaboyców instygują prawa, y onychże excessorów surowie pro qualitate facinoris czekaią ex arbitrio judicii emergentes poenae, tedy teraznieysza żałośna sierota, po okrutnie y mizernie z tego świata zeszłym małżonku swym wdowa, z pomienionemi synem y zięciem swym, że z ich mość obwinionemi in omni judicio et officio regni jure progredietur, tą swoją deklaruje się protestatią, ktorey salvam, tam in toto quam in parte, si opus fuerit, zostawiwszy sobie meliorationem, auctionem, diminutionem, vel per citationes correctionem, in verificationem praemissorum omnium, stawił woźnego generała woiewodztwa kijowskiego, szlachetnego Iana Moszkowskiego, który w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relatiey swoiey, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich, jaśnie, ustnie y dobrowolnie zeznał, iż on, roku teraźnieyszego, tysiąc sześćset ośmdziesiąt dziewiątego, dnia trzydziestego pierwszego augusti, ad affectationem juridicamque requisitionem urodzoney jej mości paniey Theodory Czołhańskiego Theodorowey Iankowskiey, żałośney niedawną śmiercią tegoż małżonka swego pozostałey wdowy, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Kazimierza Pruszyńskiego, Iakuba Paszyńskiego, Tymofia Chodakowskiego y szlachetnego Iana Dedowicza, woźnego generała woiewodztwa kijowskiego, był tu, w mieście Owruczu, w cancellaryey grodzkiey owruckiey przy prezentatiey ciała zeszłego zabitego, pana Theodora Iankowskiego, na wozie, w trumnie przez protestantkę przywiezionego, u którego razy, wyżey w protestatiey mianowane, berdyszami, obuchami, sztychami y

innym orężem zadane, urzędownie z tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oglądał; a potym, według zwyczaiu prawa pospolitego, we trzech mieyscach, praesentatiom należących, że jest przez pomienionego pana Pawła Synhajewskiego, Michała y Iana, synów, Synhajewskich, Ułasa Szysnarewicza, zięcia, y Saka Szysnarewicza, okrutnie jest, z polnej roboty ku domowi, do Szatryszcz, w Perebrod, w brzezinie przejęty y niemiłosiernie zabity, głosem wyniosłym obwołał y publikował y do wiadomości wielu na ten czas ich mościom panom obywatelom województwa kijowskiego, do cancelaryey obodwóch grodów zgromadzonych, także mieszczanom owruckim, przytomnym, na ten czas będącym, przywiodł, ktore zabicie mienili sobie ich mość affectantes, przez wyżey mianowanych ich mościow panów Synhajewskich, obwinionych, y comprincipałow ich mościów stane y zadane, po którey takowey publikatiey, praesentatiey y proclamatiey on, woźny, szlachtą pomienioną, przy sobie będącą, oswiadczywszy, a ztamtąd nazad powróciwszy, relatią swoję w tym wszystkim przedemną, urzędem, zeznał, prosząc protestantes swoiey protestatiey, a woźny relatiey actis connotari, co y otrzymali. Benedykt Jankowski, imieniem matki y szwagra mego, podpisuie się.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, годъ 1688—1689, № 3214; листъ 822 на оборотъ.

LXXXIV.

Жалоба игумена Левковскаго монастыря, Арсенія Терпиловскаго на дворянина Василія Супруненка Левковскаго о томъ, что послѣдній, явившись въ нетрезвомъ видѣ на поминальный обѣдъ, устроенный послѣ похоронъ Василія Левковскаго, оскорбилъ словами и побоями отца Іону, іеромонаха Левковскаго монастыря, приглашеннаго для освященія обѣда. 1689. Октября 29.

Року тисеча шестъ сотъ осмдесятъ девятого, мѣсяца октобра двадцать девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости, Овручомъ, передомною, Kazimierzem Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanąwszy wielebny w panu Bogu jego mość ociec Arseni Terpiłowski, ihumen monasteru lewkowskiego, swym i wielebnego w Bogu Iony, zakonnika tegoż monastyru, reguły świętego Bazylego ritus graeci, imieniem, soleniter świadczył i żałośnie protestował się naprzeciwko urodzonemu jego mości panu Bazylemu Suprunenkowi Lewkowskiemu, jako samemu principałowi, o to i w ten, niżej opisany, sposób: iż przerzeczony jego mość pan Lewkowski, przepomniawszy bojaźni Bożej, prawa pospolitego i win, w niem opisanych, in absentia na ten czas protestanta, gdy w roku terazniejszym, tysiąc sześć set ośmdziesiąt dziewiątym, miesiąca Oktobra dwudziestego wtórego dnia, po zejściu z tego świata urodzonego jego mości pana Wasyla Lewkowskiego, pomieniony Iona, zakonnik, jako kapłan, na miejscu protestantis w monastyrze zostawiony, wokowany był, według zwyczaiu obrzędu chrzesciańskiego, na pogrzebienie ciała zmarłego przez urodzonego jego mości pana Jana Lewkowskiego we wsi Lewkowiczach, per consequens po odprawionych ceremoniach, pogrzebowi należytych, i w domu tegoż pana Jana Lewkowskiego na błogosławienie chleba żałobnego z innemi gośćmi na stypę przyszedł, w ten czas obżałowany, i nie bywszy przy oddaniu ciała zmarłego do ziemi, ale gdzie indziej liquorem gorzałczanym głowę sobie obłożywszy, snać jakowyś maiąc w sercu swym skryty gniew i rankor na samego protestanta, w tenże dom actu żałobnego umyślnie przyszedszy, chcąc ony samym skutkiem wykonać, jakoż de facto nad onym Ioną, zakonnikiem, kapłanem, ziscił takowym sposobem: wprzód słowami nieuczciwemi, honorowi zakonnemu, kapłańskiemu szkodzącemi, onego zelżywszy i żydem niewiernym nazywaiąc, zsromociwszy, blisko się przymknowszy, bez wszelkiego respectu na stan duchowny, odlew ze wszystkich sił pięścią w gębę uderzył, tak, aż posłonić się musiał i więcej bić chciał, tylko że ludzie zacni, ich mość panowie sąsiedzi, obronili i więcej, użaliwszy się, onego bić nie dopuścili, który to kapłan, gorzkiemi łzami oblewaiąc się, i niewinność swoią oświadczaiąc temiż ich mościami i woźnym niżej mianowanym, tam będą-

cym, z płaczem chleb i obiad żałosny w ten czas błogosławił, a przerzeczony obwiniony z dalszemi odpowiedziami i przechwałkami już i na samego protestanta, obiecuiąc barziej się mścić ieszcze, odszedł. Przez który to takowy swoj niepobożny, a prawie gwałtowny uczynek, obżałowany prawo Boże i swieckie pospolite naruszył i winy, eo nomine w niem opisane, na osobę i dobra swoie zawziął i zaciągnął; o co wszystko terazniejszy comparens iterum protestuiąc się, ofiarował się w sądzie należnym o to prawnie czynić, zostawiwszy wolną melioratią do poprawienia tej protestaciej pozwami, albo inszej uczynienie, ieśliby tego potrzeba prawna ukazywała; a na dowód tego wszystkiego, stawił tuż, na urzędzie, woźnego generała województwa kijowskiego, szlachetnego Stephana Karaczewskiego, który, w moc prawdziwej relatiej swoiej, zeznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca oktobra dwudziestego wtórego dnia, będąc tamże, przy tym obiedzie żałośnym, w domu jego mości pana Jana Lewkowskiego, przy obecności ludzi zacnych, szlachty, ich mościów panów Lewkowskich i Niewmiryckich, na tym accie żałobnym będących, widział jako niemiłosierdnie jego mość pan Bazyli Lewkowski wielebnego ojca Ionę pięścią w gębę odlew uderzył, aż twarz zaraz spuchła i słyszał, że i na samego jego mości ojca ihumena odpowiedzi i przechwałki czynił, co wszystko on, woźny, temiż ich mościami, tam będącemi, oświadczywszy, o tym relatią swoią uczynił, prosząc wespół z protestantem, aby to do xiąg zapisano było, co otrzymali. Arseni Terpiłowski, ihumen monastera Lewkowskiego, Stephan Karaczewski woźny.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 4; годъ 1689—1690, листъ 199 на оборотѣ.

LXXXV.

Жалоба дворянъ: Василія Меленевскаго, сына его, Степана, и зятя, Ивана Блоцкаго, на многихъ дворянъ: Меленевскихъ и Недашковскихъ и на родственниковъ ихъ, людей посполитыхъ: Гришка Нестратенка, Іосифа и Ивана Татуровичей о томъ, что обвиненные наносили истцамъ многократныя обиды: производили буйства въ домахъ ихъ, поносили ихъ словами публично на праздникахъ, крестбинахъ и т. п, и наконецъ нанесли имъ жестокіе побои. 1690. Генваря 9.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятого, месяца Генъваря девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanąwszy urodzeni ich mość panowie: Bazyli Meleniewski, swym i urodzonego iego mości pana Stephana Meleniewskiego, syna swego, na śmiertelnej pościeli przez niżej mianowanych obwinionych dla zbicia i zkaleczenia leżącego, i jego mość pan Jan Błocki, swym i urodzonej iej mość paniej Marijanny Meleniewskiego Błockiej, małżonki swoiej, i Nastasiej Błockiej, z tąż iej mość panią Meleniewską spłodzonej, córki swoiej, in minorennitate będącej, per invasionem domus protestantis przestraszonej, in lecto aegritudinis zostaiącej, imieniem, quam primum dla odpowiedzi publicznych, po przebraniu się różnemi drogami do Owrucza, ob varias diffidationes et insidias structas, acta praesentia adire mogli, tak zaraz z wielkiemi i nieutulonemi żalami świadczyli i protestowali

się na przeciwko urodzonym ich mościom panom: Semenowi, cujus industria factum infrascriptum perpetratum est, Janowi młodszemu Mojsieienkowi, Mikołaiowi, Samuelowi i Anastasiej Kiernozickiego Demianowej, pozostałej wdowie, Meleniewskim, sąsiadom swoim i roboczemu Hryszkowi, iako się być mieni, Nestratenkowi, posierzbowi wysz namienionego iego mości pana Samuela Meleniewskiego, tudzież urodzonym ich mościom panom: Janowi, Theodorowi Niedaszkowskim, braci między sobą rodzonym, niemniej też Josipowi, Iwanowi, iako się być mienią i nazywaią, Taturowiczom i innym wielu pomocnikom, samym skutkiem invasorom niżej mianowanych protestantów, w ten sposób i o to: iż niektórzy z ich mościow obwinieni, nie kątentuiąc się dawniejszemi, przez obięcie niesłuszne dóbr w possessią swoią, porąbaniem i rozrzucaniem koło ogrodów ogrodzy i wypasieniem zbóż i iarzyny różnej, ale coraz ad maiora et peiora procedendo, iawnej niechęci, nienawiści i przy kóżdej zchadzce braterskiej, wyrządzaią i innych okolicznych ku pomocy, niewiedzieć iakiej kondytiej ludzi, biorąc, skryte affecta wyświadczaią, o czem protestationes, in antecessum coram actis variis autenticis factae, latius in se sonant; teraz tedy, nie uhamowawszy swoiej na dobra i substantią zawziętej intentiej, ale nawet i do pozbawienia życia protestantów skłoniwszy się, różnych sposobów, iako by mogli pozbawić i swoj przedsięwzięty niesłuszny, bezbożny zamiar, prawu Bożemu i pospolitemu uszczypliwy, szukali; iakoż bowiem, w roku terazniejszym, tysiąc sześć set dziewięćdziesiątym, die prima Ianuarii, pod czas chrzcin, w domu urodzonego iego mości pana Demiana Meleniewskiego będących, zagrzawszy sobie różnemi trunkami głowy i tam iego mość pan Mikołaj Meleniewski, obwiniony, wynurzaiąc swoią niechęć, z dawnych czasów zawziętą, bez żadnej okaziej wysz mianowanego protestanta, iego mości pana Bazylego Meleniewskiego, słowami nieuczciwemi zelżywszy, zesromociwszy, z orężem nieprzystojnym bić porywał się i, gdyby do domu swego własnego, we wsi Meleniach będącego, nie uszedł, pewnieby z tym się swiatem pożegnać musiał. His non contenti, ale dolorem dolori addendo, cum vario genere armorum, iako to: kołami, kiiami, i innym orężem, stanowi szlacheckiemu nieprzyzwoitym, do boju przysposobionym, na dwór iego mości pana Bazylego Meleniewskiedo, protesuiącego się, i

nieszkanie factora żyda Icka, tamże na podworzu będące, naszedszy, tamże, sprośne uczynki wyrządzaiąc, wprzód bakałarza dzieci żydowskich bosego, ile kilka godzinami w noc, po gorzałkę bez pieniędzy wypędziwszy, a potym, na confusią i obelgę iego mości pana Bazylego Meleniewskiego, protestuiącego się, i bezpieczność dwora szlacheckiego czyniąc, tegoż żyda, z pościeli wyciągnowszy, przed sobą salty żydowskie odprawować kazali; tandem, za uczynieniem żyda, bez odzieży i obuwia, z tąż swoią armą wyszedszy ze dworu i mianowanego protestanta, urodzonego iego mości pana Jana Błockiego, przed wrotami dworu swego, z namienionym iego mością panem Stephanem Meleniewskim stoiącego, obaczywszy, zaraz z temiż swemi przysposobionemi kołami, z płotów wyłamanemi, i żerdziami, z płotów wycinanemi, rzuciwszy się, sine omni respectu, iego mość pan Mikołaj, namieniony obwiniony, Meleniewski kołem, w ręku maiącym, samym końcem zaostrzonym, z prawego boku, namienionego iego mości pana Błockiego, wedle samego nosa, zajmuiąc nozdrze, stursem tak tyrańsko uderzył, że aż, za wyleceniem na wylot tego kołu, kilka zębów pogruchotać się musiało, i raz mu nie mały, z uszczerbkiem nosa i zadaniem rany znacznej, zadał; a po tym, nie wiedzieć który z obwinionych, uchodzącemu raz w rękę lewą, zwierzchu na piszczali, wedle samego sustawa, drugi zaś zrącz szybkiem i przyściem (sic) posrzód goleni prawej nogi przyozdobiwszy, prawie semivivum, szturmuiąc koło dworu, wielkim hołasem i okrzykiem wołaiąc i do izby dobywaiąc się, drzwi i okna powybiiali, ogrodę siekierami powycinali i, izbę otoczywszy swoią assistentią, protestanta incarcerowali; mianowanego zaś pana Stephana Meleniewskiego, między siebie porwawszy, tak tyrańsko zbili, zkaleczyli, że do tych czas, na śmiertelnej pościeli leżąc, do siebie przyiść nie może, i pan Bóg wie, ieśli żyw będzie; czym wszystkim nie ukontentowawszy się, ale nawet przed osobą urodzonego iego mości pana Stephana na Didkowcach Didkowskiego, regenta grodzkiego generału województwa kiiowskiego, na ten czas we wsi Waśkiewiczach będącego, swoj żal opowiadaiących, zastawszy, przy wielu innych obywatelach województwa kiiowskiego, tam na ten czas będących, a ile pod czas prazników zgromadzonych się, swemi możnościami chlubili się, lżyli, sromocili i, co do gęby przyniosło, oprimowali, na-

zajutrz zaś, to iest dnia szustego praesentis, we wsi Didkowcach, protestanta, do grodu iadącego, uwodząc ugodą, do pewnego domu, rzkomo dla życzliwości, ale więcej do zgoby i potaiemnego ujęcia zdrowia przywodząc, gdzie publice, in gremio róžnej braci, sławę dobrą, z ujęciem honoru, urodzonego jego mości pana Iana Błockiego słowami nieuczciwemi lżyli, sromocili i dalsze odpowiedzi, jeśli by gdzie kolwiek mogli poścignąć, na zdrowie odpowiadali; przez co wszystko prawo pospolite naruszywszy, w winy, w niem opisane, popadli i do szkód na trzy tysiące złotych przywiedli i przyprawili, o co wszystko, ut praemissum est, jure agere velle (przy zostawieniu, si juris necessitas exigerit, wolnej mellioratiej tej teraźniejszej protestaciej) uczynić nie zaniechać, declarowawszy; na dowód tego wszystkiego stawił woźnego generała województwa kiiowskiego, szlachetnego Iana Dedowicza, który, w moc prawdziwej relatiej swoiej, iawnie i dobrowolnie zeznał, iż on, roku, miesiąca i dnia, wysz na accie mianowanych, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi dobrych, wiary godnych, urodzonych panów: Wacława Kruszyńskiego i Władysława Zimnickiego, dla tym lepszej wiary użytych, był tu, w mieście iego królewskiej mości Owruczym, w gospodzie protestantów, u sławetnego Tymosza Iwankowicza i, tam będąc, widział na mianowanym panu Błockim razy, w protestaciej wyrażone i opisane, i to słyszał, że pan Stephan Meleniewski przez pobicie na śmiertelnym łóżku leży, i Bóg wie, jeśli żyw będzie, co wszystko widziawszy i oglądawszy, o tym prawdziwą przed urzędem niniejszym czyni i zeznawa obductionis relatią i prosili, tak protestantes protestatiej, iako i woźny swoiej relatiej, aby to wszystko do xiąg niniejszych, grodzkich, kiiowskich przyięto i zapisano było, co otrzymali. Swym i mianowanego jego mości pana Bazylego Meleniewskiego, jako pisać nie umieiącego, imieniem, za prozbą iego mości, podpisuię się. Ian Błocki.

Книга гродская киевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 319.

LXXXVI.

Королевскій мандатъ, требующій въ задворный, ассесорскій судъ дворянъ: Мошковскихъ, Болсуновскихъ, Пашинскихъ, Волковскихъ, Васьковскихъ, Барановскихъ, Ущаповскихъ и другихъ вслѣдствіе иска противъ нихъ овруцкаго старосты, Франциска Потоцкаго, который обвинилъ ихъ въ томъ, что они незаконно присвоили себѣ дворянское званіе и отказались отъ подсудности старостѣ и отъ боярскихъ повинностей въ пользу овруцкаго замка. 1690 Іюня 13.

Року тисеча шестьсотъ девятъдесять первого, мѣсяца Марца дватцатого дня.

На уряде кгродсъкомъ, в замку его короловское милости овъруцкомъ, передомною, Теодоромъ Пузиревичомъ, отъ урожоного его милости пана Яна Якубовъського, намесъника кгродського подъстаросты овъруцъкого, до прианятья нижей инъсерованого манъдату его королевское милости ужитимъ и упрошонымъ субъделекгатомъ, и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Alexander Koziński, administrator dobr wielmożnego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, nomine tegoż jego mości pana swego, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich, mandat z pieczęcią wielką koronną y podpisem ręki sekretarskiey, po bojar rebellizujących, do starostwa owruckiego należących, y innych ich mościów, fundos et bona regalia apprehendujących, w tymże mandacie specifikowanych, z cancellariey jego królewskiey mości wydany, per oblatam podał, de tenore tali: Jan trzeci, z Bożey łaski krol

polski, wielkie xiąże litewski, ruski, pruski, mazowiecki, zmudzki, inflanski, kijowski, wołyński, podolski, podlaski, smoleński, siewierski y czernigowski. Wam swobodnym bojarom, ze wsiów: Moszków, Bołsunow, Zasławia y Krukow, także Paszyn y Wołkowicz; na ostatek wszystkim: Waśkowcom, Baranowcom, Uszczapom, y wszystkich pomienionych dobr y wsi, do starostwa owruckiego należytych, y w przywileju wyrażonych, obywatelom, dzierżawcom y possessorom, z powinności swey, według lustraciey wojewodstwa kijowskiego a starostwa owruckiego wyłamującym się, osobom, z dobr, osób y summ waszych, jakimkolwiek sposobem wam y sukcessorom waszym należących, roskazujemy, abyście przed nami y sądem naszym assesorskim, od daty y położenia ninieyszego mandatu za niedziel sześć, albo kiedy ta sprawa z regestru, tey y podobnym sprawom należytego, do sądzenia przywołana przypadnie, tam, gdzie na ten czas z dworem naszym szczęśliwie residować będziemy, osobami waszemi staneli, a to na instantią y prawne poparcie urodzonego jego mości pana Franciszka Potockiego, starosty owruckiego, także szlachetnych y urodzonych: Jana Pieślaka, plenipotenta, y Jana Jakubowskiego, sługi y administratora dobr pomienionych y innych, do starostwa owruckiego należących, ktôrzy was pozywają o to: iż wy, sprzeciwiając się pospolitemu prawu y lustratiom, za antecessorów starosty owruckiego pomienionych wsi opisanym, a nie obawiając się ztąd żadnych win, szkód y nagany, ważyliście się y ważycie, za dzierżawy teraznieyszego urodzonego starosty, aktora, z posłuszeństwa y zwierzchności wybijać y żadnego posłuszeństwa nie czynić, przywilejami jakiemiś y excerptami onych, z xiąg owruckich wyiętemi, zasłaniać y wolność szlachectwa y dobr pomienionych, z dawnych czasów do krolewszczyzny starostwa owruckiego należących, usurpować, (które przywileje ad male narrata otrzymane, przez commissyą włodzimirską nie uznane y do participatiey summ nie przypuszczone) przez co szkodę aktorowi, uymę skarbowi y rzeczy pospolitey uczyniliście. Dla czego, nie czyniąc wam żadnego bezprawia, ad instantiam wyżey pomienionego urodzonego actora, albo jego plenipotenta umocowanego, przed sąd nasz assessorski zadworny, z przywilejami, wolnościami waszemi y prawami na czas wyżey wyrażony stawcie się y justyfikuycie, a terminu opisanego pilnować nie zaniedbyway-

cie; albowiem, gdy się temu mandatowi sprzeciwicie,' a terminu pilnować zaniechacie, wiedźcie o tym, iż was od wolności waszych, jeżeli jakie dobrc y doskonałe pokazać macie, odsądzą, urodzonemu actorowi zwierchność, posłuszenstwo, jako z dawnych czasów opisane, uiścić, pełnić y wykonać nakażą dakretem naszym. Bądźcież pilnemi y stawcie się. Dan w Warszawie, dnia trzynastego Czerwca, roku pańskiego MDCXC, panowania naszego XVI. U tego mandatu, przy pieczęci wielkiey koronney, podpis ręki sekretarskiey w te słowa: W. S. C. J. K. M. S. m. p. Któryże to mandat, za podaniem wysz mianowaney osoby podawającey, a za moim urzędowym przyięciem, do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich jest wpisany.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1691—1692 года, № 3216; листъ 40.

LXXXVII.

Жалоба дворянина Георгія Ущаповскаго на дворянъ; Михаила, Артемія, Григорія и Евфимія Ущаповскихъ и на Василису и Марину Васьковскихъ о томъ, что обвиненные отняли въ церкви у дочери истца, Анны, крашеное яйце и ее побили, называя ея родителей «недовѣрками». Потомъ они беспрестанно преслѣдовали истца и его семію, наносили имъ побои, разоряли хозяйство и т. п. 1690. Сентября 2.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятого, месяца сентебра второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanąwszy urodzny iego mość pan Jerzy Uszczapowski, jako skoro tylko dla ustawicznych zasa-

dzek po drogach i odpowiedzi publicznych do act niniejszych przybyć mógł, tak zaraz, swym i urodzonej iej mości paniej Krystyny Kozakowskiego Ierzynej Uszczapowskiej, małżonki swej, tudzież urodzonej panny Anny Uszczapowskiej, córki swej, in minorennitate ieszcze zostaiącej, soleniter a prawie żałośnie świadczył, manifestował i protestował się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Michałowi i Marynie Uszczapowskim, małżonkom, Wasiliej Waśkowskiej i córce iej Marynie Jewchimowej Waśkowskiej, samym principałom i comprincipałkom, Hreboremu i Artemowi Uszczapowskim i Jewchimowi, przezwiskiem Malnie, i innym pomocnikom i comprincipałom, samymże wysz mianowanym obwinionym imionami i przezwiskami wiadomym i znaiomym, o to i w ten sposób, niżej opisany, iż ich mość obwinieni, zdawna zawziąwszy przeciwko protestuiącemu i dzieciom onego zły rankor, gniew i nienawiść i różnemi sposobami szukaiąc, iakoby o szwank zdrowia a podobno i o śmierć samego przywieść i przyprawić mógł, iakoż i de facto samym skutkiem wypełniaiąc, naprzód w roku terazniejszym, tysiąc sześć set dziewięćdziesiątym, miesiąca aprila dnia trzydziestego, w cerkwi Waśkowskiej, w same święto uroczystości zmartwychwstania pańskiego ritus graeci, wydarszy z rąk u córeczki protestantis, wysz wspomnianej panny Anny Uszczapowskiej, iaio farbowane, samą pięściami tak zbili, że aż twarz spuchła i plecy sinie zostały, i jajo o ścianę stłukli, mówiąc te słowa: «że twemu ojcowi i matce lepiej będzie»; nazywaiąc niedowiarkami; i potym, dnia dwudziestego trzeciego junii, umyślnie ku ruinie i zgubie substantiej protestantium napędziwszy konie, bydło, świnie na zboże protestantis, mianowicie żyto, na kop dziesięć spaśli, a co najżałośniejsza, tęż córeczkę protestantium porwawszy, w wieku niedojrzałym, dzieci obżałowanych, dnia dwudziestego osmego junii, z informatią rodziców swych, w wodę, w staw z grobli wtrącili i, gdyby sąsiedzi, przypadszy, z wody głębokiej nie wyratowali, tamby się wodą zalawszy, z tym światem pożegnać musiała, o co gdy protestant o sprawiedliwość upraszał, żadnej nie odniosł i owszem, miasto ukontentowania, z kiiami, kołami za protestantem się uganiali, tegoż dnia, już w nocy, gdy protestans, iako szlachcic ubogi, czeladzi nie maiący, na nocleg z końmi jechał, pan Hrehory Uszczapowski, pasierzb, na tymże

noclegu protestanta ubezpieczonego, do spania gotuiącego się, insperacie za łeb porwawszy, czuprynę wyrwał, do rusznicy porwawszy się, do protestanta strzelić chciał, głównią po głowie bił i, gdyby nie ludzie i wyrostkowie, na tymże noclegu będące, od tego złego przedsięwzięcia nie odratowali i nie odwiedli, niechybnieby protestanta z tego świata zgładził; na dzień zaś jutrzejszy sam principał, pan Michał Uszczapowski, obwiniony, z małżonką swą i z synami, umyślnie na dom protestanta naszedszy, sam kiiem hrubym, a sama obwiniona łopatą obojga protestantium bili i ran samemu na plecach i grzbiecie bitych, sinych, spuchłych, krwią ociekłych dziesięć, a samej siedm szkodliwych, także na plecach i grzbiecie nazadawali, słowami nieuczciwemi łżyli, sromocili; dnia dwudziestego dziewiątego tegoż miesiąca i roku, zastąpiwszy wszyscy na grobli, z rucznicami, siekierami i kiiami, cale protestanta zabić już chcieli, zkąd gdy uszedł, i na dwór napadszy, itidem z różnym orężem, oborę rozrzucili i tejże obory kołami, łatami, powzinami, ułomkami, do izby szturmem dobywaiąc się, ciskali, okna powybiiali, drzwi wyłamawszy do sieni, bez wszelkiego respectu na dom i honor szlachecki, besztali, łajali, i, co ieno ślina do gęby przynieść mogła, dishonorowali, tandem, gdy, prawie suplex upadaiąc, protestans wyprosił się nazajutrz, dnia trzydziestego tegoż miesiąca junii, synowie obwinionych ze psami kaczek dwadzieścia i dwoie, panowie Artem Uszczapowski i Jaśko Waśkowski, pozabiiali i na swój pożytek obrócili, klacz, z pola biegącą, szerścią siwą, zrzebną, na ulicy przeiąwszy, valoris złotych pięćdziesiąt, kiiami tak potężnie bili, że aż dnia trzeciego niedoczekawszy, zrzuciła; tym wszystkim nie ukontentowawszy się, z rucznicami, siekierami prawie kóżdego dnia po drogach zastępując, protestanta nieżywić usiłuią, codziennie na pojedynek, prawem zakazany, wyzywaią, na ostatek małżonkę protestantis, przejąwszy na ulicy, idącą do domu swego, bić chcieli, a gdy, do sieni domu swego uszedszy, zawarła się, drzwi wyłamali, podwikę z głowy zdarszy, za włosy targaiąc, po ziemi włoczyli, kiiami bili, słownie dishonorowali i dalsze odpowiedzi i diffidatie czynią i czynić nie przestaią; przez co obwinieni wszyscy prawo pospolite i pokoj sąsiedzki naruszywszy, w winy, w prawie pospolitem o takowych excessach opisane, popadli i do szkód nie małych, które czasu prawa

osobliwymi regestrami liquidowane będą, protestantów przywiedli i przyprawili; o co wszystko protestans iterum atque iterum świadcząc się i żałośnie protestuiąc, ofiarował się o to wszystko z obwinionemi prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy iednak sobie wolną melioratią do poprawienia pozwami tej protestatiej, albo uczynienie inszej szyrszej, jeśli by tego potrzeba prawna ukazywała; a na dowód tego wszystkiego, tenże comparens stawił woźnego generała województwa kiiowskiego, szlachetnego Jana Moszkowskiego, który, w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatiej swoiej, zeznał tymi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiątego, różnych miesięcy i dni, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych panów: Alexandra Waśkowskiego i Jana Legieńskiego, naprzód dnia piątego Maia, na affectatią urodzonego iego mości pana Jerzego Uszczapowskiego, był w domu iego mości, we wsi Uszczapach, widział i urzędownie oglądał córeczkę jego mości, pięściami zbitą, twarz spuchłą i plecy zsiniałe; potym, z tąż szlachtą, dnia dwudziestego siodmego Iunii, w polu oglądał żyta protestantium, końmi, bydłem i świniami wypasionego i wydeptanego na kop dziesięć, a na samym protestancie, na głowie czuprynę wyrwaną, głowę wszystką głównią stłuczoną, zpuchłą, zsiniałą, a na plecach i grzbiecie razów bitych, sinich, spuchłych, krwią ociekłych dziesięć; także i na samej iej mości paniej Uszczapowskiej, itidem na plecach i grzbiecie takowychże razów siedm, oglądał; tegoż miesiąca, dnia trzydziestego, widział i oglądał oborę na podwurzu rozrzuconą, okna w budynku powybijane, drzwi wyłomane, co wszystko ich mość panowie Uszczapowscy, żałuiące się małżeństwo, mienili być stałe i zadane od wysz mianowanych principałów i comprincipałów, czasu i sposobem, wyżej w protestacii mianowanemi, iako i szkody różne, i spaszy w zbożu, i pobicie kaczek, i córeczki pobicie, i w wodę wrzucenie, i o włos nie utopienie, i dalsze odwpiedzi, i przechwałki na zdrowie protestantów i substantią onych od obżałowanych czynienie; co wszystko on, woźny, pomienioną stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, o tym przedemną, urzędem, relatią uczynił i zeznał, prosząc wespół z protestantem, aby to wszystko do xiąg niniejszych, grodzkich, kiiowskich przyięto i zapisano było; co i otrzymał. Na miej-

scu jego mości pana Uszczapowskiego, jako pisać nie umiejącego, za ustną prozbą jego mości, do tej protestatiej podpisuie się. Thomasz Baranowski.

Книга гродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 445.

LXXXVIII.

Жалоба дворянина Радіона Шкуратовскаго на дворянъ: Евфимія, Василія и Романа Шкуратовскихъ и Федора Барду-Ходаковскаго о томъ, что они во время «кануна» въ селѣ Шкуратахъ, будучи въ пьяномъ видѣ, поносили истца неблагопристойными словами среди многочисленнаго собранія околичныхъ шляхтичей, съѣхавшихся въ Шкураты на канунъ. Потомъ обвиненные ворвались въ домъ истца и нанесли сильные побои ему и его женѣ. 1690. Сентября 22.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятого, месяца Сентебра двадцать второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter stanąwszy urodzony jego mość pan Radion Skuratowski, swym i urodzonej jej mości paniej Heleny Didkowskiego Skuratowskiej, małżonki swej, imieniem, do grodu i act niniejszych, dla tyrańskiego zbicia i barzo słabego zdrowia, dojechać niemogącej, z wielkim żalem, a prawie płaczliwie soleniter świadczył, manifestował i w ten, niżej opisany, sposób, przeciwko urodzonym ich mościom panom: Jewchimowi Skuratowskiemu, jako samemu principałowi, także Bazylemu, ojcowi, Romanowi, synowi, Skuratowskim, Fedorowi Bardzie Chodakowskiemu i innym comprincipałom, uczynku i excessu niżej mianowanego dopomogaiącym, pro-

testował się o to i w ten niżej opisany sposób; iż jego mość pan Jewchim Skuratowski, niewiedzieć z jakowej okaziej, zawziąwszy zły rankor i gniew przeciwko protestuiącym, obojgu małżonkom, różnych szukał sposobów, aby onych o szwank zdrowia przyprawić, albo z tego świata zgładzić mógł, jakoż, upatrzywszy czas sposobny, podczas uroczystości święta chwalebnego narodzenia najświętszej Panny ritus graeci, w roku terazniejszym, tysiąc sześć set dziewięćdziesiątym, dnia dwudziestego Septembra, jako to podczas praźniku we wsi Skuratach, gdy nie tylko ich mość panowie sąsiedzi i bracia Skuratowscy, ale i okoliczni, w kanon ziechawszy się i conwersatią swoią poczciwie i spokojnie zwyczajnie mieli, jego mość pan Jewchim Skuratowski, w tym że kanunie obłożywszy sobie trunkami chmielnemi głowę, a przybrawszy do siebie za pomocników wysz mianowanych ich mościów panow: Bazylego i Romana Skuratowskich i Fedora Chodakowskiego i z onemi cale na protestantów iednostajną radę i zmowę uczyniwszy, przyszedszy wprzód do biesiady, gdzie protestans z ich mościami pany przyjacioły i bracią swoją conwersował, okazyją do zwady protestantom dawać począł, i kijem, w ręku maiącym, koło gęby szyrmował, słowy niepoczciwemi, honorowi szlacheckiemu szkodzącemi, lżył, sromocił, dishonorował, na poiedynek, prawem zakazany, wyzywał, protestans tedy, obaczywszy, że nie żart, cicho podziękowawszy za conwersatią, miejscami kryiomemi do domu swego uszedł, tandem gdy obżałowani, obaczywszy, że protestans odszedł do domu swego, tegoż czasu, nie respectuiąc bynajmniej na prawo pospolite i winy, w niem na takowych wiolatorów surowie opisane, miłość też braterską i pokoj sąsiedzki, ile w iednej wsi mieszkaiący, cale postponowawszy, do tego przepomniawszy bojaźni Bożej, wszyscy hurmem naszedszy na dom i mieszkanie protestantów, z krzykiem, hukiem, hałasem, wprzód płoty koło dworu połamawszy, i kołów z tych że płotów porujnowanych nabrawszy, szturmem do izby dobywali się, tamże, drzwi wyłomawszy i okna powibijawszy, dzieci strachem nakarmiwszy, samego protestanta za łeb na podwórze wywiodszy i na ziemię obaliwszy, temiż kołami po grzbiecie, po plecach bez miełosierdzia bili, tłukli i, jako się im podobało, i razów bitych kołami, sinich, spuchłych, krwią ociekłych na grzbiecie i na plecach piętnaście za-

dali, oko prawe pięścią podbili, a gdy małżonka protestantis, białogłowa ciężarna, przypadszy, prosić poczęła, aby protestanta, nie zabijali i żywo zostawili, tedy samą protestantkę bez wszelkiego respectu na stan szlachecki białogłowski, itidem słowami wszetecznemi, honorowi szlacheckiemu szkodzącemi, sromocąc, lżąc, jeden z nich ze wszystkich sił kołem pośrzód głowy uderzył i, aż do kości przebiwszy, raz szkaradny, szyroki zadał; potym, na ziemi leżącej, podwikę z głowy zerwawszy, za włosy targali, kolanami gnietli, podkowami deptali, podwikę i koszulę krwią zbroczyli, kołami temiż bili, i razów siedm szkodliwych, bitych, spuchłych, sinych, krwią ociekłych na plecach i na grzbiecie zadali, która, nie mogąca doiechać do grodu, we wsi Moszkach bardziej zachorowała, Bóg to i wie, ieśli od takowego bicia i przestrachu, jako ciężarna, nie potyra, albo i żywa jeśli będzie; przez który to takowy niezbożny i niemiłosierdny a prawie gwałtowny uczynek i postępek swój, obżałowani pokój sąsiedzki zgwałcili, prawo pospolite naruszyli, winy w niem, eo nomine za takowe excessa surowie opisane, na dobra i osoby swoie zawzięli i zaciągneli, protestanta do szkód nie małych, które czasu prawa osobliwym regestrem specificowane będą, przywiedli i przyprawili: o co wszytko protestans iterum atque iterum świadcząc się i protestuiąc, ofiarował się o to wsyystko prawem czynić nie zaniechać, zostawiwszy iednak sobie wolną melioratią do poprawienia tej protestaciej, lubo inszej uczynienia, albo tejże pozwami rozszyrzenie i poprawienie; a na dowód tego wszystkiego stawił woźnego generała województwa kijowskiego i innych, szlachetnego Trochima Duchowskiego, który w moc prawdziwej, wiernej i skutecznej relatiej swojej, zeznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiątego, miesiąca Septembra dwudziestego wtórego dnia, na affectatią urodzonych ich mościów panów: Radiona i Heleny Didkowskiego Skuratowskich, małżonków, a z przydania mego urzędowego, maiąc też przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Jana Kaleńskiego i Heliasza Duchowskiego, był we wsi Moszkach, w gospodzie protestantów, gdzie widział i oglądał samą iej mość panią Skuratowską, chorą, na śmiertelnej pościeli leżącą, zbitą, zkrwawioną, na której naprzód widział raz, pośrzód głowy kołem przebity aż do

kości, szeroki, szkodliwy, a na grzbiecie i na plecach siedm także sinych, spuchłych, krwią ociekłych i wszystkie ciało spuchłe, kolanami snać gniecione, koszulę, podwikę i zapaskę krwią zbroczoną, a na samym protestancie, także na plecach i na grzbiecie, razów sinych, spuchłych, szkodliwych, krwią ociekłych piętnaście i oko prawe pięścią snać podbite i ciało wszystkie spuchłe, które to takowe gwałtowne pobicie, pokaleczenie, ich mość panowie Skuratowscy, małżonkowie, mienili sobie być stałe i zadane od ich mościów panów Jewchima, Bazylego i Romana Skuratowskich i Fedora Chodakowskiego czasu i sposobem, jako się wyżej w protestatiej opisało; a tak on, woźny, co widział i słyszał, tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, i ztamtąd odszedszy, o tym tak a nie inaczej przedemną, urzędem, uczynił tę swoią prawdziwą relatią, prosząc wespół z protestantem, aby to wszystko do xiąg przyięto i zapisano było; co otrzymali. Imieniem jego mości pana Radiona Skuratowskiego, jako pisać nie umieiącego, na miejscu za proźbą jego mości podpisuie się. Thomasz Baranowski.

Книга кгродская кіевская записовая и поточная, № 4, годъ 1689—1690; листъ 454 на оборотъ.

LXXXIX.

Объявленіе вознаго о томъ, что онъ вручилъ по принадлежности королевскіе мандаты, требующіе въ ассессорскій задворный судъ дворянъ: Мошковскихъ, Дидковскихъ, Болсуновскихъ, Васьковскихъ, Костюшковскихъ, Белоцкихъ и другихъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ овруцкаго старосты, Франциска Потоцкаго, о присвоеніи ими незаконно шляхетскихъ правъ и земель овруцкаго староства. 1691. Марта 28.

Року тысеча шестьсотъ девятьдесятъ перваго, месяца марца двацать осьмого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овъ-

руцкомъ, передомною, Теодоромъ Пузировичомъ, одъ его милости пана Яна Якубовъского, наместъника подъстароства овруцъкого, адъ гунъкъ актумъ ужитимъ и упрошонимъ субъделегатомъ, stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa kijowskiego y innych, szlachetny Stephan Karaczewski, dla zapisania do xiąg ninieyszych jawnie, jaśnie, ustnie y dobrowolnie zeznał, iż on, roku terazniey- szego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Marca różnych dni, oblaty mandatu jego królewskiey mości, przeciwko niżey mianowanym osobom, ad instantiam niżey wyrażonego wielmożnego actora, z cancellariey jego królewskiey mości, z przyciśnieniem pieczęci wielkiey koronney, de actu et data w Warszawie, dnia trzynastego Iuni, roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiątego wydanego, z grodu owruckiego authentice wyięte, na różne mieysca: pierwszy do wsi Moszków y mieszkania bojara celnieyszego, na imie Nikona Naumenka—Moszkowca; drugi na gruncie urodzonego jego mości pana Stephana Dydkowskiego, regenta grodzkiego owruckiego, indebite przez jego mości apprehendowanym, wetknął; trzeci do wsi Czarnohubowicz, alias Bołsunow, y dworu celnieyszego bojara, Alexandra Kowszyka Bołsunowskiego; czwarty do wsi Waśkowicz y domu celnieyszego bojara, Stephana Waśkowskiego; piąty do miasteczka jego królewskiey mości Michayłowki, possesyey niesłuszney jego mości pana Hrehorego Kościuszkowskiego, zostającego, y dworku, tam będącego; szosty na uroczysku wioski Międzyrzyczki, po różnych possessorów, indebite ad fundos et sortes interessującym się, wetknął; siódmy po Stephana y Fedora Bełockich, bojarów we wsi Heiewiczach, dobrach ziemskich, mieszkających y domu, tam będącego, nosił i seorsive każdemu, w residenciach, pomienionych wsi possessorom niesłusznym y bojarom rebellizującym, jurisdictii wielmożnego jego mości pana starosty tutecznego mieysca, ut supra praemissum est, położył y opowiedział, aby inszym siabrom swoim opowiedzieli o położeniu, przykazał. Pisany ten mandat, w oblacie inserowany, ad instantiam wielmożnego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, także szlachetnych y urodzonych panów: Jana Pieślaka, plenipotenta, y Jana Jakubowskiego, administratora dóbr pomienionych starostwa owruckiego, actora, po swobodnych bojarów pomienionych wsi, do starostwa owruckiego na-

leżących, y innych possessorów niesłusznych dóbr y gruntów jego królewskiey mości, do starostwa owruckiego przyległych y quoquo modo interessantów, w sprawie y actiey et quidem bojarom, względem sprzeciwienia się prawu pospolitemu y przywilejom jego królewskiey mości, niemniey commissom y lustratiom, in termino juris producowanym, tudzież względem wybrania się y wybicia z władzy, zwierzchności y posłuszeństwa pomienionego wielmożnego jego mości pana starosty mieysca tuteyszego, tak też iakowemiś niesłusznemi minutami y extraktami titulum nobilitatis usurpowanie, nihilominus do wskazania win prawnych, 'ztąd popadłych i pochodzoncych, przeciwko zaś pomienionym ich mościom panom possessorom niesłusznym, do pokazania praw, jeżeliby iakowe mieć mieli, deoccupowania dóbr y czynienia calculum instituowaney y intentowaney, o czym ten mandat, modo quo supra per oblatam podany, szerzey a dostateczniey w sobie obmawia, za którym to mandatem jego królewskiey mości pomieniony woźny rok y termin pomienionym obwinionym przed sądem jego królewskiey mości assessorskim, za niedziel sześć od daty y położenia tego mandatu, albo gdy ta sprawa z regestru, sobie należytego, do sądzenia przywołana, przypadnie, tam, gdzie na ten czas jego królewska mość z dworem swoim residować będzie, stanowienia się, złożył y naznaczył; y o tym tę swoję prawdziwą rellatią przedemną, urzędem, czyni y zeznawa, prosząc, aby actis connotowana była; co ad affectationem suam y otrzymał. Stephan Karaczewski woźny.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1691—1692 года, № 3216; листъ непронумерованый между 216 и 217.

XC.

Протестъ дворянъ Пашинскихъ и Волковскихъ против овруцкаго старосты Франциска Потоцкаго о томъ, что онъ, вопреки древнимъ грамотамъ и привиллегіямъ, оспариваетъ ихъ дворянское достоинство и выхлопоталъ у короля мандатъ, оскорбляющій честь истцевъ. 1691. Іюля 19.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятъ первого, месяца іюля девятнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости, Овручомъ, передомною Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzeni ich mość panowie: Jakub Paszyński, Andrzej Wołkowski, swemi i urodzonych ich mościów panów tak Paszyńskich, jako i Wołkowskich, wszystkich generaliter braci swej, w iednej wsi Paszynach mieszkaiących, dziedziców i posessorów dóbr wspomnianych, Paszyn, imieniem, skoro dowiedzieć się mogli o jakowymści mandacie ku zmazaniu honorów szlacheckich od jego królewskiej mości, dowiedziawszy się, w sprawie wielmożnego iego mości pana starosty owruckiego, tak zaraz soleniter, z wielkim żalem, a prawie z gorzkiemi łzami świadcząc, manifestowali i protestowali się przeciwko temuż wielmożnemu jego mości panu Franciszkowi na Potoku Potockiemu, staroście owruckiemu, w ten sposób i o to: iż jego mość pan starosta owrucki, lekce sobie poważaiąc prawo pospolite, przywileie, confirmatie od najjaśniejszych królów ich mościów, panów miłościwych, dekreta try-

bunalskie, nie maiąc żadnej najmniejszej przyczyny, przystępu i interessu do ich mościów panów Paszyńskich i Wołkowskich, jako szlachty rodowitej, dobrze osiadłej, przy dostojenstwie królów ich mościów panów miłościwych w różnych okaziach, lubo i wygnani będąc od nieprzyiaciela krzyża swiętego i rzeczpospelitej, krew swoią rozlewaiących, dobrze w rzeczpospolitej zosłużonych, antiquitus od tych że królów, panów miłościwych, różnemi dekretami, jako i sądu głównego trubunału koronnego lubelskiego in toto w spokojnej possessiej stricte obwarowanych, (iak te wszystkie prawa, przywileie, dispositie, dekreta commisarskie, różne kwity poborowe, attestatie wojskowe w sobie zawieraią i obmawiaią) nie wiedzieć z jakowego instinctu, postponuiąc te wszystkie dobrodziejstwa królewskie i merita w ojczyźnie, jako szlachty rodowitej, w honorze innym ich mościom równym, śmiał i ważył się wyiednać od iego królewskiej mości, Jana trzeciego, nam teraz szczęśliwie panuiącego, mandat, z opisaniem w nim laesii honoris protestantium, do iakowejści niesłusznej, nieprawnej jurisdictiej zamku i starostwa owruckiego przypisuiąc, i tymże mandatem pociągaiąc, czemu, iż nigdy z prapradziadów, dziadów, ojców swoich i sami żałuiące się nigdy nie podlegali, przy wolnościach swoich szlacheckich jako żyli i mieszkali, tak i teraz nieodmiennie pod prawem ziemskim, koronnym mieszkaiąc, przy najiaśnieszym majestacie i dostoienstwie jego królewskiej mości, pana swego miłościwego, przy całości rzeczpospolitej, jako zwykli za ojczyznę honory swoie i zdrowia ważyć i ostatkiem krwi pieczętować, ażeby za tym mandatem najmniejszego uszczerbku protestantes wszyscy nie ponosili i ni w czym nie ponieśli, do tejże łaski iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, stosuiący, protestuiąc iteratis vicibus, solennie manifestuiąc i protestuiąc, salvam meliorationem poprawienia tej protestaciej, lubo pozwami wodług prawa rozszyrzenia, a za tym, aby pokrywką tegoż mandatu iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, in recenti iakowej niesłusznej, nieprawnej condemnaty w sądzie nienależnym nie otrzymał i za oną iakowa violentia, żeby się brevi tempore nie stanęła przez subordynowane iakowe osoby, do dalszych szkód nie przywiodł, do poprawienia tej protestatiej sobie, potomkom i successorom swoim zostawiwszy i prawnie w sądzie należnym ofiarowaszy, o to się wcześnie manifestowawszy, pro-

sili, aby to na ten czas actis praesentibus connotatum było: co i otrzymali. Jakub Paszyński, swym i wszystkich ich mościów panów braci swej imieniem. Andrzej Wołkowski.

Книга гродская кіевская записовая, поточная и декретовая, № 5, годъ 1691—1695; листъ 210.

XCI.

Протестъ дворянъ: Ущаповскихъ, Васьковскихъ, Барановскихъ, Мошковскихъ и Болсуновскихъ противъ овруцкаго старосты, Франциска Потоцкаго о томъ, что онъ, вопреки древнимъ грамотамъ и привилегіямъ, оспариваетъ ихъ дворянское достоинство и выхлопоталъ у короля, оскорбительный для ихъ чести, мандатъ. 1691. Іюля 27.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятъ первого, мѣсяца іюля двадцать семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости, Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzeni ich mość panowie: Serhej Uszczapowski, Paweł Baranowski, Stephan Waśkowski, Nikodym Moszkowski i Hrehory Bołsunowski, swemi i wszystkich ich mościów panów: Uszczapowskich, Waśkowskich, Baranowskich, Moszkowskich i Bołsunowskich, braci i sąsiadów swych, dziedziców i possessorów w tychże wsiach mieszkaiących, imieniem, skoro dowiedzieć się mogli o iakowymści mandacie, ku zmazaniu honorów swych szlacheckich od iego królewskiej mości, w sprawie wielmożnego jego mości pana starosty owruckiego, tak zaraz soleniter, z wielkim żalem świadcząc, manifestowali i protestowali się przeciwko temuż wielmożnemu jego mości panu Franciszkowi na Potoku Potockiemu, staroście owruckiemu, w ten sposób i oto: iż jego mość

pan starosta owrucki, lekce sobie poważaiąc prawo pospolite, przywileie, confirmatie, od najiaśniejszych królów ich mościów, panów miłościwych, dekreta trybunalskie, nie maiąc żadnej najmniejszej przyczyny i interessu do ich mościów panów Baranowskich, Uszczapowskich, Waśkowskich, Bołsunowskich i Moszkowskich, jako szlachty rodowitej, dobrze osiadłej, przy dostoienstwie królów ich mościów, panów miłościwych, w różnych okaziach, lubo i wygnańcami będąc od nieprzyjaciela krzyża swiętego i rzeczypospolitej i krew swą rozlewaiących, dobrze w rzeczy pospolitej zosłużonych, antiquitus od tychże królów, panów miłościwych różnemi dekretami, jako i sądu głównego trybunału koronnego lubelskiego in toto w spokojnej possessiej stricte obwarowanych, (iako te wszystkie, prawa, przywileia, dispositie, dekreta commissarskie, różne kwity poborowe, attestatie wojskowe w sobie zawieraią) niewiedzieć z jakowego instictu, postponuiąc wszystkie dobrodziejstwa królewskie i zasługi w ojczyznie, iako szlachty rodowitej, w honorze każdemu szlachcicowi równej, śmiał i ważył się wyiednać od jego królewskiej mości, Jana trzeciego, nam teraz szczęśliwie panuiącego, mandat, z opisaniem w nim laesi honoris protestantium, iakowyści niesłusznej, nieprawnej iurisdictiej zamku i starostwa owruckiego, i tym że mandatem pociągaiąc, czemu, iż nigdy z pradziadów, dziadów, ojców swoich i sami żałuiące się nigdy nie podlegali, i przy wolnościach swoich szlacheckich, iako żyli i mieszkali, tak nieodmiennie pod prawem ziemskim, koronnym mieszkaiąc, i usługę rzeczy pospolitej odprawuiąc, i teraz przy najiaśniejszym majestatie i dostoieństwie jego królewskiej mości, pana miłościwego, i rzeczy pospolitej, za ojczyznę honory swoie i zdrowia ważyć i krew przelewać ofiaruią się; a, żeby za tym mandatem jakowego uszczerbku protestantes wszyscy nie ponosili, do tejże łaski iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, skłaniaiąc, iteratis vicibus solennie manifestuiąc i protestuiąc się, salvam meliorationem do poprawienia tej protestatiej, lubo pozwami według prawa rozszyrzenie, a za tym, aby pod pokrywką tego mandatu iego królewskiej mości jakowej niesłusznej, nieprawnej condemnaty w sądzie jakowym nie otrzymał i za oną iakowa violentia żeby się brevi tempore nie stała przez subordynowane osoby, do dalszych szkód nieprzywiodł, do poprawienia tej protes-

statiej sobie, potomkom i successorom swoim zostawiwszy i prawnie w sądzie należnym ofiarowawszy, i oto się manifestowawszy, prosili, aby actis praesentibus connotowana była, co i otrzymali. Imieniem ich mościów panów Uszczapowskich, Waśkowskich, Bołsunowskich, Baranowskich i Moszkowskich, braci i sąsiadów swych, podpisuię się Serhij Uszczapowski.

Книга гродская киевская записовая поточная и декретовая, № 5, годъ 1691—1695; листъ 225.

XCII.

Жалоба поручика Давида Тальковскаго на дворянъ Мошковскихъ и на козаковъ полка Искрицкаго, о томъ, что они прогнали изъ села Мошковъ и ограбили, устроивъ пожаръ, хоругвь войска, отправленную въ Мошки на квартиру. 1691. Декабря 10.

Року тисеча шестсотъ девятдесятъ первого, месеца декабря десятого дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передомною, Іаномъ Песлякомъ, наместникомъ на тотъ часъ подстароства и реентомъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцъскими, comparens personaliter urodzony imć pan Dawid Talkowski, porucznik chorągwie urodzonego imć pana Stephana Baranowskiego, rotmistrza jego krolewskiej mości, tatarskiej, swoim y tegoż imć pana rotmistrza swego imieniem, także ich mościów panów: Marcina Jahtamowicza, Jana Chaleckiego, Józefa Mucharskiego y Jana Moszyńskiego, tejże chorągwie kompaniej, od niżej mianowanych osób jednych pobitych, drugich ze wszystkiego rynsztunku wojennego, koniej y innych rzeczy ogołoconych y zabranych, naprzeciwko urodzonemu imć panu Stephanowi Didkowskiemu, bywszemu przed tym regentowi grodzkiemu genera-

łu województwa kijowskiego, principałowi et ommium malorum, ob discrimen et detrimentum reipublicae, consiliatori, tudzież swobodnym, olim do starostwa owruckiego bojarom, protunc rebellizantom, należącym, ad praesens vero titulum nobilitatis indebite et illegitime usurpującym, jako to: Nikonowi, Chwedorowi Krawczenkowi, Semenowi Ihnatenkowi Moszkowskim y całej wsi Moszków, pryncypałom y comprincipałom, consulto et deliberato animo, na zrujnowanie y oppraessyą chrągwie pomienionego imć pana rotmistrza zgromadzonym i innym wielu kozakom, jego mości pana Bazylego Iskrzyckiego, pułkownika jego królewskiej mości, do tejże invasiej przysposobionym z różnym orężem ludzi pomienionych, samym że Moszkowskim de nominibus et cognominibus lepiej wiadomym y świadomym, in ulteriori juris tractu specificowanym (quorum statuitio omnino urgetur) solennissime et gravi cum querela świadczył, manifestował i protestował się o to: iż co imć pan porucznik z chorągwią swoją, mając pewny ordynans od jaśnie wielmożnego jego mości pana Stanisława Drużkiewicza, kasztelana Chełmskiego, tuczapskiego etc. starosty, regimentarza y commisarza wojsk jego krolewskiej mości zaporozskiego do miasta Owrucza, a chcąc mederi, aby ubogim mieszczanom y bojarom owruckim, w szesnastu chałupach mieszkającym, których paucitas ob desolationem per varias incursiones tantisper zostaje) do pomienionej wsi Moszków, dla scisłości miasta Owrucza, pomienionych kompanią, dla consolatiej y diszkreciej opisanych kozaków sprowadziwszy, ordynował, którzy gdy anno praesenti, millessimo sexcentesimo nonagesimo primo, die octava decembris, immediate przed wieczorem ziachali, tamże, z przyjazdu nie zastawszy nikogo w domach, vergente sole, w gospodach czterech noclegiem staneli, pomienieni zaś panowie Moszkowscy, snać suadente tegoż imć pana Stephana Didkowskiego, principała, pod cerkiew do inszych domow skupiwszy się, y pomienionych, kozaków zaciągnowszy, (którzy przed tym u nich że przez kilka niedziel stali) w same pierwospy zapaliwszy we czterech mieyscach puste chałupy y łaźnie, słomy nanosiwszy, z rucznicami, pistoletami, kosami nabitemi y innym orężem, do boju należącym, pomienioną kompanią, nil sibi mali ac adversi sperantes, w koło otoczyli, dopieroż we dzwon na gwałt bić kazali y wszyscy obses, chcąc somno dedi-

tos vita priware, rzucili się y strżelać poczeli, ktory huk, krzyk, strzelanie usłyszawszy i koni dopadszy, evitando hocce periculum mortis, retro ku chorągwi do Owrucza zdrowie swoje, odbiegszy kulbak, strzelby, burek, kanczukow y innego porządku wojskowego, unosili; pomienieni zaś Moszkowscy z comprincipałami y adhaerentami swemi, na konie powpadawszy, o ćwierć mile gonili, z między których jeden z Moszkowskich, oklep na koniu z samopałem, na drugich wołając: «bij zabij» zagnał się; gdzie, broniąc zdrowia swego, taż kompania, odwrot uczyniwszy, wstręt dali y tego konia odbiegłego z samopałem na szlaku wziąwszy, do chorągwie przyprowadzili, przy którym tumulcie y hałasie koni dwóch, valoris złotych dwieście monetą dobrą, zabito, kulbak trzy, burek y uzdeczki w gospodach pozostałe poodbierali, czeladnika zaś imć pana Jasińskiego, szlachetnego Jana Kazanowskiego, niewiedzieć gdzie podzieli, czyli zabili, czyli utopili, o którym do tych czas protestans y pan jego, żadnej nie mają wiadomości, słowem na pułtora tysiąca złotych, nie imputując bicia, naczynili. Dalsze odpowiedzi, obiecując chorągiew w mieście Owruczym funditus znosić, czynili y przechwalali się, czym wszystkim pomienieni obwinieni z comprincypałami y adhaerentami swemi, prawo pospolite violarunt y winy w niem, na takowych excessivos surowie opisane, na dobra y osoby swe zawzieli y zaciągneli, o co wszystko pomieniony imć pan porucznik, tak siebie samego, jako y imć pana rotmistrza swego z całą chorągwią, ibi ubi de jure (venerit), agere deklarowawszy, oraz przestrzegszy sobie seorsivam tej protestatiej meliorationem, pomienionego konia gniadego, łysego, białe kopyta y nogi mającego, y samopał, valoris złotych cztery, praesentował, oraz o taxę pomienionego konia y samopału, we złej oprawie y z zamkiem będące, prosił, ktore, affectatiej parendo, in praesentia wielu y szlachetnego Jana Hlebowskiego, woznego generału wojewodztwa kijowskiego y innych konia, valoris złotych trzydzieści, samopał pogruchotany, złotych cztery szelężną monetą otaxowałem; po ktorej taxie pomienionego konia y samopału, tenże jego mość pan porucznik ex sequestro officii praesentis wyręczył, z odebrania onych (salva evictione) urzędu a quavis impetitione juris praesenti kwituje protestatione. Et in continenti, personaliter stanowszy wozny generał wojewodztwa kijowskiego, szlachetny Jan Hlebowski,

dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, w moc prawdziwej, wiernej y skutecznej relatiej swojej, zeznał, iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca decembra dziesiątego dnia praesentis, ad affectationem juridicamque requisitionem, ex additione officii, tegoż imć pana porucznika, tudzież całej chorągwie, mając przy sobie strone szlachte, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Jana Grywskiego y Antoniego Staszkiewicza, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia użytych, był we wsi Moszkach, gdzie widział y urzędownie oglądał pomienione chałupy, we czterech mieyscach opodal przez nich że popalone, do których chałup, czyje by byli, żaden z tychże panów Moszkowskich nie przyznał się, gdzie tenże wozny ze szlachtą, sobie przysposobioną, o pomienionego czeladnika y o zabranie rzeczy, koniej postrzelanie, judicialiter przywrocenia requirował, którzy powiedzieli, że chiba sami zgorzeli y wysz w protestatiej wyrażone te rzeczy pogorzeli. Co on woźny widziawszy, y od różnych ludzi słyszawszy, ztamtąd nazad powrócił y o tym tę swoją prawdziwą relatią, przedemną, urzędem, czyni y zeznawa, prosząc protestans protestatiej a wozny visiej relatiej do xiąg przyjęcie y zapisanie, co y otrzymali. Dawid Talkowski porucznik.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3216, годъ 1691—1692; листъ 417.

XCIII.

Жалоба панцырной хоругви кіевскаго подчашія, Степана Гурскаго, на бояръ Мошковскихъ о томъ, что послѣдніе, вмѣстѣ съ козаками изъ полка Василія Искрицкаго, напали на хоругвь, проходившую черезъ село Мошки, стрѣляли въ солдатъ, многихъ опасно поранили и изъувѣчили нѣсколько лошадей. 1692. Марта 13.

Року тисеча шестьсотъ деветьдесятъ второго, мѣсяца Марца третегонадцать дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевское милости овъруцькомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, намесникомъ кгродскимъ подстароства овъруцького и книгами нинешъними, кгродскими, овъруцьким comparens personaliter urodzony jego mość pan Adam Czerniawski, towarzysz chorągwie pancerney urodzonego jego mości pana Stephana Gurskiego, podczaszego kijowskiego, będąc in summo discrimine vitae postrzelony, in procinctu itineris na podiazd z jego mością panem namiesnikiem i całą kompanią idący, retro na consistentią ledwo żywy do Owrucza przywieziony, acta praesentia adire mogący, swym y przerzeczonego wprzód jego mości pana Stephana Gurskiego, podczaszego kijowskiego, rotmistrza jego krolewskiey mości, także namiestnika y całey companiey, także pocztów, a potym urodzonego Iana Radeckiego, czeladnika pocztowego jego mości pana Wawrzyńca Szeleyka, y urodzonego pana Michała Niewęgłowskiego, lethaliter chorującego, y śmierci bliskiego, także czeladnika pocztowego, urodzonego jego mości pana Franciszka Zaleskiego, towarzystwa tegoż znaku, postrzelonych, rannych, skaleczonych y usługi rzeczypospolitej woienney na dalszy czas służyć nie mogących, imieniem, vindicando prœmissam iniuriam et stipendiariorum militum nec non sui contemptum, providendo omni futuræ, w nieprzybyciu na podiazd, indemnitati suae, vero prospiciendo integritati, żałośną y solenną przeciwko swobodnym: Nikonowi, Haraskowi Naumenkom, Semenowi Worobienkowi, Michałowi Zadczenkowi, Fedorowi Chaydeczenkowi, Wasiuchnowi, Haponowi, Matwiejowi y innym, po imionach tymże lepiey wiadomym, Moszkowskim, boiarom jurisdictiey starostwa owruckiego antiquitus podległym, prawo y pokóy pospolity zruszającym, rebelizantom, Ianowi Sokołowskiemu, Trochimowi Duchowskiemu, woźnemu, tychże dóbr wsi Moszków participantom y possessorom, niemniey kozakom z pułku jego mości pana Bazylego Iskrzyckiego, atamanowi, w Rakowszczyznie stojącemu, Zienkowi, Piotrowi y innym, do osob plus minus trzydziestu, ze wsi Łasków consulto zaciągnionym, nakaznemu namiesnikowi lepiey wiadomym, zaniosł protestatią o to: iż gdy wspomniony jego mość pan Jan Dobrzański, namiesnik moderni protestantis, z drugich ich mościow całey chorągwi companią, za uniwersałem, ordynansem y wyraźną wolą jaśnie wielmożnego jego mości pana Franciszka Ga-

łeckiego, kuchmistrza koronnego, regimentarza swego, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtorego, dnia dwunastego martii, z consistentiey swoiey zimowey, miasta jego krolewskiey mości Owrucza, na podjazd przeciwko impresie insucursorum reipublicæ, ad suppræssionem nieprzyjaciela krzyża swiętego, recto tractu bez wieś Moszki, sine ulla data Moszkowskim, bojarom tam mieszkającym, occasione, pacientissime przechodzili, nilque mali ac adversi a quopiam sibi eveniri sperando, nic im nie będąc winni, biezpieczno szli, tamże obwinieni, postrzegszy protestantów, idących niby ku jakowemu gwałtownemu sobie nieprzyjacielowi, y zadatki złe mający, sine omni zelo misericordiae, remotoque timore divino, amore proximorum y krwi wiary chrzesciańskiey, z rucznic strzelać poczęli, strzelali, z cepami, kosami, oszczepami, spisami, rohatynami, drągami, kołami, ohłoblami wypadszy y z czym kto mogł, umyśliwszy wszystkich cale nieżywić, swoie sœvities, złey swoiey dość uczyniwszy zawziętości, exequuti, pomienionego comparenta, pana Czerniawskiego, w ucho same, z lewey strony, kulą śmiertelnie postrzelono, że kula w ciele z niebezpieczęstwem życia została y, Bóg wie, jeżeli z tym nie pożegna się światem; urodzonego pana Iana Radeckiego, czeladnika pocztowego urodzonego jego mości pana Wawrzyńca Szeleyka, kulą w prawą rękę, niżey czwartego palea, podle miezinnego, na wylot przestrzelono, junctury wszystkie naruszone, że kaleką na tę rękę zostać musi, urodzonego pana Michała Niewęgłowskiego, czeladnika pocztowego urodzonego jego mości pana Franciszka Zalewskiego, dwiema kulami w piersi z lewey strony, że aż kula została, trzecią kulą w jagodę twarzy z lewey strony przestrzelono, konia karego, valoris złotych trzysta, jego mości panu Szeleyku, na którym osiadacz jego, Radecki, jechał, kulą w szyię, postrzelono y tamże w szyie zostaie, konia także karego jego mości pana Krzyżanowskiego postrzelono, że w nim kula została, drugą ich mość companią, czeladź pocztową y luźną kozackim y buntowniczym sposobem, ile czym kto miał, bili, hałasowali niewinnych, po nieprzyiacielsku postępuiąc, przez który takowy swoy zuchwały, swawolny, buntowniczy y bezprawny proceder pomienieni swobodni Moszkowscy, bojarowie, z drugiemi uczęsnikami swymi, Moszkowskiemi, adhaerentami y kozakami prawo pospolite—domowi, a kozacy i ich su-

perintendent, jego mość pan Iskrzycki—woyskowe, succubuerunt y winy, tak prawne, jako y woyskowe libere zawzieli, do szkod namniey na złotych dwa tysiąca, excepto omieszkania occasijej woienney, od czeladzi y od koni odeyście, przywiedli y przyprawili; zostawiwszy tak jego mości panu rotmistrzowi swemu, jako sobie salvam tey protestatiey meliorationem, albo przez pozwy correctionem; na dowod czego wszystkiego tenże comparens stawił woźnego generała woiewodstwa kijowskiego, szlachetnego Sebestiana Darowskiego, który w moc wierney y prawdziwey rellatiey swoiey jawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał, iż on, na affectatią y prawną requisitią tychże protestantów, był w mieście jego królewskiey mości, Owruczu, roku, miesiąca y dnia cum ipso facto wyżey w protestatiey mianowanych, gdzie będąc, u kożdego w osobliwey gospodzie, konsistentią zimową w Owruczu stojącego, przy opatrywaniu przez niewiernego Dawida, żyda, cerulika, mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Jana Milkiewicza, także Iana Penskiego z nowego miasta Narodycz, wszystkich postrzelonych osób razy, jako też y konie, czasu y sposobem wyżey w protestatiey wyrażonych, widział y urzędownie oglądał, y to też słyszał, że jeszcze na protestantów diffidant, które sobie postrzelone razy y skaleczenia przez pomienionych swobodnych Moszkowskich, bojarów, i przez kozaków pułku jego mości pana Iskrzyckiego mienili sobie bydź stałe y zadane, co iuste vidit et audivit, o tym swoją prawdziwą, przedemną, urzędem, czyni y zeznawa rellatią, prosząc tak protestans o przyięcie y do akt zapisanie swoiey protestatiey, jako y woźny obductiey rellatiey, co otrzymali, Adam Czerniawski, Sebestian Darowski woźny.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1691—1692 годъ, № 3216; листъ 619 на оборотѣ.

XCIV.

Жалоба Францiска Бильского, товарища панцырной хоругви кiевского подчашiя, Гурскаго, на бояръ Мошковскихъ, о томъ, что они, во время нападенiя на панцырную хоругвь, сильно избили истца, а товарища его, Михаила Невенгловскаго, убили. 1692. Апрѣля 2.

Року тисеча шестъсотъ девятьдесятъ второго, месеца априля второго дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ подъстароства овъруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Franciszek Bilski, towarzysz chorągwie pancerney urodzonego jego mości pana Gurskiego, podczaszego kiiowskiego, confusus et converberatus, swym y urodzonego jego mości pana Franciszka Zaleskiego, tegoż znaku towarzysza, vindicantes mortiferam necem urodzonego Michała Niewęgłowskiego, czeladnika swego pocztowego, szlachcica dobrze rodowitego y osiadłego, przychylaiąc się we wszystkim do pierwszey protestaciey, przez urodzonego jego mości pana Adama Czarniawskiego, teyże chorągwie towarzysza, roku teraznieyszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt wtorego, dnia trzynastego marcii w grodzie owruckim zaniesioney, solenissime magnoque cum dolore przeciwko swobodnym: Nikonowi, Haraśkowi Naumenkom, braciey, y innym wszystkim, de nominibus et cognominibus w teyże pierwszey protestaciey specifice wyrażonym, Moszkowskim, jawnym rebelizantom y gwałtownym excessorom, manifestował y protestował się o to: iż

gdy pomieniona chorągiew jego mości podczaszego kiiowskiego, rotmistrza comparentis, za ordynansem jaśnie wielmożnego jego mości pana hetmana wielkiego koronnego, wodza swego, na podjazd, propter suprimendos insultus hostiles, anno eodem præsenti, die decima secunda martii, recta tramite na wieś Moszki szła, tamże pomienieni obwinieni, postrzegszy comparentów, ze znakiem idących, obviam, niby przeciwko nieprzyiacielom krzyża swiętego, z ruc̀znic, pistoletów y inney strzelby, nic sobie nie będąc winnych, ognia szkodliwie dali y z zaciągnionymi kozakami jego mości pana Iskrzyckiego, czym kto mogł, bili, zabijali, pastwili się; jakoż teraznieyszego protestanta wegierami, kijami, obuchami, szperstkami (sic), drągami, na zabicie godząc, okrutnie y niezbożnie zbili, ktory s konia humo allisus, eodem momento z tymże nie pożegnał się światem y po dziś dzień na zdrowiu y siłach swych znaczną imbecilitatem et discrimen patitur, przy którym zbiciu in loco delicti, pistoletów pare krzosowych, valoris złotych trzydzieści, wzięli, pomieniony zaś, kulami dwiema postrzelony, urodzony Michał Niewęgłowski, z tych razów letaliter chorując, w Owruczym, na consistentiey swey, die vigesima octava ejusdem mensis martii, de hac vita cessit, cujus defuncti et interempti cadaver w grodzie owruckim anno eodem, die secunda Aprilis, przez szlachetnego Jana Hlebowskiego, woźnegò y generała woiewodztwa kijowskiego, in præsentia et frequentia towarzystwa y czeladzi tegoż znaku, wielu ich mościów szlachty, do grodu przybyłych, także mieszczan y gościnnych ludzi, presentatum, że z lewego boku, wyżey serca, dwiema kulami postrzelony, w którego ciele też kule zostały, iż, causatoribus inculpatis, z rąk Moszkowskich hac vita privatus est, tenże woźny według zwyczaju prawa pospolitego na cztyrech mieyscach, publicatiom należytych, głosem wyniosłym obwołał, do wiadomości wszystkim przywiodł y publicował, ażeby pomienione crudelissimum homicidium y tak znaczna confusia y zbicie znaku jego mości pana rotmistrza protestantis, ktora vindictam clamat, nie poszła in casum, ale rigide, podług opisu statutu, constitucii, praw na nich extendantur pœnæ, teraznieyszą declaruje protestatią, że z pomienionymi Moszkowskimi, boiarami, ubiquinario fori judicii et oficii regni, insimul z ich mością panem rotmistrzem swym, progredientur via, salvam sobie y jego mości panu rotmistrzowi swemu

zostawiwszy prosecutionem teyże protestacyj, jeżeliby tego prawna ukazywała potrzeba, meliorationem, auctionem, albo przez pozew correctionem, terazniеysza zaś, aby actis connotaretur, tenże comparens mnie, urzędu, prosił; co y otrzymał. Franciszek Bilski. Jan Hlebowski woźny.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1691—1692 года, № 3216; листъ 659.

XCV.

Жалоба дворянина Ивана Блоцкаго на дворянъ: Василія, Григорія и Степана Меленевскихъ, также на родственника ихъ Ивана Бобра, о томъ, что они за грабежи и нападенія на шляхетскіе дворы, находились подъ военнымъ судомъ и были приговорены къ смертной казни, но потомъ, освободившись по прозбѣ сосѣдей, продолжаютъ прежнія безчинства; они, между прочимъ, нанесли жестокіе побои Блоцкому и продолжаютъ угрожать ему дальнѣйшими нападеніями, утверждая, что они «собакъ напоятъ ляцкою кровью». 1692. Мая 20.

Року тисеча шестьсотъ девятьдесятъ второго, мѣсяца Мая двадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, намесникомъ кгродскимъ подъстароства овъруцкого у книгами нинешними, кгродскими, овъруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Błocki, obywatel woiewodztwa kijowskiego, quam primum dla odpowiedzi y zasadzek na drogach od wyżey mianowanych osób acta praesentia adire potuit, tak zaraz, swoim y urodzonych ich mościów panów: Samuela, in senili aetate bliższego śmierci niż życia zostającego, oyca, Daniela y Andrzeja, synów, Leontego synowca, y Theodora Demianenka Meleniewskich, vindicando znacznych krzywd,

szkód, violentij y opressij, solennissime et gravi cum querela naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Bazylemu, oycu, Hrehoremu y Stephanowi, synowi, Meleniewskim y Janowi Bobrowi, ad praesens tytułuiącemu się Błockiemu, zięciowi, pryncypałom y compryncypałom, świadczył, manifestował się o to, iż ich mość obwinieni, mieszkaiąc in vicinitate, w jedneyże wsi Meleniach z protestantami, luboby mieli sąsiedzką certować przyjaznią, to we wszystkim extra metam prawa pospolitego postępując, różnych dni, czasów y miesięcy protestantom wielkie krzywdy, excessa, prepeditie w gróntach; borach y sianożęciach czynią, nanoszą y wyrządzają, jakoż zaraz po świątobliwym dekrecie jaśnie wielmożnego jego mości pana hetmana wielkiego koronnego, za jego exorbitantie, rabunki, naiazdy dworów szlacheckich, na garło będąc wskazany, a potym, za poważną y pokorną interpositią ich mościów panów obywatelow woiewodztwa kijowskiego, odproszony y eliberowany zostawszy, loco emendationis vitæ, w swoich złych y nieprzystoynych perseveruie uczynkach; kiedy, nie ukątentowawszy się dawnieyszemi oppræssyami, violentiami, napadaniem dworu protestantów, teraz noviter, roku teraznieyszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt wtorego, miesiąca Aprilis siódmego dnia, w poniedziałek wielki wielkanocny, zaprosiwszy wrzkomo na wódkę protestantów, do dworu y residentiey urodzonego jego mości pana Krzystopha Bliszczanowicza, w teyże wsi mieszkaiącego, a snać mając już subordynowane na pobicie y pokaleczenie protestantów osoby, przy zaczęciu ochoty, jego mości pana Bliszczanowicza sam jego mość pan Mieleniewski, pomienionemu jego mości panu Danielowi Meleniewskiemu dawszy okazyą, verbis inhonestis et contumeliosis, bonæ famæ et reputationi nocivis, zelżywszy y zesromociwszy, potym ad verbera udawszy się, pięścią w gębę uderzył, pomienieni zaś ich mość panowie: Hrehory y Stephan Meleniewscy, synowie, y Bobr, zięć, z innemi compryncypałami swemi, hurmem z żonami y parobkami, z różnym orężem, kosami, kijami, strzelbą ognistą przypadszy, sine ullo zelo misericordiæ, tak teraznieyszego protestanta, jako y pomienionego jego mości pana Daniela Meleniewskiego stusami, pięściami, płazami bili, czupryny powyrywali, żebro protestantowi z prawego boku wybili, że do tych czas znaczną czuje w siłach swoich, nie mogąc odetchnąć, imbecilitatem, y gdy-

by tameysi ich mość panowie sąsiedzi y kozacy, tam stojące consistentią, protestantów nie odratowali, pewnieby onych nieżywili; przytórym szamotaniu, biciu y kaleczeniu czerwonych złotych jedynaście jego mości panu Błockiemu, teraznieyszemu protestantowi, z workiem z zanadry wyszarpniono, z których iednego tylko jego mość pan Bobr we trzy niedziele przywrócił, a dziesięć in suum obrócił commodum, także odpowiedzi dalsze na zdrowie, życie y substantią, dla których protestantes securi vitæ bydź nie mogą, ale ubivis locorum periclitari muszą, czynili, haec formalia mówiąc: «że będziemy się o to starać, aby krew lacką psi chleptali»; insuper imparitatem status, nazywając niejakowemi Hłuszakami y, że pańszczyznę synowi jego będą robić, tenże jego mość pan Meleniewski, przed wielą conditiey ludzi, zadaie, na honorze y dobrey ab aevo reputatiey szarpie y diffamuie, pszczoły zaś protestantów własne, od lat kilku podbiera, drugie wydzierać każe, jakoż jego mości pana Leontego Meleniewskiego, na Wołyniu ad praesens mieszkaiącego, pszczół czworo, waloris każde po złotych dwunastu, w barciach na głowę wybili y na swóy pożytek obrócili; w grunta własne y sianożęci protestantów wdzierają się, miedzy przerywają y pod siebie nullo jure et praetextu podbijaią, nawet gościniec starożytny, ode wsi Chodaków idący, poorawszy, y on ogrodziwszy, prosem zasieli, tak dalece, że o staje ludzie inszy gościniec przełożyć musieli, co, że się dzieje przeciwko prawu pospolitemu, samey słuszności y świętey sprawiedliwości, z uymą honoru y szkodą, (którey sobie za te wszystkie lata na trzy tysiące protestantes być mienią, y osobliwym regestrem, czasu prawa, etiam per inquisitionem dowiodą). O to wszystko modernus comparens, tak siebie samego, jako y ich mościów panów Meleniewskich, jure acturos offert, a zostawiwszy tey protestatiey wolną, tam in toto, quam in minima parte tymże ich mościom panom Meleniewskim meliorationem, albo przez pozwy correctią, prosił hoc totum actis connotari; co y otrzymał. Jan Błocki, swym y ich mościów panów Meleniewskich podpisuie się imieniem.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, 1691—1692 года, № 3216; листъ 720 на оборотъ.

XCVI.

Жалоба дворянина Остафія Дедовича-Трипольскаго на дворянъ: Михаила, отца, и Григорія, Василія и Іосифа, сыновей, Кончаковскихъ, о томъ, что они завладѣли его имуществомъ и неоднократно покушались убить его; что кромѣ того Василій и Григорій Кончаковскіе, находясь постоянно на службѣ у разныхъ полковниковъ козацкихъ: Лончинскаго, Апостола и Палія, грабили вмѣстѣ съ ними шляхетскія имѣнія, въ томъ числѣ и имѣніе Трипольскаго. 1692 Августа 22.

Року тисеча шестьсотъ девятьдесятъ второго, месеца августа двадцать второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Іаномъ Песлякомъ, наместникомъ на тотъ часъ подстароства и реентомъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Ostaphij Dedowicz Trypolski, swym y urodzonej jejmość paniej Alexandry Jeziorkowskiego Trypolskiej, małżąki swej, imieniem, solennissime przeciwko panom: Michałowi Konczakowskiemu, ojcu, za którego powodem, wolą, poduszczeniem y wiadomością niżej mianowany excess y uczynek stał się, Hrehoremu y Bazylemu, synom, braci między sobą rodzonym, pryncypałom, Jozephowi, starszemu bratu, Konczakowskim, za którego także radą y pomocą, czeladzi dodaniem ten uczynek stał się, Łazarzowi Markianenkowi, mieszczanczukowi owruckiemu, siestrzeńcowi rodzonemu pana Michała Konczakowskiego, którego pomieniony pan Konczakowski, jako wuj rodzony, na zaprawę excessow y na pomoc synom swym y sobie, aż

zza Dniepra, z miasta Kozelca od, matki onego a siostry swojej rodzonej, do siebie odszukał, Parchomowi z Diwina Diwińskiemu y synowcowi onego starszemu, Michałowi, mazurkowi Hrehorego Konczakowskiego y innym wszystkim czeladzi y wyrostkom, po imionach y przezwiskach onymże samym dobrze wiadomym y znajomym, compryncypałom, których było do kilkunastu, świadczył y protestował się o to: iż wspomniony pan Michał Konczakowski, nie kontentując się dawnemi najazdami y nasyłaniem synow swoich, tak na dom protestantis, jako y po rożnych gościncach zastępując, częstokrotnie czyhając na zdrowie protestanta, samego zabić, lub też z domem spalić odpowiadają, poddanych protestantów, w rożnych wsiach mieszkających, najeżdżają, biciem, grabieniem y do posłuszeństwa y robot gwałtownych usiłują, zabiciem poddanym zagrażają, aby posłuszeństwa protestantom, jako panom dziedzicznym, nie czynili, o co wszystko protestatie dawne są poczynione, szerzey świadczą, a mianowicie: pan Michał Konczakowski stary, jeszcze od ożenienia swego, jako prędko protestans z rodżonym swym pozostali w sieroctwie od rodzica swego, in minorennitate, tak zaraz, niewiedzieć y jakowym sposobem y bez wiadomości krewnych protestanta, w stan małżeński siostrę rodzoną protestanta przyjąwszy, zabrawszy wszystkie dispositie, sprawy, splendory, oraz y majętności, po rodzicu protestanta pozostałe, objąwszy y usmakowawszy, prawem bożym y przyrodzonym na protestantów należące y po rodzicu onym spadłe, począwszy od roku tysiąc sześć set pięćdziesiąt szostego, aż do tych czas używa y używać nie przestaje, z których majętności na każdy rok intraty, nim nierospędził poddanych, wspomniony pan Konczakowski, na złotych półczwarta sta, oprócz grabieżow, to jest bydeł ragatych, wołów, krow, koni, owiec, świni y innych gospodarskich i poddanych nabytków, które czasu prawa protestans regestrami, przez poddanych poprzysiężonemi, dowodzić obiecuje, niekontentując się tedy tym z synami swymi, których z rożnemi swawolnemi pułkownikami pozaciągawszy y wprawiwszy do najazdów na domy szlacheckie y rabunki, jako to wspomniony Hrehory y Jozeph Konczakowscy, bracia, służąc z nieboszczykiem panem Łączyńskim, pułkownikiem swawolnej kupy, najpierwiej z pułkownikiem y całą chorągwią, companią swoją, po śmierci nieboszczyka pana Bułyhi, najachawszy samą pa-

nią Bułyżynę, pozostałą wdowę, na dom y residentią, we wsi Klińcu na ten czas mieszkającą, funditus zrabowali y te łupy do rodzica swego, do wsi Czernihowiec przyprowodziwszy, zostawili, którego ich mość panowie obywatelowie tutejsi, jako nieprzyjaciela rozgromiwszy samego pułkownika, obżałowanych do jaśnie wielmożnego jego mość pana hetmana zaprowadziwszy, jako swawolnego poprzysiąc musieli, a mianowicie imć pan Jabłoński, którego na ten czas także najachawszy, zrabowali, tedy onych poprzysiąc musiał; jakoż jasnie wielmożny jego mość pan hetman, jako wodz, uskramiając tę swawolę, świątobliwym swym dekretem na garło sądzić onych roskazał y osądzeni są, jakoż, uniosszy z tamtej kupy zdrowie swoje, ci pomienieni panowie Konczakowscy, na zaciąg do nieboszczyka pana Apostoła rzucili się, z którego zaciągu, coraz przyjeżdżając do ojca swego y po niejednokroć razy na dom protestanta najeżdżając y na poddanych onego, rożne krzywdy, szkody, przykrości, oppraessie y contempta, wespoł z ojcem swym, wyrządzali, jako y teraz noviter, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtórego, miesiąca augusta dnia siedmnastego, abdenkowawszy od companiej jego mości pana Palija, pułkownika jego krolewskiej mości, czyli exces jakiś zrobiwszy, aż do Remezów pod Mozyr zabiegli y tam przez czas niemały, nim pomieniony jego mość pan pułkownik wojskom swym do kupy kazał się zmykać, tułali się, a potym, dowiedziawszy się, że się wojsko wszystkie z consystentiey ruszyło, zaraz do ojca swego Hrehory Konczakowski z żoną swą przyprowadziwszy się, nazajutrz, tylko przenocowawszy, za roskazaniem rodzica swego do wsi Kłoczków napadszy, obaj pomienieni pryncypałowie Konczakowscy y z mianowanemi compryncypałami y pomocnikami swemi, tamże poddanych roboczych, na imie: Stephana y Ułasa Bełaczenków, gwałtownie za szyje pobrawszy y w wozy tychże poddanych konie pozaprzęgać czeladzi swej kazali y poddanych na wozy powsadzawszy, poprzywięzywali y do Czernihowiec, mieszkania rodzica swego, zaprowadziwszy, w dzień robotą ciężką, a w nocy turmą przez cały tydzień gnębili, o których tedy poddanych dowiedziawszy się protestans, o tak ciężkim onych y niezbożnym przez obżałowanych tyranizowaniu, używszy y uprosiwszy jego mość pana Ochłapowskiego, administratora dóbr wielmożnego jego mości pana podczaszego wilkomirskiego Norzyń-

skich, jako na ten czas jadącego z miasta Narodycz, po usługach pana swego y przybytego w dom protestantis, aby z łaski swej dojachać raczył, jako przyjaciel perswadował panom Konczakowskim, aby nad poddanemi poprzestali czynić zbytków y do posłuszeństwa sobie nienależytego nie przywracali, tedy, miasto usłuchania y ukontentowania przyjacielskiego, odpowiedź przed tymże przyjacielem użytym na zdrowie protestanta pan Michał Konczakowski z małżonką y synami swymi uczyniwszy, nizczym onego odprawili, na ostatku y samego pomienionego pana Ochłopowskiego mało confusią nie nakarmili, nie kontentując się y tym, w tydzień po tym excessie, namówiwszy się z synami swemi, w niedzielę samą, Konczakowski stary, nie ugasiwszy swego niezbożnego apetytu y rankoru do protestanta, jachał do Narodycz na targ do miasteczka, a synów swych y czeladź zostawił y roskazał, aby na zadzie jachali, rozumiejąc, że i protestans do miasta jechać będzie, aby cofusią protestanta, albo y o śmierć przyprowadzili, jakoż, czyniąc wolą ojca swego, pomieniony Hrehory y Bazyli Konczakowscy, synowie, z czeladzią y pomocnikami swemi, w pół godziny za ojcem swym jadąc, pytali się we wsi, czy już poiechał protestans do miasta, odpowiedziano onym, że jeszcze nie jechał, ale ma jechać, którzy, przejachawszy przez wieś, o pół mile czekali nie mało, aże protestans jachać gościńcem do Narodycz będzie, tedy nie dowiedziawszy się, za ojcem swym aż do miasta jachali, gdzie obaczywszy czeladnika, na imie Bazylego Rusanowskiego, po potrzebach pańskich przysłanego, którego czyhali, aby onego porąbać y skaleczyć, mając do niego dawny rankor y, gdyby ichże czeladnik nie ostrzeg, pewnieby umysł swoj niezbożny popełnili, tedy ten czeladnik z miasta kryjomie pomiędzy ludźmi do pana swego ujechać musiał y, tem się nie ucieszywszy, oblawszy sobie liquorem głowę, jadąc z miasta, zaraz pode dwór przypadszy, tatarskim językiem wołając: «hała, hała» a potym strzelać do dworu poczeli, gdzie, widząc że dwór zamkniony, zaraz na wieś wielkim impetem skoczyli, tamże, spotkawszy urodzoną jej mość panią Annę Żudryną, siestrzenicę protestanta, idącą ze wsi z dziećmi, a mianowicie: z małym dziecięciem, z synaczkiem protestantis, zaraz nie uczciwemi słowami karczemnemi besztać, łajać począł y, gdyby za płot nie umknęła się, pewnie

żeby był dzidą onę przebił, pomieniony Hrehory Konczakowski y gdy protestans, posłyszawszy takowy okrzyk, rozumiejąc że orda napadła na wieś y dowiedzieć się chciał, tedy ujrzawszy, że protestans ze dworu wypad, zaraz rzuciwszy się na koniach, ode dworu onemu zabiegli y jako do nieprzyjaciela strzelać poczeli, gdzie protestans, widząc, że już o reszcie zdrowia chodzi, nie prosto do dworu, ale przez ogrody obronną ręką na wieś, do poddanego swego uchodzić musiał, gdzie aż w sam dwór u poddanego protestanta wpadszy, mało na progu w sieniach dzidą protestanta nie przebił, gdyby w sieniach drzwi nie zamknął, pewnieby protestanta bez pochyby zabił, a potym, z wielkiemi przechwałkami na zdrowie y życie protestantis uczyniwszy, za ojcem do wsi Czernihowiec odjachali, jakoż nie ustając, dziennym y nocnym sposobem podjazdy odprawują, czyhając, aby albo protestanta zgładzić z swiata, albo konie onemu y poddanym odebrać, gdzie po kilka kroć razy pomienieni Konczakowscy: Hrehory y Bazyli z czeladzią y bratem swym ciotecznie rodzonym, Markianenczukiem, mieszczanczukiem owruckim, w nocy napadając na parobków chłopskich, na noclegu z końmi nocujących, jeżeli się konie protestantis nie dadzą pochwytać, a że ci chłopi, nie poddani protestantis, tylko ich mościów panów: Pawła y Jana miecznika lidzkiego, Trypolskich, stryjecznych protestanta, tedy z niszczym musieli odjechać, przez które to jawne, niezbożne postępki, najazdy y odpowiedzi protestantowie bezpieczni życia, zdrowia y substantiej być nie mogą, przez który takowy swoj niesłuszny, bezbożny y niechrześciański postępek, prawo pospolite naruszyli, winy pro qualitate facti et excessus na osoby swe libere zaciągneli. O co iteratis vicibus protestowawszy, tejże skargi swej y obżałowania wolną ostrzegszy melioratią, albo przez pozwy poprawe, a o tę, wkrótce napisaną, prosił, aby do act przyjęta y zapisana była, co y otrzymał: Ostaphy Trypolski.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3216, годъ 1691—1692; листъ 782 на оборотъ.

XCVII.

Мандатъ королевскій, требующій въ сеймовый судъ дворянъ: Пашинскихъ, Волковскихъ и Костюшковскаго, вслѣдствіе жалобы на нихъ овруцкаго старосты, Франциска Потоцкаго о томъ, что они отказываются подчиняться суду овруцкаго старосты и исполнять, издавна на нихъ возложенныя, боярскія повинности. 1693. Октября 10.

Року тисеча шестъ сотъ девятдесятъ третего, мѣсяца Ноевърия девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овъруцкомъ, передомною. Теодоромъ Павъшою, подстолимъ овъруцкимъ, одъ урожоного его милости пана Яна Якубовъского, наместника кгродского овъруцкого, адъ гупъкъ солюмъ актумъ ужитымъ и упрошонымъ субъделегатомъ, и книгами нинешними, кгродскими, овъруцкими comparens personaliter urodzony pan Eliasz Sulátycki, sługa wielmożnego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, nomine tegoż jego mości pana swego, ten mandat jego królewskiej mości, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, ad instantiam przerzeczonego wielmożnego pana swego, jego mości pana starosty owruckiego, po panów: Paszyńskich, Wołkowskich i Kostiuszkowskiego, cum appresso sigillo, na rzecz, w tym że mandacie, niżej inserowanym, mianowicie wyrażoną, dany i służący, per oblatam podał, tenoris eius modi: Jan trzeci, z Bożej łaski król polski, wielki xiąże litewski, ruski, pruski, żmudzki, mazowiecki, inflanski, smoleński, kijowski, wołyński, podolski, podlaski, bracławski i czernihowski, wam: Jakubowi, Iwanowi,

Makarowi i innym Paszynnikom, sive Paszyńskim; Pawłowi, Józephowi i innym, imiony wam wiadomemi, Wołkowskim, dóbr wsi Paszyn i Wołkowiec, do starostwa owruckiego należących, niesłusznym compossessorom, tudzież Hrehoremu Kostiuszkowskiemu, dóbr miasta Michałowa i Jarosławca, z dawnych czasów do starostwa naszego owruckiego należących, niesłusznemu i nieprawnemu posessorowi, iakoweś dziedzictwo niesłusznie uzurpuiącemu, i innym wszystkim pomienionych dóbr i wsi, do starostwa owruckiego należących, dzierżawcom i possesorom, z dóbr, osób i sum waszych, rozkazuiemy, abyście przed nami i sądami naszymi, na sejmie walnym, blisko przyszłym, w Warszawie odprawuiącym się, od daty i położenia niniejszego mandatu za niedziel sześć, albo kiedy ta sprawa z regestru, podobnym sprawom należytego, do sądzenia przywołana będzie, w Warszawie osobami swemi stanęli, a to na instantią i prawne poparcie starosty naszego owruckiego, Franciszka Potockiego, który was pozywa o to: iż wy, sprzeciwiaiąc się prawu pospolitemu, lustratiom przed unią i po uniej, także i dekretom najiaśniejszych antecessorów naszych, z inquisitiej wywiedzionych na rokach ziemskich kijowskich, na relatiach ferowanym, exauditis partium controversiis między antecessorami waszemi, na które nie dbaiąc, dobra do starostwa owruckiego sobie przywłaszczacie, nie obawiaiąc się ztąd szkód i nagan zakładu, ważyliście się i ważycie z urodzonego aktora, starosty naszego owruckiego, z posłuszeństwa i zwierzchności wybiiać się, żadnych z dóbr zwyszmianowanych powinności nic odprawować nie chcecie, przywileiami iakowemiś, excerptami onych, z xiąg owruckich wyiętemi, zastawiać, dobra: miasto Michałów i Jarosławiec, Paszyny i Wołkowce, z dawnych czasów do starostwa owruckiego należące, sobie iakowemści dziedzicznem prawem, bez przywileiu ad male narrata otrzymane, które dekretami najiasniejszych antecessorów naszych są pokasowane, jurisdictiej zamku owruckiego z zwysz pomienionych dóbr podlegać nie chcecie, to iest, służby ordyńskiej od wielu lat odprawować zaniedbywacie i onej nie czynicie, przysądu starosty owruckiego nie słuchacie, służby woiennej nie odprawuiecie, bramy zamku naszego owruckiego nie pilnuiecie, stacij nie daiecie podług dawnych ustaw, innym ustawom, w lustraciach i w dekretach najiaśniejszych antecessorow naszych na-

kazanych, dosyć nie czynicie, co wszystko przeciwko naszej dzieie się zwierzchności, dla czego winy, w sprzeciwieniu się dekretom i zakładu najjaśniejszych antecessorów naszych, popadliście, tudzież i odprawowania powinności; oraz abyście staneli i terminu opisanego pilnowali, mandatem naszym zapozywamy was. Dan w Żułkwi, die X miesiąca poździernika, roku panskiego MDCXCIII, panowania naszego XX. У того мандату его королевское милости, на сеймъ выданого, сикгиллюмъ естъ аппозитумъ. А такъ той помененный мандатъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючое, а за моимъ субъделекгатскимъ принятемъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овъруцкихъ, з початку ажъ до конца, слово въ слово есть уписаный.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3217, годъ 1693; листъ 108.

XCVIII.

Жалоба товарища панцырной хоругви, Михаила-Франциска Костюшки на всѣхъ дворянъ Мошковскихъ, о томъ, что, во время пребыванія истца на квартирѣ въ селѣ Мошкахъ, Мошковскіе неоднократно нападали на его квартиру, били его слугъ, грабили вещи и угрожали истцу смертію. 1694. Іюня 16.

оку тисеча шестъ сотъ девятъдесятъ четвертого, месяца іюля шестънадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Яномъ Янъковскимъ, наместникомъ подвоеводства овруцкого и книгами нинешънями, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Michał Franciszek Kościuszko, towarzysz chorągwi pancernej wielmożnego pana Czackiego, starosty włodzimirskiego, pułkownika jego królewskiej mości,

z woli wyraźnej i ordynansu jego mości pana Balcera z Godzimirza Wilgi, regimentarza ad praesens nad pewną partią wojsk koronnych jako i zadnieprskich jego królewskiej mości, w Polesiu województwa kijowskiego consistentią zimową, blisko przeszłego roku, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt trzeciego, usque ad determinationem czasu wyjścia z niej anno presenti, millesimo sexcentesimo nonagesimo quarto, stojących, mającego, także czerni kozackiej nad pewną częścią mający komędę, we wsi Moszkach i innych siołach pozwoloną locatią ludzi, za assygnatią i paletem, sobie danemi, mający, solennissime przeciwko swobodnym: Nikonowi Naumenkowi, Petrowi i Samuelowi Rudenkom, braci rodzonej; Iwanowi Sokołowi, albo Janowi Sokołowskiemu, Demianowi Krawczenkowi, Iwanowi Marczenkowi, Leonowi, Prokopowi, Illi, Semenowi Ihnatenkowi z synem Fedorem Boskiem, niżej mianowanego niesłusznego i gwałtownego uczynku pryncypałom i manu cooperatorom; Iwanowi Kołosowi, Fedorowi Prokopenkowi, Waśkowi Stockiemu, Harasimowi Olejnikowi, Daniłowi i innym Moszkowskim, całą wsią w Moszkach mieszkającym, comprincipałom i pomocnikom, bojarom owruckim, manifestował i protestował się o to: Iż, gdy pomieniony protestans, z woli i ordynansu przerzeczonego jego mości pana regimentarza, u wspomnionych obwinionych Moszkowskich, bojarów, jurisdictiej wielmożnego jego mości pana starosty owruckiego podległych, z kilku ludzi, w komendzie swojej zostających, stanął, ciż Moszkowscy, postponowawszy ordynans jego mości pana regimentarza, a malevolo suo et assueto non desistendo animo, conabantur protestanta ze wsi wygnać, jako innym chorągwiom i rycerskim ludziom exequi consueverant, z ludźmi, armatim et catervatim w wieczor napadłszy, więc, że obce ludzie natenczas u protestanta byli, umyślnemu swemu dosyć uczynić przedsięwzięciu nie mogli, powtórnie, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt czwartego, dnia wtórego aprilis, circa venientem już solis occasum, cum vario armorum genere skupiwszy się, naszli na gospodę comparentis, jednak zastawszy ostróżnego, dali pokój, cum difidatione tantum, na zdrowie jego mości protestantis facta, odeszli, mowiąc: «nie jednośmy hałasowali chorągiew, a przedsię nam to uszło, i twojej się krwi w krótkim czasie napijemy». Potrzecie, dnia wtorego maja, ciż obwinieni, consulto et deliberata mente, zebrawszy się w nocy, na tę gospodę pod

niebytność protestanta, odjechałego do Narodycz, hostiliter napadli, rozumiejąc, że sam był protestant; ob absentiam którego, czeladnika protestantis zastawszy, urodzonego Jana Wołosicza, kijami, obuchami, omni remoto misericordiae zelo orthodoxæque fidei, okrutnie zbili, humo allisum nogami, podkówkami, nośćami tłukli, owo zgoła wszystkiego, tyrańsko zbitego, prawie semivivum, do czułna przyprowadziwszy nad rzeczkę Horyń, w tenże czółn włożonego, odwiozłszy na śród rzeki, z czółna wyrzucili, wyrzuconego wiosłami na dno nurzali i topili, któren człowiek, za osobliwą supremi numinis providentią, po odejściu obwinionych, rozumiejących by utonął, do brzegu się dobił; z tegoż czeladnika wzięli kożuch tuzinkowy, valoris złotych dwadzieścia, czapkę, valoris złotych pięć, buty—złotych trzy, pas—złotych dwa. Potym, tejże nocy, kozaków protestantis: Steca, Iwana i Michayła, nazywaiących się, simili tyranico modo zbili, mieniąc: «co teraz wam, potym zaś temu pułkownikowi będzie». Postremo, decima maii, słysząc zchorzałego i słabego będąc zdrowia protestanta, mutuo inter se facto condictamine et inita cointeligentia: «mamy teraz czas sposobny pokonać go»; summo mane, z kijami, z obuchami, siekierami i innym, jaki który miał, orężem, skupiwszy się, gospodę oskoczywszy, nieżywić cale protestanta umyśliwszy, mianowicie principaliter Iwan Marczenko i Fedor Bosko, furibundi wypadłszy do izby, słowy nieuczciwemi, sławie, honorowi i dobrej reputatiej szkodliwemi, ktorych, ob reverentiam honestarum aurium hoc loco exprimere nefas, affitiebant, veriis contumeliis et ignominiis opprimebant, porywając się comparenta bić; drudzy, ad praedas et spolia udawszy się, wzięli oponczę, valoris złotych trzydzieście, czapkę barankową, valoris talarów bitych dwa, pas turecki, valoris talarów trzy, worek, w którym było talarów bitych dwadzieścia i siedm, chustkę turecką, valoris także talarów bitych trzy; których hałas i tumult usłyszawszy kozacy, czeladź, wyparli ich z izby, nie mogąc tedy nic radzić protestantowi, chcieli go z chałupą spalić, a że gospodarz tameczny z dziećmi tam natenczas był w izbie, od tej złości swej supersedowali i, odchodząc, promulgowali: «znajdziemy my, przyjdzie czas, że cię pokonamy». Obviando tedy imminenti præ oculis malo, protestans, lubo detenuatis będąc viribus ob malam valetudinem, odjechał do jego mości pana regimentarza,

do Czarnobyla, obwinieni, nie mogąc na zdrowiu comparentis przedsięwzięcia swego wykonać, na dobytku jego dokonali, gdy, roku tegoż i miesiąca, dnia dwudziestego, konia skarogniadego, valoris talarów bitych dwadzieścia, na paszy pasącego się, nie w żadnej szkodzie będącego, drągami zabili, ob defectum którego konia, comparens, jako człowiek wojenno służący, wielce szkodować musi. Ad extremum głośno furibundi intimarunt: «jako koniowi, tak pułkownikowi waszemu i wam będzie»; publicam na zdrowie i życie, tak samego comparenta, jako i ludzi jego mości, uczynili difidationem, przez co salvi być nie mogą, ale pro semper, ubivis locorum, periclitari muszą. Przez który takowy swoj, contra omne fas et aequum popełniony, proceder przerzeczeni obwinieni wszystcy: Moszkowscy, Sokołowski i inni sancita regni violarunt, winy, pro qualitate facti et excessus, na osoby i dobra generaliter wszystkie swoje libere succubuerunt. A zatem praetactum valorem za zabitego przerzeczonego konia i rzeczy, in vim praedae et spolii circa violentam invasionem gospody zawzięte, z winami prawnemi et seorsivis paenis, ratione violentiarum et difidationum, super bona et personas inculpatorum extendentibus, zapłacić i oddać omnino tenentur, salvam jednak tej protestaciej, tam in toto, quam in minima ejus parte, zostawiwszy sobie meliorationem, auctionem, diminutionem, immutationem, vel per citationem correctionem, a teraźniejsza, aby do xiąg przyięta i zapisana była, prosił. Co i otrzymał. Michał Franciszek Kosciuszko m. propria.

Книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1696; листъ 220.

XCIX.

Жалоба наместника панцырной хоругви, Петра Горжковскаго и его сослуживцевъ на дворянъ: Невмержицкихъ, Левковскихъ и Кубылинскихъ, о томъ, что они, во время ярмарки въ мѣстечкѣ Веледникахъ, напали сначала на слугъ, а потомъ на самыхъ истцевъ, нанесли имъ тяжелые побои и раны, опрокинули съ коней и пограбили у нихъ разныя вещи. 1694. Іюля 5.

Року тисеча шестьсотъ девятдесятъ четвертого, месеца іюліа пятого дня.

На ураде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Яномъ Янковскимъ, на тотъ часъ наместникомъ кгродскимъ подстароства овруцъкого и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими comparentes personaliter urodzeni ich mościowie panowie: Piotr z Gorzkowa Gorzkowski, namiesnik chorągwie pancernej wielmożnego jego mości pana Scibora Chełmskiego, oboźnego koronnego, połkownika jego królewskiej mości, Jozef Klavus i Michał Hajewski, cięty, tegoż znaku towarzystwo, vindicując tak swojej zniewagi, zbicia, posieczenia i rzeczy nie mało przy tumulcie zabrania, jako też zacięcia i zbicia czeladnika pocztowego, wspomnionego jego mości pana Hajewskiego, nie mniej urodzonego Marcina Osmolskiego, czeladnika jego mości pana namieśnika i urodzonego Krzystofa Kamińskiego, czeladnika jego mości pana Pawła Karbowskiego, itidem pocztowych, przez niżey mianowanych obwinionych stałych, solennissime przeciwko urodzonemu jego mości panu Fedorowi Niewmirzyckiemu, najpierwszemu wszczęcia tumultu, hała-

su, bicia i posieczenia principałowi, urodzonemu imć panu Piotrowi Kobylińskiemu, tychże exorbitancij comprincipałowi, wszystkim zaś urodzonym ich mościom panom: Niewmirzyckim, Lewkowskim i Kubylińskim, po imionach tymże principałom lepiej wiadomym, niżej mianowanego niesłusznego procederu spólnym manucooperatorom i pomocnikom, manifestowali i protestowali się o to: iż, gdy roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt czwartego, dnia dwódziestego siódmego Iunii, w niedzielę, już przy conclusiey jarmarku, po diesiatusie, w mieście Wielednikach, dobrach dziedzicznych wielmożnego imć pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, praefati comparentes, quaequae necessaria sobie posprawowawszy, omni pace et securitate będąc freti, nikomu nie będąc winni, ile pod czas jarmarku i targu, (ktorym wszelkie bespieczeństwo ostrzeżone jest), sami panowie, będąc invitati od przewielebnego w Bogu jego mości xiędza Kniehinińskiego, proboszcza wielednickiego, w probostwie, przy poczętej ochocie gospodarskiey, zostawali, a pomienini: Diakoński i Kamiński jeszcze na rynku niektóre rzeczy sobie kupowali, tamże mianowany pan Fedor Niewmirzycki wspomnionemu Diakońskiemu, nulla sibi data occasione, insperate szablą pośród głowy raz cięty, szkodliwy, z naruszeniem kości, okrutnie zadał; potym tenże z panem Kubylińskim i drugiemi coadhaerentami swemi, tumult wcząwszy, drągami tyrańsko zabijając, z koni pozbijawszy, pro libitu suo nad niemi się znęcali, umyślnie na protestantów wcześnie kupą, z różnym orężem zgromadziwszy się, czyhając na zdrowie ich mościów, wyjazdu z miasta nie dopuścili, tandem wspomnieni panowie, podziękowawszy za ochotę jego mości xiędzu proboszczowi, powracając do chorągwie, przez miasto jadąc, czeladź pobitą ujrzawszy, żeby do ostatka ich nie pozabijali salwować i hamować chcieli, i, żeby żadnych więcej obwinieni nie wszczynali swoich złośliwych zawziętości, srogości, bicia i kaleczenia, submisse upraszali, mówiąc, że im nic nie są winni, tedy, nie respektując na prośbę i uniżoność niewinnych protestantów, śmieli modo ad converberationes et homicidia udałszy się, jegomości pana Hajowskiego szablą po plecach z tyłu, z lewej strony, z przecięciem kontusza ciemnozielonego, francuzkiego żupana i kaftana, aż do ciała cięto; potem wszystkich protestantów drągami, spustkami okrywając, mul-

titudine osób ze trzech wsiów, nad sześcią tylko comparentami saeviendo, z koni pozbijawszy, do upodobania swego nad niemi się pastwili, omni remoto zelo misericordiae, w którym tumulcie zbitemu z konia na ziemię, jego mości panu Hajewskiemu, szablę krzywą, w capę oprawną, valoris złotych czterdzieście, opończę tuzinkową, valoris złotych trzydzieścia, czapkę barankową, valoris złotych cztyry, wzięto; i, gdyby urodzony jego mość pan Jan Kułakowski, administrator tamecznych dóbr, wybiegłszy z zamku, praefatum tumultum non sedaret et ab imminentibus jam prope homicidio et morte nie salwował, pewnie by obwinieni przedsięwzięciu swemu dosyć uczynili i comparentów vita privarent i tak protestantes, ledwie co żywi od niezbożnego, okrutnego zbicia, do chorągwi swej odjechali; przez który takowy niechrześcijański, gwałtowny proceder wspomnieni wszystcy obwinieni, nie tylko prawo pospolite, ale też et securitatem nundinarum violarunt, winy pro qualitate facti et excessus libere na osoby i dobra swoje zawzięli, a zatem: zabrane rzeczy albo taxę za nie protestantom wcale przywrócić, damna refundere, respectu przysłuchania się osobliwym winom, ratione pobicia i pokaleczenia stipendiariorum militum, omnino teneantur, salva tejże protestaciey sobie reservata melioratione, albo przez pozew correctione; et in continenti, stanowszy oczewiście wozny generał województwa kijowskiego i innych, szlachetny Jan Hlebowski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatiej swojej, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt czwartego, dnia piątego Iulii, będąc w zamku, w mieście jego królewskiej mości, Owruczu, circa acta, in officio, in praesentia nie mało imć panów szlachty, obywatelów tegoż województwa, widział, tak na jego mościu panu Hajewskim, towarzyszu znaku wspomnianego wielmożnego imć pana oboznego koronnego, kontusz, żupan i kawtan, wyżey w protestaciey opisane, szablą na plecach, z lewej strony, aż do ciała przecięte, drągami poprzebijane i popsowane, także widział u Diakońskiego, czeladnika tegoż jego mości, szablą raz pośród głowy z naruszeniem kości cięty, także urodzonego Osmólskiego, czeladnika jego mości pana namieśnika, drągiem w róg głowy z prawego boku przebity, krwią ociekły, od którego zadane-

go razu kontusz i żupan wszystek krwią zbroczony został, i drugich, drągami zbitych, ztłuczonych, ledwie władnąć sobą mogących, ktore to pomienione zadane rany i razy, tak panowie, jako i czeladź ich, czasu i sposobem, wyżey w protestatiey mianowanemi, przez pomienionych obwinionych: Fedora Niewmirzyckiego, pryncypała, Piotra Kobylińskiego i innych, w mieście Wielednikach bydź prawdziwie stałe i istotnie zadane; co, że juste vidit et audivit, o tem swoją tuż zaraz, przedemną, urzędem, obductiey czyni i zeznawa relatią, prosząc, tak protestans o przyjęcie i do xiąg zapisanie swoiey protestatiey, jako też i woźny swojey obductiey relatiey; co i otrzymali. Piotr z Gorzkowa Gorzkowski, namieśnik na ten czas będący, Joseph Klarus, Michał Hajewski, Jan Hlebowski, woźny.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1695; листъ 237.

C.

Рѣшеніе люблинскаго трибунала по дѣлу между овруцкимъ старостою, Франдискомъ Потоцкимъ и дворянами: Мошковскими, Васьковскими, Пашинскими и Волковскими. Люблинскій трибуналъ, считая недѣйствительнымъ сомнѣніе въ дворянскомъ званіи отвѣтчиковъ, предоставляетъ сеймовому суду рѣшить: кому должны принадлежать, занимаемыя ими, земли—овруцкому староству или отвѣтчикамъ? 1695. Октября 21.

Року тисеча шестъ сотъ деветъдесятъ шостого, месяца ноября третегонадцать дня.

На уряде кгродскомъ, у месте его королевское милости, Овручу, передомною, Базилемъ з Выгова Выговскимъ, наместникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens persona-

liter urodzony jego mość pan Jan Moszkowski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, kiiowskich, dekret z protokułu sądowego spraw specialnych, głównych, trybunalskich, koronnych, lubelskich, między stronami, niżej mianowanemi, ferowany, per oblatam podał, z lektą, prosząc o przyięcie do akt, którego, affectaciej ja, urząd, adhærendo, do xiąg przyjmuiąc, czytałem i jest tenoris sequentis: Wypis z protokołu sądowego, dekretowego, spraw specialnych, głównych, trybunalskich województwa kiiowskiego, roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca oktobra dwudziestego pierwszego dnia. Na affectatią urodzonego jego mości pana Kazimirza Waśkowskiego, dekret z protokołu sądowego dekretowego, między urodzonemi panami Waśkowskiemi, aktorami, przez urodzonego pana Kazimirza Waśkowskiego, swym i innych braci imieniem, oczewiście, urodzonemi panami Moszkowskiemi, także aktorami, przez urodzonego Semena Moszkowskiego, swym i braci imieniem, oczewiście, urodzonemi panami Paszyńskiemi i Wołkowskiemi, aktorami, przez urodzonego Jakuba Paszyńskiego, swym i innych imieniem, oczewiście, a wielmożnym jego mościem panem Franciszkiem Potockim, starostą owruckim, pozwanym, oczewiście, stały, tenoris sequentis: sąd główny trybunalski, koronny, lubelski, controwersij stron obodwóch wysłuchawszy, i one dobrze wyrozumiawszy, ponieważ strona pozwana, niezadaiąc osobom strony powodowej nieszlachectwa, z gruntu, który trzymaią, praetenduie posługi i powinności, jako królewskiego i do starostwa owruckiego należącego, dla tego stronom o własność gruntu, ieśli królewski i do starostwa owruckiego należący, albo ziemski, dziedziczny, prawnie rozpierać się nakazuie, a w rospieraniu się, ponieważ z antecessorami strony powodowej, tak in contumatiam, jako i z controwersij, respectu z dóbr tych, które powodowa strona trzyma, powinności do zamku owruckiego, dekreta i sejmowe i zadworne nie tylko trybunalskie różne zachodzili, dla tego sprawę tę, aby nic a nic wolności szlacheckiej, ani dobrom jego mości nie ubliżało się, na rozsądzenie, na sejm blisko przyszły, odsyła, zachowuiąc stronom obudwom termin na tychże sądach sejmowych zawity, za dekretem sądu niniejszego. Pod pieczęcią ziemską wojewodstwa kiiowskiego, słowo w słowo iak się w protokole ma, wydaie się. Pisany w Lublinie. Которы же то декретъ, за пода-

ніемъ и прозбою вышъ менованое особы подаючое, а за моимъ урадовымъ принятьемъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ есть вписаны.

Книга гродская кіевская, записовая, поточная и декретовая, годъ 1696, № 6; листъ 275.

CI.

Жалоба подстаросты гродскаго овруцкаго, Михаила Ставецкаго и подстолія овруцкаго, Өеодора Павши на дворянъ: Мошковскихъ, Васьковскихъ, Болсуновскихъ, Пашинскихъ, Волковскихъ, Гошовскихъ и другихъ, живущихъ въ околичныхъ селахъ, о томъ, что они, по наущенію регента гродскаго кіевскаго, Стефана Дидковскаго, собравшись вооруженные въ селѣ Мошкахъ, недопустили истцевъ бранію и угрозами въѣхать въ это село; истцы-же ѣхали въ Мошки въ качествѣ королевскихъ коммиссаровъ, съ цѣлію исполнить королевскій приговоръ, состоявшійся по дѣлу между отвѣтчиками и овруцкимъ старостою. 1696. февраля 9.

Року тысеча шестъ сотъ девятдесятъ шостого, месеца февраля девятого дня.

На враде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцькомъ, передомною, Реміаномъ Суриномъ, столникомъ житомирскимъ, одъ урожоного его милости пана Михала Ставецкого, хоронжего житомирского, подстаростего кгродского овъруцького, адъ гункъ солюмъ актумъ ужитымъ и упрошенымъ субъделегатомъ, и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими personaliter stanąwszy urodzeni ich mościc, panowie: Michał Stawecki, chorąży żytomirski, podstarości grodzki owrucki, Theodor Pawsza, podstoli owrucki, kommisarze jego krolewskiej mości do odprawienia kommissiej po wsiach bojarskich, do starostwa owruckiego należących, de-

kretem, w roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt pierwszym, naznaczeni, soleniter et gravi cum querela przeciwko urodzonemu jego mości panu Stephanowi Didkowskiemu, regentowi bywszemu grodzkiemu generału województwa kijowskiego, jako princypałowi, cujus iussu, mandato, manuductione niżej mianowany uczynek stały jest, tudzież przeciwko: Moszkowskim, Waśkowskim, Bołsunowskim, Paszyńskim, Wołkowskim i Hoszowskim i wszystkim innym, po wsiach: Moszkach, Waśkowiczach, Bołsunach, Paszynach i Hoszowie mieszkającym, bojarom, osob więcy niżeli trzysta przechodzącym, armatno z rusznicami, kosami, dzidami, kijami i innym orężem, do boju należącym, z pomienionych wsi, do starostwa owruckiego należących, na niżej wyrażony exces, umyślnie z wyszmianowanych wsiów do wsi Moszków zbitych i zgromadzonych, protestowali się w ten sposób i o to: iż pomieniony obwiniony, jego mość pan Didkowski, nie respektując nic na prawo pospolite i bezpieczeństwo, urzędom exsequującym obwarowane i rigide obostrzone, gdy albowiem wyszpomienieni protestantes, kommisarze jego krolewskiej mości, czasu niedawno przeszłego, to jest dnia szóstego februaryi, roku teraz idącego, wysz na akcie specifikowanego, do dóbr wsi Moszków, do starostwa owruckiego należących, na komissią, za dekretem assesorskim, od wielmożnego jego mości pana starosty owruckiego na pomienionych bojarów stałym, jechali, zaraz pomienieni bojarowie, Moszki, i inni, z wyszmienionych wsiów zgromadzeni, z rozkazania i poduszczenia jego mości pana Didkowskiego, obwinionego, narmowawszy się jako na jakowego nieprzyjaciela, na gościńcu dobrowolnym, za wsią zastąpiwszy, do wsi niedopuścili jechać i zabronili, protestantow słowy nieuczciwemi, honorowi szlacheckiemu szkodzącemi, których ob reverentiam loci i pisać nie godzi się, besztali, dizhonorowali, to deklarując: «że my do wsi nie puścimy, choć wszystkich pozabijamy, a commissiey odprawiać nie damy.» Protestantes, widząc wielkie niebespieczeństwo zdrowia swego i dishonor, nazad się rejtarować radzi nie radzi musieli, bo pewnie by obżałowani pozabijali, gdyby się nazad protestantes nie wrócili, przez ktory swój gwałtowny, niesłuszny i nieprawny postępek, pomieniony obwiniony z pomocnikami swemi przeciwko prawu pospolitemu wykroczyli i winy w niem, tak ratione violatae securitatis actus offitiosi et secu-

ritatis publicae ac covulsionis decretorum, każdy ex persona sui, pro qualitate facti, na osoby i dobra swoje zaciągnęli; o co wszystko protestantes, offiarując siebie prawnie czynić, iterum atque iterum protestują się, salva melioratione etiam per citationes edenda in toto reservata et praecustodita, prosili mnie, subdelegata, aby actis presentibus ta ich mościów protestatia connotowana była, co i otrzymali. Michał Stawecki, chorąży żytomirski, podstarości grodzki owrucki, Theodor Pawsza, poostoli owrucki, manu propria.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1696; листъ 984.

CII.

Жалоба дворянина Якова Пашинскаго на дворянъ: Павла, Антонія, Василія и Захарія Волковскихъ о томъ, что они многократно причиняли истцу разныя обиды, подговаривали къ тому же козаковъ и наконецъ убили выстрѣломъ изъ ружія его сына, Вячеслава Пашинскаго. 1698. Іюня 25.

Року тисеча шестьсотъ девятьдесятъ осьмого, месеца іюня двадцатъ пятого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевское милости овъруцкомъ, передомною, Стефаномъ Барановъскимъ, намесникомъ на тотъ часъ подстароства и вицереентомъ кгродскимъ овруцкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овъруцкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Jakub Paszyński, quam primum acta præsentia adire potuit, tak zaraz, swym y urodzonej jej mości paniey Maryanny Kordzińskiego Jakubowey Paszyńskiey, małżonki swey, y ich mościów panów, Stephana y Iana Paszyńskich, synów, y urodzoney jey mości paniey Połoniey Skarzyńskiego Wacławowey Paszyńskiey, recentissime pozostałey wdowy, a małżonki tyrańsko, okrutnie y niemiłosiernie z rucznicy, przez jednego z niżey mianowanych

obwinionych zabitego, swych imieniem, vindicując rożnych krzywd, szkod, przeszkod, w dobrach czynionych, expulsii, violentii, inwasii na dom pratestantis y bicia, także tegoż pomienionego, tyrańskiego, okrutnego y niemiłosiernego z rucznicy zabicia wyszrzeczonego urodzonego jego mości pana Wacława Paszyńskiego, syna swego, solennissime gravique cum querela, a prawie zalawszy się krwawemi łzami, urzędowi ninieyszemu natychmiast opowiadaiąc, świadczył, manifestował y protestował się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Pawłowi, samemu pryncypałowi y zaboycy syna protestantis, y małżonce, jey mości Teressie Gomolińskiego, Antoniemu y Wasilowi, braci między sobą rodzonym, tudzież Połoniey Wołkowskiego Stanisławowey Wiguryney, Maryannie itidem Wołkowskiego Podleskiey, a siestrzeńcom y siestrzenicom swoim rodzonym, także Zacharyaszowi Wołkowskiemu, za których radą y pomocą niżey mianowany uczynek stał się, compryncypałom, manucooperatorom y adhærentom, Wołkowskim, w ten niżey opisany sposób y o to: iż przerzeczeni obwinieni, panowie Wołkowscy, bracia rodzeni, mieszkaiąc w jedneyże wsi, Wielkich-Paszynach, z protestantem w bliskim sąsiedztwie, a lubo by mieli, jako z tak bliską krwią swoją y wujem rodzonym bono affectu certare, to contra omne fas et æquum postępuiąc, nic nie uważaiąc na prawo pospolite y winy, w niem o takowych violatorach y zaboycach serio opisane, a nie kontentując się in antecessum różnemi krzywdami, szkodami, oppraessyami, violentiami, grabieżami, pszczoł darciem, pol oraniem, miedz psowaniem, sianożęci koszeniem y expulsiey z dóbr czynieniem, myta od kupców przechodzących, na część protestanta należącego, braniem y na swóy pożytek obracaniem, diffidatii spaleniem funditus z dworem czynieniem, spraw rożnych, jako to: przywileiow nayiaśnieyszych krolow, panow miłościwych, benigniter na dobra wieś Paszyny danych y conferowanych, dekretów trybunalskich, seymowych y compromissarskich zabraniem y na częstokrotną requisitią nie oddaniem, nachodami nie raz na dwór protestanta y biciem, różnych lat y miesięcy a prawie in dies et horas czynionemi, które wszystkie krzywdy, szkody, violentie y oppressie modernus protestans, kochając spokoy pospolity sąsiedzki, nie wdaiąc się w żadne prawne terminy, na sobie aż dotąd paventissime, jako mogąc, znosił; jednakże ich mość prænominati in-

culpati, non desistendo a malevolo suo progressu, śmieli y ważyli się roku teraznieyszego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt osmego, miesiąca junii dnia dwudziestego wtorego, wprzody do zwady y zabicia synowi protestantis okazyą dając, kozaków, tamże w Paszynach na ten czas na konsistentiey stojących, aby do domu syna protestantis, niebozczyka pana Pawła, przyszedszy, rucznice wzieli y zagrabili, informować; ktorzy kozacy z informatiey obwinionych, wziąwszy rucznice, tymże obwinionym oddali, a gdy niebozszyk syn protestantis, obaczywszy się tamże we wsi Pyszynach z obwinionemi, począł o swóy grabież niewinny u obżałowanych, za coby mieli grabić y z jakiey okazyiey? upominać się; tandem obwinieni, bez dania żadney ratiey, wszyscy skupiwszy się, poczęli bić, tłuc, a potym jeden z obwinionych, jego mość pan Paweł Wołkowski, nic nie pamiętając na tak bliską krew swoją, brata swego wuieczno-rodzonego, rucznice porwawszy, dwoma kulami nabitą, sine omni zelo, misericordia et timore Dei, już uciekaiącego z rąk, z teyże rucznicy, zmierzywszy, jako do pnia strzelił y tak dalece w bok z lewey strony, pod same serce jedną kulą, a drugą w rękę lewą, ugodził, że eo instanti bez spowiedzi kapłana, panu Bogu musiał ducha oddać; po którym zapamiętałym y niezbożnym, tyrańskim zabiciu syna protestantis, srybra, apparaty, pieniądze z cerkwi Bożey Paszyńskiey, do cudownego obrazu Nayswiętszey Panny Paszyńskiey nadane, na dwa tysiące złotych polskich, pozabierali; a na ostatek dalszą odpowiedź, hæc formalia mówiąc: «że to będzie tak samemu oycu, jako y synowi jego, albo w ostatku z dworem y wszystką chudobą spalimy» na zdrowie życie y substantią cum complicibus et adhærentibus suis uczynił y czynić przed różney censitiey ludźmi y na różnych mieyscach nie przestaie; dla których tak znacznych odpowiedzi protestantes ubivis locorum pro semper periclitari muszą, co że się przeciwko prawu Bożemu, pospolitemu, samey słuszności y świętey sprawiedliwości stało się y dzieie, ażeby tak znaczna ruina w dobrach y expulsia od tak dawnych czasów przez obwinionych naniesiona y teraźnieyszy kryminał, to jest zabicie syna protestantis, violentie y inne actus, króre coelitus vindictam clamant, nie poszło in casum, ad asyllum sacro sanctæ justitiæ udawszy się, tą swoją teraznieyszą querimonią, declaruie się z ich mość obwinionemi we wszelakim

sądzie y urzędzie, tak o rożne wyżey mianowane krzywdy, szkody, violentie, oppressye, grabieży, diffidatie, zbicie, niemniey o zabicie syna swego, prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy tey teraźnieyszey protestatiey salvam meliorationem, auctionem, diminutionem, immutationem vel per citationem correctionem. Et in verificationem præmissorum omnium tenże comparens stawił woźnego generała województwa kijowskiego y innych, szlachetnego Jana Hlebowskiego, który z przydania mego urzędowego, pro munere offitii sui ministerialis, przez kogo jest pomieniony zeszły jego mość pan Wacław Paszyński zabity y tyrańsko z tego świata zgładzony, głosem wyniosłym na trzech mieyscach, publicatiom zwyczaynych, in præsentia wielu ich mościów panów obywatelów województwa kijowskiego, do grodu zgromadzonych, urodzonych ich mość panach: Michale Synhaiewskim, Alexandrze y Janie Staszkiewiczach, Thomaszu y Samuelu Redczycach, Janie Milanowskim, także mieszczanach y boiarach miasta jego królewskiey mości owruckich, obwołał y publikował; a po obwołaniu y publikowaniu cadaveris, prosili mnie, urzędu, tak protestans protestatiey, jako y woźny proclamatiey, aby do xiąg ninieyszych przyięte y zapisane były; co y otrzymali. Jakub Paszyński. Jan Hlebowski woźny.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, 1697—1699 года, № 3219; листъ 423.

CIII.

Жалоба дворянина Александра Скаржинскаго на дворянина Ивана Кириченка-Выговскаго о томъ, что онъ, бывши козацкимъ судьею, похвалялся рѣзать ляховъ, а потомъ вмѣстѣ съ дворянами Сынгаевскими и съ козаками Палѣя многократно нападалъ на домъ Скаржинскаго, грабилъ его имущество, билъ членовъ его семіи и наносилъ ему другія обиды. 1696. Іюля 6.

Року тисеча шестсотъ девятьдесятъ шостого, месяца іюля шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Михаломъ Михалъкевичемъ Конъчаковъскимъ, наместникомъ кгродскимъ подъстароства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Alexander Skarzyński, swoim i urodzonej jej mość paniej Heleny Bliszczanowiczowny, primo voto Bazylowej Synhajewskiej, secundo ad praesens Alexandrowej Skarzyńskiej, małżąki swej, tudzież Stephana Synhajewskiego, pasierba swego imieniem, jak skoro tylko od niemiłosierdnego pobicia y potłuczenia, y hałasowania, y rujnowania, y wydzierania substanciej, części dziedzicznych swoich, własną pracą nabytych, acta praesentia adire mógł, tak zaraz z wielkim żalem y płaczem protestował się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Janowi Kiryczenkowi Wyhowskiemu, który wprzod, najachawszy rożnemi czasy na dobra protestantis, wieś Szatryszcze, nie mając żadnego interessu do dóbr pomienionych, rożne krzywdy, ruiny, hałasy poczynił, tudzież Pawłowi y Helenie Chodakowskiego, małżonkom, Michałowi, Janowi Syngajewskim, synom, wolą y rozkaz pełniącym, w ten niżej opisany sposób y o to: iż pomienieni obwinieni, primario imć pan Jan Kiryczenko Wyhowski, nazbierawszy sobie niemałą kupę kompryncypałów, pomocnikow y adhaerentów, nie oglądając się na rigor, w prawie pospolitym na takowych gwałtowników y najezdców na cudze dobra y substantią szlachecką severe obostrzone y postanowione, nie mniej też y na miłość sąsiedzką, która zawsze obserwantiam quamquae-haberi consueta est, śmiał y ważył się, już prawie nie tylko suis praenominatis omnibus facinoribus postpositis, ale na ostatek na honor y substantią do ostatniej zguby, ruiny przywieść usiłował, conjuncto se cum..., ad infra nominatum facinus, roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt trzeciego, jako też y anno milesimo sexcentesimo nonagesimo tertio (różnych dni y miesięcy), nazbierawszy sobie pomocników y adhaerentòw, jako to: Seńkowskiego, szwagra swego, y Benedykta Jankowskiego y innych do kilku osób, których nomina et cognomina jemu samemu są wiadome y znajome, już przed kozaczyzną y po pierwszej kozaczyznie, zajątrzony będąc, jako na ten czas podczas kozaczyzny będąc sędzią kozackim, tedy co chciał to robił, ludzi, co mu się podobało, to brał y rabował,* denominując wszyst-

kich szlachty: «że wy lachy, a ja lachow ścinam;» y tak nieprzepominając sobie tego zawziętego, złego umysłu kozackiego y rebelliter najachawszy na dwór y residentią praesentis, bydła sztuk pięćdziesiąt z cielętami y innym drobiazkiem nie należycie zagrabił y na Wołyń z tym że uchodził, gdzie jedne bydło poprzedawał, a drugie w drodze pogubił, aktorów mało na śmierć nie pozabijał z komprincipałami swemi y adhaerentami, zboża rożnemi czasy na kop dwadzieścia: żyta ozimego każda kopa po ćwierci miary narodyckiej dawała, a na ten czas podczas drożyny była osmaka dobrą monetą po złotych siedm; chłopów rujnował, że radzi nie radzi pujść precz musieli; rozmiary ze młyna protestantów nieraz zabierał; pszczoły bez bytności protestantów, na Wołyniu mieszkających, insciis protestantibus, rujnował y wydzierał, którego pierwszą razą wziął: miodu bełcy pięćdziesiąt y klacz, kosztującą złotych monety dobrej osimdziesiąt; potym drugiej jesieni wziął itidem bełcy siedm, fanty, rożne dobytki zabierał y na swoj pożytek obracał, protestantów rujnował, tedy protestans, chcąc swojego zyskać bydła, omni conatu bieżał za obwinionym do Horodnicy y upraszał imć pana Wierzbickiego, aby wprzod, wejrzawszy na pana Boga, jako na swoje krew blizką, dali ratunku protestantowi, żeby mogł cokolwiek ubogiej substantiej swej pozyskać, za którym w pogonie biegąc, ledwo nie ledwo y połowicy bydła y innych zabranych rzeczy odszukali, gdzie jedne obwiniony pan Jan Kiryczenko Wyhowski poprzedał, a drugie marnie porujnował, od którego turbowania protestans mało śmierci nie pożył, że tak prędko biegając za obwinionym pieszo, u nóg swoich wszystkie żyły popodrywał, że krwią obroczone, sinie do tych czas zostają, na które już w poł kalikować musi y zdrowia swego tak ciężki uszczerbek odniósł, y niedziel kilkanście na Wołyniu chorował, y teraz tylko co żyw zostaje, y na tym jeszcze mało mając, naszedszy na dobra protestantium Synhaje, alias Szatryszcza, w roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt trzecim, w nocy, insciis protestantibus, wołow co najlepszych parę, kosztujących złotych sto, z obory wyprowadził y przez niedziel kilka w lesie przechował y tak ledwo nie ledwo woły wyspiegowali y nazad, jako od jakowego złoczyńca, odebrali; za który popełniony excess y nieprzystojny postępek, jeszcze protestanta umyślnie nawa-

żywszy y cale usiłowawszy sposobem nieprzyjacielskim do ostatka zrujnować, zmowiwszy się z ich mość pany Synhajewskimi, jako to: Pawłem ojcem, Janem, Michałem Synhajewskimi, synami, y dawszy onym jakiś zapis na dworzyszcze w Synhajach, alias Szatrzyszczach, na których dobrach summe złotych polskich siedmdziesiąt, jakoby mając, który rankorem zawziowszy się na protestantów, aby z ostatka substantiej y zdrowia wyzuli, częstokrotnie na dom y rezydentią nabiegszy, chmielem sobie głowe obłożywszy, urodzony imć pan Michał Synhajewski z dobytemi szablami, w roku terazniejszym, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt szostym, po wielkiej nocy, nabiegał, szablą po oknach y węgłach rąbał, protestanta na pojedynek, prawem zakazany, wyzywał, drugim razem, najachawszy, z kozakami Paliowcami namówiwszy się, furibunde wprzód verbis dishonestissimis karmiąc, w gębę bić, tłuc protestantów pięścią począł, y kozaków przenajmował, aby koniecznie zabili; y jużby byli zabili, gdyby protestans, consulendo saluti suae, nie uszed, pewnieby o śmierć przyprawili; potym drugą razą, inszych dni mensis aprilis, napadszy córkę protestantium, in virginali statu będącą, szablą sztychem w okno mało nie przebił, gdyby troszeczki od okna nie umknęła, pewnieby szwank zadał, podczas tychże swiąt wielkanocnych, na nabożeństwie we wsi Paszynach będącą, miasto zażywania nabożeństwa, sam urodzony imć pan Paweł Synhajewski z synem swoim Michałem verbis contumeliosis, in gremio plurimae nobititatis, samę protestantis małżonkę y syna ich mościów, już w leciech będącą, podeszłą, tak lżyli y sromocili, że aż postronnym ludziom y słuchać nieprzystojno było, także syna protestantów jego mość pan Michał Synhajewski zelżywszy y zesromociwszy, na pojedynek, na cwętarzu będącego, provocował y tamby był onego porąbał, gdyby postronni ludzie od tej zawziętości nie animowali; potym tegoż roku, zaskoczywszy same protestantkę w domu y rezydencyej urodzonego imć pana Kamińskiego w Synhajach, za piersi wziąwszy, o ścianę staruszkę bił, tłukł, krwawił y tak zmordował, że wszystka zbita, ztłuczona, zekrwawiona została; na ostatek, zbiwszy, psami szczwał, od którego bicia, skaleczenia ledwo żywa zostaje y do tychczas, in letali cubilo leżąc, eclipsim patitur; nawet bartne drzewa z pszczołami, obwinionym nic a nic nie należące, in suam possessionem per

vim odbiera y onych in hucusque, czyniąc in ruinam substantiej ubogiej, używa y za synem protestantów po kilkanaście razów z dobytemi szablami, na zabicie goniąc, procedebat; a do tego, uwiodszy słowami, umyślnie na ruinę zdrowia przymusił, aby na drzewo, już ich własne, zatwarzać poszedł; y tak, odmóc się nie mogąc, z drzewa upad, że niedziel z osimnaście śmiertelnie chorował; pola sobie nienależyte, jakoto już gotowę rolę, odjąwszy, swoim zbożem, pszenicą posiał y do tychczas nie należycie onych participuje, na zdrowie wszystkich protestantów diffiduje, z dóbr własnych protestantium wyciska, po kilka kroć razy pozabijałby był, gdyby za prowidentią boską, obronną ręką nie uchodzili y tak przez czasy nie małe y lata krzywdy, uciemiężenia y zdesolowanie ubogiej substantiej, pozabierania gruntów, bydeł, fant, odjęcie drzew bartnych, miodów y innych tak wiele rzeczy, konia z wozem, z chomątem, rucznicę, pistoletów, pieniędzy złotych cztyrydzieście monety dobrej, które czasu prawa przez regestr y pozwy producowane y dowiedzione będzie, y dawne poczynione protestacye fusius ac luculentius sonant, poczynienia y przyprawienia; jakoż tychże szkod sobie protestantes (nie includując w to kryminału y zniewagi swojej) na złotych pułtora tysiąca y więcej oboja strona, tak pomieniony pan Jan Kiryczenko z ich mościami panami Synhajewskimi przywiedli y przyprawili, a na ostatek, nie mogąc przy samym skutku y kryminale tak ciężkim umysłu swego wykonać, po staremu różne przechwałki, przegrożki y przenagabania na rożnych miejscach, usiłując koniecznie zabić y meżywić, dla których protestans nigdy bezpiecznym zdrowia swego być nie może, czynią y czynić nie przestają, przez który takowy niezbożny y zapamiętały rankor y postempek, ciż pomienieni inculpati, prawo pospolite, constitutie, artykuły w niej obostrzone y severe obwarowane, zgwałcili y do szkod nie małych, do ruiny substantiej y uszczerbku zdrowia przywiedli y przyprawili, które jako też y samą kryminalną rzecz, protestans modernus ofiarował się swoim et nomine aliorum, superius nominatorum, prawnie czynić nie zaniechać cum salva ejusdem melioratione, tum faciendae alterius seu per citationes poprawienie, si et in quantum necessitas juris expostulaverit. Et in verificationem praemissorum omnium idem protestans stawił woźnego generała województw kijow-

skiego, wołyńskiego, bracławskiego y czernigowskiego y innych, szlachetnego Jana Hlebowskiego, który in vim verae ac fidelis relationis suae, palam, publice, libere, benevole recognovit: iż on roku terazniejszego, tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt szóstego, miesiąca martii rożnych dniow, mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi dobrych, wiary godnych, urodzonych ich mość panów: Jakuba Paszyńskiego y pana Jana Jurzyńskiego, był we wsi Synhajach, alias Szatryszczach, tu, w województwie kijowskim a powiecie owruckim będącej, w domu y rezydentiej protestantis, gdzie u wyszpomienionych protestantów razy bite, tak szablą, jako y pięściami: naprzod u jej mość paniej Alexandrowej Skarzyńskiej, małżąki protestantis wszystkie plecy y piersi zbite, stłuczone, krwią ociekłe, sinie, spuchłe; głowę potłuczoną, także u samego protestanta razy bite, spuchłe, krwią ociekłe, w głowę y w gębe, tudzież syna, wszystkiego zbitego, szablą stłuczonego od głowy aż do stóp y okna u izby, szablą porąbane, węgły powycinane razow z kilkadziesiąt, pole y grunt protestantow zasiane przez pana Synhajewskiego widział; drzewa bartne odjęte y swoje znamiona na barciach narąbane y urzędownie oglądał, iż te szkody, hałasy, ruiny, bicia, kaleczenia y inne disgusta słyszał być popełnione, tak przez Kiryczenka Wyhowskiego, jako y panów Synhajewskich y prawdziwie poczynione, o tym tę swoję prawdziwą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacią y prosili mnie, urzędu, tak protestans swojej protestatiej, jako y woźny oglądania razów rellacii o przyjęcie y do akt zapisanie, co y otrzymali. Na miejscu protestującego, pisać nie umiejącego, za oczewistą proźbą podpisuję się Antoni na Zabokrzykach Zabokrzycki. P. J. K. m. p. Jan Hlebowski woźny.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1696; листъ 1110 на оборотѣ.

CIV.

Протестъ многихъ дворянъ кіевскаго воеводства противъ двухъ пунктовъ постановленія сеймика того-же воеводства: относительно отнятія у львовскаго епископа Шумлянскаго имѣній, принадлежавшихъ митрополіи кіевской и относительно лишенія сана—овруцкаго архимандрита Домарацкаго, за неблагородное его происхожденіе. 1698 Іюля 15.

Року тисеча шестьсотъ девятьдесятъ осьмого, месеца іюля петнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцькомъ, передомною, Даниелемъ Левьковъскимъ, наместникомъ на тотъ часъ подстароства и реентомъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими, comparens personaliter urodzony jego mość pan Remigian Suryn, stolnik żytomirski, obywatel wojewodstwa kiowskiego, swym y inszych urodzonych ich mość panow obywatelów tegoż wojewodstwa kijowskiego, niżej na podpisach mianowanych, tak tych, którzy na sejmiku, de actu niżej wyrażonym, praesentes będąc, na te, niżej mianowane, niesłuszne puncta nie pozwalali, jako y tych, którzy w dalekich odległych krajach w wojewódstwie tutejszym kijowskim o mil kilkadziesiąt mieszkając, o sejmiku nie wiedzieli, imieniem, jako prędko dowiedzieć się mogli o niektórych niesłusznych punktach, przeciwko prawu pospolitemu y wszelkiej słuszności, et quod majus, cum lesione et diminutione authoritatis przywilejów przez najjaśniejszego monarchę, przeszłego króla jego mości polskiego, Jana trzeciego, nadanych, insciis aliis incolis palatinatus kiowiensis o tym sejmiku et extra communem et unifor-

mem tych, którzy będąc praesentes, na to niepozwalali contentum, we Włodzimerzu na sejmiku electionis posłów na sejm w roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt siodmym, in aprili odprawuiącym się, w laudum y instructio niesłusznie włożonym, tak zaraz świadczył, protestował się y manifestował de nulitate et invaliditate tych niesłusznych punctów: primario naprzeciwko temu punctowi, który jest w te słowa: «a ponieważ przez tyle lat te dobra metropoliej archymandryiej jego mość xiądz Szumlański trzymał y znaczne summy percepit bez żadnego pro bono publico sumptu, instabunt ich mość panowie posłowie, aby pomieniony jego mość xiądz Szumlański, episkop lwowski, coram commisariis od stanów rzeczy pospolitej uczynił calculum y przychodzącą quotę oddał; jaśnie wielmożny jego mość xiądz nominat łucki, aby te dobra de consensu ordinum zaraz odebrał y z intraty tamecznej na zaszczyt krajow tamtych ludzi pięćdziesiąt stawił ad ulteriorem futuri regnantis dispositionem». Drugiemu punktowi, qui sequitur talis: «ponieważ y dawne prawa zalecają, aby dwoje beneficia jednej osobie byli dane, reassumujemy constitutią y plebei am personam, które possident bona, jako in exemplo ociec Domaracki, aby nietrzymali et careant beneficis, które przodkowie nasi dla chwały Bożej primum, a potym dla szlachty et terrigenas fundowali; y tak archymandryia owrucka, aby in administratione jego mości xiędza nominata łuckiego była, ad dispositionem futuri regnantis». O które to dwa puncta, jako niesłusznie y niepotrzebnie, y owszem przeciwko prawu pospolitemu y duchownemu, a co większa z naruszeniem praw y przywilejów krola jego mości przeszłego, niemniej na ujmę honoru y dobrej reputatiej duchownej osoby, jego mość ojca Domarackiego, archymandryty monastyru owruckiego, ad instantiam et petitum nescitur cujus personæ, tak na tym, de actu wyszpomienionym, sejmiku electionis posłów, sine scitu et consensu omnium uchwalone, y w instructią włożone, jako y na inszych sejmikach potym w roku tymże, tysiąc sześćset dziewiędziesiąt siodmym, in majo, a drugim in augusto odprawujących się, onych approbowanie, non derogando inszym punctom, ktore są in commodum wojewodstwa całego uchwalone, de nullitate tych tylko dwóch, aby przez ich mość panów posłów na sejmie nie byli promovovane, iterum iterumque tenże wyszpomieniony comparens, swym y inszych

ich mościow panów obywatelów wojewodstwa kijowskiego manifestatur et protestatur nomine, zostawiwszy jednak salvam meliorationem tej manifestatiej każdemu z ich mość panów obywatelów wojewodstwa kijowskiego, mnie, urzędu, o przyjęcie y do act zapisanie prosił, co y otrzymał Remigian Suryn, stolnik żytomirski. Stephan Alexander Dołżkiewicz, wojski owrucki, Alexander Trzeciak, cześnik kijowski, Jan Suryn, Theodor Pawsza, podstoli owrucki, Alexander Kozinski, Jakub Przeborowski, kapitan jego krolewskiej mości, Marcin Grywski, Maciej Ciechanowski, Stephan Chruszliński, Jan Penski, Alexander Staszkiewicz, Jan Staszkiewicz, Wojciech Łapanowski m. p.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3219, годъ 1697—1699; листъ 433.

CV.

Протестъ православныхъ дворянъ воеводствъ кіевскаго и волынскаго противъ депутатовъ, отправленныхъ на сеймъ этими воеводствами о томъ, что депутаты, не смотря на данную имъ инструкцію, допустили узаконить на сеймѣ два постановленія, стремящіяся къ стѣсненію Православія.— Дворяне жалуются также на уряды: луцкій, кременецкій и владимірскій о томъ, что они не приняли ихъ протеста въ актовыя книги своихъ гродовъ. 1699. Декабря 22.

Року тисеча шестсотъ девятьдесятъ девятого, месеца декабря двадцать второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Яномъ Якубовъскимъ, наместникомъ кгродъскимъ староства овруцъкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими stanowszy oczewisto urodzony jego mość pan Michał Fedkiewicz, kiowskiego y wołyńskiego wojewodstwa obywatel, swym i wielmożnych y urodzonych ich mość panów urzędników y obywatelów tychże obydwóch wojewodstw, niżej na podpisach wyrażonych, y inszych imeniem, ex speciali commisso onychże, prae via manifestacio-

nis, solenniter przeciwko urzędom grodzkim: łuckiemu, włodzimirskiemu y krzemienieckiemu, o nieprzyjęcie niżej inserowanej, od tychże ich mość panów obywatelów y urzędników kijowskich y wołyńskich, zaraz po skończonych relationis przeszłego sejmu sejmikach, personaliter podawanej ad acta, contra constitutiones binas ritui græco-disunitorum favorabiliter et extra consensum całej rzeczypospolitej ac intentionem województw rożnych, in volumen legum inserowanych y wpisanych, też gotową protestatią, z gotowemi podpisami, niżej wyrażonych ich mościów, podał do act niniejszych, której tenor sequitur de verbo ad verbum talis: Comparentes personaliter wielmożni y urodzeni ich mość panowie urzędnicy ziemscy y grodzcy, także obywatele województwa wołyńskiego, iak prędko z przeczytanej constitutiej sejmu przeszłego na sejmiku relationis, die decima quinta septembris w Łucku naznaczonym, przez jaśnie wielmożnych y urodzonych ich mość panów posłow, na tenże sejm obranych, uwiadomieni y informowani zostać mogli, tak zaraz, przeciwko tymże ich mość panom posłom województwa swego wołyńskiego solenniter świadczyli, manifestowali się y protestowali o to: iż ich mość panowie posłowie in contrarium praw, przywilejow, diplomatow et immunitatum najaśniejszych królow polskich, ritui græco disunitorum ab antiquo nadanych, y tak wielą constitutij obwarowanych, nie według instructiej, sobie od województwa danej, (ktorej, aby wszelka integritas jurium antiquorum ejusdem ritus græci disunitorum przez ich mościow promowana aby była, zlecono ich mościom było), ich mość zaś in contrarium (uti præmissum est) czyniąc, nie tylko żeby mieli praw tych bronić y przy nich fortissime stawać, ale y owszem, na zatarcie y subversią onych, na punkta, w tejże constitutiej opisane, samym tylko unitom służące, w jednej constitutiej sub titulo: «libertatia województwa y miasta Kamieńca podolskiego», aby ludzie religiej greckiej disunici w Kamieńcu nie mieszkali, per indirectum zaś, żeby cerkwie, tam znajdujące się y kathedra græcoruska, z dawnych czasow zawsze do jednego pastorału y juryzdykciej z episkopią lwowską należąca et per diplomata exdividowana, oderwana y nienależnie sub aliam jurisdictionem podana bydź mogła; w drugiej znowu, sub titulo: «unia fidei græcæ», na approbatią praw solis unitis ritus græci, zapomniawszy y niby exclu-

dowawszy jura disunitorum, mimo wszelką słuszność y zlecenie, sobie w instrukciej dane, do constitutiej pomienionej ingrossować pozwolili; przeto iterum atque iterum, tak przeciwko ich mość panom posłom, jako też de nullitate et invaliditate tych constitutij dwoch, manifestantes manifestantur; każdy z ich zachowawszy sobie salvam do uczynienia inszej szyrszej protestatiej, jeśliby tego potrzeba było, a na ten czas tej o przyjęcie y do ziąg wpisanie urzędu niniejszego żądali, co y otrzymali: Hrehor Benedykt Zabokrzycki, łowczy bracławski, Remigian Suryn, stolnik żytomirski, Paweł Trypolski, miecznik kijowski, Szymon Zabokrzycki, Daniel Bratkowski, podczaszy wendeński m. p., Samuel Szumlański, cześnik podolski, Jan Suryn, miecznik żytomirski, swym y iego mość pana Marcina Suryna, stryja mego, imieniem m. p. Theodor Uszak Kulikowski, Samuel Wyhowski, Jerzy z Kozelska Puzyna, Michał z Kozelska Puzyna, Eliasz Kostiuszkiewicz-Chobołtowski, Stephan Piotrowski, Paweł Synhajewski, Konstanty Chalepski, Jan Kostiuszkiewicz, Piotr Wizgierd Zabłocki, ziemski łucki regent m. p., Konstanty Czyż Taszebiński, Alexander na Hulanikach Hulanicki-Bołochowicz m. p. Daniel Lewkowski na Lewkowiczach m. p., Jan Mokosiej-Bakowiecki, Andrzej z Korczmina Porwaniecki, miecznik wendyński, Jan z Korczmina Porwaniecki, Samuel Borejko, Maciej Stephan Skuratowski, horodniczy, kijowski, Piotr na H. Hulanicki m. p., Marek Szumlański, stolnik srze: Alexander Jakimowicz Hulanicki, Jan Hulanicki Senkowicz, Jakób Senkowicz Hulanicki m. p. Jan Juchnowicz Pruszyński, Benedykt Wyszpolski, Samuel Synhajewski m. p, Andrzej Łopatyński, Abram Chalepski, Michał Usklityński, Wacław Kulczycki, Bazyli z Wyhowa Wyhowski, imieniem wszystkiej braci Lewkowskich—Piotr Lewkowski, Mikołaj z Meleń Meleniewski, Alexander Niewmirzycki, Jan Niewmirzycki, Jan Kaleński, Michał na Szenderowie Fedkiewicz m. p., Mikołaj Stephan Michalewicz z Wyszpola Wyszpolski, horodniczy owrucki m. p. Alexander Zbikowski, Jan Chodakowski, Stanisław Suryn, obywatel wojewodstwa wołyńskiego y kijowskiego, Stephan Baranowski m. p.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3219, годъ 1697—1699; листъ 789 на оборотѣ.

CVI.

Королевскій мандатъ, требующій въ королевскій ассессорскій судъ дворянъ: Мошковскихъ, Болсуновскихъ, Пашинскихъ, Васьковскихъ, Ущаповскихъ и двругихъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ овруцкаго старосты, Франциска Потоцкаго о томъ, что они отказываются отъ повиновенія овруцкому старостѣ и отъ исполненія боярскихъ повинностей, подаютъ, исполненныя клеветы, жалобы на старосту, присвоиваютъ себѣ право судить и казнить смертію другъ друга, нападаютъ и разбиваютъ хоругви коронняго войска, прогоняютъ съ оружіемъ въ рукахъ королевскихъ коммиссаровъ, истязаютъ старостинскихъ слугъ и осмѣливаются подымать руку на самаго старосту. 1699. Декабря 30.

Року тисеча семъсотъного, месяца Мая двадцать девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости овъруцъкомъ, передомною, Даниелемъ Левковскимъ, намѣстникомъ на тотъ часъ и реентомъ кгродскимъ овъруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овъруцкими personaliter stanowszy woźny generał wojewodstwa kijowskiego i innych, szlachetny Jan Jakubowski, dla wpisania de xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatiej swoiej, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on, roku terazniejszego, tysiącznego siedmsetnego, miesiąca Maia dwudzistego piątego dnia mandat najasniejszego króla jego mości, Augusta wtórego, pana naszego miłościwego, nam szczęśliwie panuiącego, z pieczęcią większej kancelariej koronnej, authentyce, ad instantiam wielmożnego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, po swobodnych bo-

jar: Moszkowskich, Bołsunowskich, Waśkowskich wydany, tenoris sequentis: August wtóry, z Bożej łaski król polski, wielkie xiąże litewski, ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, kijowski, wołyński, podolski, podlaski, inflanski, smoleński, siewierski i czernichowski, dziedziczny xiąże saski i elector. Wam, swobodnym bojarom wsiow: Moszków, Bołsunów, Paszyn, Waśkowicz, Uszczapów i wszystkim pomienionych dóbr, wsiów do starostwa owruckiego należących, possessorom, z powinności swej, podług lustracij przed unią i po unij, wyłamuiącym się osobom, z dóbr i summ waszych, jakim kolwiek sposobem wam i successerom należących, nakazuiemy, abyście przed nami i sądem naszym assesorskim, w Warszawie, albo tam, gdzie na ten czas ze dworem naszym szczęśliwie resydować będziemy, za niedziel cztyry od położenia pozwu i mandatu naszego, albo na ten czas, gdy sprawa z regestru sądów assessorskich do sądzenia przywołana będzie, oblicznie i zawicie stawili się, na instantią i prawne poparcie urodzonego Franciszka na Potoku Potockiego, starosty naszego owruckiego, powoda, który was pozywa o to, iż wy, sprzeciwiaiąc się prawu pospolitemu, dekretem najaśniejszych antecessorów naszych, tak za dworem, jako i na relaciach, sejmach, lectis inquisitionibus, ferowanym, conditią bojarską, służbą ordyńską, tak przed unią jako i po unij podług rewizii osądzonych, nie tylko wyłamuiecie się, ale też in vitam urodzonego starosty naszego następuiecie, a jeszcze śmieliście i ważyliście się crudelissimo calamo honor et intaminatam fidem w grodzie mozyrskim opisywać, sami będąc we złościach i różnych exorbitantiach unurzeni, to iest: samych siebie bez wszelakiego sądu i prawa tracenie; jakoż żeście bracią waszą, a bojar owruckich, Moszkowskich, to iest naprzód obieszenie przez was niebożczyka Matwiia Kuzmenka Moszkowskiego, drugiego zaś zabicia i zamordowania Wasila Artychowicza Moszkowskiego; także, in obsequio rzeczy pospołitej chorągwi będących, znoszenia i kompanij zabijania; jakoż w roku tysiącznym sześć setnym dziewięćdziesiątym wtórym, dnia trzynastego Marca, urodzonego Gurskiego, podczaszego kijowskiego chorągiew pancyrną znieśliście, i urodzonego Franciszka Czerniawskiego, z pod tejże chorągwi, zabiliście; o czym obdukcie i proklamatie cadaveris w grodach obszyrniej obloquuntur, nie dosyć na tym, ale kiedy urodzeni komisarze nasi: Michał

Stawecki, chorąży żytomirski, Theodor Pawsza, podstoli owrucki, podług dekretu, w roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt pierwszym, dnia dwudziestego wtórego Nowembra, ferowanego, i listu odrocznego swego, w roku tysiąc sześć set dziewięćdziesiąt szóstym, dnia dziewiątego Lutego, do wsi Moszków, plenariam potestatem mający, do odprawienia komissij jachali, o czym wy mając już wiadomość, ze wszystkich wsiow zebrawszy się, do dwuchset rucznic na komissarzow naszych, którzy do wsi Moszków dnia szóstego Lutego, roku zwysz mianowanego, na gościncu dobrowolnym zastąpiwszy i z różnej strzelby ognia dawszy, ledwie o śmierć nie przyprawiliście; w dalszych tedy trwaiąc złościach, gdy starosta owrucki, będąc marszałkiem kapturów woiewództwa kijowskiego, po odsądzeniu pierwszej kadenciej sądów kapturowych, z miasta naszego Owrucza, do maiętności Wielednik jachał, wyście na dobrowolnej drodze, ludzi jego pobrawszy, enormissimo mordowali, a gdy requirował wydania onych, wyście na niego podniesli rękę, co wszystko czasu prawa dowiedziono wam będzie, przez to was pozywa do przysłuchania się dekretowi naszemu i win, w prawie pospolitym opisanych, skazania, abyście tedy stawili się i terminu pilnowali. Dan w Warszawie, roku pańskiego MDCXCIX, Grudnia XXX, panowania naszego II roku. Locus sigilli S. M. D. S. C. S. R. M. S. Odwiozł do wsi Moszków i ten mandat, ob timorem, we drzwi cerkwi tamecznej wetknoł i o położeniu onego, ztamtąd powracaiąc, kogo na ten czas widzieć mógł, od kogo, po kogo i w jakowej sprawie był pisany, opowiedział i prawnie do wiadomości przywiodł, za którym to mandatem on, mianowany woźny, rok i termin stronom obom, powodowej i pozwanej, stanowienia się przed pomienionem sądem assesorskim, według conserwatiej tegoż mandatu, złożył i naznaczył i o tym tę prawdziwą relatią czyni i zeznawa, prosząc, aby przyięta i zapisana, była; co i otrzymał Jan Zubkowski woźny.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3220, годъ 1700—1703; листъ 166.

CVII.

Позовъ, требующій въ судъ гродскій, овруцкій дворянъ: Ивана и Михаила Пашковскихъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ дворянина Александра-Збигнева Якубовскаго о томъ, что Пашковскіе захватили часть села Щенева, принадлежащую Якубовскому и, пользуясь дружбою и покровительствомъ козацкаго полковника, Палѣя, отбирали въ свою пользу пошлины, слѣдовавшіе Якубовскому. 1700. Февраля 18.

Року тисеча семъсотъного, мѣсяца маръца третего дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, намесникомъ кгродскимъ староства овруцкого и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими stanowszy oczewiście woźny generał woiewodstwa kiiowskiego i innych, szlachetny Trochim Duchowski, ku zapisaniu do act ninieyszych, w moc prawdziwey, jawney i skuteczney relaciey swoiey, dobrowolnie zeznał, iż on, roku teraznieyszego, tysiącznego siedmsetnego, miesiąca februáry dnia ośmnastego, pozew grodzki, owrucki, authentyczny, sądowi temuż grodzkiemu owruckiemu sądzić należący, odniosł do wsi Zabrudzia, alias Szczeniowa małego, w woiewodstwie kiiowskim dobr leżących, i on we wrota dworu ich mościow panow: Jana i Anny Zamiszewskiego Paszkowskich, małżonkow, wetknowszy i zastawszy samych ich mościow panow Paszkowskich, małżonkow wyszmianowanych, w izbie tamteyszey, a z niemi urodzonego jego mości pana Michała, aut alius nominis, Paszkowskiego z jey mością panią małżanką jego mości, itidem cujusvis nominis, o położenin tego pozwu, od kogo, po kogo był by pisany opowiedział i prawnie publikował. Wydany ten pozew ad instantiam instygatora sądowego i jego delatora, urodzonego jego moś-

ci pana Alexandra Zbigniewa Jakubowskiego, porucznika chorągwie pancerney wielmożnego jego mości pana starosty dimirskiego i urodzoney jey mości paniey Anastazyey Podleskiego Alexandrowey Zbigniewowey Jakubowskiey, małżonkow, po urodzonych ich mościow panow Paszkowskich, wyszmianowanych, bracią i po panie małżonki ich mościow, cum assistentia parti indigenti utrique de jure debita, pozwanych, w sprawie i akcijey do ustąpienia z dobr części wsi Zabrudzia, alias Szczeniowa małego, urodzonemu jego mości panu Jakubowi Podleskiemu, rodzicowi delatorki, post fata zeszłey urodzoney jey mości paniej Maryny Szczeniowskiego Semenowey Wyszpolskiey, babce rodzoney onegoż, na jego mości jure divino et naturali successione z prawami i dispozycyami spadłey, a od jego mości pana Podleskiego, in rem et personas wyszmianowanych delatorow, jure dotis, ut debitur, cedowaney, cum omnibus do tey części pertinentiis et attinentiis, jako też do zapłacenia wszelkich mytnych pieniędzy, z tey części Zabrudzia, alias Szczeniowa małego, od tak wielu lat, za niedopuszczeniem wprzod wspomienionego rodzica delatorki, a potym i delatorow przez pozwanych, udanych się w protectią Paleja, pułkownika woysk zaporozkich i za swawolnym spułkowaniem tychże pozwanych z kozakami tegoż Paleia, pułkownika, ad minimum na dwa tysiące złotych polskich, przez pozwanych zabranych, nec non ad reffundenda damna cum paenis judiciariis, exinde convenientiis, intentowaney. O czym mianowany pozew et originalia jura, na część tę miänowaną delatoribus servientia, do ktorych się i ta relacya in toto referuie, fusius obloquuntur. Za ktorym to pozwem mianowany wozny rok i termin stronom obom: powodowey i pozwaney, przed sądem grodzkim owruckim, na roczkach grodzkich, owruckich, ktore dnia ośmnastego miesiąca marca, anno praesenti, millesimo septingesimo, intuitu constitutionum vetustarum et novellae przypadną i w zamku jego krolewskiej mości owruckim sądzone będą, ku rosprawie prawney stanowić się złożył i naznaczył, i o tym tę swoię prawdziwę zeznawszy relacyę, prosił, aby do act przyięta i zapisana była, co i otrzymał.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3220, годъ 1700—1703; листъ 139 на оборотѣ.

CVIII.

Жалоба дворянина Гавріила Ступницкаго на дворянъ: Якова Красовскаго, Григорія Васьковскаго, Самуила и Григорія Ходаковскихъ, о томъ, что они нанесли ему разныя оскорбленія въ то время, когда онъ пріѣхалъ въ село Чотыробоки для поимки бѣглаго своего крестіянина. 1706. Февраля 1.

Roku tysiąc siedmset szostego, miesiąca februar̀y pierszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi, y przedemną, Bazylim Bieniaszewskim, namiesnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość pan Gabryel Stupnicki, solenniter z wielkim żalem świadczył y protestował się, naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Jakobowi Krasowskiemu, Hryhoremu Waśkowskiemu, Samuelowi y Hrehoremu Chodakowskim, braciey, w ten sposob opisany y oto: iż ich mość obżałowani, nic nie dbaiąc na prawo pospolite y winy prawne, in constitutionibus regni opisane, y owszem, levipendendo one, gdy modernus protestans, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset szostego, miesiąca January dwudziestego czwartego dnia, dowiedziawszy się o zbiegu y winowaycy swoim, roboczym Macku Mazurze, do wsi Czotyrybokow zbiegłym, ktorego to z placu, z pod miecza katowskiego odprosiwszy, protestantowi darowano, do pomienioney wsi Czotyrbokow z moskalem iednym, załogą swoim, na imię Iwanem Surykowem, dla bespiecznieyszego w drodze przeiazdu, samowtor tylko przyiechawszy, y tam bonis modis et modestissimis mediis, gdzie, u kogo y w iakiey by chałupie pomieniony zdrayca przebywał? ludzi

pytał się, obżałowani, maiąc dobrze chmielem obłożoną głowę, naprzod załogę, a potym samego protestanta słowami nieuczciwemi, zelżywemi zesromociwszy, zelżywszy y, iako się im podobało, zkonfundowawszy, bić, wiązać, zabiać, topić chcieli y cale usiłowali; gdzie modernus protestans, patientissime to wszystko zniosszy, y od tey takowey ich zawziętości się wyprosiwszy, do swoiey gospody, do ktorey na noc zaiechał był, to iest do urodzonego pana Buczyńskiego, osadcy y podstarościego tamecznego, quam modestissime zaszedszy y tam do wczasu nocnego rozebrawszy się, omni securitate publica, ile w domu szlacheckim y dworze pańskim, będąc munitus, ich mość obżałowani, tym się nie kontentuiąc, żadnego respektu y baczenia na prawo pospolite y winy prawne, na takowych eo nomine opisane, o samey pułnocy na dwor szlachecki y gospodę protestantis napadszy, hostilico modo z szablami, drągami, hołoblami; y tam powtornie łżąc, besztaiąc, sromocąc, już skutkiem samym swoy zły, a zawzięty uczynek wypełnić, to iest bić, zabić, wiązać chcieli y usiłowali y pewnieby byli protestanta nieżywili, gdyby byli pomienieni panowie Baczyńscy, małżonkowie, tego nie zbronili, a ich z domu swego nie wypędzili, przez ktory to takowy swoy postępek ich mość obżałowani prawo pospolite zgwałcili, winy prawne, na siebie y dobra swoie zawzieli, y zaciągneli, a protestanta do szkod niemałych przywiedli y przyprowadzili; o co wszystko iterum atque iterum świadczy się y protestuie, offiaruiąc się prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy salvam, tam in toto quam in parte, etiam per citationes, si opus fuerit, meliorationem, hanc actis connotari prosił, co y otrzymał. Gabryel Saturnus Stupnicki.

Книга кременецкая гродская, поточная и записовая, 1706—1707 года, № 1616; листъ 28.

CIX.

Духовное завѣщаніе монаха Мануила Дидковскаго, по которому онъ отказываетъ въ пользу племянника своего, Ивана Гавриленка Дидковскаго, свои земли какъ наслѣдственныя такъ и благопріобрѣтенныя. Къ завѣщанію присоединено свидѣтельство монаха Свиридіона Меленевского о томъ, что онъ дѣйствительно продалъ свою землю Мануилу Дидковскому и всѣ деньги сполна получилъ. 1706. Февраля 4.

Року тысеча семъсотъ двадцатого, месеца децемърба тридцать перъшого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомною, Ремяномъ Чоповскимъ, наместникомъ на тотъ часъ кгродскимъ староства овруцъкого и книгами нинешънними, гродъскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Dydkowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, testament wielebnego, zeszłego ojca monacha Manuiła Dydkowskiego, wuja swego rodzonego, z podpisami rąk, na rozporządzenie dóbr, ratione introcontentorum, po rusku spisany, per oblatam podał, prosząc urzędu niniejszego, aby do akt pozyjęty i wpisany był. A tak ja, urząd, annuendo affectationi jego mości podawającego, pomieniony zapis ad acticandum przyjmując, czytałem i tak się w sobie ma po rusku: Za modlitwami Przenajświętszej Bogarodzicy Czudotwornej Ławry kijowskiej-peczerskiej imienno monach Manuił Dydkowski monastyra pieczerskiego czynię wiadomo tym moim pisaniem, przy czesnym ojcu archymandrycie pieczarskim Łarjonu, a przy czesnym ojcu namiesniku Fiłaretu, i przy ojcu

ustawniku Antonim, i przy wseczesnym ojcu jereju duchownym Aftanazym daje te pisanie moje Iwanku Dydkowskiemu Hawrylenku, siostrzencu swojemu, że czynię testament ten i zapisuję grunt w Dydkowcach ojczysty swój, tak też i w Zakusiłach macierzyste dobra, należące mnie, w gruntach i w sianożęciach i cześć Meleniowszczyznę, którą kupiłem u brata swego, u Semena Meleniewskiego przy zacnej szlachcie, braci swojej z Zakusiłów: przy panu Hrehorym Zaruskim, i przy panu Jakimie Sawiczenku, i przy panu Antonim Zakusiłach, dałem złotych sto dobrej monety i trzydzieści. Tak też i bratu memu Ostrezie Serhyju nie należy jemu ony grunt, wiedzą wszystkie bracia moje, że on żył z łaski mojej do śmierci, a on po swojej śmierci nie powinien onego gruntu nikomu zapisywać, bo jemu nie należy, bo wiedzą wszyscy panowie bracia, że jego ociec swój grunt przedał panu Raciminskiemu, a ja pana Racimińskiego nie dopuścił do onego gruntu, bom summę wrócił; jeżeli będzie siestrzeniec Ostrożyn, Bohdan Dydkowski, upominać się, powinien wrócić trzysta złotych dobrej monety siestrzeńcu memu Iwanku. I zapisuję wiecznemi czasy, oddalając wnuków swoich, i siestrzenic, i innych krewnych moich od tych gruntów; i ktoby miał turbować z moich krewnych i rodyczów Iwanka, siostrzeńca mego, Dydkowskiego, to ten będzie przeklenty anaftema wiecznemi czasy; i jeżelibym i ja sam miał kłamliwie opisać, bodajby ja i sam na straszny sąd nie wstawał. I to za jego miłosierdzie zapisuję one grunta, co on mnie przy mojej boleści doglądał, ostawiwszy swoję żonę i dzieci, w której to ja chorobie bliższy był do śmierci, niżeli do żywota; a wnuk mój Thomasz, ostawiwszy mnie w mojej boleści, i odszedł do matki, i nie chciał doglądać mnie; i za tę hardość oddalam ich wszystkich od tych części. Na to podpisuję się ręką swoją własną. У того тестаменту подписъ рукъ тими словы: Монахъ Мануилъ Дыдковскій. A potym przypisano tak: I brat moj Kupryn wie o tem, że moja siostra wiano odebrała, i zrzeczenie w xięgach zapisano w Owruczym w kancellarji kijowskiej. Roku tysiąc siedmset szóstego miesiąca februarji dnia czwartego. Drugie przypisanie takowe jest: jak też ja, przyszedłszy do zdrowia swego, i zezwał brata swego, Swirydona Mieleniowskiego, zakonnika monastera Sofiijskiego, bom ja dowiedział się, że ony grunt zastanowił

Domarackiemu z Zakusił; a on mnie mówił, co ja o tem nie wiem. A Iwan Niewmirzycki przyznał na to, co syn jego zastanowił ony grunt Domarackiemu i chciał powtórnie przedać. A ja przyzwał brata swego przed preoświaszczennego Metropolita kijowskiego, Iosafata Krukowskoho, żeby on powtornie ręką swą pisał i dołożył dzieciom swoim: «Żebyście nie interessowali się do onego gruntu, który przedał bratu swojemu, Manuiłu Dydkowskomu pod przekleństwem archypasterskiem i moim, i żeby po śmierci mojej nie naruszyli kości moich, bom już odebrał pieniądze przy braci swojej szlachcie, i przy panu Janu Jakowczuku Dydkowskim, i przy panu Michajłu Dydkowskim, i przy panu Daniłu Dydkowskim, swatu naszym, odebrałem sto złotych dobrej monety, a ostatek u horodku trzydzieści złotych także dobrych przy panu Serhijenku Wasylu mniejsym i przy panu Janu Bardi Chodakowskim i na to podpisuję się reką moją własną dla lepszej wiary i godności. Roku tysiąc siedmset szóstego, miesiąca marca dnia dwudziestego. Монахъ Свиридіонъ Мелeневскій». Который-же то тестаменътъ, за поданъемъ и прозбою вышъ менованого его милости подаваючого, а за моимъ урядовымъ принятіемъ, до книгъ нинешнихъ есть вписаный.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, годъ 1720—1721; № 3226; листъ 152 на оборотъ.

CX.

Актъ избранія Кирила Шумлянскаго въ санъ епископа луцкаго и острожскаго православнымъ духовенствомъ и дворянами волынскаго воеводства. 1710. Іюня 16.

Roku tysiąc siedmset iedynastego, miesiąca Septembra piątego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia trzeciego miesiąca y roku, teraz idących, wysz na akcie mianowanych, przypadłe i sądzić się zaczęte, przedemną, Wawrzyńcem Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, sędzią ziemskim podolskim, podstarościm grodzkim

łuckim y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter comparens wielebny w Bogu jego mość xiądz Theodozy Padalski, ihumen Białostocki, dla zapisania do akt ninieyszych, grodzkich, łuckich tę elekcyą obebrania episkopa łuckiego y ostrogskiego, z między siebie duchownymi obranego, wysoce przewielebnego w Bogu jego mości oyca Cyryllego z Szumlan Szumlańskiego, ihumena monasteru Uhernickiego, na tęż episkopią łucką y ostrogską, tak z podpisami stanow duchownego y szlacheckiego, także cum privilegio nayiaśnieyszego krola jego mości Augusta wtorego, jako y całego woiewodstwa wołyńskiego, niżey w teyże electiey podpisanych, per oblatam podał, o czym taż electia, niżey wpisana, in suis punctis, clausulis et ligamentis fusius in se enarrat, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie oney y do akt wpisanie, a tak ja, urząd, annuendo affectationi wysz pomienionego jego mości podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, czytałem, tenoris sequentis: My: rady duchowne y świeckie stanu szlacheckiego, urzędnicy ziemscy, obywatele woiewodztwa wołyńskiego, starożytnego ritus graeci nabożeństwa, do obierania episkopow, sede vacante, łuckich y ostrogskich, vigore jurium et diplomatum ab antiquo od naijaśnieyszych monarchow, krolow ich mościow polskich, panow naszych miłościwych, ritui nostro eidem servientium, należące osoby, in orphanitate zostający po wzięciu od nayiaśnieyszego Cara jego mości moskowskiego jaśnie przewielebnego w Bogu jego mości oyca Dionizego Żabokrzyckiego, episkopa łuckiego y ostrogskiego, pasterza naszego, już blizko puł roku, a nie maiąc żadney dotąd pewney wiadomości o powrocie jego mości ztamtąd, (ktorego życzemy), wiedząc zaś pewnie o postąpieniu jego mości na wyższą episkopią, ktorey bliższy bydź może za szczęśliwym przybyciem swoim, nos, ad praesens derelictae oves, more et instituto veteri maiorum nostrorum in hoc deplorando manentes statu, y nie mogąc się frequenter ad locum solitum consultationum nostrorum, tu, do Łucka na dzień dzisieyszy, niżey na dacie wyrażony, ziechać, in tam pauco numero (jako się nas na podpisach wiele pokazać może) zebrawszy się dla elekcyey e gremio nostri episkopa łuckiego y ostrogskiego, nayiaśnieyszemu jego krolewskiey mości Augustowi wtoremu, panu naszemu miłościwemu, szczęśliwie nam teraz y day Boże szczęśliwiey w poźne lata panuiącemu, praesen-

tandum et pro obtinendo privilegio remitendum, naznaczywszy dzień dzisieyszy, niżey wyrażony, roku teraznieyszego, a widząc, jako ta osierociała eparchia bez własnego pasterza injuria mercenariorum nie tylko in patrimonio Christi, to iest w dobrach swoich cathedralnych, wielką ponosi ruine, ale, quod maximum, in propagatione chwały Bożey et augmento jey znaczną cierpi deminucyą, ac sine omni, z pogorszeniem heretykow inszych, niewiernych, zostaie destituta bono ordine, tedy, wezwawszy Przenayświętszey Troycy: Oyca, y Syna, y Ducha swiętego, prawdy ożywiaiącego, pomocy ku oświeceniu serc y zmysłow naszych, także Przeczystey Panny Bogorodzice Maryey ze wszystkiemi anielskiemi y świętych Bożych niebieskiemi chorami wielowładney przyczyny, zgodnie, iednostaynie, biorąc też na szale rozsądku naszego inter pusillum ritus nostri gregem qualificatos do tak wysokiego pasterskiey godności stopnia, a pamiętaiąc y kontenci będąc z pomnożenia chwały Bożey za pastoratu w teyże owczarni rodzica teraznieyszego naszego niżey wyrażonego electá, świętey pamięci jaśnie przewielebnego w Bogu jego mości oyca Athanazego z wielkich Szumlan Szumlańskiego, episkopa łuckiego y ostrogskiego, należycie duchowieństwem rządzącego, tegoż się spodziewaiąc y po synie y widząc w nim też godność z natchnienia daru Ducha swiętego, nasze wszystkie desideria, suffragia et vota na wysoce przewielebnego w Bogu jego mości oyca Cyryllego z tychże Szumlan Szumlańskiego, ihumena monasteru Uhernickiego, y ad praesens też episkopią łucką y ostrogską ex prowidentia supremi numinis et ordinatione jaśnie w Bogu przewielebnego jego mości oyca Jerzego Winnickiego, episkopa Przemyskiego, metropolity kijowskiego, generalnego na ten czas kilku osierociałych episkopij administratora, w administracyey maiącego, naszego wielce miłościwego pana y brata, in perfectiori spirituali statu episkopali innixi za episkopa y pasterza nam własnego, a nie kogo, ad vacantem luceoriensem et ostrogiensem protunc episkopalem sedem, obraliśmy et praesentibus zgodnie, jednostaynie et nemine contradicente, obieramy, synowską naszę jego mości naszemu wielmożnemu panu, jako własnemu swemu pasterzowi, zawsze po otrzymanym od najaśnieyszego majestatu jego krolewskiey mości pana naszego miłościwego przywileju, et susceptos sacros episkopales ordines, obie-

cuiąc po sobie y po ludziach, zwierzchności naszey podległych, in spiritualibus posłuszeństwo, a teraz, dla otrzymania z łaski jego krolewskiey mości pana naszego miłościwego jako nayprędzey przywileju, z tą naszą zgodną electią jego mości odsyłaiąc, rękoma się swemi własnemi podpisuiemy. Działo się w kathedrze łuckiey ritus graeci, pod czas seymiku relationis, dnia szesnastego Iunii, anno millesimo septingentesimo decimo. U tey elekcyey, per oblatam podaney, podpisy rąk temi słowy: Theodozy Padalski, ihumen monasteru Białostockiego (m. p.), Andrzey Swatopełk xiąże Czetwertenski m. p., Jan Kądzielewicz, ihumen monasteru bractwa łuckiego (m. p.). Kirył Żukiewicz, namiesnik kathedry łuckiey. Kirył Żukowski, ihumen monasteru Milczewskiego (m. p.), Joachim Krzyłkiewicz, protopopa łucki (m. p.), Theodor Łobko, protopopa ołycki, Stefan Podrowski, protopopa rożyski. Theodor Czerkiewicz, protopopa ławrowski y berestecki. Theodor Sachnewicz, protopopa rowieński. Jan Załuski, protopopa horochowski. Samuel Wyhowski B. S, B. Z. Michał na Bytniu Bałaban, miecznik nowogrodzki. Jan Hulanicki. Piotr na Hulanikach Hulanicki. Jan Kisiel, łowczy nowogrodzki. Antoni Franciszek Siennicki, pisarz ziemski kijowski, sędzia grodzki łucki. Jakub Hulanicki, cześnik bracławski. Theodor Puzyrewicz. Jan Bogusław na Starey Czetwertni Horain, podczaszy wołyński, sędzia grodzki krzemieniecki y sądow skarbowych woiewodstwa wołyńskiego. Jan na Zdeniżu Zaiąc, woyski ziemski krzemieniecki m. p. Jerzy Hulanicki. Stefan Kisiel, starosta sienicki m. p, Kazimierz Hulanicki m. p. Jerzy Mikołay na Kozerach Kozerski, łowczy starodubowski m. p. Piotr Podhorodeński m. p. Stanisław Wężyk, stolnik wieluński m. p. Piotr Wyzgierd-Zabłocki Z. Ł. R. m. p. Jan Eliasz z Korozmina Porwaniecki, cześnik parnawski m. p. Samuel z Brusiłowa Kisiel. Jan Franciszek Charlęski C. L. m. p. Alexander Troian s Krzywokoł Piotrowski m. p. Adam Antoni Niemirowski, skarbnik sanocki, namiesnik grodzki łucki. Alexander z Korczmina Porwaniecki. Alexander Jozeph Juszkowski, skarbnik parnawski m. p. Theodor Kisiel, Michał Wereszczaka, komornik nowogrodski m. p. Marcin Antoni na Krechowiczach Krechowiecki m. p. Piotr Żumer, Michał Łada. Antoni Łada. Kazimierz Jlinski, starosta niżynski. Gabryel Stupnicki. Alexander Ziołkowski m. p. Jan Rzyszczew-

ski. Michał Jan Bieniewski manu propria. Alexander ze Zbaraża Woroniecki xiąże. Piotr Łasko, starosta dymirski m. p. Szymon Zabokrzycki. Jan Boreyko Knerulski m. p. Antoni Pieszczorowski m. p. Stefan Mihun Perlikowski. Michał na Szandarowce Fedkiewicz, horodniczy owrucki, sędzia skarbowy woiewodztwa kyowskiego m. p. Stanisław na Żewalice Żywult, cześnik połocki m. p. Marcyan Stanisław Rupnowski, skarbnik wołyński. Stanisław Ledochowski, podkomorzy krzemieniecki m. p. Władysław Krzyszkowski, starosta włodzimirski m. p. Mikołay Baltazar Olszański, chorąży wołyński m. p. Ludwik Maniecki, chorąży czernichowski. Jerzy Monwid Jrzykowski C. H. Konstanty na Iwaniczach Iwanicki, woyski żytomirski P. G. W. Kazimierz na Steczczance Stecki, chorąży woiewodztwa kyowskiego, podstarości żytomirski, sędzia włodzimirski grodzki. Woyciech Stanisław na Iwaniczach Iwanicki. Steczkiewicz S. N. Stefan Jaruszewski, podstoli podlaski m. p. Konstanty Młodecki, podstoli nowogrodzki m. p. Michał Hulewicz m. p. C. H. Maciey Stefan Skuratowski, horodniczy kijowski, pisarz grodzki żytomirski m. p. Andrzey Woynarowski, postoli bracławski. Stefan Głębocki, podkomorzy derbski. Marcin Jan Rakowiecki, podstoli latyczowski m. p. Stefan Ledochowski. Alexander Tomaszewski, podczaszy bracławski wiel. xię. lit. m. p. Łazarz z Rzeczyce Rzeczycki P. O. Alexander Dołżkiewicz, woyski owrucki m. p. Adam Alexander Janiszowski, miecznik ziemie liwskiey. Stanisław M. Piaskowski. Jerzy Kazimierz Czerwiński m. p. Adam Ledochowski m. p. Andrzey Pałucki. Zbigniew Lubieniecki. Adam Stanisław Peretiatkowicz, woyski nowogrodzki m. p. Jan Antoni Peretiatkowicz, cześnik latyczowski m. p. Antoni Groth, Benedykt Narbut m. p. Piotr Skuratowski, regent ziemski kijowski m. p. Ktoraż to electia, per oblatam podana, za podaniem y prozbą wysz mianowanego jego mości podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, wszystka, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisana ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest ingrossowana.

Книга луцкая гродская записовая, 1711 года, № 2247; листъ 534.

CXI.

Духовное завѣщаніе дворянина Максимиліяна Геевскаго-Ловдыковскаго. Завѣщатель объявляетъ, что онъ желаетъ умереть исповѣдывая православіе, дѣлаетъ распоряженіе о томъ, чтобы его останки были похоронены при церкви Успенія Пресвятой Богородицы въ селѣ Поддубцахъ. Далѣе онъ поручаетъ своимъ наслѣдникамъ поминать его душу и отказываетъ имъ имѣніе. 1710. Августа 18.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca oktobra szostego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości łuckim, przedemną, Stefanem Franciszkiem Gołembickim, wice-regentem grodzkim łuckim, namiestnikiem burgrabstwa zamku łuckiego i księgami ninejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony imć pan Stefan Heyewski Łowdykowski, dla zapisania do akt niniejszych, grodzkich, łuckich, testament ostatniey woli urodzonego niegdyś imć pana Maximiliana Heyewskiego Łowdykowskiego, rodzica swego, na rosporządzenie substaneiey, po nim pozostałey, per oblatam podał, z podpisem ręki jego własney y ichmościow panow przyiacioł, niżey na podpisach wyrażonych, o czym ten testament niżey wpisany, szerzey a dostateczniey w sobie obmawia, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie. A tak ia, urząd, annuendo affectationi jego mości podawaiącego, pomieniony testament ad acta przyimuiąc, czytałem, ktorego tenor sequitur ejusmodi. W imie Przenajswiętszey Troicy: Oyca i Syna y Ducha swiętego amen. Przeżywszy lat kilkadziesiąt, a napatrzywszy się obłudnego świata

niepewności, maiąc przed oczyma ustawiczny prawa tego przez tak wiele wiekow od stworzenia świata zwyczaj, żyjąc między przykładami w codzienney odmianie smiertelności ludzkiey, y owszem rękami swemi dotykając się, patrząc na groby dziadow, pradziadow, rodzicow y innych krewnych, przyiacioł, ktorzy z teyże ziemi ciałem urodzili się y ktorzy wolą naywyższego stworzyciela ulepieni byli, a iakoż y ja, nędzne, niegodne stworzenie, iego dzieło, nie mam pomyslić sobie, że y mnie w tenże proch rozsypać się przyidzie, ponieważ żywot nasz—droga do śmierci iest, będąc ia podległy każdego momentu śmierci oczekiwać, ktora .w iakimkolwiek mnie zastanie dziele, rownym zaraz przed sąd straszny sądziego niebieskiego sprawiedliwego postanowi; tak każdy z nas, według spraw swoich, sprawiedliwy odniesie dekret, y ja codziennie wyglądaiąc, poki mnie ieszcze pan Bog w trwałey śmiertelności moiey przy zdrowiu pozwala czasu, a chcąc, abym ostatnią dyspozycią woli moiey po śmierci moiey odniosł skuteczną exsekucyą, dla tego ja, ręką moią napisaną, podpisaną, ich mościom panom exsekutorom, moim mościwym panom, zostawuie. A naypierwiey iako naygruntownieszy żywota mego zakładam fundament umrzeć w posłuszenstwie cerkwi świętey wschodniey apostolskiey, wszystkie artykuły wiary świętey, od apostołow świętych podane, statecznie wyznawam y z tym wszystkim przed sąd straszliwego sędziego sprawiedliwego po żywocie moim stanąć chcę, prosząc pokornie, lubo z niegodnych nayniegodnieyszy osobliwie wszystkich grzesznikow, proszę patronki moiey, Nayświętszey Panny Maryi, matki Bożey, aby iako wszystek wiek moj, tak i ostatni moment w opiece swojey miała y od zatracenia wiecznego duszy moiey broniła; przez ciebie przystęp mieliśmy do syna, o błogosławiona znaydzicielko łaski, rodzicielko życia, matko zbawienia! oby przez ciebie nas przyiął, ktory przez ciebie nam dany jest za protektora! a oraz proszę anioła stroża y wszystkich świętych patronow y patronek moich, aby mi w ostatni punkt na pomoc przyszli. Przybądźcie na pomoc naymożnieysi! mnie na obrone od nieprzyiacioł, zewszond naśmiewaiących sie. Blizkich moich i krewnych, jakimkolwiek sposobem obraziłem, przepraszam, aby mnie swoie urazy przebaczyli, a ja wzajem wszystkim wszystkie moie, mnie nieprzyiazne, urazy z serca mego odpuszczam. Krewnych i

przyiacioł moich wszystkich przy ostatnim pożegnaniu moim upraszam, aby mnie z łaski swoiey, osobliwie przy moszczach świętych offiarami swemi przed panem Bogiem posiłkowali. Cielsko moie grzeszne upraszam małżonki moiey miłey, aby w cerkwi świętey Poddubieckiey, założenia Wniebowzięcia panny Maryey, znać dawszy ich mościom panom exzekutorom niżey mianowanym, iako to: imć panu Samuelowi Wyhowskiemu—Podleskiemu, imć panu Michałowi Wereszczace, imć panu Theodorowi Gyrgelewiczowi, ktorych ich mościów za exsekutorow mieć chce y upraszam, aby chcieli małżonce moiey we wszystkim do rozrządzenia domowego dopomodz, wiążąc synow moich ojcowskim moim błogosławieństwem, żeby bez rady, tak matki swoiey, iako y ich mościow panow opiekunow nie czynili y prosze miłością Bożą synow moich: Stephana y Alexandra, aby mimo to, co naznaczam, gdzie będę leżał, duszę moią ratowali przed panem Bogiem obadwa; wszak ubogą substancyę moię małżonce moiey miłey, a im zostawuie. A iak imć panowie exsekutorowie, moi mości panowie, z łaski swoiey na determinowany czas pogrzebu się ziadą, aby cielsko moie grzeszne iako naiprędzey pochować kazała mołżonka moia miła w wyż oznaczonym mieyscu, do ktorey cerkwie złotych polskich siedmdziesiąt leguię, a małżonki moiey miłey upraszam, aby dusze moie przez jałmużne i insze święte ratowała akcje; wszakże wszystko w rękach swych będzie mieć. Corkom moim kochanym zarowno wszystkim po dziewięćset złotych zapisuie w gotowiznie, a małżonkę moią kochaną na dobrach moich dziedzicznych panią dożywotnią y oprawną czynię, jako same zapisy świadczyć będą. Summa zaś sześć tysięcy złotych polskich, monety polskiey, ktora była w dyspozycyej moiey, według kontraktu ich mościow panow Wyhowskich, tęż summę ich mość panowie Wyhowscy zatrudnili byli sami, na co są literalne dokumenta; ja tedy, dzwigaiąc one, do Warszawy na seym ze Zwiahla iezdziłem, do jaśnie wielmożnego jego mości pana hetmana koronnego y, otrzymawszy od niego deklaracyą do zniesienia się z ich mościami panami Wyhowskiemi, kogo by z między siebie naznaczyli do odebrania tey summy, w tey tedy drodze effektywe spendowałem złotych polskich sześćset, na co są y regestra: za wniesieniem zaś ich mościow panow Wyhowskich byliśmy ordynowani od nich: ja ieden, a drugi urodzony niegdyś imć

pan Theodor Wyhowski do Łabunia, to iest do wielmożnego imć pana marszałka natenczas nadwornego, od ktorego otrzymaliśmy kontrakt do utrzymania tey summy sześciu tysięcy na miasteczku Baraszy y z przysiołkami, z tey tedy intraty naprzod wydałem na restauracyą cerkwi świętey Wyhowskiey siedmset złotych polskich effectiwe, a wyszrzeczony imć pan Theodor Wyhowski wziął złotych polskich tysiąc, na co iest y kontrakt; pięćset zaś złotych temuż panu Wyhowskiemu, za konsensem ich mościow panow Wyhowskich wydałem, na co y zapis iest w grodzie łuckim, restat ieszcze do tey summy ich mościom panom Wyhowskim trzy tysiące dwieście złotych, ktorą to summę małżonka moia z dziatkami memi, za podniesieniem z Poddubiec, winna będzie oddać do rąk imć panow Wyhowskich. Długi zaś moie, tak mnie winne, iako y ja ludziom tak obiaśniam: na kahale łuckim na dwa membrany złotych polskich tysiąc czterysta, od ktorey summy od lat kilkunastu żadney nie płacono prowizyej, u ich mościow panow Stępkowskich Czarkowskich, synow jego mości pana Gabryela Stępkowskiego, kasztelanica bracławskiego, złotych polskich czterysta pięćdziesiąt. Długi zaś moie, komum winien, wyrażono: naprod panu Pawłowi Żumerowi złotych polskich czterysta pięćdziesiąt, paniey Hobozyńskiey złotych polskich czterysta; te obadwa długi na kahale łuckim, to iest ośmset pięćdziesiąt złotych polskich ich mościom przekazuie. Panu zaś zeszłemu Theodorowi Żumerowi, dokładam, żem wszystko in toto wypłacił, na co i kwit mam, bez co by ich moście żadney do mnie nie mieli okazyey y interesu nie rościli. Panu Piotrowi Żumerowi także wszystko wypłaciłem, a ieszcze do tego y konia mi wziął, valoris talarow bitych piętnaście. Dług zeszłego jego mościa pana Stephana Ohija, siedemset złotych polskich, na kahale łuckim dwiema dekretami ewinkowałem własnym swoim kosztem y iuż żadney do mnie niema pretensyey, tylko do kahała, y owszem ja, względem kosztu mego, naimniey złotych polskich trzechset spendowałem na dokonczenie tego długu. Co zaś zostaie w ruchomych rzeczach, co na osobnym regiestrze przy testamencie zawarte iest, małżonce moiey y sierotom moim to wszystko zostawuie, za wolną ich mościow panow opiekunow dyspozycyą, mościwych panow y pomiarkowaniem; co iest, wszystko to małżonce moiey miłey y dzieciom zostawuię. Pewien te-

dy będąc po ich mościach panach opiekunach, że na małżonkę moie y pozostałe sieroty będą mieli wzgląd, a na mieyscu moim ojcowską onym miłość wyświadczą, a tey substancyey, lubo dosyć szczupłey, nie dadzą upaść, y powtórnie, przy moiey nizkiey suplice, wielce upraszam exekutorami. A teraz tedy wszystkich ich mościow krewnych y przyiacioł, ieślim kogo, jako człowieka, uraził, miłością Bożą przepraszam; a ia wzajem wszystkim wszystkie urazy moie z serca mego odpuszczam. Żegnam na ostatek miłą małżąkę moią z sierotami, przy ktorym pożegnaniu upraszam, aby dusze moią posiłkowali przed panem Bogiem. Wiążę na ostatek synow moich miłością Bożą y strasznym sądem jego, aby małżonkę moią a matkę własną we wszystkim słuchali iey y w niczem przeciwni nie byli; ichmościow panow opiekunow, mościwych panów o to proszę, ktorych wyżey namieniłem, aby powodem byli do dosyć uczynienia wszystkiemu temu, naprzod oddając duszą moię panu Bogu, a potem ichmościom panom exekutorom sumnieniu ubogą substancią moie, prosząc przez niewinną okrutną mękę jego y powołuiąc na straszny sąd pański, aby tey dyspozytiey dosyć uczynili. Kasuiąc przytem wszystkie testamenta moie, aby żaden inszy wagi nie miał, ieśliby się ktory nalazł dawnieyszy, oprocz teraznieyszego, prawdziwego, pod datą tysiąc siedmset dziesiątego, dnia ośmnastego sierpnia; y drugi testament, ieśliby był ukazany, po śmierci moiey, daie mu wiare, byle by pod tą datą był napisany; wolną sobie, ieżeli mnie pan Bóg wszechmogący z łaski swoiey szczodrobliwey życia przedłuży, tego testamentu melioracyą zostawuie, iuż tedy ochotnie pana Boga mego oczekiwam; tym kończe, żem gotów z ufną nadzieią o miłosierdziu pańskim, że od ołtarza pańskiego nie będę odrażon. Ten testament moj, z podpisem ręki moiey własney, y imć panow przyiacioł, mościwych panow, do podpisu, ieżeli mnie pan Bog tak wiele czasu użyczy, zaproszę, a teraz sam się podpisuię. W Poddubcach. Roku pańskiego tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca sierpnia dnia ośmnastego. U tego testamentu ostatniey woli podpisy rąk w te słowa: Maximilian Hejewski Łowdykowski m. p. Jako natenczas oczewiście będący proszony, Theodor Giergielewicz. Jako proszony przyiaciel do testamentu, Andrzey Kowalski. Jako proszony przyiaciel do testamentu podpisuie się, Jozef Lasowiecki m. p. Jakob Podgorski.

Ktory że to testament, za podaniem wyż mianowanego imści podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich jest ingrossowany.

Книга гродская луцкая записовая, № 2246, годъ 1710; листъ 685

CXII.

Жалоба дворянки Христины Шишнаревичевой на дворянъ: Стемпковскихъ, Мошковскихъ, Каленскаго и Духовскаго о томъ, что они овладѣли ея землями и угодіями, ночью напали на ея домъ и заграбили у ней вола. 1712. Генваря 22.

Року тисеча семъсотъ дванадъцятого, мѣсеца Іануарія двадцатъ второго дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Михалемъ Сингаевскимъ, коморникомъ кграничнымъ, наместникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzona jej mość pani Krystyna Synhaiewskiego Szysznarewiczowa, wdowa, zeszłego przez zabicie kozackie pod Berdyczowem, w roku tysiąc siedmset wtorym, pod czas buntow na pospolitym ruszeniu woiewodstwa kiiowskiego, niebozczyka urodzonego imci pana Ułasa Szysznarewicza, małżonka, i urodzonego imci pana Hregorego Szysznarewicza, syna swego, imieniem, przeciwko urodzonym ich mościom panom: Stefanowi, Janowi i Theodorowi Stempkowskim, braci rodzoney, Bazylemu Duchowskiemu, Jakowu Kaleńskiemu, Jozefowi Nikonucie, Theodorowi Prokopenkowi, Janowi Krawczenkowi, Moszkowskim solenniter świadczyła i protestowała się o to: iż ich moście obżałowani, nie kątętuiąc się tym, że grunta, nawozy, pola, siedliska, sianożęci, drzewa bartne ze pszczołami i bez pszczoł, we wsi Moszkach protestantom należące, pod niebytność ich mościow przez lat kilkanaście w Moszkach, niesłusznie i nienależycie między siebie rozebrawszy, sieli, zażywali i

teraz niektore zażywaią, z drzew bartnych miody podbieraiąc, na swoy obrácaią pożytek; pol, gruntow pokazać i ustąpić protestantom, niechcą, sianożęci ich mość panowie Stempkowscy, kosząc, niedopuszczaią, a gdy protestantka, po śmierci małżonka swego, ze wsi Chodakow do dobr swoich części tey, w Moszkach będącey, przebrawszy się na mieszkanie, zażywać poczeła, tedy ciż ich mość obżałowani, chcąc odbić i wycisnąć z dobr, części ich mościow protestantow, żeby tam nie mieszkali, rożne krzywdy, szkody, oppressie i przykrości czynią, wyrządzaią, woyskowych ludzi, żołnierzow i kozakow informuią, naprawiaią, zboża bydłem wypasuią, na samych protestantow przechwalaią się, jako roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca januáry czternastego dnia, z czwartku na piątek w nocy, zebrawszy się i popodpiawszy z sobą, ich mość panowie Stempkowscy bracia, i Bazyli Duchowski, Nikoniuta i inni, na dom i mieszkanie protestantow violenter naszedszy, wołu z obory, valoris złotych polskich pięndziesiąt, niesłusznie i nienależycie wzieli, zagrabili i kozakom w podwode oddali, przy ktorym nocnym sposobem nayściu, corek protestantis łaiali, przechwałki dalsze czynili, wołu zaś pomienionego wziowszy i zagrabiwszy, w podwodę nienależyto, w same bezdroże, pod Kijow sam i tam mil czterdzieście odprawuiąc, wniwecz onego skaleczyli i zepsowali, potym już kalikę we dwor ledwo co żywego wprowadziwszy, porzucili, przez co wszystko, tak przez zażywanie czas niemały gruntow części swoiey, zboż wypasywania, sianożęci koszenie, drzew bartnych ze pszczołami zażywanie, wołu wzięcie i skaleczenie i inych krzywd i szkod czynienie, ciż protestantes szkod sobie być mienią na złotych polskich czterysta; o co wszystko taż jey mość protestuiąca, jako i o gwałtowne nocnym sposobem nayście iterum iterumque przeciwko ich mościom obwinionym świadczyła i protestowała się, salvam meliorationem tey protestatiey zostawiła i prawnie o to czynić deklarowawszy się, o przyięcie jey do xiąg prosiła, co i otrzymała, Krystyna Szysznarewiczowa, pisać nieumieiąca.

Книга гродская кіевская, записовая и поточная, № 29, годъ 1712; листъ 83.

CXIII.

Мандатъ требующій въ королевскій ассессорскій судъ дворянъ: Мошковскихъ, Болсуновскихъ, Ущаповскихъ, Васьковскихъ, Гошовскихъ и другихъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ овруцкаго старосты Іосифа-Антонія Бржуховскаго о томъ, что они незаконно присвоили себѣ шляхетское званіе и отложились отъ повиновенія овруцкимъ старостамъ. 1712. Ноября 6.

Року тисеча семъ сотъ дванадцатого, месяца декабря первого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овърупъкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродскимъ овърупкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овърупкими stanąwszy oczewisto woźny generał woiewodstwa kiiowskiego, wołyńskiego i innych, szlachetny Stephan Komar, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, w moc wiernej prawdziwej i skutecznej relatiej swoiej, iawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał, iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca nowembra dwudziestego dziewiątego dnia, mandat od najiaśniejszego króla iego mości, Augusta wtórego, pana naszego miłościwego, nam szczęśliwie panuiącego, z pieczęcią większej cancellariej koronnej authentyce ad instantiam wielmożnego iego mości pana Józepha Antoniego Brzuchowskiego, starosty owruckiego, po swobodnych boiar: Moszkowskich, Bołsunowskich, Uszczapowskich, Waśkowskich, Hoszowskich i innych, do starostwa owruckiego należących, wydany, tenoris sequentis: August wtóry, z Bożej łaski król polski, wielkie xiąże litewski,

ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, kiiowski, wołyński, podolski, podlaski, inflanski, smoleński, siewierski, bracławski i czernihowski, a dziedziczny xiąże saski i elektor. Wam, swobodnym boiarom wsiów: Moszków, Bołsunów, Zastawia, Kruków, Michajłówki, Hoszowa, Waśkowicz, Uszczapów i innych, do starostwa owruckiego należących, także szlachetnym possessorom i dzierżawcom gruntów boiarskich wsi pomienionych, których imiona i przezwiska za wyrażone mieć chcemy, z osób, z sprawy niżej opisanej, i dóbr waszych ogułem wszystkich rozkazuiemy, abyście przed nami i sądem naszym assessorskim, od położenia niniejszego mandatu naszego za niedziel cztyry, osobiście i zawicie w Warszawie, albo gdzie na ten czas z dworem naszym szczęśliwie postanowieni będziemy, stawali, na instantią i prawne poparcie urodzonego instygatora koronnego i iego delatora, urodzonego Jozepha Antoniego Brzuchowskiego, starosty owruckiego, pułkownika wojsk naszych, powoda, który was przypozywa do gotowego processu i dekretu, przez urodzonego Franciszka Potockiego, starostę owruckiego, na was, w Warszawie, we środę, w sam dzień święta świętego Antoniego z Padwy, wyznawcy, roku pańskiego tysiącznego sześćsetnego dziewięćdziesiątego pierszego otrzymanego, o to, iż wy, sprzeciwiaiąc się pospolitemu prawu i lustraciom, z posłuszeństwa i z zwierzchności starościnej wybiiacie się i wolności, pod praetextem przywileiow, na opaczną cancellariej naszej informatią, wyniesionych, uzurpuiecie i szkody przez to urodzonemu delatorowi, przez nieoddanie należytej powinności, czynicie, iako wam to szyrzej na przyszłym terminie proponowano i dowiedziono będzie. Przez co winy, w prawie opisane, popadliście, do których na was wskazania, tudzież do wyprowadzenia dekretu, wyżej wspomnionego, na was otrzymanego, do należytej executiej i do powinności urodzonemu staroście i rzeczy pospolitej odprawowania, przypozywa was; stawcie się tedy na terminie, jako na roku zawitym i prawnie usprawidliwcie. Dan w Warszawie, w poniedziałek po święcie świętego Stanisława biskupa i męczenika najbliższy, roku pańskiego tysiąc siedmset dwunastego G. R C. P. S. L. S. R. M. S. odniosł do wsi Moszków i ten mandat w domu i mieszkaniu swobodnego Nikona Moszkowskiego, zastawszy i drugich tamże, wyżej mianowanych pozwanych, oddał, o oddaniu i położeniu tego mandatu, ztamtąd pow-

racaiąc, kogo tylko tam na ten czas widzieć mógł, od kogo, po kogo, w iakiej sprawie był pisany, opowiedział i prawnie do wiadomości przywiodł. Za którym to mandatem on, mianowany woźny, rok i termin stronom obom: powodowej i pozwanej stanowienia się przed mianowanym sądem assessorskim, według conservatiej tegoż mandatu, złożył i naznaczył, i o tym tę prawdziwą relatią czyni i zeznawa, prosząc, aby do xiąg przyięta i zapisana była; co i otrzymał. Stephan Komar woźny.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3222, годъ 1710—1713; листъ 440.

CXIV.

Жалоба дворянки Елены Клитынской на священника Ивана Ходаковскаго и на сына его, Василія, о томъ, что Ходаковскій написалъ свидѣтельство слугѣ, бѣжавшему отъ Клитынской и потомъ, когда дѣло обнаружилось, отнялъ у ней это свидѣтельство насильно и уничтожилъ его. 1713. Мая 10.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca mai dziesiątego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi i przedemną, Bazylem Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter urodzona jej mość pani Helena Odyńcowna Sokołowskiego Michałowa Klityńska, skarbnikowa podolska, w niebytności małżonka swego, swoim i imieniem tegoż urodzonego jego mości pana Michała Klityńskiego, skarbnika podolskiego, małżonka swego, possessora dóbr części pewnej wsi Onuszkowiec, na której to części i cerkiew stoi, świadczyła się, opowiadała i soleniter protestowała naprzeciwko wielebnemu ojcu Iwanowi Chodakowskiemu, præzbiterowi onuszkowskiemu, także popadzi jego, jako też i synowi onych, Wasilowi dziakowi, w ten niżej mia-

nowany sposób i o to: iż gdy w roku terazniejszym, tysiąc siedmset trzynastym, w sam wtorek wielkanocny, czeladnik, przezwiskiem Iwanicki, od małżonka protestuiącej nie opowiednie odszedł, a potym, roku terazniejszego, na jarmarku w Wiszniowcu klacz ukradszy, do tego hospodyna onuszkowieckiego przyprowadził, którému hospodyn w niewiadomości protestuiącej atestacią napisał, że jakoby protestuiąca w zasługach onemu w niebytności małżonka swego dała i attestatią napisała, z którą to attestatią, od popa napisaną, tenże Iwanicki, do miasteczka Ptyczy przyiechawszy, tę klacz popowi ptyckiemu przedawał, udaiąc: «że to ja mam tę klacz w zasługach daną od jej mość paniej Klityńskiej»; dla lepszej weryficaciej podstarości ptycki, pan Lewandowski, tego to Iwauickiego, złodzieia, przymusił, żeby z nim koniecznie do protestuiącej jachał, i wywód z siebie dał, jakoż musiał to uczynić; i gdy do protestuiącej ten to pan Lewandowski z tym to złodzieiem przyiechał, protestuiąca zaraz poczęła mówić temu to winowajcy, że się niegodziło tak czynić i zdradzać małżonka protestuiącej, a po tym ten pan Lewandowski, podstarości, praesentuie atestacią, którą przeczytawszy, pyta się, kto mu atestacią tę napisał i rękę pretestuiącej zmyślonem charakterem podpisał? który powiedział: «że mi pop tutejszy onuszkowski napisał;» po którego to popa protestuiąca posyłała podwakroć razy, upraszaiąc do siebie, który, dowiedziawszy się o tym, przyiść do protestuiącej nie chciał, potym protestuiąca, wziąwszy tę atestacią, przez popa imieniem protestuiącej napisaną, z dziewczyną tylko do tegoż popa na cmentarz przyszedszy, dziewczynę posłała do niego, prosząc do siebie, który gdy wyszedł z popadią swoią i z synem, poczęła mu mówić: «czy godzi się to hospodynie takie rzeczy czynić i attestacie takie złodzieiowi odemnie pisać»; ktorą onemu pokazała, który to pop z popadią i z synem, do protestuiącej rzuciwszy się, tę attestacią u protestuiącej wydzieraiąc, onę poszarpali i protestuiacą potrącali, pobili, że aż na ziemię upaść musiała, a potym i na gwałt w dzwon tenże pop dzwonił, i gdy na gwałt ludzie zbiegli się, widząc protestuiącą w niwczym bydź nie winną, precz się rozeszli, a protestuiąca tak ciężką ruinę w zdrowiu i confuzią nieznośną od obwinionych otrzymawszy, z wielką hańbą i wstydem do domu się powróciła; przez który to takowy postępek swoj niesłusz-

ny, ciż obwinieni prawo pospolite zwiolowali i w winy, w niem eo nomine opisane, popadli; o co protestuiąca, iterum atque iterum protestowawszy się, salvam inszej protestaciej, ieśliby tego potrzeba ukazywała, lub przez pozwy poprawienia sobie zostawiwszy, prosiła mnie, urzędu, o przyięcie tej protestaciej, co otrzymała Helena Klityńska.

Книга гродская кременецкая, записовая, поточная и декретовая, № 1622, годъ 1713; листъ 479 на оборотѣ.

CXV.

Рѣшеніе кіевскаго земскаго суда по дѣлу о обвиненіи скарбникомъ житомирскимъ, Василіемъ Выговскимъ, дворянина Александра Ходаковскаго въ томъ, что онъ собиралъ, недозволенную закономъ, купу и по ея приговору отнялъ скотъ у крестіянъ Выговскаго, которыхъ оговорилъ на купномъ судѣ въ похищеніи у него хлѣба. Земскій кіевскій судъ постановилъ отстрочить разбирательство дѣла впредъ до собранія показаній свидѣтелей. 1714. Генваря 20.

Року тисеча семьсотъ четырнадцатого, месяца Януаря двадцатого дня.

На рокахъ судовыхъ, земскихъ, киевскихъ, в перший понедѣлокъ по новымъ лѣти припалыхъ и судовне одправоватися зачатыхъ, przed nami: Antonim Franciszkiem na Woiutynie Siennickim, sędzią, Alexandrem na Olewsku Niemiryczem, podsędkiem, urzędnikami sądowemi, ziemskiemi, kiiowskiemi przypadła sprawa z regestru sądowego aresztowego spraw ziemskich województwa kiiowskiego, roku, miesiąca i dnia wysz na akcie mianowanych, za przywołaniem woźnego generała, szlachetnego Jana Olszewskiego, judiciirp aesentis apparytora, między instygatorem sądowym i jego delatorem, urodzonym jego mością panem Bazylim z Wyhowa Wyhowskim, skar-

bnikiem ziemskim, pisarzem grodskim żytomirskim, za relatią wydanego pozwu, od powoda po pozwanego, w sprawie niżej mianowanej zapisaną, która podniesieniem od strony powodowej u sądu niniejszego była produkowana de eo verborum, qui sequitur, tenore. Wypis z xiąg grodzkich zamku żytomirskiego. Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca decembra dwudziestego trzeciego dnia. Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiej mości żytomirskim, przedemną, Kazimierzem Peretiatkiewiczem—Kopciem, od urodzonego jego mości pana Bazylego z Wyhowa Wyhowskiego, skarbnika ziemskiego, namiesnika starostwa, regenta grodzkiego żytomirskiego, do przyięcia tej relaciej uproszonym subdelegatem, i xięgami niniejszymi, grodzkiemi, żytomierskiemi, stanowszy oczewiście woźny generał województwa kiiowskiego i innych, szlachetny Daniel Karaczewski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich w moc prawdziwej, wiernej i skutecznej relaciej swoiej, jawnie i dobrowolnie zeznał, iż on roku terayniejszego, tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Decembra pietnastego dnia, pozew ziemski, kiiowski, authentyczny, na membranie ziemskim pisany, odniosł do wsi Hejewicz i tam ten pozew we wrota niżej mianowanego pozwanego wetknowszy, o oddaniu i położeniu onego, od kogo, po kogo i w jakiej sprawie by był pisany, różnym ludziom opowiadał i prawnie do wiadomości przywiodł. Pisany ten pozew na instancią instygatora sądowego i jego delatora, urodzonego iego mości pana Bazylego z Wyhowa Wyhowskiego, skarbnika ziemskiego, namieśnika starostwa i regenta grodzkiego żytomirskiego, aktora, po urodzonego jego mości pana Alexandra Chodakowskiego, pozwanego, w sprawie i akciej o zbieranie sądu kupnego, prawem zakazanego, o gwałowne wzięcie pary wołów u poddanego delatoris, na imie Haraśka we wsi Połochaczowie i onego pobicie, wiązanie, o czym protestacia i oryginalny pozew, do których się i ta terazniejsza referuie relacia, fusius in se sonant, intentowanej; za którym to pozwem on, mianowany woźny, rok i termin stronom obom: powodowej i pozwanej, przed sądem ziemskim kiiowskim, na rokach ziemskich kiiowskich, w Owruczym, w poniedziałek pierwszy po trzech królach roku, da Bog, przyszłego, tysiąc siedmset czternastego, przypadaiących i sądzić się maiących, vel, his deficientibus, in aliis proxime subsequentibus, do stanowienia

się ku rosprawie prawnej złożył i naznaczył i o tym tę swoią prawdziwą præ via manifestatione, przeciwko urzędom grodzkim, kiiowskiemu i owruckiemu, o nieprzyięcie do akt swoich tej relaciej, przedemną, subdelegatem, uczynił i zeznał relacią, prosząc eam actis connotari, co i otrzymał. Z ktorych xiąg i ten wypis, pod pieczęcią grodzką żytomirską iest wydany. Pisany w zamku żytomirskim. Correxit Kopeć m. propria. Na tym extrakcie pieczęć grodu żytomirskiego iest przyciśniona. A po podniesieniu i przeczytaniu tej relaciej, strona powodowa, u sądu niniejszego postanowiwszy się oczewisto, prosiła i domowiała się, aby sąd pozwanemu na wysz inserowaną relacią sprawić się nakazał, a potym strony obiedwie: powodowa, urodzony jego mość pan Bazyli z Wyhowa Wyhowski, skarbnik ziemski, pisarz grodzki żytomirski, powód, oczewisto; pozwana, urodzony jego mość pan Alexander Chodakowski, pozwany, także oczewisto, u sądu niniejszego stanowili się i w tej sprawie rosprawę prawną między sobą maiąc, kontrowertowali, których kontrowersij sąd niniejszy, ziemski, kiiowski wysłuchawszy, zawiesiwszy całej sprawy rozeznanie, potrzebną w tej sprawie, tak względem wykradzenia iamy ze zbożem urodzonego iego mości pana Alexandra Chodakowskiego, pozwanego, całej wsi Połochaczowa, a osobliwie pracowitym: Olexiowi, Haraśkowi i zięciom iego, poddanym strony powodowej, zadanego, iako też gwałtownego na dom tychże poddanych przez stronę pozwaną z kupą ludzi najścia i wołów zabrania, tudzież inszych wiolencij, przez stronę powodową stronie pozwanej zadanych, na gruncie bydź uznaie, i wywiedzenia onej delacią przed urodzonym komornikiem ziemskim kiiowskim, od aktu niniejszego za niedziel sześć, albo czas sposobny upatrzywszy, za awizacią przez tegoż iego mości pana komornika poprzedzaiącą, daie i pozwala, po której wywiedzionej albo nie, sąd termin stronom do dalszej sprawy prosekuciej na najpierwszej sądów swoich cadenciej zawity zachowuie mocą dekretu niniejszego. Што все для памяти до книгъ нинешънихъ естъ записано.

Книга земская кіевская, записовая, поточная и декретовая, № 135, годъ 1712—1716; листъ 527.

CXVI.

Жалоба дворянъ: Антонія Езерскаго и Ивана Рабштинскаго на крестіянъ Рабштинскаго: Петра, Марка и Павла Горбаченковъ—Якимовцевъ, живущихъ въ селѣ Швабахъ, о томъ, что они отказываютъ въ повиновеніи истцамъ, присоединившись къ боярамъ Швабамъ, присвоиваютъ себѣ незаконно боярское званіе, отнимаютъ у истцевъ земли и наносятъ имъ побои и другія оскорбленія. 1714. Ноября 7.

Року тисеча семъсотъ четырнадцатого, мѣсяца Новембра семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Михаломъ Сингаевскимъ, коморникомъ кграничнымъ, наместникомъ подвоеводства и реентомъ кгродскимъ кгенералу воеводства киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jego mość pan Antoni Jezierski, swym i urodzonej jej mości paniej Anastazii Rapsztyńskiego Jezierskiej, małżonki, tudzież urodzonego iego mości pana Jana Rapsztyńskiego, ojca małżonki swej, imieniem, znacznych krzywd, szkód i opræssii swoich windikuiąc, przeciwko urodzonemu jego mości panu Janowi Gorskiemu, administratorowi, sprawiedliwości nie czyniącemu, także roboczym: Pawłowi, Markowi i Petrowi Horbaczenkom Jakimowcom, soleniter świadczył i protestował się o to: iż pomienieni robocze: Paweł, Marko i Petro Jakimowcy ex antiquo i teraz będąc poddanemi dziedzicznemi jego mości pana Jana Rapsztyńskiego, ojca małżonki protestantis, jako dekret testatur, i na gruntach jego mości dziedzicznych w Szwabach mieszkaiąc, nienależycie protekcią sobie zamkową miasta jego królewskiej mości Owrucza biorą i do ich mościów panów administratorów, namiesników

starostwa owruckiego udaią się nienależycie, boiarami się być mianuią i tym niesłusznym sposobem vi et violenter z poddaństwa manifestantium wybić się i wyłamać usiłuiąc, różne nieznośne krzywdy, szkody, oppræssie i violencie czyniąc, posłuszeństwa robocizny pańskiej pełnić nie chcą i nie pełnią, a nad to grunta, pola, nawozy, ogrody i siedliska, nazywaiące się Makarowszczyzna, sianożęcie, drzewa bartne, per vim z boiarami Szwabowskiemi, do Owrucza należącemi, do nich się podszywaiąc, i z niemi iedno rozumieiąc, odbieraią i odejmuią, sami na siebie orzą, zasiewaią, od postronnych ludzi dziesięciny odbieraią, protestantów biią, konfunduią i różne dolegliwości i affronta wyrządzaią, o czym dawniejsze protestacie latius in se sonant; iakoż i roku terazniejszego, tysiąc siedmset czternastego, pareniny, na własnym gruncie jego mości pana Jana Rapsztyńskiego, ojca protestantium, po dziewiętnastu sochach gwałtownie odieli i sobie żytem zasieli; tamże na pomienionym gruncie, przy gwałtownem najściu, tak małżonkę protestantis, iako i iego mości pana Jana Rapsztyńskiego, pod niebytność protestanta na ten czas, pobili, pohałosawali, razów nie mało sinych, spuchłych, krwią ociekłych siekierami, obuchami nazadawali, szyię siekierą iego mości pana Rapsztyńskiego uciąć chcieli, od którego pobicia pomienieni ich mość już niedziel trzy lethaliter choruią; a po tym ieszcze słowami nieprzystojnemi honorowi szlacheckiemu (czego tu ob reverentiam honestarum aurium exprimere nefas) łżyli, sromocili, ac tandem jego mość pan gubernator, na requizycią ich mościów protestuiących się, sprawiedliwości uczynić nie chciał, przez co protestantom szkody na złotych polskich pięćset przywiedli i przyprawili, kiedy na zime żyta cale nie zasiewali, ex quo, że nie było na czym, bo pareniny odebrawszy, gwałtownie sami pomienieni Jakimowcy zasieli. A za tym o to wszystko, ut præmissum est, idem comparens suo et nomine quorum supra iteratis vicibus protestowawszy się, salvam meliorationem, vel per citationes correctionem, zostawił i prawnie o to czynić niezaniechać deklarował, prosząc hanc brevem protestationem actis praesentibus connotari; co otrzymał Antoni Jezierski.

Книга гродская кіевская, записовая и поточная, № 31, годъ 1714—1715; листъ 620 на оборотѣ

CXVII.

Жалоба игумена Левковскаго монастыря, Паисія Тарнавскаго на дворянъ Левковскихъ, о томъ, что они наносили побои и другія обиды монахамъ Левковскаго монастыря и двухъ изъ нихъ: Макарія Недзельскаго и Θеодосія, обвинивъ ложно въ покражѣ церковнаго имущества, не допустили присутствовать при католической процессіи въ езуитскомъ костелѣ. 1715. Августа 12.

Roku tysiąc siedmset piętnastego, miesiąca Augusta dwunastego dnia.

Na leżeniu xiąg ziemskich, kiiowskich comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość ociec Paisyj Tarnawski, ihumen monastyrów lewkowskiego i krasnohurskiego, swym i wielebnych ojcow: Makarego Niedzielskiego, namiesnika, i Theodozego, zakonników monastyru lewkowskiego, imieniem, solenniter magnoque cum dolore przed aktami niniejszemi, ziemskiemi, kiiowskiemi świadczył i protestował się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Romanowi i Helenie Wołkowskiego, rodzicom, Tomaszowi i Zofiej Kobylińskiego, synowi i synowej, Lewkowskim, małżonkom, w ten niżej wyrażony sposób i o to: iż ich mość obwinieni, nie obawaiąc się rygoru prawa pospolitego i nie respektuiąc na miejsce święte, Bogu iedynemu dedykowane i consecrowane, wielkie i nieznośne a prawie codzienne krzywdy, oppraessie i violencie czynią i czynić hucusque nie przestaią, zboże, około monasteru będące, bydłem i świniami wypasuią, na monastyr częstokroć tumultuose nabiegaiąc, tak samego protestanta dyffamuią, lżą, sromocą, jako też zakonników, w monastyrze

lewkowskim rezyduiących, in absentia protestantis biią i nieznośne oppraessie i wiolencie czynią, jakoż primario, roku przeszłego, tysiąc siedmset czternastego, in Decembri, pod czas festu swiętego Mikołaia ritus graeci, obwiniony jego mość pan Roman Lewkowski, nie maiąc żadnej praetenssii do protestanta, przyszedszy do monastyra, protestanta, nic sobie niewinnego, in praesentia przewielebnego w Bogu jego mości xiędza Komarowskiego societatis Jesu, na ten czas przytomnego, i innych wielu zakonników, prezbiterów i szlachty, u protestanta będących, verbis læsivis et scommaticis lżył, sromocił. Secundario, roku terazniejszego, tysiąc siedmset piętnastego, in Maio, także pod czas festu swiętego Mikołaia, tenże jego mość obwiniony, przyszedszy do monastyra, in absentia protestantis, wielebnego ojca Makarego Niedzielskiego, namiesnika, lżył, sromocił, gości, na ten czas będących, czyniąc na dyshonor protestanta, konfundował i powyganiać z monastyru chciał. Tegoż roku, tysiąc siedmset piętnastego, dnia ośmnastego Iunii, obwinieni ich mość panowie Lewkowscy, małżonkowie, wszyscy, nie wiedzieć quo praetextu, tumultuose przybiegszy do monastyru, pomienionego wielebnego ojca Makarego Niedzielskiego, namieśnika, i wielebnego Theodozego bić poczeli, jakoż bili i dalsze odpowiedzi na zdrowie onych czynili, której zawziętości swoiej wygadzaiąc, i onę ad effectum przywodząc, roku tegoż i miesiąca, to iest dnia dziewiętnastego Iunii, w wilią Bożego Ciała, gdy wyszrzeczeni ich mość ojcowie: Makary Niedzielski i Theodozy, oddawszy klucz cerkiewny ich mościom panom Niewmirzyckim, i opowiedziawszy się: «że mamy pilną potrzebę odejść na dzień jutrzejszy na processią do ich mościów xięży Jezuitów residenciej owruckiej,» poszli byli, ich mość obwinieni śmieli i ważyli się, nic nie respektuiąc na srogość prawa pospolitego, de securitate dróg publicznych opisanego, przypadszy do miasta Wieledaik, mieszczan tamejszych, mieszczan i białych głów, na gwałtowny uczynek podnieciwszy, udaiąc, że jakoby wyszwspomnienieni zakonnicy, cerkiew skradszy, pouciekać mieli, czego nigdy in rerum natura nie było, ani ich mość obwinieni dowieść mogą, pomienionych zakonników, nic sobie niewinnych, wszelkim pokoiem prawa pospolitego obwarowanych, drogą publiczną i zwyczajną do Owrucza iadących, z tumultem ludzi nagoniwszy, bić i

kaleczyć poczęli, jakoż obwiniony jego mość pan Roman Lewkowski wielebnego ojca Theodozego kijem okrutnie i niemiłosierdnie zbił i zkaleczył, razów nie mało sinich, spuchłych, krwią ociekłych, których dla zsiniałości ciała i zliczyć niepodobna było, nazadawał, od którego zbicia i skaleczenia, niedziel kilka laethaliter chorować musiał i zaledwie do zdrowia przyszedł, habity, kłobuki pozdzierawszy, xiążki nawet i patent wielebnego ojca Makarego Niedzielskiego, czyniąc na większy kontempt i obelgę, poodbierawszy, do tych czas u siebie trzymaią, samego protestanta, na dziesiętuche, podczas jarmarku wielednickiego, na mieście, publice, przed różnej kondi-tiej ludźmi, obwiniony jego mość pan Roman Lewkowski, po dwakroć, verbis scommaticis, których ob reverentiam aurium honestarum exprimere nefas, lżył i diffamował i inne różne affronty i dysgusta, ile mogą sposobów wynaleść, wyrządzaią. O co wszystko, ut praemissum est modernus protestans suo et nomine quorum supra, iterum iterumque protestowawszy się, deklarował z ich mościami obwinionemi in omni judicio et offitio regni jure agere, salvam tej protestaciej swoiej, zostawiwszy meliorationem vel per citationem, si opus fuerit, correctionem; et incontinenti in verificationem praemissarum violentiarum tenże comparens stawił woźnego generała województwa kiiowskiego i innych, szlachetnego Jana Olszewskiego, który, maiąc przy sobie stronę szlachtę, urodzonych ich mościów panów, Dymitra i Jakuba Niewmirzyckich, roku terazniejszego, tysiąc siedmset piętnastego, dnia dziewiętnastego Iunii, był w monastyrze Lewkowskim, gdzie będąc, widział wielebnego ojca Theodozego, zakonnika monastyra lewkowskiego, laetaliter choruiącego, wszystkiego zbitego i skaleczonego, plecy spuchłe i zczerniałe, które zbicie i skaleczenie mienił sobie przez urodzonych ich mościow panów: Romana i Helenę Wołkowskiego Lewkowskich, małżonków, przy nagnaniu na dobrowolnej drodze, bydź stałe i zadane, i to też słyszał i widział, że ciż ich mość panowie Lewkowscy, małżonkowie, trzy razy na monaster nabiegaiąc, hałasy czynili i zakonników bili, potym samego protestanta w Wielednikach, podczas jarmarku, na mieście podwakroć dyffamował, co widziawszy i słyszawszy, oczewisto przed aktami niniejszemi stanowszy, relatią swoią uczynił i zeznał i prosili, tak protestans swoiej protestaciej, jako i woźny obdukciej re-

latiej actis praesentibus connotari; co i otrzymał Jan Hlebowski-woźny.

Книга земская кіевская, записовая, поточня и декретовая, № 135, годъ 1712—1716; листъ 1028 на оборотъ.

CXVIII.

Объявленіе банниціи на дворянъ: Петра, Ивана и Михаила Закусиловъ вслѣдствіе жалобы на нихъ дворянъ: Ивана, Прокопа и Николая Закусиловъ, о томъ, что они не исполнили приговора третейскаго суда, по которому должны были подвергнуться тюремному заключенію и уплотить въ Закусиловскую церковь штрафъ, за самовольное похищеніе изъ церкви воска и церковной утвари. 1715 Октября 9.

Року тысеча семсотъ петнадцатого, месеца октоврія девятого дня.

На уряде кродскомъ, въ месте его королевской милости овъруцкомъ, передомною, Якубомъ Медведовъскимъ, намесникомъ на тотъ часъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими personaliter comparens urodzony jego mość pan Jan Zakusiło, nomine urodzonych ich mościów panów: Prokopa i Mikołaja Zakusiłów, rodzica i stryja swych, przeciwko urodzonym ich mościom panom: Piotrowi, ojcowi, Janowi, synowi, Zakusiłom, manifestował się o to: iż co dekretem sądu kompromissarskiego, de actu ejus et data, anno 1715, die decima septima julii, między wyszmianowanemi obwinionymi z jednej, a rodzicem i stryjem manifestantis we wsi Zakusiłach z drugiej strony, stałym i ferowanym, injunctum, aby wyszmianowani ich mość panowie: Piotr, ociec, Jan, syn, i Michał, synowiec, Zakusiłowie, za najście na dom rodzica manifestantis i onych pobicie i porombanie, wieżę zamku owruckiego, ab actu praefati decreti za niedziel dwanaście zasiadszy, przez ćwierć

roku sine intermissione wysiedzieli, a przy wyjściu z wieży puł zakładu starościńskiego rodzicowi comparentis pod winą banitiej wiecznej, przy manifestaciej, w grodzie tutejszym uczynionej, do publikowania należącej, zapłacili. A że tenże mianowany jego mość pan Piotr Zakusiło, nie obawiając się srogości boskiej i prawa, wosk kanunny, w cerkwi Zakusiłowskiej będący, bez wiadomości drugich ich mościów panów kollatorów, także i zawiasy z obrazów zabrawszy i pozdejmowawszy, poprzedał, a pieniądze na swój pożytek obrócił, aby in praesentia ich mościów panów kollatorów jurament in instanti w cerkwi Zakusiłowskiej, jak wiele wosku i zawias zabrał, i co za kwotę wzioł? tenże obżałowany, pan Piotr Zakusiło, wykonał, i in duplo pod rygorem, wyżej opisanym, zapłacił; ktoremu to pomienionemu dekretowi sądu kompromissarskiego ich mość obżałowani we wszystkich punktach temere sprzeciwiwszy się, wieży zamku owruckiego na terminie dnia dzisiejszego, z dekretu przypadającego, nie zasiedli, ani jego mość pan Piotr Zakusiło juramentu nie wykonał, przez co ciż obżałowani w zakład, w tymże dekrecie założony, i winę baniciej wiecznej, popadli; a zatem idem comparens, inhærendo temuż dekretowi sądu kompromissarskiego, prosił urzędu niniejszego o przydanie woźnego do publikowania baniciej wiecznej na ich mościach obżałowanych, ex illa contrawentione stałej. A tak, ex additione officiosa, wozny generał wojewodstwa kijowskiego i innych, szlachetny Stefan Stachowski, ex munere officii sui, tę winę banitiej wiecznej, w obecności ich mościów szlachty, obywatelów wojewodstwa kijowskiego, do kancellarji dla spraw swoich przybyłych, na miejscach publicatiom zwyczajnych, obwołał i publikował, o czem swoją rellatią publikacji wiecznej coram officio præsenti uczynił i zeznał, prosząc, tak manifestans manifestaciej, jako woźny rellatiej publikaciej, aby actis præsentibus connotowane byli. Co i otrzymali: Jan Zakusiło, Stephan Stachowski, woźny, pisać nie umiejący.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, годъ 1714—1716, № 3223; листъ 478 на оборотѣ.

CIX.

Явка въ актовыя овруцкія книги боярыномъ Гришкомъ Толкачомъ грамоты, данной предку его Лосинѣ на землю Тенетеловщину кіевскимъ воеводою, княземъ Михаиломъ Ивановичемъ. *) 1717. Мая 28.

Року тысеча семъсотъ семънадъцатого, месеца мая двадцать осьмого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передомъною, Михайломъ Сынгаевскимъ, коморникомъ кграничнымъ кіевскимъ, намесникомъ кгродскимъ староства овруцкого, и книгами нинешънними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter swobodny Hryszko Tołkacz, bojar jego królewskiej mości miasta Owrucza, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, list—orygin..ł, niżej inserowany, z pieczęcią przyciśnioną, od zeszłego niegdy князя jegomości, Michajła Ивановича, wojewody

*) Въ спискѣ кіевскихъ воеводъ, составленномъ М. А. Максимовичемъ (Украинецъ 1864), равно какъ и въ другихъ спискахъ не упоминается князь Михайло Ивановичъ. Въ настоящемъ актѣ не обозначены ни годъ, ни число, когда состоялась граммота. Такъ какъ документъ этотъ внесенъ въ актовую книгу совмѣстно съ нѣсколькими другими грамотами, данными В. К. Александромъ Казимировичемъ боярамъ Макаревичамъ—Заливакамъ, то и эту грамоту должно отнести ко времени того-же княженія. Князь Михайло Ивановичъ—не будетъ-ли князь Мстиславскій (Михайло Ивановичъ) жалованная граммота котораго (1503 г.) «священнику Василію на село Борздынинское» помѣщена въ I-мъ томѣ «актовъ, относящихся къ исторіи южной и западной Россіи» изданныхъ Санктпетербургскою Археографическою Коммиссіею (стр. 26)? Если догадка эта вѣрна, то время его воеводства должно помѣстить между воеводствомъ князя Дмитрія Путятича († 1503) и воеводствомъ князя Ивана Львовича Глинскаго, время поступленія котораго на кіевское воеводство неизвѣстно.

kijowskiego, zeszłemu niegdy Łosinie, pozodkowi podawającego, na ziemię Tenetełowszczyznę dany, a po nim teraz temuż podawającemu i drugim Tołkaczom, uczęśnikom jego, bojarom owruckim, służący, per oblatam podał, prosząc, aby przyięty i w xięgi wpisany był, a tak ja, urząd, list ten do xiąg przyjmując, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Bożą miłością, hospodara mojego, wielkiego kniazia za doznaniem, ja, kniaź Michajło Iwanowicz, wojewoda kijowski, daliśmo Łosinie ziemie Tenetyłowszczyznę, pierwej była pod Alexandrom, pod Skibiczom, służebna ziemica; z tego jemu służyć wielkiemu kniaziu; a nie chodzi co roku ni dań, ni które popłatki, tylko służą z niej. My zaś dajem wiedzieć wsiakomu namiesniku, kto od nas będzie, żeby się nie ustupował nikt w tę ziemie—a służył z niej Łosina. Pisan Jula osmego dnia, Locus sigilli. Któryżeto list, za podaniem i prożbą wyszmianowanej osoby podawającej, a za moim urzędowym przyjęciem, do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, słowo w słowo, jak się w sobie ma, jest wpisany.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, № 3224, годъ 1717; листъ 91.

CXX.

Жалоба овруцкой езуитской коллегіи на дворянъ Недашковскихъ о томъ, что они вытѣснили езуитовъ изъ принадлежавшей послѣднимъ части села Недашковъ, захватили другія езуитскія имѣнія и, не смотря на рѣшеніе люблинскаго трибунала, не возвращаютъ этихъ имѣній и стараются ихъ разорить. 1717. Іюня 20.

Roku tysiąc siedmset siedmnastego, miesiąca Junij dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Ow-

ruckim, przedemną, Michałem Synhaiewskim, komornikiem granicznym kiiowskim, namiesnikiem grodzkim starostwa owruckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter wielebny w Bogu, jego mość xiądz Stefan Gronowski, societatis Jesu, superior resydencyi owruckiey ac collegii olim xaveroviensis, suo et totius comunitatis nomine, obviando cuivis indemnitati praemissi collegii ac residentiæ, świadczył, manifestował y protestował się przeciwko urodzonemu jego mości panu Konstantemu Didkowskiemu, namiesnikowi grodzkiemu żytomirskiemu, także urodzonym ich mościom panom Niedaszkowskim, quorumvis nominum, wszystkim, o to, iż ich mość, przedawszy od lat kilkadziesiąt, przez antecessorow swoich ieszcze, nayprzewielebnieyszemu w Bogu świętey pamięci jego mości xiędzu Ignacemu Jelcowi, officiałowi kijowskiemu, fundatorowi præmissi collegii xavieroviensis societatis Jesu pewne części we wsi Niedaszkach z polami, gruntami, sianożęciami, ostrowami y wszelkimi pożytkami, po odebraney y zapisaney possessyi y intromissyi pomienionych dóbr Niedaszkow, ieszcze za żywota świętey pamięci pomienionego fundatora, po uczynionym rozgraniczeniu przez wysypanie kopców z ich mość antecessorami, po zażywaniu od lat wielu a præmissa residentia ovrucensi societatis Jesu różnych pożytkow z barci, ostrowow temerario ausu per summam oppressionem, naiazdy, violencye z zebranymi ludźmi y strzelbą, godząc wiele razy na zdrowie y życie braci zakonnych, prokuratorow teyże rezydencyi, y do nich strzelaiąc, niesłusznie y gwałtownie z pomienionych części w Niedaszkach, z gruntow, ostrowow, y wszelkich pożytkow wycisneli; a co większa, z dwoch wsi Xawerowskich: Ignatowki y Jelcudynu poddanych teyże rezydencyi kilkunastu wygnawszy, gruntow y pożytkow wszelkich od lat wielu zażywali, o czym fusius dawnieysze swiadczą protestacye; a lekce sobie ważąc tak znaczne violencye y szkody poczynione resydencyi Owruckiey societatis Jesu, żadnemu z kilku dawnych dekretow trybunalskich zadosyć nie uczyniwszy, ostatni dekret lubelski, trybunalski, w roku tysiąc siedmset trzynastym, a comparente otrzymany, puszczaiąc in ludibrium, dotąd odłożyli, aby dłużey pożytkow z ostrowow præmissæ residentiæ zażywali, nie dufaiąc zaś swojey złey y niesprawiedliwey akcyey, a wiedząc, że się ostać nie mogli przy pomienionych ostrowach, a na większą zgubę

godząc resydencyi Owruckiej, też ostrowy wszystkie funditus spustoszyli, ze pnia barci powycinawszy y do domów je swoich pozwoziwszy, co własnymi oczyma oglądał w Niedaszkach idem comparens roku tysiąc siedmset szesnastego, y praetenduie sobie szkody ze wszystkich pomienionych akcyi na dwadzieścia tysięcy, a chąc zadość uczynić zatrzymanemu od lat kilku ostatniemu dekretowi, y stosuiąc się ad favorem jego captati oportuno tempore, na listowną requizycią, czasu od jego mości pana Konstantego Didkowskiego, namiesnika grodzkiego żytomirskiego, przy tey solenney manifestacyi terminum condescensionis grodu, lub ziemskiego kijowskiego, lub grodzkiego żytomirskiego, naznacza pomieniony comparens diem vigesimam septembris, post festum beatissimæ Nativitatis, według polskiego kalendarza, servando spatium temporis, w ktorymby ich mość od nas za przyiacioł uproszeni być mogli commode, seymika żytomirskiego, do Niedaszkow ad fundum przybydź: o to wszystko idem, qui supra, comparens, suo et totius præmissæ residentiæ nomine, iterum atque iterum protestuie się y manifestuie, prosząc mnie, urzędu grodzkiego owruckiego, aby ta protestacyia præ via manifestatione była przyięta i zapisana, salvam meliorationem ejusdem; co y otrzymał. Stephan Gronowski, societatis Jesu superior Owrucki, manu propria.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, 1717 года, № 3324; листъ 249 на оборотѣ.

CXXI.

Жалоба дворянъ: Дмитрія и Григорія Невмержицкихъ на дворянъ Верповскихъ и Ярмолинскихъ о томъ, что обвиненные присвоили себѣ земли истцевъ, наносятъ имъ побои и оскорбленія и портятъ ихъ хлѣбъ чарами, завивая его. 1718. Сентября 20.

Roku tysiąc siedmset ośmnastego, miesiąca septembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości owruckim, przedemną, Michałem Synhajewskim, komornikiem granicznym kijowskim, namieśnikiem grodzkim starostwa owruckiego i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony imć pan Dymitr Niewmirzycki, swym i urodzonego imci pana Hregorego Niewmirzyckiego, brata swego rodzonego, imieniem, przeciwko urodzonym ich mość panom: Stefanowi Werpowskiemu, samemu pryncypałowi, Piotrowi, Łukaszowi, Dawidowi i Gabrielowi Jarmolińskim, Jackowi Werpowskiemu i innym solenniter świadczył i manifestował i protestował się w ten niżej opisany sposób i o to: iż ich mość obżałowani, wiedząc dobrze o tym, że część we wsi Werpie, Tyszkowszczyzna nazwana, po urodzonej jej mości paniej Maruszy Bahrynowskiego Jerzynej Niewmirzyckiej, babce protestantium, należy, jako zapisy i protestacje świadczą. Tedy in contrarium prawa pospolitego postempując, pomienioną część dóbr niesłusznie i nienależycie, per vim wdarłszy się, zażywają; pola, nawozy, ogrody—orzą, sięją, sianożęci koszą, drzewa bartne ze pszczołami i bez pszczół, zażywają, pożytki biorą, sady trzęsą, protestantów wybijają i nie dopuszczają; jakoż, kiedy roku terazniejszego, tysiąc siedmset ośmnastego, in majo, do swojej części własnej, jarki siać do wsi Werpy przyjechali. Tedy ichmość obżałowani, przysposobiwszy sobie kupę nie małą ludzi z siekierami, kijami, na drodze przejąwszy, protestantów, nic sobie nie winnych, bili, kaleczyli, razów sinych, spuchłych, krwią ociekłych niemało nazadawali, tak dalece pobili, że terazniejszy comparens, jegomość pan Dymitr Niewmierzycki, niemal z pół roku chorować lethaliter musiał, czuprynę wszystkę oberwali, jarkę, na tymże gruncie posianą, zawili, czarowali i przechwałki jeszcze i odpowiedzie na zdrowie i życie protestantium czynić nie przestają, przez co protestantes w życiu swoim periclitantur; a zatem do ustąpienia dóbr pomienionej części, niesłusznie aprehendowanej, uczynienia kalkulaciej zabranych prowentów, nagrodzenia szkód, ztąd pochodzących, ratione pobicia i pokaleczenia do przysłuchania się winom prawnym, idem comparens suo et nomine fratris sui, przeciwko wyszmianowanym ich mościom obżałowanym, iterum iterumque świadcząc i protestując się, salvam meliorationem vel per citationem correxionem zostawił i, prawnie o

to czynić nie zaniechać deklarowawszy się, o przyjęcie jej do xiąg prosił; co i otrzymał. Dymitr Niewmirzycki, pisać nie umiejący.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, годъ 1718—1719, № 3225; листъ 315 на оборотъ.

CXXII.

Духовное завѣщаніе дворянки Татіяны Пригарницкой изъ рода Ходаковскихъ. Завѣщательница отказываетъ сыновіямъ и внуку свое имѣніе и требуетъ, чтобы наслѣдники похоронили ея тѣло «обычаемъ Грекорусскимъ» при церкви въ селѣ Ходакахъ, гдѣ покоятся всѣ ея предки. 1719, Февраля 25

Року тисеча семъсотъ девятънадцатого, месеца февруария двадцатъ пятого дня.

На уряде кгродскимъ, въ замъку его королевъское милости овъруцкомъ, передомъною, Михалемъ Сынгаевъскимъ, коморникомъ кграничънимъ киевъскимъ, наместникомъ кгродъскимъ староства овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими comparens personaliter urodzona jey mość pani Tatyiana Chodakowskiego, Janowa Przygarnicka, wdowa, dla wpisania do xiąg grodzkich owruckich ten oryginał testamentu z podpisami rąk podawszy, przyznała, prosząc, aby przyjęty y w xięgi wpisany był; a tak ja, urząd, ten testament do xiąg przyimuiąc, czytałem; y tak się w sobie ma: w Imie Oyca y Syna y świętego Ducha stań się ku wieczney pamięci amen. Ja Tatijana Chodakowskiego Janowa Przygarnicka, wdowa, zeszłych niegdy z tego świata, urodzonych ich mościow panow: Jana Ihnatowicza y Heleny Dydkowskiego Chodakowskich, małżonkow, córka, przeżywszy z łaski Pana Boga wszechmogącego od urodzenia mego na tym świecie, padole ziemnym, lat więcey niżeli siedmdziesiąt, y będąc już w starości lat y słabości zdrowia

moiego, pamiętaiąc też na wyrok dekretu Bozkiego: «że kto się rodzi, umrzeć musi»; a za tym ja, uważaiąc to y pamiętaiąc na to, żeby mię śmierć przy starości lat moich niegotową nie zastała, przy dobrym zdrowiu y pamięci jeszcze, z łaski Boga mego, jako y umyśle uważnym będąc, umyśliłam sobie porządek za żywota mego uczynić takowy: naprzod dziękuie panu Bogu wszechmogącemu, że mie dotychczas, tak z niewolnikiem jego mością panem małżonkiem moim, ktorego we wsi Chodakach Tatarowie w niewolą wzieli, jako y po nim w wdowim, osirociałym stanie z dziatkami memi pozostałą, konserwował y dotąd jeszcze, choć już w słabym zdrowia mego konserwuie (stanie); jednak gdy tenże Bog wszechmogący z dyspozycyey swojey, śmierć na mnie przyszle, tedy dusze moje grzeszną temuż panu Bogu wszechmogącemu, jako stworce moiemu, w ręce jego święte polecam, upraszaiąc, aby na grzechi moie nie pamiętał, a przyioł ią do chwały swojey świętey, tam gdzie y drudzy jego wybrani zostawać będą, w czym o przyczyne prosze przenaświętszey Maryey, panny, matki Christusa, pana Boga mego, y wszystkich świętych jego, patronow moich y patronek, a po śmierci ciało moie grzeszne, jako z ziemi stworzone, ziemi oddaie, ktore ma bydź pochowane we wsi Chodakach, oyczyznie moiey, przy cerkwi Chodakowskiey, na cmentarzu, tam gdzie ociec y matka moie y krewni moie zmarłe y pochowane odpoczywaią. O co prosze oyca przezbitera tameyszego, a synow moich obliguie, aby zwyczaiem y porządkiem Chrześcianskim, Greko-Ruskim, pochowali y o duszy mojey pamiętali. Na cerkiew y ubogim synowie moi według możności, ażeby dali, y pamiątki sprawili, macierzyńskim słowem moim prosze y obliguie. Co się zaś dotycze fortunki moiey ubogiey szlacheckiey, dobr części dziedzicznych y spadkowych we wsi Chodakach y gdziekolwiek po oycu y matce moich y innych krewnych moich będących, leżących, ruchomych, te wszystkie nikomu inszemu, tylko, według prawa naturalnego, urodzonym: Marcinowi, Adrzejowi y Bazylemu, braci między sobą rodzonym, synom moim, Przygarnickim, także wnukowi memu, Andrzejowi Przygarnickiemu, niebożczyka syna mego, Iacka Przygarnickiego, synowi, leguie y teraznieyszym testamentem moim, wiecznemi czasy zapisuie, im samym, potomkom y sukcessorom ich; ktorzy rownym działem na czworo temi wysz po-

mienionemi dobrami, częściami, gdziekolwiek we wsi Chodakach y gruncie całym Chodakowskim na część moią, od siostr moich rodzonych: Maryanny Potopalskiey, Owdotyey Czopowskiey y Oxyniey Mieleniewskiey, należących, podzieliwszy się, wiecznemi czasy trzymać oni, potomkowie y sukcessorowie ich maią, bez żadney ni od kogo przeszkody, gdzyż te moie dobra, części nikomu nie zawiedzione y nie pienne zostaią, także summę pięćset złotych polskich, ktore zeszły z tego świata jego mość pan Jan Ihnatowicz Chodakowski, ociec moi testamentem ostatniey woli swoiey, mnie, Tatyanie Janowey Przygarnickiey y niewolnikowi, jego mości panu Janowi Przygarnickiemu, małżonkowi memu, na dobrach swoich, częściach wszystkich y ostrowach, gdziekolwiek w Chodakach będących, z miłości swojey oycowskiey ku mnie y małżonkowi memu, a zięciowi swemu, patrząc na życzliwość naszą, tak za żywota oyca y matki naszey, od nas aż do śmierci ich mościom, przy nas będącym, świadczoną, y na wniesienie tey summy w dom oyca y matki mojey y około całości dobr y gospodarstwa ich mościow spendowanie, osobliwie rekąpęsuiąc za to wszystko, legował y zapisał; tedy y tę summę pomienioną, pięćset złotych polskich, tymże: Marcinowi, Andrzejowi y Bazylemu Przygarnickim, synom moim, także y pomienionemu wnukowi memu, Andrzeiowi Przygarnickiemu, potomkom y sukcessorom ich leguie y zapisuie, a ktoby zaś ten testament moy naruszać miał w czymkolwiek, takowego na straszny sąd Bozki pozywać będę. Ktory testament moy kącząc, przepraszam krewnych moich wszystkich y sąsiadow, jeżelim w czymkolwiek kogo rozgniewiła, upraszaiąc, aby mi to wszystko z łaski swey chcieli wybaczyć y odpuścić, na co dla lepszey wiary, ponieważ sama pisać y czytać nie umiem, tedy krzyżyk ręką moią własną na tym testamencie kładne, a przytym y przyiaciela na mieyscu moim y drugich ich mościow panow przyiacioł do podpisu ustnie uprosiłam. Działo się w Owruczu, roku tysiąc siedmset dziewiętnastego, miesiąca februarii dwudziestego piątego dnia. У того тестаменту подписъ рукъ тими словы: za oczewistą proźbą jey mości paniey Tatyany Chodakowskiego Janowey Przygarnickiey, wdowy, do tego testamentu liberæ dispositionis przy krzyżyku, ręką własną jey mości zeznawaiącey, jako pisać nie umieiącey, napisanym, podpisuie się Łukasz Antoni Bogdanowicz,

mjecznik lidzki, manu propria. Ustnie proszony przyiaciel od jey mości paniey Tatyany Przygarnickiey zeznawniącey do tego testamentu podpisuie się Remian Czopowski manu propria. Daniel Synhaiewski, proszony przyiaciel od jey mości zeznawaiącey, do tego testamentu podpisuie się manu propria Proszony ustnie przyiaciel od jey mości paniey Tatyany Przygarnickiey, do tego testamentu podpisuie się Mikołay Chodakowski, manu propria. Котори же то тестаменъть, за поданьемъ й очевисътимъ сознанемъ ее милости вишъ менованное, а за моимъ урядовимъ принятиемъ, до книгъ нинешънихъ слово въ слово, якъ се въ собе маеть, есть въписани.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, 1718—1719 года, № 3225; листъ 361 на оборотъ.

CXXIII.

Жалоба езуитовъ овруцкой коллегіи на дворянина Михаила Сынгаевскаго о томъ, что онъ распространяетъ дурную молву о езуитскомъ орденѣ, подстрекаетъ мѣщанъ овруцкихъ наносить езуитамъ разныя оскорбленія и обиды и похваляется сжечь монастырь и изгнать езуитовъ изъ Овруча. 1719. Августа 23.

Roku tysiąc siedmset dziewiętnastego, miesiąca Augusta dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości Owruczu, przedemną, Łukaszem Bohdanowiczem, miecznikiem lidskim, namieśnikiem na ten czas podwoiewodztwa, wices regentem grodzkim generału woiewodztwa kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Stefan Gronowski, societatis Jesu, rector collegii ovrucensis, swym et totius communitatis ejusdem collegii nomine, przed aktami ninieyszemi, magno cum querella ac gemitu cordis, ad sumen-

dam vindictam jawnych konfuzyi, oppresyi y obelgi całego zakonu swego, przez niżey mianowanego jego mości obwinionego poniesionych, solenniter przeciwko urodzonemu jego mości panu Michałowi Synhaiewskiemu, komornikowi granicznemu kijowskiemu, namieśnikowi grodzkiemu starostwa owruckiego, tudzież Iwanowi Choroszemu, burmistrzowi, Hryczkowi, strożowi zamkowemu, Chwedorowi Żołońskiemu, Prokopowi Haponenkowi, Iwanowi Kowalowi, Iwanowi Kotlarzowi y innym cooperatorom y inważorom, samemuż jego mości lepiey de nominibus et cognominibus wiadomym i znaiomym, quorum statuitio futuro coram judicio omnino urgetur, świadczył, manifestował y protestował się w ten sposob y o to: iż jego mość obwiniony, czyli ex instinctu wielmożnego jego mości pana Jozefa Brzuchowskiego, starosty owruckiego y litinskiego, princypała swego, czyli też propria authoritate privata, temerario, illicito, nefando ausu, maiąc in levipendio immunitates ecclesiasticas, czyniąc in convulsionem fundationis, in postpositionem et contemptum personarum, omnipotenti domino in obsequium consecratarum, nie tylko sam, tam privatim, quam in congremio rożnych ludzi, sławę y honor societatis Jesu, per sanctos patres in astni (sic) wysłużony, multoties carpebat, laedebat, diffamabat, verum etiam y ludzi, w dyspozycyi swoiey maiących, znać umyśnie inflat, edocet, instruit, aby protestantow honor w niwec obracali, odpowiedzi czynili, domos et praedia collegii nachodzili; jakoż anno nunc currenti, die prima Augusti, sam jego mość obwiniony cum supra specificatis complicibus, adhaerentibus, non saciatus dawnieyszym nachodzeniem na folwarek, pod samym klasztorem będący, z ogniem po nocy naszedszy, drzwi łamać y odbiiać kazał, protestantow verbis laesivis, inhonestis, scommaticis comprincypałom swoim łaiać dopuszczał, collegium igne conflagrare przechwalał się, muwiąc: «że zapewnie zpale y xięży wypędze z zamku.» A potym, dnia czternastego, mense quo supra, idem jego mość obwiniony, idąc z monastera owruckiego z pomienionym Iwanem, burmistrzem owruckim, dobrze sobie podweseliwszy, temuż burmistrzowi szablę swoie, dobywszy, dawał, mowiąc: «na weź szable, a idź ludziom, w tym folwarku jezowickim mieszkaiącym, szyie do progu poucinay.» Jakoż pomieniony burmistrz, nolens volens z szablą przyszedszy, we drzwi się dobywał, tylko że się ludzie, tam

zatarasowawszy, onego nie wpuścili y tak, idąc pod zamkiem z jego mością namieśnikiem, societatem łaiał, beształ y ludzi na to, aby protestantow disgustowali, namawiał y namawia, sprawiedliwości comparenti z ludzi mieskich winnych nie czyni, młyn na brzegu protestantow bezprawnie wystawuie; a zatym, aby się takie nie działy impietates et execranda facinora, iterum atque iterum protestowawszy się, deklarował totum societatem prawnie czynić, salvam tey protestacyi zostawiwszy meliorationem, hanc actis connotari prosił. Co y otrzymał. Xiądz Stephan Gronowski, societatis Jesu, superior owrucensis, manu propria.

Книга кіевская гродская, записовая и поточная, 1719 года, № 34; листъ 237.

CXXIV.

Жалоба дворянъ Василія и Павла Волковскихъ на дворянина Юрія Ходаковскаго о томъ, что онъ вызывалъ истцевъ дважды на поединокъ во время «канунов», бывшихъ на праздникахъ: Воздвиженія въ селѣ Выговѣ и «Покровы» въ селѣ Ходакахъ. Когда-же Волковскіе отказались принять вызовъ, то Ходаковскій нанесъ имъ побои. 1719. Ноября 16.

Roku tysiąc siedmset dziewietnastego, miesiąca nowembra szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości Owruczu, przedemną, Łukaszem Bohdanowiczem, miecznikiem lidzkim, namieśnikiem na ten czas podwojewodztwa, vices regentem grodzkim generału woiewodztwa kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi, veniens personaliter urodzony jego mość pan Bazyli Wołkowsky, swym y urodzonego jego mości pana Pawła Wołkowskiego, brata swego rodzonego, imieniem, przeciwko urodzonym ich mościom panom: Jerzemu, także małżące jego mości y Andrzejowi Chodakowskim, tudzież y innym comprincypałom świadczył y protestował się takowym sposobem y o to: iż ich mość ob-

żałowani, a mianowicie jego mość pan Jerzy Chodakowsky z małżąką swą, nie uważaiąc na prawo pospolite, o pojedynkach opisane, upatrzywszy jakowąś niesłuszną do protestanta praetensyą, roku teraznieyszego, na kanunie we wsi Wyhowie, na Wozdwiżenie, podług kalendarza ruskiego, odprawuiącym się, będącego, nie tylko przymowki y okazye do zwady dawał, ale też na poiedynek, prawem zakazany, prowokował, gdzie in experimento, że res non bene successit votis obwinionego jego mości, tedy on, praeconceptum animum przywodząc ad effectum, chcąc cale protestanta o szwank przyprowadzić zdrowia, na drugim praźniku, anno praesenti, o Pokrowie ruskiey w Chodakach odprawuiącym się, przysposobił już sobie plures supra expressos complices, zktoremi od chałupy do chałupy po wsi chodząc, umyślnie szukaiąc comparenta nic sobie niewinnego, w domu szlacheckim napadszy, bez żadney uwagi bić, policzkować poczeli; jakoż samym wykonali effektem, biiąc, kalecząc, za czuprynę po ziemi włocząc; po ktorym biciu brat comparentis, consulendo ulteriori saluti, do wsi Zubowszczyzny z Chodakow odiechał, a obwinieni ich mość, znać chcąc vita privare onego jego mości, pana Pawła Wołkowskiego, na wieś Zubowszczyzne naiechawszy, tam, gdzie się jego mość pan Wołkowski naydował, naszedszy, obses rzuciwszy się, bić y kaleczyć chcieli, jakożby y dokazali, gdyby ludzie, temu przytomni, jego mość pana Pawła Wołkowskiego, z między obżałowanych ich mościow panow Chodakowskich wydarszy, w komorze nie zamkneli, czego jego mość unikaiąc, przez swoię niesłuszną protestacyą comparenta y brata jego niewinnie opisali, rożnych zadaiąc obiektow, z ktorych protestantes gotowi zawsze emundari, quapropter de præmissis omnibus iterum atque iterum świadcząc y protestuiąc się, 'deklarowali z ich mościami in foro competenti usitata juris via progredi, salvam tey protestacyi do uczynienia inszey zostawiwszy meliorationem, eandem, breviter scriptam, actis notari prosił; co y otrzymał.

Книга кіевская гродская, записовая и поточная, 1719 года, № 34; листъ 258 на оборотѣ.

CXXV.

Жалоба овруцкой езуитской коллегіи на дворянина Михаила Сынгаевскаго о томъ, что онъ, во главѣ овруцкихъ мѣщанъ, разорилъ дачу, принадлежащую езуитамъ и побилъ ихъ управляющаго, поносилъ публично езуитскій орденъ, называя членовъ его «собаками» и нападалъ съ толпою вооруженныхъ людей на помѣщеніе, занимаемое езуитами въ овруцкомъ замкѣ. 1720. Іюня 20.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Iunii dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości Owruczu, przedemną, Stefanem Baranowskim, namieśnikiem natenczas podwoiewodztwa y vicesgerentem grodzkim generału woiewodztwa kijowskiego i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Stefan Gronowski, societatis Jesu, superior residentiæ ovrucensis, suo et totjus communitatis nomine, przed aktami ninieyszemi, ingenti cum dolore ac gemitu cordis, nie mogąc znieść jawnych konfusii, oppraessii y obelgi całego zakonu swego, od niżey mianowanego jego mości obwinionego poniesioney, solenniter przeciwko urodzonemu jego mości panu Michałowi Synhaiewskiemu, komornikowi granicznemu kijowskiemu, namieśnikowi starostwa owruckiego, tudzież przeciwko urodzonemu Jozefowi Piotrowskiemu, Iwanowi Choroszemu, burmistrzowi, Hryszkowi, strużowi zamkowemu, Chwedorowi Żołońskiemu, Prokopowi Haponenkowi, Iwanowi Kowalowi y innym complicibus, cooperatoribus et invasoribus, samemuż jego mości lepiey de nomi-

nibus et cognominibus wiadomym y znaiomym, quorum statuitio coram judiciis omnino urgetur, świadczył, manifestował y protestował się w ten sposób y o to: iż jego mość obwiniony, czyli z instyktu wielmożnego jego mości pana Jozefa Brzuchowskiego, starosty owruckiego y lityńskiego, pryncypała swego, czyli też propria authoritate, privato, temerario et illicito ausu, maiąc in vilipensione immunitates ecclesiasticas, czyniąc in convulsionem fundationis et contemptum personarum religiosarum, o połnocy na gwałt w dzwon uderzyć kazawszy u swiętego Mikoły, nie kontentuiąc się przeszłemi invasijami (roku przeszłego, o czym restat protestacya uczyniona w tymże grodzie kijowskim), ieszcze anno currenti, tysiąc siedmset dwudziestego, dnia osimnastego Iunii, zebrawszy sobie gmin ludzi, sam in persona sua wodzem będąc invasii, oppressii y wielkiey ruiny, ze strzelbą y armata manu folwark pod zamkiem protestantów y domy, w nim będące, nachodził, drzwi wyłamywać y odbiiać kazał, piece, y okna, y inne sprzęty domowe poruinować, parkany y ogrodzenie obalić, ogrody zasiane zdeptać, ieszcze się tym niekontentuiąc, szukać ludzi y bić kazał, osobliwie podstarościego protestantów, urodzonego Jakuba Olszewskiego, na którego życie y po trzeźwu nazaiutrz pochwałki czynił, rozkazuiąc ludziom, aby go nieżywić, żone Olszewskiego y inne, tam będące, białogłowy praegnantes in periculum abortus podał, dzieci ich poprzestraszał. A wyszedłszy z folwarku protestantium z wielkim tumultem y strzelaniem, insuper specificatos complices et adhærentes z Jozefem Piotrowskim namawiał y przykazywał, aby zamek, alias residenciją protestantium, naszli, zplądrowali y osoby wszystkie zamkowe z czeladzią pobili, łżąc y hańbiąc kapłańskie osoby nieutsciwymi słowami, nakoniec psami ich przy zgromadzeniu wielu ludzi na większą obelgę nazywaiąc, co też i nie dawno wielekroć razy przy zacnych gości zgromadzeniu na traktamencie u wielmożnego jego mości pana Michała Pawszy, podczaszego żytomirskiego, pisarza grodzkiego owruckiego czynił, łżąc societatem Jesu w jey osobach, czego nie przestał, poki go z izby nie wyprowadzono. A gdy znaczne tumulty, strzelania y huczki chłopskie patres societatis obudziły, znagła przestraszeni na oczywistą śmierć od pianych y szalejących ludzi gotować się musieli y do modlitwy udawać, aby od nich tak srogie

oddalił bunty; dla czego, aby się więcey takie nie dziwały impietates, iterum atque iterum protestowawszy się, deklarował z jego mością obwinionym totum societatem agere prawnie, salwam tey protestacyey zostawiwszy meliorationem. Et incontinenti tenże comparens stawił woźnego generała woiewodztwa kijowskiego y innych, opatrznego Prokopa Maziukiewicza, który personaliter stanowszy, w moc wierney, prawdziwey, skuteczney relacyi swey, jawnie, ustnie y dobrowolnie, dla zapisania do xiąg nnieyszych, zeznał: iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dwudziestego, dnia dziewiętnastego Iunii, na affektacyą i prawną requizycyą przewielebnego w Bogu jego mość xiędza Stefana Gronowskiego, superiora collegium xawerowskiego, rezydencyi owruckiey et totius communitatis ejusdem, mając przy sobie strone szlachtę, ludzi godnych wiary, urodzonych ich mościow: pana Kazimierza Lichodziewskiego y pana Marcina Grywskiego, dla tym lepszey wiary y wagi użytych, był tu, w mieście jego królewskiey mości Owruczu, na folwarku requirentów, pod samym zamkiem, nad ruczaiem będącym, gdzie będąc, widział parkan około folwarku wszystek porozrzucany, ogrodzenie około ogroda warzywnego popodcinane, połamane, popsowane, grzędy wszystkie z różnym warzywem funditus popsowane, w domach okna, garki, naczynia różne posieczone, piece, zruinowane, ktore to popsowanie, powyłamywanie parkanu y płotów około ogrodu, okien y pieców potłuczenie, tenże requirujący czasem y sposobem, wyżey w protestacyi mianowanym, mienił sobie, przy gwałtownym nayściu na folwark przez jego mość pana Synhaiewskiego, komornika granicznego kijowskiego, a także mieszczan y boiar owruckich bydź stałe. A tak mianowany woźny, widziawszy, oglądawszy, tąż stroną, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd nazad powruciwszy, o tym swoią prawdziwą przy sobie uczynioney wyziey przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacyą, prosząc tak protestans protestacyey, jako y woźny wyziey relacyey, aby actis præsentibus connotowane były. Co y otrzymali: xiądz Stefan Gronowski, societatis Jesu, superior residentiae ovrucensis. Prokop Maziukiewicz, woźny, pisać nie umieiący.

Книга гродская кіевская, записовая и поточная, 1720 и 1745 года, № 35; листъ 296.

CXXVI.

Позовъ, требующій въ кіевскій гродскій судъ дворянъ: Мошковскихъ, Ходаковскихъ и Духовскаго, вслѣдствіе жалобы на нихъ овруцкой езуитской коллегіи о томъ, что они захватили поля и земли, принадлежавшія овруцкой коллегіи, и оскорбили одного изъ ея членовъ. 1721. Генваря 4.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca januarii siodmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości, Owruczu, przedemną, Stefanem Baranowskim, namiesnikiem na ten czas podwojewodztwa grodzkim generału województwa kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi stanowszy oczewiście wozny generał woiewodztwa kijowskiego y innych, opatrzny Prokop Maziukiewicz, w moc wierney, prawdziwey y skuteczney relacyi swojey, jawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku terazniey-szego, tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca januarii siodmego dnia, pozew grodzki, kijowski, na membranie grodzkim kiiowskim pisany, sądowi grodzkiemu generału województwa kijowskiego sądzić należący, odniosł do wsi Moszkow, ktorego pozwu iest tenor takowy: Jozef z Potoka na Stanisławowie, Zbarażu, Brodach y Niemirowie Potocki, wojewoda generał ziem kijowskich, Warszawski, Halicki, Sniatyński, Leżayski, Kołomyski, Czerwonogrodzki etc. starosta. Urodzonym ich mościom panom: Semenowi Worobienkowi, Sawaśkowi, Jakubowi, Michałowi, Hryhorowi Nikonczykowi Moszkowskim, Chwedorowi Chodakowskiemu, Markowi Otroszczęko-

wi Duchowskiemu y innym wszystkim generaliter, z dobr waszmościow leżących, ruchomych y summ pieniężnych zwierzchnością jego krolewskiey mości a władzą moią wojewodzińską przykazuie, abyście waszmość przedemną samym, albo sądem moim, grodzkim, kijowskim, in loco solito judiciorum, w mieście jego krolewskiey mości, Owruczu, w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset dwudziestym pierwszym, januarii dwudziestego trzeciego dnia przypadaiących y sądzić się maiących, vel, his difficientibus, in aliis tandem subsequentibus proximis sami oblicznie y zawicie staneli na instancyą instygatora sądowego y jego delatora, przewielebnego w Bogu jego mości xiędza Stanisława Ignacego Lnińskiego, superyora collegium Xawerowskiego rezidencyi owruckiey et totius communitatis ejusdem residentiæ Owrucensis, cum assistentia superiorum, de jure debita, aktorow, ktorzy, przychilaiąc się we wszystkiem do prawa pospolitego y protestacyi swoich, eo nomine poczynionych, waszmościow pozywa o to: iż waszmość, nie uważaiąc na prawo pospolite, y owszem one sobie lekce ważąc, grunta aktorow własne, we wsi Moszkach będące, siedliska, pola, sianożęci, drzewo bartne ze pszczołami niesłusznie, nienależycie a prawie gwałtownie zabieracie, jakoż y pożabieraliście y onych używacie, poddannego aktorow bijecie, o co dawnieysze protestacye fusius obloquuntur; insuper roku blisko przeszłego, tysiąc siedmset dwudziestego, sosne własną aktorow bez wiadomości podwiązaliście, pod ktorą gdy wielebny w Bogu jego mość xiądz Michał Kijowski, minister residencyey Owruckiey societatis Jesu, z ludźmi z strony swey, według zwyczaju bartnickiego, przybył, chcąc rozeznać czyiaby była, tamże na ten czas waszmość, do kilkudziesiąt osob zebrawszy się, z rucznicami y siekirami pomienionego jego mości xiędza Kijowskiego, ministra, verbis inhonestis et contumeliosis, osobie duchowney szkodzącemi, diffamowaliście, bić porywaliście się, na ostatek dalszą odpowiedź na aktorow uczyniliście, a zatym actores waszmościow na termin wysz oznaczony pozywaią, na ktorym, jako na zawitym, abyście waszmość staneli, winom prawnym, ex arbitrio judicii na siebie wskazanym, przysłuchaliście się, y na wszystko sądownie odpowiadaiąc, skutecznie się usprawidliwili. Pisan w Owruczu, roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca januarii czwartego dnia, za ktorym to położonym pozwem,

on, mianowany wozny, rok y termin stronom obom: powodowey y pozwaney, przed wyszmianowanym sądem grodzkim, kijowskim, ut premissum est, stanowieniu się zawity, ku rosprawie prawney złożył y naznaczył; o czym swoią prawdziwą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacyą, prosząc eam actis connotari, co y otrzymał. Prokop Masiukiewicz, wozny, pisać nie umieiący.

Книга гродская кіевская, записовая, и поточная 1721—1722 года, № 36; листъ 329 на оборотѣ.

CXXVII.

Позовъ, требующій въ кіевскій гродскій судъ князя Іосифа Чарторыйскаго, вслѣдствіе жалобы на него дворянъ: Павла Ходаковскаго и Ивана Прегарлинскаго о томъ, что князь Чарторыйскій, въ сопровожденіи вооруженныхъ людей, напалъ на село Ходаки, убилъ дворянина Степана Ходаковскаго и двое малолѣтнихъ дѣтей Пригарлинскаго, многихъже другихъ Ходаковскихъ самовольно заключилъ въ тюрму. 1745. Декабря 9.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego piątego, miesiąca decembris dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości, Żytomirzu, przedemną, Antonim Tadeuszem Bohdanowiczem, namiesnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi, stanowszy oczewiście wozny generał woiewodztwa kijowskiego y innych, opatrzny Bazyli Leszczycki, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie, dla zapisania do xiąg ninieyszych zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego piątego, die decima tertia decembris, był w miasteczku Horodnicy, dobrach jaśnie oświeconego xięcia jegomości Czartoryskiego, łowcze-

go koronnego, w woiewodztwie kijowskim, a powiecie Żytomirskim leżących, y tam pozew ziemski, kijowski, autentyczny, na membranie ziemskim kijowskim pisany, we dworze tameyszym, w izbie na stole położył, o położeniu onego, od kogo, po kogo y w iakiey sprawie był pisany, prawnie opowiedział y do wiadomości doniosł, ktorego pozwu tenor sequitur ejusmodi. August trzeci, z Bożey łaski krol polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, Smoleński, Siewerski, Kijowski, Wołyński, Podolski, Bracławski y Czernichowski, a dziedziczny xiąże saski y elektor, jaśnie oświeconemu xięciu jego mości Jozefowi Czartoryskiemu, łowczemu koronnemu, tudzież dragunii y innym ludziom, arestem innodowanym, ktorzy et praesenti citatione arestantur, pozwanym, z osob y ze wszystkich generaliter dóbr waszmościow leżących, ruchomych y summ pieniężnych, powagą naszą krolewską przykazuiemy, abyście waszmość przed sądem naszym ziemskim kijowskim, od daty y położenia tego pozwu, wtenczas gdy ta sprawa z regestru, sobie należytego, w Owruczu lub Żytomierzu przypadnie, vel, his defficientibus, in aliis proxime subsequentibus, sami oblicznie y zawicie staneli, na instancyą instigatora sądowego y jego delatorów: wielmożnego Pawła Chodakowskiego, podczaszego mozyrskiego, Iana Przegarlińskiego, aktorów, ktorzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego y manifestów, tudzież y całego processu, ea in re zaszłego y agituiącego się, waszmościów, recedendo a foro tribunalitio, non tamen a negotio, o niesłuszne y nienależyte przeciw prawu y słuszności nasłanie dragunii y innych ludzi na dobra wieś Chodaki, dziedziczne aktorów, ktorzy cum vario armorum genere napadłszy na wyż wspomnione dobra, y tam urodzonego jegomość pana Stefana Chodakowskiego, brata rodzonego actoris, iako też y dzieci dwoie: Marcina y Jędzcja jegomość panów Przegarlińskich, in minorennitate bedących, iako w sobie manifest cum obductione testatur, zabili, drugich inkarcerowali przez czas długi; tudzież do przysłuchania się win, o zabicie y inkarcerowanie szlachty y nasłanie na dobra dziedziczne, prawnych, nie mniey do nadgrodzenia szkod, expens, ztąd pochodzących, na siedm tysięcy uczynionych, waszmościów na termin oznaczony pozywaią. Sitis parituri, terminum attentaturi et ad præmissa omnia judicialiter responsuri. Pisan w Żyto-

mierzu, die nona decembris, millesimo septingentesimo quadragesimo quinto anno. De quo presens ejusdem ministarialis relatio. Wozny, ut supra, ignarus scribendi.

Книга гродская кіевская, записовая и поточная, 1720 и 1745 года, № 35; листъ 1178 на оборотъ.

CXXVIII.

Отвѣтъ дворянъ овруцкаго уѣзда на доказательства, приведенныя, по тяжебному съ ними дѣлу, овруцкимъ старостою, Стецкимъ (1760).

Такъ какъ мы не владѣемъ землями, составляющими собственность овруцкаго староства, то не слѣдуетъ насъ обижать, причисляя къ боярскому сословію, насъ, потомственныхъ дворянъ, владѣющихъ землями, пожалованными намъ въ вѣчную собственность князьями удѣльными, литовскими и королями польскими, безъ обязанности какой-бы то ни было зависимости отъ овруцкихъ старостъ. Утверждать, что люстраціи обязали насъ къ исполненію различныхъ повинностей и службъ въ пользу овруцкаго замка, значилобы уничтожать привилегіи, данныя намъ на свободное владѣніе землею и затѣмнять истину словоизвитіями, ибо ясно будетъ доказано, что сословіе наше пользовалось такими правами, въ силу которыхъ оно никогда старостамъ не подчинялось. Только вслѣдствіе желанія захватить чужую собственность, пользуясь судомъ пристрастнымъ, расположеннымъ въ пользу овруцкаго старосты, (Стецкаго), можно было рѣшиться посягнуть не только на наше имущество но и на нашу честь, называя насъ боярами.

Мы-же докажемъ, что документы, приведенныя въ изложеніи дѣла овруцкимъ старостою, не могутъ служить доказательствами, и изложимъ слѣдующимъ образомъ содержаніе дѣла:

Староста начинаетъ съ дворянъ: Кобылинскихъ, Левковскихъ, Верповскихъ, Геевскихъ, Барановскихъ, Мошковскихъ, Васьков-

скихъ, утверждая что они съ 1546 по 1577 годъ исполняли въ пользу овруцкаго замка и старосты всѣ обязанности, возложенныя на нихъ люстраціями и ревизіями. Далѣе онъ прибавляетъ, что Сигизмундъ Августъ, отдалъ въ потомственное владѣніе Филону Кмитѣ Чорнобыльскому имѣнія, принадлежавшія овруцкому староству: Левковичи, Невмирицкое, Кобылинъ и Верпу въ обмѣнъ за, взятыя у него, подольскія имѣнія.

Въ отвѣтъ на эти поверхностные доводы мы представляемъ грамоту Сигизмунда перваго, отъ 24 октября 1529 года, подтверждающую болѣе древнія грамоты, данныя вообще всѣмъ дворянамъ кіевскаго воеводства королями: Казиміромъ, Александромъ и другими. Грамота эта древнѣе документовъ, приводимыхъ старостою, она подтверждаетъ наши права на свободу и земли и исключаетъ возможность всякихъ повинностей въ пользу овруцкаго замка.

Кромѣ того еще слѣдующія грамоты подтверждають наши права: 1) Подтвердительная грамота данная дворанамъ Кобылинскимъ 1650 г. на право владѣнія землею Кобылинскою и островомъ Круковскимъ. 2) Грамота короля Казимира дворанину Булгаку Белявскому на владѣніе землею Смольчанскою, безъ всякихъ обязательствъ, пожалованная въ Трокахъ марта 7, индикта 4. 3) и 4) Двѣ грамоты: одна пожалованная кіевскимъ княземъ Александромъ Владиміровичемъ 19 февраля, индикта 13 дворянину Ларіону Валевскому, радоначальнику дворянъ: Левковскихъ, Верповскихъ и Геевскихъ, освобождающая его, въ качествѣ дворянина, отъ всякихъ податей; другая грамота—листъ короля Сигизмунда Августа къ кіевскому воеводѣ, князю Константину Константиновичу Острожскому, 1569 г., предписывающій ему, чтобы онъ неотступно защищалъ дворянъ: Левковскихъ, Кобылинскихъ, Невмержицкихъ, Верповскихъ, Мошковскихъ, Геевскихъ, Барановскихъ и другихъ отъ притязаній Филона Кмиты, требовавшаго съ нихъ боярской службы. 5) Грамота пожалованная королемъ Генрихомъ въ Краковѣ, 1574 г. марта 18 дня, дворянамъ: Павлу и Семену Булгаковскимъ, Верповскимъ, Грышку Нелеповичу Левковскому, братіямъ—Радіону и Охриму Геевскимъ и потомкамъ ихъ на земли: Смольчанскую, Левковскую, Ловдыковскую и островъ Литовскій съ обеспеченіемъ всѣхъ правъ ихъ и привилегій. 6) Грамота пожалованная королемъ

Сигизмундомъ въ Берестіи 1544 г. августа 18 дня дворянамъ: Солуяну и братіи его—Федору и Сидку Невмержицкимъ на землю Невмержицкую, съ подтвержденіемъ, пожалованныхъ имъ болѣе давнею грамотою 1539 г., правъ въ Кнышинѣ. Далѣе 7) двѣ грамоты короля Сигизмунда: 1544 г. индикта 2 и 1570, подтверждающія всѣ предшествовавшія грамоты, пожалованныя кіевскимъ дворянамъ. 8) Грамота пожалованная королемъ Сигизмундомъ 1518 г. дворянамъ: Барановскимъ—на селище Гошовъ, Васьковскимъ—на Васьковцы, Ущаповскимъ—на Ущаповщину, Мошковскимъ—на землю Мошковскую, Болсуновскимъ—на землю Чорногубовскую. 9) Грамота Сигизмунда перваго, подтверждающая предъидущія грамоты, пожалованная дворянину Тимошу Барановскому на земли: Задановскую, Барановскую и на островъ Зелезницкій.

Какимъ-же образомъ подлинность вышеприведенныхъ грамотъ можетъ быть уничтожена одними словесными доказательствами старосты и ссылкою на люстраціи и ревизіи, существующія лишь только въ его воображеніи? Какимъ образомъ можетъ быть доказана наша зависимость отъ замка и старосты овруцкаго въ промежуткѣ времени съ 1546 по 1577 годъ, когда всѣ вышеприведенныя грамоты доказываютъ, что мы владѣли свободно этими землями? Какимъ документомъ можетъ староста доказать нашу зависимость отъ Кмиты Чорнобыльского, когда мы представляемъ очевидное доказательство, что король приказалъ защищать насъ отъ его притязаній?—Правда обмѣнъ земель произошелъ вслѣдствіе обмана Кмиты, (ad male narrata), но узнавъ о немъ дворяне не допустили Кмиту вступить во владѣніе землями, пожалованными имъ подъ условіемъ служить земскую службу и доказали свои права на нихъ, какъ о томъ свидѣтельствуютъ многіе напоминальные листы 1566 г. и другихъ, а также королевскій декретъ 1535 года, подтверждающій земли и вольности дворянъ: Ущаповскихъ, Васьковскихъ и друг. и отчуждающій ихъ отъ Кмиты. Потомъ, вслѣдстіе упорства Кмиты, изданъ былъ декретъ 1577 года, по которому было предписано отправить ревизоровъ для того, чтобы они, удостовѣрившись на мѣстѣ, опредѣлили наше положеніе. Того-же года, ноября 27 дня, судіи и урядники кіевскіе выдали свидѣтельство удостовѣряющее въ томъ, что мы, владѣемъ поземельною собственностію за заслуги,

на равнѣ со всѣми другими дворянами кіевскаго воеводства. Подлинникъ этаго удостовѣренія попалъ въ руки старосты вмѣстѣ съ другими документами, захваченными имъ у дворянъ Волковскихъ и Пашинскихъ и староста, извращая смыслъ документа превратнымъ толкованіемъ, старается на немъ основать доказательства дѣла въ свою пользу.

Доказавши независимость нашу отъ старосты и неосновательность его довода относительно обмѣна земель съ Кмитою, обмѣна, состоявшегося незаконно и потомъ уничтоженнаго какъ королевскимъ декретомъ, такъ и удостовѣреніемъ судей и урядниковъ кіевскаго воеводства, мы переходимъ къ исчисленію грамотъ, пожалованныхъ князьями и королями польскими другимъ дворянамъ, земли которыхъ не входили въ число земель, на которыя Кмита изъявлялъ притязанія вслѣдствіе обмѣна, но которыхъ, не смотря на это обстоятельство, староста желаетъ подчинить себѣ.

Такъ какъ мы всѣ—жители одного повѣта и воеводства, то и грамоты и документы наши однородны. Вотъ ихъ перечень:

1) Грамота короля Александра, пожалованная 7 индикта, сентября 10 дня, въ Вильнѣ, дворянамъ Макаревичамъ на вѣчное владѣніе землею Ремезовщиною; также задворный декретъ короля Сигизмунда перваго, индикта 7, признающій эту землю потомственнымъ владѣніемъ Макаровичей; наконецъ грамоты 1585 и 1600 годовъ подтверждающіяся всѣ ихъ права и вольности.

2) Грамота пожалованная дворянамъ Швабамъ 1551, индикта 10, па вѣчное владѣніе землею пустовскою Борсовщизною, лежащею недалеко отъ Овруча и подтвердительныя грамоты имъ-же на эту землю и на дворянскія права 1590 года, ноября 10 дня и 1595 года.

3) Грамота пожалованная королемъ Александромъ индикта 2 дворянамъ Пашинскимъ и Волковскимъ а также листъ того-же короля, писаный къ кіевскому князю Александру Владиміровичу, предписывающій ему возвратить земли въ вѣчное и потомственное владѣніе Мартыну Пашиничу и Андрею Волковичу.

4) Листъ Сигизмунда первого къ князю Александру Владиміровичу 1508 года, индикта 2, предписывающій ему возвратить земли: Пашинскую, Порецкую и Чигировскую Грыню Пашиничу и

Андрею Волковичу, какъ наслѣдственное имѣніе, оставшееся имъ отъ отцевъ ихъ, взятыхъ въ плѣнъ татарами, подъ условіемъ, что они изъ земель этихъ будутъ служить земскую службу наравнѣ съ другими земянами; о томъ же свидѣтельствуютъ другіе листы, выданные позднѣе въ 1532, 1549 и 1577 годахъ.

5) Сигизмундъ III пожаловалъ грамоту предку дворянъ Костюшковскихъ 1601 г. февраля 12 дня, которою разрѣшилъ ему засѣлить мѣстечко на его собственной землѣ—Костюковщинѣ, подтверждая вмѣстѣ съ тѣмъ всѣ прежнія его дворянскія права.

6) Дворяне Думинскіе владѣютъ двумя подтвердительными грамотами на право владѣнія своею землею и на дворянскія вольности: отъ Сигизмунда перваго—на имя Пашка Думинича и отъ Сигизмунда III 1623 года.

7) Право на владѣніе землями: Ерликовскою и Тенетыловскою обеспечено дворянамъ Редчицамъ листомъ князя Александра Владиміровича, пожалованнымъ Ларіону Владиміровичу Редчицу. Листъ этотъ былъ подтвержденъ въ послѣдствіи грамотами князя Свидригайла—индикта первого, Сигизмунда первого въ 1522 и 1537 годахъ и дальнѣйшими листами 1545 и 1605 годовъ.

8) Дворяне Закусилы владѣютъ грамотами и декретами, доказывающими ихъ право на свободное владѣніе землями отъ 1597 и 1560 года.

9) Дворяне Бехи, Коркушки и Бялоцкіе могутъ представить точно такія-же грамоты, а также многія купчія крѣпости и доказательства фактическаго, беспрепятственнаго и беспрерывнаго владѣнія землями.

Далѣе староста приводитъ тяжбу, бывшую у насъ съ овруцкимъ старостою, Мышкою, и утверждаетъ, что коммиссія, назначенная 1583 г. декретомъ судовъ реляціонныхъ для опредѣленія нашего положенія, не состоялась, и что вслѣдствіе того, по вторичному декрету 1597 г., она вновь была назначена. Далѣе староста представляетъ, что, въ силу этихъ декретовъ, якобы состоялся въ Кіевѣ съѣздъ земскихъ судовъ и гродскихъ урядниковъ, отъ имени котораго выдано было свидѣтельство о томъ, что Кобылинскіе, Левковскіе, Верповскіе и другіе—не дворяне и что предки ихъ никогда дворянами не были, вольностями дворянскими не поль-

зовались и, въ качествѣ бояръ, причисленныхъ къ овруцкому староству, подчинялись суду овруцкаго замка. Далѣе староста утверждаетъ, что на основаніи этаго свидѣтельства, состоялся въ Маріенбургѣ королевскій декретъ 1598 года, который якобы призналъ насъ боярами и приказалъ намъ отбывать повинности въ пользу старосты.

Но въ этомъ отношеніи благородный староста тщетно желаетъ подкрѣпить правоту своего дѣла документами, которые въ упомянутыхъ имъ годахъ существуютъ только въ его воображеніи, но не обрѣтаются нигдѣ въ актовыхъ книгахъ. Онъ представилъ только копію декрета, якобы состоявшагося въ Маріенбургѣ въ 1598 году, но подлинника нѣтъ нигдѣ въ актахъ ни коронныхъ ни литовскихъ; предъидущихъ-же декретовъ, о назначеніи ревизіонныхъ коммиссіи, онъ даже копіи не представилъ. Одинъ-же голословный расказъ старосты, основанный на сомнительной копіи, для насъ бездоказателенъ и ни въ какомъ случаѣ не можетъ опровергнуть нашихъ правъ. Наши-же документы мы представляемъ или въ подлинникахъ или въ засвидѣтельствованныхъ выписяхъ изъ книгъ коронной и литовской метрики.

Только вслѣдствіе явнаго пристрастія лица, составляющія въ Овручѣ коммиссію, могли основываться на голословныхъ доказательствахъ овруцкаго старосты и не обратили вниманія на содержаніе и подлинность выше исчисленныхъ нами документовъ.

Въ нашу пользу говоритъ наконецъ конституція «unionis» въ которой сказано, что не слѣдуетъ даже требовать представленія грамотъ у тѣхъ, кто владѣлъ на дѣлѣ землею до уніи и послѣ нея. Тоже постановленіе заключается и въ статутѣ въ статіяхъ: 1 и 12.— Далѣе конституціи 1654, 1659 и 1661 постановили, что не обязаны представлять грамотъ тѣ лица, которыя до войны и послѣ нея владѣли землями. А-такъ какъ староста не въ состояніи указать промежутка времени, въ теченіе котораго мы были бы лишены принадлежащей намъ поземельной собственности, то мы имѣемъ право основываться на приведенныхъ конституціяхъ, наравнѣ со всѣми другими землевладѣльцами кіевскаго воеводства.

Не понятно для насъ, подъ какимъ предлогомъ староста успѣлъ всѣ вышеприведенные документы и конституціи истолковать

въ свою пользу и навязать намъ названіе бояръ, не смотря на столь ясныя доказательства дворянскихъ нашихъ правъ.

Впрочемъ самъ староста признаетъ эти доказательства поверхностными и приводитъ ихъ только для того, чтобы указать отдаленное время вчатія иска; сущность-же его дѣла основана на декретѣ, состоявшемся на судахъ реляціонныхъ 1613 года, апрѣля 19 дня, по которому земли наши приказано присоединить къ овруцкому старосту, насъ-же самихъ оставить при шляхетскихъ правахъ. Декретъ этотъ подобно декрету, состоявшемуся недавно въ Овручѣ, былъ постановленъ заочно и впослѣдствіи отмѣненъ. Дѣйствительно невозможно расторгнуть то, что связано общими узами: за однѣ и тѣже заслуги даны намъ были земли и шляхетскія права, сопряженныя съ обязанностями, зависящими отъ количества земли, какъ въ томъ, выше нами приведенныя, грамоты ясно удостоврюютъ. Декретъ этотъ былъ отмѣненъ другимъ декретомъ 1631 года, по которому подтверждались какъ наши грамоты, такъ и прежнія рѣшенія трибунала по нашему дѣлу съ овруцкимъ старостою. Притомъ старостѣ запрещено было апелировать въ ассесорскій судъ, по причинѣ неподсудности послѣднему нашего дѣла.

Далѣе въ пользу нашу свидѣтельствуетъ люстрація 1616 года, составленная по приказанію сейма, въ которой сказано: что дворяне: Васьковскіе, Ущаповскіе, Барановскіе, Мошковскіе, Болсуновскіе и другіе, владѣющіе шляхетскими землями, не принадлежащими овруцкому староству, должны вносить прямо въ казну речипосполитой подати установленныя сеймомъ.

Мы не упоминаемъ о декретѣ 1614 года, на который намекаетъ староста, ибо онъ, подобно первому декрету 1613 года, приведенному старостою, былъ уничтоженъ декретомъ 1631 года.—Такъ какъ конституція 1611 года относится къ намъ по всей справедливости, и мы на ней основываемъ по преимуществу наши права; декреты-же 1613 и 1614 годовъ не могли ее разрушить, то потому староста и не можетъ доказать, чтобы декреты эти когда-либо были приведены въ исполненіе. Декретъ-же 1631 года, уничтожаю-

52

щій предъидуціе, изданный самимъ королемъ во время сейма, всегда оставался въ полной силѣ и никогда не былъ опровергнутъ старостами.

Хотя не стоитъ отвѣчать на приведенныя старостою доказательства относительно того, якобы мы отбывали боярскія повинности въ пользу овруцкаго замка до татарской и козацкой войны, однако мы коснемся этого предмета съ тою цѣлію, чтобы ясно доказать: нашу независимость отъ старостъ, подлинность нашихъ шляхетскихъ правъ, жадность старосты къ захвату чужой собственности, крайнее пристрастіе судей, составляющихъ овруцкую коммиссію и напряженныя ихъ усилія, клонящіяся къ тому, чтобы причинить намъ вредъ.

Желая опредѣлить повинности потомственнаго землевладѣльца кіевскаго воеводства, нужно прежде всего вникнуть въ сущность жалованныхъ грамотъ, данныхъ великими князьями литовскими и польскими королями. Въ каждой изъ нихъ сказано, что данному лицу, за вѣрныя, оказанныя имъ отечеству, заслуги, жалуется извѣстная земля, въ свободное, потомственное владѣніе, съ обязанностію нести земскую военную службу для защиты отечества. Всѣ грамоты содержатъ въ себѣ обязанность отправлять военную службу, потому что въ прежнее время не регулярное войско, но сами обыватели защищали край отъ враговъ и каждый землевладѣлецъ долженъ былъ оказывать въ этомъ отношеніи пользу отечеству, сообразно величинѣ принадлежащаго ему участка земли. Потому и мы, какъ дворяне овруцкаго повѣта, обязаны были исполнять земскую военную службу при овруцкомъ замкѣ, какъ это предписано было грамотами и внесено въ люстраціи. Въ то время овруцкій замокъ былъ какъ-бы передовымъ укрѣпленіемъ кіевскаго замка, защита-же послѣдняго была необходима для безопасности всего кіевскаго княжества. Каждый землевладѣлецъ овруцкаго повѣта исполнялъ въ военное время предписанныя повинности для защиты замка: онъ охранялъ валы, участвовалъ въ стражѣ, оберегавшей ворота отъ внезапнаго нападенія непріятелей и т. п.—Нѣтъ для насъ стыда въ томъ, что мы охраняли безопасность кіевскаго княжества, и, наравне со всѣми другими дворянами, оберегали овруцкій замокъ. Вѣдь предки благороднаго овруцкаго старосты не были также изъяты

отъ этой повинности, и должны были изъ своихъ помѣстій доставлять извѣстное количество вооруженныхъ людей. Люстрація 1552 года, распредѣляя военную повинность, не дѣлаетъ исключеній даже въ пользу высшихъ сановниковъ; болѣе богатымъ дворянамъ она предписываетъ: исправлять валы, строить плотины, доставлять подводы во время проѣзда воеводы и давать ему содержаніе; намъ, какъ менѣе имущимъ, она предоставляетъ стражъ овруцкаго замка. Потому-ли мы должны быть причислены къ боярамъ, что предки наши жертвовали жизнію, исполняя государственную повинность и охраняя безопасность овруцкаго замка, какъ пограничной крѣпости? Потому-ли мы должны подчиниться старостѣ, что мы въ военное время находились подъ его начальствомъ? Но въ то время мы подчинялись ему не какъ старостѣ, а только какъ воины военачальнику. Если на этомъ основаніи старосты желаютъ подчинить насъ себѣ и въ мирное время, то почему-же они не распространяютъ своего посягательства и на другихъ дворянъ, которые наравне съ нами обязаны были нѣкогда защищать овруцкій замокъ, а въ настоящее время, за минованіемъ надобности, не исполняютъ этой повинности? Вслѣдствіе какихъ обстоятельствъ требуютъ старосты съ насъ этой повинности, теперь, когда речипосполитой не угрожаетъ никакая война? Противъ какого врага должны мы поднять оружіе? Какія валы должны мы охранять бдительною стражею, когда бывшія укрѣпленія сровнялись съ теченіемъ времени съ землею и едва осталось только имя нѣкогда славнаго овруцкаго замка? Давно миновала нужда охранять этотъ замокъ и уже въ 1630 г. дворяне кіевскаго воеводства освобождены особою привилегіею отъ этой повинности.

И такъ мы не освобождались, какъ утверждаетъ староста, отъ боярскихъ повиностей, пользуясь смутами во время козацкихъ войнъ. Мы никогда не несли этихъ повинностей — что ясно доказываютъ приведенные выше документы.

Что касается декретовъ, послѣдовавшихъ въ трибуналѣ и въ ассессорскомъ судѣ по дѣлу нашему съ овруцкими старостами: Потоцкимъ, Ольшанскимъ и Загурскимъ, мы можемъ отвѣчать слѣдующее:

Такъ какъ декретъ 1631 года, состоявшійся на основаніи точнаго разбирательства доказательствъ, приведенныхъ обѣими сторонами, обеспечилъ вполнѣ наши права и земли и уничтожилъ всѣ другіе декреты, то мы съ того времени беспечно предались домашнимъ занятіямъ, не предполагали возможности дальнѣйшихъ козней со стороны старостъ и не остерегались ихъ. Такъ староста Потоцкій выхлопоталъ два заочные противъ насъ декреты, но не осмѣлился, ни привести ихъ въ исполненіе, ни продолжать начатый искъ, узнавъ частнымъ путемъ о существованіи и сущности нашихъ грамотъ и документовъ; напротивъ того, въ продолженіи дальнѣйшаго исполненія своей должности, онъ сталъ въ совершенно мирныя къ намъ отношенія и заключалъ даже съ нами арендные контракты и другія сдѣлки.

Когда дворяне Толкачи вчали искъ противъ старосты Ольшанскаго за насильное отнятіе у нихъ земель, то хотя въ началѣ староста и выхлопоталъ въ люблинскомъ трибуналѣ заочное, въ свою пользу, рѣшеніе, но потомъ онъ проигралъ дѣло, трижды былъ приговоренъ къ уплатѣ штрафа и наконецъ отказался продолжать начатое имъ дѣло. Окончательный-же декретъ подтвердилъ права и земли Толкачей и приговорилъ старосту къ уплатѣ имъ 40,000 злотыхъ за, понесенные ими, убытки.—Это было единственное дѣло, поднятое старостою Ольшанскимъ и, кромѣ Толкачей, онъ никого изъ насъ не беспокоилъ.

Староста Загурскій предшественникъ нынѣшняго старосты, вчалъ искъ противъ дворянъ: Швабовъ, Толкачей и Макаровичей, всѣ-же мы, живущіе нѣсколько дальше отъ Овруча, не были беспокоены. Впрочемъ и упомянутый искъ произошелъ единственно вслѣдствіе личнаго озлобленія и своекорыстія старосты: онъ беспрестанно дѣлалъ заѣзды на Швабовъ и Толкачей, грабилъ ихъ имущество, жегъ дома, ихъ самихъ заключалъ въ тюрму, другихъ живьемъ бросалъ въ огонь, испытывая, какъ онъ объяснялъ, дѣйствительно-ли они дворяне? Подробнѣе все это можетъ расказать, присущій здѣсь, дворянинъ Толкачъ, который испыталъ на себѣ всѣ упомянутые бесчинства. Вслѣдствіе жалобы обиженныхъ состоялись

два рѣшенія ассессорскаго суда въ 1753 и 1755 годахъ, въ силу которыхъ староста Загурскій приговоренъ былъ къ уплатѣ дворянамъ Швабамъ и Толкачамъ 14,000 злотыхъ за нарушеніе ихъ правъ, грабежъ имущества, нападеніе на дома и за другія насилія.

Только 1766 года дворяне: Толчаки, Швабы и Макаревичи стали требовать подтвержденія этихъ декретовъ и взысканія означеннаго штрафа. Вслѣдствіе этого назначена была коммиссія. Два коммиссара явились въ срокъ, открыли присутствіе и намѣревались ожидать до слѣдующаго утра пріѣзда третего; но управляющіе староствомъ, не надѣясь благопріятнаго для себя рѣшенія и опасаясь отвѣтственности за многочисленныя, совершенныя ими, бесчинства, собрали толпу канцеляристовъ, ворвались во главѣ ихъ въ присутствіе, стали бить окна, ломать двери и производить другія буйства. Испуганные коммиссары разъѣхались, выдавъ свидѣтельство Макаровичамъ о томъ, что они не могли исполнить своей обязанности по причинѣ вышеприведенныхъ насилій.

Насиліе это и составило важнѣйшее побужденіе къ продолженію иска противъ старосты. Но переуступка овруцкаго староства Загурскимъ нынѣшнему старостѣ, Стецкому, воспрепятствовала исполненію декретовъ, присуждавшихъ бывшаго старосту, Загурскаго, къ уплатѣ дворянамъ Макаровичамъ, Толчакамъ и Швабамъ штрафа въ 44,000.—На томъ и покончилось дѣло Макаровичей, Швабовъ и Толкачей, всѣ же другіе дворяне не имѣли никакого столкновенія съ бывшимъ старостою.

Притязанія на наши права со стороны овруцкаго старосты возобновились только послѣ полученія Стецкимъ привиллегіи на эту должность. Входившій во владѣніе староствомъ, по его довѣренности, уполномоченный имъ дворянинъ Сливинскій, желая расширить по возможности предѣлы власти своего довѣрителя, не только принялъ во владѣніе всѣ села, принадлежащія овруцкому староству, но и насъ всѣхъ, дворянъ, приписалъ къ числу бояръ, подчиненныхъ овруцкому старостѣ.

Мы жаловались въ гродъ на этотъ беззаконный поступокъ и

выхлопотали въ задворномъ судѣ напоминальный листъ, который однако былъ оставленъ безъ вниманія. Между тѣмъ овруцкій староста, Стецкій, одобряя дѣйствія своего повѣреннаго, пытался снискать во время минувшого сейма подтвержденіе, составленнаго имъ, вводящаго во владѣніе старостомъ, акта, причислявшаго насъ къ сословію бояръ. Узнавши о коварномъ намѣреніи старосты, мы обратились къ речипосполитой съ прозьбою гарантировать наши права. Вслѣдствіе нашей прозьбы назначена была коммиссія, составленная изъ болѣе извѣстныхъ въ краѣ дворянъ кіевскаго и волынскаго воеводства. Но староста, соображая, что коммиссары не будутъ дѣйствовать исключительно по его усмотренію, выхлопоталъ незаконно, безъ нашаго вѣдома, сеймовое постановленіе, увеличивающее количество- назначенных коммиссаровъ.

Въ списокъ прибавочныхъ коммиссаровъ внесены были однофамильцы и повѣренные старосты, а также люди причинявшіе намъ насилія и потому причастные къ дѣлу. Они явились въ срокъ и немедленно издали постановленіе о томъ, что всѣ остальные коммиссары, не явившіеся къ сроку открытія присутствія, теряютъ право голоса. Такимъ образомъ они не допустили въ засѣданіе коммиссіи кіевскаго стольника Глембоцкаго, и тѣмъ доставили возможность родственнику овруцкаго старосты занять мѣсто предсѣдателя. Конечно при такомъ составѣ коммиссіи легко было старостѣ получить декретъ вполнѣ совпадающій съ его домагательствами.

Пристрастіе и противузаконность декрета, нарушеніе имъ всѣхъ правъ кіевскаго воеводства вообще и нашихъ въ особенности, признаны были всѣмъ воеводствомъ, выразившемъ свое мнѣніе въ манифестѣ, составленномъ на сеймикѣ.

Лучшее понятіе о составѣ коммиссіи даетъ то обстоятельство, что членомъ ея былъ бывшій овруцкій староста, судія гродскій овруцкій, Загурскій, причинившій намъ нѣкогда столько насилій. Могъ-ли онъ, какъ подсудимый по тому же дѣлу, дѣйствовать иначе, какъ съ цѣлію оправдать самаго себя. Всѣ другіе, имѣя однородныя съ нимъ побужденія, охотно соглашались на предложенное имъ толкова

ніе дѣла. Загурскій-же свободно объяснялъ въ превратномъ смыслѣ грамоты, относилъ къ болѣе древнему времени позднѣйшіе документы, представленные старостою, и наконецъ составилъ декретъ, нарушающій всѣ права дворянъ кіевскаго воеводства.

Староста представляетъ этотъ декретъ вполнѣ законнымъ и утверждаетъ, что онъ изданъ на основаніи Маріенбургскаго декрета и декретовъ реляціонныхъ. Но вышеприведенныя грамоты, привилегіи и документы неоспоримо удостовѣряютъ въ подлинности нашихъ дворянскихъ правъ и въ собственности, принадлежащихъ намъ земель; конституція «unionis» запрещаетъ даже провѣрять эти права, а сеймовый декретъ 1631 года уничтожаетъ всѣ другіе, ему предшествовавшіе.

И такъ мы имѣли справедливое и законное основаніе обжаловать послѣдній овруцкій декретъ, составленный вопреки всѣмъ правамъ и грамотамъ, по которымъ пожалованы намъ были земли въ кіевскомъ воеводствѣ. Вслѣдствіе нашей жалобы непрерывный совѣтъ (rada nieustająca) издалъ распоряженіе, чтобы приостановить исполненіе декрета. Между тѣмъ староста принялся было уже приводить его въ дѣйствіе: однихъ изъ насъ онъ изгналъ изъ домовъ, другихъ, подъ конвоемъ козаковъ, гналъ на барщину, сопротивлявшихся заключилъ въ тюрму, грабилъ наше имущество и домашнюю утварь, разрушалъ дома и постройки; и наконецъ принудилъ насъ покинуть собственныя земли и скитаться по чужимъ домамъ.

Только вслѣдствіе упомянутаго распоряженія непрерывнаго совѣта мы освободились отъ притѣсненій старосты (хотя онъ не возвратилъ намъ до сихъ поръ отобраннаго имущества и документовъ). Такъ какъ тотъ-же совѣтъ милостиво обѣщалъ намъ свое предстательство на сеймѣ, то мы, обращаемся всепокорнѣйше къ Штатамъ речипосполитой съ прозьбою: внять этому предстательству, наказать пристрастіе и беззаконіе судей, смирить насиліе, подтвердить наши привиллегіи и приказать возвратить намъ наши документы и наше имущество.

Староста не былъ нами обвиненъ безотвѣтно, какъ онъ ут-

верждаетъ въ изложеніи своего дѣла; напротивъ того онъ многократно представлялъ черезъ своихъ повѣренныхъ объясненія на жалобы, приносимыя нами непрерывному совѣту, на что можно найти доказательства въ документахъ представленныхъ въ департаментъ юстиціи.—Въ объясненіяхъ этихъ онъ старается представить своекорыстное посягательство на нашу собственность, какъ слѣдствіе своего рвенія объ возстановленіи доходовъ староства; но побужденіе это ни въ какомъ случаѣ не относится къ нашему дѣлу, ибо мы потомственно владѣемъ землями и никогда не были обязаны вносить старостамъ какую бы то ни было плату.

Постоянный характеръ дѣйствій старосты явствуетъ притомъ изъ многихъ распоряженій непрерывнаго совѣта, изъ которыхъ видно, что староста привыкъ насильно расширять предѣлы своихъ владѣній и не подчиняться судебнымъ приговорамъ. Въ числѣ прочихъ и въ нашемъ дѣлѣ, послѣ предъявленія ему вышеупомянутаго распоряженія непрерывнаго совѣта, онъ недопустилъ многихъ изъ насъ возвратиться въ собственные дома, а у другихъ насильно заграбилъ хлѣбъ.

Подлинникъ напечатанъ на польскомъ языкѣ отдѣльною брошюрою. Въ Варшавѣ, въ типографіи Дюфуръ.

СПИСОКЪ

Упоминаемыхъ въ актахъ этого тома русскихъ и православныхъ дворянскихъ родовъ югозападнаго края *).

А.

Аксаки 49, 70.

Б.

Бабинскій, земянинъ овруцкаго повѣта 48.

Багриновскіе 115, 133, 187.

Баковецкій-Мукосей Иванъ 348.

Балабанъ Михаилъ, мечникъ новогродскій 361.

Барановскіе 17, 25—26, 27, 28, 69—75, 169—171, 180, 190, 193, 195—200, 216, 234—236, 248, 290, 298, 303—305, 335, 348, 396, 403, 404, 405, 409.

---

*) Въ списокъ этотъ внесены только тѣ роды, русское происхожденіе которыхъ не подлежитъ сомнѣнію. При составленіи списка обращено было вниманіе на слѣдующіе признаки: 1) Если изъ содержанія акта ясно опредѣляется русское происхожденіе или православное вѣроисповѣданіе упоминаемаго дворянскаго рода. 2) Если дворянскій родъ встрѣчается въ другихъ изданныхъ актахъ или въ актовыхъ книгахъ съ несомнѣнными признаками русскаго происхожденія и православной вѣры. 3) Если родъ дворянскій упоминается въ числѣ земянъ югозападнаго края до Люблинской уніи 1569 года, и 4) Если дворянская фамилія постоянно сопровождается именами, носящими русскую форму напр.: Иванъ, Остафій, Григорій, Лаврентій и т. д. а не польскую: Янъ, Еустахы, Гржегоржъ, Вавржынецъ и т. п.

В.

Г.

Е.

Ж.

З.

И.

К.

Л.

M.

Н.

О.

П.

Р.

С.

54

Т.

У.

Ф.

Х.

Ц.

Ч.

Ш.

Щ.

Ю.

Я.

ОГЛАВЛЕНІЕ

ПЕРВАГО ТОМА ЧЕТВЕРТОЙ ЧАСТИ.

ОПЕЧАТКИ.

Страница	строка	Напечатано	слѣдуетъ читать
XVI	25	Мяхайловичъ	Михайловичъ
7	18	prosżąc	prosząc
8	26	derzyt	derżyt
9	5	ukażywali	ukazywali
77	7	Ромавъ	Романъ
—	18	святон	святои
79	14	казалк	казали
99	10	обеспечивавшей	обеспечиваетъ
105	4	osoblwie	osobliwie
110	1	опись	опытъ
113	23	унесли ихъ съ собою	уничтожили ихъ
201	10	Деміяномъ	Геміяномъ
244	25	апреля	апрѣля
324	20	оку	року
350	30	pospołitej	pospolitej
362	3	Knerulski	Knerutski
384	16	число	индиктъ
401	13	Пригарлинскаго	Прегарлинскаго
403	7	(1760)	(1790)
456	20	мондатъ	мандатъ

1—7.